KÜRTLER ve STALİN

Hüseyin Can

هەوالنامەی کتێب

İşçi Kolektifi
Yayınları

KÜRTLER ve STALİN

Hüseyin Can

e-mail
huecan@web.de

Birinci Baskı
Nisan 2013

Kapak Düzenleme
İşçi Kolektifi

Ön Kapak Fotoğrafları
31 Mart 1930'da SSCB'nde yayımlanan
Riya Teze gazetesinin 1. sayısının ön kapağı;
ve Roja Nû gazetesinin 1943'te yayımlanan
27. sayısının ön kapağı.

Tanıtım ve alıntılar dışında kitabın yazarı
ve İşçi Kolektifi Yayınları'ndan
izinsiz çoğaltılamaz!

Teşekkür
Elinizdeki çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen arkadaşlara teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 5

I. BÖLÜM
Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ve PdSB'nde Sosyalizmin Kuruluşunun Kürtlere Etkileri

Ekim Devrimi'ne Katılan Kürtler 27
- Ferik Polatbekov 31
- Ereb Şemo 36

Kürtler, Sosyalizm İnşasında 49
- Ebulqasim A. Lahûtî 51
- Heciyî Cindî 56

Sosyalist Anavatan Savunmasında Kürtler 70
- Rambout'un izlenimlerinden 76
- Sovyet Ermenistanı'nda Kürtler/1949 78

Kürdistan'da 3S Etkileri
- Cegerxwîn Şiirinde PdSB Etkisi 80
- Belge: Neue Zeit–1949 94

II. BÖLÜM
Üç Konu – Üç Tavır 101

Kurdistan Uyezd 119
- İsmail Beşikçi'nin Tavrı Üzerine 143
- BELGE: „Azerbaycan Kürtleri"nden Parça 166

Kürtler, Sürgüne Gönderildi mi? 197
- Bazı İddialar ve Gerçekler 210
- Ziya Ulusoy'un Yanılgısı 224

MKC ve Stalin 229
- Dr. Şıvan'ın Değerlendirmesi 254

Barzanilerin Uzun Yürüyüşü 267
- Uzun Yürüyüşçüler PdSB'nde 280

PdSB+KE ve KUKM İlişkisi Üzerine Tezler 291

مركز الثقافي كتيب

III. BÖLÜM
Kürdistan (ve Kürt) „Sol“ Çevrelerinde Stalin Değerlendirmeleri

- T-KDP Dr. Şıvan 304
- Kawa 310
- Yılmaz Güney 322
- PSK - Kemal Burkay 327
- Tevgera Sosyalist a Kurdistanê 338
- Kürdistan Öncü İşçi Partisi 342
- Rızgarî 348
- Hevdem 363
- Kürdistan Komünist Partisi 365
- Tekoşina Sosyalist 380
- Partiya İslamiya Kurdistan 383
- Kürdistanlı Komünistler 384
- Kürdistan Devrimci Sosyalistleri 389
- Tevgera Kominist 391

Modern Revizyonizmin Okulundan Geçenler 394
- Vekil Mustefa 399
- Cemşid Heyderi 402
- Celile Celil 407
- Eskerê Boyik 409
- Hejare Şamil 413

IV. BÖLÜM
Stalin Savunulmadan Marksizm-Leninizm Savunulamaz!

- 6 Mart 1994 SSMLS Panel'i 419
- Belgeler 452
- Stalin'e Yönelik Saldırılara Yanıtlar 462
- Sonuç..... 476

Yararlanılan Kaynaklar 484
Kısaltmalar 488

هەولێر کتێب

ÖNSÖZ

"Kürtler ve Stalin" bağlamında bir incelemeye, değişik neden ve gerekçelerle ihtiyaç vardı. Özellikle 89/91 döneminde Modern revizyonistlerin önderliğindeki Sovyetler Birliği ve uydusu konumundaki blokta bilinen gelişmelerin ardında Kürt siyasal çevrelerinde, özelde "sol" söyleme sahip kesimde Stalin kişiliği etrafında Leninizme ve proletarya diktatörlüğü -dönemi- Sovyetler Birliği'ne [PdSB] karşı çok yönlü ve bütünüyle çarpıtma-iftira-karalamadan ibaret yoğun saldırılar başladı. Dünya genelinde hakim bulunan antikomünist saldırganlıktan ilhamını alan sosyalizm karşıtlığı, antiStalin temelde bugün yeniden işçi ve emekçi kitlelere dayatılmış durumda. İçlerinde akşam „komünist" yatıp sabah antikomünist kalkanların da bulunduğu bu cenahtaki ezici çoğunluk için m-l söylem, „komünist" iddia ve sahtece de olsa „sosyalizm savunusu" gibi bir dönemin ideolojik gereksinimleri çoktan terk edildi. Sosyalizm, sınıf mücadelesi, Leninizm gibi pek çok ideolojik-teorik konuyla hiç bir ilgileri bulunmayan kimi sahte komünist kılıflar altında, bazıları sosyaldemokrat içerikte bir tür ‚belediye sosyalizmi' kulvarlarında yol alarak ve hatta içlerinde artık sosyalizmden uzak durulmasını öğütleyenlerin de bulunduğu bu cenahtaki tüm kesimler, bugün hala ısrarla Stalin'e karşı düşmanlığı bırakmış değiller. Stalin eleştirisi yapmayan, "eleştiri" adı altında tam bir saldırganlıkla karalama, iftira, çarpıtma vs. faaliyeti yürüten bu tür çevrelerin tavrının irdelenmesi gerekiyordu. Çünkü başta geniş işçi ve emekçi kitleler gelmek üzere; komünizme sempati duyan, PdSB sosyalist deneyine sahip çıkan dürüst devrimci insanları, hatta bir bakıma Stalin'i savunma çeperinde tutunmaya çalışanları da yer yer kapsayan bu burjuva ideolojik kuşatmaya karşı, Stalin Savunulmadan Marksizm Leninizm Savunulamaz [SSMLS] temelinde Kürdistan kamuoyuna da gerçeklerin açıklanması gerekiyordu. 89/91 süreci ile birlikte yaygınlaşan sözkonusu antikomünizm cereyanına kapılan, mevcut konjonktürel ideolojik koşulların etkisi altında Stalin üzerine yanlış bilgi ile kafaları doldurulmuş genç insanların Stalin gerçekliğini doğru temellerde öğrenebilmeleri bakımından da elinizdeki çalışmanın hazırlanması mutlak bir gereksinim haline geldi. Kuşkusuz ki, elinizdeki kitap ile tek başına varolan hakim akıma karşı istenilen başarıya ulaşmak imkansızdır; ancak imkansız olanı aşabilmek için de, bir yerden başlamak gerekiyordu ki „Kürtler ve Stalin" incelemesi Kürdistan özgülünde ‚ilk başlangıç' çerçevesinde değerlendirilebilir.

Elinizdeki kitap incelendiğinde; Kürtlerin hayatlarında Stalin'in yeri daha net görülecektir. Yaşadığı dönem, ölümünün ardındaki bir kaç

on yılı kapsayan süreç ve bugüne kadar geçen zaman aralığında Stalin'in, Kürtler tarafından yeterince anlaşıldığı, doğru kavrandığı, gerçekliğinin objektif ele alındığı, temsil ettiği ve geliştirdiği Leninizmin ilkelerinin bilinçlere kazındığı (az sayıda insanın dışında), söylenemez. Ayrıca belirtmek gerekir ki, özellikle bugünün Kürt gençliği tarafından doğru temellerde tanınmaması da dikkat çekicidir. Bunun bir dizi nedeni var kuşkusuz. Kitapta; nedenlerin yanı sıra, Stalin'in Marksizm-Leninizm'i teorik olarak geliştiren yanı ve proletarya diktatörlüğü deneyinin önderi ve büyük pratisyeni niteliği ortaya konuluyor.

Kitapta, Kürtlerin; Sosyalist Ekim Devrimi, sosyalizmin inşası, kültür devrimi, sınıf mücadelesi, sosyalist anavatanın savunulması gibi konulardaki rolleri, katılımları, tutumları üzerine bilgilere yer verilmektedir. Bazı Kürt siyasal çevreleri tarafından spekülasyon konusu yapılan Kürdistan Kazası [KK] idari birimi ve „Kürtlerin sürgünü" üzerine ayrıca ayrıntılı durulmaktadır. ‚Dışarıdaki Kürtler' bağlamında ise; Kürtlerin ilk kez doğrudan SSCB ile ilişkilendikleri dönem olan Mehabad Kürt Cumhuriyeti [MKC] özgülündeki gelişmeler de detaylı inceleme konusu yapılmıştır. {PdSB'nin Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesine [KUKM] karşı tutumu, bir diğer kitabın konusu olarak planlandığından, bu çalışmada ancak özetle ‚tezler' çerçevesinde değinmekle yetiniyoruz.} Kuzey parçasındaki Kürt/Kürdistan „sol" çevrelerin Stalin üzerine değerlendirmeleri de, kitabın önemli unsurlarından biridir. 89/91 momentinde „yeni" revizyonist akımın saldırılarına karşı yazılmış bazı makaleler ve aynı çerçevede gerçekleştirilen „Stalin Paneli"ndeki konuşmayı da kitaba dahil etmek gerekiyordu. Kürdistan işçi ve emekçileri tarafından doğru içerikte tanınmadığı; ayrıca Stalin karşıtlarının Stalin'i okuma gereği duymadan eleştiri ve saldırılarını sürdürdüğü dikkate alındığında; kitabın sonuna Stalin gerçekliğini doğru temellerde tanıma amacına uygun olarak birkaç kısa metne ‚parça' çerçevesinde yer verdik.

...

Bu çalışma, Stalin bağlamında kimin neyi savunduğunu birarada vermeye çalışıyor. Ele aldığımız konu; arada bir yerde konumlanma şansını ortadan kaldırıyor. Bu, şu anlama gelir: Ya Stalin'i savunuyorsunuzdur, öyleyse m-l klasiği büyük bir komünist önder diyorsunuzdur ve bu durumda eleştirileriniz ilkesel konu(lara) tekabül etmiyordur; ya da Stalin'in "ilkesel hataları" adı altında başlayan saldırılarınızı ardarda sıralar; önce klasik niteliğine ‚çizgi' çekerek ‚komünist'liği ile yetinmenin teorisini yapar ve giderek bir noktadan sonra devrimciliğini de sorgulamaya gidecek zemini döşemiş olursunuz.

Hatta içlerinden bazılarının işi çiğ kıyaslamalara vardıracak kadar çığrından çıktığını ve 'öbür tarafa' düştüklerini de tanık olduk. Öncesini bir kenara bırakacak olursak, son çeyrek yüzyılda hepimiz gelişmenin böyle seyrettiğini bizzat yaşayarak gördük. Dolayısıyla, şunun kavranması gerekir: Stalin için „m-l klasik değildir" kanaatinde olanlar; SSMLS perspektifinin yanlış olduğunu keşfedenler; ‚yarın' sırayı Lenin'e getirmek zorundadırlar. Diğer bir ifade ile; Stalin'i ameliyat masasına yatıranlar, kaçınılmaz şekilde Leninizmi revizyondan geçireceklerdir. Tıpkı, Lenin'i ameliyat masasına yatıranların Marksizmi revizyondan geçirmeleri ve terketmeleri gibi. Haliyle, Stalin adı sözkonusu edildiğinde 'ortayı bulmaya' çalışan pragmatistlerin çabası boşuna. Soruna ilkesel bakmayan, temelden farklı iki ayrı duruşu içiçe geçirerek görece faydacı mantığın esiri ‚idareci' yaklaşım, her ne kadar düne ait idiyse de, bugünlere sarkan boyutları da yok değil. Elinizdeki kitapta, konuyu bu yönüyle de irdelemeye çalıştık.

89/91 öncesi Kürdistan'ında tutarlı ve ilkeli temelde SSMLS perspektifinin temsil edildiği ve bu çizginin sürdürüldüğü söylenemez. Belirttiğimiz tarihten çok önce bazı olumlu devrimci yaklaşımların varolduğu ve fakat sözkonusu duruşun devam ettirilmediği, hatta dün savunulanın tam zıddı bir savrulma içerisine girildiği açık ve net. Olgu olan şudur ki; belirttiğimiz tarih öncesinde ve daha sonra SSMLS perspektifi parti-örgüt düzeyinde temsil edilememiştir. Sözkonusu tarih ile birlikte, daha da geri konuma savrulmalar yaşanarak, Stalin'i m-l'in klasiği (ustası) değerlendirmeme, hatta hepten reddi vs. eğilimler gelişmiştir. Kürdistan özgülünde Stalin'e yaklaşım konusunda 89/91 tarihi içerikte değil ama, biçim bakımından 'milat'tır. O tarihten sonra Kürdistan 'sol' çevrelerinin tamamı 'kılıçlarını çekmiş' ve Stalin'e, Stalin nezdinde m-l'e yönelik açık, sınırsız ve ölçüsüz saldırganlığın startını vermişlerdir. Geçmişte de Kürdistan'da revizyonizm baskın şekilde temsil ediliyorduysa da, belirttiğimiz tarihle birlikte oluşan ideolojik ortamda bu temsil yeni bir takım özellikler de kazanmıştır. Daha önce güya Lenin'e ‚sığınarak' Stalin'e mesafeli duranlar ve bu yolla Stalin'i arka plana itip, kurtulmak isteyenler; 89/91'e doğru giden son bir kaç yıl içinde Lenin'i kendilerine kalkan yapmadan açıktan ve doğrudan Stalin'den kurtulmak amacıyla harekete geçtiklerinde, aslında giderek Lenin'e karşı da hazırlık yapmaktaydılar. Çok geçmeden, komünistlikten sosyaldemokratlığa terfi ettiklerinde, sözde de olsa, Lenin'den ve Leninizmden geriye bir iz bırakmadılar. Bu; tartışma götürmez açıklıkta, Stalin'i reddedenin, Lenin'i de reddetmek zorunda olduğu; Stalin ile sorunu olanın, Lenin ile sorunu olduğu anlamına geliyordu ki çok geçmeden böyle de oldu.

Ancak, beklenen çizgide buluşan farklı revizyonistlerin oluşturduğu bu karşı güç, dönemsel bakımdan SSMLS persepektifine sahip m-l komünistlerin sınırlı gücü nedeniyle büyük tahribat yarattı. Sosyalist tarihi ve Stalin gerçekliğini çarpıtma görevini üzerlenmiş bu çevrelerin antikomünizm cephesine yaptığı bu katkı, aslında çarpıtma ve karalama temelinde yükselse de, hala gerektiği kadar deşifre edilmediği için etkilerini sürdürüyor. Elinizdeki kitapta, Sovyet Kürtlerinin tarihini arzuladıkları şekilde ‚yeniden' yazanların safsatalarını deşifre edebildiğimiz ölçüde ve çerçevede, sözkonusu etkiyi sınırladığımızı ve Stalin'in eserine sahip çıkmanın, sosyalizme sahip çıkmak anlamına geldiği bilincini Kürdistan işçi ve emekçi kitlelerine taşıma eylemi ile, ileriye doğru önemli bir adım attığımızı düşünüyoruz.

"Sovyet deneyi başarıya ulaşmadı"cıların sefil hali...

Bu iddiayı öne süren çevrelerin; "başarıya ulaşmadı"dan kastı, hiç bir şekilde Gorbaçov, Brejnev ya da Kruşçev önderlikli modern revizyonistlerin önderliğindeki Sovyetler Birliği [MrSB] değildir; doğrudan doğruya Stalin adı verilerek ve amiyane tabirle 'faturanın tamamı' Stalin'e kesilerek Sovyetler Birliği'ndeki ilk sosyalizm kuruluşu deneyinin başarısızlığa uğradığını temel almaktadırlar. İlginçtir, başarısızlığın nedenlerini akıllarınca ifade ettikleri yerdeki tüm eleştiri ve karşı çıkışlarında da muhatapları hep Stalin'dir. Ve 1956-1991 arası dönemdeki tüm kötülükler(de) Stalin hanesine yazdırılarak, neden başarısız kalındığı anlatılmaya çalışılmaktadır vb. Böyle de olsa ama, sonuçta sahte sosyalizm maskeli ‚blok'a ait, 'ortada' bariz bir başarısızlık durumunun varolduğu kabul edilmektedir. Ne var ki, Kürdistan'daki bazıları açısından sözkonusu kabul için, Gorbaçov'un 27. Parti Kongresi'ndeki 'çıkış'ı yapması ve ardından Yeltsin sarhoşunun bilinen sonu hazırlaması gerekiyordu. O ana kadar ama, onyıllar boyunca 1956'daki SBKP 20. Parti Kongresi'nde alınan kararlarla sosyalizmden geriye dönüşün aleni ve resmi yoluna girildiğine dair yürütülen mücadele bir çırpıda yok sayıldı. Geneli, bir bakıma konuyla ilişkili olan-biten her şeyi ele alma lüksümüz yok; ama, en azından Kürdistan'da sosyalizmden geriye dönüş konusunun tartışıldığını ve bu tartışmanın her bir parçada farklı tarihlerde ve değişik düzey ve yoğunluklarda da olsa yaşandığını biliyoruz. Bugün, kimilerince geçmişe dönük olarak „kutuplaşmakla yanlış yaptık" türünden yakınmalar eşliğinde anılara yedirilen ya da ancak nostaljik takılmalar düzeyinde hatırlanan şey; tüm eksiklik ve yanlışlıklarına karşın ideolojik farklılaşmanın ta kendisi idi.

Tüm yetmezliklerine ve pratikte cılız kalmasına karşın; SBKP 20. Parti Kongresi'nde modern revizyonizmin iktidarı ele geçirmesiyle

sosyalizmden geriye dönüş sürecine girildiği gerçeğini gemişte Kürdistan'da dillendirenler [yeterince bilimsel temellere oturtulamadan savunulsa da]oldu. Geçmişte, bir biçimde modern revizyonizme karşı mücadeleyi yürütenlerin ve tersinden modern revizyonizmin tezlerini savunma ısrarı gösterenlerin bugün değişik düzey ve tonlarda sosyaldemokrasiye iltihak etmeleri, Avrupa Komünizmi akımının peşine takılmaları, ya da Troçkizmin etkisinde tezler savunmaları ve neredeyse tamamının demokratlık yoluna saplanmış olmaları vs., işaret ettiğimiz olguyu yok saymaya yetmez.

Peki, inatla bu 'karşı çıkıştan' bir şey öğrenme zahmetine girmeyen, tüm eleştirileri "sosyalizm düşmanlığı" olarak algılayan ve hatta BAAS sömürgecileri ile bir olup Kürdistan'ı bombalamasına rağmen Brejnev yandaşlığından ve yoldaşlığından asla 'geri adım' atmayanların çok sonra, yani ancak Yeltsin sonrası birdenbire tüm 'resmi' SSCB tarihini mahkum etmeleri ve fakat kendi paylarına ise "yanıltıldık" notunu düşmeleri nasıl izah edilmeli? Bir an için, 70'li yıllardaki pratik uç noktalara savrulmaları dikkate alabilir ve buna dayanarak karşılıklı birbirinden öğrenmenin 'rafa' kaldırıldığını söyleyebiliriz. Bu ama, esasta kitle ilişkileri ve birlikte-ortak hareket etmeye olumsuz yansıyan ve fakat dönemin örgütsel yapılarına önderlik edenlerin birbirlerine ilişkin broşürler ve kitaplar yazmalarını engellemiyordu. Ayrıca öncesi de var. Dr. Şıvan, yani Sait Kırmızıtoprak konu hakkında fikrini açıkladığında, henüz 'prosovyetik' aşamaya geçilmemişti. Daha sonraları farklı yapılara dağılan, hatta kimi çevrelerde yoğun yeralan ve belirleyici konumlarda bulunanlar bir zamanlar Dr. Şıvan ile birlikte hareket etmelerine rağmen bu konuda tam tersi hareket etmeyi tercih ettiler. Üstelik Dr. Şıvan'a sahip çıkma adına, onun bu konudaki fikirlerini unutturmaya çalıştılar. Dr. Şıvan'ın Stalin'i savunan duruşu, onun sahip bulunduğu sosyalizm anlayışından ileri geliyordu ve nitekim Kruşçev-Brejnev önderliğindeki MrSB hakkındaki değerlendirmesi de doğrudan doğruya bu bilimsellik temeline oturuyordu. Kimileri, Dr. Şıvan'ın adına, samimiyetten uzak içerikte sahip çıkarak bu duruşunu unutturmaya, kimileri de bildikleri halde onun adını asla anmamakla ve bazıları da onun varlığına tahammül etmeyerek, bugünlere kadar sarkarak devam eden Leninizme düşmanlık tablosunun ortaya çıkmasında pay sahibi oldular. İşte böyleleri, bir süreden bu yana bütün bu olan bitenden zerre kadar bir ders çıkartmaksızın; "prosovyetik" geçmişlerinin nelere mal olduğu üzerine sadece belirsiz bir 'pişmanlık'tan ibaret vazgeçişlerini döne dolaşa tekrar faturayı Stalin'e kesmeyi tercih ettiklerini görüyoruz.

Böylelerin, geçmişte Troçki'nin ve daha sonra Tito revizyonistinin, ardında Kruşçev modern revizyonistinin Stalin şahsında Leninizme yönelttikleri açık saldırılardan farklı yeni bir şey söylemedikleri ortada. İlginçtir, bu cenahta yeralanların neredeyse tamamı, sosyalizmde geriye dönüş konusunda tek laf etmemektedirler. Ama, dün, bir biçimde lafzına sahip çıkar çerçevede teleffuz ettikleri m-l literatürden hızla kopmayı çabuk başardılar. Ve aynı hızla sosyal demokrat çizgiye kaydılar. İşte gülünç duruma düşen böylelerin Stalin eleştiriciliğine 'şaka' değeri bile biçmek istemiyoruz, fakat bu yönden gelen ideolojik saldırının sosyalizm sevgi ve sempatisine sahip işçi ve emekçi kesimler üzerinde yarattığı tahribatın bir nebze önüne geçebilmek hesabıyla kendilerinden bahsetmek durumunda kalıyoruz.

Konjonktürel "Leninciler"in hazin sonu...

Bir zamanlar marksizm-leninizm lafzının moda olduğu günlerde, özelliklede '70'lerin ortalarında Kuzey parçasındaki ideolojik-politik atmosferde değişik argüman ve beklentilerle kimilerinin programlarının girişlerinde kalan ve fakat ezici çoğunluğu tarafından aktüel lafızlarında pek sık ve sıkı ölçülerde Lenincilik yapanların içlerinde bir kısmı; Leninizmle hiç bir alakası bulunmayan hallerine -bilinçli- aldırmadan, sahte Leninci görünme pozunu terketmediler. Tam da Brecht'in işaret ettiği gibi „İnanılması kolay olanı söylemek, doğruyu söylemekten daha kolaydır." yöntemiyle yol almayı tercih ettiler ki böyleleri ideolojik-teorik bağıntıda hiç bir zaman doğruyu söyleme zorluğuna yönelmediler. Öyleki, modern revizyonist ideoloji ve teorinin önderliğinde burjuva bürokratlardan ve teknoratlardan oluşan bürokratik devlet kapitalizminden ibaret devletleri dahi „Leninci" ilan etmekte kusur etmeyen bu çevrelerin doğruyu, devrimci görüşleri savunabilmeleri, konjonktürel gereksinimlerine denk düşmüyordu. Ancak çok sonraları; ki o da ne zamanki „Leninci" yoldaşları açıktan kapitalizme geçtiklerine inanmalarını salık verdikten sonradır ki ne yaman bir sahteliği kötü şekilde üstlendiklerini ve oyunun artık sonuna gelindiğini itiraf etmek zorunda kaldılar. Bu zorunluluk ama, pek çoğunu hayal kırıklığına da uğratmadı değil. Kimi hemen, anında açıktan burjuva liberal dünyanın sözcülüğüne soyundu; artık yapılacak bir şeyin kalmadığını idrak eden bazıları ise hızla yüzgeri edip tam karşıt söyleme ve/ya da dünün söylemini terke girişti. Böylelerin, konumuz özgülünde çok fazla nazar-ı dikkate alınmaları gerekmiyorsa da; dün, hangi ideolojik-teorik-politik koşullarda SSMLS ilkesini savunulup/reddedildiğinin bilinmesi ve gelinen noktadaki öneminin bilince çıkarılabilmesi amacıyla; düne ait kalan ve fakat komünistler için sahte Lenincilikleri tartışma götürmez

kadar açık seçik olan cenahtan bazıların görüş ve değerlendirmelerine de yer vereceğiz. Bugün; komünist, m-l, sosyalist gibi sözcüklerle kendilerini öne çıkarmayıp, daha çok politik arenada liberal bir duruşu tercih etseler de, çoğunluğu dünün proSovyetçisi olan bu cenah nezdinde Kürdistan'da kirletilen bilimsel sosyalizm, komünizm, proletarya diktatörlüğü, Marksizm-Leninizm, Lenin-Stalin konularında komünist bir savununun yeniden gelişebilmesi amacıyla bu konulardaki kavrayışın derinliklere yer etmesi gerekiyor. Kürdistan'ın Kuzey parçasında kimin Stalin konusunda ne düşündüğünün (diğer bir ifade ile kimin Leninizmden ne anladığının da denebilir) irdelendiği bir çalışmada, doğal ve hatta kaçınılmaz olarak tek tek her bir çevrenin konuyla bağlantılı tutumlarına değinmek kaçınılmaz. Dolayısıyla, bugün hala kendilerine ilham verenin esasta dün ardına takıldıkları modern revizyonizm olduğuna inandığımız ve gerçekte Leninizme yönelik saldırıların daha çok bu cenahta geldiğinin bilincinde davranarak, proSovyetçi çevrelerin değerlendirmelerine de yer vereceğiz.

'Görece' ulusalcıların Stalin tahammülsüzlüğü [ve dönemin ideolojik ihtiyacı]: "Stalin, Kürt düşmanı idi"

Ülkenin orijinalitesinin de etkisiyle, lafızda kısmen parçacı ulusalcı ve fakat pratikte ise parçanın belli bir bölgesiyle kendini sınırlamış ve fakat buna karşın ulusalcılığı ve de yurtseverliği tekeliğine alan eğilimin öteden beri Kürt ve Kürdistan politik arenasının ayrılmazlarından biri olduğu biliniyor. Bağımsızlık fikrinin şimdilerde ne denli 'dibe vurduğu'nun kavranabilmesi için; parçacılığın, parçada ise bölgeciliğin ve hatta giderek egemen ulus ile aynı coğrafyayı paylaşma çerçevesinde ,bir bölge' anlayışının peyderpey savunuculuğuna kadar giden sürecin gözönünde tutulması gerekir. Bağımsız ülke fikri ve savunusunun, ya da en azından parça geneli bazında federasyon ya da otonomi ısrarının revaçta olduğu dün, neredeyse herkes özenle Stalin karşıtı görünmemeye dikkat ederdi. Ya eleştiri ile yetinir; kimi 'orta' bir yolu bulur; sesiz kalır, bazıları savunur vs. bir yaklaşım hakim idi. Diğer şeylerin yanında, bunun geçmişteki bağımsızlık, federasyon ya da parça dahilinde otonomi istemi ve ısrarı ile birebir bağlantılı olduğu kesin.

Hatırlanacağı gibi, programlarına marksizm-leninizm ibarelerini almayı tercih ettikleri zaman diliminde; savunu ve iddialarını güçlendirmek maksadıyla Stalin'den de pasajlara gereksinim duyan çevreler; bir zaman sonra tümden bu duruşu terkederek, deyim uygunsa düne ait kalan paradigmalarını unutup, her bakımdan yeni bir sürecin kapısını araladılar. Kısa sürede, söylemden ibaret çizgilerini değiştirmeyi başaran bu çevreler, hızla, kendileri açısından zaten lafızdan ibaret m-l

literatürü terk ve parçacılığın teorisini, hatta pratikte reformist icraatlarını sorunsuz gerçekleştirebildiler. Tam bu aşamada, dün zaten savunmadıkları Stalin'i her bakımdan karşıya almak, her şeyin suçlusu ve sorumlusu ilan ederek saldırmak vb. alışkanlık haline geldi/getirildi. Buna, parçacıların Stalin tahammülsüzlüğü de denebilir. Gerçekten de 'yarım ağızla' parçacı ve parça nezdinde bölge-alan çapında ve çerçevede politika ve pratikleriyle ancak görece ulusalcılık kategorisinde görmemiz gereken bu türden çeyrek milliyetçi* [(*) «Çeyrek milliyetçi»: Politik yaşamlarının her döneminde, „yurtsever" lafzını ağızlarına pelesenk eden ve fakat ulusalcılığın tüm gereklerine denk düşen milliyetçi çizgiyi içselleştirememiş; hiçbir zaman tutarlı ulusal talepler hattında duramamış; kah sahte bir marksizm-leninizm ya da sosyalizm taraftarı, kah burjuva milliyetçiliğin kuyruğunda sürekli yalpayan bir eklektizme mahkum olmuş; ve bütün bunların toplamında, mensubu ve adına konuşma talihsizliğinde bulundukları Kürt ulusunun ulusal kurtuluş savaşımına ulusal temelde katkıda bulunmadıkları gibi, iddialarının tersine, gerçekte tüm ulus gerçekliği özgülünde Kurdistanî politika-pratik yoksunlarını; Kürt milliyetçi kimliğini de edinemeyen bu ‚milliyetçi olamayan milliyetçileri' kısacası ancak „çeyrek" tanımıyla anmanın doğru olacağından hareket ediyoruz.] Kürt örgütlerinin de konumuz özgülünde ciddi bir yer teşkil ettikleri kesin.

Herkes „komünist" iken "büyük Stalin'e" bağlılık yeminleri revacta idi; antikomünizm baskın hale geldiğinde ise ama, o herkesler Stalin'de "Çar'ın damarım" arama yarışına girdiler. PdSB döneminde, Kürt ulusal hareketinin saflarından Stalin'e herhangi bir saldırıyı bir yana bırakalım, kayda geçen bir eleştiriden bile bahsedilemez. Bilakis, Lenin ve Stalin'e karşı, sosyalizmin ülkesi ve anavatanı SSCB'ne yönelik sevgi-sempati-sahiplenme önplandadır. Sözkonusu durumun ideolojik-teorik-politik-örgütsel yanı zayıf kalsa da, dönemin siyasal eğilimi tercihini Stalin+Sosyalizm+Sovyetler [3S] yönünde kullanmıştır.

MrSB döneminin son bir kaç yılında Stalin'e kimi zayıf ve etkisiz ideolojik-teorik şikayet ve sızlanmalar yöneltmekle yetinenler ise, Stalin'in "Kürt düşmanlığım" henüz keşfetmemişlerdi. Denebilir ki, bütün bir MrSB döneminde, Stalin'e kimi haksız ve temelsiz 'eleştiriler' yöneltmelerine karşın, Kürt ulusal hareketinin ve/ya da Kürt sol çevrelerinin Stalin karşıtlığı ve bu çerçevede açık düşmanlık [12 Eylül faşist diktatörlüğü ile birlikte Kuzey'de geri çekilme dönemine girildiğinde bir-iki marjinal çevrenin tanrılarını ararken Leninizme ve Stalin'e ettikleri küfürleri saymazsak!] yaptıkları söylenemez. Öyle ki, özellikle de ülkenin kuzey parçasında "Maocu bozkurt" – "sosyal-faşist"

çizgisinde en sert sürecin yaşandığı momentte bile antiStalin, ya da bugünkü haliyle yürütülen türden bir Stalin düşmanlığı yapılmamıştır. Yapılamazdı da, çünkü işi "Maocu bozkurt" derekesine vardıranların, kendilerinin "Leninciliğine"! gölge düşürme endişesi vardı; yoksa o şartlarda da Stalin savunucuları değillerdi; diğer bir ifade ile marksizm-leninizmi savunmuyorlardı.

Stalin için "Kürt düşmanı" tespit ve saldırganlığı; en son Gorbaçov'un marifeti ve yoldaşı Yeltsin'in katkılarıyla ancak 89/91 yıkımı ile birlikte 'moda' haline geldi/getirildi. Öyle ki, bu dalgadan, varolanların içerisinde, bizim «en iyi sosyalizm savunucuları» diyebileceğimiz kimi gerçekten devrime ve sosyalizme gönül vermiş dürüst devrimci arkadaşlarımız bile etkilendi, etkileniyor. Bu moda; Kruşçev-Brejnev dönemi ile başlayan 'yaprak dökümü', ve Gorbaçov'un varolanın gövdesine indirdiği köklü darbe ile birlikte, başta proSovyetçiler olarak bilinenler gelmek üzere, Kürt sol hareketinin saflarında antiStalin ruh halinin tırmanışı, hatta kendinden geçişi kaçınılmaz hale geldi. Dolayısıyla, şunu belirtmek durumundayız: Kürt sol çevrelerin "Stalin Kürt düşmanı idi" savı, bütünüyle konjonktürel ihtiyaçtan ötürüdür. Kimin hangi kaygı ve argümanlarla, neden ve nasıl sözkonusu dönemsel ihtiyaca yöneldiklerinin pek çok örneği (neredeyse her politik çevreyi kapsar yaygınlıkta) verilebilir. "Stalin Kürt düşmanı idi" iftirasına sarılanlarda, Stalin karşıtı ruh hali öylesine egemendir ki, bu çevreler için, her ne olursa olsun her şeyin esas sorumlusu (böylelerine göre "suçlu"), Stalin'dir! Ki bu çevreler açısından herhangi bir gelişmeyi doğrudan Stalin'e malederek izah etmek sorun değildir. Diyelim ki Gürcistan SSC'nde Kürtlerle ilintili olumsuz bir gelişme yaşanmış; ya da Laçin koridorunda Kürtler aleyhine bir sınır taşı oynamış, veya Heciye Cindi örneğinde olduğu gibi bir Kürt yurttaşa karşı ilgili birimler ölçüsüz davranmış vb.; kesinlikle yerel yöneticilerin hatalı davranmış olabileceği olasılığı dışlanarak, derhal ve kayıtsız-koşulsuz sorumlu adres anında ilan edilir: Stalin! Bu önyargı öylesine güçlüdür ki; Mehabad özgülünde bir Kürt devletinin neden kurulmadığının sorumlusu; ve hatta Kore, Çin ve Almanya için 'bağımsız, birleşik" vurgusunu yaparken, aynısını Kürdistan için neden önermediği vs. türünden pek çok akıl zorlaması sonuç üzerinden Stalin'in Kürt düşmanlığı ıspata çalışılmaktadır!

Son 20 yılda karşı karşıya bulunduğumuz şey, işte bu denli ölçüsüzce kendinden geçen Stalin düşmanlığından ibarettir. Stalin'e karşı bu hiç bir belgeye ve maddi olguya dayanmayan "sol"dan gelen saldırı ve düşmanlık furyasının zaman zaman ve bazı durumlarda bir biçimde Taha Akyol vari bir tarza bürünmesine dek vardırıldığına (örnekse;

İbrahim Güçlü) tanıklık ettiğimiz bir süreçte, Stalin gerçekliğinin tüm yönleriyle Kürdistan işçi ve emekçilerine, devrimci ve ilerici kamuoyuna sunulması kaçınılmazdı.

"Anılar; güvenilir mi?"

Anılar temelinde tarih yazılışının yanlışlığını orta yere sergilemek için de bu çalışmaya ihtiyaç vardı. İnceleme içerisinde de tespit edilebileceği gibi, pekçok konuda anlatımlara dayanarak ve hatta anılarını ve hafızalarını zorlayarak tarih yazan Kürtlerin de içerisinde yeraldığı sosyalist tarih çarpıtıcılarının iddialarının çürütülmesi amacıyla da bu çalışma yapılmalıydı. Buna rağmen ama, her iddiayı ciddiye alacak durumda değiliz. Örnekse, Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılmasının ardından, Uzun Yürüyüş kararı alarak Sovyetler Birliği'ne iltica kararı alan Barzani ve arkadaşları için *"Ne yapsaydı adam. Ülkesinden kovulmuş, İran Hükümeti de sınır dışı etmiş ve Türkiye de kabul etmemişti. Böyle bir durumda Stalin'in hediyesini reddedebilir miydi? Onu reddetseydi, nereye gidecekti?"* (Mesud Barzani, Barzani-Cilt 1, sayfa 214) türünden ve içerikte o kadar çok tarih yazıcısı var ki, böylelerini bir bakıma 'kendi başlarına bırakmak' zorundayız. Tam da inceleme konumuzda, çok yaygın bir tarzda anılara dayanarak 3S bağlamında en inanılmaz senaryoları icat edenlerin yaygınlığına rağmen; biz, tarihsel gerçeklikleri mevcut belgeler üzerinden irdelemeyi tercih ederek, hepten yanlış ve bilimsel olmayan yöntemleri benimseyenlerin akıllarınca kurdukları 'tuzaklara' takılmamaya çalışacağız. Ve anıları "güvenli" ve "güvensiz" şeklinde kategorize ederek tarihsel ve sosyal olayları arzuladıkları şekilde, gönüllerince izaha kalkışanların sadece ve yalnız iftira, karalama, çarpıtmalarım vs. açığa çıkarmaya çaba göstereceğiz. Bu bağıntıda da, bir kez daha Lenin'in öğretici değerlendirmesine başvurmak gerekiyor. Çünkü anılar ağırlıklı politika yapma nezdinde, hiçte üzerinden atlanmayacak önemli unsurlardan biri de, cehalettir ki bunun okuma-yazma ile olan bağı yoksayılamaz. Lenin, Ekim 1921'de 'Yeni Ekonomik Politika' [NEP] bağlamında yazarken, "İkinci Düşman: Cehalet" ara başlığı altında şunları yazıyordu:

"İkinci düşmana -cehalete- gelince, şunu söyleyebilirim: ülkemizde cehalet gibi bir olgu olduğu sürece, politik aydınlatmadan söz etmek çok zordur. (...) Okuma yazma bilmeyen politikanın dışındadır, ona önce Abc'yi öğretmek gerekir. Bu olmadan politika olamaz, bu olmadan sadece söylenti, dedikodu, masallar, önyargılar olur, ama politika olmaz." (Seçme Eserler, Cilt:9, sayfa 302)

Buradan çıkarsama ile, gerçekten de -bazı hallerde- bütünüyle karşı karşıya bulunduğumuz şey hepten söylenti, dedikodu, masallar,

önyargılar vs. ibarettir. Bir kısım Kürdün önemsediği menkıbeleri 'söylence' haline getirip, anıları 'rivayet olur' ölçüsüne çıkararak buradan politika üretmeye kalkışmalarını ise ama, görmezden gelmeye hakkımız yok, çünkü bu yolla da PdSB'nin tarihi çarpıtılmaktadır; dolayısıyla bazı önemli noktalarda söylenti, dedikodu, anı, masallar vs. değinmek zorundayız.

Bu bağlamda enterasan ve bir o kadar da ilginç olan diğer bir şey ise, anıların yadedilmesi üzerinden düne ait kimlik bildiriminde ortaya çıkan dizginsiz serbesti halidir. Yerine göre, bugün liberal demokratlığa terfi etmiş biri bir çırpıda dün "marksist-leninist olduğunu" savlayabiliyor. Hatta işi başkası için "dün Stalinistti" ya da "eskiden Maocuydu" türünden ele alanlara bile rastlanabiliyor. Bu yolu tercih edenlerden bir kısmı, böylece (akıllarınca), anda m-l söylemi 'tövbe' derecesinden terk etmiş ve/ya da dünün güya maoculuğunu unutmuş bugünün 'devlet başkanları' örnekleri nezdinde Kürdistan (ve Kürt) işçi ve emekçilerinin saflarından devrime, sosyalizme ve komünizme sempati, sevgi ve olası bir yönelişin önüne geçilmek isteniyor.

Günümüzde asıl kaynaklara başvurmadan değerlendirme yapmanın en çarpıcı açığa çıktığı yer, PdSB deneyine ve bununla doğrudan bağlantılı konularda görülmektedir. En gerisinden (cahilinden de denebilir!), en entellektüeline kadar, bir çırpıda sosyalizmin ilk deneyi üzerine ,mangalda kül bırakmayan' serbest konuşma erbabı pek çok kişi ve çevre; birinci elden kaynaklarda ne deniyor, belgeler ve arşivlerdeki bilgilerde neler var vb. üzerine kafa yorma zahmetine bile girmeksizin, sosyalist deney ve tarih üzerine ahkam kestikleri bir durumda; doğru olanı, yani asıl kaynaklara dayanarak inceleme ve araştırma yapmanın gerekliliğine bir kez daha vurgu yapmak gerekiyor. Dolayısıyla, bu kitabı okuyan, inceleyen okurun da konu hakkında sağlıklı sonuçlara varması için öncelikle Stalin'in yazılarını büyük bir dikkatle incelemesi gerektiğine inanıyoruz. Bilimsel ve dürüst bir inceleme-kavrama çabasının ardında, uzunca bir zamandan bu yana Stalin hakkında ileri sürülen ve yaratılan ,kara tablonun' gerçeğe aykırı olduğu görülecektir. Bunun için de, herkese Stalin'i okumalarını, incelemelerini tavsiye ediyoruz.

"Doktora tezleri" bolluğu ve 'Kaynak' yetersizliği...

Konuyu araştırma-inceleme sürecinde karşılaştığımız kaynak eksikliğini pek çok bakımdan yaşadık. Genel olarak proletarya diktatörlüğü ülkesi Sovyetler Birliği'nde olan bitene dair varolan bazı temel eserlerin dışında, esasında doğrudan pratiğe ilişkin çok fazla belgenin Türkçe'ye çevrildiği söylenemez. Zira PdSB'ndeki Sovyet

Kürtleri üzerine Kürtçe (değişik lehçelerde de olsa) yazılmış yeterince materyalin bulunmadığı da diğer bir olgu. Belge olarak bilinenlerin içinde, 'doktora tezi' çerçevesinde hazırlananları da anımsamak gerek. "Soğuk savaş" diye anılan yıllarda, emperyalist-kapitalist ülke üniversitelerinde onay gören 'doktora tezlerinin' antikomünizm üzerine bina edildiği şüphe götürmez; ki, ilgili 'tezler' incelendiğinde bu özellik kendini hemen göstermektedir. Çok uzun bir zamandır Stalin ve PdSB üzerine devam eden çarpıtma ve karalama kampanyasının, bizzat uluslararası burjuvazi tarafından her bakımdan desteklendiği dikkate alındığında; finans ve ,onay' kaynaklarının kendilerinin yalanlarının açığa çıkmasını içeren doktora tezlerine izin vermeyecekleri/vermedikleri kendiliğinden anlaşılırdır! '70'li yıllarda, Paris'te, Siyamend Othman'ın "Kürt Sorunu Karşısında Sovyet Politikası Üzerine Bir Analizin Elemanları" başlığını taşıyan tezi ve tezinin hazırlanmasında önemli bir kaynak görevi gören başka bir tez, Wilson N. Howell'in 1965'te Virginia Üniversitesi'nde onay alan "Sovyetler Birliği ve Kürtler" tezi gibi ki buna Gorbaçov'un "perestroyka"sını şirin göstermek amacı güden kimi akademisyenlerin makalelerini de ekleyebiliriz.

Farklı gerekçelerle Sovyet Kürtleri konusuna ilgi duyan Kürt araştırmacıların ancak son birkaç yılda bazı ürünler verdikleri ve bunların da esasen daha çok 'eski' modern revizyonist SB dönemi Kürtlere ait çalışmaların çevirisi olduğu görülüyor. Bu çevrelerin ideolojik tercihlerini PdSB için kötüye kullandıkları ve 'geçmişe' modern revizyonist ,yeni tarih anlayışı' penceresinden baktıkları mutlaka hesaba katıldığında; fazlasıyla yetersiz kalan belge toplamının bir de bu unsurun devreye girmesiyle esasında sosyalist Sovyetler Birliği zamanındaki gelişmelerin çarpıtılması ve karalanması, hatta mümkünse yoksayılması üzerine bina edildiği, belgeleri dikkatli bir şekilde irdeleyen herkes tarafından görülebilecek bir açıklıkta sırıtmaktadır. İdeolojik, teorik ve ilkesel sorunlarda yazacakları her şeyde renklerinin derhal ortaya çıkacağını bilen her tarih çarpıtıcısı gibi, son zamanların kimi tarih çarpıtıcısı Kürt yazıcıları da ihtiyaca göre hareket ederek, işin edebiyat-sanat kısmına ağırlık vererek, bunun üzerinden sosyalist tarihi mümkün olduğunca kötülemeye, karalamaya ve Kürt işçi ve emekçilerine olumsuz göstermeye çalışıyorlar. Bu tip tarih yazıcılarının içinde konuya 'kan bağı' temelinde yaklaşarak soy-sopun devamına endekslenmiş ve geçmişi ise büyüklerinin anlattıklarıyla izaha kalkışanlar da az değildir. Böylelerin konumuza ilişkin yaklaşımlarını "Modern revizyonizmin okulundan geçenler" alt başlığı altında irdeleyeceğiz.

Latin alfabesi esas alınarak yazılmış Kürtçe/Kurmancî kaynak [Kürtçe/Zazakî hiç yok!] sınırlı olduğu gibi, varolanlarda da ciddi bir tekyanlılık, yazarın-araştırmacının keyfî tutumu gibi unsurlarda devreye girdiği için, ‚belge' adına incelenen yazı bir yerde yazarın kendi düşündükleri oluyor. Ne kadar seçici davranılsa da, belgeye kendi bildiğini bir biçimde ekleyen ve gerçekliği eksik aktaran vb. araştırmacı-yazar sayısının da az kaldığı söylenemez. Kürdistan'ın diğer parçalarında kullanılan farklı alfabe(ler) zorluğu ise, ele aldığımız konu hakkında yazılmış sınırlı sayıdaki materyali incelememize imkan tanımadı. Türkçe diline kazandırılmış bazı çalışmalar, diğer parçalarla doğrudan ilintili-bağlantılı kimi yazı ve değerlendirmelerde oldukça az. Kuzey'de ise bir kaç arkadaş ve bir-iki çevrenin bu alana duydukları ilgi de giderek azalmış durumda.

Konuyu araştırmak-incelemek için şartlar bu denli olumsuz iken peki, bu konuda yazarken çıkış noktamız ne olmalı; neye, hangi kaynaklara dayanmalı; doğru ve yanlışı, gerçek olan ile çarpıtılanı birbirinden nasıl ayıracağız? Bu ve benzer pek çok soru sorulabilir. Bizim çıkış noktamız; öncelikle PdSB kaynaklarıdır. Yani Lenin'in eserleridir, Stalin'in eserleridir, Sovyetler Birliği sosyalist devletinin resmi kaynaklarıdır, proletarya diktatörlüğü devletinin yetkililerinin açıklamalarıdır, Bolşevik Parti'nin önder ve yönetici kadrolarının değerlendirmeleridir. Bu esas kaynaklar ışığında Sovyet Kürtleri konusunda yazılanlara dair tavır takınırız. Şimdilerde pek moda haline gelen-getirilen 'kendi yazdıklarına inanma' şeklinde adlandırabileceğimiz Kürt tarih yazıcılarının yazdıklarını temel veri alamayız, alınmamalıdır. Alınmamalıdır, çünkü bu kategoriye dahil olan ezici yoğunluk önüne PdSB'ni karalama, özelde Stalin şahsında komünist tarihi çarpıtma ve "ulusal sorunların sosyalizmde çözülmediği-çözülemeyeceğini" vs. akıllarınca "kanıtlamak" için faraziyelerden ibaret senaryo yazıcılığı yapmaktadırlar. Antikomünist ideolojik güdülerle hareket ve masa başı senaryo yazarlığı ve menkibe dinleyicilerin ortaya saçtığı şeyin "yaşanan, gerçek tarih" gibi sunulmasının, öncelikle bilim yönteminden bütünüyle uzak kaldığını ve kimi arzularına varma amaçlı nitelikte olduğunu belirtmemiz gerekiyor. Sadece Stalin karşıtlarının yarattığı 'masa başı' anlatı ve faraziyelere değil, aynı şekilde Stalin savunucularından bazılarının bir tür 'kült' yaratma ya da doğmatik eğilimlere kapılarak her şeyi 'toz pembe' gösteren abartılarına da karşıyız. Dolayısıyla ne "Lenin, Kürdistan a Sor'u kurun dedi!" akıllara ziyan söylemine ve ne de Stalin "küçük bir çocuğun yaşamını kurtarmak için ilaç yüklü bir uçağı nasıl Orta Asya'ya gönderdiği" gibi fantezileri ciddiye almıyoruz.

89/91 model "yeni" revizyonizmin kuşatması altında...

Emperyalist devletlerin öncülüğü ve himayesinde, her türden karşıdevrimci gücün seferber edilerek çok uzun zamandan beri yürütülen antikomünist faaliyetin sonuçları 89/91 yıkımı ile birlikte çok daha bariz görülmeye başladı. Burjuvazinin ve yedeğindeki revizyonizmin ideolojik-politik kuşatma ve yoğun beyin yıkama bombardımanı şartlarında yollarını şaşıran pek çok sosyalist çevre, hatta dünden kalma „komünist"te bu yeni karalama furyasına dahil olmakta gecikmedi. Sözkonusu tarihten önce ve hemen sonra, değişik görüngüler altındaki Stalin karşıtı çevrelere ve farklı oportünist kesimlere verdiğimiz yanıtlardan bu yana geçen zaman aralığında, şimdi yeniden benzer görüş ve düşüncelerimizi bir bakıma tekrarlamak ‚can sıkıcı' gelse de; bugünün "yeni" revizyonist odaklarının çılgınlık ölçüsündeki saldırılarına da cevap niteliğinde görülebilir. Buna karşın ama, özellikle ilk kez Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ve onu takip eden PdSB devleti tarafından ulusal sorunların m-l çizgi temelindeki çözümünü burjuvazi ile aynı dilden güya akıllarınca „mahkum" eden günümüz Kürt sosyalistlerinin haline bir kaç kelime ile de olsa değinmek şart.

Antikomünizm histerisinin sadece ve yalnızca iktidar olan burjuva egemen çevrelerden, sermayenin sözcülerinden ibaret kaldığı yanılgısına düşmeyen herkes tarafından çok iyi bilinir ki, her türden revizyonizm de, proletaryanın, ezilen halkların ve ulusların (Marksist-Leninist teori ışığında) komünistler önderliğinde kurtuluşu savaşımı karşısında bir o kadar tehlikeli ve tahripkardır. Bu durum, esasında şu an tüm çıplaklığıyla orta yerde sırıtmaktadır. Modern revizyonizmin marifetiyle bürokratik devlet kapitalisti nitelikteki sözde sosyalist devletlerin 89/91 yıkımının ardında ideolojik-teorik sahnede boy veren bu "yeni" revizyonizm dikkatinin tamamını Marksizm-Leninizm'in bugünün komünist kuşaklarınca sahiplenilmesini her yolla engellemeye odaklamış durumdadır. Her biri farklı başlangıç ve 'önem noktaları'na sahip bulunsa da, tümünün ortak amacı aynıdır, yani mümkün olduğu kadar daha fazla revizyonist tahripkarlık! Bunun başarılması için de, 'şeytanla bile işbirliğine hazır' bu cenahtakiler; Troçkist, Galiyevci, Buharinci ve Yaroşenko türü sapmacıların tezlerinden; Avrupa Komünizmi akımının değerlendirmelerine sarılmaya; Kautsky'nin marksizm karşıtlığı fikirlerinden Tito-Cilas revizyonistlerinin anti m-l saçmalıklarına dek Stalin'e karşı kim ne demişse işlerine geldiği gibi bugüne uyarlayarak "teori" yapmakta pek faaller. Bunların arasında bulunan bazıları, dün Sovyet Kürtlerinin PdSB döneminde 'biçimde ulusal, içerikte proleter enternasyonalist' ilke ışığında, Kürt çocuklarının okullarda *"Puşkin,*

Tolstoy, Gorki, Mayakovski, Şolohov gibi büyük ustaların yanında, ayrıca Ermeni edebiyatından seçmeler de yer almaktadır, Mikail Nalbandıyan, A. Şirvanzade, H. Tumanyan, A. İsakyan okuduklarını" yazan ve fakat şimdi tam tersi sonuçlar çıkaranlar da dahildir. Ki Yeltsin anına kadar "proleter", "sosyalist" ve hatta "komünist" iddiasındaki tüm bu yazı yazıcılar, çok kısa süre içerisinde bu söylemlerini unutarak, içinde bulundukları anın "yeni" revizyonizmini temsile soyunmada hiçte gecikmediler. Dün savunduklarına, bugün küfredenlerin belkemiğini oluşturduğu bu "yeni" revizyonist odak; PdSB tarihini 'gözden geçirme' ve 'öğrenme' adı altında sosyalizme karşı açtığı savaşla, Kürt işçi ve emekçileri üzerinde küçümsenmeyecek kadar ciddi tahribatlar yarattılar.

Karşı karşıya bulunduğumuz bugünün "yeni" revizyonizminin beslenme kaynakları; dünün revizyonizminin toplamıdır. Bugünkü "yeni" revizyonistlerin 'karma' çizgisi; Kautsky'den, Troçki'den, Kruşçev'den, Togliatti'den, Tito'dan, Deng'den, Gorbaçov'dan; kısacası marksizm-leninizm karşıtı tüm akım-çizgi-odaklardan harmanlanmış bir içerik ve görünüm sunuyor. 89/91 döneminin kendine özgü orijinalitesi dışında; ortaya atılan ve savunulan tezlerde esasında yeni bir orijinallik hali bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu yeni akıma, "karma revizyonizm"de denebilir. Neticede, her nasıl adlandırılırsa adlansın, andaki "yeni" ve/ya da "karma" revizyonizmin çok tahripkar işlevinin bulunduğu kesin. Bizde, Kürdistan'da ise bu "yeni" ve de "karma" revizyonizmin her türünü görmek mümkün. Öyle ki sadece Kürdistan kökenli revizyonist saldırganlık değil; ülkenin bilinen özgün orijinalitesinin getirdiği, birlikte olunmak zorunda kalınan halklara {Türk-Arap-Fars ve öteki} mensup "yeni" revizyonizm temsilcilerinin de çok yalın görülebilen saldırganlığına maruz kalıyoruz. Artık, ulaşılan teknik olanaklarla birlikte, kimi Kürt kimlikli revizyonistlerin zaman zaman uluslararası benzerlerinin yazı ve değerlendirmelerini sitelerine-yayınlarına 'asarak' ve alarak; revizyonist tahribatı çeşitlendirip, yaygınlaştırmaya yöneldiklerini görüyoruz. Dolayısıyla, bir kaç farklı dil üzerinden tam bir "yeni" revizyonizm bombardımanı ve kuşatması altında bulunduğumuz söylenebilir. Farklı dillerdeki revizyonizmin dayanışmasına, güncel bakımdan, dünün "proleter devrimci sosyalisti" Halil Berktay, ilk akla gelen örneklerden biri olarak verilebilir. Bu bayımızın, Türkçe yazdığı kapitalizmi aklama-burjuvaziyi temize çıkarma metinlerini şimdilerde bir takım Kürt çevreleri de sahipleniyor. Nitekim, Kautskylerden Berktaylara uzanan revizyonizmin [Şu ana kadar geçen süreçte, tüm revizyonist akımların toplamı bir görünüm sergileyenlerin arasında *"Stalin, serinkanlılıkla bütün sovyet halkının felaketini tasarlıyordu"* ölçüsünde

zırvaladıktan sonra, kendileri için "Marksist", hatta "Lenin'in izindeyiz" diyenler de var!] tarihine Kürdistan'da da eklentiler ve iltihaklar olduğu içindir ki, böylelerine karşı ideolojik mücadele yürütmek bakımından da bu çalışma kaçınılmaz hale geldi.

Dünün "ulusal milliyetçisi" ve kazara "proleter devrimci marksist-leninisti" söylemli bugünün çeyrek ulusalcılarının düne ait m-l, devrimci, proleter enternasyonalisti ne kadar olumlu şey varsa, hepsini bugünün burjuva revizyonist sosyalist paradigmasına 'kurban' etmeleri karşısında; Kürdistan komünistlerinin böylelerin iddia ve savlarının gerçek niteliğini ve kimliğini okura sunmaları gerekiyordu. Ve bu gereklilik, tam da uluslararası burjuvazinin bugünlerde yeniden antikomünizmi, Lenin-Stalin nezdinde Leninizm karşıtlığını ve PdSB özgülünde sosyalizm düşmanlığını tırmandırdığı koşullarda yerine getirilmesi mutlak surette zorunlu bir çalışma idi. M-L'e karşı çok yönlü sürdürülen kampanyaya, *"sömürgecilik işgâl edilmek istenen topraklara önce ellerinde Kur'an ve İncil tutan dervişler ve rahiplerle giriyor, ardından Muhammed ve İsa alametleriyle donanmış ordular işgal harekatlarına girişiyordu. Komintern döneminde bu takıma üçüncü bir grup katıldı; "komünistler". Kendilerine devrimci, ihtilalci sıfatları veren komünistler ellerinde Marx'ın kitabıyla hedef yumuşatıyor, ardından Rus tankları devrimin yüksek idealleri adına işgale başlıyordu."* şeklinde saçmalayanların da katıldığı bir momentte; bu "yeni" saldırganlığın her türüne karşı ideolojik mücadele yürütmek; Leninizmi savunmak ve sahiplenmek; özel olarakta Stalin'in ölümsüz eserini savunmak, Kürdistan komünistlerinin andaki en acil görevidir.

Eleştiri değil, saldırganlık hakim.

Kürdistan sol çevrelerinde daha önceleri, ya da somut olarak 89/91 öncesi Stalin'e karşı "suya sabuna dokunmayan" türden oportünist tutumu revaçta idi. Stalin değerlendirmesi sözkonusu olduğunda, gerçekte oportünist bir bakış açısına sahip bulunmalarına rağmen, açıktan reddetme cüreti gösterene hemen hemen rastlanmıyordu ki reddetmeyi tercih edenlerde troçkistliğe hevesli marjinal bir-iki çevreden ibaretti. Bugünkü tavırlar gibi 'uçta' düşünce ve değerlendirmelere rastlamak mümkün değildi. İçeride 12 Eylül faşizminin karşısında alınan ağır yenilgi ve KUKM çeperindeki geri çekilme ile birlikte "tanrı arayıcılığı" benzeri bir arayışın ortaya çıkması ve kısa süre sonra dışarıda ise Gorbaçov önderliğindeki "reel sosyalizmin" artık veda ilanları vermesi ile birlikte çok hızlı bir şekilde kısa sürede ortalığı Stalin düşmanları kapladı. Bu cereyana kapılanlar, daha en başından eleştiri sınırlarını aştılar. Her

türden karalama, her türlü iftira, yalan, çarpıtma, küfür vs. böylelerin başlıca silahı oldu.

89/91 ile birlikte, saldırının başını çekenler ise, troçkist cenahtakiler ve farklı revizyonist akımların tezlerinde harmanlanmış 'yeni' revizyonizmin temsilcileri. Bu inceleme içerisinde, yeri geldiğinde troçkistlerin ve 'yeni' revizyonizmin Kürdistan versiyonu saldırganlığına değineceğiz. Güya sosyalist, hatta içlerinde hala "marksist" ve "komünist" iddiasındaki bu bazı çevrelerin m-l karşıtı zemin üzerinde yükselen görüşlerinin, içinde bulunduğumuz ideolojik savrulma anında dünün kimi lafız "komünistleri"de dahil, hayli yaygın ve de etkili olduğu açık. Ki örnekse; *"Komünist hareket 1917'yi sürdürememiş, yenilmiştir..."* şeklindeki garabetlere bugünlerde inananların görece çokluğu gösterilebilir. Zira, bu çevre(lerin)nin görüşleri, başlıbaşına ayrı bir incelemenin konusu olduğundan, burada, ancak bazı iddia ve savlarına değinmekle yetineceğiz. Hemen belirtelim ki, bu cenahtakiler Stalin'i eleştirmiyor, Stalin'e düşmanca bir saldırganlıkla, kin ve öfkeyle yaklaşıyorlar.

Bazı Kürt çevrelerin Stalin'i eleştirme amacına sahip bulunmadıklarını biliyoruz. Stalin'i eleştirmeyi 'gereksiz' bulan; saldırgan bir dil kullanarak Hitlerle aynılaştıran; PdSB'ne eleştirel yaklaşmayıp, emperyalist devletlerle özdeşleştiren vb. saldırgan çevrelerin, şimdilerde ileri sürdükleri safsatalarına {Stalin'e atılan iftiralar bağlamında, şunun dikkate alınması gerekir: *«Bir yalanı on kez söylersen yalan olarak kalır ama bir yalanı yüz kez, bin kez, milyon kez söylersen o yalan gerçek kabul edilir.»*} hayli karabalık bir kitle tarafından kulak kabartıldığının farkındayız. Açıkça antikomünist kimliğe sahip bulunanından, sosyalist kimlikli olanına, hatta "komünist" etiketlilerine kadar çok farklı kesimler aynı şeyleri tekrarlayıp durmaktadır. Hepsini değil ama, içlerinde geçmişte kendilerine "M-L" diyen, bugün ise yerine göre sosyalist, yurtsever, devrimci ve hatta "komünist" diyenlerin konu bağlamındaki bir takım tezlerini irdeleyeceğiz. Kimilerinin, kendilerinin de inanmadığı ve fakat şimdilik gereksinim duydukları "sınıf bakış açısı" pozu takınmaları ise, aslında Stalin karşıtlığını sürdürmede anda belli bir 'avantaj'la ilgilidir. Yoksa, böylelerin sorunlara proleter bakış açısından bakmadıkları tartışma götürmez kadar açıktır.

Eleştiriye açık, saldırganlığa karşıyız.

Kürt sol hareketi içerisinde, uluslararası komünist hareketin tarihine, PdSB'nin bölge politikasına, Lenin-Stalin tahlillerine eleştirel yaklaşanların -neredeyse- yok denebilecek kadar az olduklarını biliyoruz. Eleştirel yaklaşmayı benimseyen ve pratikte buna uygun davrananlar

hayli azdır. Şimdi revacta olan, eleştiri sınırlarını aşan saldırganlıktır. Ki bu cenahta bazılarının sermaye egemenliğinin yarattığı ve sunduğu fırsatı değerlendirip antikomünizm zeminine kaydıkları da olgudur. Nitekim, artık, çok daha sıklıkla *«Sosyalist devlet de bir nevi imparatorluktur, ilişkilerinde statükoyu korumayı, dolayısıyla işgal ve ilhakı esas alan bir politikanın izleyicisidir. ... Ermeni, Azeri ve Kürt ulusları karşısında Rus Çar'ı ve çarlık ne ise Lenin-Stalin "yoldaşlar" ve Komintern de odur.»* benzeri düşmanca hezeyanlarla karşılaşıyoruz. Yukarıda aktardığımız bu satırları yazma cüreti gösterebilenlerin, Stalin'i eleştirdikleri düşünülemez elbette. Zira çok açık ve net tespit edilebileceği gibi, aktardığımız yerde şüpheye yer bırakmayacak açıklıkta burjuvazi ile aynı dil, hatta onun da gerisine düşülmektedir.

Dün, bir biçimde marksist lafza ihtiyaç duyan bazılarının epey zamandır "liberal demokrat" kimliği tercih ettiklerini; ya da programlarında "marksizm-leninizmin yolgöstericiliğinde" belirlemelerini çıkarttıklarını vs. dikkate aldığımızda; hala "komünist" iddiasında bulunanları -öncelikle- muhatap almak kaçınılmaz hale geliyor. Kürt sol hareketine, ideolojik-teorik bağlamda rengini veren 'sol' söylemin düne ait ve geçmişte kaldığı; bugün artık hakim olanın vıcık vıcık etrafı saran 'sağ söylem' olduğu ve tam da böylesi koşullarda antikomünizmin bir kez daha antiStalin özgülünde şaha kaldırıldığı ve her bakımdan koyu bir PdSB düşmanlığının geliştirildiği koşullarda; tüm bu anafora direnme yeteneğini gösteremeyen sözümona bazı "komünist" sıfatına sığınmışlarda dahil olmakta gecikmedi. Komünistlerin Stalin'e ve onun şahsında Leninizme fütursuzca saldırıların doruğa çıktığı bugünkü koşullarda da sözkonusu revizyonist saldırganlığa karşı ideolojik savaşımı kesintisiz sürdürmeleri aslolandır. Bu çalışma içerisinde zamane "komünistlere" ve bazı sosyalist liberallere vereceğimiz yanıtlarla da, marksist-leninist komünistlerin hangi ideolojik-teorik çizgiyi savunduklarını ana hatlarıyla vermeye çalışıyoruz.

...

Ülke özgünlüklerinden bağımsız, marksist-leninist anlamda komünist niteliğe sahip olabilmenin temel belirleyici kriterinin proletarya diktatörlüğü teorisini savunmak ve uğruna mücadele yürütmek şeklinde belirlenmesi gerektiği prensibini söylem düzleminde sahiplenen ve fakat içerikte savundukları ve pratikleri ile özde komünist kimlikten uzak duranların varlığı biliniyor. Öyle ki, sözkonusu söyleme sahip bulunanlar içerisinde Lenin ve Stalin'e çok ağır ve haksız eleştiriler yöneltenlerden, Stalin'i m-l'in klasiği görmeyenine dek pek çok farklı çevre var. Dahası, aynı söylemi basit bir ideolojik nakarata çeviren ve fakat pratikte tam bir

musrifi oynayanlar da yok değil. Aynı söyleme sahip bulundukları halde SSMLS ilkesinin içini boşaltanlara da tanık oluyoruz. Dolayısıyla, her «Stalin'i savunuyorum» diyenin ve hatta SSMLS şiarını benimsediğini iddia edenin, gerçekte bu ilkeye uygunluk içerisinde bir nitelik yakaladığını söyleyemeyiz. Diğer taraftan kimi doğru saptamaları paylaşmakta işaret ettiğimiz kriterin temsili anlamına gelmiyor. Örnekse *"Stalinin adı sosyalizmi kurma kararlılığının ve iradesinin adıdır"* doğru saptamasını yapıp, ardından ona haksız ve temelsiz eleştiri ve hatta saldırganlıkta bulunan bazılarının Stalin'i m-l'in klasiği görmemeleri gibi. Ya da kimi çevrelerin, 89/91 anına dek komünist bir jargon ve orak-çekiç-yıldız görselliğini tercih etmeleri de, Stalin savunucuları oldukları anlamına gelmiyor. Belirtmeye bile gerek yok ki, Stalin'e bir dizi ilkesel ve temel önemdeki sorunlarda haksız eleştiri ve saldırıda bulunduktan sonra, "komünist", "devrimci" ya da benzer pozitif gözüken kavramları 'layık'(!) görenlerin tavrı da hiç bir şekilde Stalin sahiplenmesi biçiminde algılanamaz. Şuna da dikkat çekmek gerekir ki; İbrahim Güçlü gibilerin antikomünist ideolojik güzergahlarına bağlı kalarak, ısrarla PdSB sosyalist devleti nezdinde sosyalizm düşmanlığı yapmaları ve antiStalin ruh hali temelinde hareket ederek, gerçekte Stalin savunucuları kimliğinden uzak bulundukları halde, gayet bilinçli bir amaçla bazı çevreleri "Stalinist" görme-gösterme temelindeki demagojilerinin de beş paralık bir kıymet-i harbiyesi yoktur. Güçlü gibilerin, bir de bu yolla işçi ve emekçi kesimlerin bilinçleri üzerinde yaratmaya çalıştıkları yanılsamanın karşılığının bulunmadığını ve fakat bu çıplak demagojiye karşı da ideolojik mücadeleyi aksatmamak gerektiği açık.

Kusurlardan azade olabilmek; mümkün mü?

"Parti tarihi bundan başka bize başarılardan başı dönen, kendini büyük gören, çalışmalarındaki kusurları görmezden gelmeye başlayan ve hatalarını kabullenmekten ve onları zamanında içtenlikle ve dürüstçe düzeltmekten korkan bir partinin, işçi sınıfına önderlik rolünü oynayamayacağını öğretiyor." (Stalin)

Stalin'e dair görüş belirtirken, tıpkı Lenin'e yaklaştığımız gibi aynı kriteri esas alıyoruz: Proletarya diktatörlüğü savunusu ve uğruna yürütülen komünist pratik. Stalin ismi, adeta tümüyle bu kriterin en dolaysız ve ikirciksiz mükemmel temsilidir. Öncellerinin kusursuzluktan azade durumu, hiç kuşku yok ki Stalin içinde geçerlidir. Stalin; hiç bir zaman kusursuz davranma aymazlığına girenlerle asla aynı pozisyona düşmedi ve ısrarla eksiklik, yanılgılar ve yanlışlıkların olabilirliğini dıştalamadı. Stalin'in proletarya diktatörlüğünün teorik savunu ve sahiplenmesi ile pratikte gerçek bir temsilini yapan karakteristik niteliği

ama onun kendini kusurlardan arındırmış olduğu anlamına gelmiyor. Demek ki, m-l ustaları arasında sözkonusu komünist karakterin denek taşı olan kriterin en parlak timsali olmasına karşın Stalin de eksiklik, hatalar ve kusurlardan muaf değil, olamazdı da. Bu çalışma içerisinde, yeri geldiğinde eksiklik, kusurlar, yanlışlar vb. bağlamında düşüncelerimizi okurla paylaştığımızda da tespit edilebileceği gibi; Kürdistan komünistleri Stalin'e de eleştirel yaklaşmaktadırlar; eğer ki gözü kapalı bir savunusu içerisine girmiş olsalardı, Stalin'den öğrenme ve onun öğrenci adayları olamazlardı.

Stalin'den öğrenmeye çalışan bugünün komünistleri; Marksizm-Leninizm'e, Uluslararası Komünist Hareket'e, Marks-Engels-Lenin-Stalin'e, PdSB'ne yöneltilen eleştirileri büyük bir dikkatle izleme, inceleme, tartışma ve eleştiri-özeleştiri yöntemi ile karşılama prensibine sahiptirler. Kürdistan komünistleri de aynı prensip doğrultusunda hareket etmektedirler. Dün, "komünist" iddiasıyla hareket edenlerin belirttiğimiz ilkesel çizgiyle bir ilişkilerinin bulunmadığı ve haliyle böylelerin kusurlarının faturasının m-l Kürdistan komünistlerine kesilmeyeceği, tartışma götürmez bir gerçektir. Biz, m-l'e sahip çıkma adına, her türden bağnazca ve doğmatik "sahiplenme"den uzak hareket ediyoruz. Aynı ölçüde m-l'i geliştirme vs. adı altında "eleştiri" şalıyla gizlenmiş revizyondan geçirme ve bu yolla oportünist-revizyonist görüşlerini marksist bir söylemle perdeleyen eklektizm bağımlılarından da uzağız.

Elinizdeki bu çalışmada da açıkca görülebileceği gibi, irdelediğimiz konular somutunda belirlediğimiz ilkesel tutum ışığında hatalı, eksik, yanlış vb. tüm konu ve noktaları eleştirel bir yöntemle ortaya koymaya çalışıyoruz. Okurun, bizim bu ayırdedici ilkesel tutumumuzun MELS tarafından temelleri atılan Marksizm-Leninizm'in bilimsel sahiplenişi ile direkt bağını ve ilişkisini tespit edeceğinden hareket ediyor ve aynı ilkesel duruşun doğal sonucu olarak, eleştiri kapsamında değerlendirmediğimiz tüm saldırgan yaklaşımları doğrudan, açık ve net bir şekilde orta yere sergileyeceğimizi bir kez daha belirtiyoruz.

Bu temel yaklaşımımızın başta antikomünistler gelmek üzere, PdSB tarihine düşmanca yaklaşan ve özelde antiStalin ruh haline mahkum olmuş çevrelerce olabildiğince 'hoyratça' bir düşmanlıkla karşılandığının (karşılanacağının) bilincindeyiz. Şu ana kadar, herhangi bir belgeye ve kaynağa dayanmadan; doğrudan Stalin'e ait hiç bir eserde izine rastlanmayan ve bütünüyle kaba bir Stalin karşıtlığına dayalı olarak ileri sürülen "Stalin Kürt düşmanı idi" ezberini, çok uzun zamandır 'pepûk' [Guguk kuşu] nakaratına dönüştürenlerin kızgınlıklarının pek çok nedeni

var elbette. Dikkat çektiğimiz 'nakarata', ideolojik-teorik konu ve gerekçelerin belirleyici bir rol oynadığı ve fakat nisbeten yaygınlaşmasında ise etnik boyutun etkide bulunduğu, bununla bağlantılı etnik kökenli 'duygu' kısmının da katkısının bulunduğu açık ve net ortada. İdeolojik-teorik tercih+etnik köken ve buradan ileri gelen etnik duygu toplamından hareketle Stalin karşıtlığını benimseyenlerin ortak paydası şu şekilde ifade edilebilir: a) Sovyet Kürtlerinden sosyalizm kuruluşu karşı hareket eden sömürücü sınıf artıkları karşıdevrimcilere, kulaklara, sapmacılar vb dokunulmamalıydı! b) Sovyet Kürtlerine, sürekli varolacak Özerk Cumhuriyetkurulmalıydı! c) MKC'nin yıkılmaması için Kızıl Ordu birlikleri İran'ın kuzeyinde kalmalıydı! d) Kürdistan'ın değişik parçalarındaki Kürt ulusal hareketlerine tam destek verilmeliydi ve bölgede bir Kürt devletinin kurulması için rol üstlenilmeliydi! Kısacası; tüm bunların toplamında Kürtlerin yaşamlarını sürdürecekleri müstakil ve müreffeh bir Kürdistan Stalin tarafından 'altın tepsi' içinde Kürtlere sunulmalıydı! Özetlediğimiz düşünce silsilesinin esiri Kürtler açısından Stalin, bunları yerine getirmediği için, tamamiyle milliyetçi dürtülerle "Kürt düşmanı" ilan edilmektedir. Bu beklentilere sahip bulunanlar, Stalin'e eleştirel yaklaşamazlar, nitekim düşmanca bir tutum içerisinde hareket ettiklerini ortaya koyuyorlar. Kürdistan işçi sınıfının, emekçilerin, devrimcilerin Stalin'e düşmanca saldıran böylelerinden öğrenebilecekleri bir şey yok. Ancak bu durum, Stalin'e eleştirel yaklaşma silahını terke götürmemeli. Bilakis Stalin gerçekliğini her yönüyle öğrenme, Stalin'in tarihsel rolünü kavrama ve özellikle Marksizm-Leninizmi bilince çıkartma temelinde devrimci eleştiri eylemini kuşanmak gerek...

"Kürtler" belirlemesi, -belirtmeye bile gerek yok- Kürt ulus aidiyetine sahip herkesi kapsar. Böyle olunca da, Stalin hakkında "Kürtlerin değerlendirmeleri" birbirinden oldukça farklı çizgi ve duruş içerisinde bulunanları kapsayan geniş bir anlam özelliğini taşıyor olması kaçınılmaz. Kürt ulusuna mensup sömürücü sınıfların Stalin hakkındaki düşüncelerini bu çalışma içerisine almayı gerekli görmedim. Dünyanın her yanında olduğu gibi, Kürdistan'da ve genelde Kürt ulus aidiyetine sahip sömürücü burjuva kapitalist sınıfa mensup; devrim ve sosyalizm davasına yaklaşımı karşı-devrimci nitelikte olan tüm toplumsal kategorilerin Stalin değerlendirmelerine de yer vermedim. Belirttiğim sınıf ve toplumsal katmanların-grupların her yerde olduğu gibi, Kürdistan'da ve Kürtler arasında da aynı-benzer bir tutum alarak katı Stalin karşıtlığını temsil ettikleri gerçeğinden hareketle, özel olarak ayrıca bunların değerlendirmelerine değinmiyorum; buna gerek yok, çünkü; bu

çalışma dahilinde bir biçimde uluslararası burjuvazinin, sömürücü kapitalist takımının şu ya da bu şekilde yansıyan kimi etkilerine işaret ettiğimiz ölçüde, Kürt burjuva sömürücü sınıf ve kesimlerin Stalin değerlendirmelerini de mahkum ettiğimiz kendiliğinden anlaşılır hale gelmektedir.

Kürtlerin Stalin değerlendirmelerini ele alırken; esas olarak sömürücü sınıflar kategorisine girmeyen, karşı-devrimci çizgi ve konumlama niteliğini kazanmamış; bir bakıma "sol" ve ilerici cenahta yeralan; ideolojik-politik çizgilerinde demokrat, devrimci, sosyalist, hatta "komünist" söylemin ön planda durduğu; kısaca Kürt küçük burjuvazisinin farklı politik temsilcilerinin değerlendirme, görüş ve düşüncelerini temel alacağız.

Sınıflar mücadelesi gerçekliğinde, ideolojik-politik yönden proletaryanın komünist çizgisinin örgütsel temsilini yapabilecek konumu yakalamamakla birlikte, bu amaç doğrultusunda hareket eden çevrelerin ve bireylerin, Kürt işçi ve emekçilerinin Stalin hakkındaki değerlendirmelerine de yer vereceğiz. Özellikle buna gereksinim var, çünkü çok uzunca bir zamandan bu yana uluslararası burjuvazinin topyekun sürdürdüğü antikomünist kampanya ve özelde Stalin karşıtı karalama stratejisinin etkisinde kalan önemli bir çoğunluk, sanki "tüm Kürtler" Stalin karşıtı imiş gibi adeta sahte bir gerçeklik yaratıp, "herkesi" bu tabloya "inandırmış" gibi bir resim ile yüzyüzeyiz. Bunun için de Stalin savunucusu Kürtleri, hatta bir dönem kendini "Stalinist" niteleyen bazı Kürtlerin tutum ve yaklaşımlarını, 89/91 anaforuna kapılmayan Kürtleri ve konuya SSMLS perspektifi temelinde yaklaşanların değerlendirmelerini bu çalışma içerisinde okura vermeye çalışacağız.

Elinizdeki kitap üzerinden, Marks-Engels-Lenin ile birlikte Marksizm-Leninizm'in klasiği Stalin'in komünist gerçekliğini başta Kürdistan işçi ve emekçileri olmak üzere, ilerici ve devrimci kamuoyuna ulaştırdığımızı düşünüyoruz. Kitaptaki muhtemel eksiklik ve yetersizliklerin, duyarlı okurların da çaba ve katkılarıyla tespit edilip giderilebileceğine inanıyoruz.

5 Mart 2013
Hüseyin Can

I.BÖLÜM

BÜYÜK SOSYALİST EKİM DEVRİMİ VE PdSB'NDE SOSYALİZM KURULUŞU SÜRECİNİN KÜRTLERE ETKİLERİ

A) EKİM DEVRİMİ'NE KATILAN KÜRTLER

Çar despotizmi koşullarında esareti yaşayan Kafkas Kürtlerinin imdadına yetişen Ekim Devrimi, Kürt emekçileri nezdinde karşılıksız kalmadı. Devrimin hazırlıkları, esasta 'uzak diyarlarda', Kürtlerin göçebe ve gezgin yaşamlarına karşın hayli ötelerde, bir bakıma erişilmez bölgelerde yoğunlaşmasına karşın; Kafkaslarda da giderek gelişme gösteriyordu. Doğal olarak öncelikle Bakü gibi işçi sınıfının görece kitlesel bir güç oluşturduğu alanlarda örgütlenme ve mücadele gelişiyordu. Komünistler önderliğindeki mücadele gelişip yaygınlaştıkça, bu gelişme, devrimin ayak seslerinin giderek göçebe Kürt kitlelerinin yakınına kadar geldiğine işaret ediyordu. Kürtler arasında devrimin gelişimine sıcak bakan, ona destek veren [*"Bazı Kürt şahsiyetleri Rus Ekim Devrimine katılmışlardır, örneğin Cengiz Yıldırım ve Kürt Sultanov ailesinin fertleri."* Aktaran: Kürdistan Heute] ve hatta örgütlü çalışan 'küçük' bir kesim vardı.

Bolşevik Parti'nin faaliyeti Kürt emekçi kitlelerine ulaştığı oranda, özellikle de Ekim'in öngünlerinde geleceklerini komünistlerin önderliğindeki devrime bağlayan Kürt emekçilerinin sayısında ve eyleminde gözle görülür bir artış yaşanıyordu. Denebilir ki, Stalin'in ve yoldaşlarının Kürt kitlelerinin de bulunduğu Kafkaslarda çok önceleri yürüttüğü devrimci-Bolşevik mücadele ürünlerini vermeye başlamıştı.

Kürt emekçilerinin komünistler önderliğindeki devrime katılmaları, Kürt gericiler tarafından engelleniyor ve olabilirse Kürtleri topyekün Çar'ın yanında safa sokmaya çalışıyorlardı. Açıktan Çar despotizminin hizmetindeki Kürt gerici takımının Kürt kitleler üzerindeki etkisi küsümsenmeyecek düzeydeydi. Bilindiği gibi, öteden beri Kürt gerici kesiminden bazıları, bulundukları alanlarda Çar için çalışıyorlardı. Çar despotizmine, kusursuz hizmeti karşılığında, 'general' ünvanına sahip Kürtler de vardı. Aşiret ilişkileri ve diğer gerici statülerden hareketle etkisi altına aldığı kitleleri bir bütün Çar'ın hizmetine koşan, dinsel gericilik temelinde statü edinerek kitleleri ardına takan; bir biçimde ellerine geçirdikleri geniş topraklarla varlıklı ve söz geçirir bir konuma

kavuşanlar, Kürtlerin önemli bir kesimini etkiliyordu. [Bu ilişkiler, Ekim Devrimi ile birlikte bütünüyle yok edilemedi; daha sonra, sosyalizmin inşası ve kuruluşu yıllarında da şu ya da bu şekilde kendini varedebildi. Ekim Devrimi, sosyalizmin inşası-kuruluşu çalışmasına karşı çıkan Kürt gericilerin genel Kürt kitlesi üzerindeki etkileri için, ayrıntılı bilgi edinmek isteyen okur; bazı bölümlerini bu incelemeye aldığımız A. B. Bukşpan'ın 'Azerbaycan Kürtleri' kitabına ve ayrıca başta Ereb Şemo'nun Şıvane Kurd çalışması olmak üzere konuyla ilgili diğer kitaplarına da bakabilir.]

Çar ve artıklarının tüm çabasına karşın; diğer ulus ve halklar gibi, Kürt halkının işçi ve emekçileri de, dünyanın ilk proleter devrimine, Ekim Devrimi'ne katılma onurunu yakalayabilmişlerdir. Aşağıda, Ferik Polatbekov, Ereb Şemo ve diğerlerinin nezdinde, Kürtlerin Bolşevikler önderliğinde Ekim Devrimi'ne ve sosyalizmin kuruluşu çalışmalarına hangi düzeyde katıldıklarını somut olarak görmek mümkün.

Kürt emekçileri Ekim'in yolunda ilerleyip, Leninizmin ışığı altında sosyalizmin inşaasına seferber olma yeteneğini gösterebilmişlerdir. Şimdi, milliyetçilik ağusuyla şaşırmış kimilerinin, PdSB'nde sosyalizm inşası sürecinin bütün halkları kapsamadığı, örnekse Kürtlerin *"Komsomol üyesi dahi olamadı"*ğını savlamalarına (aslında zırvalamaları demek gerek ya!) karşın, gerçek olanın Sovyetlerdeki Kürtlerin, Kürt halkının tarihinde ilk kez PdSB'nde sosyalizm şartlarında gerçek özgür yurttaşlar seviyesinde bir yaşam sürdürdükleri tartışma götürmez bir gerçekliktir. Şimdi, Ekim Devrimi öncesi Bolşevik önderlik altında çalışan, Ekim'e katılan, proletarya diktatörlüğü devleti uğruna yaşamlarını feda eden, sosyalizmin kuruluşuna seferber olmuş Kürtlerden bir kaçının yaşamlarına dair kısa özetlerle bu gerçekliği objektif bakımdan yakından görelim.

SSCB'nde Kürt Nüfusu

Sovyet devlet aygıtında, komünist partide ve toplumun ileri kesiminde etnisite bağlamında bilinç sıçraması yaşandığı ve süreç içerisinde etnik kökeninden koparak Sovyet yurttaşlığı doğrultusunda yeni bir kimlik kazanıldığı olgudur. Ekim Devrimi ile beraber başlatılan yeni devrimci hamle, yani kültür devrimi ayrımsız tüm ulus ve milliyetleri yeni bir dönüşüme, yeni insan tipinin yaratılması yolunu açtı.

Bir örnek: PdSB'nde sayıları 5 milyon kadar olan Yahudiler [Yahudiler; Birobican Özerk Bölge statüsünde idari birime sahiptiler.] bağlamında aşağıya aldığımız anekdot, abartısız bir şekilde on milyonlarca Sovyet yurttaşını da kapsamaktadır: *"Yahudilerin bana şunları söylediği durumlar oldu: «Yıllardan beridir, Yahudi olduğum aklıma gelmedi; ancak sizin sorularınız bunu bana anımsattı.» Karşılaştığım Yahudilerin, ağız birliğiyle, yeni devlet düzeniyle ne denli hemfikir olduklarını vurgulamaları etkileyici."* (Lion Feuchtwanger, Moskova 1937, sayfa 75)

Bu inceleme içerisinde de görülebileceği gibi, PdSB Kürtleri arasında hayata etnik pencereden bakmayan, Kürt milliyet eksenli hareket etmeyen insanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Ferikler, Erebler, Lahutiler, Siyabendovlar ve daha nice sayısız Kürt; Kürtlüklerini, bilinç unsuru sayesinde geride bırakmış ve kimi komünist kimlik, kimi ise sosyalizm ülkesinin yurttaşı düzeyinde etnik kökünden kopmuştur. Belirleyici neden, proletaryanın kurtuluşu davası komünizm uğruna savaşım ve pratikte sosyalizm koşullarında Kürt yurttaşların her alanda özgürlüğü yaşamalarının getirdiği dönüşümdür. Bu dönüşüm, doğal olarak etnik temelli sonuçlara; örnekse nüfus alanına da yansıyacaktır. Diğer kimi etkenler de, mensubu bulunduğu etnik kökeni yadsımasını sağlayabilir. Evlilikler ya da aynı dinsel inanışta rol oynamıştır. Örnekse müslümanlık faktörü (devrim öncesinden, 20'li yılların ortalarına dek süren dinsel etki), yer yer Kürtler aleyhine işlemiştir. Sosyalizm inşası sürecine kuşku ile bakan, özellikle şeyh-beg-kulak takımının telkinlerine alet olan ve bir dönem katı şekilde geleneklerine bağlı etnik temelde varolmayı öne çıkaran bir kesimin, gerekli dönüşümü yaşamadan, bu kez etnik kökünden koptuğu imajı ile 'idare eden' yoluna gitmesi de nüfus oranına etki etmiştir vb.

Sosyalizm kuruluşu çalışması ilerledikçe, ulus-milliyet faktörü de gerilemiş, önemsizleşmiştir. Ulusların ve milliyetlerin sosyalizm ülkesindeki tam özgürlüğü baştan sona anayasal güvence altındadır ve gerçekte kardeşçe yaşam her geçen gün tüm alanlarda örülmektedir. Özellikle 30'lu yıllardan itibaren, yani Büyük Rus şovenizmi tehlikesinin ve yerel milliyetçiliğin artık giderek toplum hayatından çıkarılma aşamasında ve özelde sosyalist anavatanın savunulması şartlarında 'hangi ulus ve milliyet mensubu olduğu' temelindeki ayrım, Sovyet yurttaşlarının önemli bir kısmında ilgi görmez olmuştur. Bu tarihsel gerçeklik; 89/91 süreci ile birlikte ulus ve milliyetlerin birbirlerini boğazlamaları şeklinde ortaya çıkan tablo ile yok sayılamaz.

Tab. 7. Die nationale Zusammensetzung der Bevölkerung (in den Grenzen vom 17. Januar 1939, ohne Bevölkerung des Hohen Nordens)

Nationalität	1000 Menschen	Prozent
Russen	99019,9	58,41
Ukrainer	28070,4	16,56
Belorussen	5267,4	3,11
Usbeken	4844,0	2,86
Tataren	4300,3	2,54
Kasachen	3098,8	1,83
Juden	3020,1	1,78
Aserbaidshaner	2274,8	1,34
Grusinier (Georgier)	2248,6	1,33
Armenier	2151,9	1,27
Mordwinen	1451,4	0,86
Tschuwaschen	1367,9	0,81
Tadshiken	1229,0	0,72
Kirgisen	884,3	0,52
Völkerstämme Dagestans	857,4	0,50
Baschkiren	842,9	0,50
Turkmenen	811,8	0,48
Polen	626,9	0,37
Udmurten	605,7	0,36
Mari	481,3	0,28
Komi	408,7	0,24
Osseten	354,5	0,21
Griechen	285,9	0,17
Moldauer	260,0	0,15
Karelier	252,6	0,15
Kara-Kalpaken	185,8	0,11
Koreaner	180,4	0,11
Kabardiner	164,1	0,10
Finnen	143,1	0,08
Esten	142,5	0,08
Letten und Lettgaller	126,9	0,07
Bulgaren	113,5	0,07
Adygen	88,0	0,05
Abchasen	59,0	0,03
Chakassen	52,6	0,03
Oiroten	47,7	0,03
Kurden	45,9	0,03
Iraner	39,0	0,02
Litauer	32,3	0,02
Chinesen	29,6	0,02
Tschechen und Slowaken	26,9	0,02
Araber	21,8	0,01
Assyrer	20,2	0,01
Sonstige	2983,3	1,76

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Ansiklopedisi, cilt 1, sayfa

Ferik Polatbekov (1897-1918)
Sibirya Sovyet Cumhuriyeti / İçişleri Bakanı

Çarlık Rusyası'nın egemenlik alanlarında, sayıları hakkında kesin bir rakam vermemekle birlikte, bir kaç on bin Kürdün yaşadığı; genellikle dağınık ve göçebe bir yaşam sürdürmelerine karşın, bazı alanlarda, daha çok Kafkasların en güney ucunda bir kaç yerde kısmen toplu ve görece belli bir yoğunluk oluşturdukları biliniyor. Bu duruma örnek verilebilecek yerlerden biri de Kars ili ve çevresidir.

1877-78 Osmanlı-Rus savaşının ardında Çarlık Rusyası'nın egemenliğine geçen Kars sancağı (aynı tarihte, Ardahan ve Batum'da), Ekim Devrimi'nin zaferi ile birlikte, Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmelerinin ardında *"ilhaksız tazminatsız barış ilkesi"* doğrultusunda, Brest Antlaşması sürecinde diğer iki sancakla birlikte Osmanlı devletine geri verildi.

Bir bakıma, Ferik'in yaşamı süresince Çarlık Rusyası'nın egemenliği altında tutulan Kars ve yöresinde Kürtler küçük öbekler halinde bulunuyorlardı. Kimi verilere göre, 1910 civarlarında Ezîdî inancına mensup 5 bin kadar Kürd bu civarda yaşıyordu. Ne var ki gelişmeler, bölgede bulunan bir kısım Kürdün bulundukları yerleri terketmelerini beraberinde getirdi. Bölgede, 1. Dünya Savaşı esnasındaki olaylar; esas olarakta Osmanlı-Türk egemenleri tarafından gerçekleştirilen Ermeni soykırımı ve yine aynı tarihte hemen yanıbaşlarındaki Asurlara yönelik soykırım vb. gelişmeler, özellikle müslüman kimliğine sahip bulunmayan Ezîdî Kürtlerin göçünü hızlandırdı. Böyle bir momentte, kısa süre sonra gerçekleşen Ekim Devrimi, Kürtlerin imdadına yetişmiş oldu. Ekim Devrimi'nin akabinde her ne kadar Kafkaslar'da, özelde Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'da Bolşevikler henüz iktidarı ele geçirmemiş olsalarda, buralardaki Bolşevik mücadelenin ivmesi her geçen gün yükseliyor ve üç ülkedeki karşıdevrimci iktidar odaklarının sonu gözüküyordu. Bu koşullarda, 1918'de Ezîdî inancına sahip Kürtlerin çoğu Ermenistan ve Gürcistan'a göç etti.

Çarlık Rusyası egemenliği altındaki Kars iline bağlı Digor ilçesinin Harabe Digor köyünden (tam olarak bilinmeyen nedenlerle), 1890 yılında Sibirya'ya sürgüne gönderilen baba Egit Polatbekov, burada, İrkutsk'ta Rus asıllı Anna Lukyanovna Kartaşeva ile evlenir. Ferik, Sibirya'da Baykal Gölü'nün kuzeyine düşen İrkutsk'ta 1897 yılında doğar. On yıl kadar sonra, 1907'de ailecek Kars-Digor'a geri dönerler. Bir süre burada yaşarlar; sonra bir kardeşi ile birlikte İrkutsk'a gider ve buraya yakın Tulun'da ilk öğrenimini tamamlar. Zeki bir öğrenci olduğu

için, sadece ayrıcalıklı konuma sahip kesimin çocuklarına eğitim veren liseye (gymnasium - lise), öğretmenlerinin çabaları sonucu kabul edilir. Bu yıllarda şiire ilgi duyar, şiirler yazar. Lise'de iken, Bolşevik fikirler savunan Panteleymon Parnyakov ile tanışır, kendisiide komünist görüşleri savunmaya başlar; bir süre sonra diğer arkadaşlarıyla birlikte okudukları Lise'de Bolşevik bir grup oluştururlar. Grup; "Naşa Rabota"[İşimiz] gazetesini, illegal olarak çıkartmaya başlar. (Rahmi Yağmur, dergi bağlamında *«derginin şiarı "Dünya işçileri birleşin" sloganıydı.»* demektedir.) Ferik, çıkardıkları gazetede "Polatbek" mahlasıyla şiirler (*"çarlık rejimine karşı ayaklanmaya çağıran yazılar" R. Yağmur)* yazar.

Birinci Dünya Savaşı karşısında, Bolşeviklerin emperyalist paylaşım savaşına karşı çıkan çizgisi doğrultusunda Sibirya örgütünün yürüttüğü faaliyetin bir parçası olan Ferik'in Lise'de yaptığı savaş karşıtı çalışmaları nedeniyle Mayıs 1915'te, okulu bitirmesine bir yıl kala, okuldan uzaklaştırılır. Ama, o, eğitimini tamamlamak ister ve bu amaçla bulunduğu yerden epey uzakta, 1370 km ötedeki Yeniseysk gymnasium'una kaydını yaptırır. Çar polisi boş durmaz, hemen ardında Ferik'in dosyasını Yeniseysk jandarmasına ulaştırır. Çar polisinin, hakkında *"sivri dilli bir isyancı"* notunu düştüğü Ferik, geldiği bu yeni yerde de Bolşevik yoldaşlarıyla ilişki kurar ve komünist faaliyetini sürdürür. Bu arada, ilk şiir kitabı da, 1915 yılında İrkutsk'ta yayınlanır. "Gençlik Türküsü" adını verdiği şiir kitabını, aynı yıl ölen annesine adar.

Yeniseysk, aynı zamanda politik sürgünlerin yoğun tutulduğu bir bölgedir. Siyasal gelişmelerin boyutlandığı ve 1917 Mart'ının hemen başında Çar Nikolay'ın tahtında çekilmek zorunda bırakıldığı süreçte artan siyasal gösterilere, yetenekli bir Bolşevik aktivist (*"o yıl yeni kurulan Rusya Komünist partisine katılmıştı"* R. Yağmur*)* olarak başkanlığını yaptığı öğrenci birliğinin başında bu gösterilerde aktif yer alır. Komünist Ferik, politik faaliyeti bulunduğu bölge ile sınırlamaz; düzenledikleri bir etkinlikteki geliri Petrograd'daki yoldaşlarına aktarır ve arkadaşlarına adına gönderdiği bir telgraf ile Petrograd'daki devrimci mücadeleyi selamlar.

1917 1 Mayıs'ındaki gösteride şehir Sovyeti üyeleri ile birlikte miting kürsüsündedir. Artık, her bakımdan bulunduğu Sibirya'da ve zaman zaman uğradığı Kars'ta da, Çarlık egemenliğine karşı Bolşevikler önderliğinde yürütülen mücadelenin aktif katılımcılarından biridir. 1917'nin bahar aylarında küçük kız kardeşlerini de yanına alarak Kars-Digor'a babasının yanma gider. Digor'da kaldığı kısa sürede, gecikerekte olsa gelişmeler hakkında bilgi almaktadır. Aynı yılın Temmuz ayının 4'ündeki bir işçi gösterisine, Başbakan Kerensky'nin Geçici Hükümeti,

emrindeki askeri güçlere ateş emrini verir; bunun üzerine Ferik, tepkisini 7 Temmuz'daki mektubunda yazdığı bir şiirle gösterir.

Bahar aylarında geldiği Kars-Digor'dan, 1917'nin Temmuz ayının sonunda ayrılır ve kadın arkadaşı Olga ile birlikte Sibirya'da Tomsk'a yerleşir. Tomsk Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ne kaydını yaptırır. Burada, Bolşevik çizgi doğrultusundaki politik faaliyetine devam eder ve çıkardıkları Devrim Bayrağı [Znamya Revolyutsii] gazetesinde yazar. Bulunduğu şehirde, içinde yer aldığı Bolşevik örgütlülük içerisinde kısa sürede öne çıkar. Bolşevikler önderliğindeki mücadele her geçen gün ivme kazanır ve bu etki 'çevre'de de kendini gösterir. Bu süreçte Tomsk Sovyeti seçimleri yapılır. Bolşevikler çoğunluğu oluşturur. Ancak, sonuçları revizyonistler, Menşevikler ve Kadetler tarafından kabul görmez; bir kez daha antiBolşevik mihraklar harekete geçer, ve kendi iktidarlarını kurduklarını ilan ederler. 1917 Ekim Devrimi'nin hemen ardında Tomsk'ta da Sovyet iktidarı kurulması için Bolşevikler mücadeleyi yoğunlaştırır. Fazla geçmeden, 15 Aralık 1917'de antiBolşevik mihraklar karşı devrimci faaliyetlerine yeni bir halka ekleyerek, Tomsk Sovyeti toplantıda iken, bulundukları bina ateşe verilir; Ferik kurtulur.

Ferik, henüz 21 yaşında iken, 1918'de kurulan Sibirya Sovyet Cumhuriyeti Hükümeti'nde İç İşleri Bakanlığına getirilir. Bu göreve getirilen Ferik, Bolşeviklere karşı birleşen güruha yönelik mücadelenin örgütlenmesini yapar. Bunun yanısıra, bölgedeki Bolşevik yapılanmanın içinde önder konumda bulunan Nikolay Yakovlev'in Tsentrosibir'deki yardımcılığı görevine de [R. Yağmur'un anlatımı ise şöyledir: *"İrkutsk'da Sovyetleri örgütlemek için Merkez Yürütme Komitesi başkanı N.N. Yakovlev'in yardımcılığına ve basın sorumluluğuna getirildi"*]getirilir.

Bolşeviklerin önderliğindeki Sovyet iktidarının bir an önce yıkılması amacıyla karşı devrimci odakların saldırıları devam ederken, bölgede, komünistlere yönelik yeni bir saldırı dalgası başlatılır. Alanda bulunan Çekoslovak birliklerinin isyanı başlar. Savaş esnasında, daha fazla Alman ordusunun yanında savaşmak istemeyen ve Çar'ın egemenliğini kabul eden bu mihrak, Çar'ın emri altında hizmete koşulmuştu. Ekim Devrimi'nden sonra, Brest antlaşmasıyla Sovyet Hükümeti tarafından Çekoslovak askerlerinin (sayıları 50 bin kadardı) Sibirya ve Vladivostok üzerinden ülkelerine dönmelerine izin verilmişti. Ne var ki, Bolşeviklere karşı yeni tezgahlar peşinde koşan emperyalist devletler ve Çar artıkları, tam da böylesi bir anda ülkelerine dönmek üzere yola çıkan ve her daim provokasyonlar için kullanılmaya müsait 50 bin kişilik küçük çete ordusunu yeniden Bolşeviklere karşı savaşa

sürmeyi başarabildiler. İngiliz-Fransız emperyalist devletleri koordinatörlüğünde Çar'ın geriye kalan Beyaz Ordu artıklarıyla yapılan ittifak neticesinde, Çekoslovak çetelerini hizmetlerine koştular. Son bir hamle ile bu çeteden istifade edebilme umuduyla emperyalist Antant tam bir seferberlik ilan eder ve çeteye 15 milyon rublelik bütçe ayırır. ABD ise 8 milyon dolar kredi verir. Çete askerlerine ayda 200 ruble maaş (Çar; bunlara ayda sadece 5 ruble maaş veriyordu!) bağlanacağı sözü verilir vs. Artık, tüm umudunu Beyaz Ordu genarallerine bağlayan emperyalist odaklar, bir an önce Çekoslovak askerlerin harekete geçirilmesini bekler; öyle de olur ve çete güçleri Kızıl Ordu'ya karşı saldırıya geçer.

Çekoslovak çetelerinin saldırılarını boşa çıkarmak için Bolşevikler yapılabilecek her şeyi yapar. Nitekim Ferik önderliğindeki Tsentrosibir delegasyonu bu çetenin silah bırakması için görüşmeler de yapar. (R. Yağmur: *"Sibirya'yı savunma görevi F. Lytkin'in de içinde bulunduğu Sibirya koordinasyon kurulunun verildi."* der) Ne var ki Bolşeviklere karşı birleşen Beyaz Ordu, Menşevikler, Sosyalist Devrimciler ayaklanma hazırlıkları yapıyorlardı ki birçok şehirde Beyaz Ordu güçleri iktidarı yeniden ele almışlardı. Ferik başkanlığında bir heyet yeniden Çekoslovak çetelerle görüşmeye gönderilir ve fakat çeteler anlaşmaya yanaşmaz. Bolşevikler, Haziran 1918'de bölgeden geri çekilmek zorunda kalır. Kötü ünlü Beyaz Ordu generali Kolçak'ın başlattığı saldırı karşısında, Bolşevikler geri çekilip partizan savaşına başlar. Ferik, bu koşullarda, Kızıl Ordu cephe komutanı Golikov'un yanındadır ve bir grup yoldaşıyla birlikte cephe gazetesi Krasnoarmeets'i çıkartmaktadır. Beyazların saldırıları giderek yoğunlaşır ve 17-22 Kasım 1918 tarihleri arasında Olekminsk civarında kırsal bir alanda yoldaşlarıyla birlikte bir dinlenme anında Beyazların saldırısında yakın çalışma arkadaşı Yakovlev ile birlikte öldürülür. Beyaz Ordu güçlerinin yenilgiye uğratılmasından bir süre sonra, Şubat 1922'de Yakovlev, Ferik ve yoldaşlarının mezarları Olekminsk'e getirilip, kent meydanına gömülür.

Ferik, sadece Bolşevik Parti'nin üyesi, Sibirya Devrimci Hükümeti'nin yöneticisi ve cephede savaşçı değil; tüm bu özelliklerinin yanında, aynı zamanda edebi konulara da ilgi duymuş, şiir ve öykü yazan bir komünisttir. İki yüzden fazla şiir yazan Ferik, öyküler de yazmıştır. Örnekse; "Êskan" isimli öykü çalışmasını, babasını ziyarete geldiği Digor'da yazmıştır...

Ferik'in adı, tarihe altın harflerle yazılmış ve ölümsüzleşmiştir. Onun adı köy ve caddelere verilmiş; eğitim amaçlı çıkarılan Kürt dili ve edebiyatı kitaplarına konu edilmiş; adı Ekim Devrimi ile birlikte anılır düzeye erişmiştir. Ferik üzerine, kitaplar da yazılmış ve bir de bu yolla

tarihte, komünizmin yürüyüşü tarihine adı kalıcı hale getirilmiştir. PdSB'nde, 1950 yılında V. V. Ryabikov tarafından "Fëdor Lıtkin (Polotbek Ferik Fetko), Novosibirsk" adıyla Rusça dilinden biyografik çerçevede bir kitap yayımlanmıştır. Daha sonra, 1967'de Heciyê Cindî tarafından Ferik'i ve ailesini konu edinen Hewari kitabı (belgesel roman), Kürtçe yayımlanmıştır. Ermenistan'daki bazı Kürt kökenli yazarlar tarafından da hakkında makaleler yazılmıştır. 1976 yılında ise, Yuriy V. Salnikov tarafından "Fëdor Lıtkin, Moskova: İzdatel'stvo politiçeskoy literaturı, 1976" biyografik kitabı yayımlanmıştır.

Bu çalışma içerisinde kendisinden kısacada olsa bahsetme ihtiyacı duyduğumuz Ferik Polatbekov, her ne kadar Sibirya'da doğmuşsa da, Kars-Digor ile bağını koparmamıştır. Yine, o her ne kadar Sibirya'da Bolşeviklerin önderliğindeki yürütülen mücadelenin militanı ve yöneticisi ise de, zaman zaman uğradığı Kars-Digor'da da Çar despotizmine karşı savaşımı Kürt kitlelerine propaganda etmekten geri durmamıştır. Zira Rus bir anne ve Kürt bir babanın çocuğu olan komünist Ferik (ya da Fyodor) için etnik kimlik öncelikli bir öneme sahip değilse de; etnisite sözkonusu edildiğinde bir yanının Rus ve diğer yanının Kürt olduğunu gizleme gereği duymamıştır. Ferik'in onurla temsil ettiği komünist siyasal kimliği elbetteki onun belirleyici (bilinen) yanını oluştur. Ve fakat etnik kimlik sözkonusu edildiğinde, Ferik'in bir yanının (yarı yarıya yanının) Kürt etnisitesine mensubiyeti olduğu tartışma götürmez. Nitekim, daha 1950 yılında PdSB'nde Yuriy Salnikov tarafından kaleme alınmış 'biyografik' çalışmada da onun bu yanı belirtilir. (Bu çalışmanın bir an önce Kürtçe ve Türkçe'ye kazandırılması, diğer şeylerin yanısıra, özellikle Ferik'in sadece Kürtlüğünü öne çıkaran ve böyle tanınmasını isteyen milliyetçilerin aksine, onun esas yanının; Ekim Devrimi militanı, iç savaşta karşıdevrimcilerle savaşırken proletarya diktatörlüğünü savunmaya çalışan duruşu ve bu uğurda, komünizm için savaşım yolunda yaşamını yitirmesi belirleyici karakteristik kimliğinin bilinmesi için gereklidir. [Burada, Ferik Polatbekov üzerine yazdıklarımız için "Kürt Tarihi, 3. Sayı, Ekim-Kasım 2012 dergisinden; RAHMİ YAĞMUR'un *"www.kurdistan-post.eu"da* çıkan 25 Haziran 2011 tarihli yazısından; Mehmet Uzun'un "Antolojiya Edebıyata Kurdî" kitabından; Heciye Cindi'nin Ferik'i konu edinen Hewari romanından ve aynı romana önsöz yazan Askeri Boyik'in makalesinden yararlandık.]

Ekim Devrimi'ne ve SSCB'de sosyalizmin kuruluşu çalışmasına yaşamlarını adamış bu iki devrimci komünist kardeşin geride bıraktıkları esere; başta Kürdistan işçi ve emekçileri olmak üzere, devrim ve sosyalizm davasına gönül vermiş devrimcilerin ve komünizm uğruna

savaşımı sürdüren komünistlerin sahip çıkma ve daha ileri taşıma ve gelecek kuşaklara taşırma görev ve sorumluluğu bulunduğu açıktır. Bu çağrımız; 89/91 yıkımı öncesi sosyalist iddiasındaki kimi Sovyet Kürdü aydın ve yazar kimliğine sahiplerce yanıtsız bırakılacağı, hatta tavrımızın böylelerince saldırı konusu edileceğini biliyoruz. İçlerinde, çoğunun belirtilen tarihten sonra, geçmişte ardına saklandıkları sosyalist perdesini yırtıp attıkları ve bir süreden bu yana kendilerince Kürt milliyetçiliği yaptıkları ve böyle tanınmalarını istedikleri; sosyalizm kuruluşuna "dengê kal û bavê me" edebiyatıyla karşı çıktıkları vb. dikkate alındığında, böylelerin bir yanı Kürt olan ve fakat etnisiteyi aşan komünist Feriklerin Kürdistan ve Kürt kitlelerine, dünya ilerici insanlığına gerektiği ölçüde mal edilmesinde olumlu katkı sunmayacaklarının bilincindeyiz.

Evet, işte Kürt ulusuna mensup işçi ve emekçiler, Kürdistan'ın işçi ve emekçileri belki de 'bir avuç' Kürdün, diğer ulus ve halklardan kardeşleri ile birlikte dünyada ilk kez sermaye egemenliğini yıkıp, proletarya diktatörlüğünü adım adım inşa ettikleri sosyalizmin ülkesi Sovyetler Birliği'ni kurma ve yaşatma onuruna eriştiklerinin en dolaysız örneğidir Ferik ve Nurê.

Ereb Şemo

"Evet, kır ve düzlüklerde, vadi ve kayalar arasında yaşayan yoksul Kürtlere yalnızca Sovyet iktidarı mutluluk, esenlik ve ilerleme getirdi." (Şıvane Kurd)

Ereb Şemo hakkında yazılan makale ve yazılardan derlediğimiz kısa yaşam öyküsünü öncelikle aktarmak gerektiğine inanıyorum. Çünkü E. Şemo hala Kürt işçi ve emekçileri arasında, Kürdistan işçi sınıfı ve emekçileri, halkları tarafından yeterince ve doğru bir şekilde bilinmiyor. Bu bakımdan, varolan kaynaklar üzerinden, hakkındaki bilgileri doğru bir şekilde aktarmak, onun komünist devrimci kimliğini, Bolşevikliğini ve sosyalizm için çalışmalarını bu inceleme aracılığıyla Türkçe okuyabilen okura ulaştırmak görevini yerine getirmeye çabalıyorum.

Yaşamından kesitler...

1897 yılında, Kars-Susuz'da doğar. Çok büyük yokluklar ve yoksunluklar içerisinde büyür. Ailesini geçindirme ve eğitimini beraber götürmek zorunda kalır. Okuldan sonra tarımda çalışır, çobanlık yapar. Öğrenme merakı ve yetenekleri içinde bulunduğu koşullarla birleşince, genç yaşında bir kaç dili (Rusça, Ermenice, Türkçe ve Urumca) çeviri yapabilecek kadar öğrenir. Genç yaşında, daha 17'sinde iken, 1914-1916 arasında Kazaklar için tercümanlık yapar. 1916 yılında Bolşeviklerle karşılaşır ve o andan itibaren Bolşeviklerle birlikte çalışmaya başlar.

Ekim Devrimini örgütleyen komünistler önderliğindeki devrimci savaşımın pek çok boyutunda yer alır; özellikle askerler arasında Bolşevik fikirlerin yayılması için çalışır; komünist partinin görüşlerini, bildiri ve diğer materyallerini halka ulaştırmaya çalışır. Bu faaliyetleri tespit edilince, Sarıkamış'ta tutuklanır ve hapsedilir. Bırakıldığında, partisinin direktifi üzerine köyüne gider ve orada Bolşevik görüşlerin propagandasına devam eder. Bir kez daha 'açığa' çıkar ve bu kez Stavropole gider. Bolşevik Parti'nin önderliğindeki çalışmalarda, partizan müfrezelerinde bulunmaktan Kızıl Ordu neferliğine dek pek çok aktif devrimci görev ve sorumluluklar alır. 1918 yılında Bolşevik Parti üyeliğine kabul edilir. [Ereb Şemo'nun 20 yıllık Bolşevik Parti üyeliği; Kürt milliyetçileri başta gelmek üzere, oportünist ve revizyonistler tarafından unutturulmak isteniyor. E. Şemo'nun Lenin ve Stalin'in önderliğindeki Komünist Parti'nin aktif bir üyesi; proletarya diktatörlüğü devletinin faal bir çalışanı ve yerel yöneticisi; iç savaş yıllarında karşıdevrimci odakların tepelenmesinde ve sosyalizmin inşasının ilerlemesinde yer aldığı vb, tüm detaylarıyla Kürdistan işçi sınıfına, emekçilerine ve devrimci ulusalcı çevrelerine taşınmalıdır. Bu görev, Kürdistan devrimci ve komünistleri tarafından yerine getirilmeyi bekliyor.] 1920 yılında Moskova'ya, "Lazaryan Enstitüsü"ne yüksek tahsilini yapmaya gider ve orada 1924 yılına dek çalışmalarını sürdürür. 1924'de Ermenistan'a, Kürt yerleşimlerinin bulunduğu alanlarda Ermenistan Komünist Partisi (Bolşevik)'in yöneticisi sıfatıyla sosyalizmi inşa faaliyetlerine önderlik eder. Kürt işçi ve emekçilerine, köylülerine seminerler verir, onları aydınlatma ve partinin rehberliğinde sosyalizmin kuruluşu çalışmalarına katmak için çok yoğun bir tempo ile çalışır. Parti'nin koyduğu hedefler doğrultusunda başarılı olmak için, Kürtler arasında daha fazla bilinçli kadrolara ihtiyaç olduğu sonucuna varır ve bu konuda üyesi bulunduğu partisi ile birlikte yeni kadroların yetiştirilmesi gerektiği sonucuna varırlar. Bu amaçla, 1928 yılında bir grup Kürt genci, Leningrad'daki Enstitü'ye gönderilir. Bu gençlerden pekçoğu, daha sonraları yazar, sanatçı, önder konuma gelir. Kürt yerleşimlerinde de parti okullarında yurttaşlar eğitilmeye çalışılır ve bu amaçla 1931 yılında parti okulları açılır. Bir süre sonra parti okullarının açılması, Kürt yurttaşlar arasındaki aydınlanma ve hatta entellektüel birikimlerinin açığa çıkarılması ve toplumun hizmetine sunulması imkanını yaratır. Aynı yıl, Leningrad'a gider ve orada Leningrad Enstitüsü'nde Felsefe ve Dil Bilimi üzerine 'doçent' düzeyinde dersler vermeye başlar. Riya Teze gazetesinin çıkması için çalışır ve bu amacına 1930 yılında ulaşır.

1930 yılında üç ayrı kitabı yayımlanır: 1) Lenin'in Emri-Emrê Lenîn, 2)Ekim Devriminin Tarihi-Terîqa Rêvolûsîya Oktyabrê, 3) Kolhozların Köylülere Yararı Üzerine-Kolxoz û Kara Wê Jî Gundîyan ra.

Bütün yeteneğini sosyalizmin kuruluşuna hasreden Ereb Şemo; Qanatê Kurdo (ortak gramer çalışması) dahil, pek çok aydın, araştırmacı, yazarla çalışır. Ve yine bir ilk olan 1934'de Erivan'da düzenlenen Kürdoloji Konferansı'na katılır. Bir yıl sonra, o ana kadarki yaşamının otobiyografisi ünlü Kürt Çobanı "Şivanê Kurd" kitabını yazar. Bu kitap, daha sonraları Rusça, Gürcüce, Fransızca, Almanca, Arapça, Türkçe dillerinde yayımlanır. "Dımdım" 1966'da, "Jiyana Bextewar" 1969'da ve "Hopo" 1969 yılında yayımlanır.

Ereb Şemo'nun hayatına ilişkin başlıca önemli mahiyetteki gelişmeleri yukarıda özetle aktarmaya çalıştık. Temin edebildiğimiz materyale dayanarak buraya aldığımız sonuçların, onun gerçekliğini resmettiğine inanıyorum.

Ekim Devrimi'nin katılımcısı, sosyalizmin inşasının kadrosu, yeni insanın yaratılmasında yaratıcı, Kürt milliyetinin Sovyetler Birliğini oluşturan tüm halklara tanıtılmasında aktif, Kürt işçi ve emekçilerinin, yoksul köylülerinin aydınlatılmasında görev ve sorumluluğunun bilincinde hareket eden, gerçek bir Sovyet yurttaşı bilincine sahip büyük devrimci Kürt aydını hakkında kısaca bir-iki kaç noktaya daha değinmek gerekiyor.

Ereb Şemo ve Latin Alfabesinin hazırlanışına dair.

Çarlık Rusyası'ndaki Kürtlerin Ekim Devrimi'ne kadar alfabeleri yoktu. Devrimle birlikte, daha önce alfabeleri bulunmayan halkların alfabelerinin hazırlanması, komünistlerin önünde duran ve çözümü zorunlu önemli görevlerden biri idi. Proletarya diktatörlüğü devleti ve Bolşevik Parti bu konuda yapılacaklar üzerine berrak görüşlere sahipti. Ancak bu görüşlerin hayat bulabilmesi için ön hazırlıkların tamamlanması, koşulların oluşturulması ve gereklerinin yerine getirilmesi için pratikte görevlendirmelerin yapılması ve kuşkusuz belli bir plan dahilinde sorunun çözümlenmesi gerekiyordu. Bu ise, 'akşamdan sabaha' derhal halledilemezdi; zamana ihtiyaç vardı. Devrimden hemen sonraki karışıklıklar, karşıdevrimin elinde bulunan Kafkas ülkeleri, Beyaz Ordu generallerinin çıkardığı iç savaş-terör, NEP politikasının getirdiği güçlükler ve başka pek çok olay, bu ciddi konunun 'bir çırpıda' hallini zorlaştırıyordu. Bolşevik önderlik, bir yandan sözkonusu zorluklarla mücadele ederken, diğer yandan Alfabe ve benzer sorunları çözmeye çalışıyordu. Nitekim 1920'li yılların ortasında Kürt alfabesinin hazırlanması için belli bir zemin yaratıldı. Ve Kafkasya'daki

milliyetlerden alfabeleri bulunmayanların bu acil gereksiniminin karşılanmasına başlandı. Bölgedeki Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler'in ilgili sorumlu birimleri bu işle görevli bir 'komisyon' kurdu. Bu komisyonun görevleri arasında Kürt, Asuri, Oset milliyetlerinin alfabesini hazırlama görevi de bulunuyordu. Bu komisyon, ön çalışmalarının ardında, Latin alfabesine karar veriyordu. Ön hazırlık çerçevesinde Orbeli ve N. Marr'ın çabaları, Ereb Şemo ve diğer birçok Ermeni ve Kürt yazar ve araştırmacının da yardımlarıyla, Îsahak Mêrogûlov tarafından tamamlandı ve hazırladığı alfabeyi 1929 yılında, kurulan komisyona verdi. Bu komisyon, Marogulov'un hazırladığı alfabeyi kabul etti ve aynı yıl Kafkasya cumhuriyetleri tarafından Sovyet Kürtlerinin alfabesi olarak resmen kabul gördü ve 1941 yılına kadar kullanıldı.

Î. Mêragûlov'un hazırladığı Latince Kürtçe alfabe, Sovyet Kürtleri tarafından büyük bir sevinçle karşılanıp sahiplenildiği gibi, Kürdistan'da da coşkuyla karşılanır. MKC'nin kurucu önderi Q. Muhammed; Latince Kürtçe "Alfabe" ve "Gramer" kitapçığını elinde tutarak etrafındaki kitleye *"Aha, eve Qurana me."*-"işte budur bizim Kuranımız" [Eskerê Boyîk'in "Folklora Kurmanca" kitabına yazdığı önsözden] şeklinde takdim etmesinde de anlaşılıyor ki, Doğu'daki Kürtler PdSB'ndeki sosyalist gelişmelerin Kürtlere etkisini yakından izlemektedirler.

Q. Muhammed'in yaptığı benzetme, başka kaynaklarda da aktarılır. PdSB dönemi Sovyet aydınlarından, Asur milliyetine mensup Î. Mêragûlov'un hazırladığı eser, o ana kadar kendi alanında en dikkate değer, ilk eser niteliğindedir. Q. Muhammed'in Kürt edebiyat dünyası hakkında bilgisi olan, Kürt tarihine ilişkin birikimi bulunan niteliği dikkate alındığında, aktardığımız belirlemenin, sözkonusu eserin o ana kadar bir benzeri olmayan yapısını bir kez daha gözler önüne sermektedir. Q. Muhammed'in, bu eserin ortaya çıkmasında PdSB döneminin komünist politikalarının belirleyiciliğine dair neler söylediğini bilmiyoruz; ancak yaptığı kıyaslamadan da anlaşılıyor ki ilk kez sosyalizm ülkesinde yeni insan tipinde yetişen aydınlar tarafından hazırlanan eserin tarihsel değeri olağanüstü önemdedir.

Latince Kürtçe alfabenin ortaya çıkmasında belirleyici olan proletarya diktatörlüğü devletinin politikalarıdır. Sovyet komünistlerinin önderliğinde Sovyet yurttaşlarının olağanüstü çabası ile ortaya çıkan alfabe de elbetteki Ereb Şemo'nunda payı-katkısı vardır. Sonuçta Î. Mêragûlov hazırlamışsa da, Ereb Şemo'nun Ekim Devrimi günlerinden başlamak üzere içinde yeraldığı komünist çalışmanın rolü asla inkar edilemez. Celîlê Celîl'in *"Alfabenin hazırlanması için sadece Ereb Şemo değil, birçok Ermeni ve Kürt yazar, araştırmacı Marogulov'a yardımcı*

olmuşlardır elbette." *(age.,* sayfa 146) tespitiyle, objektif durumu gerçekci yansıtıyor.

Kürtçe Alfabe

Cerdoyê Gênco'nun *"Kürt Kültürüne Can-ı Gönülden Hizmet Ediyordu"* başlıklı anı-makalesi, 1933 yılında Riya Teze gazetesinde yayınlanıyor. Bu yazıyı; Celîlê Celîl'in *"Kürt Halk Tarihinden 13 İlginç Yaprak"* kitabından aldık.

«İ. Marogulov, 1925 Kürt dili hakkında gerçekleştirilen bir konferansa, Erivan'dan delege olarak katılıyordu. Konferans başlamadan önce, biz birkaç Kürt dili aktivisti onunla sohbet edip yarrarlanmaya çalıştık. Yeni oluşturulan Latin Kürtçe alfabesinin ne durumda olduğunu öğrenmeye çalıştık. Daha önce böyle bir çalışmadan haberdardık. Ama kendisini görmemiştik, çalışmayı da uzaktan duymuştuk. Marogulov bizim ilgimizi ve Latin alfabesi taraftarı olduğumuzu görünce gözlerinin içi güldü, mutluluğu yüzünden okundu. Konferansın yapıldığı köyün kenar bir semtinde, yeşillikler içinde oturmuştuk. O, önce kendisinden söz etti. Otuz yıldır Latin Kürtçe alfabesi üzerinde çalıştığını söyledi. Ama bu projesini hayata geçiremediğini, çünkü bu ülkede Kürtlerin söz hakkının olmadığını vurguladı.

İsahak Marogulov çantasından üç tane el yazma defter çıkardı. Yeni alfabenin harflerini önümüze koydu. Buyurun gençler, dikkatlerinize sunarım! Komünist Parti danışma kurulunun onayına da sundum. Donakalmıştık, gözlerinin içine bakıyorduk. O el yazma defterlerden birinden birkaç Kürtçe sayfa okuyunca Kürtçe alfabeyi ilk kez görüyor olmanın şaşkınlığını üzerimizden bir türlü atamadık. Yerimizde hop oturup hop kalkıyorduk. Ne yapacağımızı bilemiyorduk.

İki saate yakın sohbet ettik. Birçok delegenin dikkatini çekmiş ve onlar da yanımıza gelerek konuşmasına kulak kesilmişlerdi. Daha çok dinlemek isterdik ama ne yazık ki zaman yetmedi. Konferans başlayacaktı.

Üzerinden yıllar geçti. Artık tanışıyorduk. Sık sık bir araya geliyorduk. Marogulov'un alfabesi Komünist Parti'den onay gördü, basıldı. İlk kitabı Kendi Kendine Öğren öğretmenlerin el kitabıydı. Marogulov onlarca çalışmanın içinde yer aldı. Kürt kültürü için sonsuz hizmetleri oldu.

1929-1930 yıllarında Erivan'da ilk kez Kürtçe dersi öğretmenleri için kurs açıldı. Bu kurslarda görevli birçok öğretmen, derslerini verdikten sonra hemen çekip gidiyorlardı; ama birçok kez Marogulov gece yarılarına kadar anlaşılmayan konuları tekrar ediyor, soruları cevaplandırıyor ve kursa katılan öğrencilerden folklorik ürünler derliyordu.

Marogulov'un otuz yıllık çalışması Ekim Devrimi ve Komünist Parti sayesinde ilerledi.

Bugün Kürt dili ve kültürünün yorulmaz hizmetçisi, neferi o aziz insan aramızdan ayrıldı. Çok sevdiği ve yürekten bağlı olduğu çalışmasını geride bıraktı. Marogulov'un adı ve yaptıkları asla unutulmayacak. Kürt kültür ve aydınlanma emekçileri onu yaşatacaklardır. Binlerce Kürt kültür neferi onun mezarda müsterih ve rahat olması için dua ediyor.» (sayfa 146-147)

Ereb Şemo'ya yapılan "zulüm"!

Kızı Zina Şamilova, babasının suçlanması ile ilgili şu bilgileri verir:

"1937'de, Newroz günü, babam leningrad'da çocuklarıyla birlikte evdeydi; bazı adamlar geldi, ona KGB belgelerini gösterdiler. Salonu aradılar, kitaplarının arasında Hanyan'dan bir mektup buldular, o zaman Ermenistan Komünist Partisi'nin lideri. Mektup orta okul çocuklarının kendi dillerindeki hiç kitapları olmadığını ve babamın bunu yazmak zorunda olduğunu söylüyordu. Şöyle diyordu: «Sen grubumuzun üyesisin, ama eğer yazmazsan seni Akademi'den çıkartacağız.» KGB görevlileri Hanyan'ın Stalin'in partisine ve Sovyetler Birliği'ne karşı bir grup oluşturduğunu ve babamın da bu grubun üyesi olduğunu söylediler. Onlar, Amerika'daki Taşnaklarla ilişkisinden dolayı Hanyan'dan şüpheleniyordu. Babam tutuklandı ve 19 yıl boyunca geri dönmedi." (Aktaran: EK Politika, 27 Kasım 1999)

E. Şemo'nun kızının yazdıklarını okuyunca, sürecin tanıklarından Benediktov'un *"kendi acımızı aşmak, tarihe, dünyaya kişisel kin prizmasından bakmaktan vazgeçmek gerekir"* sözlerine bir kez daha dikkat çekmekte yarar var. Kuşkusuz ki PdSB sosyalist devleti, Stalin ve SBKP(B) hakkında tavır takınanların içerisinde, "kişisel kin" ya da "kişisel tepkinin" rol oynadığı haller olmuştur ki bu durum istisnadan ibarettir. E. Şemo'nun kızının tavrı da bu istisna çerçevesinde görülmelidir.

Zina Şamilova'dan aktardıklarımız, Kürt çevreler tarafından 'bulunmaz cinsten' bir sahiplenme ile antiSovyet ve antiStalin kampanyaya koşulsa da; Ereb Şemo'da dahil, önceki konumu ve yetenekleri, geçmişi ne olursa olsun, hatalar yapmaya, hatta suçlara karışmaya, bizzat suç işlemeye karşı hiç kimsenin 'sigortalı' olmadığının bilincinde hareket etmek gerekir. E. Şemo; Ekim Devrimi'ne katıldı, sosyalizmin inşa faaliyetinde yer aldı, Bolşevik Parti'nin üyesi idi ve başka pek çok olumlu meziyetin sahibi idi. Bütün bunlar doğru. [Komünist Parti ve sosyalist devlet aygıtında üst düzeyde görevlerde bulunan bazı başkalarının durumu hatırlansın!] Bu meziyetler ama, onun suç işlemeyeceğini garantilemiyor.

Kızının, babasını savunmak kaygusuyla söyledikleri bile tek başına hakkında soruşturma yapılmasına yeterli. Dolayısıyla, Şemo'nun geçmişine bakarak suç işlemeyeceğini savlayan ve buradan hareketle yapılanları yanlış gören çevrelerin yöntemi ve aynı yolla vardıkları sonuçlar; beklentilerini, arzularını karşılamak amaçlıdır. Halbuki doğru olanı, ne tür eksiklik ve yanlışlıkların yaşandığını somut olarak ortaya koymaktır.

Bazı Kürt çevrelerin neler yazdığına bakalım.

Kemal Burkay şöyle diyor:

"Hem bu romanın yazılışından sonra cereyan etmiş, hem de son yıllara kadar bir sır gibi saklanmış: Ereb Şemo'yu 1937 yılında Sibirya'ya sürgüne gönderiyorlar. Orada tam yirmi yıl kalıyor! Demiryolu yapımı ve benzer işlerde çalıştırıyorlar. Nedeni mi? Sözkonusu yıllarda kurşuna dizilen yüzlerce ve binlerce seçkin devrimci için neden neyse, onun için de herhalde odur..." (Kürtler ve Kürdistan, sayfa 253)

Ereb Şemo'nun sürülmesine neden olan gerekçeler; isim verilerek ve ne ile suçlandığı belirtilerek açık bir aleniyetle, basın üzerinden Sovyet yurttaşlarına ilan edildiği bilinen bir şey. Dönemin ilgili belgelerinin çok sonra tedarik edilmesi bu olguyu değiştirmez. Demek ki önce gizli-saklı bir şeyin yaşanmadığını kabul edeceğiz ve "bir sır gibi saklanmış" ifadelerinin yanlışlığı üzerine özeleştiri yapacağız; önce bu adımın atılması gerekiyor. Burkay'ın şu ana kadar böyle bir adım attığını -en azından- yazılı belgeler üzerinden görmedik. Bu durumda, kendisine şu soruyu yöneltmek hakkımız: Acaba Burkay ve MrSB ile ilişkileri bulunan Kürt çevreleri Sovyet Kürtlerinin durumu üzerine 'yoldaşlarıyla' hiç fikir teatisinde bulunmayı düşünmediler mi? Ya da yoldaşlarından belge-evrak istediler de alamadılar mı? Dışarıda emperyalist burjuvazi içeride ise Kruşçev ve ekibinin sözde "Stalin'in sürgün politikası üzerine" yaygarayı kopardıkları bilindiği halde, Kürt kökenli aydınların da sözkonusu kapsama alındıkları hakkında bir araştırma yapma ihtiyacı duymadılar mı? Hem gizli-saklı da değil; alenen Troçki'nin antiSovyet davranışlarındaki ısrarından ötürü Parti'den çıkarıldığı ve sürgüne gönderildiği, suç işlemeye devam edince SSCB sınırlarının dışına atıldığı vb. "sürgün" hikayesini herkesin bildiğini, "reel sosyalizm" yanlılarının ise bi-haber kaldıklarını varsaymak mümkün mü? Diğer şeyler bir yana, Troçki'yi sürgüne gönderen "Stalinizm mahkemelerinin" E. Şemo için sürgün kararı verme ihtimali arada geçen o kadar zaman boyunca hiç mi akıllarına gelmedi? Ya da "Stalinist terörün kurbanları" büyük yalanı temelinde onmilyonlarca insanın sürüldüğü ve öldüğü üzerine seneryo yazıp, ardından Nobel alan antikomünistlerin iftiralarla bezeli edebi karaçalmaları hiç dikkatlerini çekmedi mi? Vb.

Tüm bu ve benzer sorular hala yanıt bekliyor!

Ayrıca, eğer ki 89/91 süreci ile ancak Şemo'nun sürgün edildiğini öğrenebildiyseler, o ana kadar bilgi edinmelerini engelleyenlerin, yani "sır gibi" saklayanların 'yoldaşlar' dedikleri modern revizyonistlerin 'zımmen' değil, ismen ve nedenleriyle birlikte açıklanması gerekiyor. Zira, belirttiğimiz tarihler civarında öğrendikleri üzerine sorgulayıcı

gitmemeleri, örnekse Şemo hakkındaki üç iddianın gerçekle ilişkisi bağlamında neden eleştirel yaklaşmadıkları da sorunludur. Ayrıca, Heciyê Cindî suçsuz bulunup görevinin başına dönüyor ve fakat Ereb Şemo ceza alıyor; bunun nedeni, niçin böyle olduğu kendileri için bir anlam ifade etmiyor mu? Eklemek gerekir ki, ancak çok sonra öğrendiklerini söyledikleri şeylerin pek çoğu da doğru değil. Doğru olmadığım; "Kürtlerin sürgünü" ara başlığı altındaki bölümde vermeye çalıştık.

K. Burkay'ın, Şemo için "orada tam yirmi yıl kalıyor" belirlemesini de dikkate alarak; olan-biten hakkında bazı verileri aktarmak gerekiyor. Konu üzerine araştırma yapan İsveç Komünist Partisi [eski KPML(r)] üyesi Mario Sousa, 1998'de kaleme aldığı "Sovyetler Birliği Hakkında Söylenen Yalanlar" makalesinde şu bilgilere de yer veriyor:

"Hapis cezaları ne kadar sürüyordu? Hapis cezalarının uzunluğu Batı propagandasında en utanmaz söylentilere konu oldu. Genellikle Sovyetler Birliğinde insanın tüm yaşamını hapiste geçirdiği ve asla hapisten çıkamadığı söyleniyordu. Bu tamamen yanlıştır. Stalin döneminde hapse gidenlerin büyük çoğunluğu için hapis süresi en fazla beş yıldı. American Historical Review'de yer alan istatistikler bize gerçekleri gösteriyor. 1936 yılında Rusya Federasyonunda adi suçluların aldıkları cezalar: beş yıla kadar %82,4; beş ile on yıl arası %17,6. 1937 öncesi mümkün olan en yüksek ceza on yıldı. 1936 yılında sivil mahkemelerde mahkum olan siyasi suçluların aldığı cezalar: beş yıla kadar %44,2; beş ile on yıl arası %50,7. En uzun cezaların çekildiği gulag çalışma kampları için 1940 yılına ait istatistikler beş yıla kadar olan cezaların %56,8; beş ile on yıl arası cezaların %42,2 olduğunu gösteriyor. On yıldan fazla ceza alanların oranı sadece %1'dir.

1939 için Sovyet mahkemelerinin istatistiklerine sahibiz. Ceza süreleri şöyledir: beş yıla kadar, %95,9; beş ile on yıl arası, %4; on yıldan fazla, %0,1. Görüldüğü gibi Sovyetler Birliğinde sonsuza kadar süren cezalar, Batı'da sosyalizmle savaşmak için yayılmış bir masaldır." (Aktaran: Hasan Ozan, Sosyalizmin Sorunları, Akademi Yayın, sayfa 563)

Neden yargılandığı ve sonra niçin sürgüne/çalışma kampına gönderildiği bağlamında hakkında somut gerekçeler ortada dururken, "seçkin devrimci" söylemini öne çıkartıp, onlar için ne ise Şemo için de "herhalde odur" diyen Burkay'ın yönteminin ne kadar yanlış olduğu ortada. Burkay'a göre, işin özüne dair kafa yormaya değmezlik o denli açık ki, kendisi açısından Şemo'ya haksızlık yapıldığı kesin. Peki, Şemo için 'yirmi yıl' zaman dilimi iddiası, on yıldan fazla süre çerçevesinde ancak %0,1'lik bir oran oluşturduğu dikkate alındığında; Şemo'nun

suçunun ağırlığı ya da tersinden büyük bir iftiraya uğradığı sonucu çıkmaz mı?

E. Şemo ya da Kürt kökenli insanların "sürgünü" hususunda tüm Kürt yazar-çizeri hemen hemen aynı değerlendirmeyi paylaşmaktadırlar. Bazılarının 89/91'den hemen önce, kimilerin ise bu tarihten hemen sonra "sürgün ve zulmü" keşfetmiş olmaları, aralarında büyük farklılıklar bulunduğu anlamına gelmemeli. Nitekim, konu bağıntısında Mehmed Uzun'un yazdıkları da K. Burkay'ınkinden farklı değil:

"Wî rojên Şoreşa Oktobirê dîtin û tê de jiya, beşdarî li xebata avakirin û nûkirina civatê kir û bi dû re jî zulim û xezeba Stalin dît û jê geleki kişand. (...) Di sala 1937-an de, rejima Stalinist ew şand Sibiryayê, sirgûnê û heta sala 1957-an, ew li wê derê ma." (Antolojiya Edebıyata Kurdî, sayfa 61)

Kürt milliyetçileri, "reel sosyalizm" tarihe karıştıktan hemen sonra komünizm karşıtlığı yarışında hayli yol almakta gecikmediler. Özellikle de Stalin şahsında dizginsiz bir saldırı başlattılar. PdSB yurttaşı Kürtlerin "Stalin tarafından mezalime uğratıldıkları"na kadar iftiradan ibaret bir dizi senaryo yazdılar.

Lokman Polat'ın hayal gücünün vardığı yer...

Şemo'nun soruşturma kapsamına alınması bağlamında, 'L. Polat' imzasını taşıyan senaryonun bir kısmında şunlar yazılı:

"Ereb Şemo, Kirov'un dostu ve samimi bir arkadaşı olduğu için 1937'de Stalin, Kirov'u öldürdükten sonra Ereb Şemo'yu da Sibirya'ya sürgüne göndermişti." (Lokman Polat, Kurdıstana Sor, sayfa 23)

L. Polat'dan aktardıklarımız, senaryosunun sadece küçük bir bölümü; o, adı geçen kitapçıkta o kadar çok akla ziyan bağ [Kirov bağlamındaki Polat fantazisi, psikopatolojik özellikler gösteriyor!] kurarak Stalin'i karalamaya çalışmış ki, tahrifattan ibaret yazısının tamamı üzerine ancak bir kitapla cevap olunabilir. Polat'ın sözlerinin düzeltilebilecek bir tarafı yok ve doğrusu tarihsel olgulara bu tür bir keyfiyetle yaklaşmak, nadir bulunur cinsten! Buna rağmen ama, kısacada olsa tahrifatına değinmek gerekiyor.

Kirov ile Şemo arasında kurulan ilişki üzerinden sonuç alınmak isteniyor ve bunun içinde 'dost' ve 'samimi' oldukları özel olarak vurgulanarak öne çıkarılıyor. Polat'ın; Kirov'un PdSB'ndeki rolü bağlamında az-çok bilgiye sahip bulunduğu anlaşılıyor. Dolayısıyla, başka birini değil, Kirov'un adını tercih etmesi anlaşılırdır. Onun, Kirov ismine başvurarak Şemo'nun durumuna dikkat çekmesi, besbelli ki bilinçlidir. Anımsanacağı üzere, geçmişte de, özellikle Kirov'un karşıdevrimci çete tarafından katledilmesinden hemen sonra, antiStalin

kampanya yürüten çevreler de böylesi bir yönteme başvurmuş ve ısrarla Kirov'u öldürenin Stalin olduğu büyük yalanı kamuoyuna pompalanmıştı. Burjuvazi tarafından 'masa başında' üretilen bu senaryoyu daha sonra Kruşçev teslim aldı ve aklınca 'Stalin'i vurmak için' kullandı. Konu bağıntısında Molotov'un anlattıkları önemlidir; şöyle diyor:

: *«Hroşçov'un Stalin'i Kirov'u öldürtme suçlamasıyla lekelemek istemesi bir namusuzluktur. Stalin onu severdi. Hatta kesinlikle söyleyebilirim ki Stalin'in en sevdiği kişiydi.»* (Molotov Anlatıyor, sayfa 336)

E. Şemo'nun üç ayrı nedenden ötürü tutuklandığı ve beş yıl kadar Leningrad'da hapiste kaldıktan sonra Sibirya'ya, buradaki çalışma gruplarına dahil edildiği biliniyor. Zira Kirov'un bu tarihten epey önce, 1 Aralık 1934'te Troçkist-Buharinci çete tarafından katledildiği ve Kirov'un katilinin suçüstü yakalandığı, katilin Leningrad'da örgütlenen karşıdevrimci çetenin üyesi olduğu açık ve net. Olgular ortada. Buna rağmen eğer ki Polat olan-biteni reddetmek istiyorsa, bunun için Şemo'yu Kirov üzerinden masum göstermesine, ve Kirov'u Stalin'e öldürterek gülünç duruma düşmesine gerek yok. Ayrıca PdSB yurttaşı bazı Kürtlerin baskı gördüğü ve Kürt kökenli aydınların sürgüne gönderildiği vb. gibi tutarsız ve çelişkili pek çok iddiayı ortaya atarken de yine Kirov faktörüne (ve Buharin'e de!) başvuruyor. L. Polat, bu tutumuyla, PdSB'ndeki gelişmeler ve olaylar bağlamında önyargının da rol oynadığı cehaletini ortaya koymuş oluyor. Kesin olan şu ki, Polat; PdSB'ndeki pek çok önemli gelişme ve SBKP(B) tarihi üzerine bihaber hareket ederek yazıyor. Ancak, deyim yerindeyse, yazar baltayı taşa vuruyor. Çünkü; sosyalizm kuruluşunun bu büyük mimarını, Leninizmin kararlı savunucusu Kirov gibi değerli bir komünisti en yakın çalışma arkadaşlarından Stalin'in karşısına çıkarmayı ve buna proletaryayı inandırmayı ne uluslararası burjuvazi ve ne de her türden revizyonizm [*"Hruşçov'un anlattığı öykünün, Stalin karşıtı kampanyaların bir parçası olduğu, sonradan Gorbaçov tarafından da kabul edildi."* P.A. Sudoplatov (Ayrıntılar için G. Furr'un 'Hruşçov'un Yalanları' kitabına bakılabilir.)], bugüne kadar başaramadı. Ki bu, Polat gibilerin de başaramayacağının en dolaysız kanıtıdır.

Her şeye karşın, Polat ve onun gibi düşünenlere, konuyla ilgili 'ilk elden' kaynakların yanı sıra; 'Yurt Kitap Yayın'ın ilk baskısını Ocak 1990'da yaptığı 'Michael Sayers – Albert E. Kahn' tarafından hazırlanan "Sovyetler'e Karşı Büyük Komplo 1917-1947" kitabını okumalarını/incelemelerini öneririm.

"Sözlü tarih" yazıcılarından E. Şemo sürgünü...

"Sözlü tarih" yazıcılığından hareketle konu hakkında görüş belirtenlerden Salihê Kevirbirî'nin yazdıkları ise tam "evlere şenlik" türünden. Mehmed Uzun ve benzerlerinin izinde gidenler, E. Şemo'nun "gördüğü zulüm" temelindeki senaryoya yeni bölümler eklemekte imtina etmiyorlar. Kevirbirî'de, bunlardan biri.

S. Kevirbirî gibi bazı Kürt kökenli tarih yazıcıları, mikrofon uzattıkları yaşlı kuşaktan Kürtlerin sesine kulak vererek, dinlediklerinin bir kısmını yazılı hale getirip, bu türden metinleri "tarih yazıcılığı" şeklinde sunabilmektedirler. Kevirbirî'nin E. Şemo hakkında özenle dillendirilen sürgün hikayesini anlatışı ise, sohbetten ibaret. Karapetê Xaço'ya ilişkin yazarken, Xaço'nun E. Şemo'ya dair anlattıklarını olduğu gibi aktarmaktadır. Ve böyle oluncada, E. Şemo'nun çok sevdiği Derwêşê Evdî kılamını dinlemek için "köye gizlice gelip Karapet'i görür, sabahlara kadar onunla sohbet eder" anekdotundan, "Karapet evinde gizlice Erebê Şemo'ya 'kılamên mêraniyê-kahramanlık ezgileri' söyler"e, oradan "Erebê Şemo, evime hiçbir zaman eli boş gelmezdi. Bana hep hediyeler getirirdi." noktasına kadar gider ve neticede "Erebê Şemo ile Karapet'in ilişkileri, Şemo'nun Sibirya'ya sürgüne gönderilmesine ve sürgünden döndükten sonra ölümüne kadar ki süreçlere kadar devam eder." (Salihê Kevirbirî, Karapetê Xaço, Sî Yayınları, sayfa 22-23) noktasına kadar sıçrar! [Burada, okurun dikkatini, bir başka yerde Karapetê Xaço'nun *"Ermenistan'a geldiği 1946 yılına kadar"* (age., sayfa 58) tespitine çekmek isterim, çünkü; E. Şemo için iddia edilen sürgün tarihi ile işaret ettiğimiz bu bilgi kaba bir şekilde birbiriyle çelişmektedir!]

Kevirbirî'nin gayet rahat bir sohbet tavrıyla ve üstelik kendinden emin şekilde ortaya attıkları üzerine belki pekçok kimse gerektiği kadar ilgi duymayabilir. Adı geçen bir tür biyografik çalışmada üstte aktardıklarımızı okuyanların bir kısmı, yazılanların doğruluğuna inanabilir. Ya da ne anlama geldiği üzerine çok fazla 'kafa yorma' zahmetine girmeden; PdSB'nde insanların nedensiz yere sürgün edildiği veya gizli buluşmalar ve hediye paketlerinin taşınmasının normal olduğu sonucuna varabilenler çıkabilir. PdSB sosyalist tarihini çarpıtmaya hizmet eden yanlış bilgiler üreten, daha doğrusu bilgi kirliliği yaratan bu türden "tarih yazıcılarına" sessiz kalınamaz.

Kevirbirî'nin tarih yazma iddiasıyla tercihen "dinle ve aktar" yöntemini kullanırken, yalnız olmadığının bilincinde hareket ettiğini çok iyi biliyoruz. Bu inceleme içerisinde, yeri ve sırası geldiğinde, kendisine ve benzerlerinin iddialarını da aktararak 'toplu' bir yanıt vermeye çalışacağım

15. Partide

(...) Moskovalı işçiler bana devrimci yayınlar veriyordu. Bu kitapları okumam ve Parti üyeleriyle sürekli ilişkilerim giderek önümü görmemi sağladı. Boyunduruk altındaki ulusların bağımsızlığı, yoksulların ve emekçilerin mülk sahipleri ve zenginlerin sömürüsünden kurtulması uğrunda korkusuz ve boyun eğmez bir savaşçı oluyordum. Önceleri, Bolşevik Partisi'yle öbür partiler arasındaki ayrımı bilmiyordum. Bütün isyancı ve özgürlüksever partilerin birleşip tek bir dava uğrunda çalışmalarını gönülden istiyordum: İSTİBDADA VE ZULME SON; SAVAŞA SON; BÜYÜK KÜÇÜK BÜTÜN ULUSLARIN HAKLARININ TANINMASI; YOKSULLARIN VE İŞÇİLERİN ZENGİNLERLE KAPİTALİSTLERİN TAHAKKÜMÜNDEN KURTULMASI. Bu düşüncelerimi yoldaşlarıma açıkladım. Kilimov'la uzun uzun konuştuk. Büyük bir kitap verdi. Derin bir dikkatle okudum. Sonra, ormanlardaki Bolşevik toplantılarına katıldım. Bolşevikler orada, hükümeti devirmek için ne yapılması gerektiğini tartışıyorlardı. Bana bu toplantılar hakkında hiç kimseye bir şey söylemememi tembihlediler. Yoksa polis gelip tümümüzü tutuklar diye.

Böylece, giderek önüm aydınlandı. Partinin örgüt çalışması beni sardı ve Bolşeviklere kavuşturdu. (...)

«Jandarmalar, mülk sahipleri, zenginler ve ağalar, Kürtleri falakaya yatırıyorlardı. Eğer biz köylü ve amele Sovyetlerini seçmezsek, bundan böyle de yapacaklar.»

Söyleyeceklerim bu kadardı. Geçici Hükümet Temsilcisi bağırdı.

"Hayır! Sovyetler değil! Yerel ve Geçici Hükümet kuracağız!" Beni itti. Kolumu ağır bir elin kavradığını hissedip baktım. Eğit Beyin ta kendisiydi. (...) 1920 yılının baharında Georgiviyevsk'te Kızıl Orduyla birleştik.

Kuzey Kafkasya'da kızıl devrimin düşmanları kırılmış ve bütün cepheler onlardan temizlenmişti. Biz savaşçılar da yeni bir cepheye gittik: Yıkılmış Kafkasya'nın inşası cephesine. (...)

İç Savaş yıllarında uzun süre vatanım Kürdistan'dan ayrı kalmışım. 1924 Şubat'ında Partimiz Kürtler içinde çalışmak üzere beni Ermenistan'a gönderdi. Ermenistan Komünist Partisi beni azınlık milliyeti örgütlemekle görevlendirdi. O gün, hayatımın yeni bir sayfası açılmış oluyordu. Kürt beylerinin kan emicilerine, ağalarına, taşnaklara ve beylere karşı mücadelede yerimi aldım. Bu mücadele onların eğemenliğini yıkıp yerine köylü, amele ve fabrika sovyetleri kurma mücadelesiydi. (...) Bir çadırın önünde Kürtler toplanmıştı. Yanlarında durduk ve Sovyet başkanının çadırını göstermesini rica ettik. Birbirlerine baktılar. Sonra da elleriyle ovayı gösterdiler:

«Sovyet oralarda var. Bizde henüz ağa ve şeyhler var»

«Bu otlak hangi aşiretin?» diye sordum.

«Hasani aşiretinin»

«Reisi kim?»

«Alihan Bey Timurof» dedi biri, «otlağın başkanı da Şeyh Süleyman, Sovyetleri boşuna soruyorsun.» Ve bir zengine ait olduğu büyüklüğünden anlaşılan bir çadır gösterdi: «Mustafa Bey Timurof gelmiş. Kürtlerin Sovyetlerden söz etmelerinden hiç hoşlanmaz.» (...)

Sovyet düzeni Ermenistan'da kurulalı dört yıl olmuştu. Köylü ve Koçer Kürtler ise eskisi gibi aşiret usulüne göre yaşıyorlardı. Ağalar ya da onların oğulları hükmediyordu. Hala eşraf ve zenginlerin meclisleri vardı. Bir yandan da şeyhler, din adına rençber Kürtleri soyuyorlardı. Kürtlere uygulanan sömürü usulü eskisi gibiydi, yalnızca biçimi değişmişti: Artık ağalar ve beyler halkı doğrudan ezen ve sömürenler olarak görünmesinler diye, önlerine şeyhleri takmışlardı.

Toprağın, otlağın ve yaylanın iyisi beylerin ve zengin köylülerin elindeydi. Hiç işe yaramayanlarsa yoksul rençberlere, kimsesizlere bırakılmıştı. Beylerin sürülerinden yüzlerce koyun vergiden muaftı. Sahipleriydi çünkü yönetimde olanlar. Adli işler de eskisi gibi beylerin eliyle yürütülüyordu. Aşiret içindeki bir anlaşmazlığı çözmek için ya para ya da davar alıyorlardı. Kuşkusuz kendileri için alıyorlardı, mağdur olanlar için değil. (...) Bir yıl içinde yoksullardan ve rençberlerden güçlü bir örgüt oluşturduk. 1925'te beylerin bütün siyasi hakları alındı. Yoksullar bu adamları kendi örgütlerine sokmuyorlardı. Aramızda şiddetli bir savaş oldu. Beyler halkı bize karşı kışkırtmak istediler. Şeyhler ve mollalar bana ve arkadaşlarıma lanetler yağdırarak, bizi din, Kürt ulusu, mukaddesat ve baba dede düşmanları ve gelenek hainleri diye ilan ettiler.

Kendi nüfuslarını, iktidarlarını ve zenginliklerini korumak, rençber ve emekçi Kürtleri cahil, sefil ve perişan bırakmak için şeyhler, ağalar ve beyler ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Bizi öldürmeye bile kalktılar. Bizde, korku ve telaşa kapılmadan devam ettik yolumuza.

1925'te, Koçerlerin bütün yerleşme bölgelerinde Sovyetler seçildi. Böylece bizler Kürt bey, ağa ve şeyhlerinin zulüm, haksızlık ve zorbalıklarının sonunu getirdik. (...) Evet, kır ve düzlüklerde, vadi ve kayalar arasında yaşayan yoksul Kürtlere yalnızca Sovyet iktidarı mutluluk, esenlik ve ilerleme getirdi. (...) Beylerin, ağaların ve şeyhlerin hulamlığını yapacaklarına birbirlerinin kanını dökeceklerine, perişan ve kör bir şekilde sömürünün aracı olacaklarına, Alagöz Kürtleri bugün barış içinde, Sovyetler Birliği'nin ve dünyanın ilerleyişi, böylece 12 milyon Kürdün de kurtulması yolunda, yorulmak bilmeden, gece gündüz çalışıyorlar. (Şıvane Kurd)

B) SOSYALİZM İNŞASINDA KÜRTLER

Ekim Devrimi ile açılan yoldan ilerleyen işçi sınıfı ve emekçi-ezilen halkları; sosyalizmin inşası hedefi etrafında kenetlenerek ilerlerlerken, diğer şeylerin yanında, kültür devriminin getirdiği muazzam imkanların neticesinde hemen her alanda çok önemli gelişmeler kaydettiler. Sovyetlerdeki Kürtler de, diğer kardeş halklar gibi sosyalizmin getirdiği olanaklardan sonuna kadar istifade ettiler. Kürtlerin yoğun olarak bulundukları ancak göçebe konumda yaşadıkları Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'da karşıdevrimciler iktidarlardan alaşağı edildikleri andan itibaren sosyalizm inşası faaliyetine geçildi. Kürtler arasında da aynı doğrultuda çalışmalar başlatıldı. Ancak daha önce Çar politikalarına alet olmuş bir kısım Kürdün etkisi varlığını sürdürüyordu. Zira karşı devrimci iktidarların yanında safa girmiş; yani Musavatçı-Daşnak ve Menşevik iktidarlarına destek olmuş Kürt ağa-bey-şeyh takımı da olumsuz bir rol oynuyordu. Öyle ki bir ara "Karabağ genel valiliğine" getirilen Kürt Xosrov Bey Sultanov'un Kürtlerin "Kazaklaştırılması" ya da Musavatçılar zamanında "Kürt Atıcı Taburu" kurulması ve yine "Kürt Süvari Alayı" oluşturulması gibi gelişmeler yaşanıyordu. Ve bu tür gelişmeler Kürtlerin sosyalizm inşasına çekilmesini güçleştiriyordu. Güçlüklerin farkında hareket eden komünistler, Kafkaslardaki özgül koşulları dikkate alarak çalışmalarını geliştiriyor, sosyalizmin inşası çalışması Kürd emekçi kitlelere götürülüyordu.

X.M. Çetoyev'in *«Sovyet Ermenistan'ı Kürtleri, Erivan, 1965»* çalışmasından aktardığına göre; Ermenistan'da karşıdevrimci iktidarın yıkılması sürecinde; "Başta Pampa Kurda köylüleri olmak üzere birçok Kürt, Kızıl Ordu'ya öncülük" yapmış ve "Kürt Şamil Teymurov'un başkanlığındaki askeri birlik Kızıl Orduyla birlikte Sovyet Hükümeti'nin kurulması için aktif rol" oynamış ve "1920'de Ermenistan'a giren 11. Kızıl Ordu'yu heyecanla" karşılamıştır.

Kürt kökenli gerici takımının 'ayak diretmelerine' karşın Kürtlerin sosyalizm inşası sürecine katılmaları gecikmez. Daha 1921'de Kafkas-ötesi Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti üyesi Gürcistan'da Kürtçe okullar açılır. Yine aynı yıl, KSSFC üyesi Ermenistan'da Kürtçe Alfabe çalışmaları başlar ve Şems adıyla basılır. Aynı tarihte Ezîdî Kürtleri Kongresi yapılır ve bir yıl sonra Sovyet seçimlerine katılım sağlanır. 1926 yılında Kürtlerin yaşamını konu edinen "Zerê" filmi çekilir. Bu zaman diliminde, "1925'te Ermenistan ve Azerbaycan'da Kürtçe eğitim veren toplam 55 okul açılır". Ayrıca konferanslar da yapılır: "Kafkasya Kürtleri'nin Birinci Konferansı, 1925'te Hecixelil

Köyü'nde (Ermenista); ikinci Konferansı 1926'da Talin Nahiyesi'nde gerçekleşir. Birinci Konferansa 76, ikinci Konferansa 96 kişi katılır. Buraya Gürcistan ve Azerbaycan Kürtleri'nden delegeler de katılır". Göçebe konumdaki Kürtler için yeni köyler inşa edilir ve bir kaç yıl içinde kendilerine 20 köy tahsis edilerek kalıcı ikamet olanakları yaratılır. "1928-1929 yıllarında toplam 23 Kürt genci Leningrad Doğu Enstitüsü'ne yüksek eğitim için gönderilir." (X.M. Çetoyev, Sovyet Ermenistan'ı Kürtleri) 1930'da "Riya Teze" gazetesi yayınlanmaya başlar. 1931-32 öğretim yılında 27 Kürtçe öğrenim gören okul sayısı, 1937'e gelindiğinde 48'e çıkar. Yalnızca Ermenistan SSC'de 1929-37 arası dönemde Kürtçe toplam 70 kitap yayınlanır. H. Şamil, "Diaspora Kürtleri" kitabına 'düştüğü' dipnotta şu bilgiye(de) yer verir: *"1932'de «Armenfilm» stüdyosunda «Yezidiler ve Kürtler», 1947'de «Kürtler Sovyet Ermenistanı'nda» ve 1960'ta Erebe Şemo'nun senaryosu esasında «Sovyet Ermenistan'ı Kürtleri» dokümanter filmleri çekilmiştir."*(sayfa 95) Kürt yazarların ilk edebi kitabının şiir ve öykülerden oluşmuş 'almanak' biçiminde yayınlandığı bilgisi de yine H. Şamil'in adı geçen çalışmasında var. "1934 ve 1935'te C. Gênco, H. Cindî, E. Evdal, A. Mırazî, E. Şemo, W. Nadirî gibi genç yazarların kitapları" yayınlanır ve ayrıca aynı yıllarda ideolojik-teorik içerikte Kürtçe kitaplar da basılır. Çetoyev'in adı geçen çalışmasında, bu bağlamda şu bilgiye de yer verilmektedir: *"Karl Marks'ın Biyografisi (1933) ve Komünist Partisi Manifestosu (1934)"*. 1937'de *"Elegez Kürt Tiyatrosu"* kurulur ve 1947'e kadar çalışmaları devam eder.

Azerbaycan SSC'de ise Temmuz 1923'de Kûrdîstanskî Ûyêzd kurulur ve 1929'da çıkan yeni idari birim kararına kadar varlığını sürdürür. ASSC'nde, 1930-38 yılları arasında 30'dan fazla Kürtçe kitap yayınlanır. Kürtçe eğitim veren okullar açılır ve her bakımdan kültür, sanat ve edebiyat çalışmaları yapılır. 1931'de Kürt Öğretmenler Okulu, 1932'de Şuşa Pedagoji Okulu'nda «Kürt Fakültesi» açılır. "Diaspora Kürtleri" çalışmasından öğreniyoruz ki, öğretmen yetiştiren okuldan, altı yıl içerisinde yetmiş öğretmen mezun olur. "Dört yıllık okulda yalnız Ermenistan'dan değil, Gürcistan ve Azerbaycan'dan da öğrenciler eğitim görür." Kürt Tiyatrosu, Kürtler üzerine ilk film, Kürtçe Radyo programları hazırlanır. 1932'de «Şura Kurdıstanı» yani Sovyet Kürdistanı gazetesi Azerice ve Kürtçe Laçin'de yayımlanmaya başlar vb.

89/91 yıkımı ardında açıktan proletarya diktatörlüğü dönemi Sovyetler Birliği'ne saldıran pek çok Kürt, bu dönemin sosyalist koşullarında Kürtlerin her alanda sağladığı tarihsel gelişmeleri inkardan çarpıtmaya kadar, her yolla karalamaya çalışırlarken, her biri farklı yol ve

yöntemlerle sosyalist tarihin çarpıtılmasına dahil oldular. Proletarya diktatörlüğü dönemi Sovyetler Birliği Kürt yurttaşların katettiği ileri düzeyde gelişmelerin sosyalizm sayesinde mümkün olduğu gerçeğini gözardı etmek için her şeyi mübah görenler, adeta herhangi bir ülkede Kürtler çok büyük kültürel, edebi vb. gelişme sağlamışlarmış gibi davranmayı -özenle- tercih etmektedirler. Çünkü böyleleri için "Stalin diktatörlüğü" altında halklara (ve tabi Kürtlere de!) özgürlük tanınmıyordu! Bu bağlamda, Benediktov'un şu tespiti, adeta bunlara cevaben yazılmış gibidir:

"Kendinizi halkın temsilcisi olarak görmeye hakkınız olduğundan emin misiniz? Halk bizde farklı farklıdır. Profesör ve edebiyatçı için Stalin elbette «despot» ve «diktatördür», öncü işçiler için ve o dönemde yaşamış birçok sade insan içinse büyük ve bilge bir insandır." (age., sayfa 87)

Fazla söze gerek var mı?

Ebulqasim Ahmetzade Lahûtî

31 Aralık 1887 yılında Kürdistan'ın Kermanşah kentinde doğar. Genç yaşta şiire ilgi duyar. Dini eğitim görür. Kermanşah Medresesi'nde eğitimini tamamlamadan, babası tarafından Tahran'a gönderilir; burada siyasal çalışmalara katılır, bildiriler dağıtır. 1905 ve 1911'de İran'daki geniş katılımlı kitlesel mücadelelere (ayaklanmalar) katılır. İran gerici rejiminin baskılarından ötürü, daha sonra, 1912 yılında İstanbul'a gider ve orada 1915 yılına kadar kalır; bu süre içinde aynı şehirde Fars dili öğretmenliği yapar. 1. Dünya Savaşı başladığında, Kermanşah'a geri döner. Kaldığı (ve sevdiği) şehirde ve Xaneqin'de siyasal faaliyetlerde bulunur. 1916'da Kermanşah'ta demokrat içerikte fikirler taşıyan "Bistun" gazetesini çıkarır. Ekim Devrimi gerçekleştiğinde, İngiliz emperyalist devleti İran'daki askerlerinin sayısını arttırır ve Kermanşah'ı işgal eder. Bu koşullarda, Lahûtî bir kez daha ülkesini terkeder ve yeniden İstanbul'a yerleşir. Burada, Fransızca ve Farsça yayımlanan "Pars" dergisini çıkarır. 1919 yılında "Jin" dergisinde Kürtçe'nin Sorani lehçesi ile yazdığı şiirleri yayınlanır. İngilizlerin işgali altındaki İran'ın resmi coğrafik sınırları içinde tutulan değişik alanlarda/ülkelerde ayaklanmalar olur. Gilan'da Kuçeq Han önderliğinde bir ayaklanma yaşanır. İran sınırları içindeki Azerbaycan'ın Güney'inde, Tebriz'de "Lahûtî Han Başkaldırısı" olarak nitelenen direniş yenilir; Lahûtî ve arkadaşları Sovyet Azerbaycanına geçerler. Sovyetler Birliği'nde tanınan-bilinen Lahûtî, 'sıcak' karşılanır, Moskova'ya yerleştirilir ve kendisine SSCB merkezi basımevinde iş imkanı sunulur; 1923-1925 arasında burada çalışır. 1923

yılında "Kurd û Kürdistan" (Kürtler ve Kürdistan) makalesini yazar; bu makale, Noviy Vostok dergisinde yayınlanır. 1924'te Komünist Parti üyesi olur. Daha sonra Tacikistan'a gider. Burada, Celîlê Celîl'in ifadesi ile "yeni yaşamın öncüsü, uzmanı oldu". Gittiği Tacikistan'da Milli Eğitim Bakanlığı yardımcılığı, Tacik Şair ve Yazarlar Birliği başkanlığı, Sovyet Cumhuriyetleri Yazarlar Birliği birinci kongresine delege olarak Tacikistan'ı temsil gibi pekçok üst düzey temsil ve görevlere getirilir. Şiire olan ilgisi devam eder. C. Celîl, onun şiirini *"Şiirleri lirikti ama konular ağırlıklı olarak Bolşevik yanlısıydı."* şeklinde tanımlar. Şorişa Sor (Kızıl Devrim) divanını yazar ve bu, onun tüm Sovyetler nezdinde "meşhur" oluşunu getirir. Onu meşhur eden başka pekçok şiir arasında, 1939 yılında yazdığı "Kawayê Esenger" destanı da vardır. Yazdığı bu destan 'opera' için malzeme olunca, ünü tüm Tacikistan ve Sovyetlere yayılır. 1948'de tekrar Moskova'ya döner. Çalışmaları arasında pekçok klasiği Farsça ve Tacik diline çevirmekte vardır. Tacikistan'daki kültür devrimi çalışmalarından ötürü Lenin Nişanı'yla ödüllendirilir...

Yaşamından özet kesitler aktardığımız Lahûtî'nin eserlerine ulaşamadığımız için, hakkında yazılan bir kaç makaleden derlediğimiz bu kısa notlarla yetinmek durumundayız. Ne var ki, doğrudan kendisinin yazdığı kitap ve makaleleri inceleme imkanını edinmemiş oluşumuz, hakkında yazılanların eksik taraflarının bulunduğuna dikkat çekmemizi dıştalamaz.

Bu kadar meşhur bir aydın ama, maalesef yakın zamana kadar Kürt politik çevrelerinde tanınmıyor, bilinmiyordu. Bunun birden fazla nedeni olsa gerektir. Öncelikle yaşamında sınıf eksenli duruşu, milliyet aidiyetini aşmış oluşu, bütün yeteneklerini sosyalizmin kuruluşu ve proleter içerikte kültür devriminin zaferine adamış, açıktan Bolşevizmin bayrağı altında safını belirlemiş olması ve bütünüyle buna uygun bir pratik içerisinde bulunması, ve açıkca *"İkinci vatanı olarak Sovyetler Birliği'ni gören ünlü bir şair"* (M.S. Lazarev, age., sayfa 99) kimliğine sahip bulunuşu, haklı olarak değişik renk ve tonlardaki Kürt milliyetçilerin onu sahiplenmesini dıştalar. Özellikle de PdSB koşullarında, yani 1922'lerden 50'lili yılların ortalarına kadar, ölümüne dek (1957) geçen zaman dilimindeki ideolojik, teorik duruşunun ortaya konmayışı ve bu süredeki eserlerinin-belgelerin milliyetçi Kürt çevrelerince bir tür 'yok sayılması' tavrı ile görmezden gelinmesi dikkat çekicidir. Çünkü, farkedilebileceği gibi, Lahûtî 'Kürtlüğünü' öne çıkaran ve özelde Kürt ulusu ve Sovyetlerdeki Kürt milliyeti için çalışan, Kürt ulus eksenli bir duruş içerisinde değildir. Onun bu açık ve net tutumu, ulusal kurtuluş mücadelesine farklı burjuva milliyetçi kategorilerde ve

çerçevede yaklaşanlar bakımından, sahiplenilmemesi anlamına gelir. Doğrusu, Kürt milliyetçilerin Lahûtî'den alabilecekleri ilkesel bir şey de yoktur zaten.

Kürt tarih yazıcılarının işe milliyetçi pencereden bakmaları neticesinde de, bugüne kadar Lahûtî hakkında ciddi bir makale yazılmamıştır (Celîlê Celîl yazana kadar). Peki C. Celîl'in konuya 'tarafsız' bir tarih yazıcısı düzleminde yaklaştığı söylenebilir mi? Bilebildiğimiz kadarıyla, PdSB dönemi üzerine pekçok şey bilen, o dönemde ve daha sonra Rusça ve değişik dillerden (örnekse Ermenice, Kürtçe gibi) yayınlanmış kaynakları edinme imkan ve olanaklarına sahip bulunan C. Celîl, bunların içinde yalnızca Lahûtî'nin Kürtler ve Kürdistan makalesini kamuoyuna sunmakla yetinme tutumu içerisine girmiştir. Kendisinden, PdSB'nin Bolşevik çizgi önderliğinde ilerleyen sosyalizmin kuruluşu mücadelesinde Lahûtî'nin de başarıyla yeraldığını tüm boyutlarıyla yazmasını beklemiyoruz elbette; ancak, Kürt tarih yazıcılığı, sadece tercih edilen ideolojik argümanlara göre yazılmamalı.

MrSB döneminde modern revizyonist görüşlerin her yanı kapladığı ve 89/91 yıkımıyla birlikte artık MrSB'nin de tarih olduğu bir saatten sonra; daha önce varolan antiStalin temeldeki komünizm karşıtlığı, bu kez antikomünist çerçevede 'toptan' bir inkara ve yoksaymaya evrilince, dünün 'dönemsel' sosyalistlerinden hemen hepsi-herkes Kürt aidiyetine mensup olupta Bolşevizmin, marksizm-leninizmin ve özelde Stalin şahsında SSMLS duruşunu gösteren Kürt komünistlerini yoksaymayı tercih ettiler, ediyorlar. Bu inceleme içerisinde de çok berrak bir şekilde görüldüğü gibi, Kürt ulusuna mensup (ya da Sovyetler nezdinde Kürt milliyeti) olupta PdSB dönemini ikirciksiz savunan, SSMLS anlayışında duran, Lenin ve Stalin hakkında, Ekim Devrimi üzerine gayet doğru belirlemeler yapan, en azından ilkesel bazda olumsuz bir eğilime sahip bulunmayan, sosyalizmin kuruluşu çalışması üzerine muazzam sanatsal ürünler yaratan vb. sayıyla ifade edilemeyecek Kürt kitleleri, bilinçli Kürtler var. İşte işin bu tarafını, ne Kürt aidiyetine mensup tarih yazıcıları ve ne de gerçekte çok geniş imkanlara sahip burjuva tarih yazıcıları günyüzüne çıkması için herhangi bir çaba yürütmüyorlar. Bir dönemler kendilerine lafızda Kürt sosyalistleri ya da Kürt "komünistleri" diyenlerin, kimi roman çevirilerini yayımlamalarının yanında Sovyet Kürtlerinin PdSB'ni savunan diğer pekçok ürünlerini de çevirmeleri ve Kürt aydınlanmasının hizmetine sunmaları işine sırtlarını dönmeleri anlaşılırdır...

Demek ki, çok gecikilmiş olsa da, bir kısım Kürdün de tarihi sayılması gereken Ekim Devrimi'nden 1950'lerin ortalarına kadar geçen

Bolşevik-Leninist komünist tarihin bugünün ve yarının Kürt komünistlerince ve dürüst tarih yazıcılarınca kaleme alınması gerekiyor.

C. Celîl'de "Kürt aydınlanması" adlı çalışmasında bu konuya değinir; ve düştüğü "dipnot"ta şöyle der: *"Kamil Bey (1872-1934), Siirtli, Fransa'da eğitim gördü. İyi derecede birkaç dil öğrendi. Ekim Devriminden sonra Tiflis'te kaldı. Orada uzun yıllar pedagoji bilimi ve kolektif çalışma ile uğraştı." (sayfa 137)*

Böylesine çıplak veriler orta yerde dururken, buna rağmen sosyalizmi karalayan, proletarya diktatörlüğü devleti Sovyetler Birliği'ne karşı 'kara propaganda' yapmaya devam eden uluslararası burjuvazinin antikomünist histeri ile aralıksız Ekim'den bu yana, yaklaşık yüzyıldır aynı kampanyayı sürdürmesini elbetteki anlıyoruz. Bu durum hiçbir şekilde bizi şaşırtmıyor. Bilakis aralarındaki kimi farklılıklara rağmen burjuva milliyetçilerin böyle davranmakla; yarım kalan komünist eserin proletarya tarafından tamamlanacağı korkusuyla kendilerince görece bir takım tedbirlerini almaya çalıştıklarının bilincindeyiz. Peki, aslında sosyalist olmadıkları halde kendilerine değişik gereksinimlerinden ötürü sosyalist sıfatını bir süreliğine daha uygun görenlerin PdSB'ne karşı uluslararası burjuvazi ile aynı telden çalmalarına ve yarım kalan komünist esere karşı öfke dolu saldırganlıklarına ne demeli? Ya peki vakti zamanında bizzat PdSB'ndeki sosyalizmin vardığı düzeyin yarattığı imkanlar üzerinden önce "Leninci" ve "komünist", bir dönem sonra sosyalist ve neticede 89/91 yıkımı ile birlikte demokrat ve sosyaldemokrat kimliğine yatay geçiş yapmış değişik ulus ve milliyetlere mensup (ve tabiiki bu arada Kürt milliyetinden de), bugünün küçük-burjuva milliyetçilerinin tavrını nasıl açıklamalı? Bir de, dün ideolojik çatışmada 'ortayeri' bulma gerekçesi ile ne bu tarafa ve ne de o tarafa yaranabilmiş ve bu duruşlarıyla dünyada ilk kez bu düzeyde Ekim'le birlikte pratikte inşasına girişilmiş komünist esere yönelik saldırganlığı tutarlı bir şekilde geri çevirmemiş, bu tavrıyla yaratılan tahribattan pay sahibi politik Kürt çevrelerini nasıl tanımlamalı? MrSB zamanında suspus, üstelik bu nitelikteki SB'ne yöneltilen her eleştiriye tahammülsüz ve içinde bulundukları kıbleye durma ruh haliyle herkesi burjuva milliyetçi-ilkel milliyetçi ilan ettiği Kürt siyasal çevrelerinin şimdilerde PdSB'ne inanılmaz bir hırsla ve Kruşçevcilerin-Gorbilerin zamanındaki SB'ne ise 'bizi aldattılar' yakınmasıyla geçmişe ait olan-bitene veryansın etmelerine ne demeli? Böylelerin, Botan mirlerinin soyundan gelen ve fakat soyunu-sopunu bir kenara bırakarak, yaşamını sosyalizmin anavatanına hasreden Kamil Bedirxan kadar bile olamadıklarını söylersek, -herhalde- ne menem "sosyalist" ve hangi tür "yurtsever" oldukları da açığa çıkmış olacaktır!

Kamil Bedirhan

*"Kamil Bedirhan'ın **Sovyetler Birliği dönemindeki yaşamı** hakkında az da olsa yazar ve şair Ehmedê Mirazî sayesinde bilgi edinebiliyoruz. Tiflis yöresindeki Kürt köylerinde Kürtçe eğitim yapılan okulların açılması için kendi çalışmalarını anlatırken Ehmedê Mirazî, Kamil Bedirhan'dan da sözeder. Diğer bir Kürt yazarı, Wezirê Eşo da, 1920'li yıllarda Gürcistan'daki Kürtlere yönelik olarak yapılan kültürel çalışmalarda Kamil Bedirhan'ın **çok önemli rol oynadığını** belirtir. Mirazî, Gürcistan yetkililerinin 1928'de Kürt köylerinde Kürtçe okullar açılıp Kürtçe ders verilmesini kabul etmesinden sonra, Kürtçe dil dersleri verecek öğretmen bulamadıklarını, bu nedenle Trans-Kafkas Üniversitesi Türkçe bölümü lektörü **Yusuf Kamil Bedirhan'ı getirttiklerini** yazarak şöyle devam eder:*

«... Artık açılan bütün kurslarımızın dil öğretmeni [Kamil] Bedirhan idi. Eşi Margareta adında bir Almandı. ... [Kamil] Bedirhan bir ricamız üzerine kendisinden sözetti. Başından geçenleri şöyle anlatmaya başladı:

*-Ben Bedirhan Bey'in oğluyum. Ailemiz Kürtlerin beyleriymiş. ... Babamın on oğlu vardı, onlar da okuyorlardı. Ben de İstanbul'da okudum, sonra Avrupa'ya gittim, Cenevre ve Paris'te okudum. 1910'da eve döndüm. Orada yavaş yavaş **devrim** [ci çalışmalar] **hazırlamaya başladım. Ulusumuza özgürlük kazandırmak için** birçok bey, şeyh ve idareci benimle birlikte idiler. Hazırlıktan sonra Rom'a (Osmanlı'ya) karşı isyan edip vurduk. (..).*

*-1914 tarihinde Birinci Dünya Savaşı başlayınca Tiflis'e geldim. Kürtlerle birkaç kez mektuplaştık. Sonunda yeğenim Abdürrezak buraya geldi. **Kürtlerin birliğini sağlamaya çalışıyorduk, belki Kürtler özgür olur, serbestiyelerini kazanırlar** diye. (...)*

*-Yavrularım, Rom (Türkiye) ve İran'da **milyonlarca Kürt var, bir okulları [bile] yok.** Ama Sovyet hükümetinin eline düştüğünüz için **siz şanslısınız**; sizin için alfabe çıktı, kitap, gazete, okul, kulüp, çeşit çeşit toplantı ve kurslar açıldı. Bakınız, ders vermek üzere sizi yetiştirmek için **herbirinizi bir yerden getirmişler**, seçme hakkınızı (ihtiyarınızı) kimse elinizden almıyor, **özgürlük böyledir.»***

*Wezirê Eşo'nun belirttiğine göre, Kamil Bedirhan **1929'da Tiflis'te** Latin harfleriyle **Kürtçe eğitimin yapıldığı bir okul açmış**, bizzat kendisi burada Kürt dili ve edebiyatı dersleri vermiş. (...)*

*Gürcü ve Rusların **«Kızıl Profesör»** adını verdikleri Kamil Bedirhan, 1934'te ölünce vasiyeti üzerine Tiflis'te Yezidi Kürtlerinin mezarlığına gömülür. Yezidi inancına göre, Yezidi olmıyanların Yezidi mezarlığına gömülmesine izin verilmez, ama buna rağmen, sağlığında «Benim için bir istisna yapınız, çünkü **ben ulusal kimlik ve duygularımı dinden daha yüksek tuttum»** demiş olan Kamil Bedirhan «istisna» sayılarak onların mezarlığına gömülür."* (Malmîsanij, Cızira Botanlı Bedirhaniler, sayfa 176-180, abç)

Heciyê Cindî

Aşağıda özetleyeceğimiz 'biyografik' yaşam hikayesini, Heciyê Cindî hakkında yazılmış farklı kaynaklardan derledik. Aktardığımız yaşam tarihçesindeki kimi önemli tarihsel detaylar için olanaklarımız dahilinde bir karşılaştırma yapmaya, farklı referans kaynaklara başvurmaya çalıştık. Buna ihtiyaç vardı, çünkü; Sovyetler Birliği'nin gerçekte sosyalizm ülkesi olarak kabul edilmesi gereken 1956'a kadar ki tarihi üzerine o kadar çok iftira, çarpıtma, karalama yapılmaktadır ki, sorun yine aynı tarih kesiti içindeki bir Kürt şahsiyetin 'geçmişi' olduğundan, kuvvetle muhtemel olan gerçeğin yerine kendi doğrusunu ikame operasyonuna karşı tadbiri elden bırakmamak gerekiyordu. Sonuçta Heciyê Cindî hakkında buraya aldığımız bilgiler farklı kaynaklardan karşılaştırma ve derleme şeklinde kabul edilmelidir. Ki kimin hangi konularda nasıl ve ne şekilde gerçeği çarpıttıklarını, incelemenin ilerki sayfalarında yeri geldikçe irdelemeye çalışacağız.

Bazı 'eski' Sovyet Kürtlerinde görülen proletarya diktatörlüğüne karşıtlık zaafının dışa vurumu olan sosyalizm dönemi Sovyetlerinin Kürtleri hayatına dair belgeleri tahrif etme, o gün yazılanları ve gerçekleri çarpıtma ve çeviri yaparken ya da yeniden yayınlarken kendi ideolojik-politik duruşunu kanıtlama hevesi ile düşüncelerini serpiştirme, dipnot düşme, not ekleme ve kimi başka izahlarla hareket ettikleri gözönünde tutulmalıdır.

Heciyê Cindî'nin yaşamından...

Kars'a bağlı Digor ilçesinin Emençayır köyünde 1908 yılında doğar. Ailesi, Birinci Dünya Savaşı'nda Ermenistan'a göç eder. Anne ve babası ölünce, 1919 yılında tekrar Emençayır'a geri döner. Hayvan bakıcılığı yaptığı bu sırada, oynadığı bir fişeğin elinde patlaması üzerine sol bileği kırılır. ABD'nin Kars'ta açtığı bir yetimhaneye verilir. Kars Türk egemenliğine girince, yetimhanedekiler trenlerle Gümrü'ye taşınır. 1929 yılına kadar süren egitimini, bu tarihte tamamlar ve öğretmenliğe hak kazanır. Qudaxsaz ve Camuşvan köylerinde öğretmenlik yapar. Bu yıllarda yazarlığa başlar. Kürd folkloru üzerine araştırma-incelemelerini kitaplaştırır. Çeviriler yapar. Ermeni yazarlardan bazılarının eserlerini Kürtçeye çevirir. Filolojiye devam eder; İnstitü'de tarih üzerine okur; Erivan'da açılan Kürt okulunda Kürtçe dil öğretmenliğine başlar. 1930'un başlarında Riya Teze gazetesinde sorumluluklar alır ve yazılarını aynı gazetede yayınlar. Ayrıca 1930 ile 1937 arasında Kürt Radyosunun sorumlusu olur. 1934 yılında düzenlenen geniş kapsamlı Kürt Konferansına Sovyetler Birliği devletinin üyesi SSC'lerden Ermenistan,

Azerbaycan ve Türkmenistan'dan Kürtler katılır. Moskova, Leningrad, Erivan ve Tiflis'ten konunun uzmanı ve ilgilileri de bu Konferansta hazır bulunur. Heciyê Cindî'de bu önemli toplantıya katılanlardandır. Aynı yıl, Sovyet Yazarlar Birliği'nin kongresine katılır. H. Cindî'nin eşi, daha sonraları, bu dönemi kastederek *"günde 12-14 saat çalıştığını"* belirtmektedir.

17 Mart 1938 günü hakkındaki iddialardan [Milliyetçi görüşler savunan karşı devrimci bir unsuru evinde barındırması] ötürü tutuklanır. Bir yıl sonra, serbest bırakılır. Serbest bırakıldıktan sonra, çalışmalarını sürdürür ve 1940 yılında *"Kerr û Kulikê Silêmanê Silîvî"* isimli çalışmasıyla doktora tezini tamamlar. Bu çalışma için, konu üzerine araştırma yapan Rohat *"Sovyetler'de Kürt Folkloru üzerine yapılan ilk bilimsel çalışma niteliğini taşımaktadır."* (Kürdoloji Bilimi) tespiti yapar.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, emperyalist+faşist ittifakın Sovyetler Birliği'ne karşı başlattığı fiili saldırıya karşı, sosyalist anayurdu savunma seferberliği yıllarında Kürt folklorundaki kimi yurtsever ögeleri derleyip, yayımlayarak Büyük Anavatan Savaşına katkıda bulunmaya çalışır. 1941 yılında alınan kararla, Ermenistan SSC hükümetinin görevlendirmesi üzerine, Kiril alfabesini temel alarak yeni Kürt alfabesini hazırlama işini tamamlar. Kürtler üzerine kitaplarını yayımlamayı sürdürür. 1947 yılında şiir kitabı "Siba Teze" yayınlanır. 1959 yılına kadar Bilimler Enstitüsün de çalışmalarına devam eder; bu zaman dilimi içinde Kürt folkloru, dili, yaşamı üzerine çalışır, yazılar kaleme alır.

Heciyê Cindî; 1932'den 1966 yılına dek Ermenistan Sovyet Yazarlar Birliği bünyesindeki Kürt Yazarlar Birliği'nin başkanlığını yapar. 1967 yılında Hewarî romanı Kürtçe dilinde yayınlanır; Rusça, Ermenice, Arapca dahil 10 ayrı dilde çevirileri yayınlanır. Daha sonraları da Kürt öğretmenliğini sürdürür. Akademik kariyerinde sürekli yükselir; profesörlük titrine hak kazanır.

1 Mayıs 1990 yılında Erivan'da yaşamını yitirir.

Hayatta iken "Halkların Dostluğu" ödülü de dahil, pek çok madalyaya layık görülür. H. Cindî, yaşamı süresince toplam 31 kitap yazar. Kitaplarının dökümünü aşağıda veriyoruz.

1. Kilamê cimeta kurmanca; Erivan 1936.
2. Folklora Kurmanca (Emînê Evdal ile); Erivan 1936.
3. Kerr û Kulikê Silêmanê Silîvî; Ermenice, 1941.
4. Weten (S. Gasparyan ile); Erivan 1942.
5. Ewledêt weten (S. Gasparyan ile); Erivan 1943.
6. Folklora Kurdî; Ermenice, Erivan 1947.
7. Çîrokê cimeta kurda; Ermenice, Erivan 1952.
8. Şaxê êposa Koroxlî; Ermenice, Erivan 1953.

9. Edebyeta kurdiye Ermenistana Sovêtê; Ermenice, Erivan 1954.
10. Memê û Zînê; Ermenice, Erivan 1956.
11. Folklora Kurmancyê; Erivan 1957.
12. Hikyatêd cimeta kurda; Erivan 1959.
13. Beyt-serhatyê cimeta kurda; Ermenice, Erivan 1960.
14. Kürt halkının hikayeleri; Birinci Cilt: Erivan 1961.
15. Kürt halkının hikayeleri; İkinci Cilt: Erivan 1962.
16. Kürt halkının hikayeleri; Üçüncü Cilt: Erivan 1969.
17. Kürt halkının hikayeleri; Dördüncü Cilt: Erivan 1980.
18. Kürt halkının hikayeleri; Beşinci Cilt: Erivan 1988.
19. Kürt halkının hikayeleri; Altıncı Cilt: Erivan 2005.
20. Beyt-serhatyêd kurdaye êpiikyê; Rusça ve Kürtçe, Moskova ve Erivan; 1962.
21. Dîharbûna dostanya kurda û ermenya di nav zargotinê da; Ermenice, Erivan 1965.
22. Kilamêd cimeta kurdaye lîrîkyê; Erivan 1972.
23. Gotara edebyeta kurdaye Ermenistana Sovêtê; Er., Erivan 1970.
24. Şaxêd êposa "Rostemê Zal" pêşxeber; Erivan 1977.
25. Hikyatêd cimeta kurda; Rusça. Erivan 1985.
26. Mesele û xeberokêd cimeta kurda. Erivan 1985.
27. Bahar; Erivan 1988.
28. Hikyatên gelê kurd. İsveç 1998.
29. Ûsiv Zelîze; Erivan 2003.
30. Dimdim; Erivan 2005.
31. Şaxên destana "Rostemê Zal"; Duhok 2006.

Heciyê Cindî'nin yargılanması üzerine.

Heciyê Cindî - Emînê Evdal, Folklora Kurmanca kitabına yazdığı tanıtım yazısında, Eskerê Boyîk şunları belirtir:

"Ew dihate sûcdarkirin bona bîr û baweriyê miletçîtiyê, bona ku Xalit Celîlzade, yê "kontrrêvolûsyonêr" di mala xwe da xweyî kiribû û xebatê cî kiribû (Xalit Celîlzadê kurdê misilman bû, ji zilma tirkan reviyabû Ermenistanê), ji bo pişgirtina Erebê Şemo yê "kontrrêvolûsyonêr", boy namê wî tevî Celadet Bedirxan (heyf, ku ew name hema wê salê hatine şewitandin), ji boy, ku ew serokatiyên êzdiyan dike dijî Yekitiya Sovêtê û şer-şiltaxên din." (Heciyê Cindî - Emînê Evdal, Folklora Kurmanca*, Avesta, Çapa Yekem: 2008. Stenbol, sayfa 37)

(*) Bu kitabın 570 sayfası Heciyê Cindî, 80 sayfası ise Emînê Evdal [1906'da doğan E. Evdal;1923'te Tiflis'te eğitimini tamamlar ve Ermenistan'da Kürt okullarında Kürtçe dili öğretmeni olarak göreve başlar. Kendi alanında gelişmek amacıyla 1931 yılında Erivan'da yüksek okula başlar ve 1936'da mezun olur; bir yandan da Riya Teze gazetesinin sorumlu bir kişisi gibi çalışır. 1935 yılında 'Bahar' isimli kitabı devlet tarafından basılır. 1944 yılında alanında doktorasını alır ve Erivan

Bilimler Akademisin'de görev alır.] tarafından hazırlanmış ve 1936 yılında Erivan'da basılmıştır. Kitabı, Kiril alfabesinden Latin alfabesine çeviren Tosinê Reşîd'dir. 2008 yılında 'avesta' tarafından Kürtçe basılan kitaba, T. Reşîd ve A. Boyîk tarafından iki ayrı 'tanıtım' – 'önsöz' yazısı eklenmiştir.

Heciyê Cindî'yi de kapsayan yeni insanın yaratılması hedefli sosyalizmin kuruluşunun ilerletilmesi sürecinde, değişik ulus ve milliyetlere mensup bazı insanların ülkenin komünizm hedefi doğrultusundaki ilerleyişini geriye götürmek istediği, bu amaçla içlerinde bir kısmının örgütsel bir mekanizma kurmaya çalıştıkları ve çok farklı yöntemlerle proletarya diktatörlüğü karşısında konumlandıkları bilinen tarihsel bir gerçekliktir. Sosyalizmin kuruluşu hedef ve çabasını sekteye uğratmak isteyenler arasında Kürt milliyetine mensuplar da vardır. Ekim Devrimi'ne katılmayan, Çar'ın yanında komünistlere karşı savaşan Bolşeviklerin önderliğindeki ülkede karşıdevrimi yeniden geri getirmek isteyenlerin başlattığı iç savaş yıllarında 'Generaller Çetesi'ne katılan Kürtlerin varlığı biliniyor. Aynı dönemde karşıdevrimci ve emperyalist devletlerle işbirliği halindeki odaklara dahil olan Kürtlerde vardır. NEP politikalarının uygulanmak zorunda kaldığı yıllarda kapitalist yolcuların arabasına binen Kürtlerin bulunmadığı iddia edilemez. Tarımda kollektifleştirme sürecinde sosyalist gidişata ayak direten 'Kulak' Kürtlerin neler yaptıklarını E. Şemo'nun çalışmalarından biliyoruz. Yeni insanın yaratılması büyük hedefine, kültür devriminin yarattığı aydınlanmayı içten içe baltalamaya çalışan Kürtlerin varolduğu da belgeler üzerinden bilinmektedir. İşte bu türden Kürtlerin, sırf Kürt oluşlarından ileri gelen özel bir ayrımcılığa (korumaya da denebilir) tabi tutulmaksızın temizlik hareketi sürecine dahil edilmelerinde yanlış ne olabilir ki? Yoksa, işaret ettiğimiz türden suçları Kürtler işleyemez mi? Sosyalizm şartlarında Kürtler hiç bir suça iştirak etmedi iddiasında olan birileri varsa eğer, öyleyse, böyleleri için tüm Kürtlerin sosyalizmin başarısı için çalıştıkları sonucu çıkar ki, peki bunu neden kabule yanaşmıyorlar? Çoğu Kürdün 'sağduyulu' yaklaşmayacağının, hatta büyük bir öfkeyle tepki duyacaklarının bilincinde davranarak, bu soruları yöneltiyorum.

Konuyu bilimsel, m-l yöntemle ele alanlar açısından Sovyetler Birliği'nde olan-bitene şu ya da bu ulus ve miliyet eksenli yaklaşmaları düşünülemez. Kürt ve Kürdistan komünistleri de her türden milliyetçi önyargılardan arınarak meseleye bakmaktadırlar ve sosyalizmin kuruluşu önündeki engellerin ortadan kaldırılması, diğer bir ifade ile sınıf mücadelesinin sürdürülmesi gerekliliği temelinden Sovyet Kürtleri

konusunu irdelemeyi doğru bulmaktadırlar. Haliyle, bu temel ayrım nedeniyledir ki aynı ulus aidiyetine sahip bulunmalarına rağmen, her türden Kürt milliyetçisi-revizyonisti ile Kürt komünistlerinin aynı sonuçlara varmaları beklenemez. Neticede ortaya çıkan iki ayrı ana duruş işte tam da işaret ettiğimiz bu ideolojik-teorik-politik ilkesel farklılıktan ileri gelmektedir. Öyleki bu son derece derin ve belirgin ayrımda, ülkemiz özgülünde ve andaki Kürt ulus bileşiminde iki ana taraf kendini aa) 3S cephesi ve bb) 3S'e karşı cephe şeklinde saflaştırmış ve 'ara'-'orta yol' gibi esnekliklikleri gereksiz hale getirmiştir. Bu, ideolojik-teorik arınma ve saflaşmanın gerekliliği açısından iyi bir gelişmedir.

Konuya, Heciyê Cindî ile devam edelim.

Şu ana kadar inceleme imkanına kavuşabildiğimiz belgeler üzerinden diyebiliriz ki, H. Cindî'nin milliyetçi ve karşıdevrimci odaklarla işbirliği içerisinde bulunduğu, bu nedenle yapılan araştırma neticesinde sorgulanması gerektiği ve bunun için ise tutuklanmasına ihtiyaç duyulduğu; 17 Mart 1938'de tutuklandığı ve bir yıl sonra, 17 Mart 1939 tarihinde serbest bırakıldığı; hemen ardında herhangi bir engelleme ile karşılaşmaksızın işinin başına döndüğü, önemli görev ve sorumluluklara getirildiğini görüyoruz. Böylesi pek çok örnek verilebilir.

Burada, okurun dikkatini iki örneğe çekmek isterim:

İlki; Profesör Ramzin olayı.

28 Ekim 1930 yılında karşıdevrimci odak "Sanayi Partisi" hizmetinde antiSovyet faaliyetten suçlu bulunup tutuklanır. 25 Kasım-7 Aralık 1930 arasında Sovyet Yüksek Mahkemesi tarafından yargılanır ve sekiz sanık ölüm cezasına çarptırılır. Gerisini "Büyük Komplo"dan okuyalım: *"Duruşmanın bitiminden iki gün sonra, Profesör Ramzin ve ölüm cezasına çarptırılan öteki dört sanık, cezanın tehiri için Sovyet Yüksek Mahkemesi'ne dilekçeyle başvurdular. Mahkeme dilekçeyi kabul etti. Ramzin ve meslektaşlarının, Sovyetler Birliği dışındaki gerçek komplocuların aleti olduğu gerekçesiyle ölüm cezasını on yıl hapse indirdi. Duruşmadan sonraki yıllarda, Sovyet yetkilileri tarafından yeni bilimsel çalışmaları için her olanak sağlanan Profesör Ramzin, Sovyet yaşam tarzına tamamen kazanıldı ve SSCB'nin sınai programına değerli katkılarda bulunmaya başladı."* (sayfa 167)

Diğeri ise; 1937'de "Polonya casusu' iddiası ile tutuklanan ve fakat mahkemeye sunulan belgeler-kanıtlar sonrası aklanan ve Eylül 1941'de 16. Ordu'nun başına getirilen Konstantin Rokossovsky'dir. (Benzer bir dizi örnek için, ismini andığımız kitaba bakılabilir.)

Verdiğimiz iki somut örnek; antiSovyet alışkanlık sahiplerinin iddialarını çürütüyor. Halihazırda, ısrarla 3S gerçekliğine karşı duran

bugünün Kürt milliyetçi-revizyonist cenahında H. Cindî'nin tutuklanmasına neden olan, onun milliyetçi görüş sahibi çevrelerle ilişkili olduğu hususunda ciddi sayılabilecek hiç bir karşı belge ve hatta itirazla karşılaşmadığımızı özellikle vurgulamak isterim. Öyleki; duyumlara dayanan analizler, rivayet edilenlerle sonuç koyma ve hatta 'sipariş' değerlendirmelerde bile H. Cindî'nin milliyetçi çevrelerle ilişkili olmadığı vb. herhangi bir şey söylenmez. Tersine, adeta proletarya diktatörlüğü koşullarında Kürt milliyetçiliği yapmak çok iyi bir erdemmişcesine lanse edilmeye çalışılır ve H. Cindî bu temelde sahiplenilir. İşin şu tarafını, yani Sovyetler Birliği yurttaşı Kürtlerin de (konumundan bağımsız olarak) milliyetçi çevrelerle ilişkili olabilecek bir zaafa düşebilecekleri, milliyetçi hatalar işleyebilecekleri ve fakat bunların tespiti ve giderilmesi için sosyalist temeldeki kültür devrimi ve proleter arınma kampanyalarıyla zaaf ve hatalardan uzaklaşmalarının sağlanması vb. bir gelişme, kesinlikle bugünün milliyetçi-revizyonist Kürtleri tarafından kat'a teleffuz edilmez. Fazla değil, dün, yani daha 89/91'de bürokratik kapitalist devletlerin yıkılmasından önce sosyalist (!) ve fakat hemen ardından milliyetçiliğe terfi eden kimi eski modern revizyonist Sovyetler Birliği dönemi Kürtlerinin tavrı olabildiğince dikkat çekicidir. Bu konumda bulunan bir dizi yazar var; ancak biz, bunların içinde doğrudan konumuzla ilgili bir de makale yazan Prof. Şekroye Xudo'nun yazdıklarından aktarmalar yapmakla yetineceğiz. "Navenda Lêkolinên Kurdi"nin başkanı Prof. Ş. Xudo; haftalık yayımlanan 'Hêvî' dergisinin 23-29 Mayıs 1998 tarihli sayısında, H. Cindî bağlamında şunları yazıyordu:

"34 sala (ji sala 1934'a heta 1968'a) Heciyê Cindi endamê Serokatiya Yekitiya Nıviskarên Ermenistanê bû. (...) Sala 1937'a, 3'ê îlonê di rojnema Yêrêvanê «Komûnist» mıqaleke bı vê sernıvisê derket: «Casûsa ji Yekitiya Nıviskara raqetinın!» Tıliya çend Kurda ji nava vi kari da hebû. Mehekê şûnda Heciyê Cindî ji karê dersdariya zımanê Kurdi derdıxın. Tışteki geleki hewaskar e em dina xwe bıdıne motiva derxıstına wi. Heciyê Cindî dıhat gunekarkırınê bona nuqtêd hanê:

1-Bona gotın û bir û baweriyên nasionalistiyê (mıletperestiyê).

2-Bona wê yekê, weki Xalit Celal Zadê kontrrevolûsion, ku ji hebsê vegeriya bû, dı mala xwe da xweyikırı bû lı xebatê ci kırı bû. (...)

3-Bona vê yekê, ku pıştgiriyê Ereb Şemilovê kontrrevolûsion kiriyê, lı pırtûkên dersa, mıqala wi û şiklê wi çap kırıbû."

H. Cindî hakkında öne sürülen iddianın, yapılan araştırma sonunda cezalandırmasını gerektirmediği, bizzat "sürgün ve zulüm" lafzına sahiplerin değerlendirmelerinde de görülebilir. Cindî'nin, Kürtler arasında milliyetçilik yapanları koruduğu üzerine tutklanmasında yanlış ne olabilir? Proletarya diktatörlüğü şartlarında milliyetçilik yapmanın

veya yapanların korunması ve karşıdevrimcilikle suçlananlara yardımcı olmanın kabul edilebilir bir tarafı yoktur. Bu tür suçları işleyenlerin her durumda cezalandırılması, hapse atılması vb. gerekmeyebilir. Ancak şunun bilinmesi gerekir ki milliyetçi örgütlenme çabaları hoşgörüyle karşılanamaz. Dolayısıyla adı geçen milliyetçi eksende durduğu yönündeki iddialar üzerine Heciyê Cindî hakkında soruşturma açılması ve gerekli araştırma-incelemeden sonra bir yıl aranın ardında yeniden eski yaşamına ve çalışmasına devamı şeklindeki sürecin gelişmesinde esasen hatalı sayılabilecek bir yan yoktur.

Bu olay nezdinde, PdSB'nde 1936-1938 yıllarındaki 'temizlik hareketi' esnasında bir bakıma işlenmesi kaçınılmaz olan hata ve yanlışlar üzerine pek çok spekülatif argüman eşliğinde hayli yaygın ve yoğun bir demagojik kampanyanın yürütüldüğü; günümüzde, hala aynı faaliyeti sürdürenlere rastlandığı vb. biliniyor. PdSB'nde farklı tarihlerde gündeme gelen 'temizlik harekatları' üzerine yapılan değerlendirmelerin tümü hakkında bir çalışma, elinizdeki inceleme konusunu aşmaktadır; haliyle, sözkonusu harekatlar esnasında Kürtlerle ilişkili ya da ilişkilendirilen bağlamlarda düşüncelerimizi ortaya koymakla yetiniyoruz.

Konunun kavranması bakımından, bazı bilgiler...

Temizlik harekatı sürecinde ciddi hataların yapıldığı ve bunların önüne geçilmeye çalışıldığı biliniyor. Özellikle Stalin'in 'aşırılıkları' tespit ettiği ölçüde, konuya dikkat çektiği ve hatta somut müdahalelerde bulunduğu; sürece objektif yaklaşan, olgular temelinde hareket edenlerce de kabul edilmektedir. Zira hiçte küçüksenmeyecek hataların yapıldığı, bizzat Stalin'in değerlendirmelerinde, o döneme objektif yaklaşan Sovyet yönetici ve aktivistlerin gözlemlerinde vb. tespit edilebilir.

Benediktov da, bunlardan biridir.

"Stalin ve Hruşçov Hakkında" adıyla yayımlanan (kendisiyle yapılan uzun röportaj) kitapta; şu bilgilere yer vermektedir:

"İvan Aleksandroviç Benediktov (1920-1983) Stalin döneminde Sovyet okullarında okumuş ve genç yaşta halk komiseri (bakan) olmuş olan ilk kuşak Sovyet önderlerinden biridir. 1938'den 1959'a dek önce Stalin sonra da Hruşçov döneminde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (kısa bir süre bakan yardımcılığı) yaptı. 1939-41 ve 1952-71 yıllarında SBKP MK üyeliği yaptı." (V. Litov; Stalin ve Hruşçov Hakkında / İvan Aleksandroviç Benediktov ile Söyleşi; Yazılama Yayınevi, Mayıs 2009, sayfa 7)

Benediktov, röportajında "Stalin dönemi"ne ilişkin bir dizi çarpıcı gerçeği dile getirir. Ancak, ifade ettiklerine, dönemin bürokrat kapitalist sisteminde yayınlanma imkanı verilmez. Kitabı yayımlayan

'Yazılama Yayınevi'nin tanıtım yazısında da *"1980'lerin başında Sovyet gazetecisi Litov tarafından Sovyetler Birliği'nde bir dönem tabu sayılan Stalin'le ilgili soru yağmuruna tutulan Benediktov'un açık, kesin ve ödünsüz yanıtlarına hiçbir gazete ya da dergi yer veremedi."* (sayfa 8-9) belirtildiği gibi; PdSB sosyalist tarihi ve özelde Stalin hakkında gerçeklerin bilinmesinin önüne geçilir.

Benediktov; H. Cindî'yi de kapsayan 'temizlik harekatı'nm sonuçları bağlamında; Stalin'in, SBKP(B) MK Plenumu'nun Ocak 1938'deki "Olağanüstü Plenum Duyurusu"nda hatalar üzerine yaptığı değerlendirmede şunları belirtiyordu:

"MK Ocak 1938 plenumu dürüst komünistlere ve partisizlere karşı işlenen kanunsuz eylemleri açıkça kabul etti ve bu konuda bütün merkezi gazetelerde yayınlanan özel bir karar aldı. 1939 yılında yapılan VKP (b) 18. kongresinde de yine aynı şekilde, bütün ülkenin önünde temelsiz baskıların verdiği zarardan açıkça söz edildi.

Ocak 1938 MK plenumundan hemen sonra, suçsuz yere baskı görmüş binlerce insan ve bunların arasında bulunan önde gelen komutanlar hapis yerlerinden geri dönmeye başladılar. Hepsine resmen itibarları iade edildi, bazılarından ise Stalin şahsen özür diledi." (age., sayfa 43-44)

Casimê Celîl

1908 yılında Kars-Digor'a bağlı Qizilqulê köyünde doğar. 1918 yılında, Kâzım Karabekir komutasındaki Osmanlı ordusunun Kars'a yönelik hücumu sırasında 50 kişilik ailesinden yalnızca kendisi ve kız kardeşi kurtulur. Elegez Dağı'na doğru kaçan grupta kız kardeşini de kaybeder. Aleksandropol (Leninakan) ve Stepanovan yetimhanelerinde kalır. 1927 yılında Bakü'deki askeri okula yazılır. Buradaki üstün başarısı sonucunda Tiflis'teki askerî okula gönderilir. 1929 yılında Sovyet hükümetinin Kürtçenin geliştirilmesi projesi kapsamında seçilen 28 yetim çocuktan biridir. Bu sayede Erivan'a döner ve Kürt kültürünün geliştirilmesi için kurulan grupta yer alır. 1930'da Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne kaydolur. 1931 yılında, Ermenistan'daki Kürt okulunun başına getirilir. 1936 yılında Sovyet Yazarlar Birliği üyesi olur. 1955'te Ermenistan Devlet Yayın Kurumu (EDYK) radyosunun Kürtçe servisinin başkanlığına getirilir. *[Selim Temo, Kürt Şiiri Antolojisi II. Cilt; Agora Kitaplığı, Birinci Basım: Eylül 2007, sayfa 1340-1341]*

Wezîrê Nadirî

10 Mayıs 1911'de, Serhad bölgesindeki Borelan köyünde doğar. (...) Türkiye devletinin Kürt aşiretlerine yönelik baskıları sonucu, 1926 yılında Ermenistan'a göç etmek zorunda kalır. Şawelîka (Nahcıvan) mıntıkasındaki bir okulda önce Kürt dili öğretmeni, ardından da okul müdürü olur. 1933 yılından itibaren Erivan Üniversitesi'nin Pedagoji Bölümü'ne kayıt yaptırır. 1939 yılında, Melayê Cizîrî'nin hayatı ve şiirlerini konu olan doktora tezini tamamlar ve üniversitenin Doğu Dilleri bölümünde çalışmaya başlar. Yazdığı şiir ve öyküler "Nubar" adıyla 1935 yılında Erivan'da basılır. Sovyet Kürtlerinin ilk piyesi sayılan "Reva Jinê"i de aynı yıl tamamlar. Azerice, Ermenice, Kürtçe ve Rusça gibi dillerde edebî ürünler çıkarır. Bu dillerin yanı sıra Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce ve Türkçe de bilen Nadirî, "1944'te Kiril-Kürt alfabesi oluşturma komisyonunda yer" alır ve alfabenin yazarlarından biri olur. 1947'de Kürt Kiril alfabesiyle "Zmannama Kurmanci" isimli eğitim kitabı yayımlanır. "Şair, yazar ve bilim adamı Wezirê Nadiri", 1942-46 yıllarında Tiflis'te "özel devlet görevi"ne getirilir. İkinci Dünya Savaşı'na subay olarak katılan Nadirî, "özel görevli olarak" İran'a (Kürdistan'ın Doğu parçasına) gönderilir. Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin İran devleti tarafından yıkılmasından sonra, önde gelen aydın ve siyasetçilerle birlikte öldürülür. *[Bu bilgiler için; Kürt Şiiri Antolojisi ve Knyazê İbrahim ve Kürtler kitaplarından yararlandık.]*

Usivê Beko* (1909-1969)

Vatanımdan Haberler

Vatanımın bahsi,
Dünya çapında, göklerde,
Ayın üstünde, yıldızlara doğru,
Yeryüzünde, her tarafta,
Bana verdi ün, aşk ve ruhu.
Vatanımın bahsi,
Komünizmdir, özgür hayat,
Her bir bölümü bir yoldur.
Asırların rüyası, muradın sesi,
Ki güneş de ondan parıldıyordur.
Vatanımın bahsi,
Yiğitlerin macerasıdır o,
Büyük evin her bir emekçisi,
Kardeşliğe inançtır o,
Kendisiyle gösterir izini.
Vatanımın bahsi,
Işıktır o büyük burçtan,

Barıştır, insanlık yolunda,
Süsler, tazelik katar toprağa,
Yola getirerek eski kökü de.

(*) Sovyetler Birliği Kürtlerinden... [Selim Temo, age., sayfa 789, 1468]

Ahmedê Mırazî (Mırazov)* (1899-1961)

Unutmayız Biz

Doğu halklarıydık biz,
Karanlık chliydik biz,
Ve fakat yaşadıkça,
Gün yüzü görmedik biz.
Unutmayız, asla unutmayız,
Lenin'in sözünü unutmayız,
Düşmanlardan asla korkmayız,
Lenin'in yolunu bırakmayız.
Pek çoktu emekçilerin derdi,
Emirler, hanların yüzündendi,
Olan bitenden bihaberlerdi,
Varsa yoksa dert ve kederleri.
Lenin'in bilimi yayıldı,
Dereler çeşmeler kadardı,
Bütün milletler uyandı,
Kendi eliyle özgür kaldı.
Özgürlük elimizdedir,
O parti önderimizdir,
Ki önderimiz Lenin'dir,
Dünyayı güzel kıldırır.
Lenin kurdu öğretiyi,
Halk da yaşama geçirdi,
Öğretiyi bitirdiler,
Kırılıverdi zincirler.
Bütün emekçiler özgürleşti,
Hepsinin kalbine umut girdi,
Ölümün pençeleri çekildi,
Uykudan kaldırdı tembelleri.
Unutmayız, asla unutmayız,
Lenin'in sözünü unutmayız,
Düşmanlardan asla korkmayız,
Lenin'in yolunu bırakmayız.
Gün bizim günümüz oldu,
İçimize neşe doldu,
Lenin bize önder oldu,
Beyaz kartal simge oldu.

هەوالنامەی کێبێ

O bize yolu gösterir,
Bilimi ayan ettirir,
Cahili bilgin kıldırır,
Ümmiyi de okur yazar.
Vatan donanmış bugün,
Donanmış, coşmuş bugün,
Pınar akar yeniden,
Yürek sağalır bugün.
Mîrler, ezenler gitti,
Eski zulümler yitti,
Kızıl bayrak rüzgârda,
Melûller mest etti.
Hiç kırgın yürekler kalmaz,
Rengârenktir vatanımız,
İşte fabrikalarımız,
İşçi-köylü önderimiz.
Rençber ve köylü bayram eder,
Düşmanın kalbine dert eker,
Sınıfsız insanlığı böyle,
Hep birlikte inşa ederler.
Unutmayız, asla unutmayız,
Lenin'in sözünü unutmayız,
Düşmanlardan asla korkmayız,
Lenin'in yolunu bırakmayız.

(*) Ahmedê Şewêşê Mirazî (Mirazov) adıyla da bilinen şair, 1899 yılında, Agirî-Diyadîn'in (Ağrı-Diyadin) Tûtek köyünde doğdu. 1918 yılında Yezîdî Kürtlerle birlikte Erivan'a göç etti. Gürcistan'da Sovyetik yönetim kurulunca Tiflis'e gitti ve burada kültürel çalışmalarda bulundu. 1937 yılında Ermenistan'ın Hoktemberyan nahiyesine döndü. Burada emekliliğine kadar çalıştı, ardından Sovyetakan köyüne yerleşti. 1961 yılında Hoktemberyan'a bağlı Exêgnûtê köyünde ölen Mîrazî'nin pek çok şiir, öykü ve makalesi yayımlanmış, bunlardan bazıları Rusça, Ermenice ve Gürcüceye çevrilmiştir. [Selim Temo, age., sayfa 671, 1327]

Eliyê Evdılrehman

1920 yılında doğar. Türk devletinin baskıları nedeniyle, Van ilindeki Birûki aşiretinden 450 aile 1926 yılında Sovyetler Birliği'ne göç eder. Eliyê Evdılrehman da, sosyalizmin ülkesi Sovyetlere göçen kafilesinin arasındadır. Göçedenleri, Sovyet yetkilileri Azerbaycan'ın Şawlika bölgesine yerleştirir. Burada Kürtçe okuma ve eğitim imkanlarına kavuşur. 1933 yılında, Kürd bilimleri alanında öğretmenlik bölümünde okur ve 1937 yılında öğrenimini tamamlar. H. Cindî, E. Evdal gibi alanının uzmanlarından ders alır. Riya Teze gazetesinde yazıları

çıkar. Eğitimini tamamladıktan sonra Kürt köylerinde öğretmenliğe başlar. Sosyalist anavatana karşı başlatılan fiili emperyalist-faşist saldırganlık yıllarında, sosyalist ülkeyi korumak için cepheye koşar ve çok büyük yararlılıklar gösterir. Onun hakkında "cephede yiğit bir partizan gibi savaştığı" tespitleri boşuna değildir. Ve o, Stalin ve yoldaşlarının önderliğindeki sosyalist anavatanı faşizme ve emperyalizme karşı savunma savaşında, çok büyük fedekarlık ve kahramanlıkla elde edilen zaferin yaratıcıları arasına ismini yazdırır. Savaşın ardında, Bakü'de Pedagoji Enstitüsü'ne girer ve 1949'da başarıyla tamamlar; sonra Kürt yerleşimlerinden birinde (Bazargeçar) halkın eğitiminden sorumlu göreve getirilir. 1953'te ise Azerbaycan'daki Kürt okullarının "înspektor"lüğüne atanır. 1955'te Riya Teze gazetesinin redaksiyonuna dahil edilir.

Bu inceleme içerisinde yer verdiğimiz pek çok aydın, yazar ve 'sıradan' Kürt emekçisinin yaşam öykülerine bakıldığında; emekçi Kürt yurttaşların diğer tüm halklarda olduğu gibi, tam bir aydınlanma sürecinden geçtikleri teslim edilecektir. PdSB Kürtleri, içlerinde devrime karşı direnen ve sosyalizmin kuruluşu çalışmasına katılma isteği göstermeyen; ayrıca ideolojik-kültürel-sosyal bakımdan henüz yeni insan özelliklerini kazanamadığından savrulmalar yaşayan Kürtlerin de bulunduğu ve fakat Kürt yurttaşların ağırlıklı çoğunluğunun proletarya diktatörlüğünün sağlamlaştırılması ve sosyalizmin kuruluşu çalışmasına fedekarca ve büyük bir özveri göstererek gönüllü ve bilinçli katıldıkları olgudur...

PdSB'nde Kürtçe devriminde Riya Teze gazetesi çok önemli bir rol oynamıştır. Aşağıda verdiğimiz tabloda; Ermenistan SSC'nde ilk ve orta dereceli okulların ders programında Kürtçe'nin Kurmanci lehçesinin kullanımı üzerine ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Tablo; Riya Teze gazetesinin 21 Ağustos 1937'de çıkan sayısında yayımlanmıştır. [Tabloyu; "Kürt Tarihi" dergisinin Haziran-Temmuz 2012'de çıkan ilk sayısından aldık.] Riya Teze gazetesi, PdSB'ne, sosyalizmin kuruluşu faaliyetine, Lenin ve Stalin'e, Leninizme karşı yürütülen revizyonist, Troçkist vs. çevre ve odakların saldırganlığına alet olmayan bir yayın çizgisi izlemiştir. 89/91'den sonra ortaya çıkan dünün bir kısım ,eski' Sovyet Kürdünün; Leninizm'e, özelde PdSB'ne ve Stalin'e ilişkin çoğu hayal ürünü masal ve menkibelerden ibaret saldırılarını Riya Teze gazetesine dayandıramadıklarını, bu gazeteyi karalama ve çarpıtmalarına alet edemediklerini hatırlatmakla yetinelim [Bu vesileyle, tekrarlamakta yarar var: PdSB-Kürt ilişkileri bağlamında çok önemli bilgiler içeren Riya Teze gazetesi koleksiyonunun kendisinde bulunduğu bilgisini

edindiğimiz yazar Celîlê Celîl'in, gazetenin tüm sayılarını kamuoyu hizmetine sunma olanaklarını yaratması beklenir.]

1921-1960 arası SSCB'de toplam çıkan kitap sayısı...

Aşağıda aktardığımız tablo; N. A. Aleksanyan tarafından Ermenistan SSC Bilimler Akademisi Yayınları arasından 1962 yılında Erivan'da "Sovyetler'de Kürtçe Kitap Bibliyografyası: 1921-1960" başlığıyla yayımlanmıştır. Henüz Türkçeye çevrilmemiş bu önemli çalışmadaki 'Tablo'yu, "Kürt Tarihi" dergisinin Haziran-Temmuz 2012'deki sayısından aldık.

Tablo 2: SSCB'de Kürtçe kitap yayıncılığı, 1921-1960: Toplam Kürtçe kitap sayısı, dil ile ilgili Kürtçe kitaplar, Dil ile ilgili kitapların tiraj

YILLAR	TOPLAM	DİL İLE İLGİLİ	TİRAJ
1921	1	1	1000
1929	2	2	5500
1930	6	3	7500
1931	12	5	18500
1932	19	5	15000
1933	24	6	10000
1934	30	6	21000
1935	30	5	10000
1936	26	4	5000
1937	31	9	18500
1938	1	1	1000
1946	3	1	3000
1947	3	2	3000
1948	2	1	1500
1949	3	2	3000
1950	0	0	0
1951	2	2	2000
1952	2	2	2000
1953	1	1	1000
1954	3	2	4000
1955	3	1	1000
1956	1	1	1000
1957	11	5	6350
1958	5	2	2000
1959	9	0	0
1960	8	3	4000
TOPLAM	238	72	146.850

هەواڵنامەی کێبڕکێ

Tablo 1: Plana Xwendinê (Bona Mektebê Kurmancayê elêmêntar, netemam navîn û navîn), CSS Êrm. seba sala xwendinê ya 1937-1938 (gund) 35 hefte.[1]

	NAVÊ ULMA	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1	Zimanê Kurmancî	12	11	7	4	5	4	2	1	1	1
2	Lîtêratura Kurmancî	-	-	-	-	3	2	1	2	2	2
3	Zimanê Ûrisî	-	-	3	3	4	3	3	2	3	3
4	Lîtêratura Ûrisî	-	-	-	-	-	1	1	1	1	2
5	Zimanê Êrmenî	-	-	-	2	2	2	2	1	1	2
6	Lîtêratura Êrmenî	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1
7	Arîtmêtîka	6	7	6	6	6	1	-	-	-	-
8	Algêbra	-	-	-	-	-	3	3	3	2	2
9	Gêometriya	-	-	-	-	1	2	2	2	2	2
10	Trîgonomêtriya	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
11	Tebyet Zanebûn	3	3	2	2	3	3	3	2	2	-
12	Tarîx	-	-	1	3	3	3	3	5	5	5
13	Konstîtûsîa	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
14	Dinê Zanebûn (Cêogr.)	-	-	2	3	3	3	3	3	3	-
15	Fizîka	-	-	-	-	-	3	3	3	3	3
16	Xîmiya	-	-	-	-	-	-	2	2	2	3
17	Geologiya Mînêra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
18	Zimanê Dereke	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1
19	Şikilçîtî	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
20	Zaqkı anditi	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1
21	Kilambêji	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
22	Fîzkultura	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
23	Zanbûna Şuxulê Eskerîyê	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
	Tomerî	24	24	24	26	33	33	33	33	33	33

C) SOSYALİST ANAVATANI SAVUNMA SAVAŞINDA KÜRTLER

"SSCB'de sosyalizmin gelişimi ve çok milletli Kafkasya emekçilerinin enternasyonal bütünlüğünün, halklar arasında milli barışın ve dostluğa örnek teşkil eden Kafkasya Federasyonu'nun, Doğu'nun örnek sosyalist cumhuriyetine dönüşmesi, «Burjuvazi iktidarında görülmemiştir ve bu sistemde mümkün de değildir» (Lenin). Milli kültürlerin ilerlemesi ve Kafkasya Kürtleri de dahil bir takım geri ulusların yeniden yapılandırılması, sonuç itibarıyla kızıl ufukların eşiğinde bulunan Kürtlere, uluslararası emperyalizme karşı zaferle sosyalizmini kuran ülkeye askeri müdahalesi durumunda kimin yanında yer alacağını açıkça göstermektedir." (Bukşpan / 1932)

Sosyalist Anavatan Savaşı'nda, tüm ulus ve milliyetlerden kadın ve erkek işçi ve emekçiler ülkeyi savunmak ve faşist saldırganlara yenilgiyi tattırmak için seferber oldu. Savaş esnasında, diğer Sovyet halkları gibi, Kürt emekçileri de sosyalist ülkenin savunulması için her bakımdan seferber olunması gerektiğini açık ve net bir biçimde ortaya koydular.

Sovyet yurttaşları için, hangi etnik kimliğe sahip bulundukları değil, sosyalizm kuruluşu amacı etrafında birlikte hareket etme aslolanıydı. Sosyalist anavatanı savunma savaşı günlerinde Sovyet halklarının kardeşçe birliği sayesinde faşist saldırganlar yenilgiye uğratıldı. Tacik, Kürt ya da Özbek [Savaş günlerinde, cephedeki savaşçılara hitaben yazılan bir yazıyı imzalayan 2,5 milyon kadar Özbek şöyle diyordu: "Rusların evi senin de evindir. Belorusların ve Ukraynalıların evi senin de evindir! Çünkü Sovyetler Birliği, her bir üyesinin kendi evinde oturduğu ama bahçelerinin ve ekonomilerinin ortak ve bölünmez olduğu ahenkli bir ailedir..."] halklarının sosyalist anavatanlarına sahip çıkmaları, kendiliğinden olmadı. 1917 Ekim Devrimi günlerinden o ana kadar geçen zaman aralığında yaşanan kültürel devrim hamlelerinin büyük rolü oldu. Yaşamlarında ilk kez sosyalizm koşullarında özgürlük ortamında bulunan kitleler doğal olarak bu koşulların faşizm tarafından yokedilmesine karşı sosyalist anavatanlarını koruma ve böylece özgürlüklerini kaybetmek istemediler. Bir yandan Ekim Devrimi ile birlikte yürütülen ideolojik mücadele, kültür devriminin yarattığı yeni insan tipi ve sınıf mücadelesinin her alanda sürdürülmesinin kazanımları, yaklaşık çeyrek asır boyunca sosyalizm inşa çalışmasının her geçen gün yeni başarı ve ilerlemelere sahne oluşu, halkların kardeşçe birliği, Sovyet yurttaşı bilincinin gelişmesi, proletarya diktatörlüğü

devletine ve komünist partinin önderliğine duyulan güven gibi bir dizi önemli faktör Sovyet halklarının ülkelerini büyük bir özgüven ve feda ruhuyla savunmalarının temellerini oluşturdu. Elbette, tüm bu karakteristik nitelikleri bünyesinde içselleştirmeyenler de çıktı; devlet, parti ve Sovyet halkı arasında sayıca önemsiz bir rakamı oluştursalar da; sabotörler, provatörler, düşmanla işbirliği yapan ya da düşmanın işlerini kolaylaştıranlar, faşizmin öncü kolluğuna soyunan karşı devrimci çeteler çıktı ve ayrıca sosyalist devlete, komünist partiye karşı inançsızlık besleyen ve körükleyen, yenilgi çığırtkanlığına soyunanlara da rastlandı. Belki tüm bu güvensizler takımının tamamı vakti zamanında ve istenilen düzeyde açığa çıkarılamadı, hatta kimi hatalı davranışlar ve yetmezlikler de yaşandı ama, sonuçta sosyalist anavatanı savunma savaşında komünistlerin önderliğindeki Sovyet halkları muzaffer olabildi. Bu zaferin yaratılmasında, tüm kardeş halklar gibi Kürt halkının da katkısı vardı.

Sovyet Kürtlerinin sosyalist anavatan savaşına katılımı üzerine Çetoev'in yaptığı araştırma sonuçları, konu hakkında hayli yararlı bilgiler içermektedir. Dönemin kaynaklarını esas alan yazar; SSCB Savunma Bakanlığı arşivinden, "1941-45 yılları arasındaki cumhuriyet ve bölge yayınlarından" istifade etmiştir. Dolayısıyla verdiği bilgiler dönemin yayınları üzerinden de, örnekse; "Sovet Kurdıstanı", "Stalin Yolu", "Bolişevikyan Droşov" gibi yerel ve sosyalizm ülkesi genelinde yayınlanan "Kommunist", "Pravda" gazetelerinden büyük ölçüde yararlanmıştır. Kürtlerin sosyalist anavatan savaşına katıldıkları ve önemli yararlılıklar gösterdikleri Çetoev'in adı geçen kaynak kitabından aktaracaklarımızla açıkça tespit edilebilir. Sovyet Kürtlerinin Sosyalist Anavatan Savaşı'na katılımlarının „inkar edildiği" şeklindeki yalan balonu böylece bir kez daha yalan sahiplerinin ellerinde patlamış oluyor ki Sovyet Kürtlerinin neler yaptıklarına dair bir kaç aktarma durumu izaha kafidir.

Önce, Sovyetler Birliği mareşali İ.H. Bagramyan'ın Kürtler hakkında yazdıklarını aktaralım:

"Büyük Anayurt Savaşı yıllarında, sayesinde, tarihte ilk kez, ulusal özgürlük ve mutluluğa eriştikleri ülkeleri yokolma tehlikesiyle karşı karşıya kalınca, Kürtler de diğer kardeş halklar gibi ateşli Sovyet yurtseverleri olarak kendilerini gösterdiler.

Cephede birlikte savaşma şansı elde edebildiğim Kürtler, bütün Sovyet savaşçıları gibi kendi askeri görevlerini namusluca, onurla yerine getirdiler." (h.m. çetoev, Büyük Anayurt Savaşında Kürtler 1941-1945, jina nû yayınları, sayfa 15)

Bagramyan'ın 'durumu' özetleyen belirlemesi yeterli olsa da, bir kaç detay ve bilgiye yer vererek 'inkar edildi' seneryosuna bir biçimde aldananları, gerçekle yüzyüze getirmek gerekiyor.

1941'de Alagez bölgesinde yayınlanan "Sotsialistokan Ugiev"de, Kervansara ve Alagez bölgesi Kürt köylerinden kolhozcular düzenledikleri mitingte aldıkları kararları açıklamış ve kararlılıklarını şu şekilde ortaya koymuşlardır:

"Bizler Şanlı Kızıl Ordu'muzla birlikte kanımızın son damlasına kadar, bizlere özgürlük ve mutluluk veren yurdumuzu savunacağız. Faşizmin ezilmesi için, Bizler, Lenin'in partisi etrafında daha sıkça kaynaşacağız." (çetoev, age., sayfa 19)

Azerbaycan SSC'deki Kürtlerden Laçin'in Minkend Köyü kolhozcuları düzenledikleri miting ve etkinliklerde "Sovyet anayurdunun özgürlük ve onurunu savunma savaşında Kızıl Ordu'ya bütün güçleriyle yardım edeceklerini" açıklamış ve bu doğrultuda çalışmışlar; bu tavırları ve pratik çalışmaları bölgenin yayın organı Sovet Kurdıstanı'nda yayınlanmıştır.

Sosyalist Anavatan Savaşı'na onbinlerce emekçi Sovyet Kürdü katılmıştır. Örnekse savunma çalışmalarına, sırf Alagez bölgesinden 1000 civarında insan katılmıştır ve Çetoev'e göre bu sayının "önemli bir kesimi Kürtlerdi". Leningrad ve Stalingrad savunmalarında da, değişik askeri rütbe ve meslek gruplarından komutan ve 'sıra askeri' Sovyet Kürtleri yer almış ve büyük yararlılıklar göstermişlerdir.

Faşizme karşı savaşta, Kızıl Ordu'nun sağlık görevlilerinin gösterdiği olağanüstü çabayı da anımsamak gerek. Çetoev "Sağlık personeli saflarında birçok Kürt doktor da bulunuyordu." derken, yine kaynaklara dayanarak bu durumu somut örnekleriyle detaylı bir şekilde orta yere koymaktadır. Prof. Aliyev'in Doğu Apşerone'de tahliye hastahanesinin danışmanı ve sonra baş cerrahı oluşunu ve "Kafkasya'nın savunması sırasında yaralıların kısa zamanda tedavisi için kullanılan yeni yöntemlerin uygulanmasındaki" başarılarını ve Kızıl Yıldız nişanıyla ödüllendirilmesini; ya da Türkmenistan SSC'den, cephede tıp hizmetlerinde yararlılık gösteren Binbaşı Cafarov üzerine bilgiyi de yine Çetoev'den öğreniyoruz. Sovyet Kürtleri sadece cephede değil, her alanda faşizme karşı mücadele ve sosyalist anavatanın savunulmasına en aktif şekilde katıldılar. Savaş esnasında, Komünist Parti'nin saflarına yeni üye yazılımı devam ediyordu; Kürtlerden de "1943 yılında 31 kişi, 1944 yılında 46 kişi ve 1945 yılının ilk yarılarına kadar 30 kişi kabul edildi". Komsomol saflarına katılma bağlamında da, Kürt gençlerinin aktif katılımını görüyoruz. Yazar "Alagez bölgesinde 1941'de 110, 1944'te

356 ve 1945'te ise 377 delikanlı ve genç kız komsomola üye kabul edilmişlerdi" bilgisine yer verir. Çetoev'den iki aktarma ile bitirelim:

"Büyük Anayurt Savaşı yıllarında Kürtlerin büyük bir bölümü kırsal kesimde yaşamaktaydı. Ermenistan SSC'nde en çok Alagez, Talin, Oktemberyan ve Eçmiadzin bölgelerinde; Azerbaycan SSC'nde Laçin, Kelbecar, Zengelan, Kubatlin ve Naçivan bölgelerinde yaşıyorlardı. Bütün kolhoz köylülüğüyle birlikte onlar da emek cephesinde aktif olarak çalışmış, cephe ve cephe gerisine yardımda bulunmuşlardır." (age., sayfa 48)

"Alagez bölgesi gazetesi «Sotsialistakan Ugiev» Alagez köyünden Mişaê Cındi'nin Kürt Pame köyünden, Sala Caferov'un ve Kondahsaz, Carcaris, Melikgüh vs. köylerinden cephede olan diğer Kürt savaşçıların mektuplarına geniş yer verdi." (age., sayfa 57)

...

Kürtlerin sosyalist anavatan savaşına katılmaları inkar edilmedi. Burada Çetoev'e dayanarak verdiğim somut bilgilerden hareketle, "inkar" yalanına sarılıp antiSovyet önyargılarını yaşatmaya çalışanların fazlasıyla deşifre olduğunu söyleyebiliriz. Peki, gerçekten Kürtlerin Sosyalist Anavatan Savaşına katılımı inkar edildi mi?

Kürt 'sol ve milliyetçi çevrelerde "Evet, inkar edildi!" diyenler hakim. Farklı gerekçelere sahip bulunsalar da, sosyalist anavatan savaşını değişik bağlamlarda eleştirenlerden, bu savaşın "Rus çıkarları için yürütüldüğü" iddiasına sahip bulunanlarına kadar değişik iddia ve gerekçelerle kurguladıkları seneryo temelinde hala antiSovyet tarih yazıcılığını sürdürmektedirler. Bu işe ilk soyunan ve "inkar edildi" seneryosunu Batı'da/Stockholm'de erken bir tarihte seslendiren C. Heyderi şunları yazmaktadır:

"Kürtler'in Hitler Almanyası'na karşı yapılan Anavatan savunmasına katıldıkları inkar edildi." (Stockholm Kürt Konferansı, Doz Yayınları, sayfa 74)

Bu ve benzeri değerlendirmeler de, konjonktüreldir!

Öyleki, bir dönem bu konuda "Zaferin 40. Yılı İçin" başlıklı yazı yazanlar, "komünist" söylemini tercih edenler vs., bilinen 89/91 süreci ile birlikte önce komünist lafzını ve ardından zaferi (ve tabiki zaferin 50. yılını da!) unutmayı yeğlediler. Çetoev'in konuyla ilgili çıkardığı kitabı Türkçe'ye çevirip yayınlayan 'Jina Nû Yayınevi", Aralık 1985'te kitaba yazdığı "Zaferin 40. Yılı İçin" açıklamasında şöyle diyordu:

"Bir uçtan diğer bir uca Sovyet halkları; Rus'u, Kazak'ı, Ukraynalı'sı, Özbek'i, Ermeni'si, Kürd'ü, Belorus'u, Türkmen'i Azeri'si, Tacik'i, Letonyalı'sı, v.s demeden tüm Sovyet evlatları omuz omuza savaştılar... Anayurt Savaşı'nda 7 milyon'un üzerinde savaşçı, Sovyetler Birliği nişanı ve madalyaları aldı. 11 bin

savaşçıya da «Sovyetler Birliği Kahramanlık» unvanı verildi. 161 Tatar, 96 Kazak, 67 Özbek, 44 Azeri, 98 Başkırt, 16 Türkmen, 15 Tacik, 12 Kırgız gibi büyük kahramanlar arasında Kürt savaşçı Yarbay Siyabendov da şerefle yerini aldı. (...) Diğer halklar gibi esin kaynağını sosyalizmde, Sovyet halkının yöneticisi ve öncüsü Komünist Parti'den alan Kürtler de, Büyük Anayurt Savaşı'ndaki kahramanlıklarıyla bugün biz Kürdistanlı komünistlere, ilerici güçlere ve tüm halkımıza gurur kaynağı durumundadırlar. (...) Sovyetler Birliği ailesi içinde, Kürtlerin, tek vücut olarak faşizme ve köleliğe karşı Sovyetler Birliği'ni, sosyalizmi ve özgürlüğü korumak yolunda verdikleri büyük kavga biz Kürdistanlı komünistlere gurur vermekte, halkımızın özgürlük ve bağımsızlığı için bugün yürüttüğü savaşta ve faşizmin yıkılmasında bizleri «Siyabendovlara» özendirmektedir." (h.m. çetoev, age., sayfa 8-9)

Burada aktardığımız satırları yazan yayınevi çevresinin, 89/91'den sonra bu yazdıklarını bir daha hatırlamadığını, hatırlatıldığında ise "*Gerçi biz 8-10 yıl öncesi Sovyetlerin ve diğer sosyalist ülkelerin enternasyonalist bir politika izlediklerini sanıyorduk.*" (Kemal Burkay'ın, O. Çalışlar'a verdiği röportajdan) şeklinde yanıtladıklarını anımsamak, kendilerinin nerden nereye savruldukları hakkında yeterince fikir vermektedir. Konu özgülünde, -kesinlikle- değişen bir şey olmadığı halde; ,dün' öyle, bugün böyle tavrı takınanlar, sözkonusu değişikliği, ideolojik-politik alandaki konjonktürel ihtiyaçlarına paralel yeniden dizayn etmeyi tercih etmektedirler...

Siyabendov'un hayatından...

L. Rambout, 1947'de yayımlanan 'Çağdaş Kürdistan Tarihi' adlı çalışmasında, 'Roja Nû' dergisine dayanarak Siyabendov hakkında şu bilgilere yer verir:

"Basit bir köylü çocuğu, Samat Siabendov, Yüksek Sovyet Prezidyumu kararıyla «Sovyetler Birliği Kahramanı» gibi nisbeten ender bir nişanla taltif edildi.

Oysa, bu Siabendov 1909'da, Kars bölgesinde yoksul bir köylü ailesinin çocuğu olarak doğmuştur. Birinci Dünya savaşında ailesi Tiflis'e göç etti ve babası orada hamallık ediyordu. 1926'da Abaran'a doğru yeni bir göç. Siabendov öğrenimini Leningrad'da, Sovyet Doğu Milli Azınlıkları Enstitüsünde yaptı. 1938'de, Sovyet Ermenistanı Yüksek Konseyine Alagöz Kürt bölgesi milletvekili olarak seçildi. Savaş sırasında Binbaşı olan Siabendov Moskova Savunmasına katıldı; 1944'te, Minsk ve Bobrinsk çarpışması sırasında, bütün düşman taburunu sarıp imha etti, ... Demek ki, sözünü ettiğimiz mükafatı kazanmayı iyice hak etmişti." (sayfa 113)

Siyabendov üzerine bir kaç anekdotu da Çetoev'in adı geçen kitabından aktaralım. Arşivlerden ulaştığı bilgileri özetleyerek çalışmasına alan yazardan şunları okuyoruz:

"1941 Ekim'inin sonlarında düşman büyük bir güçle cephe gerisine sızmaya çalışmaktaydı. Düşman bu hareketle, güney yönünden Moskova'ya doğru ilerlemeyi amaçlamaktaydı. Cephe gerisini savunan askeri birlikler içinde 217. Ateşçi Tümeni de bulunuyordu. Bu tümende de Kürt halkının yiğit evladı Binbaşı S.A. Siyabendov hizmet etmekteydi. (...) 1941 Ekim'inde göstermiş olduğu yiğitlikten dolayı Siyabendov 22 Ocak 1942'de «ilk savaşçı» ödülüne layık görüldü. Daha sonraları Siyabendov, birçok ödülle ödüllendirilmiştir." (age., sayfa 22)

Siyabendov hakkındaki bilgilerin tamamını buraya almamız olanaklı değil. Bu bağlamda, oldukça ayrıntılı bilgiyi edinmek isteyen okur(lar), Çetoev'in adı geçen kitabından yararlanabilirler.

Siyabendov'un SSCB dışına taşan etkisi bağlamında, Çetoev'den son bir 'bilgi notu' ile bitirelim:

"Kürtler üzerinde, en büyük etkiyi Sovyetler Birliği'nin en büyük ünvanı «SSCB Kahramanı»nı alan Samand Siyabendov, bırakmıştır. O'nun biyografyası «Nıştıman» dergisinde (İran) ve «Roja Nu» gazetesinde (Lübnan) yayınlanmıştır." (age., sayfa 67)

Sosyalist Anavatan saptaması üzerine...

Revizyonistlerin bir kısmı ,sosyalist anavatan' belirlemesini içlerine sindirmemekte; bu söylemi Stalin'in "Rus çıkarlarını gözetmek amacıyla" kullandığını zırvalamakta ve 'sosyalist anavatan' adı altında tüm gelişmeleri kendi çıkarlarını korumaya endekslediği, SSCB'nin korunması için her şeyin feda edilmesi egoizmine düşüldüğü ve benzeri savsataları ileri sürmektedirler. Stalin'i reddedenler için Lenin referansına başvurmanın 'fayda etmeyeceğini' biliyorum; ancak Stalin ile Lenin arasındaki devamlılığın görülmesi için kısa bir aktarma yapmak zorundayım.

'Sosyalist anavatan savunması' bağlamında, Lenin şunları yazıyordu:

"Biz 7 Kasım (25 Ekim) 1917'den beri anavatan savunucusuyuz. Bunu büyük bir kesinlikle tekrar tekrar açıkladım ve siz bunu inkar etmeyi göze alamıyorsunuz. Tam da uluslararası sosyalizmle «ilişkiyi güçlendirmek» için sosyalist anavatın savunmak zorunludur. Kim proletaryanın muzaffer olduğu ülkenin savunulmasına düşüncesizce karşı çıkıyorsa, o uluslararası sosyalizmle ilişkiyi yok ediyor demektir." (Lenin, Cilt 7, sayfa 372)

Bu sözleri, Lenin yazdı diye doğrudur mekaniğine sahip değiliz; proletarya önderliğinde sosyalist devrimin başarıya ulaştığı ve proletarya diktatörlüğü şartlarında sosyalizmin inşası faaliyetinin merkezde durduğu, buna mukabil etrafın emperyalist-kapitalist kuşatmayla sarılı bulunduğu koşullarda; diğer bir değişle 1917-1950'lerin ortalarına dek geçen zaman dilimi içerisindeki SSCB'nin tüm komünistler tarafından sosyalist anavatan olarak görülmesi buna uygun konumlanmasında herhangi bir yanlışlık yok.

D) BELGELER

aa) Rambout'un İzlenimlerinden

Lucian Rambout, 1947 tarihinde yazdığı kitabında; Sovyet Kürtlerine ilişkin izlenimlerini, değişik kaynakların yanısıra yer yer "Roja Nû" gazetesinde (10 Eylül 1945 tarihli nüsha) yayımlanan yazılara da dayandırarak, PdSB döneminde Kürt işçi ve emekçilerinin katettiği muazzam gelişmeleri çok yalın bir dille ortaya koyuyor. Aşağıda, Rambout'tan aktaracaklarımız; ısrarla PdSB'nde "sosyalizm koşullarında ulusal sorunların çözülmediği" ve "Kürt milliyetinin özgül problemlerinin üstesinden gelinmediği" vb. savlarına sarılanların tüm iddia ve savsatalarını boşa çıkarıyor.

Buraya aldığımız özet, kimi burjuva milliyetçi Kürt çevrelerin PdSB devletine karşı ne denli önyargılı, tek taraflı ve karaçalma çizgisinde durduklarını, bir kez daha çıplak şekilde gösteriyor. Son dönemde, giderek artan ölçüde PdSB dönemine ilişkin sosyalist tarihin çarpıtılmasına Kürtler özgülünde hız verildiği bir momentte; Sovyet Kürtleri üzerine 'Batılı' ve üstelik komünist iddiasına sahip bulunmayan Rambout'un saptamaları ve değerlendirmeleri, objektif durumun saptanması bakımından önemli veriler niteliğindedir.

Şunu da hatırlatalım: Rambout'un aşağıya aldığımız tespitleri, 89/91 öncesinde bazılarınca "% 100 doğru" kabul ediliyor ve ısrarla öne çıkarılıyordu. Sovyetler Birliği'nde sosyalizm koşullarında Kürtlerin ulusal (milliyet) problemlerinin nasıl çözüldüğü de, yine Rambout'tan örneklerle destekleniyordu. Hatta bu örnekler üzerinden, kendilerinin sosyalistliği de kanıtlanmaya çalışılıyordu! Ne ki, işaret ettiğimiz tarihten hemen sonra, tüm bunlar unutuldu, unutturulmaya çalışıldı ve çoğunluğu tarafından "% 100 abartma" vs. itirazlarıyla „itibar edilmez" nitelendirildi. Aşağıya aldığımız kısa özet, sözkonusu dönüşümün bilincinde incelenmeli...

«19. S.S.C.B'de KÜRTLER:

Sovyet Rusya'da bulunan Kürtlerin sayısının 160.000 olduğu söylenir. Bunların tümü belirli bir kesimde yerleşmiş bir topluluk meydana getirmezler. İran Kürdistan'ı "basamak"ları üzerinde yaşarlar ve bu nedenle de Ermenistan Cumhuriyeti'ne bağlıdırlar. Fakat Sovyet Azerbaycan'ında da bir miktar Kürt vardır.

Az sayıda olmalarına rağmen, Kürtler kitle içinde yok olmadılar. Onları asimile etmek ve komşuları Ermeni, Gürcü ve Türkmen'lerle kaynaştırmak için hiçbir teşebbüste de bulunulmadı. Diğerleri ile aynı muameleye tabi tutulmalarını ve aynı medeni ve siyasi haklardan yararlanmalarına rağmen, orijinaliklerini yitirmeye zorlanmadılar, bilakis;

1926 sıralarında, Sovyet Ermenistanı'nın bazı okumuş Kürtleri dilleri için, Azerbaycan Türkleri için yapıldığı gibi bir latin alfabe meydana getirilmesini dilediklerini bildirdiler. Ve bu çalışmayı hazırlamakla, resmen, Profesör Maragulov görevlendirildi. 1929'da alfabe hazır idi. Birçok değişiklik ve düzeltmeden sonra, bu alfabe 1934'te "Kürdoloji Genel Konferansında" kesin şeklini aldı, bütün S.S.C..B Kürtleri yani Ermenistan, Azerbaycan ve Türkmenistan'dakiler için resmi ve mecburi kılındı.

Bu alfabe halk kültürü ve eğitimi için geniş ölçüde kullanıldı. Kürt dilinde öğretim yapan birçok ilkokulda (1933'te 40 ilkokul, 2.000 öğrenci) ve okul kitaplarının yayınında kullanılıyor. Resmi istatistikler, okuma yazma bilmeyenler sayısında çok büyük bir düşüş olduğunu belirtiyorlar. (...) 1929'dan beri, Erivan'da haftalık bir gazete, "Riya Teze" (Yeni Yol), latin harflerle çıkmaktadır. Öğretmenlerin formasyonu, Yüksek Öğretim, filolojik ve edebi araştırmalar, halk edebiyatı şaheserleri ve modern tarihi, teknik, siyasi ve sosyolojik eserlerin yayını, bu alfabe temel alınarak paralel bir şekilde yürütülmektedir." (P. Rondot, Trois Essais De Latinisation De Lé alphabet Français De Damas, Cilt V, 1935, sayfa 23). Kürtçe-Ermenice bir sözlük basıldı. Böylece genç yazarlar eserlerini yayınlama imkanını kolaylıkla elde etmiş oldular. Ereb Şamilov'un "Şivanê Kurd" (Kürt Çobanı) adlı eseri, ülkesinde Devrime faal olarak katılmış genç bir çoban olan yazarın hikayesini anlatmaktadırlar. 1936'da, Ermenistan hükümeti matbaaları 664 sayfalık "Folklora Kurmanca" başlığını taşıyan kalın bir hikaye, masal, türkü ve şiir derlemesi yayınladılar.

Okul ve kitaplardan başka, sinema da Kürt milli duygusunu pekiştirmede kullanıldı. Kürt milletinin ihtişamını dile getiren klasik destanlar filme alındılar ve Emil Ludwig'in Aslan Yürekli Rişar'la karşılaştırıldığı Kürt Sultanı Sellahaddin'in kendisini ekranda gösterdiği görüldü. Aynı şekilde "Mem û Zin", Xanî Dimdim" ve "Siyabendê Selîwan"da sinema perdelerinde hayranlıkla seyredilebilirler. Bütün bunlar Kürtçe olarak.

Her gün, 11.45'te Erivan Radyosu (Ermenistan) yarım saat boyunca, kısa dalga (42 M. 44.5 M.) üzerinden Kürtçe haberler vermekte ve Kürt halk türkü ve danslarından oluşan bir program yayınlamaktadır. Aynı şeyi Tiflis Radyosu (Gürcistan) saat 17.30'da uzun dalga üzerinden yapmaktadır (1410-1415 M.). Yine Tiflis'te, her hafta 32 sayfalık Kürtçe "Kovara Qefqasê" (Kafkas Dergisi) çıkmaktadır.

Savaş, Kürtlerin iyi bilinen yiğitlik ve cesaretlerine kendini gösterme ve mükafatlandırma olanağım sağladı. Basit bir köylü çocuğu, Samat Siabendov, Yüksek Sovyet Prezidyumu kararıyla "Sovyetler Birliği Kahramanı" gibi nisbeten ender bir nişanla taltif edildi.

... Siabendov öğrenimini Leningrad'da, Sovyet Doğu Milli Azınlıkları Enstitüsünde yaptı. 1938'de, Sovyet Ermenistanı Yüksek Konseyine Alagöz Kürt Bölgesi milletvekili olarak seçildi. ... (Roja Nû, Le Jour nouveau, no: 56, 10 Eylül 1945).» (Lucian Rambout, age., sayfa 111-113)

bb) Sovyet Ermenistanı'nda Kürtler

Moskova'da Almanca çıkan Neue Zeit (Yeni Zaman) dergisinin, 34. sayısında yayınlanan bir "Okuyucu Mektubu"nu, Sovyet Kürtlerinin sosyalizm mücadelesine katılımı bağlamında aktarmayı önemli görüyorum. Bugün bazı Kürt çevrelerince iddia edildiğinin tersine, 1949'da Sovyet Ermenistanı'nda yaşayan Kürtlerin gerçek durumunu, bizzat orada yaşayan bir Kürdün kaleminden, üstelik bugüne kadar pek bilinmeyen ve çevirisi ancak yakın zamanda yapılabilmiş bir belge üzerinden öğreniyoruz.

«Sovyet-Ermenistanı'nda Kürtler

Bir dönem önce, derginizde muhabir W. Stefanow'un "Kürtlere misafirlik" başlıklı notları yayınlandı. Yazar, bize İran-Kürdistanı'ndaki Kürtlerin durumunu ve zor yaşamını anlatıyordu.

Ben dergi okurlarına, Kürtlerin Sovyet-Ermenistanı'nda nasıl yaşadığını anlatmak istiyorum. Sovyet hükümeti, göçebe hayatı sürdüren Kürtlerin sefaletini yok etmek için tüm şartları yarattı. Onlar, şimdi yerleşik bir yaşam sürdürüyorlar ve kolektif çiftliklerde tarım ve hayvancılık yapıyorlar. Derme çatma kulübelerde değil, taştan yapılmış yeni ve güneşli evlerde yaşıyorlar. Kürt köylerinde artık kendi traktör sürücüleri, tarım araçları sürücüleri, şoförler, mekanikçiler, demirciler, tesfiyeciler, ayakkabıcılar, bal üreticileri, halı dokumacıları ve diğer mesleklerden ustalar var. Buralarda okullar, kulüpler, kreşler, hastahaneler, devlet ve kooperatif mağazaları inşa edildi. Bir dizi köyden bölge merkezlerine ve Ermenistan'ın başkentine düzenli olarak otobüsle ulaşım imkanı var.

Sovyet-Ermenistanı'nda Kürt halkı, yüzyılları bulan tarihinde ilk defa kendi yazısını ve edebiyatını yaratma imkanına sahip oldu. Kürt alfabesinin yaratılmasından bu yana geçen 20 yılda, Ermenistan'da Kürtçe 200 civarında kitap yayımlandı; bunların arasında Kürt yazarlarının ve şairlerinin eserleri de mevcuttur.

Kürt çocukları kendi anadillerinde eğitim görüyorlar ve yedi yıllık zorunlu eğitimden geçiyorlar. Birçoğu orta ve yüksek okul bitiriyor ve öğretmen, bilimci, yazar, doktor, ziraatçı, devlet yöneticisi oluyor. Kürtler, şimdi Moskova'da yüksek öğrenimde olan Yüksek Sovyet Delegesi ve "Sovyetler Birliği Kahramanı" Samand Siahbandov'la gurur duymaktadırlar. Filoloji bilimleri adayı Gaciye Cındi, Ermenistan Bilimler Akademisi'nin Edebiyat Enstitüsü'nün elemanıdır. Onun bir dizi bilimsel yazısı mevcuttur. Leningrad Devlet Üniversitesi'nde filoloji bilimleri adayı Halat Kurdoyev ders vermektedir ve şimdilik doktorluk tezini hazırlamaktadır. Bir dizi ilginç kitapları yayınlanan Kürt yazar Casme Calil, Rus klasiklerinin eserlerini Kürtçeye çevirmektedir; örneğin A.S. Puşkin'in eserleri onun çevirisiyle yayınlanmıştır.

Yeni mutlu yaşamın inşaasına Kürt kadını da erkeklerle eşit olarak katılıyor. Birçok Kürt kadın, kolektif çiftliklerde grup ve işçi ekibi yöneticisidir, birçoğu öğretmendir. Kürt kadını Şurat, Ermenistan Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti'nin delegesidir. Kürt kadını Nure Pulatova bilim enstitülerinden birinde asistan olarak öğrenim görmektedir. (...)

Bunlar, Sovyet İktidarı'nın Kürtlerin ilerlemesi için yarattığı gerçek imkanlardır. Kürtler, bu imkanları sonuna kadar kullanmakta, büyük sevgi besledikleri Sovyet İktidarı'na ve onun büyük yaratıcıları Lenin ve Stalin'e şükranlıklarını ifade etmektedirler.

L. Garibyan (Erivan)»

cc) Zinar Silopî

3S bağlamında, Kürt yurtsever kimliği ile tanınan ve bizzat ele aldığımız dönemi yakından bilen Zinar Silopî'nin (Kadri Cemil Paşa), ilk baskısı 1969 yılında Beyrut'ta Stewr Basımevi tarafından yapılan "Doza Kurdistan" kitabındaki değerlendirmelerine bakılabilir. Konumuzla ilgili kısmı için sayfa 20-22'e bakılabilir.

Belirttiğimiz yerde, ilgili okurun dikkatini çekmek için, tamamlayıcı olma babında şunları belirtmeyi de önemli görüyorum.

Birincisi; SSCB Ansiklopedisi'nin Almancasının 42. sayfasında yayımlanan *"Die nationale Zusammensetzung der Bevölkerung (in den Grenzen vom 17. Januar 1939, ohne Bevölkerung des Hohen Nordens)"* başlıklı tabelada, Kürtlerin toplam nüfus içinde yüzde "0,03" oranına tekabül eden "45.9" bin kişi olarak yeraldığını gözönünde tutmamız gerekiyor.

İkincisi; bazı Kürt milliyetçilerin ve antikomünist çevrelerin "Kürtlerin Sovyetler Birliği'nde sürekli zulüm gördüğü; kültürlerinin ve kimliklerinin yok sayıldığı" yönündeki bütünüyle iftiraya dayalı saldırılarının aksine; tam da "Stalin döneminde" kültürlerinin gelişimi için her şeyin yapıldığı; komünist kimliğine sahip bulunmayan ve fakat konumuz özgülünde insani-vicdani kimliği ile öne çıkan Z. Silopî tarafından da açık bir dille ortaya konulmaktadır.

E) KÜRDİSTAN'DA 3S ETKİSİ

"Sovyetler Birliği'ne yakın olan ve onun sınırlarında bulunan Kürdistan bölgelerinde aydınlık rüzgarları esiyor ve varsın bu ateşin kıvılcımları 1000 km'yi aşıp tüm Kürtlere bu yeni yaşamı ulaştırsın" (Abdulaziz Yamulki – 1946 / Kürt Tarihçi)

Dönemsel bakımdan, Kürt şiirinde 3S etkileri

Kürt şairleri ve benzeri edebi yazım tarzını benimseyen, tercih eden Kürtler arasında, sosyalizm, Sovyetler, Lenin-Stalin üzerine devrimci içerikte ve yer yer proleter bir perspektifle yazılmış şiirlerin

yanısıra, komünizme dair hatalı fikir sahibi olmanın sonucunda yanlış bilinç taşıyan şiirlerin varlığı da olgudur.

3S değerlendirmeleri devrimci ve komünizan bir özellik gösteren kimi sanatsal çalışmalara, örnekse şiir alanında yazılanlara bakıldığında; kuşku götürmez şekilde, öncelikle Cegerxwîn gerçekliğini görürüz.

aa) Cegerxwîn'in Şiirlerinde 3S Etkisi

"Cegerxwîn ise geride bırakılan yüzyılın en önemli şairlerindendir. (...) Rahatlıkla Cegerxwîn için Kürt ulusal şairi sıfatı yakıştırılabilir. (...) 1946 yılında komünizmle tanışır. Etkilenir. İşte o zamandır ki Cegerxwîn fikirleri yüzünden tutuklanır, işkence görür. Komünistlerle çalışması on bir yıl sürer. Marx, Lenin ve Stalin'e hayranlık duyar, şiirlerinde onlara yer verir." (Abidin Parıltı – Özlem Galip, Kürt Romanı, Sel Yayıncılık, Aralık 2010, sayfa 23-24)

Bu inceleme içerisinde bir kaç şiirine yer verdiğimiz devrimci Kürt şairi Cegerxwîn'in, değişik tarihlerde yazılmış ve fakat esasta "Sewra Azadi" çalışmasında yeralmış konumuzla bağıntılı eserlerine yer vermemizin belirleyici nedeni, Kürdistan'daki halklara ve özelde Kürt ulusuna mensup işçi ve köylülere devrimci bir perspektif ve sosyalizmin kurtuluş olduğu gerçeğini götüren, ve bunun Sovyetler Birliği'nde Lenin ve Stalin önderliğinde gerçekleştiğini açıktan propaganda eden niteliğidir. Şiirlerinde, açık ve belirgin bir 'damar' şeklinde orta yere çıkışında da görüleceği gibi; feodal-gerici düzene, burjuva kapitalist sisteme, toprak ağalığına ve dinsel gericiliğe karşı sürekli işçi ve köylüleri aydınlatma ve mücadeleye çağıran devrimci yönü, açık ki sosyalizmin ülkesindeki gelişmelerle, PdSB'ndeki sosyalizmin kuruluşu süreci ile çok yakından ilişkilidir. Cegerxwîn'in sosyalist Sovyetler Birliği, Lenin ve Stalin savunusunun değerlendirilmesinin yeri bu çalışma olmasa da; şimdilik, onun hakkında şu kadarını söyleyebiliriz: Kapitalist barbarlıktan kurtuluşun sosyalizmde olduğuna dair inancı, sosyalist Sovyetler Birliği ve onun yaratıcıları Lenin ve Stalin başta gelmek üzere devrim ve sosyalizmin önderlerine derin bir sevgi ve sempati beslemesi, emperyalizme karşı çıkışı, kapitalist sömürüye karşı işçilerin yanında saf tutması, sömürgecilere karşı ezilenlerin yanında yeralması, Bağımsız Kürdistan fikrini savunması vb. devrimci kişiliği nedeniyledir.

Onun bu devrimci duruşu, özellikle PdSB'ne yönelik devrimci temelde sahiplenmesini beraberinde getirmiştir. Cegerxwîn'in şiirlerindeki devrimci öz; Ekim Devrimi'nin derin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Sovyetlerde sosyalizm inşası ve uluslararası alanda komünist hareketin muazzam etkisinde kalmıştır. 2. Dünya Savaşı öncesi-yıllarında

emperyalist-faşist devletlerin başlattıkları geniş çaplı saldırganlık karşısında sosyalizmin anavatanı Sovyetler Birliği'nin Stalin ve yoldaşlarının önderliğinde yüzlerce degişik halktan müteşekkil Sovyet yurttaşlarının paha biçilmez derin özverisi ile kazanılan büyük zaferin etkileriyle devrimci içerikte ürünler vermiştir. Cegerxwîn, 1943 yılında Ronahi dergisinin 13. Sayısında yayımlanan "Ey Kürt, Kimsin Sen?" şiirindeki bir 'dörtlük'te, Sovyet Kızıl Ordusu'nu Kürtlere anlattığı yerde şöyle der:

"Ey Kurd tu bizane ku cîhan her dem û dore,
Serbestî û azadî kotek û zore,
Zincîrê ji gerden bişikîn û ware meydan,
Îdî tu metirs pişt û bira Leşkerê Sore."

Türkçesi:

"Ey Kürt bil ki dünya demu devrandır
Özgürlük ve serbestlik kavgayla kazanılır,
Gerdanındaki zinciri kır, artık çık meydana
Korkma, büyük destekçin Kızıl Ordudur."
(Aktaran: O. Celîl, age., sayfa 105)

Güneybatı Kürdü Cegerxwîn bu satırları yazarken, kısa süre sonra, mücadeleci Güney Kürtlerinden bir grup savaşçının Kızıl Ordu'dan beklentilerini Stalin şahsına yazdıkları mektupla açığa vuracaklarından; Doğu Kürtlerinin Kızıl Ordu'nun fiili varlığının da desteğiyle Mehabad Kürt Cumhuriyeti'ni kuracaklarından ve ABD emperyalizmi öncülüğünde cumhuriyet yıkıldığında, onun bir bölüm savaşçısının Mustafa Barzani önderliğinde Kürt siyasal tarihinin Uzun Yürüyüşü'nün güzergahını Kızıl Ordu'nun memleketi Sovyetler Birliği'ne çevireceklerini bilemezdi elbette ama; tarih, Cegerxwîn'i kesinkes haklı çıkardı.

Ve o bu etki ile, yalnızca 3S ve ilişkili konularda komünistleri ve sosyalizmi savunmakla kalmamış, bilakis başka halkların ve özelde Kürt halkının da aynı yolu izlemeleri gerektiğini kendi şiirlerinde çok açık bir netlikte belirtmiştir.

Şu satırların sahibidir Cegerxwîn:

"Mal û gund û av û dar li hev par û leva kin,
Vê nizama faşîstî bi zor ji ser xwe rakin,
Di nav meda nemênin ne axa û ne jî beg,
Nizam bibî, azadî, em tev têda bibin yek."

Türkçe çevirisi:

Köyü, suyu, tarlayı, eşitçe paylaşmalı,
Bu faşist düzeni zorla bir kenara atmalı,
Ağa, bey ve şeyhi, ortadan kaldıralım

Eşit olalım biz, özgür düzen kuralım.
(Aktaran: O. Celîl, age., sayfa 49)

Onun bu karakteristik tavrı; Sovyet komünistlerinin dikkatinden kaçmamış ve özelde PdSB'nde yaşayan Sovyet Kürtlerinin de dikkatini çekmiştir. Nitekim 1952 yılında Qanadê Kurdo tarafından yazılan *"Dış Kürtlerin Edebiyatı ve SSCB'deki Kürtlerin Durumu"* başlıklı makalede ve "Kürtçe Gramer" kitabında Sovyet yurttaşlarına Cegerxwîn'in birkaç eseri tanıtılmıştır. (Sovyet basınında, Cegerxwîn üzerine daha sonraları da birkaç makale yayınlanır.)

Cegerxwîn'in sosyalizmin ülkesi SSCB'ne, Lenin'e, Stalin'e sevgisini, sempatisini gösteren ve sözkonusu şiirleri somutunda bir bakıma kimi düşüncelerini de yansıtan bazı şiirlerini okurla paylaşmanın gerekli olduğunu düşünüyorum. Şiirleri, yazdığı tarihteki gelişmeler dikkate alınarak incelendiğinde, ideoloji-politik bakımdan safını açıktan sosyalizmin ülkesi SB'den yana yaparak hareket ettiğini tespit edebiliriz.

3S bağlamındaki şiirlerini "Sewra Azadi" çalışmasında topladığını biliyoruz. 1954 yılında yayımlanan bu çalışmasına adını da veren Sewra Azadi şiirinde, işçi ve emekçilerin kurtuluşunun Stalin önderliğindeki 'yol-iz'den geçtiğini, sömürücü ve emperyalistlere karşı bu yoldan ayrılmamak gerektiğini işler. Bu kitaptan; Türkçe'ye kazandırılmış ve Kürtçe 'orijinal'lerinden bazılarına yer vereceğiz. Bahsi geçen kitapta, başka başlıklar altında (örnekse; "Savaş İsteyen Kim, Barış İsteyen Kim?", "8 Mart Demokrat Kadınların Bayramı", "Kızıl Sel" gibi) yazılmış başka kimi çalışmalarında da 3S konusunu işlemektedir.

Şiirlerinde dikkat çeken bir diğer olgu ise, m-l'in klasikleri olarak Mark-Engels-Lenin-Stalin değerlendirmesine sahip bulunmasıdır. Aktardığımız şiirlerini okuyan herkesin görebileceği gibi, o; Mark-Engels'i birlikte andığı gibi, Lenin-Stalin'i de birlikte anar ve Lenin-Stalin'in yanının Mark-Engels yanı olduğunu çok sarih bir dille apaçık ortaya koyar. Ve böylece dönemin burjuva revizyonistlerine, troçkistlerine ve antiSovyetik histeri ile hareket edenlere karşı safını marksizm-leninizmin klasiklerini savunma ve sahiplenme yönünde belirler ve bu duruşuna uygun bir pratik sergiler. Demek ki, Kürt ve Kürdistan komünistlerinin bugün marksizm-leninizmin klasikleri olarak Marks-Engels-Lenin-Stalin tespitinin şiirdeki öncüsü ve ilki olarak büyük devrimci Cegerxwîn'i, bir de bu niteliği nedeniyle sahiplenmelidirler.

Onun bu şiirlerinin yanında, şiirlerine denk düşen devrimci pratiğinden rahatsızlık duyan sömürgeciler, kendisini birkaç kez hapse atarlar; ne ki o, hapiste de komünizme olan eğilimini ve sempatisini gizlemez, bilakis övünç duyar. Çünkü o savunduğu dünya görüşünü

yalnızca şiirlerinde, şair olarak vermekle yetinmez, aynı zamanda siyasal faaliyet yürütür ve farklı örgütlenme ve yayınlarda (Örnekse; Yeni Dünyanın Sesi, Gelawêj, Yıldız, Roja Nu, Ronahi ve Hawar gibi) bu çabasını yansıtır.

Hapishaneye atılması üzerine şöyle yazar:

"Bo hev digotin, evin bolşêvîk dijminê welat,
Tifkin riwên wan, van riwên kirêt, pîs û bê xelat."

Türkçesi:

Biri diğerine der 'bunlar Bolşevik hem de vatan haini'
Tükürün yüzlerine görün o meymenetsiz hallerini.

(Aktaran: Ordîxanê Celîl, age., sayfa 23)

O. Celîl, üstte adı geçen incelemesini; Kiril alfabesiyle Kürtçe, 1966 yılında Erivan'da kitap olarak yayımlamıştır. Aktardığımız satırların Türkçe diline çevirisini de veren Celîl, hemen devamında ise şu yorumu yapma ihtiyacı duyar:

"Bolşevik olarak bilindiği için Cegerxwîn hapishanede özel bir baskı görmüştür, fakat hiçbir zaman yaptıklarından dolayı pişman olmamıştır. Aksine kendisine "Bolşevik" dedikleri için daha çok gururlanmıştır. Çünkü Bolşevikler halkın özgürlüğü uğruna canlarını vermekten çekinmez, emperyalizme ve sömürüye karşı mücadele edenlerin öncüleri, temsilcileridirler. Şair halkın savaşçısıdır; «sopa ve kamçı ile söndürülemeyen ateşi, özgürlük için» yakar."

Şimdilerde, günün moda ideolojik liberalizmine uygun olarak Kürtler arasında da başgösteren Bolşevik fikirlerden uzak durma ve Leninizmin teori ve pratiğine hırsla saldırma sevdasının bugünkü kadar güçlü esmediği koşullarda, üstteki satırların yazılmasına vesile olan Cegerxwîn'in "iki satır" şiir sözünün Kürt ve Kürdistan komünistleri açısından her daim sahiplenileceğine kuşku duyulamaz.

Cegerxwîn, kimi hatalı tutumlarına, yanlış kavrayış ve pratik tutarsızlıklarına rağmen, mevcut duruşu ile KUKM üzerinde olumlu-devrimci bir rol oynamıştır. Ocak 1979'daki bir röportajında, Cegerxwîn şunları belirtiyordu:

"Bildiğiniz gibi şiirlerimde sosyalizm bilinci ve yurtseverlik duyguları yansır. Ayrıca ağalığa, şeyhliğe, beyliğe, tüm gericiliğe, ırkçılığa ve emperyalizme karşı yazıyorum. Marksizmi-Leninizmi övüyorum. Şiirlerimde materyalizmi işliyorum. Halkımızın uyanması için sosyalizmin yolundan sapmadan ne gerekiyorsa yazıyorum. (...)

Halkımızın kurtuluşunun sosyalizmin önderliğinde olmasını istiyorum. Bugün halkımız dört ülkeye dağılmış. Doğaldır ki, şartları da farklıdır. Kürdistan'ın her parçasındaki tüm Marksist-Leninistlerin siyasi

çalışma yapmaları, sosyalist bir parti inşa etmek için çalışmaları gereklidir. ... Bir kez daha söylüyorum; Marksizm-Leninizmin yolunda şaşmayın, başarı ancak bu yolla mümkündür." (Aktaran: Özgürlük Yolu, Ocak 1979, sayfa 54-55)

Cegerxwîn, yazdığı şiirleri nezdinde, Kürdistan'ın Güneybatı parçasında sosyalizm-Sovyetler Birliği-Stalin bağlamında açık bir etkilenme ve bunun dışa yansımasını temsilen komünizme yönelmiş bir eğilime sahip bulunduğunu açık bir şekilde orta yere koymuştur. Bütün yaşamı sözkonusu edildiğinde, dönemsel değerlendirmelerin kaçınılmaz olacağı Cegerxwîn için; PdSB'ne paralel yıllardaki-dönemdeki ideolojik ve politik duruşunu, devrimci düşünce ve buna uygun pratiğini, sosyalizme sempati ve onu şiirlerinde yaşatma ve propagandasını yapma gibi saygın erdemlere sahip bulunduğu, daha sonraları bu niteliğini gölgeleyen fikir ve pratiklerine karşın, onun ilk dönemi olarak adlandırabileceğimiz PdSB sürecinde sözkonusu sosyalizme yönelmiş devrimci erdemini tespit ediyor ve bu ölçüde SSMLS ekseninde sahiplenilmesini gerekli ve doğru görüyoruz.

Cegerxwîn'in yaşamı, düşünceleri ve değerlendirmeleri vb. hakkında bir süre önce uzunca bir makalemiz yayınlandığından; ve ayrıca okurun belli düzeyde bilgi sahibi olduğundan hareketle, burada, doğrudan inceleme konumuzla ilgili şiirlerini aktarmakla yetiniyoruz:

BİR ERMENİ OZANDAN İLHAM

Kısalttık
Sıkı adımlarımızla biraz daha
Uzayıp giden bu yolu
Asfalt diye kan serdiğimiz
Marks'la Lenin'in yolu bu
Biz de üzerindeyiz.
Gelecek kuşak hey!
Birkaç iz ve yapıt bıraktık
Senin için.
Bize ilham verdi
Çar'la Hitler'in sonu.
Güç-bela
Eriştik saflarına
Yiğit kişilerin
İşçilerin, köylülerin safına.
İlhamın büyüğü ise
Ekim İhtilali, Kızıl devrim
Nam salmış cihana;
Uyandırdı:

Sağır kulakları
Göz nuruna kavuşturdu:
Körleri.
Ve çabuk attık
Tutsaklık perdesini
Uğraşımızla
Senin için attık
Özgürlük temelini
Hıncımızla.
Yürüyüşümüz kararlı
Yolun ta sonuna kadar
Alnımız açık
Yüreğimiz çok güçlü
Kulak asmıyoruz
Hiçbir baskıya
Aştık, karanlık
Zulüm ve zorbalık dolu
O geceleri
Ve şafak yüceldi
Kuzeyde
Şafak kızıldır:
Ayrılmayız
Bu yol değişmeyecek
Bize köprü kuruldu
Geçiyoruz onu
Özgürce geçsin diye insanlık
Kurtulsunlar diye
Kölecinin zorbalığından.
Yaksınlar diye
Yürek ateşiyle
Tutsaklık ve köleliği
Çabucak...
Yeniden kursunlar diye
Çürümüş kaya gibi
Dünyayı dağıtarak...
Bir dünya ki:
İçinde görülmesin
Bir tek damla gözyaşı
Bir dünya ki:
İşitilmesin hiç
Öksüz ağlayışı
Ve açlık
Ve ikiyüzlülük...
Gülsün herkesin yüzü:
Bu dünya çok hoş

هەوالنامەی کتێب

Çok güzel...
İşte bu dünya uğruna
Evsiz-barksız kaldık biz
Ve işsiz...
Kaçtı, içi boş kaya gibi çürük
O dönek arkadaşlar!..
Ama yürüyoruz,
Başımız yüce,
Gözümüz ilerde
Salmış bize ışıklarını
Aydınlatıcı şafak.
Kızıl şafak,
Kuzey şafağı,
Marks şafağı,
Lenin şafağı,
Şavkı vurdu Kürtlere
Yaşasın Stalin
Yaşasın Stalin...
("Özgürlük Devrimi, 1954": Aktaran: Lenin Şafağı, Kaynak Yayınları)

XORTÊN DEMUQRAT KEÇÊN DEMUQRAT

(...) Mêster Tıroman herın Kremlin
Destê xwe bıdın destê Sıtalin
Şagırdê Markıs hevalê Lenin
Jı bona cengê xwe mekın edat
Xortên demuqrat, keçên demuqrat
Bêjın metırsın va roja me hat
(...)
Bı hev re bêjın bı deng û qêrin
Bıji her bıji, bıji Sıtalin
Şagırdê Markıs hemdemê Lenin
Bı serbesti tım bıji ev welat
Xortên demuqrat, keçên demuqrat
Bêjın metırsın va roja me hat
(Diwana Yekan-Sewra Azadi: Deng Yayınları)

STALİN'İN YETMİŞİNCİ DOĞUM YILDÖNÜMÜ

Bin yaşasın ilkelerin, hey yüce Stalin
Güzel, kutlu ve genç olsun
Yetmişinci doğum yılı bayramın
Şaşmadın yolundan hiç, Marks ve Lenin'in.
Asker ve yoldaşlarındır senin
Kürt ve Dünya rençberleri
Zerre koparamaz kalbimizden

Kapitalistlerin zerreleri*
Tümcek mülkün, malın, mayan senin
Bu fikir, bu mal, bu canımız
İşçiler ve ırgatlar uğraştalar
Elde orak, elde kazma, elde kürek
Hepsi gönüllü, ön saflarda
Kılıç-kalkanlılar senin.
Atılın diye ferman ettin mi
Atılırlar
Bu esirler, bu tutsaklar
Bu ırgatlar, işçiler, amelelerin.
Kürt ezilenleri ve köylüleri
Haykırıyorlar, Cigerhun gibi
Çok yaşa, yüzyıldan da çok
Sağlıklı ve şen olsun
Bütün doğum yıldönümlerin.

(*) Nükleer silah
("Özgürlük Devrimi, 1954"; Aktaran: Lenin Şafağı)

PEYMANA ETLESİ

Peymana bê kêr helfa Etlesi
Kar û fêda xwe nadi tu kesi
Roja ev peyman derkevi meydan
Serê xwe hıldın faşistê Elman
Devê xwe vekın disa ceng û şer
Tev daqurtênın ırsan û beşer
Yararsız bir anlaşma, Atlas ittifakı
Hiç kimseye olmaz kârı.
Bu bağıt yürürlüğe girdiği an,
Başkaldıracak Faşist Alman.
Kavga-patırtı alacak başını,
Canavar yiyecek insan başını.
(...) Cıranê we ye Sovyatê mezın
Çıma hun gavek bervê nabezın
Hemi bıbın yek bıra û heval
Bı hevre bıxwın vê dınya delal
Destê xwe didi destê we Sovit
Dewleta mezın gernas û egit
Rûgeş û dılxweş bı wer dıkeni
Dıxwazi dınya bıbi yek eni
İşte büyük Sovyet komşun senin,
Neden ona el uzatmazsın.
Kardeş, yoldaş hep bir olun

Dünya nimetini birlikte yiyin
Elini eline verir o Sovyet,
Yiğit, adil o büyük devlet.
Tebessümle, yürekten güler sizinle,
İster ki dünya olsun yekpare bizimle.
(...) Çıqas bıgırın çıqas bıbazın
Em şer naxwazın, azadixwazın
Me tev dagırtın kolan û şeqam
Em şer naxwazın pıştmêrê selam
Ne kadar bağırsanız, tepinseniz ne kadar
Savaş istemeyiz, özgürlük isteriz,
Doldurduk sokağı ve bulvarı biz
Kavga istemeyiz, barışçıyız biz.
(Ordîxanê Celîl, age., sayfa 59-60)

ARKADAŞ POL ROBSON

(...) Hey yoldaş Robson
Benle senin bu ağır dertlerimiz
Zorbalığın egemenliğiyle başladı cihanda
Kimi insanlar ekabir oldu, derebey, hanedan
Kimi insanlar yoksul kaldı, boyunduruk altında, perişan
Bu dertlerimiz için Marks'la Engels
İki öncü oldu, iki bilgin
Yol gösterdiler bize Lenin, Stalin
Uyandı işçiler: kavga ve uğraş var
Gün doğdu... Gün doğdu
Kurtuldu Doğu
Kızıl güneş – Sarı güneş
Çıktı Moskova'dan
Işığının birini bıraktı Balkanlara, Almanya'ya
Uzandı Çin göğüne, Çin
Görkemli Çin, ulu Çin
Şavkı vurdu [Hindistan'a-Be]
Doldu cihanın tümüne, doldu.
(...) *("Özgürlük Devrimi, 1954"; Aktaran: Lenin Şafağı)*

STALİN YOLDAŞA AĞIT

Yiğit ve bilge Stalin'in kalbi
Cihana ses verip, sustu sonsuzluğa
Burkuldu içimiz, üzüntü doldu
Radyodan alınca bu kara haberi
Yoldaş Stalin, Yoldaş Stalin
Ne kadar güzel bu şirin isim,
Büyük usta, insanlık öncüsü

Adın ve kavgan kaldı bize
Gücümün dışında, seni övmek bile
Cevherci değilim ki, inci döktüreyim
Yoldaş Stalin, Yoldaş Stalin
Ne kadar güzel bu şirin isim,
Doldurdu cihanı üzüntü orduları
Ağlıyor herkes, ağıtlar yakılıyor her yerde
Tarihin bile terledi alnı
Karalar bağladı herkes senin için
Yoldaş Stalin, Yoldaş Stalin
Ne kadar güzel bu şirin isim,
Yolun doğrudur, tutacağız bu yolu
Ant olsun ki baş koyacağız
Yoldaşlar uyanıktır rahat uyu
Meyvesinden tatmışlar diktiğin ağacın
Yoldaş Stalin, Yoldaş Stalin
Ne kadar güzel bu şirin isim,
O barış ağacıdır, tatlı, hoş meyveli
Dal budak salmış dört yana, işte bize de uzandı
Sökmek istiyor düşmanlar, ama başaramazlar
Aslanlar tutuyor, çünkü nöbetini
Yoldaş Stalin, Yoldaş Stalin
Ne kadar güzel bu şirin isim,
Tez yayıldı ölüm haberin
Çok sevindi buna düşmanlar
Sanıyorlar ki, sen gibi güçlü değil yoldaş ve öğrencilerin
Ve tüm devrim yollarının kapandığını.
Yoldaş Stalin, Yoldaş Stalin
Ne kadar güzel bu şirin isim,
Faşistler ve Naziler dirilmek isterler
Hitler gibi birini çıkarmak özlemiyle
Herkes biliyor ki, sen yok ettin ikisini
Nice taktikler bırakarak bizim için
Yoldaş Stalin, Yoldaş Stalin
Ne kadar güzel bu şirin isim,
Her yemek yiyişimizde, her okuyuşumuzda
O güzel adını anarız senin
Adanacak çok kişi vardı
Derman olabilseydik eğer senin için.
Yoldaş Stalin, Yoldaş Stalin
Ne kadar güzel bu şirin isim.
("Özgürlük Devrimi, 1954"; Aktaran: Lenin Şafağı)

DILDAR

1918 Koysancak'da doğar. İlkokulu Ranya'da okur; 1935'de Hewler'de eğitimini tamamlar ve üniversitede okumak amacıyla Bağdat'a gider. Hukuk üzerine eğitim alır ve 'avukat gibi' çalışmaya başlar. Fakir ve hakir görülenlerin davalarına bakar; haksızlıklara ve zorbalıklara karşı çıkar, sesini duyurmaya çabalar. Edebiyat ve tarih alanına ilgi duymaya başlar; özellikle Yunan, Fransız ve Türk tarih ve edebiyatı ilgisini çeker. Avukatlık işlerinin yanı sıra şiire merak sarar; içeriği yurtseverlik ve insanca yaşam temalarına dayanan şiirler yazmaya başlar. 1938 yılında, hapiste iken ünlü Ey Raqîp şiirini yazar. Bu şiir; Mehabad Kürt Cumhuriyeti kurulduğunda, 1946 yılında cumhuriyetin ulusal marşı olarak kabul edilir. 2. Dünya Savaşı yıllarında devrimci-demokrat içerikte şiirler ve insan sevgisini işleyen şiirlere ağırlık verir. Bu yıllarda, Fransa edebiyatı üzerine merakını La Fontaine ve La Martine çevirileri ile (Kürtçe'ye çevirir) sürdürür. Bu dönemde yazdığı bazı şiirleri Gelawêj dergisinde yayınlanır. 1948'de, çok erken bir yaşta ölür.

Bugün, hala 4 parçadaki Kürtler ve eski Sovyet coğrafyasındaki Kürtler arasında ulusal marş olarak kabul gören Ey Raqîp marşının yazarı Dıldar'ın sözkonusu marş kadar yaygın tanınmadığı söylenebilir. Ve Dıldar'ın yeterince tanınmaması, doğal olarak onun adı geçen şiirinin hangi koşullarda ve nasıl bir politik yaklaşım sonucu yazıldığı gibi çok önemli yanı gözlerden kaçar. Kürt siyasal ortamının sürekli milliyetçi çizgideki şekillenişi de, onun politik yanı ve ideolojik tercihlerinin gün ışığına çıkarılması çalışmasını mümkün kılmaz/kılmıyor. Zira devrimci Kürt çevrelerinin ise şu ana kadar işin bu tarafını değişik saiklerle (esasta ideolojik duruş) önemsemedikleri görülüyor. Halbuki, Dıldar; yaşadığı dönemin politik ortamında yarattığı eserlerinin devrimci-demokrat içeriği tartışma götürmez ölçüde açık ve nettir. O, şiirlerindeki insan sevgisi ağırlıklı temalarla düşüncelerini açıklarken, bu davranışına yolaçan temel unsur, onun ezenlere karşı tavrıdır. Zira Ey Raqîp şiirinde de açıkca görüldüğü gibi; insan sevgisi ve yoksulları, ezilenleri savunma ve sahiplenme tutumu, onun ezilen sınıfların ve halkların kurtuluşlarına olan inancı ile doğrudan bağlantılıdır. Kürt milletinin kurtuluşunu işlediği satırlarında da aynı inancını korur. Kürtlerin özgürlükleri ve kurtuluşları için 'can feda' mücadelelerinde hangi yolu izlemeleri gerektiğini gösterir. ["Eme roley rengî sûr û sorişin" belirlemesi bunun çok açık ve net göstergesidir.] Şiir; devrimci-demokrat içerikteki Kürt yurtseverliğini alenen işlemektedir. Sosyalizmin etkisini taşıyan yanlar da vardır. Ve bir bütün yaklaşıldığında; o günün devrimci-demokratlığının ve bu temeldeki Kürt yurtseverliğinin Sovyetler Birliği ve buradaki sosyalizme ve

bunların yaratıcılarından Stalin ve yoldaşlarına karşı yakınlaşma ve dostluk temelinde olumlu yaklaştıkları kesindir. Bu, sadece "Eme roley rengî sûr û sorişin" satırlarının yazarı Dıldar ile sınırlı kalmamıştır; başta Mehabad Kürt Cumhuriyeti olmak üzere, aynı dönemde M. Mustafa Barzani ve savaşçı arkadaşlarında da belirgindir.

1938 şartlarında, "Eme roley rengî sûr û sorişin" satırları neden ve niçin yazılmıştır ve bu ne anlama gelir? Son dönemdeki tartışmalara kadar, kimse şiirdeki bu ideolojik duruşu tartışmaya değer biçmiyordu. Bu satırlar yazıldığında, proletarya diktatörlüğü devleti Sovyetler Birliği, her geçen gün artan ölçüde dünya işçi sınıfı ve ezilen-sömürge halklar üzerinde çok muazzam bir etkide bulunuyordu. Sosyalizm ülkesi Sovyetlerin bu etkisi, değişik şekillerde kendini gösteriyordu; ve bu etki Kürt halkında Cegerxwin'in satırlarında görüldüğü gibi Sovyetler-Sosyalizm-Stalin üzerine içerikte ve biçimde mükemmel denebilecek eserlerin ortaya çıkmasına; Kürt ulus mücadelesinde demokrat-devrimci damarın 3S'eye yönelmesine ve kapitalizme, sömürü ve emperyalist saldırganlığa karşı Sovyetleri ve insanlığı savunma cephesine katılmaya, aynı ortak duruşu göstermeye sevketti. MKC bunun en şanlı örneklerinden biridir. İşin bu tarafı kavranmadan, "Eme roley rengî sûr û sorişin" satırları doğru algılanamaz. Son dönemler tartışma konusu haline getirilen Ey Raqîp marşına bütün bu bağlantılar kurularak yaklaşılmalıdır ve bu alan; milliyetçilere, dincilere ve revizyonistlere terkedilmemelidir.

Ey Raqîp

Ey raqîp her mawe qewmî kurd ziman
Nay şikênê daney topî zeman.
Kes nalê kurd mirduwe; kurd zînduwe,
Zînduwe qet nanewê alakeman.
Lajî kurd hestaye ser pê wek dilêr,
Sa be xûn nexşî deka tacî jiyan.
Kes nalê kurd mirduwe; kurd zînduwe,
Zînduwe qet nanewê alakeman.
Ême roley Midyaw Keyxusrewî,
Dînmane, ayînmane Kurdıstan
Kes nalê kurd mirduwe; kurd zînduwe,
Zînduwe qet nanewê alakeman.
Eme roley rengî sûr û sorişin,
Seyrike xûnawiya rabur duman.
Kes nalê kurd mirduwe; kurd zînduwe,
Zînduwe qet nanewê alakeman.
Lawî kurdî hazir û amadeye,

Giyan fîdane, giyan fîdane, giyan fîdane.
Kes nalê kurd mirduwe; kurd zînduwe,
Zînduwe qet nanewê alakeman.

Türkçe:

Ey Düşman
Kürd kavmi her zaman dilde kalacak
Altedemez onu zamanın topu
Kimse demesin Kürt ölecek
Kürt yaşayacak
Yaşayacak, hiç inmeyecek Kürt bayrağı
Biz Med'lerin ve Keyhüsrev'in gençleriyiz
Din, iman ve ibadetimiz her zaman ülkemizdir
Din, iman ve ibadetimiz Kürt ve Kürdistan'dır.
Kimse demesin Kürt ölecek
Kürt yaşayacak
Yaşayacak, hiç inmeyecek Kürt bayrağı
Kızılın ve devrimin rengi gençleriz biz
Senin için kanımızın nasıl dökülecceğini seyret
Kimse demesin Kürt ölecek
Kürt yaşayacak
Yaşayacak, hiç inmeyecek Kürt bayrağı
Aslanlar gibi ayağa kalkmış Kürt gençleri
Yaşamın tacını kanla nakşedene kadar
Kimse demesin Kürt ölecek
Kürt yaşayacak
Yaşayacak, hiç inmeyecek Kürt bayrağı
Hep hazır ve nazırdırlar Kürt gençleri
Fedaidirler, fedai, hep fedai.

bb) HAWAR Dergisi (1932 – 1943)

Birinci sayısı 15 Mayıs 1932'de Şam'da çıkan HAWAR dergisi, Suriye, Türkiye, İran'ın yanısıra, "Kafkas ülkelerine" (welatên kevkasê) yönelik yayımlandığını 'künye' bilgileri çerçevesinde verir. Derginin 12 Eylül 1932 tarihinde çıkan 8. Sayısında; Sovyetler Birliği'nde yayımlanan Rêya Teze gazetesi üzerine bir makale yayınlanır. Hereqol Azîzan tarafından yazılan makalede, Rêya Teze gazetesinden övgüyle bahsedilir. İlgili makaleden, gazetenin nasıl karşılandığı-değerlendirildiği bağlamında bir kısmını aktarıyorum:

"Rûjnameqe qurdmancî, bi herfên nû, bi qurdmancîyeqe xwerû, li Rewanê, di şiqleqî spehî û çeleng de derdiqeve.

Vê paşîyê çend hejmarên wê gehiştine destê me. Çavên me pê biruhn bûn, dilê me şa û geş bû.

Qurdmancên Rewanê ji rûjnamê pêve çend qitêb jî derêxistine. Me sê çar rûj mijûlahîya xwe bi wan qirin.

Ji nav rupelên wan ên taze û ter bihna qulilqên çiyayê Elegozê, bayê zozanên Serhedan dihatin. Di nav resmên wan de şal -û- şapiqê qurdmancî, xencer û piştxencera qal û qaliqên me dihatin ditin.

«Rêya Teze» weq navê xwe taze ye, nû ye, nûbar e. Lê ji Hawarê qevntir, bi emr jê mezinter e. Hejmara wê a paşin qo gehiştiye destê me a pencî û nehan e. Li gora qo Rêya Teze rûjnameqe dehrûjqi ye, berî salqê û hin dest bi derqetinê qiriye.

(...)" (HAWAR 1 Hejmar 1-23 (1932-1933), Weşanên NÛDEM, Stockholm: 1998, sayfa 164)

Hawar'ın söylemine yerleşen "Kafkas ülkeleri" tanımına 'takılmadan', derginin, okurlarına Kafkas Sovyet cumhuriyetlerindeki bir kısım gelişmeleri aktardığı ve Kürt ulusal mücadelesine etkilerini yansıttığı, derginin başka sayılarında da görülebilir. Örnekse; 15 Nisan 1941 tarihli 27. sayısında "RADYOKE QEFQASÊ" (sayfa 695) başlıklı kısa haberinde, okurun dikkati adı geçen radyo yayınlarına çekilir. Ya da 31. Sayısında (1 Ağustos 1941) "Okuyucu Köşesinde/Sütununda" Sovyet Kafkasyası'nda Erivan'da Kürt kültürünün gelişimi farklı boyutlarıyla ele alınır. Bazı çevrelerin, PdSB'ndeki kültür devriminin Kürt milliyetini kapsamasını vb. "Rus propaganda makinesinin yalanları" tarzında tam bir burjuva yalan makinesine bağımlılık örneği vererek, sosyalizmin başarılı ilerleyişine ait ne varsa, onu karalamak ve güya gözden düşürmek istedikleri biliniyor. Gerçekte komünist bir iddiaya sahip bulunmayan, kendince Kürt milliyetçiliği davasına baş koymuş dönemin bir kaç Kürt aydınının varolan durumu objektif şekilde aktaran belirleme ve tespitlerini kısaca da olsa bu incelemeye almamız gerekiyor. Aktaralım:

"(...) Ev deh sal in di gundên kurdmancên Qevqasê de dibistanên xweser hene û zaroyên kurdmmancan, çi keç çi law, di wan dibistanan de bi kurdmanci dixwînin. Ji van pê ve li Rewanê, ji bo kurdmancan dibistaneke mamostan heye. Di wê dibistanê de jî her ilm û fen bi kurdmancî têne xmendin. Xortên ko ji dibistana Rewanê şehadetnamê digirin dibin mamosteyên gundan.

Ji xortên dibistana Rewanê, ên bijarte diçin Moskoyê û di dibistanên ûris ên mezin de bi rûsi dixwinin û lisansê digirin. Ev lisansî vedigerin Rewanê û dersa mamosteyên kurd bi kurdi dibêjin.

Kurdên Rewanê di van deh salan de bi sedan kitêb belav kirine û hero jî hinên din belav dikin. Ji kitêban pê ve rojnameke wan jî heye, Riya

teze." (HAWAR 2 Hejmar 24-57 (1934-1943), Weşanên NÛDEM, Stockholm: 1998, sayfa 775)

Hawar'da 2. Dünya Savaşı'na ilişkin verilen haber ve yapılan değerlendirmelerde, objektif bir tutum alınmaktadır. Sovyetler Birliği'nin faşist saldırganlara karşı çok başarılı ve yiğitçe bir mücadele yürüttüğünü "ji bi mêranî şer dikin û gelek li ber xwe didin" (sayfa 857) vurgular. Özellikle, Stalin'in Ekim Devrimi'nin yıldönümünde yaptığı konuşmayı -neredeyse- olduğu gibi okurlarına duyurur (36. sayı, Aralık 1941). Yine aynı sayıda; cephede mevzilere ilişkin yaptığı haberde, aynı objektif tutumu takınır ve Kızıl Ordu savaşçılarının mevzilerini *"Stalin, Voroşilov, Bûdyeni, Timoşênko, Gedanof û Melotof"* resimleri ile donattıklarını *"xemilandi bûn"* aktarır. Sosyalist anavatana saldıran emperyalist-faşist saldırganlara karşı, Stalin'in savaşı neden ve niçin kazanacaklarını içeren açıklama ve değerlendirmelerini yerine göre detaylı ve sarih bir dille okurlarına aktarma tutumu da dönemin Kürt basını açısından onur duyulacak türdendir. 89/91 yıkımı ile birlikte liberalleşen eski sosyalistlerin Stalin ve yoldaşlarının kazandığı zaferi gölgeleyebilmek amacıyla renkten renge girdikleri anımsandığında; böylelerin etkisinde kalan dürüst Kürt işçi ve mekçilerinin, bizzat savaş günlerinin sıcak ortamında Hawar gazetesinin verdiği haberleri tekrar tekrar dönüp okumalarında yarar var.

Özetleyecek olursak; Hawar dergisinin yayınlandığı 1932-1943 yılları arasında PdSB hakkında olumsuz yayın yapmamış, komünistlerin yanında yeralmasa da, karşısında da durmamış ve faşist-emperyalist saldırganların propagandasını yapmamış, bilakis Sovyet tarafının durumunu objektif şekilde okurlarına sunmuştur.

cc) Neue Zeit-1949

Önce, Kürdistan'ın Doğu parçasına yaptıkları bir gezinin notlarını, dönüşlerinde gazetede yayımlayan bir grup Sovyet yurttaşının izlenimlerinden parçalara yer vereceğiz. ***"Zu Gast bei den Kurden"*** başlıklı yazı, ***"W. Stepanow"*** imzasıyla toplam 5 bölümden oluşuyor. "Kürtlere Misafirlik" yazısında esasında Mehabad Kürt Cumhuriyeti sonrası işlensede, bu konuyla ilişkili farklı sorunlarada değinilmektedir. ***"Neue Zeit, No 24, sayfa 24-28, No 25, sayfa 23-25, 1949, "TRUD" gazetesi yayınevi Moskova, Almanca"*** nüshasından Türkçeye çevirisinin tamamı çok fazla yer kaplayacağından, yalnızca ilgili kısımlarını aktarıyorum.

« I. Bölüm

İran, Irak, Suriye ve Türkiye'de 4 milyon civarında Kürt yaşıyor. Bugünkü takvimle 1. yüzyılın başlangıcıyla birlikte Kürt halkının tarihi hakkında oldukça kapsamlı bir yazın var. Fakat Kürtlerin bugünkü durumunu objektif bir şekilde karakterize eden herhangi bir materyal bulmak çok daha zor ya da neredeyse imkansız. Bunun nedeni, adı geçen ülkelerde Kürtlerin takibat altında olmasıdır. Resmi makamlar onların kendi yazınını yayınlamasına izin vermiyor, onların dilini tanımıyor, onlara karşı çok vesveseli davranıyor ve onları siyasi yaşamdan mümkün olduğunca uzak tutmaya çabalıyorlar. Ortadoğu koşullarına göre bile Kürtler en ezilen halklardan biri.

Kürtlerin milliyet olarak varlıklarını anımsatmaya yönelik en küçük çaba bile devamında hep acımasız terörü getirdi. Türkiye'de onbinlerce Kürt kurşuna dizildi. Irak'ta 1945'te Barzani aşiretine karşı İngiliz uçakları harekete geçirildi. 1946'da İran'da Kürtleri bastırmak için askeri birliklere başvuruldu.

Kürtler, İran sınırı boyunca uzanan sıradağların, Mişoşu Dağı ve Mükrin Dağları'nın uzantılarının oluşturduğu, devlet sınırlarının kesiştiği bölgelerde yerleşik. Fakat yapay bir şekilde bölünmüş olan Kürt halkı, düzinelerce aşirete ve sayısız soya bölünmüş olduğu için, hiçbir devlet içinde de yekpare bir bütün oluşturmuyor. Aşiretlerin ve soyların başında feodal çiftlik beyleri, hanlar ve beyler bulunuyor.

İran'da, esas olarak da İran Kürdistanı diye bilinen ülkenin kuzeybatısında, bir milyondan fazla Kürt yaşıyor. Makalemiz, bugünkü Kürdistan'ı anlatmayı amaçlıyor.

1941-1946 yıllarında Sovyet ordu birlikleri bu bölgedeyken, Kürdistan'da bir gezi yapmak herhangi bir güçlük arzetmiyordu. Yollar mükemmel durumdaydı, Sovyet askerleri birçok yeni yol açmışlardı. Şimdi yolların durumuyla hiç kimsenin ilgilendiği yok, çaylar aşındırıp yarıyor, heyelandan kapanıyor. (...)

İranlılar bu koşullar altında yaşıyorsa, bu ülkenin üvey evlatları durumundaki Kürtlerin durumunun ne olduğunu düşünebilirsiniz. Fakat yoksulluk ve takibatlar, Kürtleri itirazsız boyun eğen köleler haline getiremedi. Onlar şeref ve haysiyet duygusunu korudular. Kürt, eyerde mükemmel durup, dört nala giderken hedefi vurabilmekten gurur duyuyor, çünkü halk için kritik bir anda bunun işe yarayabileceğini biliyor.

Kürtlerin bu şeref ve haysiyet duygusunun bugüne kadar kırılamamış olması, Tahran'daki resmi makamları kaygılandırıyor. Kürt halkı üzerine tekrar tekrar cezalandırma seferleri göndermek için her bahane mübah. 1947 yılında, aşiretlerden biri İran Azerbaycanı ve Kürdistam'm kana bulayan İran'daki askeri kliğe itaat etmeyi reddetti. Hükümet, 3000 Kürdün üstüne binlerce asker, panzer, uçak ve Amerikalı danışman gönderdi. Birlikler iki ay boyunca bu asi aşirete karşı başarısızca mücadele ettiler. O sıralar ABD'nin İran büyükelçisi olan George Allen, bizzat Rızaiye'ye giderek, İran ordusunun Genelkurmay Başkanı General Razmara ile birlikte bir harekat planı hazırladı. Bu müdahale sonuçsuz kaldı. Kürtler güçleri yettiği müddetçe karşı koydular, sonra da takipçilerinden saklandılar.

Emperyalist güçler, aşiretler arasında düşmanlık körüklemek ve Kürtleri kendilerine basamak yapmak için az araç ve güç harcamadılar. Bu çabalar sonuçsuz kaldı. Buna karşılık Kürtler, İngiliz ve Amerikan ajanlarının yalancı ve ikiyüzlü vaatlerinin ne menem şey olduğunu anladılar.

Sovyet ordusu, Kürt halkının gözünde genel saygı ve sevgi görüyor. Bu, bir tek Kürdü bile incitmemiş olan bir ordu. Bu özgürlüksever ve cesur halkta onun hakkında müteşekkir bir anı kalmış.

2. Bölüm

Seyit Mirza'yı ziyaret etmek için sabah saat 7 civarında yola çıktık. Rızaiye çoktan uyanmıştı. (...)

Önümüzde daha birkaç düzine kilometre yol vardı. Her taraf dağ. Manzaranın monotonluğunu bozacak tek ağaççık, çalılık yok. Kendimizi bu bıktırıcı sıkıcılığa hazırlamaya başlamıştık ki, yol kenarında duran bir kamyon dikkatimizi çekti. Kamyonda silahlı, makineli tüfekli ve tabancalı 15 civarında Kürt bulunuyordu. Bizi görünce, durdurmak için silahlarıyla ve renkli baş örtüleriyle bize işaret etmeye başladılar.

Başında gösterişli koyu renk poşulu, püsküllleri göz hizasına kadar inen genç bir Kürt, kamyonun şoför mevkiinden aşağıya atladı. Anlaşıldı ki, bu, ziyaretine gittiğimiz Seyit Mirza'ydı. Geniş, keten bezinden yapılmış işlemeli bir şalvar ve ipek gömleğin üstüne işlemeli bir yelek giymişti. Vücuduna birkaç kez dolanmış geniş pamuklu dolamanın üstünde tabancasının kayışı ve gümüş zincire asılı büyük bir hançer parlıyordu.

Yol boyunca uzayıp giden küçük yerleşimde ev sahibimizin tek katlı evi öne çıkıyordu. Dışardan bakıldığında, göze hoş gelmeyen diğer yapılardan hiç farkı yoktu. Derme çatma yapılmış kerpiç bir kutuydu, diğerlerinden tek farkı yüksekliğiydi.

Yürüye yürüye aşınmış merdiveni çıkıp, geniş, halılarla döşeli bir odaya girdik. Bir duvarda, çerçevesi bile olmayan bir pencere deliği vardı, yanında büyük bir Stalin resmi asılıydı. Diğer tarafta, Kürt demokratlarının lideri Qazi Muhammed'in portresi asılıydı. (...)

Seyit Mirza, Kürt halkının yoksulluk ve geriliğinden söz etti. Onun kanısına göre tüm kötülük, emperyalistlerin yıllardır Kürtleri kendi amaçları için kullanmaya çalışmasından ileri geliyordu.

"Annemin tarafından dedemi Türkler katletti. Babamı İngilizler öldürdü. Söyleyin bana, bu insanlara sempati duyabilir miyim? Niye geliyorlar buraya, burada ne arıyorlar, ne istiyorlar? Biz elalemin ülkesine girmiyoruz ki. Biz kendi toprağımızda rahat yaşamak istiyoruz, ama bırakmıyorlar ki."

"Sizinki gibi bir ülkede yaşamak bir şans", diyor Kürtler. "Neden böyle diyoruz? Çünkü sizin ordunuzu gördük. Onda Ruslar, Ukraynalılar, Azerbaycanlılar vardı. Hiçbiriyle alay edilmiyor ya da aşağılanmıyor. Ne iyi şey."

Bu tür ifadeleri pekçok aşiret beyinden ve ihtiyar heyetinden duyduk. Başka herhangi bir orduyla karşılaşmalar hep, Kürtlerin kitle halinde kökünün kazınmasına yol açtı. Türk ordusu onbinlerce Kürdü kılıçtan geçirip ateşli silahla yere serdi. Irak ve Suriye'de İngiliz birlikleri Kürtleri sistematik olarak yok ediyor.

İran hükümeti de Türk örneği üzre davrandı. 1932 yılında Makin ilinde Celalli aşireti ayaklandı. İranlılar kışın geçmesini bekleyip, bu bölgedeki tüm Kürt yerleşimlerini yok ettiler. Rıza Şah Kürt aşiretlerini yapay olarak parçalayıp, ananevi yerlerinden şiddetle sürerek, onları başka bölgelere yerleştirdi.

Sovyet birlikleri İran'a girdiğinde, Kürtler rahat bir nefes aldılar. Engellenmeksizin kendi dillerini konuşup, kendi şarkılarını söyleyerek, tarlalarını rahatça işleyip hayvancılık yapabildiler. Hiç kimse onları aşağılamadı, hiç kimse onları takibata uğratmayıp azarlamadı. Eskiden kan davası güden aşiretler arasında dostça ilişkiler gelişmeye başladı. Aşiret beyleri arasına nifak sokan emperyalistlerin ajanları, entrikalarına son vermek zorunda kaldılar. (...)

3. Bölüm

Birkaç aşiret beyini ziyaret etme fırsatımız oldu. Bir daveti reddetmek, şahsi hakaret olurdu. Zaman yokluğu, yorgunluk, yolun meşakkati mazeret sayılmaz.

Sadece bir evde doğru düzgün bir masada ve doğru düzgün sandalyelerde oturduk. Evin döşenmesi, ev sahibinin zenginliğinin değil, kültürlülüğünün işaretiydi. Büyük odanın bir köşesinde demirden bir karyola, yanında büyük bir sandık ve onun yanında da bir dolap. Duvarlarda Lenin, Stalin ve Molotov'un büyük boy portreleri asılıydı.(*) Onların altında sade çerçeveli renkli baskılar, Serov'un yaptığı Çehov portresi, Suvorov'un Alpleri geçişi, ve bir faşist nakliye gemisinin bir Sovyet denizaltısı tarafından torpidolanması.

"Çehov'un eserlerinden herhangi birini okudunuz mu?", diye sorduk.

"Ne yazık ki hayır. Anadilimizde hiç kitap yok. Hiç kimse bize öğretmedi, hiç kimsenin de öğretmeye niyeti yok. Sizde hiç okuma-yazma bilmeyen yok, bizde ise okuma-yazma bilmeyenden başka hiç kimse yok. Bizi vahşileştirmek istiyorlar..."

"Biz Kürtler kimle muhatap oluyoruz? Satılık İranlı memurlarla, İngiliz ve Amerikalı sömürge valileriyle", diye sürdürdü konuşmasını ev sahibimiz. "Gelişinizden iki gün önce aşiretimizden bir Kürdü mezara gömdük. Kısa süre önce hanına yabancıların bir tabanca ve Amerikan sigarası hediye ettiği komşu aşiretin mensupları tarafından öldürülmüştü. O sık sık yabancı diplomatlara misafir oluyor, hatta bir defasında ABD büyükelçiliğinde onun onuruna bir resmi kabul bile verildi. Fakat onu kardeşimiz olarak görmüyoruz. Hayır, o bir Kürt değil. O, Kürtler arasında var olan ve hükümetin şimdi cömertçe ödeme yaptığı az sayıda hainden biri..."

Hava kararmaya başlamıştı ki, misafirperver ev sahibimizin yanından ayrıldık. Yol bizi, dev bir çağlayanın gürüldediği uçurumdan aşağıya doğru götürdü. Daha uzun süre, uçurumun kenarında bize el sallayan bir yığın Kürt gördük. Çağlayanın gürültüsü, onların elveda seslerini bastırdı.

4. Bölüm

[Bu bölümde yazılanlar, bütünüyle "Herki aşiret reisi Fatah Ağa"yı anlatıyor; haliyle konumuzla bağı bulunmadığında, aktarmıyoruz-*Bn.*]

5. Bölüm

31 Mart 1947 gününün alaca karanlığında Mehabad'da, Şah tarafından onaylanmış olan askeri mahkemenin kararı uyarınca üç kardeş asıldı: Muhammed

Qazi, Sadr Qazi ve Seif Qazi, namı diğer Mehmet Hüseyin Han. Muhammed Qazi, Kürt halkının en önde gelen kültür emekçisi, Kürtlerin Demokratik Parti'sinin kurucusu ve önderiydi. Kardeşi Sadr Qazi, 14. yasama döneminde İran Meclis vekiliydi. Seif Qazi uzun süre, İran Kürdistanı'nın başkenti Mehabad'da valilik yaptı.

Gericiler yaklaşık üç ay boyunca, Kürt halkının bu en önde gelen ve en sevilen temsilcisiyle zor yoluyla hesaplaşmayı göze alamadılar. Amerikan ve İngiliz ajanları Muhammed Qazi'ye karşı entrikalar geliştirdiler. İran'da kendi evindeymiş gibi davranan yabancı emperyalistler, onu kendilerine kazanmaya, satınalmaya çalıştılar. Fakat Qazi'nin halkına ihanet etmeyeceğini anlayınca, kardeşleriyle birlikte astılar.

Aşiretler içinde görece ilerici olanlara dayanan Muhammed Qazi, bir ulusal bağımsızlık savaşçısıydı. Kürtlerin Demokratik Partisi kısa süre içinde Kürt aşiretlerinin birliğini sağladı ve kararlı bir şekilde, halk için haklar elde etmeye başladı. İran resmi makamları, Kürtlerin Kürtçe konuşup yazmasını yasakladılar. Demokratlar kendi anadillerinde "Kürdistan" adlı bir gazete kurup, okullar açmayı başardılar. İran anayasasıyla uyum içinde Kürdistan'da kurulan encümen (özyönetim organı), genel ilköğretim mecburiyeti üzerine bir karar aldı. Yoksul çocukları parasız okutuldu, giyecek, yiyecek ve okul kitapları verildi. Mehabad'da, Kürt halkının tarihinde ilk kez, kadınların da dahil olduğu bir tiyatro kumpanyası kuruldu. Kürt Demokratik Partisi Merkez Komitesi binasının önündeki meydanda hoparlörlerden Kürtçe şarkılar ve en son haberler duyuluyordu. (...)

Kürdistan, tüm Kürt halkının kutup yıldızı oldu. Türkiye'den, Suriye ve Irak'tan, demokratik hareketi selamlayan ve onu desteklemeye hazır olduğunu dile getiren mektuplar geldi. Kürdistan dışında yaşayan Kürtler en şiddetli arzu ve isteklerini dile getiren illegal yayınlar yayınladılar. İngiliz egemenlik bölgesinde yayınlanan bu illegal dergilerden biri olan "Raveş"te şunlar yazıyordu:

"Hiçbir suçumuz yokken esaret altında yaşayan ve feodalizmin ve despotizmin boyunduruğu altında inleyen biz Kürtler, tıpkı diğer halklar gibi, mutluluk ve özgürlük istiyoruz.

Kürt sorunu kolay bir sorun değildir ve düşmana inat, tüm dünya bu sorunu bilmelidir. Dünya kamuoyu sözlerimizi iyice düşünüp, İranlı, Iraklı ve Türk kan emicilerin pençesinden kurtuluş mücadelemizin haklılığını tanımadıkça, resmi adaletten ve demokrasiden söz etmek rezalettir.

Bugün emperyalizm ve faşizm yanlıları, gaspettikleri hakları korumak amacıyla dünyada huzursuzluk ve düzensizlik yayıyorlar. Bizi aldatıp, kanımızı emmek ya da başkalarının emmesini sağlamak istiyorlar. Fakat biz boyunduruk altında ölecek ya da süngüyle paralanmamıza izin verecek kadar güçsüz değiliz. Kürt, özgürlüğünü elde etmedikçe, emperyalistlere karşı mücadele etmeyi bırakmayacaktır."

Kürt demokratları, İran Azerbaycanı demokratlarıyla el ele çalıştılar, gericiliğe karşı birlikte mücadele ettiler. Kürtler, İran resmi makamlarının üstlerine saldığı askeri birliklere karşı inatla direndiler. Amerikan ve İngiliz emperyalistlerinin katkısıyla Kürdistan ve İran Azerbaycanı kana bulandı.

Demokratik hareket paramparça edilip ezildi. İranlı gericiler, halk için, onun aydınlanması ve yüzlerce yıllık yoksulluktan kurtulması için yapılan herşeyi, gerçek demokrasi ve özgürlüğün her hareketini amansızca yoketmek gerektiği kuralına sıkı sıkıya uyuyorlar. Kürt Demokratik Partisi'nin önderinin asılmasının ve yüzlerce silah arkadaşının idam edilmesinin nedeni budur.

İran gericiliği, Amerikan ve İngiliz emperyalistlerinin katkısıyla, Kürt okullarını yıktı, Kürtçeyi yasakladı, dört bir yana jandarma, asker ve sivil polis yerleştirdi. Fakat o, Kürt halkının bağımsızlık ve özgürlük özlemini yok edemeyecektir. Kürdistan'da büyük askeri garnizonlar var. Fakat subaylar ve askerler, karanlık basınca kışladan dışarı çıkmaya korkuyorlar. Her gün, her saat Kürt halkının nefretini hissediyorlar.

Özgürlüksever Kürt halkı, en vahşi teröre rağmen, şimdi de mücadeleyi durdurmamıştır ve gericiliğin güçlerini az huzursuzlandırmıyor.»

(*) 'Anıları zorlayarak' MKC hakkında kitap yazan W. Aegleton, bazı 'anılarını' (Enteresan, 'radyo' ve 'gazete' ibareleri ile, denetlenebilir maddi kaynak gösterme zahmetinde bulunmuş!); şu şekilde aktarır:

"Kürtler de Sovyet savaş gücünün büyüklüğünü övüyor ve resmi dairelere, evlere Stalin'in resimlerini asıyorlardı." (age., sayfa 158)

"Aslında Kürt radyo ve gazete yayınlarının içerikleri komünist nitelikte değildi fakat, Sovyet ordularını ve Sovyet liderlerini yücelten yayınlara büyük yer veriyorlar, özellikle Stalin dönemine özgü uslupla Sovyetler Birliği'yle ilgili abartmalı övgülerle dolup taşıyorlardı. (...) Duvarlara, resmi dairelere, hatta evlere bile asılmıştı Stalin'in resimleri." (age., sayfa 237-238)

MKC sınırları içindeki yerleşimlerde [kamuya açık yerlerde ve evlerde], yaygın bir şekilde Stalin'in portlerinin bulundurulması bağlamında, dönemin Tahran gazetelerinden biri, Ekim 1945'de konuyu okuyucularına şöyle duyurur:

"Mahabat'taki muhabirlerimizden gelen haberlere göre ... Resmi binalara Kızıl Bayrak çekilmiş ve hükümet dairelerinde Stalin'in resmi İran imparatorununkinin yerini almıştır." (L. Rambout, age., sayfa 101)

Bilinçli olarak belli bir abartma yoluna giden gazete, her halükarda işin görünen kısmında, Mehabad'da sosyalizm etkilerinin oluştuğunu kabul etmektedir.

Kürtler arasında -güçlü olmamakla birlikte-, Bolşevik fikirlerin etkilerini görmek mümkün. Daha Ekim Devrimi günlerinde Bolşevik görüşlerin muzaferiyatı için çalışan Kürtlerin varolduğu biliniyor. Zira Ekim Devrimi ile birlikte, özellikle SSCB'nde sosyalizmin inşası

çalışmalarında her geçen gün kazanılan zaferlerle bu etki çok daha somut görülmektedir...

Bu çalışma içerisinde '3S' etkileri şeklinde tanımladığımız gelişmelerin Kürtlerdeki yansımalarını ayrıntılı işlemeye çalıştığımız için, burada, pratikte Kürdistan'ın Doğu parçasında Kürtlerin evlerinde, çalışma alanlarında ve etkinliklerde ağırlıklı bir şekilde Stalin'in resimlerini tercih etmelerinin pek çok nedenleri vardır. Bunu; Stalin'in başkomutanlığı altında faşist-emperyalist saldırganlara karşı kazanılan mükemmel zaferin etkileri; fiili bakımdan Kızıl Ordu birliklerinin Doğu parçasında bulunmasının katkısıyla *de facto* otonom Kürt özgürlüğünün şekillenmesi; Sovyetlerle kurulan ilişkilerin bütünüyle karşılıklı dostluk temelinde meyvelerini vermesi gibi etkenlere bağlayabiliriz. Konuya ilişkin tüm kaynaklara bakıldığında, Mehabad ve çevresinde ideolojik-teorik bakımdan marksist-leninist bir örgütsel yapının tesis edilemediği; hatta birey bazında gerçekten m-l anlamda komünist görüşler savunan ve temsile çalışan çabaların da görülmediği tespit edilebilir. Bütün bunlar dikkate alındığında; ele aldığımız kesitte 3S bağlamındaki etkiler, daha çok sosyalist devlete ve komünist önderlere güven nezdinde şekillenen ilerici-demokrat temelde bir dostluk düzeyine çıkabilmiştir. Ki, o günün Kürdistan'ının Doğu gerçekliğinde ve şartlarında, bu düzeyin yakalanabilmiş olması bile gayet olumludur.

کتیبه‌ی کتیب

II. BÖLÜM
ÜÇ KONU – ÜÇ TAVIR
[Kurdıstan Uyezd - „Sürgün“ - MKC]

Bu bölümde, üç konuda; Kürdistan Uyezd'in kuruluşu ve statü değişikliği, Sovyet Kürtlerinin sürgünü iddiaları ve Mehabad Kürt Cumhuriyeti bağlamında bazı Kürt siyasal çevrelerince ileri sürülen tezler üzerine duracağım.

Bu bölümdeki üç konunun ilk ikisi için, halihazırda elimizde 'yeni' sayılabilecek önemli kaynak kitap; 1932'de Bukşpan'ın önderliğindeki 'komisyon' tarafından hazırlanmış Azerbaycan Kürtleri çalışmasıdır. Bukşpan'ın çalışması dikkatle incelendiğinde; KS bağlamında hayli yararlı bilgilere ulaşılacaktır. 1920-1931 döneminde Azerbaycan Kürtleri hakkında PdSB sosyalist devletinin tutumuna dair yararlanılabilecek çok şey var. Yine, E. Şemo'nun Kürt Çobanı/Şıvane Kurd çalışması da oldukça yararlı bir belge niteliğinde. 1917-1935 döneminde olan-biten bağlamında önemli bir kaynak kitap durumundaki bu çalışma; Ekim Devrimi ve sonrası dönem, sosyalizmin inşasının (1935 kadar geçen zaman diliminde) Kürtler arasında yansımaları; başarılar, sorunlar vb. bağlamında gözönünde tutulmalı. Kitap; Kürtlerin Ekim Devrimi'ne katılımını, iç savaş esnasındaki tutumunu işlemekle yetinmiyor aynı zamanda NEP döneminde, Kulaklara karşı yürütülen sınıf mücadelesi sürecindeki gelişmeleri de ele alıyor ve özellikle Kürtlerin tutumuna ilişkin bir dizi somut analizi içeriyor. Eklemem gerekiyor ki, Ereb Şemo'nun adı geçen kitabındaki (ve diğer kitaplarında da) değerlendirmelere ilişkin olarak, Kürt milliyetçi ve revizyonistleri tarafından şu ana kadar bir tek eleştiri getirilmiş değildir. Sürekli Stalin'i (bazıları Lenin'i de katarak), karalayan ve "Kürt karşıtı" göstermeye gayret eden Kürt milliyetçi ve revizyonist çevrelerin şimdiye kadar Şemo'yu kendilerinin çarpıtmalarına ve saldırılarına tanık gösterememeleri manidardır! Zira yine aynı çevrelerin PdSB döneminde çıkan Kürtçe gazeteleri (örnekse Rıya Teze), karalama ve çarpıtmalarına alet edememeleri de dikkat çekicidir. [Milliyetçi ve revizyonist Kürt çevrelerin; Çetoev'in "Büyük Anayurt Savaşında Kürtler 1941-1945" çalışmasında Sovyet Kürtlerinin katılımı ve neler yaptıkları üzerine dönemin basınına yansıyan bilgilere yer verdiği incelemesini de kendilerine alet edemediklerini; ilgili alt başlık altında ele alacağız.] Dolayısıyla 1917'den 40'ların sonlarına kadar geçen zaman sürecinde bizzat Sovyet Kürtleri tarafından kaleme alınan (ya da Sovyet Kürtlerinin durumunu işleyen) onlarca kitap ve çıkartılan bir kaç farklı gazete,

düzenlenen toplantı, konferans sonuçları vb. hiç biri; 89/91 süreci ile startı verilen antiSovyet+antiStalin+antikomünist kampanyanın dayanağı haline getirilememiştir, hala da getirilememektedir. Dikkat çekici bir diğer nokta ise; her biri farklı akademik kariyere sahip ve genellikle eğitimli vb. kimliği taşıyan "sosyalizm eleştirmeni" Sovyet Kürtlerinin KS bağlamında PdSB ve Stalin'i eleştirmemiş olmaları, aynı tavrın „sürgün" bağıntısında da ortaya çıkmasıdır. Nadirov'un da itiraf ettiği gibi; Stalin öldüğünde, Sovyet Kürtleri ağlıyorduysalar eğer, bu, tartışma götürmez biçimde Stalin'i sahiplendikleri demektir. Zira şimdinin ‚eski' Sovyet Kürdü kökenlilerinin 1950'lerin ortalarına kadar PdSB Kürtlerine ait tek bir satır antiStalin belgeye ve gelişmeye işaret edememeleri de hatırda tutulmalıdır.

...

KU konusunda sağlıklı bir sonuca varabilmenin yolu, öncelikle Ekim Devrimi'ni örgütleyen Bolşevik Parti'nin bu alandaki siyasetinin bilinmesi ve devrimden hemen sonra bu siyasete denk düşen pratik adımların neler olduğunun bütünlüklü gözönünde tutulması ile mümkündür. Sovyet Hükümeti'nin yeni gelişmeler karşısındaki politika ve pratiğinin bilinmesi gerekir.

Bolşeviklerin, Sovyet komünistlerinin ulusal sorunda başarılı olup olmadıkları; Sovyet iktidarı sınırları dahilindeki Kürt toplumunun milliyet ve diğer sorunlarının çözülüp çözülmediği, belirttiğimiz öncelikli objektif yaklaşımla mümkündür. Ne yazık ki yeminli antikomünist karşıdevrim cephesinin bütün zehrini kusarak, Ekim Devrimi ve onun yolunda ilerleyen sosyalist Sovyetler Birliği'nin ulusal sorunda „çözüm getirmediği" ve uluslar meselesinin çözümünde sosyalizm „alternatif olamayacağı" stratejik bakış açısından etkilenen bir dizi sol çevre de burjuvazinin kuyruğuna takılarak, konuya bilimsel yaklaşmayı terkettiği gibi, üstünkörü bölük pörçük 'yetersiz bilgi kırıntısı' dahi sayılamayacak şekilde tamamıyla milliyetçi dürtülerin yön verdiği bir ruh hali ve önyargı esareti ile hareket ederek objektif durum tespitini yapamayacak kadar gerçeklikten uzak bir pozisyonda bulunmaktadırlar. Bu tutum Kürdistan'da ve özelde Kürtler arasında hayli yaygındır. Sözkonusu tavrın Kürtler arasında yaygın oluşunu, bazı Kürt "sol" siyasal çevrelerin Stalin'e ilişkin değerlendirmelerini (elinizdeki çalışmada) ortaya koyduğumuzu düşünüyorum. Görüşlerine yer verdiğimiz çevrelerin; „sosyalizm koşullarında ulusal sorunun çözülmediği" iddiasında bulunanların sadece küçük bir kesimini oluşturduğunu dikkate aldığımızda; Kürt politik çevrelerinde Sovyetlerde Kürt toplumunun milliyet aidiyetinden kaynaklı sorunlarının gerçekten çözüldüğü tespitinin

savunucularının çok küçük bir azınlıktan ibaret kaldığı görülecektir. KU bağlamında yürüyen tartışmalarda da görüldüğü gibi, konuya bilimsel ve tarihsel gerçeklik ışığında yaklaşan dar bir çevrenin dışında, hemen hemen herkes kendi keyfince konumlanarak, Lenin'den sonra görevi devralan Stalin ve yoldaşlarının önderliğindeki sosyalizm ülkesi Sovyetler Birliği'nde diğer ulus ve milliyetlerinki gibi Kürt milliyet meselesinin de çözülmediğini savlamaktadırlar. Öyle ki, içlerinde MrSB'nin ve uydularının 89/91 sürecinde yaşadığı yıkımın ardından ortaya çıkan milliyetler boğazlaşmasının sonuçlarından hareketle faturayı Stalin'e, daha da ileri gidip m-l'e kesen aklıevvellere bile rastlandı. İçlerinde, bir dönem sözde SSMLS ilkesini savunur görünürlerinde bulunduğu geçici yolarkadaşlarımızdan bazıları "kendi özgünlüklerini görememe" körlüğünü de bir dönem kazara da olsa m-l'e "sahip çıkma"ya çıkardıklarını dikkate aldığımızda; etrafında çok fırtına koparılan üç konuda sorunu detaylı ele almamız gerektiğine inanıyoruz.

Peki, gerçek durum nedir?

Daha önce yayımlanan bir çalışmamda, Kürdistan a Sor konusunda varolan sınırlı belge çerçevesinde; Stalin yoldaşa ve Sovyetler Birliği'ne, sosyalizm şartlarında ulusal sorunların ve özelde Kürt etnik sorununun çözülmediğini ileri sürenlerin iddia ve tezlerinin yanlışlığını ele almaya çalışmıştım. Altı yıl kadar önce çıkan sözkonusu çalışmamdan bu yana geçen zaman süresi içerisinde maalesef önemli sayılabilecek bir kaynak kitap [Bukşpan'ınki hariç!] ve belge yayımlanmadı. Konu hakkında bazı internet sitelerinde yayınlanan birkaç makale ve söyleşi ile, bir-iki değerlendirmenin dışında kayda değer bir materyal çıkmadı ki bahsettiğim yazıların bir kısmı Hejera Şamil tarafından derlenerek kitap haline getirildi. Şimdi, son birkaç yılda çıkan materyali de dikkate alarak; özellikle de KS üzerine İsmail Beşikçi'nin makalesine değer biçerek, bir kaç önemli noktaya değinmeye çalışacağım.

Konunun iyi anlaşılması için önce bir takım tarihsel gerçeklere, somut verilere ve kimi maddi olgulara yer vermem gerekiyor. KU hakkında sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için bu ön çalışma şart. Bu nedenle Ekim Devrimi öncesi ve devrimden sonra Bolşevik önderliğin bakış açısını; 1923'e kadar geçen süredeki gelişmeleri; 1929-30 döneminde ülke sathındaki yeni politikaları ve özelde KU'in şekillenişinden bunun yeni bir düzenlemeye tabi tutuluşuna kadar, ve sonraki yıllardaki gelişmelerden konumuzla bağı bulunan ve aydınlatıcı olacağına inandığım bazı bilgileri okurla paylaşmak istiyorum.

Ekim Devrimi'nden Sonraki İlk Birkaç Yıl...

Ekim Devrimi; "halklar hapishanesi" olarak bilinen Çarlık Rusya'sında gerçekleşti. Çarlık Rusyası, yüzlerce ezilen ulus ve milliyetin üzerinde tam bir egemenlik kurarak, halkları köleleştirme siyasetini her bakımdan hayata geçiriyordu. Büyük Rus şovenizminin kötü ünlü politikaları eşliğinde halklar birbirine kırdırılıyor, kitlesel katliamlar, toplu göçertmeler olanca hızıyla sürdürülüyordu. Çarlık Rusyası'nda ezilen ulus ve milliyetlerin özgürlüğü ve bağımsızlığı için mücadele ise kanlı saldırılara uğruyordu. Ulus ve halkların baskı altında kurtuluşu için mücadele de ise, değişik politik kesimlerin farklı düşünceleri vardı. Şubat Devrimi'nin ardında iktidara gelen burjuvazi de pekçok sahtekarlığa başvurarak ulus ve milliyetlerin haklı taleplerini boşa çıkartmaya çalışıyordu. Bu koşullarda Bolşevikler; ezilen ulus ve milliyetlerin kurtuluşunun burjuva milliyetçi politikalarla gerçekleşemeyeceğini, ezilen ulus ve milliyetlerin kurtuluşunun ancak proletarya önderliğinde devrimle mümkün olabileceğini berrak bir şekilde ortaya koydu ve bu politika kısa süre sonra gerçekleşen Ekim Devrimi ile başarıya ulaştı. Hemen ardında, bütün ulusların ayrılma hakkı ve tüm milliyetlerin ise tam hak eşitliği siyasetini pratikte tanıdılar. Çünkü proletarya önderliğindeki devrim, sözkonusu 'ayrılma hakkı' ve 'tam hak eşitliği'nin özgürce kullanılabilmesinin koşullarını yaratmıştı. Ancak bu hiçte kolay olmadı. Dışarıdan gelen baskılar; özellikle de 1919 yazında 14 (ondört) devlet tarafından Sovyetlere karşı ilan edilen savaş ve Sovyet Rusya topraklarının işgal edilmesi [*„Moskova'nın denetimindeki bölge, Rusya'nın toplam yüzölçümünün onaltıda birine düştü. O, anti-Sovyet denizde bir Sovyet adasıydı."* (Büyük Komplo, sayfa 86)]; içeride ise yüzyıllara dayanan Çarlık egemenliğinin etkileri bir çırpıda ortadan kaldırılamadı ve bunlara karşı mücadele ve bunun getirdiği zorluklar sürdü. İktidarını kaybeden güçler iç savaş yoluyla çok büyük engeller çıkardılar. Burjuva milliyetçilerinin gerici politika ve etkileri de küçümsenmeyecek ölçüde yaygındı. Ve "ulusal özgürlük" adı altında bazı bölgelerde çıkartılan ayaklanmalar, büyük kargaşalıklar ve karşıdevrimci güçlerin kendi iktidarlarını ilanı vb. gelişmeler, ulusal sorunun çözümü yönündeki gidişatı ciddi şekilde olumsuz etkiliyordu. Emperyalist devletler, Bolşevikler önderliğinde *"buzun kırılmış, yolun açılmış ve gösterilmiş olması"*nı her yola başvurarak engellemeye çalışıyorlardı.

Bu şartlarda, Ekim Devrimi'nden bir gün sonra toplanan "İkinci Sovyetler Kongresi"nde uluslarin ayrı devlet kurma hakkı onaylandı. 2 Kasım 1917'de ise, diğer kimi önemli kararların yanında, *"Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Lenin / Milliyetler Sorunları Halk Komiseri*

Stalin" imzasıyla *"Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi"* yayınlandı. Bu bildirge, daha sonraki gelişmelerin de adeta manifestosu niteliğinde idi. Ulusal sorun bağlamında Sovyet iktidarının da ilk belgesi niteliğine sahip bildirgede şunlar yazılıyordu:

"Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi:

İşçilerin köylülerin Ekim Devrimi kurtuluşun genel bayrağı altında başladı.

KÖYLÜLER çiftlik beylerinin iktidarından kurtulacaklar, çünkü toprak ve arazi üzerinde çiftlik beyi mülkiyeti yok artık; o kaldırıldı. ASKERLER ve BAHRİYELİLER Çarlık generallerinin iktidarından kurtulacaklar, çünkü bundan böyle generaller seçilebilir ve geri çağrılabilir olacak. İŞÇİLER kapitalistlerin keyfi davranışlarından ve baskılardan kurtulacaklar, çünkü şimdiden itibaren fabrikalar ve işletmeler üzerinde işçilerin kontrolü geçerli olacak. Yaşayan ve yaşama yeteneğine sahip her şey lanetli zincirlerinden kurtulacak.

Geriye kurtarılması gereken, RUSYA'nın ezilen ve horlanan HALKLARI kalıyor. Onların kurtarılması işi de derhal ele alınmak, kararlı ve geri dönülmez bir biçimde onların kurtulması sağlanmak zorundadır.

Çarlık döneminde Rusya halkları sistemli bir biçimde birbirlerine karşı kışkırtıldılar. Bu siyasetin sonuçları bellidir: Bir yanda kıyım ve pogromlar; diğer yanda halkların köleliği.

Bu rezil, halkların birbirlerine karşı kışkırtılması siyaseti için geri dönüş yoktur ve olmamalıdır. Bundan böyle bu siyasetin yerine Rusya halklarının ÖZGÜR ve DÜRÜST ittifakı siyaseti geçirilmelidir.

Emperyalizm döneminde, Şubat Devrimi ertesinde, iktidarın kadet burjuvazisinin eline geçmesinden sonra açık kışkırtma siyasetinin yerine, Rusya halklarına alçakça bir güvensizlik siyaseti geçirilmiş, bu siyaset de halkların «özgürlük»ü ve «eşitliği» üzerine edilen boş laflarla örtülmüştü. Bu siyasetin de sonuçları bellidir: Ulusal çatışmaların artması; karşılıklı güvenin sarsılması.

Bu alçakça yalan ve güvensizlik, baskı ve provokasyon siyasetine son verilmek zorundadır. Bundan böyle bu siyasetin yerine, RUSYA HALKLARININ BİRBİRLERİNE TAM GÜVENİ'ne götürecek açık ve dürüst bir siyaset geçirilmelidir.

Rusya'daki halkların dürüst ve sağlam birliği ancak böyle bir güven temeli üzerinde kurulabilir.

Rusya'daki halkların işçileri ve köylüleri, emperyalist ve ilhakçı burjuvazinin tüm saldırılarına karşı koyabilecek tek bir devrimci örgüt içinde ancak böyle bir birlik temelinde kaynaşabilir.

Bu yılın Temmuz ayında toplanan Birinci Sovyetler Kongresi, Rusya halklarının kendi kaderlerini özgürce tayin etmeye hakları olduğunu ilan etmiştir.

Sovyetlerin Ekim ayında yapılan İkinci Kongresi Rusya halklarının bu devrolunamaz hakkını daha kesinlikle ve kararlılıkla ortaya koymuştur.

Bu Kongre'nin kararları doğrultusunda davranan Halk Komiserleri Konseyi Rusya'daki milliyetler sorununa ilişkin çalışmalarını aşağıdaki ilkelere dayandıracaktır.

1) Rusya'daki halkların eşitliği ve egemenliği.

2) Rusya'daki halkların, ayrılma ve bağımsız devletler kurma hakkı dahil olmak üzere kendi kaderlerini özgürce belirleme hakkına sahip olmaları.

3) Ulusal ve ulusal-dinsel her türlü ayrıcalık ve sınırlamanın kaldırılması.

4) Rusya'nın sınırları içinde yaşayan ulusal azınlıkların ve etnik grupların özgürce gelişmesi.

Milliyetler Kurulu kurulur kurulmaz bu ilkelere uygun somut kararlar alınacaktır.

Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Lenin

Milliyetler Sorunları Halk Komiseri Stalin"

Bu bildirge, yaklaşık kırk yıllık sosyalizmin kuruluşu pratiğinde süreç içerisinde adım adım hayata geçirildi. Bilindiği gibi, bildirgenin sonundaki dört madde ulus ve milliyetlerin 'tam hak eşitliği'nin siyasal bakımdan çözmek demekti ki bu görev ilk birkaç ay içinde gerçekleşti. Sadece bu da değil; diğer taraftan Çarlık zamanında ilhak edilmiş, askeri işgale uğramış bölgelerden çekilmek; örnekse Finlandiya'nın bağımsızlığını kabul etme, "Türk Ermenistanı" olarak bilinen bölgedeki işgalin sona erdirilmesi, 1907'de İngiltere ile yapılan İran hakkındaki anlaşma gereği İran'ın kuzeyindeki askeri işgale son verilmesi, Çarlık zamanındaki Moğolistan ve Çin'in bazı bölgeleri üzerindeki hak iddialarının terkedilmesi gibi pekçok adım daha iktidarın ele geçirilmesinden kısa süre sonra gerçekleşti. Dışarıdaki bu gelişmeleri, içeride "Emekçilerin ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi" ile Rusya Sovyet Cumhuriyeti'nin "özgür ulusların özgür birliği" ilkesi temeli üzerinde kurulacağı belirlendi. Akabinde Temmuz 1918'de, sözkonusu ilke "Sovyet Anayasası"nda yerini aldı. Sovyet Anayasası, ulusların özgürce ayrılma hakkını, ya da özerk cumhuriyet veya özerk bölgeler şeklinde örgütlenmelerini garanti altına alıyordu.

Burada gözden kaçırılmaması gereken bir diğer önemli gelişme ise, Mart 1919'da gerçekleşen RKP (B) 8. Kongresi'dir. Bu Kongre'de partinin yeni programı kabul edildi. Çünkü daha önce RSDİP 2. Kongresi'nde kabul edilen program, yeni dönemin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktı. 1919'da kabul edilen parti programının, Stalin yoldaşın hayatta kaldığı bütün süre boyunca sosyalizmin kuruluşu sürecine ışık tuttuğu, bu programa dayanılarak hareket edildiği bilinçte tutulmalıdır. Bu program, ancak 20. Parti Kongresi'nde modern revizyonistlerin işbaşına gelmelerinin ardında iktidara tam olarak yerleştikleri 1961 yılında değiştirilebilmiştir.

8. Kongre'deki yeni program ortaya çıkarken; diğer taraftan Sosyalist Ekim Devrimi'nden hemen sonra, Çar'ın (Beyaz Ordunun) generallerinden Wrangel, Kornilov, Denikin ve bazı başkalarının örgütlediği karşıdevrim hareketi, ülkenin farklı alanlarında gerçek anlamda bir iç savaş çıkartarak, hiçte kısa sayılmayacak bir dönem, 1921'in sonlarına dek devam etti. Bu süreçte; "Parti, ülkeyi askeri kamp ilan etti ve iktisadi, kültürel ve siyasi yaşamını savaş düzenine göre ayarladı. Sovyet Hükümeti «Sosyalist anavatan tehlikede!» dedi ve bütün halkı onu savunmaya çağırdı.", "Gönüllülük sisteminin yerine zorunlu askerlik hizmetinin konulması" ve "Lenin'e karşı canice bir suikast teşebbüsünde bulunan sosyal-Devrimciler, Bolşeviklere karşı uyguladıkları Beyaz teröre misilleme olarak bir Kızıl teröre maruz bırakıldılar" gibi bir takım zorunluluklar kaçınılmaz hale geldi.

Bolşevikler, Beyaz Generaller çetesini yenilgiye uğratmak için mücadele ederken, bir yandan da belirlenen siyasal çizgi doğrultusunda ülkeyi inşa faaliyetini yürütüyordu. Tam da bu momentte, devrimin önemli üslerinden birinin, Petrograd'ın hemen yanıbaşında Kronstadt'ta karşıdevrimci karakterde bir ayaklanma başgösterdi. İçlerinde Kürt revizyonistlerinin de yeraldığı çok farklı kesimlerden çevrelerin, sözkonusu karşıdevrimci ayaklanma için *"ileri bir adım ve gerekli"* türünden methiyeler dizerek sahiplendikleri ve tam aksi istikamette bir çıkarsama ile komünistlerin-Bolşeviklerin tutumunu "reddettikleri" anımsandığında, bu çalışma içerisinde konuyu özetlemek kaçınılmaz hale geldi. Ayaklanma karşısında takınılan tavırlar; devrimin sürdürülmesi, proletarya diktatörlüğünün temellerinin sağlamlaştırılması ve sosyalizmin inşası gibi çok canalıcı konularda kimin ne düşündüğünü ve yapmak istediğini açık ve net bir şekilde ortaya koyuyordu. Her bakımdan etkileri ve sonuçları bugün hala önemi koruyan bu karşıdevrimci ayaklanma bağlamında, aşağıda kısa bir özeti aktarıyorum.

KRONSTADT – 1921

Finlandiya körfezinde, Petrograd'ın tam karşısına düşen Kronstadt adasında, donanmadaki denizciler tarafından 1921 yılının Mart ayının ilk günlerinde başlayıp, ancak 16 gün varlığını sürdürebilen 'denizciler ayaklanması', bir bakıma tüm taraflar için "turnusol" işlevi gördü. Ekim Devrimi'nin başarısını sürdürmesini engellemek amacıyla her şeyin yapıldığı bir süreçten geçiliyordu. Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı çok ağır bir tablo devralınmıştı. Çar yıkılmış ama artıkları yeniden iktidar olma umuduyla değişik cephelerden komünistlere karşı savaşıyorlardı. Beyaz Ordular fiilen devrime karşı savaş başlattı, iç savaş çıktı. Bunu, köylü isyanları izledi. Bu dönemde, 1920 Kasım'ıyla 1921 Mart ayı arasında yüzlerce (yalnızca Şubat ayında 118 ayrı isyan) köylü isyanı çıktı. Bazı yerlerde, ayaklanan köylülerden oluşturulan 50 bin (ve daha fazla) kişilik silahlı çeteler örgütlendi. Kafkaslardaki karşıdevrimci iktidarlar, tam da bu 'fırsatta',ömürlerini ,uzatmaya' koyyuldular.. Eşine ender rastlanan açlık ve salgın hastalıklar başladı. Tarım, ticaret, endustri, ulaşım gerçek anlamda 'yıkım' halindeydi. Sanayi, özellikle ağır sanayi, maden işletmeleri vb. kullanılmaz durumdaydı. Demiryolları (3762) ve karayolları (3597) köprüleri, telgraf hatları (60 bin mil) vb. tahrip edilmişti. En temel tüketim ürünleri temininde ciddi güçlükler yaşanıyordu. Öyleki "yiyecek müfrezeleri", "yol kesme taburları" oluşturulmuştu. Bütün bunlara sol, sosyalist maskeli muhalefetin yarattığı zorluklar ekleniyordu. Her türden burjuva kesimler ise aralıksız bir şekilde "özgürlüklerin yokedildiği" safsatası ile antikomünist saldırılarını arttırıyordu. Bu koşullarda, sosyalizmin inşasında büyük zorlukların aşılması ise hiçte kolay olmuyordu. "Savaş komünizmi" siyaseti ve ardından gelen NEP politikası, hatta 10. Parti Kongresi'ndeki kimi zorunluluklar (toplam üyelerin yaklaşık dörtte birinin parti üyeliğinden ihracı gibi), ülkenin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle gündeme geldi.

Kronstadt, işte bu ve benzer gelişmelerin tam göbeğinde ortaya çıktı. Ülkenin içinde bulunduğu şartlarda istifade ederek ayaklanma hazırlıklarına girişen denizcilerin akıl hocaları ve kışkırtıcıları olarak Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler isyana Petrograd'ı da katma hevesinde idiler. Sonuçta; Menşevikler, Anarşistler, Sol Sosyalist Devrimciler, Beyaz Ordu generalleri, Çar artıkları vs. hepsi Kronstadt'ta vuku bulan ayaklanmayı büyük bir hararetle sürdürmeye koyuldular. 2 Mart'ta kendilerini "devlet iktidarı" ilan eden isyancılar "Aynı gün, Beyaz Muhafız General Kozlovski Kronstadt savunmasının başkomutanlığına atandı". Denizcilerin ayaklanması, doğal olarak ABD,

Fransız emperyalistleri başta olmak üzere, proletarya diktatörlüğü karşıtı tüm güçlerden de destek gördü. Bolşeviklerin karşısına "özgür Sovyetler", "fikir özgürlüğü", "gerçek demokrasi" ve hatta "devrimin anlamı karikatürize edildi", "işçilere ve köylülere boyun eğdirildi", "bütün ülke parti ve gizli polis tarafından susturulmuş", "hapishaneler karşı-devrimcilerle değil, emekçilerle ve aydınlarla dolu" vb. bir program ve propaganda eşliğinde, proletarya diktatörlüğü devletini "komiserokrasi", "tırnak içinde sosyalizm" (isyancıların gazetelerinde çıkan yazılardan) şeklinde itham ediyorlardı. Bolşevikler, büyük bir sabırla Kronstadt isyancılarına ayaklanmaya son vermelerini ve "sosyalist anavatana karşı düşmanlık" yapmaktan vazgeçmelerini istedi ve fakat buna rağmen isyan sürdürülünce, haklı olarak 'sert' bir yanıt verildi. Yapılan tüm uyarılara aldırış edilmeyince, şiddetin devreye konulması (Troçki, Buharin, Zinovyev gibi o gün için partinin önde gelenleri ve ayrıca İşçi Muhalefeti ve Demokratik Merkeziyetçiler'inde onayını alarak) kaçınılmaz hale geldi. Komünistler, ayaklanmayı 'gerici ve karşıdevrimci' görüp mahkum ettiler; ardından şiddet kullanmak zorunda kaldılar. O günlerde, Lenin Kronstadt için şu değerlendirmeyi yapıyordu:

"Kronstadt'tan son haberleri henüz almadım, fakat çok iyi tanıdığımız beyaz generaller figürünü son hızla su yüzüne çıkaran bu ayaklanmanın birkaç gün içinde, evet hatta belki de birkaç saat içinde halledileceğinden eminim. (...) Hiç kuşku yok ki orada aynı zamanda beyaz generaller de -bunu hepiniz biliyorsunuz- büyük bir rol oynadılar. Bu tamamen kanıtlanmıştır. (...) Bu küçük-burjuva karşı-devrim hiç kuşkusuz Denikin, Yudeniç ve Kolçak'ın toplamından daha tehlikelidir, çünkü proletaryanın azınlıkta olduğu bir ülke söz konusudur." (Seçme Eserler, Cilt: 9, sayfa 123-124)

Tukaçevski(*) önderliğindeki Kızıl Ordu birlikleri isyancıları yenilgiye uğrattı. Karşıdevrimci Kronstadt isyancılarına karşı, bizzat 10. Parti Kongresi'ne 'delege' olarak katılmış ve toplam delegelerin dörtte birinden biraz fazla sayıda 300 delegenin gönüllü katılımı da oldu. İsyanın lider kadrosu, beklendiği gibi kaçıp Finlandiya'ya sığındı ve hemen ardından, Mayıs ayında Beyaz Ordu çetecilerinden General Wrangel'in ordusunda göreve hazır olduklarını açıkladılar. Göçmen olarak gittikleri ülkelerde, büyük çoğunluğu Sovyet düşmanlığını sürdürdü. Ayaklanmanın başını çekenlerden Petrichenko, daha sonra PdSB ile dostluk ilişkisi sürdüren çevrelerle ilişkilendi ve 1945 yılında SSCB'ne geri döndü, tutuklandı ve toplama kampına gönderildi, kısa süre sonra da öldü.

Kronstadt isyancılarının akılhocalarının, ısrarla Lenin'in "merkezileşmiş liderlikte ısrar ettiği", "parti disiplininde ısrar ettiği", "sivil özgürlükleri bastırdığı", "terörü onayladığı ve uyguladığı" vb. türünden ithamlar, tam da bu dönemde en üst noktaya çıktı. Lenin ve yoldaşlarının "emekçi demokrasisini yokedip, totaliter bir yönetimin temellerini attıkları" vb. noktasına kadar vardırılan bu antikomünist ve revizyonist saldırganlık, daha sonraları [ve hala] PdSB ve 3S karşıtlığında vazgeçilmez temel argümanlar haline getirildi. Özetlemek gerekirse; Kronstadt ayaklanması denek taşı rolü oynadı: Ya proletarya diktatörlüğünün gerekleri doğrultusunda ilerlemek, ya da burjuvazinin yedeğine düşmek! Tüm PdSB dönemi boyunca da aynı belirleyici durum sürdü...

(*) Penza bölgesinden soylu bir ailenin çocuğu olarak doğar. İmparatorluk Harbokulunda yetişir. Birinci Dünya Savaşı'nda Çarlık Ordusu'nda Yüzbaşı olarak görev yapar. Ekim Devrimi'nden sonra Bolşevik saflara geçer. İç Savaş'ta büyük başarılar gösterir: bu yıllarda, 1919'da Yudeniç'in ilerlemesini durdurur. 1920'de, daha 27 yaşında iken Kuzey Polonya cephesindeki Kızıl birliklere komuta eder ve kötü ünlü Mareşal Pilduski'ye yenilgiyi yaşatır. 1936-38 Temizlik Harekatı esnasında, hakkında yapılan soruşturma ertesinde suçlu bulunarak kurşuna dizilir.

Ekim Devrimi'nden ancak beş yıl sonra, Aralık 1922'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kuruldu. Bu tarihe kadar, her biri bağımsız olan cumhuriyetler şunlardı: Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, BeloRus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti. Bunlardan Gürcistan-Ermenistan-Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri kendi aralarında Transkafkasya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti şeklinde birleşerek örgütlendiler. "Transkafkasya" oluşumu (ya da özgür birliği), diğer cumhuriyetlerle özgür birliğin sağlanması yönündeki çalışmaları hızlandırdı ve nitekim 30 Aralık 1922'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 1. Sovyet Kongresi, Stalin'in sunduğu 'Rapor'u ele alıp SSCB'nin kuruluşuna dair "Deklarasyon"u ve "Federal Sözleşme"yi onayladı; ayrıca SSCB'nin Merkez Yürütme Komitesi'ni seçti. "Deklarasyon", hangi ilkeler temelinde birleşildiği bağlamında tarihsel öneme sahiptir. SSCB'nin ilk anayasasının temellerin atıldığı bu tarihsel belgeyi özetle aktarıyorum:

"Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Kuruluşu Üzerine Deklarasyon

Sovyet Cumhuriyetlerinin kurulmasından bu yana, dünya devletleri iki kampa bölünmüş bulunuyorlar: kapitalizm kampı ve sosyalizm kampı.

Orada, kapitalizm kampında, ulusal düşmanlık ve eşitsizlik, sömürgeci kölelik ve şovenizm, ulusal baskı ve pogromlar, emperyalist canavarlıklar ve savaşlardan başka birşey yok.

Burada, sosyalizm kampında, karşılıklı güven ve barış, ulusal özgürlük ve eşitlik, halkların barış içinde birarada yaşama ve kardeşçe işbirliği var.

Milliyetler sorununu, halkların özgür gelişmesini, insanın insan tarafından sömürülmesi sistemiyle bağdaştırarak çözme yolundaki kapitalist dünyanın onlarca yıllık denemeleri verimsiz çıkmıştır.

Ulusal baskıyı kökünden yıkma, bir karşılıklı güven ortamı yaratma ve halkların kardeşçe işbirliğinin temellerini atmanın ancak Sovyetler kampında, ancak nüfusun çoğunluğunu kendi çevresinde toplamış bulunan proletarya diktatörlüğünde olanaklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Sovyet Cumhuriyetlerinin iç ve dış tüm dünya emperyalistlerinin saldırılarını püskürtmesi, yalnızca bu koşullar sayesinde mümkün olmuştur.

İçsavaşa başarıyla son vermeleri, varlıklarını güvence altına almaları ve barışçıl iktisadi inşaya geçmeleri yalnızca bu koşullar sayesinde mümkün olmuştur.

Ama savaş yılları hiç de iz bırakmadan geçip gitmemiştir. Savaşın mirası olan yakılıp yıkılmış tarlalar, işlemez olmuş fabrikalar, yakılıp yıkılmış üretici güçler ve tükenmiş iktisadi kaynaklar, tek tek Cumhuriyetlerin ekonomiyi inşa etme alanındaki münferit çabalarının yetersiz olduğunu göstermektedir. Ulusal ekonominin yeniden inşasının, Cumhuriyetler ayrı ayrı varoldukları sürece imkansız olduğu ortaya çıkmıştır.

Öte yandan, uluslararası durumun istikrarsızlığı ve yeni saldırılar tehlikesi, kapitalist kuşatmaya karşı Sovyet Cumhuriyetlerinin birleşik cephesinin kurulmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Son olarak, sınıf niteliği itibariyle enternasyonal olan Sovyet iktidarının tüm yapısı, Sovyet Cumhuriyetlerinin emekçi yığınlarını sosyalist bir aile içinde birleşme yoluna itmektedir.

Bütün bu koşullar, Sovyet Cumhuriyetlerinin, aynı zamanda hem dış güvenliği, hem iç iktisadi gönenci ve halkların ulusal gelişme

özgürlüğünü güvence altına almaya yetenekli bir federal devlet halinde birleşmesini buyurmaktadır.

Kendi Sovyet Kongrelerinde kısa süre önce «Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği»ni kurma kararını oybirliğiyle kararlaştırmış bulunan Sovyet Cumhuriyetleri halklarının iradesi, bu Birliğin, eşit haklara sahip halkların özgür bir birleşmesi olduğunun, her Cumhuriyetin Birlik'ten özgürce çıkma hakkının güvence altında bulunduğunun, Birliğe varolan ya da gelecekte ortaya çıkacak tüm Sosyalist Sovyet Cumhuriyetlerine açık olduğunun, yeni federe devletin, halkların barış içinde birarada yaşama ve kardeşçe işbirliğinin 1917 Ekim'inde atılan temelinin ona layık bir taçlandırması olduğunun, onun dünya kapitalizmine karşı güvenilir bir kale olacağının ve bütün ülkeler emekçilerinin bir Dünya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti halinde birleşmesine giden yolda yeni bir adım oluşturacağının güvenilir garantisidir.

Tüm bunları bütün dünya önünde ilan eden ve bizlere vekalet vermiş bulunan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinin anayasalarında ifadesini bulan Sovyet iktidarının temellerinin sarsılmazlığını resmen ilan eden biz işbu Cumhuriyetler delegeleri, bize verilmiş bulunan vekalet gereğince, «Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği»nin kuruluşu üzerine sözleşmeyi kararlaştırırız" (Stalin, cilt 5, sayfa 321-322-323)

Sovyetler Birliği Merkez Yürütme Komitesi, 6 Temmuz 1923'te SSCB'nin ilk anayasasını kabul etti ve ardından 31 Ocak 1924'de toplanan SSCB 2. Sovyet Kongresince de onaylandı. RKP(B) 12. Kongresi'nde ise, "Parti ve Devlet İnşasında Ulusal Etkenler" başlıklı 'özel bir karar' alındı. Alınan kararla; 'Anayasada'da SSCB Yüksek Sovyeti, Birlik Sovyeti ve Milliyetler Sovyeti şeklinde iki ayrı bölümden oluşturulmuş oldu.

SSCB'nin 1936 Anayasası'nda değişiklik yapıldı ve SSCB'nin en yüksek devlet iktidarının organının SSCB Yüksek Sovyeti olduğu; bunun da Birlik Sovyeti ve Milliyetler Sovyeti'nden oluştuğu değişikliği ile Milliyetler Sovyeti daha da genişletilip, Birlik Sovyeti ile eşit haklara sahip kılındı. Milliyetler Sovyetine temsilci seçimi; her Birlik Cumhuriyeti için 25, Özerk Cumhuriyet için 11, Özerk Bölge için 5 ve Milli Bölgeler için ise 1'er temsilci düzeyinde kararlaştırıldı.

...

Bolşevikler, Ekim Devrimi sürecinde ulus ve milliyet sorunlarının çözümündeki zorlukların kendilerine ne tür görevler yüklediğinin bilincinde hareket ettiler. Ulusal ve milliyetler sorununun bir çırpıda çözülemeyeceğinin derin kavrayışı içerisinde hareket ettikleri için,

öncelikli görevlerden birininde sorunun bulunduğu tüm bölge ve alanlarda gerekli somut bilgilerin edinilmesi işine özel bir önem verdiler. KU bağlamında, Kürtlerin nisbeten yoğun yaşadıkları alanlara ilişkin raporlar hazırlandı. Bu raporlar ve gelen bilgiler (ki bunların içerisinde gerçekten de hatalı, hatta gerçek durumla hiç ilgisi bulunmayanları da vardı!), Leninist ulusal siyaset ışığında değerlendirildi. Başka türlü; binlerce reyon, yüzlerce bölge, özerk bölge, yöre, çevre, bucak, ilçe, iller vb. problemi masa başında, hazır reçetelerle çözülemezdi. Stalin'in somut *"Bizzat Azerbaycan'a gelince, bu ülke en geri ataerkil-feodal ilişkilerin ülkesidir."* (Stalin, Cilt 5, sayfa 48) tespitleriyle gerçeğe işaret etmesinde, elbetteki kendisinin bir dönem doğrudan Parti faaliyeti yürütmesinin verdiği avantaj vardı. Ancak devrimden sonra, sosyalist devlet ve komünist parti önderliğinde sorunun çözümüne yönelik politika ve pratik yoğunlaşmanın belirleyiciliği kesindir.

"Ulusal Sorunun Ele Alınışı Üzerine" makalesinde şunları belirtiyordu Stalin:

"1- Geri kalmış ulusların ve halkların ekonomik durumlarının, yaşam tarzlarının ve kültürlerinin araştırılması;

2-Bu halkların kültürlerinin geliştirilmesi;

3-Bu halkların siyasi olarak aydınlatılması;.." (Cilt 5, sayfa 57)

Sosyalizm kuruluşu sürecinin ilk yıllarında, diğer şeylerin yanında, en çok problemin çıktığı konulardan birinin de ulusal sorun alanı olduğu bilinir. Lenin ve Stalin başta gelmek üzere Sovyet devleti ve Parti'nin yönetici ve kadrolarının tüm çabalarına rağmen ciddi düzeyde şoven ve milliyetçi sapmaların ve yine bunlara karşı mücadele adı altında sapmaların yaşandığı da gerçek. Ki, örnekse Stalin'in Haziran 1923'te "Ulusal Cumhuriyetlerin ve Bölgelerin Sorumlu Fonksiyonerleriyle Dördüncü Danışma Konferansı"nda bu konudaki gelişmeleri değerlendirirken Buhara bağlamında *"Buhara üzerine rapor, samimiyetsizliği ile bütün diğer raporlardan ayrılmaktadır."* (cilt 5, sayfa 270) tespitinde de açıkca görülüyor ki, açığa çıkarılmadıkları ve giderilmedikleri koşullarda, bu tür sapmalar çok daha ağır sonuçlara kadar gidebiliyordu. Zaten dikkat edilirse, PdSB'nde sosyalizm kuruluşu süreci ilerledikçe, ulusal alana ilişkin ilerlemelerde de belirgin atılımlar ve engeller daha net görülmeye başlar. Anımsatmakta yarar var, bu dönemde; *"SBKP(B) MK'sı başta olmak üzere 11 merkez komitesi, 6 bölge komitesi, 104 yöre komitesi, 30 çevre komitesi, 212 il komitesi, 336 kentsel reyon komitesi, 3.479 kırsal reyon komitesi ve 113.060 temel parti örgütü"* (Stalin, cilt 14, sayfa 236) üzerinden, işte bu yerel ve özgün örgütlenme ağının yaygınlığı sayesinde sosyalizm kuruluşu sürecinde

diğer şeylerin yanında ulusal ve milliyet sorunları da ele alınmış ve son durum anayasada ifadesini bulmuştur.

Sanıldığının aksine, PdSB'nde ulusal sorunların çözümü oldukça ağır ve çetin koşullarda, pek çok ciddi sorun ve engelle karşılaşmış, tüm bu zorluklarla mücadele içerisinde 'inanılmaz' olan başarılmıştır. Diğer şeyler bir yana, onlarca ulus ve yüzden fazla milliyetin bulunduğu; geçmişin tüm kiri-pasının, her türden şovenizm ve milliyetçiliğin vs. derin izlerinin bir çırpıda ve kararlarla silip atılması mümkün değildi ki komünistler daha işin en başında geçmişin izlerinin gelecekte ne tür sorunlara yolaçacağını biliyor ve pratikte problemlerle karşılaştıkları ölçüde yeni sorunlar ve yeni çözümler çerçevesinde sosyalizmin kuruluşu doğrultusunda yol almaya çalışıyorlardı.

Çarlık rejimi altında "Halklar hapishanesi Rusya"da, onlarca ulus ve yüzden fazla ulusal topluluğun bulunduğu biliniyor. Ekim Devrimi ile birlikte, özgürlüklerini kazanan, ve daha önce adları bile anılmayan ulusal topluluklar-halk grupları toplamının sayıyı daha da arttırdığı açık. AntiSovyet temelde hareket etselerde, kimi Kürt yazarlar da bu gerçeği kabul etmektedir. Örnekse; H. Şamil "1920'li yılların başında kurulurken resmen 190 küsür halktan oluşan" şeklinde yazarak işaret ettiğimiz gerçeği kabullenmektedir. Her ne kadar katı bir Stalin karşıtı ve antiSovyet önyargılarla hareket etseler de, bu kategorideki yazarların bir kısmı da yüzden fazla ulus-milliyet problemlerinin boyutu ve nelerin yapıldığı bağlamında bir takım olguları itiraf edebilmektedirler.

KU konusu tartışıldığında, dönemin Kafkasya gerçeği atlanmamalıdır. *"Parti ve Devlet Kuruluşunda Ulusal Etkenler"* başlıklı ,Rus Komünist Partisi XII. Kongresine Sunulan Rapor'unda (23 Nisan 1923), bölgeye ilişkin olarak Stalin şu değerlendirmeyi yapıyordu:

"Gürcistan'ı alalım. Bu ülke nüfusunun %30'dan çoğunu, Ermeniler, Abazalar, Acarlar, Osetler, Tatarlar gibi, Gürcü olmayan nüfus oluşturur. Gürcüler başta gelirler. Gürcü komünistlerin bir bölümünde, bu küçük milliyetlerin pek hesaba katılmaması düşüncesi doğmuştur, ve gelişiyor; bu milliyetler, görüyor musunuz, bize göre daha kültürsüz, daha gelişmemiştirler, ve bu nedenle, hesaba katılmayabilirler. Bu şovenizmin, zararlı ve tehlikeli şovenizmin ta kendisidir, çünkü küçük Gürcistan Cumhuriyeti bir uyuşmazlık alanı yapabilir, ve daha şimdiden bir geçimsizlik alanı durumuna getirmiştir.

Azerbaycan. Bu ülkede temel milliyet Azerilerdir, ama Ermeniler de vardır. Azerbaycanlıların bir bölümü arasında da, bazan pek de örtülü olmayan bir eğilim vardır, şöyle ki: Biz Azeriler, görüyor musunuz, bu ülkenin çocuklarıyız; oysa onlar, Ermeniler, dışardan geliyorlar. Bu

nedenle, onları biraz bastırıp ezebilir, çıkarlarını hesaba katmayabiliriz. Bu da şovenizmdir. Sovyetik iktidarın üzerinde yükseldiği milliyetlerin eşitliği temelini tehlikeye düşürür. (...)

Bütün bunlar, çatışmalara, sovyet iktidarının güçten düşmesine yolaçar. Bu yerel şovenizm eğilimi de kökünden kesilip atılmalıdır. Elbette, tüm ulusal sorunun dörtte-üçünü oluşturan büyük-Rus şovenizmi karşısında, yerel şovenizm o kadar önemli değildir; ama yerel çalışma bakımından, ülke insanları bakımından, ulusal cumhuriyetlerin kendi barışçıl gelişmeleri bakımından, bu şovenizm birinci dereceden bir önem taşır.

Bu şovenizm bazan çok ilginç bir evrim göstermeye başlar. Kafkas-ötesinden sözetmek istiyorum. Kafkas-ötesinde, on milliyetten insanın yaşadığı üç cumhuriyet olduğunu bilirsiniz. Kafkas-ötesi, uzun süreden beri bir kıyım ve uyuşmazlık alanı, ve sonra da, menşevizm ve milliyetçiler döneminde, bir savaş alanı olmuştu." (J. Stalin, Marksizm ve Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, Sol Yayınları, sayfa 194-195)

Her bir Cumhuriyet'de onlarca farklı halkın yaşadığı bu bölgenin halkları arasında öteden beri süregelen sorunların varolduğu vs. dikkate alınmadan, bölgedeki ulusal ve milliyet sorunları çözümünü farklı çözüm biçimlerini kavramak olanaklı değildir. Dolayısıyla, örnekse; Gürcistan SSC'nde 94 farklı etnik yapının ya da yalnızca Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde 30 civarında etnik grubun varlığı ve bunun getirdiği 'doğal' zorluğun; devrimden hemen sonra meselenin PdSB tarafından nasıl ele alındığı, hangi adımların atıldığı ve ilk etapta ve süreç içerisinde ne ölçüde çözüldüğü, öte yandan ne tür sorunlarla yüzyüze gelindiği; ayrıca hangi yanlışlıkların yapıldığı ve eksik davranıldığı vs. bilince çıkarmadan 1917-1950 ortasına kadar geçen sürede sosyalist tarihin objektif bir değerlendirmesi mümkün değildir.

Stalin, aynı Rapor'unda *"İşte bundan ötürü de, Kafkas-ötesinde, milliyetler arasındaki ilişkileri düzenlemeye yetenekli özel bir organ kurulması zorunlu."* dediğinde; Kafkas-ötesinde, Azerbaycan-Gürcistan-Ermenistan'da geçmişte yaşananların ve çok "uzun süreden beri bir kıyım ve uyuşmazlık alanı", yakın zamanda ise menşevik ve milliyetçi iktidarlar dönemindeki durumun bilincinde hareket ediyordu. Emperyalistler, Çar'ın uzantılarına verdikleri destek ve sağladıkları olanaklarla ‚içeride', özelde Kafkasya bölgesinde Bolşeviklerin ulusal sorunların üstesinden gelmelerini önlemek amacıyla ayaklanmalar çıkartıyorlardı. Konuyla ilgili, „Büyük Komplo"dan aktaralım:

„28 Ağustos'ta [1924/NB] Kafkasya'da planlanan ayaklanma patlak verdi. Şafak vakti; Noi Jordania'nın adamlarından oluşan silahlı

bir müfreze, Gürcistan'ın hala uykuda bulunan Çiaturi kasabasına saldırdılar, yerel Sovyet görevlilerini öldürüp kasabayı ele geçirdiler. Kafkasya'nın her yanında terör eylemleri, cinayet ve bombalamalar hüküm sürdü. Petrol yataklarını ele geçirmeye girişildi... " (sayfa 133)

Sovyet iktidarı ve Leninist Parti bölgeye ilişkin politikalarını oluştururken, tüm olan-biteni mümkün olduğunca eksiksiz bir biçimde değerlendirerek hareket ediyordu. Olayların gelişim seyri, ortaya çıkan çelişki ve sorunların giderilmesi ve benzeri konularda özgül durumu hesaba katan, sözkonusu alan ve konu hakkında özel araştırma grupları/komisyonlar kurarak hareket ettiği vb. içindir ki Kafkasya ve diğer bölgelerdeki ulus/milliyet sorunlarının üstesinden gelmek mümkün olabildi...

Tüm bunlar anlaşılmadan (önyargılarından ötürü algılamayanların sayısı az değil!), kavranmadan Kafkasyadaki ulus ve halkların durumu üzerine sağlıklı sonuçlara varılamaz. Zira, çok laf eden antiStalin çizgideki Kürt milliyetçi çevreleri gelişmelerin her bir aşamasında ne tür değişikliklerin yapıldığı üzerine kafa yormuyorlar. KU'in bir kez kurulduktan sonra, statüsünün hiç değiştirilmemesi gerektiğini savlayanların ulusal örgütlenme hakkında Sovyet özgünlüğünü bilmedikleri, bilenlerin ise bilinçli bir şekilde çarpıttıklarını düşünüyoruz. Bir örnek: 20 ocak 1921 tarihli kararname ile "Özerk Sovyet Sosyalist Dağ Cumhuriyeti" kuruluyor ve Çeçen, Nasranov, Vladikafkas, Kabartay, Balkar ve Karaçay Bölgeleri bu cumhuriyetin kapsamına giriyor. Ancak, bu tarihten 1924'e kadar geçen zaman içerisinde aynı yerde "bir dizi özerk ulusal bölge" oluşturuluyor. Ve Temmuz 1924'te Sovyet Sosyalist Dağ Cumhuriyeti feshediliyor. 1936'da yürüyen Anayasa tartışmalarına ve sonuçlarına bakıldığında da; Sovyetlerde özerk cumhuriyet, birlik cumhuriyetlerinin statülerinin yeniden düzenlenmesi ve değişiklik önerileri; ya da "Milliyetler Sovyeti"nin kaldırılması önerileri ve ayrıca Tatar Özerk Cumhuriyeti, Volga Almanları Özerk Cumhuriyeti ve Kırım Özerk Cumhuriyeti özgülünde bunların neden Birlik Cumhuriyeti kategorisine çıkarılmaması gerektiği vb. gibi tüm gelişmeler; KU konusu incelendiğinde, dikkatle gözönünde bulundurulması gerekir.

KU konusuna tarihsel gerçekler temelinde yaklaşmayanlardan bazılarının, bu konuyu, bütünüyle keyfi yorumlara tabi tuttukları, hatta içlerinde bazılarının konuyu SSCB-TC ilişkileri (iddia sahipleri "anlaşma" diyor!) çerçevesinde ele aldıkları biliniyor. TC devletinin, PdSB için her daim 'çıban başı' niteliğe sahip bulunduğu, emperyalist devletlerle işbirliği içerisinde bulunmasının büyük tehlikeleri barındırdığı,

hem 'normal' zamanlarda ve hem de 'sıcak' hallerde tüm boyutlarıyla artık biliniyor. Bilinenleri, tekrarlamaya girmeden, TC'nin PdSB için tehlike merkezlerinden biri oluşunu, sahip bulunduğu Kürt politikası nezdinde de tespit edebiliriz. Türk devleti, Ekim Devrimi'ne karşı savaşan Beyaz karşıdevrimci çeteleri (generalleri) desteklemek ve korumakla kalmamış; Kafkasya'daki üç'ayrı ülkede (Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) geçici bir süre iktidarı ellerinde tutan karşı devrimci mihrakları da desteklemiştir. Sonra, buralarda sosyalizmin inşası çalışmalarına 'çomak sokmaya' yeltenmiş, emperyalist devletlerin 'ileri karakolu' rolüne soyunmuştur. Tüm bunları yaparken ama, PdSB ile ilişkilerini sürdürmeyi ihmal etmemiştir. Ekim Devrimi'nin Kafkasya'da başarıya ulaşması, karşıdevrimcilerin tepelenmesi ve sosyalizmin inşasına girişilmesi elbetteki Türkiye devletini her bakımdan rahatsız etmiştir. Azerbaycan'da olduğu kadar Ermenistan'da ve Gürcistan'da da komünistlerin başarılı oluşu, TC'nin 'uykularını kaçırmıştır'. Bu cumhuriyetlerle 'sınırdaş' oluşunun yanısıra, adı geçen cumhuriyetlerdeki bazı halkların aynı zamanda Türkiye'de de kitlesel yoğunluk ölçüsünde yaşıyor olmaları nedeniyle, 'Kuzey komşularda' cereyan eden gelişmenin kendilerine yansımalarından büyük rahatsızlık duyduğu da gerçektir. Örnekse; Gürcistan'daki Laz'ların *"Krasniy Lazistan"* [Kızıl Lazistan] adıyla tanınmaları, ya da Azerbaycan'daki Kürtlerin yoğun bulundukları bir alanda «Kûrdîstanskî Ûyêzd», örgütlülüğüne kavuşmaları; Ermenistan'daki Kürtlerin gün geçtikce artan çok yönlü sosyalist gelişmişlikleri, veya bu ülkedeki Asur Cemiyeti'nin çalışmaları; ya da adı geçen üç cumhuriyetin hemen kuzeyindeki bazı halkların (Çerkez, Oset vd.) özerk bölge-cumhuriyetler oluşturmaları, elbetteki Türkiye'yi yakından ilgilendiriyor ve endişeye sevkediyordu ki bilindiği gibi zaman zaman Türk yetkililer şikayet ve rahatsızlıklarını açıkca ortaya koymuşlardır da. Ki, bu durum yalnızca sosyalizmin bir kazanımı olan özerk bölgelerin kurulmasına karşı duyulan bir kızgınlık değil, yanısıra sosyalizmin diğer kazanımlarının bu halklar (özelde Kürtler) şahsında vücut bulan muazzam gelişiminde de müthiş bir rahatsızlık duyuluyordu. Örnekse; 1934 yılında gerçekleşen 'Kürt Konferansı'na karşı, TC tarafından büyük tepki oluşmuştu. Zira Sovyet Kürtlerinin sosyalizmin kazanımlarıyla ilerlemesinin ortaya çıkardığı tablo da Türk tarafını endişeye sevkediyordu. Dönemin belgelerine bakıldığında, Türk tarafının 'protesto' ve beklentilerinin fazlalığı görülecektir. Bütün bunlar ve benzeri gelişmeler yaşanmıştır. Peki ama bunlardan hareketle, akıl zorlamaları içerisine girip PdSB'nin iç örgütlenmesinde yaptığı idari statü değişikliklerini "TC'nin istek ve temennileri vb. nedeniyle yapıldığı"

noktasına vardırmanın haklı bir yanı olabilir mi? Hatta, SSCB ile TC arasında kurulan ilişki veya yapılan anlaşmalara dayanarak, örnekse 1936'da imzalanan Montro Antlaşmasından hareketle, SSCB'ndeki *"Kürtlerin konumunda bir gerileme görülür"* (Naci Kutlay, age., sayfa 210) sonucuna varmanın, "bilimsel" bir yanı, ya da "tarihsel gerçeklikle" bir bağı olabilir mi? Bu ve benzer savlar, açık ki ancak antikomünizm temelinde yükselen milliyetçilikle izah edilebilir. Çünkü; belgeler, tarihsel olgular, olayların gelişimi vb. birlikte ele alındığında; PdSB'ndeki gelişmelerin ve idari değişikliklerin, komşu devletlerle herhangi bir ilişkisinin bulunmadığı, özelde Türkiye devleti ile bağının kurulamayacağı her bakımdan görülecektir.

Stalin'in Türkiye'den toprak istediği ya da bunun karşılığında KS'u lağvetmeyi önerdiği vb. akla ziyan çıplak yalanlarla siyaset yapanlar; benzer bir senaryoyu epey zaman önce antiSovyet konumdaki Türk gericilerinin yaptıklarını ve fakat inandırıcı olamadıklarını, toprak ve üs isteme mavalının bütünüyle yalandan ibaret kaldığı vb. anımsamalarında yarar var. KS'un statüsündeki değişiklikler bağlamında gerçekte ders çıkartılmak isteniyorsa, bu niyete sahip olanların her şeyden önce masa başında üretilmiş yalanlardan uzak durmayı başarmaları gerekiyor.

Antikomünizmden bir biçimde etkilenen bir kısım Kürt milliyetçisinin Stalin'i bilinçli olarak karaladıkları ve diğer bir kesiminin ise Stalin'i kavrayamadığı söylenebilir. Bu inceleme içerisinde, KS'un kuruluşu ve bir süre sonra statüsünün farklılaşması bağıntısında iddialarına yer verdiklerimizin hemen hepsi, Stalin'in konu üzerine teorik ve pratik perspektifinden -eğer bilinçli olarak çarpıtmıyorlarsa-, zerre kadar bir şey anlamamışlardır. KS'un "lağvedildiği" ve bunun Stalin'in anlayışından ileri geldiğini zırvalayanlar, gerçek durumun ne olduğunu, aşağıya alacağımız aktarmada görebilirler. Stalin, Haziran 1930'da, SBKP(B) XVI. Parti Kongresi'ne MK'nin Siyasi Raporu'nda "ulusal bölgelerin kaldırılması" hakkında şuna dikkat çekiyordu:

"Biz, ulusal baskıyı kaldırdık, ulusal ayrıcalıkları kaldırdık ve ulusal hak eşitliğini getirdik. Sovyetler Birliği milliyetleri arasında, sözcüğün eski anlamında ulusal sınırları, sınır direklerini ve gümrük duvarlarını yok ettik. Sovyetler Birliği halklarının iktisadi ve siyasal çıkar birliğini kurduk. Ama bu, bizim bununla ulusal farkları: ulusal dilleri, kültürleri, töreleri vb. kaldırdığımız anlamına mı gelir? Bu anlama gelmediği açıktır. Ama eğer ulusal farklar: dil, kültür, töreler vb. varlıklarını sürdürüyorlarsa, şimdiki tarihsel dönemde cumhuriyetleri ve ulusal bölgeleri kaldırma talebinin gerici, proletarya diktatörlüğünün

çıkarlarına aykırı bir talep olduğu açık değil mi? Sapmacılarımız, şimdi cumhuriyetler ve ulusal bölgeleri kaldırmanın, SSCB'nin sayısız halklarının elinden kendi ulusal dillerinde eğitim görme olanağını almak demek olacağını, kendi anadillerinde okullara, mahkemelere, idareye, kamusal ve diğer örgüt ve kurumlara sahip olma olanağını ellerinden almak demek olacağını, onları sosyalist inşaya katılma olanağından yoksun bırakmak demek olacağını anlıyorlar mı?" (Cilt 12, sayfa 309)

Yine Stalin; Kasım 1936'da "SSCB Anayasa Taslağı Üzerine" yürüyen tartışmalarda *"Birlik cumhuriyetlerinin bölge ve topraklarının ayrıntılı biçimde açıklanmasının çıkarılmasının önerilmesi"* bağlamında şunları belirtiyordu:

"Bu önerinin de kabul edilemez olduğuna inanıyorum. Sovyetler Birliği'nde, büyük bir gayret ve yorulmazlıkla bölge ve alanları ikide bir yeniden dağıtmaya ve böylece çalışmaya karışıklık ve güvensizlik taşımaya eğilim gösteren insanlar var." (cilt 14, sayfa 99)

Bu kadar açık. Ama bu açık ve net durum Stalin'e ilişkin haleti ruhiyeleri bozulmuşları 'kesmeyeceği' de malum. Bizim işimiz ama, bir yanıyla çarpıtmalara yanıt olabilmek ve yanısıra Kürdistan proletaryasına, emekçilerine ve devrimci çevrelere ve gelecek kuşaklara gerçeğe dair olan-biteni mümkün olduğunca tüm yönleriyle götürmek.

KU bağlamında hatalar yapıldığı iddiasında olanlar, hangi hataların ve yanlışların yapıldığını somut ortaya koymaları gerekir. Şu ana kadar, PdSB'nin, kişi olarakta Stalin'in nasıl bir hata yaptığını ortaya koymayan ve fakat iddialarından da vazgeçmeyenlerin tek dayanakları, içinde bulunduğumuz ideolojik-teorik ve politik ortamın burjuva ve revizyonist kuşatma altında bulunuşunun kendilerine sunduğu avantajdır. Bu avantaj ama, her daim sürmeyebilir! Geçmişte, her ne şekilde izah edilirse edilsin, burjuvazi-revizyonistler nasıl ki arzuladıkları ölçüde etkin-baskın olamadıysalar, gelecekte de bugünkü burjuva kuşatmadan kurtulmak mümkün olacaktır. Tarihsel gerçekler ve olgular karşısında tahrifat mantığının 'çamur at izi kalsın' "silahını" devreye koymaktan ibaret kaldığı ve kalacağı, iftira ve karalamaları ile başbaşa kaldıkları ve kalacakları kesindir. [Konu hakkında ayrıntılı bilgi edinmek isteyen okur için; „Azerbaycan Devlet Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü" bünyesinde, A.B. Bukşpan önderliğindeki bir komisyon tarafından ‚yerinde' yapılan araştırmalarla hazırlanan „Azerbaycan Kürtleri" çalışmasından aldığımız uzunca ‚parçaları', bu makalenin sonuna aldık.]

- Kurdistan Uyezd (Red Kurdistan, Kurdistan Autonomous Province), part of Azerbaijanian SSR from 1923 to 1929
- autonomous territories of Azerbaijanian SSR
- other territories of Azerbaijanian SSR
- Armenian SSR

KURDISTAN UYEZD
Lenin kurdu, Stalin yıktı mı?

Kafkaslarda, Kürtlerin nisbeten yoğun bulundukları Laçin ve çevresi için 'Kürdistan' isminin 18. yüzyıldan itibaren Çarlık despotizmi tarafından kullanıldığı ve bunun kayıtlarda sabit bulunduğuna ilişkin bilgiler mevcuttur. Ekim Devrimi'nden bir süre sonra koşullar oluştuğunda, Kafkaslarda kurulan Sovyet cumhuriyetlerinin yönetimleri tarafından bölgeye gönderilen araştırma komisyonlarının raporlarına da açıkça yansıyan 'Kürdistan' söylemi; Sovyet komünistleri tarafından 'icat' edilmiş bir isimlendirme değildir. Tarihsel bakımdan, daha önce kullanılan coğrafik adlandırma, bir bakıma kullanılmaya devam edilmiştir. Ki, bu adlandırma esasında Güney Kafkasya coğrafyasında dağınık bir halde yaşam sürdüren Kürtlerin bulundukları yerlerin tamamını değil, adına 'Laçin koridoru' denilen alanı kapsar anlamda kullanılmıştır.

SSCB kurulduktan hemen sonra gerçekleşen idari düzenleme çerçevesinde Kafkaslardaki bazı milliyetlerin örgütlenmesinde görülen değişiklikler, Kürtlerin dağınık bulunduğu üç ayrı Kafkas Cumhuriyetinden biri olan Azerbaycan sınırları içinde kalan bir alanda Kürt nüfusun yoğunluğu dikkate alınarak kurulan Kürdistana Uyezd'in kuruluşu üzerine bugünün Kürtleri arasında genellikle tercih edilen, bu oluşumun bizzat Lenin tarafından (kimine göre ise Lenin'in emriyle) kurulduğudur. Bu cenahta yeralanların bir kısmı, 89/91 yıkımından hemen sonra, Stalin'i-Sovyetleri ve sosyalizmi karalamak için seferber olduklarında, Lenin ismine [açıktan ve yüksek sesle] düşmanlık ekseninde görünmemeye dikkat ettiler. Tüm savsata ve gerçekte temelsiz ve iddiadan ibaret, 'kafaardı okuma' üzerine bina edilmiş, her biri birer bariz çarpıtmadan ibaret kalan savlarını ortalığa boca ettiklerinde; Stalin adı etrafında yoğunlaşarak ve akıllarınca Stalin'i Lenin'den kopardıklarını sanarak PdSB'ne karşı tam bir savaş açtılar. İçlerinde m-l'e ve proletarya diktatörlüğü teorisi ve pratiğine ilişkin revizyonist tezler ileri sürenler bulunsa da, Kürt milliyetçiliği temelindeki saldırılar ağırlıkta. Sonuçta, birbirini besleyen bu iki eğilimden insanlar Stalin'i 'hedef tahtasına' oturttu. Bu hedefe varmak için kullanılan enstrümanlardan biri de KS konusuydu. İşaret ettiğimiz tarihten bu yana, KS konusunda Stalin'e ve nezdinde sosyalizm teori ve pratiğine sınırsız bir saldırganlık sürüyor. Akıllarınca Lenin'i kendilerine 'payanda' etmeye kalkışanlar, elinizdeki incelemede de görüleceği gibi, sadece kendilerini gülünç duruma düşürmektedirler.

Gerçek durumu bildiği, PdSB hakkında bizzat olan-bitene tanıklık ettiği halde, 89/91'e kadar övgü ya da sessiz kalan ve fakat sözkonusu tarihten sonra peyderpey karalama ve çarpıtmayı tercih edenlerden biri de, proletarya diktatörlüğü devleti koşullarında her türden sosyalist imkandan yararlanan bir Sovyet yurttaşı olarak; kendini sürekli geliştiren ve nihayetinde yazar ve bilgi dünyasına vakıf olabilme olanaklarını edinmiş Casimê Celîl'dir. Dünün sosyalist iddiasındaki Casimê Celîl; Lenin'in KS söylemini kullandığını güya kanıtlamak amacıyla şunları yazıyor:

"Di wê demê de, otonomiya kurdan di Azerbeycanê de hebû. Jê re digotin LAÇİN yan jî Lenîn jê re gotiye «Kurdistana Sor.»

Ji bo fêrkirin û dersên kurdî keyseke baş bû. Vê otonomiyê ji sala 1923'ê heta sala 1929'ê jiyana xwe domand. Lê belê di dema Bagirov de asîmîle kirin, emirandin û hînbûne dan sekinandin." (Aktaran: Mehmed Uzun, age., sayfa 285)

PdSB Kürtleri bağlamında benzer değerlendirmelerde bulunan Prof. Nadir Nadirov ise, Paris Kürt Konferansı'nda, diğer şeylerin yanında, KS üzerine şöyle diyordu: *"1923'te, Lenin'in emri üzerine, Azerbaycan'da bir Kürdistan kuruldu."*

N. Nadirov "Sovyetler Birliği'nde Bir Kürt Yaşamı" başlıklı konuşmasına düşülen notta, hakkında "Kazakistan Cumhuriyet Bilimler Akademisi'nin eski genel sekreteri ve üyesi. Petro-kimya profesörü" bilgi notuna yer verilmektedir. Kimlik bilgilerinden anlaşıldığı kadarıyla SSCB tarihi üzerine az-çok bilgi sahibi olduğu söylenebilir. Böyle birinin PdSB devletinin ve Bolşevik Parti'nin işleyişini de biliyor olması lazım. Nadirov bilinçli bir şekilde tahrifata başvurarak "Lenin'in emri üzerine" şeklinde bir 'güzelleme' yoluna gidip bunun üzerinden Stalin'i vurmaya çalışıyor. Ancak, benzerleri gibi Nadirov'un çabasıda boşuna, çünkü Leninist Parti'de kararların "Lenin'in emri" ya da "Stalin'in emri" ile alınmadığı bilinen yalın bir gerçek. Ayrıca, Lenin'in böyle bir 'emir'den ibaret (!) söyleminin şu ana kadar kanıtlanamadığı da olgu. Nadirov, PdSB döneminde eğitim alan, ve fakat tıp eğitimi alma isteği gerçekleşmeyince *"Bu yüzden doğrudan doğruya Stalin'e yazmak zorunda kaldım."* diyen biri. Yani komünist işleyişin ne olduğunu pratikte de biliyor. Sözü uzatmaya gerek yok; her Sovyet yurttaşı gibi Nadirov'unda doğrudan doğruya Stalin'e mektup yazmasında da görüldüğü gibi, komünistlerin önderliğindeki iktidarda işler 'emir', 'emir-komuta' şeklinde yürümüyor.

Aktardığımız yerdeki iddiaların benzerinin bir dizi çevre tarafından seslendirildiğini biliyoruz. Her ne yapıp edip, Stalin'in güya

"Kürt düşmanı" olduğunu kanıtlayabilmek maksadıyla, ısrarla KS'un Lenin ile ilişkilendirilmesine özen gösterilir. Ne var ki asgari ölçüde Lenin üzerine bilgisi olan biri tarafından asla ciddiye alınmayacak bu safsataya, bir kısım Kürt inanmaktadır. ("Kürdistan'ı Kürtlere Lenin hediye etti" mavalının, o dönemde Azerilerin bir kısmı tarafından dile getirildiğini de bu arada hatırlatalım.) İçlerinden bazıları ise, sözkonusu faraziyeyi inandırıcı kılmak için, Kafkasya'da Kürtlerin yoğun bulundukları alan için ilk kez Lenin'in 'Kürdistan' sözcüğünü teleffuz ettiğini öne çıkararak, ardından Lenin'in *"Yeni kurulan Azerbaycan Hükümeti çağrısının, kardeş Azerbaycan Cumhuriyeti işçi ve köylülerinin, yeni ekonomi politikasına bir destek olmasını diliyorum. Volga kıyısı ve Kürdistan yoksulları için ayrılan 40 milyon ruble, emekçiler enternasyonali bayrağı altında ilerlemeye hazır olmanın en iyi göstergesidir. Lenin"* telgrafına atıfta bulunur ve aktarırlar.

"KK'ı Lenin kurdu" hilesine başvurup Stalin karşıtlığı yapanların, bu silahı hepten terkedeceklerini (çoğu terketti!) bilmemize rağmen; okuru bilgilendirme çerçevesinde bir-iki noktaya daha işaret etmekte yarar var.

Ekim Devrimi'nden 50'lerin ortalarına dek geçen sürede, ulusal sorun bağlamında Leninist çizgi doğrultusunda hareket edildiğini ve bu doğrultunun belirleyici anlamda Stalin tarafından temellerinin atıldığını belirtelim. Stalin karşıtlığıyla gözleri kararmışların bu olguyu bilinçli bir amaçla gözardı ettiklerini biliyoruz. Sovyetlerde, ulusal sorunların çözümü bağlamında Stalin'in rölünü inkara soyunanlar, bu tavırlarıyla elbetteki tek başına Stalin karşıtlığı yapmıyorlar; kah Lenin kah Stalin ismi etrafında işi kişiselleştirerek bu yolla genel olarak Leninist çizgiyi ve bu çizginin komünistler önderliğinde tüm Sovyetler Birliği'nde hayata geçirilişini de inkara ya da çarpıtmaya yelteniyorlar. Bu cenahtan bazıları, KS konusunda bu yeltenmenin tipik örneklerini vermektedirler.

Birinci Dünya Savaşı süresince Rusya'nın nasıl bir açlıkla yüzyüze geldiği biliniyor. Ekim Devrimi günlerinde, özellikle de İç Savaş döneminde ve ardındaki bir kaç yıl boyunca Sovyet ülkesinde korkunç denebilecek bir açlık yaşandı ve bu durum bazı bölgelerde trajik bir hal almıştı. Kafkasya'da Kürtlerin yaşadıkları bölgelerde de açlık kol geziyordu. Genç proletarya diktatörlüğü devleti diğer pek çok ciddi ve önemli sorunun çözümü kadar bu açlık felaketi ile de mücadele ediyordu ve bu savaşımı kazanmak istiyordu. Bazı Kürt çevrelerin iddialarının aksine, Kürtlerin de bulundukları bölgelerdeki açlıkla mücadelede Bolşevik-komünist önderlik altında ve kolektif karar mekanizmaları çerçevesinde hareket ediliyordu. Komünistler problemin üstesinden

gelebilmek için tüm güçleriyle seferber olmuşlardı. Dolayısıyla Kürtlerin de bulundukları alanlardaki açlıkla mücadeleyi ve bu zor savaşımın kazanılmasını Bolşevik siyaset ve pratikte aramak gerek.

Laçin-Karabağ ekseninde komünistlerin gösterdikleri ilgi ve duyarlılık bağlamında, kısaca Orjonikidze'nin çabalarını da aktaralım. 1918-1919 yılları arasında RSSFC'nin üst düzey sorumlularından biri olan Orjonikidze, bölge hakkından Parti'ye ve Lenin'e pek çok rapor sunmuş ve sorunların çözümü üzerine önerilerde bulunmuştur. 1918 Ekim ayında Lenin'e hitaben gönderdiği bir telgrafta şunları belirtiyor: *"Karabağ, Şuşi ve Zangezur'un iki ilçesi Türkler tarafından işgal edilmiş durumda, halk sonuna kadar direnmeye devam ediyor."* (Aktaran: Samvel Digrani Alihanyan; G. K. Orjonikidze ve Ermenistan'da Sovyet İktidarının Kuruluşu; Umut Yayımcılık, sayfa 20) 1921 yılı ilkbaharına gelindiğinde, bölgedeki durum giderek açıklık kazanır ve öncelikle hüküm süren ve her geçen gün tehlikeli boyutlara varan açlığa müdahale konusunda pratik önlemler alınır. Bu çerçevede, Lenin 9 Nisan 1921'de Orjonikidze'ye çektiği telgrafta şöyle yazar: *"Kafkaslar'da yaşanan ciddi gıda sorunlarıyla ilgili gelişmelerin zorluklarından bahseden şifreli mektubunu aldım. Bir dizi girişimlerde bulunduk, Ermenistan'a bir miktar altın verdik, Gıda ve Tarım İşleri Komiserliğinin söz verip yaptıkları her türlü girişimi onayladık."* (age., sayfa 85) Bolşevikler, Kafkaslar'da varolan sorunları çözmeye çalışırken, aynı zamanda bölgedeki başka tür sorunlarla, Zangezur'da emperyalistlerin ve onların hizmetindeki karşıdevrimci çevrelerin saldırı ve provokasyonlarına karşı da mücadele yürütüyorlardı. Nagorni-Karabağ Bölgesi ve KU'in kurulmasından kısa süre önce, 1921'de İngiliz emperyalist devletinden aldıkları destekle, karşıdevrimcilerin bölgede ilan ettikleri "Bağımsız Dağlık Ermenistan Cumhuriyeti"nin bertaraf edilmesi de aynı mücadelenin bir parçasıydı...

Bu olgular, açlıkla mücadeleyi ve bölgeyi ilişkin komünistlerin duyarlılığını ve sorumluluğunu tek başına "Lenin'in telgrafı"na havale edenlerin karalama ve çarpıtmayı iş edindiklerini bir kez daha göstermektedir. İşte, tüm bu gelişmeleri bildikleri halde, hatta bizzat kendileri de konuyla ilgili çalışmalarına almalarına rağmen, açlıkla mücadeleyi 'kişiselleştirme' ve Lenin'e maletme tutumunu devam ettirmektedirler.

H. Şamil'den bir örnekle devam edelim:

"1921 Mayıs'ında Sovyetler'in I. Azerbaycan Kongresi'nde Kürt kökenli ünlü Bolşevik, Azerbaycan Kızıl Donanması başkomutanı ve Nakliyat Bakanı Çingiz Yıldırım, doğup büyüdüğü Gubadlı bölgesini (Kızıl Kürdistan) «Açlık Bölgesi» olarak nitelendirmiş, desteklenmesi

gerektiğini ifade etmiştir. Bu değerlendirmenin akabinde yapılan Azerbaycan Merkezi Komitesi (MYK) toplantısında burası «açlık bölgesi» ilan edilerek tedbir kararları alınmıştır. Bundan 6 ay sonra ise «Kürt» kod ismiyle tanınan Ç. Yıldırım'ın kahraman kişiliğine büyük değer biçen V.İ. Lenin, 17 Kasım 1921 tarihli Kafkasya Kürdistanlıları'na ekonomik destek talepli mektubunu Azerbaycan Halk Komiserleri Sovyeti başkanı Neriman Nerimanov'a yollamıştır." (Diaspora Kürtleri, sayfa 48-49)

Bir an için şöyle düşünmek(te) mümkün: Yazarın, hikayet ettiği haliyle, "kahraman kişiliğine büyük değer" biçilen Yıldırım olmasaydı, vay Kürtlerin haline! Şamil'in mantık silsilesine bakıldığında, "Lenin'in telgrafı" da tek başına bir anlam ifade etmiyor sonucu çıkıyor. İşte, sosyalizm kuruluşu sürecinde Kürtlerin tarihini bu düşünüş mantığına sahip arkadaşlardan öğrenmek zorunda kalıyoruz maalesef...

17 Kasım 1921 tarihinde, Sovyet Azerbaycanı devlet başkanı Neriman Nerimanov'a çektiği bir telgrafta bunları yazan Lenin; durum hakkında bilgi akışını sağlayan koşulları yaratanların içinde Stalin'in özel bir yeri bulunduğunu herkes bilir. Bu bağlamda, Stalin'in Temmuz 1921'de bölgedeki açlıkla savaşım çerçevesindeki *"... şu günlerde Moskova'da, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'a 6,5 milyon altın ruble tutarında küçük bir destek yapılması kararlaştırılmıştır."* (Cilt 5, sayfa 88) sözleri anımsanmalıdır. Ayrıca, kısa süre sonra, Azerbaycan K(B)P MK Sekreteri S. Kirov'un Temmuz 1923'te imzaladığı *"Öncelikle, Dağlık Karabağ'a; Cebrayıl, Ağdam ve Kürdistan kazalarına kredi açılmasına özen gösterilmelidir."* (Azerbaycan Şubesi Parti Arşivi'nden, Aktaran: H. Şamil/DK) bu kararı da unutmamak gerek...

Kürt milliyetçilerinin bir kısmı şimdilik Lenin Kürtler için "iyi" idi hattında durdukları için, Lenin'den ibaret kalmak kaydıyla kimi olguları kabulleniyorlar; ama yarın öbür gün, bir süreden bu yana bazılarının yaptığı gibi çarpık bir ulusların kaderini tayin hakkı anlayışı ile Taşnak, Musavat ve Menşevik iktidarları "ulusal bağımsızlık" argümanıyla savunma çizgisine geçtiklerinde, Kürdistan'ı ilk kez teleffuz edenin Lenin olduğu sözünü unutmayacaklarının hiç bir garantisi yok!

KU için, daha önceleri değil, ancak 89/91'den sonra gümdeme getirilen "Lenin kurdu, Stalin yıktı" safsatası, oldukça basit ve bir o kadar da komik-kaba bir illüzyondan ibarettir. Lenin ve Stalin hakkında, Leninist Parti üzerine az buçuk bilgisi olan ve tarihe dürüst ve sorumluluk bilinci ile yaklaşan herkes dikkat çektiğimiz kurgunun işe yaramazlığını bilir. Sovyetlerdeki ulusal politika da, diğer tüm gelişmelerde olduğu gibi,

şu ya da bu parti kadrosunun, ya da herhangi bir biriminin tek başına verdiği kararlarla belirlenmeyeceğini az çok herkes bilir.

Bölgedeki gelişmeler üzerine, ilgili bölümlerde Sovyet iktidarının neler yaptığına değinmeye çalıştık. Kafkasya'daki Kürtlerin durumuna ilişkin ilk başta nelerin yapıldığı hakkında K. Mazhar şunları belirtir:

"Azerbaycan Yüksek Sovyeti, birdizi görüşme ve araştırma sonucunda, Nagorni Karabağ'ın ve Azerbaycan'daki Kürtlerin statüsünü belirlemek için bir komisyon oluşturdu ve söz konusu bölgelerin statüsünü belirleme görevini bu komisyona verdi.

Komisyon Azerbaycan'daki Kürtlerle ilgili çalışmalarını birkaç ay yürüttükten sonra, 7 Temmuz 1923 tarihinde aşağıdaki kararı aldı." (Aktaran: Deng dergisi, sayı 11, 1991)

'Komisyon', Kasım 1922'den Haziran 1923'e kadar 8 ay civarında çalışmıştır. 'Komisyon' bir dizi yerinde bilgi toplamış, araştırma safhasında elde edilen bilgiler üzerine tartışmıştır. Azerbaycan Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi'nin de onayıyla kurulan "Dağlık Karabağ ve Kürdistan İdari Biçiminin Belirlenmesi Üzerine Özel Komisyon" içerisinde görüş ayrılıkları çıksa da, ulaşılan sonuç rapor halinde Parti'ye iletilmiştir. Ve Azerbaycan Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi Sekreteri S. Kirov tarafından 16 Temmuz 1923'te onaylanan aşağıya aldığımız şu karar doğrultusunda idari örgütlenme adımı atılmıştır:

"Azerbaycan Komünist (Bolşevik) Partisi
Başkanlık Heyeti Toplantısının Tutanağı
16 Temmuz 1923

(...) Karar alındı:

d) Kürtler'in yerleşik olduğu topraklarda «Kürdistan Uyezdi» oluşturulması (...)

Azerbaycan K(B)P MK Sekreteri S. Kirov" (Aktaran: H. Şamil, Diaspora Kürtleri, sayfa 51)

Kürdistan Uyezdi, yani Kürdistan Kazası idari birimi şeklindeki örgütlenme kararı, üç gün sonra, yani 19 Temmuz 1923'te AK(B)P merkezi organı "Bakü İşçisi" gazetesinde yayımlanarak kamuoyuna duyurusu yapılır. İki gün sonra ise, Azerbaycan Merkezi Yürütme Komitesi ile Azerbaycan Halk Komiserleri Sovyeti'nin ortak toplantısında Kürdistan Kazası oluşturma kararı onaylanır. Temmuz'un sonunda, idari Kaza biriminin merkezi Laçin olarak kararlaştırılır ve

Ağustos'ta Kürdistan Yürütme Komitesi başkanlığına Bolşevik Hüsü Hacıyev getirilir. Laçin-Kelbecer-Zengilan-Kubadlı-Cebrail'i kapsayan KU, 10.000 km²'den az bir alanı kapsamaktadır. 1921'de, bu yerleşimlerdeki Kürt nüfus 30 bin (1926'da 50 bin) civarındadır. [Coğrafik duruma ilişkin detaylar için de, bu makalenin sonuna dahil ettiğimiz Bukşpan'ın "Azerbaycan Kürtleri" çalışmasına bakılabilir.] Burada, bazılarının iddialarının aksine; KK'ın "özerk bölge", "otonomi", "cumhuriyet", "devlet" vb. bir özelliğe sahip bulunmadığı; ASSC bünyesindeki 17 ayrı idari birimden biri olduğunu bir kez daha -belgelere dayanarak- belirtelim. Konu hakkında "Azerbaycan Şubesi Parti Arşivi"nde "AK(B)P Örgütlerinin Çalışması Hakkında Bilgilendirme Raporu/Ağustos-Eylül 1923" dökümanında şu bilgiye yer verilir:

"Böylelikle Azerbaycan SSC'nin tüm arazisi aşağıdaki bölümlere ayrılmıştır: 1.Nahçıvan Diyarı, 2.Karabağ Bölgesi, 3.Baku Kazası, 4.Gence, 5.Guba, 6.Zakatala, 7.Huxa, 8.Şamaxı, 9.Göyçay, 10.Ağdaş, 11.Şamxor, 12. Kazax, 13.Ağdam, 14.Cebrayıl, 15.Kürdistan, 16.Salyan, 17.Lenkeran Kazaları." (Aktaran: H. Şamil, Diaspora Kürtleri, sayfa 201)

Tüm bu bilgiler ışığında, KK'ın 'akibeti' tartışılabilir.

Kürdistan Uyezdi-Kürdistan Kazası idari birimine son verilmesi bağlamında Bukşpan'ın "Azerbaycan Kürtleri" çalışmasında detaylı bilgi mevcut; adı geçen araştırma yazısını özetleyerek makalenin sonuna aldığımız için, ayrıca burada yeniden Bukşpan'dan aktarmak gereksiz olur. Şu kadarını belirtlelim ki, Kaza statüsüne 1929'da son verildiğinde, önce Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi'ne dahil edilir; kısa süre sonra 25 Mayıs 1930'da "Kürdistan Dairesi" şeklinde örgütlenir ve 23 Temmuz 1930 tarihinde SSCB genelini kapsayan bir karar ile "ülke genelinde dairelerin iptal edilerek il düzenlemesine geçilmesi" kararı temelinde, Azerbaycan SSC tarafından belirlenen önceki 'Daire' konumuna son verilir.

Tamamı bu özette ifade edilebilecek 'son' hakkında akılalmaz parandeler eşliğinde senaryolar icat edenlerin hiç bir somut veri ve bilgiye dayanmadan KU hakkında bir dizi spekülasyon yoluyla güya "dış faktörlerin rolü sonucunda yıkıldığı" ya da "SB'nin bölge üzerindeki hegemonyasına kurban gittiği" vb. türünden iddia ve safsatalara çok büyük değer biçtikleri biliniyor. Bu bölümde, sözkonusu fantastik faraziyelerin bazılarını irdelediğimiz yerde de görülebileceği gibi; senaryo sahiplerinin öne sürdüklerinden gerçekte öğrenilebilecek hiç bir yan bulunmuyor.

Mart 1919'da bir Başkır Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuş olmakla birlikte, Kasım 1919'da Doğu Halkları Komünist Örgütleri'nin 2. Kongresi Hazırlık Konferansı'nda,

«... Sultan-Galiyev... gecikmeksizin bir Tatar-Başkır devletinin kurulmasını talep etti. Lenin bu talebi dikkate almayı reddetti ve konu RKP(B) Merkez Komitesi'ne havale edildi...»

«Sultan-Galiyev bu girişimini birkaç gün sonra toplanan Doğu Halkları Komünist Örgütleri'nin 2. Kongresi'nde yineledi... Rus liderler bu talepleri bir kez daha reddettiler.» (Alexandre Bennigsen & Chantal Quelquejay, adıgeçen yapıt, s. 141).

Önerilen devlet Başkırdistan ile Tataristan'ı kapsayacak ve,

«... Orta Volga'da büyük bir Türk Cumhuriyeti» (Azade-Ayse Rorlich, adıgeçen yapıt, s. 137) oluşturacaktı.

Kongreye katılan delegeler, Sultan-Galiyev'in önerdiği türden,

«... bir Tatar-Başkır cumhuriyetinin kurulmasına verdikleri desteği bir kez daha dile getirdiler.» (Azade-Ayse Rorlich, adıgeçen yapıt, s. 137).

Ancak Sovyet Hükümeti Sultan-Galiyevizmin bölgedeki nüfuzunu gözönüne alarak,

«... daha küçük cumhuriyetlerin kurulmasını destekledi.» (Azade-Ayse Rorlich, adıgeçen yapıt, s. 137-38).

Dolayısıyla Aralık 1919'da,

«... Lenin'in başkanlık ettiği RKP(B) Merkez Komitesi Politbürosu... bir Tatar-Başkır cumhuriyeti kurma doğrultusundaki tüm çabaları durdurmayı kararlaştırdı.» (Azade-Ayse Rorlich, adıgeçen yapıt, s. 137).

Genc de Mart 1920'de, içinde Sultan-Galiyev'in de bulunduğu üç kişilik bir delegasyon,

«... Lenin'i ziyaret ederek O'nu, gelecekte kurulacak Tatar cumhuriyetinin sınırlarının, Başkırları ve diğer Müslümanları kapsayacak biçimde genişletilmesinin gereğine inandırmaya çalıştı. Ancak Lenin bu talebi bir kez daha reddetti ve Tatarları ‚emperyalist şovenizm' sergilemekle, daha geri olan Başkırları kendi egemenlikleri altına almayı hedeflemekle suçladı.» (Alexandre Bennigsen & Chantal Quelquejay, adıgeçen yapıt, s. 142-43).

Mayıs 1920'de,

«... Tatar Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan eden» (Azade-Ayse Rorlich, adıgeçen yapıt, s. 138) bir kararname yayımlandı. [William B. Bland, Jozef Stalin Söylence ve Gerçek, Su Yayınları, sayfa 195-196]

Kurdistan Üyezd Yıkıldı mı?

"KU yıkıldı!" ya da "ortadan kaldırıldı" [Konuyla ilgili olanlardan, Kürt komünistleri hariç, -neredeyse- tüm Kürtlerin özellikle Kürdistan a Sor Cumhuriyeti ya da Kızıl Kürdistan Cumhuriyeti vb. söylemini tercih ettikleri; bununla KU olgusunu, yani idari birim konumunu unutturmak istediklerini vb. bu bağıntıda bir kez daha hatırlatalım!] iddiasında bulunan bazılarının, aşağıda aktaracağımız türden değerlendirmeleriyle karşılaşmaktayız:

"Ne yazık ki, SB'nin dış politikasında, özellikle yeni kurulan genç Kemalist Türkiye ile ilişkilerindeki tutarsızlıklar, Azerbaycan ve Ermenistan cumhuriyetlerinin Kürdistan gerçeğine karşı direnişi ve Kürtlerin kendi kaderlerine dönük sergilediği pasiflik ve yetersizlikler, Kürdistan kazasının yedi yıl sonra, 1929'da ortadan kaldırılması ile sonuçlanmıştır. (...) Ancak Kızıl Kürdistan'ın iptal ***edilmesinde en belirleyici rolü Türkiye oynamıştır.***" (Ezîzê Ziyo Bedirxan, Kızıl Kürdistan, sayfa 20-22; abç)

PdSB'nin komşuları olan devletlerle ilişkisinin aleniyet üzerine kurulduğu, bir takım yanlışlıklar ve olumsuzluklara karşın devletlerle ilişkilerindeki politik çizgisinin esasta doğru ve ilkeli geliştiği açıktır. KU konusu, ilgili yerde ortaya koyduğumuz gibi, bütünüyle PdSB'nin ulus ve milliyet sorunlarına yaklaşımı temelinde ele alınmıştır. Oluşturulerken ve statüsü değiştirilirken komşu devletlerin tavrı rol oynamamıştır ki bu bağlamda ileri sürülen tezler hepten keyfiyetten ileri gelen çok kaba mantık oyunlarından ibarettir. Türkiye'nin, KU'in kurulması ve statü değişikliği kapsamına alınması bağlamında nasıl bir rol oynadığı iddiası şu ana kadar hala belgelenmediği gibi, anlaşılır bir 'mantıki çerçeveye'de kavuşturulabilmiş değildir! Sözkonusu iddia, anımsanacağı üzere; 89/91 buharlaşmasının ardında cazip hale getirilmeye çalışılmış, daha çok da Kürdistan'ın Kuzey parçasını sömürge konumunda elinde tutan TC devletinin hile ve komplolarının çokluğuna dayandırılma esprisi üzerinde geliştirilmiştir. TC'nin daha kurulduğu ilk günden itibaren baştan aşağı katı antikomünizm temelinde hareket ettiği ve antiKürt siyaseti esas aldığı, dolayısıyla PdSB'ndeki gelişmelerden büyük rahatsızlık duyduğu ve özellikle de komünist örgütlülüğün ve faaliyetin Türkiye'ye ve Kuzey parçasına sirayet etmesini her yolla engellemeye çalıştığı biliniyor. Bu ve benzer olgular ama, KU konusunda TC'nin "belirleyici bir rol oynadığı" anlamına gelmez.

İ. Beşikçi'nin, H. Şamil'in, Letif Memmed Bruki ile yaptığı röportajı *"Bu röportaj, Kızıl Kürdistan hakkında çok değerli bilgiler içeriyor"* şeklinde taltif ettiğini anımsayıp; Bruki'nin röportajdaki şu savlarına bakalım:

*"**Letif Memmed Bruki:** 1920-1930 yıllarında Azerbaycan yönetiminin başında S.M.Kirov, L.Mirzoyan, N.Kikalo, V.Polonski vb. vardı. Moskova'da ise yöneticilik yapan A.Nazaretyan'dan, A.Mikoyan'dan günümüze kadar Ermeni lobisi Güney Kafkasya halklarının kaderinin belirlemesinde belirleyici yol ['rol' olmalı-bn] oynamıştır. Azerbaycan'da «Müslüman Kürdistanının» ortadan kaldırılmasının ve Ermeni Dağlık Karabağ otonomisinin geliştirilmesinin esaslı bir nedeni; Moskova'daki Ermeni lobisinin gücü sayesinde olmuştur. Diğer bir belirleyici neden de şudur; Stalin rejimi Azerbaycan'ın milliyetçi çevreleri ile birlikte hareket etmiş ve Türkiye'nin tahriklerinden de etkilenerek Kürt otonomisine son vermiştir. Son Ermeni-Azeri çatışmasının faturası da Kürtlere çıkmış; halkımız yüzyıllar boyunca yaşadığı topraklardan sürülmüştür."* (Ezîzê Ziyo Bedirxan, Kızıl Kürdistan, sayfa 127)

Bruki'nin yaklaşımı önemli bilgiler içermiyor.

Sosyalist tarihi çarpıtma işini yüklenen yazar; işine, aynı zamanda SSCB'nin inkarı anlamına gelen SSC gerçeğini yoksayarak başlıyor. Herhangi bir devletten ya da yönetimden farksız , "Azerbaycan yönetimi" söylemi, soruna önyargı temelinde yaklaştığını açığa vuruyor. Özellikle ASSC'ni yok sayma ve ardından "yönetimin başında" ifadesini devreye koyması, bu argüman aracılığıyla bir kez daha konuyu bireyler derekesinde ele alması, işaret ettiğimiz önyargısını gösteriyor. Ve sırayı ESSC'ne getirip bir kez daha bireyler bazında ve bu kez ESSC özgülünde "Moskova'da" vurgusu eşliğinde ve "lobi" unsuru türünden garabetler üreterek güya Güney Kafkasya somutunda "belirleyici rol" oynadıkları faraziyesinde bulunuyor. Söylediklerinin, gerçek yaşamda bir karşılığı yok. Sosyalizme tepki temelinde, özellikle de proletarya diktatörlüğü karşıtlığı üzerinde yükselen ve bütünüyle mesnetsiz/asılsız iddialardan oluşan savlarının ciddiye alınacak bir tarafı yok. Dolayısıyla "müslüman Kürdistanının ortadan kaldırılması" ve "lobi" icadında bulunması üzerine durmak gereksiz olur. Gereksiz, çünkü sosyalizmin inşası sürecinde bu konulardaki tüm gelişmeler PdSB sosyalist devleti tarafından ele alınmış ve çözülmeye çalışılmıştır. Kendisinden aktardığımız yerde, bir kez daha olabildiğince çiğ bir söylemle "Stalin rejimi" iftira ve karalamasına başvurması ve yine faraziye ferasetini devreye koyarak "Azerbaycan'ın milliyetçi çevreleri ile birlikte hareket etmiş" masa başı senaryosu ile sonuç almaya çalıştığını görüyoruz. Bruki açısından Stalin "belirleyici konumda" durduğuna göre; 'masa başı' senaryosu kendi içinde hiçte tutarlı görünmüyor! "Her şeye hükmeden" Stalin, nasıl olurda Azerbaycan "milliyetçilerine" ihtiyaç duyar! Bütünüyle 'çamur at izi kalır' çerçevesinde zorlama yöntemlerle oluşturulan 'ihtiyaç' mizanseni bağlamında Bruki, keyfine ve aklına uygun düşeni yazdığı için; yazdıklarını daha fazla ciddiye almaya değmez...

H. Şamil'in, KK kuruluşu-sonlanması bağlamındaki pek çok iddiasını, Beşikçi'nin konu hakkındaki makalesini irdelediğimiz yerde ele alacağımız için, burada ayrıca üzerinde durmuyoruz.

KU'in, bir an için kabul edelim ki 1929'da yeni idari birimler kurulması kararı alınması nedeniyle değil de, ömrü masa başında alınan bürokratik bir kararla sona erdirildi. Ya da, bazı çevrelerin konuyu Türk faktörü ile izaha kalkışan akılsal zorlama ürünü SB-Türk ilişkilerinden ötürü KU'in feda edildiğini düşünelim bir an. Peki bu, 1923'ten 1929'a kadar geçen 6 yıllık zaman diliminde Sovyet Kürtlerinin nisbeten topluca ikamet ettikleri bir yerleşim biriminde her bakımdan özgür şartlarda yaşadıklarını; dahası bu alandaki Kürtler de dahil, çok küçük bir kesim hariç tüm Sovyet Kürtlerinin PdSB'ndeki sosyalizmin kuruluşu savaşımında oynadıkları tarihsel rolü görmezden gelmemizi, adeta bu dönemi toplam iki tarih ve üç satırla geçiştirmemizi haklı kılar mı? 89/91'den itibaren her geçen gün daha yüksek sesle sosyalizm döneminde yaşananları (küfür de dahil), her yol ve yöntemle karalayanlar ve bu kara propagandaya emekçi Sovyet Kürtlerini de alet edenlere karşı sessiz kalabilmek mümkün mü?

Karşı karşıya bulunduğumuz şey, işte bu denli en uç noktaya savrulmuş kaba inkar üzerinde duran miliyetçiliktir. Ne ki her türden milliyetçilik gibi, şimdi irdelediğimiz 'dünün' milliyetçiliği de bütünüyle keyfi bir şekilde kendi belirlediği "ayrı" olma ve kalma halinin esiridir. Ki böylelerine kalırsa, ilk deneyimin en başında, yani Ekim Devrimi'nin hemen ilk dakikalarından itibaren her arzu edenin kendi devletini kurması gerekli ve hatta zorunluydu! Diğer bir ifade ile; devrimden sonra ortaya çıkan yeni koşullarla bağ içerisinde peyderpey kurulan, ve yenileriyle birlikte genişleyen bir süre sonra SSCB halini alan ve yine sonraki gelişmelere bağlı olarak yeni kurulan devletleri de bünyesinde toplayan bir SSCB değil, Çarlığın yıkılmasıyla birlikte, daha en başından itibaren yüz civarında ulus-milliyet için yüz kadar bağımsız devlet derhal ve kesin kurulmalıydı; eğer isterlerse bu rakama yenileride eklenmeliydi! Bu akıma, PdSB yurttaşı Kürtlerin kapılmadığı; MrSB devleti yurttaşı Kürtlerin de pek ilgi göstermediği; ancak 89/91 yıkımının ardında 'eski' SSCB Kürtlerinden bir kesimin katılması ve bahsi geçen yıkımın ardında bir kez daha moda haline gelen-getirilen milliyetçi dalgalanma yıllarında Kürdistan'da da taraftar bulduğu ve özünde ideolojik-teorik ve bununla bağıntılı pratik duruş itıbarıyla katı bir Leninizm karşıtlığı temelinde ilgi çektiği söylenebilir.

KU konusunda bugünkü milliyetçilerin, özelde de 89/91 yıkımı ardında şekillenen yeni türde Kürt milliyetçiliğinin ne menem bir içeriğe

sahip bulunduğunun bilinmesi bakımından böylelerin ısrarla Leninizmin ulusal sorundaki çözümünü tersine çevirerek "herkese cumhuriyet" ve "eşit cumhuriyetler" derekesindeki yorum ve savları da gözönünde bulundurulmalıdır.

89/91 sürecinden hemen sonra, ulusal sorunun çözümü bağlamında Leninizmin "iflas ettiği" savsatasına sarılanların bir bölümünün, o ana kadar tam tersini iddia ettikleri ve esas olarak Kruşçev'den Gorbaçov'a kadar olan "reel sosyalizm" dönemini kastederek ulusal sorunun çözüldüğünü savundukları biliniyor. İşte böylelerini, ancak Yeltsin sarhoşu uyandırabildi! Ve uyanır uyanmaz da ilk işleri Leninizmin ulusal sorunu çözmediği oldu! Bu tür sosyalistler sadece biz de değil, hemen her ülkede aynı-benzer bir trajikomediyi sergilediler.

Gerçek olan bir şey var ki o da şudur: PdSB'nde ulusal sorunların çözümü için oluşturulan politika, m-l temele dayanıyordu. İlk sosyalizm inşası deneyi süresince, tüm hata ve eksikliklerine rağmen, hatta yeni karşılaşılan kimi sorunlara [kenar bölgelerin ayrılığı bağlamındaki görece izaha muhtaç konu(lar) gibi] karşın; ilkesel düzeyde bir hataya düşülmemiş ve pratikte başarılı olunmuştur. 89/91 dönemi ve ardında halkların birbirini boğazlaması, bu gerçeği karartmaya yetmez.

KU bağlamında, milliyetçi ve revizyonist çevrelerin o günün gerçekliklerine göz yumarak hareket ettikleri açık. Böyleleri için ulus ve milliyetlerin, halk topluluklarının belli bir klişeye (ya da şablona) göre örgütlenmeyecekleri, her birinin kendi özgünlükleri ve içinde bulunduğu koşulların vb. dikkate alınarak hareket edileceğinin de bir önemi yok. Örnekse; Birlik ve Otonom Cumhuriyet, ya da Otonom ve Ulusal Bölge gibi içerik bakımından birbirlerinden yapısal farklılıklara sahip örgütlenmelere duyulan ihtiyaç ve buna denk düşen adımların atılmasıda böyleleri için fazla bir anlam ifade etmiyor. Sözkonusu cumhuriyet ve bölge farklılıklarının nelerden ibaret olduğu da dikkate alınmaz. Ya da Çar despotizmi döneminde yokolmayla karşı karşıya bulunan bazı halk topluluklarının gelişimine verilen önem de ilgilerini pek çekmez. Hemen yanıbaşlarında, Nahçivan, Karabağ, Abaza, Acar ve diğer ulusal-milliyet idari yapılanmaları da böyleleri için bir anlam ifade etmez. Aynı dönemde, Azerbaycan SSC sınırları dahilinde KU ile aynı konumda bulunan "17 Kaza" ya da "sekiz alt-bölge"nin 'akibeti' ise ['işlerine' gelmediği için!] milliyetçilerimizin dikkatini çekmez. Bilindiği gibi, 1929'da "ulusal il" ya da "ulusal kaza" gibi idari örgütlenme birimleri politikasına son verildiğinde; yalnızca ASSC'nde toplam sekiz bölgenin konumu farklılaştı. Öyleki; aynı tarihte, yani 1929'da KU ile birlikte aynı

idari statüdeki diğer milliyet-halk topluluklarının idari yapılanmalarının da değişikliğe uğraması; yeni düzenlemenin tümü için geçerliliği, diğer bir ifade ile sözkonusu 'Uyezd" konumu politikasının terkedilişi ve bütün bu olan bitenin özel olarak KU'i hedeflemediği gerçeği hala bir türlü kabul edilebilmiş değil. Günümüzde bile, sözkonusu idari birim değişikliği hakkında «KS'u lağvetmek amacıyla, Stalin tarafından hazırlanmış bir plan» şeklindeki seneryo milliyetçi cenahtaki bazılarının dilinden düşmüyor. Böyleleri, farklı tarihlerde neden ulusal-milliyet idari yapılanma alanında değişikliklere gidildiği vb. üzerine kafa yorma zahmetine girmezler. Ama, bir çırpıda, hiç bir belgeye ihtiyaç duymadan ve ne anlama geldiğinide bilmeden "Lenin Otonom Kürdistan kurma emri verdi, Stalin Özerk Cumhuriyeti lağvetti!" diyebilmektedirler. Dolayısıyla böyle düşünenler için KU'in statüsünün değiştirildiği dönemde yeni idari yapılanmalara gidilmesinin hiç bir önemi ve anlamı yok.

Yalnızca, kendilerinin mensubu bulundukları ulus ya da milliyet(ler)le ilgili olan-biten üzerine "sorumluluk" alarak ilk sosyalizm deneyindeki "özelleri" üzerine fikir yürüten böyleleri için, örnekse Sibirya'da 59.000 km² yüzölçümüne sahip bir alanda yaşayan Çakas halkının [1939 sayımında, Çakasların nüfusu: 52.500] 20 Ekim 1930'da Çakas Otonom Bölgesi şeklinde idari yapıya kavuşmasının ya da yine Sibirya'da birkaç bin nüfusa [1913 nüfus sayımında, sadece 2.000 kişi!] sahip Nenz halkının 10 Aralık 1930'da Yamalo-Nenz Ulusal Bölgesi idari yapısı şeklinde örgütlenmesinin, Chantlar, Evenkler, Koryaklar, Çukçlar ve başkalarının kendi ulusal bölgelerini kurmalarının ve benzeri gelişmelerin hiç bir önemi yok. Çünkü, Kürdistan a Sor "lağvedilmiş"! Meseleye kendi milliyet çıkarları penceresinden baktıkları için, bu tip çevrelerin PdSB'nde 'ulusal bölge' çerçevesindeki gelişmeleri objektif zeminde incelemeleri ve en azından gerçeğe yakın kimi sonuçlara varmaları beklenmemeli.

KU hakkında, milliyetçi Kürt çevrelerinde "emirle kuruldu" ve "emirle lağvedildi" yaklaşımı baskındır. Gelişmeleri keyfi bir şekilde gözardı eden bu tür çevrelerin iddialarını kapitalist merkezlerde/burjuvazinin kontrolündeki üniversitelerde hazırladıkları "doktora tezlerine" ya da PdSB tarihini çarpıtarak sunmayı tercih eden kimi tarih yazıcılarına dayandırdıkları ve bu işlem süresince kesin bir şekilde Sovyet gerçekliğini yansıtan kaynaklara (örnekse Lenin ve Stalin eserlerine) 'dönüp bakmadıklarım' da gözönünde tutmak gerekiyor. Özellikle modern revizyonizmin okulundan geçen, bir dönem kendileri de modern revizyonist tezler savunan ve gelinen yerde, yani 89/91 buharlaşmasından sonra sosyal demokrat ve insan hakları savunuculuğuna

terfi edenlerin KU konusunda katı antikomünizmi ve özelde Stalin düşmanlığını tercih ederek bugünün Kürt gençliğine ve geniş anlamda tarihe karşı sorumsuzca yaklaşmalarını mahkum etmek gerekiyor. Bu çevreler, KS bağlamında PdSB devleti hangi hataları yaptı, ne tür yetmezlikler yaşandı ve hangi derslerin çıkarılması gerektiği perspektifi ile yaklaşmıyor; açıktan açığa sosyalizm düşmanlığını esas almayı tercih ediyorlar.

Modern revizyonizm okulu mezunlarından bazılarının, PdSB dönemi Sovyet Kürtlerinin, özelde ise KU Kürtlerinin milliyet statüsünde İdari Bölge ya da Özerk SSC düzeyinde oluşması ve varlığını sürdürmesi gerektiği vb. tezleri ısrarla ileri sürdükleri biliniyor. Böyleleri açısından, önemli olanı her ne biçimde ve nerede olursa olsun Kürtlerin nisbeten kitlesel bir oran oluşturdukları her yerde Kürt etnik temele dayalı statünün olup-olmadığıdır. Bu tür düşünce sahiplerine kalırsa, Ekim Devrimi'in hemen akabinde Kürt milliyeti için de ÖSSC düzeyinde bir örgütlenmeye gidilmeliydi. Ve bunlara kalırsa, "Lenin'in direktifiyle" -geçte olsa- bu yönde adımlar atıldı da! Neticede KU'in kurulduğunu ve fakat bu "Kürt Cumhuriyeti-Devleti-Bölgesi-Otonomi..." çok kısa bir zaman sonra "Stalin zulmünden ötürü yıkıldığını" savlayan bu çevrelerin mantığına göre mutlak olan tek şey var, o da şu: KS; 89/91 yıkım anına kadar varlığını devam ettirmeliydi! Bütün 'dertleri' ve de 'baş ağrıları' işte tam da bu noktada düğümleniyor. Bu mentaliteye sahip olanlar açısından, PdSB ya da MrSB ayrımının da bir kıymeti harbiyesi yoktur. Her ne olursa olsun, bir tek önemli şey vardır: Kürtlerin durumu; özelde ise etnik statüleri! Böyle düşünenler açısından Kürdistan'ın "Kızıl" ya da "Beyaz" siyasal kimlik sahibi olmasının da hiç bir önemi yok...

Bir an için, KU'in 89/91 yıkım anına kadar varlığını sürdürdüğünü düşünelim. Bu faraziyeyi biraz daha ileri taşıyıp, KU'in belirttiğimiz tarihe kadar ÖSSC düzeyinde bir konumda bulunduğunu varsayalım. Böyle bir durumda, modern revizyonizm okulundan geçenler başta gelmek üzere; genel olarak SSCB karşısında revizyonist ve milliyetçi çizgide konumlanan tüm herkesin PdSB devleti, özel olarakta Stalin ve yoldaşlarının önderliğindeki sosyalizm kuruluşu deneyi karşısında takınacakları tutum bugünkünden farklı olmayacaktı. Tarihte o ana kadar geçen sürede ilk kez PdSB sosyalist ülkesinde özgürlüğü yaşama olanaklarına kavuşmuş Kürtlerin gerçek durumu hakkında her türden iftira ve karalamayı tercih edenlerden başka türlü davranmaları, yani sosyalizm-Sovyetler-Stalin sahiplenmesi beklenemez. Çünkü; revizyonizm ve milliyetçilik ikilisi, örneğimiz ve konumuz nezdinde

özellikle de olaylara etnik mercekten bakma ısrarı nedeniyle, bilimsel düşünme yetilerini kaybetmişlerdir.

Özetlemek gerekirse; sınıf bakış açısından yoksun hareket edenler, m-l ilkelerden uzak duranlar için PdSB sosyalist ülkesinde KU, Kürdistan SSC düzeyinde bir örgütlülüğe sahip bulunmuş olsaydı da çok fazla bir şey fark etmeyecekti. Nasıl farketmediğini, aynı burjuva zemin üzerinde hareket edenlerin antiStalin, antiSovyet ve antikomünist icraatlarından biliyoruz. Bazılarının Stalin-sosyalizm-Sovyetlere küfür edebiyatı eşliğinde kızgınlık göstermelerinin belirleyici nedenlerinden biri de; PdSB+Stalin tarafından ve 'eliyle' kendilerine 'hazır' bir Kürdistan'ın teslim edilmeyişidir! Bu durumda, 'her türden saldırı mübah' zihniyeti haliyle baskın çıkıyor. Sözkonusu 'baskın' durumu bir süre daha sürdürebilmek amacıyla da KU idari birimi 'devlet' ve 'cumhuriyet' düzeyine çıkartılıyor.

Bir bakıma "uzak" için devlet-cumhuriyet düzeyini uygun ve gerekli görenler, diğer bir değişle geçmişe dönük olarak Laçin ve çevresinde yaşayan 40-50 bin Kürde devlet-cumhuriyet layık görenlerin; yakın zaman ve bugünün Kürdistan'ında toplamda 40 milyon Kürd [ve Kürdistan] için neden bağımsızlık talep etmedikleri; ya da her bir parçada [Kürdistan parçalarında 3-5-7-20 milyon Kürd yaşıyor] neden tutarlı ve istikrarlı bir kararlılıkla federasyon tezini savunamadıkları vb. çok dikkat çekicidir...

Lokman Polat

Ağustos 1993'te Mehmet Aktaş ile birlikte "Kürdistana Sor / Kafkasyadaki Kürtler" başlığıyla bir kitapçık çıkartan L. Polat'ın konu hakkındaki değerlendirmelerine (kısacada olsa), yer vermek zorundayım. Genel olarak PdSB'nin sosyalist tarihini çarpıtan ve yalan-yanlış bilgilerle tahrifatlarını inandırıcı kılmaya çalışan yazar, aşağıda aktaracağımız şu bariz yalanı bile kitapçığına katabilmiş:

"Lenin'in yönetimi döneminde federal Sovyet cumhuriyetlerinin yanı sıra birçok özerk bölgeler ve özerk cumhuriyetler oluşturulmuştu.

Bunlar; Başkırt, Tatar, Dağistan, Kırım, Yakût, Mari, Kalmuk, Çuvaş, Votyak, Komi, Kabarda, Balkar, Buryat, Karaçay, Çerkez, Kürt, Çeçen, Karelya, Volga Almanyası ve Abbazya özerk bölge ve cumhuriyetleri idi. Lenin'nın ölümünden sonra Stalin döneminde tüm bu özerk cumhuriyetlerin hemen, hemen tümü ortadan kaldırıldı ve bunların asimilasyona uğramalarına göz yumuldu. Her geçen gün bu azınlıkların nüfusları artmaya başlaması gerekirken, azalmaya başladı." (sayfa 8-9)

Belgelere bakıldığında, L. Polat'ın boyundan büyük tahrifatların altında kalışını hep birlikte görebiliriz. Üstteki tabloda, 'çıplak gerçek'

ortada. Yazarın ismini andığı ulus-milliyetler bağlamında. 1936'daki duruma dair bilgileri de aktaralım:

"BÖLÜM II

DEVLETİN YAPISI (...)

Madde 22. – Rus Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti şu ***reyonlardan:*** *..., şu* ***bölgelerden:*** *...; şu* ***özerk sosyalist Sovyet cumhuriyetlerinden:*** *Tatar, Başkır, Dağıstan, Buryat-Mongol, Kabarday, Komi, Mariyi, Mordvin, Kuzey-Oset, Udmurti, Çuvaş, Yakut; şu* ***özerk bölgelerden:*** *Adige, Yahudi, Oyrot, Tuvin, Çakasi, Çerkez* ***oluşur.***

Madde 24. – Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içinde ***Nahcivan Sovyet Sosyalist Özerk Cumhuriyeti*** *ve* ***Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi*** *vardır.*

Madde 25. – Gürcü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde Abaza Sovyet Sosyalist ***Özerk*** *Cumhuriyeti, Acar Sovyet Sosyalist* ***Özerk*** *Cumhuriyeti, Güney-Oset* ***Özerk Bölgesi*** *yer alır.*

Madde 26. – Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ... ***bölgeleriyle,*** *Kara-Kalpak Sovyet Sosyalist* ***Özerk*** *Cumhuriyetinden oluşur.*

Madde 27. – Tacikistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ... ***bölgeleryle,*** *Gorno-Badahşan* ***Özerk Bölgesinden*** *oluşur."* (J. Stalin, cilt 15, sayfa 111-112)

Bu kadar açık ve net.

Demek ki "hemen, hemen tümü" statülerini koruyor!

Ancak, buna rağmen Polat gibilerin kendi ezberlerini bozmadıkları ve sosyalist tarihi çarpıtmayı sürdürdüklerini biliyoruz. Böylelerin, inceleme konumuz somutunda hatalarını kabul etmeleri ve özeleştirel davranmalarını beklememek gerek. Artık kronik düzeye varmış antiStalin ruh haline sahip herkes gibi, bizdeki benzerleride 'bildiklerini okumayı' sürdüreceklerdir. Komünistlere düşen görev, böylelerin tavrından bağımsız olarak, her daim m-l ilkeler doğrultusunda ideolojik mücadeleyi süreklileştirmek olmalı. Polat'ın tezleri üzerine yazmamız bir nebze de bununla ilintilidir.

Yazarın, KU'e ilişkin tahrifatları ile devam edelim...

Şunları yazıyor:

"1929 yılında Stalin parti içi temizliği bitirdikten sonra bir karar çıkararak nufusu az olan halklara ait birçok özerk cumhuriyetin varlığını son verdi. En başta da Laçin özerk Kürt cumhuriyeti Stalinın bu gazabından nasibini alarak, Laçin özerk Kürt cumhuriyeti ortadan kaldırıldı." (aynı yerde, 10-11)

L. Polat, KU'in "Stalin'in gazabından nasibini aldığını" kanıtlamak için keyfine göre tarih yazıyor. 1929 yılına ilişkin SBKP kayıtlarında "parti içi temizlik" bağlamında herhangi bir bilginin olmayışı

Polat'ın hızını kesmeye yetmiyor. Nitekim, önce parti içi temizlik varediliyor ve ardından nasıl bir ilişki kurma mantığı ise, "temizliği bitirdikten sonra" bir küçük ara veriyor ve hemen peşinden özerk cumhuriyetlerin "varlığına son verdi" diyerek, finali "Stalin'in gazabıyla" kapatıyor. Ve fakat finalde de çarpıtmaya devam ederek, "Laçin özerk Kürt cumhuriyeti" icadında bulunuyor.

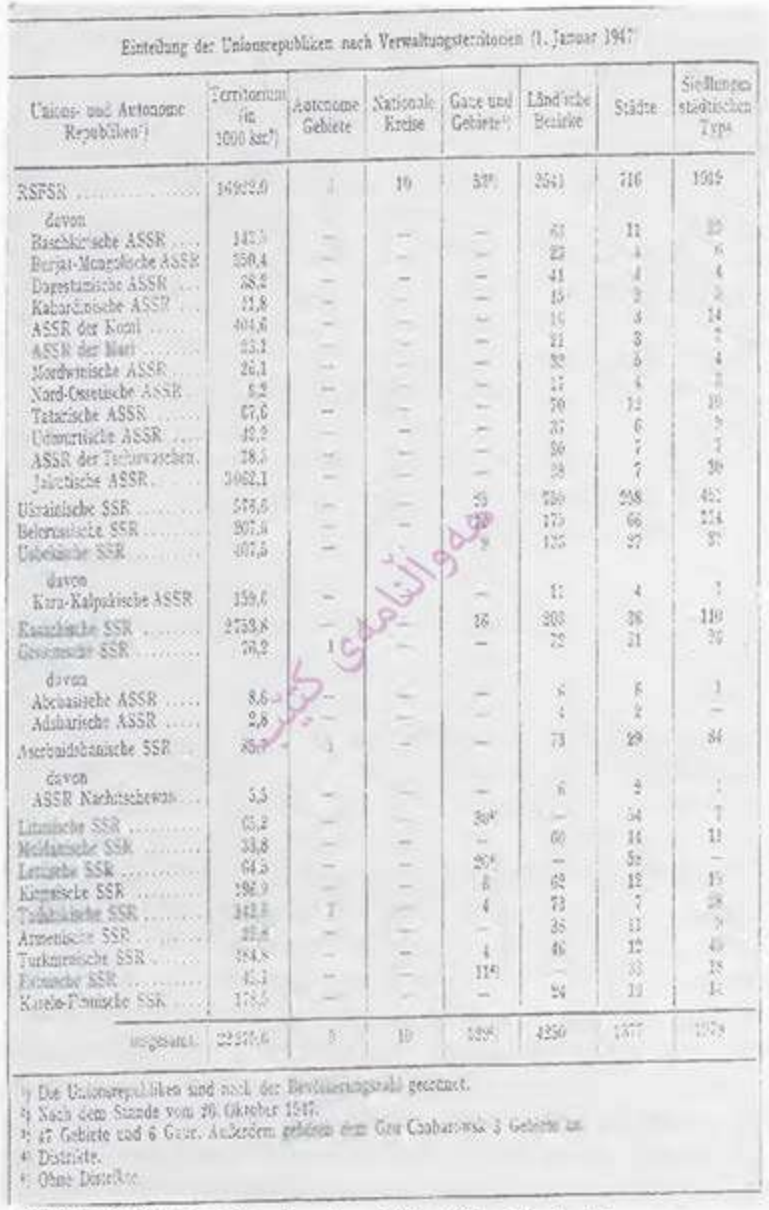
Bu konuda o kadar çok 'ilginçlikler' var ki bütününü bu inceleme içerisinde ele almak mümkün değil. Örnekse KS'un idari birim konumunun son bulması bağlamında Tosinê Reşîd'in yazdıkları üzerine ayrıca özel bir makale yazmak gerek. Çünkü bu yazar arkadaşa göre KS'un "yıkılmasının" bir nedeni de, Kürtlerin Moskova'da sahiplerinin bulunmayışıdır ve dahası yazara göre Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi ile KS aynı idari birim konumundadırlar. Sosyalist tarihin bu denli çarpıtılması nadir görülür türdendir!

Tosinê Reşîd, konu bağlamında şöyle yazıyor:

"... Kongra Sovêtên Azerbaîcanê, ya şeşemîn, di yekîtiyên admînîstratîv de guhastin tên kirin û otonomiya Kurdistana Sor namîne. Tiştekî balkêş e, wekî piştî wê biriyarê jî otonomiya ermeniya li Qerebaxê Çiyayî ma. Li Moskva û Bakû xweyê ermeniya hebûn, lê xweyê kurda tune bûn." (Nûbûn, jimare 110, Havîna 2009)

Reşîd'e kalırsa, Kürtlerin de Ermeniler gibi Moskova'da "sahip çıkanları" olsaydı [Anlaşılan, T. Reşîd emperyalist merkezlerdeki 'lobi' faaliyetlerinden fena etkilenmiş!], tıpkı Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi'nin varlığını sürdürmesi gibi Kûrdîstanskî Ûyêzd'in statüsünün devamı da, üstelik Dağlık Karabağ ÖB ile aynı otonomi düzeyinde, mümkündü! Bu kadar da değil; yine Reşîd'e göre Ermeniler ve Azeriler (aynen böyle yazıyor; çünkü kendisi için Ermenistan ve Azerbaycan SSC'nin bir karşılığı ve de önemi yok!) KS'un yaşamasını istemedikleri için "lağvedilmiş". Kimine göre konu Kirov'la ilintilendirilerek izah ediliyor, kimi ise lobi yokluğundan bahsediyor vb. Birbirine benzemezleri nasıl oluyorda bu denli içiçe geçirerek verebiliyor(lar), hayret! Doğrusunu söylemek gerekirse, PdSB ve Stalin düşmanı bir kısım burjuva ve revizyonist bile bu kadar 'sorumsuzca' tarihi alt üst etme cüretini gösteremedi. Öyle anlaşılıyor ki, esasta eski ve bilinen revizyonist-troçkist temel üzerine bina edilse de, bazı bakımlardan yeni türden bir PdSB ve Stalin karşıtlığı yaratılmaya çalışılıyor. 89/91 sürecinde etnisiteye dayalı bir şekilde, şu ya da bu ulus-milliyet-halk topluluğuna 'sahiplik', 'adına konuşma' ve 'haklarını savunma' vb. biçiminde konumlanarak PdSB deneyimine ve bu deneyin önderlerinden biri olan Stalin'e karşı etnik kin paradigması üzerinden yol alınmaya çalışılıyor. Daha çok modern revizyonizm okulunun tedrisatından geçmişlerde vücut

bulan bu çeşitlilik nasıl açıklanmalı? Adı geçen okuldan mezunların tezlerinin şimdilerde bazı çevrelerce pür dikkat takibi ve hatta tıpkı basımı ölçüsündeki tekrarı da dikkat çekici bir diğer noktadır.

Einteilung der Unionsrepubliken nach Verwaltungsterritorien (1. Januar 1947)

Unions- und Autonome Republiken[1]	Territorium (in 1000 km²)	Autonome Gebiete	Nationale Kreise	Gaue und Gebiete[2]	Ländliche Bezirke	Städte	Siedlungen städtischen Typs
RSFSR	14909,0	1	10	59[3]	3541	716	1005
davon							
Baschkirische ASSR	143,9	–	–	–	61	11	10
Burjat-Mongolische ASSR	350,4	–	–	–	23	4	6
Dagestanische ASSR	38,6	–	–	–	41	4	4
Kabardinische ASSR	12,8	–	–	–	15	3	3
ASSR der Komi	404,8	–	–	–	16	4	14
ASSR der Mari	23,1	–	–	–	21	3	5
Mordwinische ASSR	26,1	–	–	–	32	6	4
Nord-Ossetische ASSR	8,2	–	–	–	17	4	3
Tatarische ASSR	67,6	–	–	–	50	13	10
Udmurtische ASSR	42,9	–	–	–	27	6	5
ASSR der Tschuwaschen	18,3	–	–	–	26	7	7
Jakutische ASSR	3062,1	–	–	–	28	7	30
Ukrainische SSR	576,6	–	–	25	556	258	452
Belorussische SSR	207,9	–	–	12	175	66	224
Usbekische SSR	447,5	–	–	7	125	37	97
davon							
Kara-Kalpakische ASSR	159,6	–	–	–	11	4	7
Kasachische SSR	2738,8	–	–	16	208	36	110
Georgische SSR	70,2	1	–	–	22	21	26
davon							
Abchasische ASSR	8,6	–	–	–	5	5	3
Adsharische ASSR	2,8	–	–	–	4	2	–
Aserbaidshanische SSR	86,9	1	–	–	73	29	84
davon							
ASSR Nachitschewan	5,5	–	–	–	6	3	1
Litauische SSR	65,2	–	–	36[4]	–	54	7
Moldauische SSR	33,8	–	–	–	60	14	11
Lettische SSR	64,5	–	–	20[5]	–	52	–
Kirgisische SSR	196,9	–	–	8	62	18	15
Tadshikische SSR	142,8	1	–	4	73	7	28
Armenische SSR	29,8	–	–	–	35	13	9
Turkmenische SSR	354,8	–	–	4	46	12	40
Estnische SSR	45,1	–	–	11[6]	–	33	18
Karelo-Finnische SSR	172,5	–	–	–	24	13	14
insgesamt	22317,6	5	10	159	4250	1377	1979

[1] Die Unionsrepubliken sind nach der Bevölkerungszahl geordnet.
[2] Nach dem Stande vom 26. Oktober 1947.
[3] 47 Gebiete und 6 Gaue. Außerdem gehören dem Gau Chabarowsk 3 Gebiete an.
[4] Distrikte.
[5] Ohne Distrikte.

1947 yılı itıbarıyla ulusal-milliyet ölçeğindeki duruma ilişkin *Büyük Sovyet Ansiklopedisi*'nden...

Recep Maraşlı

Recep Maraşlı'nın KU bağlamında ileri sürdüklerine da kısaca bakalım. Konu hakkındaki tespitlerinin yanlışlığının daha açık görülebilmesi için, Maraşlı'nın ileri sürdüğü tüm iddialarını aktarmak zorundayız. Gerçekten de asılsız ve temelsiz, önyargılardan ibaret kalan savları üzerine çok şey yazmak gerekiyorsa da, biz, özetle yanıt vermekle, maddi hatalar yığınına işaret etmekle yetineceğiz.

R. Maraşlı'nın iddiaları:

"Paris'te toplanan Kürt Konferansına katılan Prof. Nadir Nadirov tebliğinde «Kurdistan a Sor (Kızıl Kürdistan)» dan ***söz edinceye kadar, Kafkasya'da Laçin bölgesinde*** *kısa bir süre kurulmuş olan Laçin Özerk Kürt Cumhuriyeti* ***hakkında Sovyetler Birliği dışında yaşayan Kürtlerin hemen hiçbir bilgisi yoktu.***

Özerk Kürt Cumhuriyeti 1923 yılında, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti sınırları içinde kalan Laçin/Zengezur bölgesinde ilan edilmişti. İlk ***Cumhurbaşkanı*** *Gusi Haciyef'ti. Başkenti Laçin olan cumhuriyet Kelbejar, Kubatli, Kürtaci, Murad, Xalil, Kerakuşlag, Koturli ve Şuşi gibi yerleşim yerlerini kapsıyordu. Cumhuriyet döneminde Kürtçe eğitim yapan okullar açılmış (Örneğin Şuşi kentinde Pedagoji Enstitüsü), «Sovyet Kürdistanı» isimli bir gazete çıkarılmaya başlanmıştı. Lenin'in «Povolciye ve Kürdistan'daki yoksullara 40 milyon ruble yardım yapılması» ile ilgili olarak Neriman Nerimanov'a gönderdiği* ***talimat*** *bu döneme rastlar.*

Ancak 6 yıl yaşamını sürdürebilen bu özerk cumhuriyet 1929 yılında Stalin dönemi uygulamalarından nasibini alarak, nüfusça «az» olan birçok özerk cumhuriyet gibi ***tasfiye edildi.*** *Aynı dönemde Sovyetler Birliği, Ağrı isyanını bastırması için İran'la birlikte Türkiye'ye* ***yardım etti.*** *Ağrı isyanının bir özelliği de ayaklanma ve direnişleri örgütleyen Hoybün Cemiyeti'nin, Ermeni Taşnak örgütüyle ittifak yapmasıydı. Taşnaklar, Ermenistan Sovyetize edilmeden önce hükümette bulunuyorlardı ve Bolşeviklere karşı mücadele etmişlerdi. Yenilgiye uğrayan Taşnak liderleri ve bazı askeri komutanları İran'a çekilmişlerdi. Ağrı'daki direniş, Kızıl Kürdistan ve Taşnaklarla yapılan ittifak Stalin yönetiminde Ermenistan'daki yönetimin Kürtlerin yardımıyla el değiştirebileceği* ***korkusunu doğurmuş olabilir.***

Özerk Kürt Cumhuriyet'in ***lağvedilmesinden*** *sonra Kafkasya Kürtlerinin* ***önemli bir kısmı*** *Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan veya Gürcistan gibi ülkelere* ***göç ettirildiler*** *Sürgüne gönderilmiş olan Kürt toplulukları ancak 1957 yılında, Kruşçev döneminde eski yerlerine dönebilme imkanına kavuştular."* (1915 Soykırımı, sayfa 359, abç)

Maraşlı'nın iddialarına birkaç noktada yanıtlayalım.

aa) Bilinen haliyle Kafkasya coğrafyasında kelimenin gerçek anlamında 'Laçin Bölgesi'nden bahsedilemez. Ve fakat Azerbaycan ve Ermenistan SSC sınır hattında, bu iki sosyalist cumhuriyetin coğrafyaları somutunda 'bölge' tanımlamasına denk düşen ve Kürt toplumunun yer yer ağırlıkta bulunduğu, Sovyet Kürdistanı bölgesinde, 'dar' anlamda bir kaç bölgeden biridir. Maraşlı'nın 'Kafkasya da Laçin bölgesi' saptaması ayrıca, bütünüyle kendisine aittir ve böyle bir coğrafik tanımlama ancak kendisinin gizi olabilir. Eğer ki bununla; diğer bölgelerle benzeştirme ve bunun üzerinde statü konusundaki savlarını haklı çıkartmayı düşünüyorsa; Laçin'in hiç bir şekilde Nahcıvan ve Karabağ bölgeleriyle, ve ayrıca ne de Osetya, Dağıstan, Acaristan vb. bölgelerle aynı coğrafik ölçekte bölge statüsünde ele alınamayacağı, Kafkasya üzerine az buçuk bilgisi olan herkes bilir. Zira eğer ki Laçin bölge ise, Zengezur, Kelbejar, Şuşi ve diğer Kürt nüfus ağırlıklı yerleşim ve coğrafyalarda bölge görülmek zorundadır. Halbuki doğru olanı şudur: Laçin'de dahil, Kürt nüfus ağırlıklı Ermenistan-Azerbaycan sınır hattındaki Kürt bölgesi.

bb) "Laçin Özerk Kürt Cumhuriyeti" adıyla bir idari birimin kurulduğu bilgisi, Maraşlı'nın tasarrufunda icat ettiği bir başka yeniliktir.

cc) Maraşlı'nın "Laçin Özerk Kürt Cumhuriyeti hakkında Sovyetler Birliği dışında yaşayan Kürtlerin hemen hiçbir bilgisi yoktu" saptaması tartışma götürür türdendir. SB dışında yaşayan tüm Kürtleri kapsayan böyle bir bağlayıcı sonuca, hangi bilgi temelinde varıyor, anlamak zor. Ayrıca çok uzun zamandan bu yana, hatta neredeyse tüm SB tarihi boyunca Kürdistan'daki Kürtlerin Sovyet Kürtleriyle ilişkileri sürmüştür. Ekim Devrimi'nden sonra, Kuzey ve Doğu parçası Kürtlerinin yüzlerini kuzeye, Sovyet Kürdistanına çevirdikleri, hatta Kürdistana Sor'da yaşamak amacıyla 1926'da Kuzey Kürtlerinden göç edenlerin varlığı nasıl inkar edilebilir. Kürdistan a Sor'da yayınlanan Kürtçe gazetelerin dışarıdaki Kürtlere gönderildiği ("sonra «yasak getirildi», gönderilmedi iddiasındaki çevrelerin iddiaları hatırlansın) tarihsel tanıklığını nasıl izah edeceğiz? Kamil Bedirxan'ın PdSB'nde yaşamayı tercih ettiği yerin Kürdistan a Sor bölgesi olduğu, ve akrabalarıyla ilişkileri nasıl yok sayılabilir? Zınar Silopi'nin aktardıkları var. Peki ya Mustafa Barzani ve Uzun Yürüyüşçülerin birebir yaşamışlığına ne diyeceğiz. Ve bir de, bir zamanlar proSovyetik vaziyetleri icabı Moskova'yı su yoluna çevirenlerin bildiklerini, bilmemezliğe vermelerini de eklersek, liste uzayıp gider. Uzatılabilir ama, gereksizdir; çünkü, aktardığımız kısa 'bilgi notu' niteliğindeki vurgu ile tarihteki gelişme ve

olaylara dikkatli ve titiz yaklaşmak gerektiğine dikkati çekmiş olduğumuzu düşünüyorum.

dd) Maraşlı'nın, Kürdistan a Sor'a bir de Gusi Haciyef adında birini "ilk Cumhurbaşkanı" olarak 'ataması', alalede bir yöntemle tarih yazımına yöneldiğini hepten açığa vuruyor. Başkalarının, örnekse; "marksist-leninist", "komünist", sosyalist vb. iddiasında bulunmayanların PdSB'nde bir de cumhurbaşkanı makamı (!) icat etmeleri anlaşılırdır; peki ya az biraz SSCB hakkında bilgisi olduğunu zannettiğimiz Maraşlı arkadaşın tutumunu nasıl izah etmeli! Öyle anlaşılıyor ki, ideolojik-teorik tercihlerinde bilinen troçkist argümanları savunması, onun bu eksendeki 3S karşıtlığı, kendisini bu denli savrulmalar yaşamaya mahkum etmiş.

ee) Eğitim ve basın alanında yapılanları, 'mış'lı geçmiş zaman kipine sığınarak cumhuriyet dönemi ile sınırlama gayreti içerisine giren Maraşlı'nın, gömüldüğü aşırı subjektivizmden kurtulamaması nedeniyle bir kez daha maddi hatalar serisine devam edişini görüyoruz.

ff) Lenin'in, diğer gelişme ve olayların yanısıra, tam da 'iç savaş' yıllarına denk gelen dönemde, Sovyet Rusya'da açlığın, yoksulluğun ve kırımın kol gezdiği bir momentte; ve bu zorluklara karşın proletarya diktatörlüğünün her geçen gün sağlamlaştırılması ve sosyalizmin inşası ana görevinin başarısı için yoğunlaşıldığı bir anda, Sovyet iktidarının aldığı kolektif kararları, başta Stalin olmak üzere, Bolşevik önderlikteki yoldaşlarıyla beraber kurumsal temelde, hareket ettiği ve birlikte alınan kararların iletilmesi görevinin de yine kolektif işleyişte belirlendiği vb. hatırlandığında, Maraşlı'nın iddia ettiği gibi Lenin'in Nerimanov'a "talimat" göndermediğini tespit etmek zor olmasa gerektir. Lenin'in, Sovyet iktidarının ve parti önderliğinin kararlarını değil de, adeta kendi tasarrufunda hareket ettiği ve üstelik 'talimat' verdiği şeklindeki Maraşlı iddiası, ciddiye alınamayacak ölçüde çalakalem savdan ibaret kaldığı tartışma götürmez.

gg) Kürdistan a Sor'un idari yapısının, SSCB sathındaki idari sistemin değişmesiyle birlikte farklılaşmasını "tasfiye" olarak değerlendirmesi bağlamında da, yine kaba bir iftira yoluna gidilmiş. 1929'da, SSCB'nin idari bakımdan yeniden yapılanmasına gidildiğini, yukarıda ortaya koyduk. Ekim Devrimi anından 1922'e kadar geçen zaman diliminde ulus ve milliyetler meselesinin çözümü doğrultusunda ne tür-hangi idari adımların atıldığı; 1922 yılı içerisinde yeniden yapılanma kararının alınışı ve daha sonra 1929'da alınan karar ve buna bağlı yapılanlar; 1936 Anayasası temelindeki değişiklikler ve sosyalist anavatana karşı açılan faşist-emperyalist savaş yılları ve sonrasındaki

idari gelişmeler vb. bir bütün ele alınmadan; bir çırpıda ve olabildiğince tekyanlı ve saldırgan, dahası tümden meseleye kişisel (antiStalin hezeyan) prizmadan bakan herkes gibi, Maraşlı'da tercih ettiği yöntem sonucunda PdSB tarihini çarpıtma ve karalama kara eylemine dahil olmak zorunda kalmış.

hh) Ağrı direnişine gelince. Maraşlı'nın dediği gibi Ağrı'da "isyan" yok. Koçgiri Kürt ulusal direnişi ve mücadelesi nasıl ki isyan olarak adlandırılamayacaksa, aynı şekilde bir benzeri devamındaki (bazı bakımlardan daha ileri) Ağrı Kürt ulusal direnişi ve mücadelesi de isyan adı altında "şekavet" hareketi derekesine düşürülemez.

Ağrı'daki mücadele sürecinin kimi evrelerinde Kürt-Taşnak yakınlaşmasını mümkün olduğunca pozitif sunmaya çalışan Maraşlı'nın; Taşnakların, vakti zamanında, Ermenistan'da iktidarı ele geçirerek, Gürcüstan ve Azerbaycan'daki karşıdevrimcilerle birlikte Ekim Devrimi'nin karşısına çıktıklarını ve düpedüz Beyaz Generaller çeteleriyle aynı rolü paylaştıklarını ve Lenin'in gayet isabetli belirlemesinde 'yolun temizlenmesi amacıyla tepelenmeyi hakettikleri' hakikatlerini de bilmesi gerekirdi! Sovyetler Birliği'nin İran-Türkiye ittifakına dahil olduğu savını -anlaşılan- çok insan ezberlemiş. Ve fakat hiç kimse şu ana kadar bir tek belge ve anlaşılabilir kanıt ileri sürmedi.

Maraşlı arkadaş ama, herhangi bir 'işe yarar' kanıta dayanma ihtiyacı duymadan, yazdıklarına inanmamızı istiyor. SSCB'nin sömürgeci devletlerle ilişki kurması gayet normal; ezilen ve sömürülen halklara ve toplumsal kurtuluş mücadelelerine karşı sömürgeci devletlerle ittifak kurması ise bir o kadar anormal ve eşyanın tabiatına aykırı niteliktedir. Şimdilik şu kadarını belirtelim ki; SSCB'nin, Kürt ulusal direnişleri karşısında kimi yetersizlikleri ve hatalı tutumları olmuştur; ancak bu hiçbir biçimde sömürgeci devletlerle "ittifak" kavramıyla ilişkilendirilemez.

jj) Maraşlı arkadaşın "Ermenistan'daki yönetimin Kürtlerin yardımıyla el değiştirebileceği korkusunu doğurmuş olabilir" tespiti, doğrusunu söylemek gerekirse akıllara ziyan türden! Böyle bir kafa ardı okuma kabiliyeti, ancak ilgili alanın kompetanlarından bulunabilir. Her şey bir yana; Ağrı direnişine böyle bir rol yüklemek ve Taşnakların hareket ile ilişkisini bu şekilde abartmak o günün somut verileri ve hatta artık her şeyiyle bilinen o günün belgeleriyle kanıtlanabilir olmaktan ziyadesiyle uzaktır. Her ne kadar keyfi tarih yazımı ve yazıcıları zaten olgulardan nefret derecesinde uzak iseler de, zaman zaman inandırıcı olabilmek ereğiyle, tıpkı Maraşlı arkadaşın yaptığı gibi "olabilir"lik unsurunu da devreye koymaktan geri durmazlar. Okurun, ele aldığımız

dönemin koşulları hakkında objektif bir değerlendirme yapabilmesi için yeterince verinin varlığından hareket ederek, Maraşlı'nın "olabilir"ine gerekli yanıtı vermesinin koşulları var. Yeter ki milliyetçilik ve önyargı insanın gözünü ve yüreğini kör etmesin!

ii) Kürdistan a Sor lağvedilmedi; idari yönetimlerin yeniden yapılandırılması kapsamında sadece statüsü değişti. 7 Temmuz 1923'te oluşan idari statü 1929'da Azerbaycan SSC'nin aldığı bir kararla değiştiğinde, aynı statüdeki diğer bir kaç oluşumun idari durumu da farklılaştı. Bunun üzerine, akılalmaz senaryolar üretmenin bir anlamı yok. Sosyalizmin inşa sürecinde koşullara bağlı olarak idari alanda değişikliklerin yaşanması bütünüyle kabul edilebilir bir şeydir. Ekim Devrimi'yle birlikte ulus ve milliyetler sorunsalında atılan ilk çözüm adımları ilalebet sürüp gidemezdi. Sosyalizm kuruluşu sürecine bağlı olarak yeni idari örgütlenme-yönetim biçimleri vb. kaçınılmazdı. Bu çerçevede soruna yaklaşıldığında, milliyetler meselesinde sürgit aynı idari düzenlemenin kalıcılaştırılması politikası savunulamaz. Eğer ki sosyalizmin kuruluşu elifielifine proleter kültür devriminin tüm topluma taşırılması ise, bu, doğrudan doğruya eski insanın yeni insana dönüşmesi sürecinde önceki idari şekillenmenin yenileriyle yer değiştirmesi, hatta tümden terkedilmesi neden mümkün olmasın. Soruna etnosentrik ve milliyetçi pencereden bakılmadığında, sosyalizmin kuruluşu dönemindeki idari-yeni düzenlemeler vb. konusunda ilkesel bir hata yapılmadığı görülecektir. Kürt milliyetçisi sosyalistlerin, kendi sosyalist mantaliteleri çerçevesinde olaya bir de bu yönüyle bakmalarını öneririz.

ii) "Kafkasya Kürtlerinin önemli bir kısmı" sürgün edildi ve/ya da göçettirildi iddiası da, ortaya atıldığı günden bu yana kanıtlanabilmiş değildir; üstelik milliyetçi sosyalistlerin çeyrek asırdır hep birlikte dillendirmelerine rağmen. Maraşlı arkadaşın bir kez daha özensiz davranarak başkalarının anlatı ve menkıbelere dayalı, herhangi bir kanıttan yoksun nakarata iştirak etmesi, inatla gerçeğe sırtını döndüğü anlamına geliyor. Halbuki gerçek durum ne ise kabul edip, eleştirilerini görece nesnel bir zemine dayandırabilirdi. Örnekse; proletarya diktatörlüğü karşıtlığı yapan, sosyalizmin kuruluşu çalışmalarına ısrarla karşı çıkan ve düşmanlık çizgisinde hareket ederek, sosyalizm koşullarındaki sınıf mücadelesinin hedefi haline gelenlerin arasında Kürt toplumuna mensup insanların da bulunduğunu; ya da sosyalist anavatana karşı başlatılan imha savaşı anında, belli geçici tedbirler kapsamında, bazı toplumlara mensup insanların sınırlı bir kesiminin yerlerinin değiştirilmesinde, Kürtlere ait küçük bir grubun da dahil edildiğinden hareketle somut davranabilirdi. Bize göre sınıf mücadelesinin kaçınılmazı

olan, Maraşlı için bal gibi de eleştiri konusu olabilirdi; ki, aynı kitabında "iç göçler", "erime", "demografik yapıyla oynama" gibi noktalara değinmiş. Kısacası, Kafkasya Kürtlerinin, hatta Sovyet Kürtlerinin: içlerinde, durumları yargılamayı gerektiren, ceza alan, suçsuz bulunan, yerel yönetici ve fonksiyonerlerin haksızlığına uğramış, geçici bir süre için sürgün edilen ve yer değiştirmeye tabi tutulanların vb. PdSB'ndeki genel Kürt nüfusu içerisindeki yeri, istatistiklere geçmeyecek ölçüde olabildiğince düşüktür. Dolayısıyla Kürtlerin "önemli bir kısmı" vurgusunu öne çıkartıp, ardından 'insan hakları çerçevesinde' ve "hümaniter" bir perde ile örtülmüş vaziyette zulüm-sürgün-göç eksenli söylem, ıspatlanamaz zorlama savdan ibarettir. Böylelerin, SB'nde farklı süreçlerde ortaya çıkan hata ve yanlışlardan dersler çıkarmaları düşünülemez. Kürdistan komünistleri ise, her türden önyargıdan uzak hareket ettikleri için, PdSB'nde ne tür hataların işlendiği, inceleme konumuz somutunda Sovyet Kürtleri bağlamında hangi hataların ya da eksikliklerin yaşandığı üzerine bilimsel temelde eleştirel yaklaşmakta. sosyalizm kuruluşu deneyinden gerekli dersleri çıkarabilmektedirler.

İsmail Beşikçi'nin KURDISTAN UYEZD ["Kızıl Kürdistan" – "Kürdistan a Sor"] Değerlendirmesi Üzerine...

Ekim Devrimi ile başlayıp 1950'lerin ortalarına kadar geçen zaman aralığında PdSB'nde ulusal sorunların çözümü yönünde katedilen mesafe hakkında Beşikçi'nin yeterince bilgi sahibi olduğundan hareket ediyoruz. Dolayısıyla, hemen hepimizin bildiği gelişmeleri yeniden aktarmanın anlamı yok. Ekim Devrimi'nin kazanımları ve Sovyet iktidarının ulusal sorunlara ilişkin politikaları Kürt ulusal azınlığının özgünlüğü dikkate alınarak, hayat bulmuştur.

KU konusunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla, Azerbaycan Kürtlerinin yaşamı üzerine bir 'komisyon' tarafından hazırlanmış araştırma yazısını, bu makalenin sonuna -özetle- aldık. 1932 yılında yayınlanan araştırma yazısı, tartışma konumuz bağlamında önemli bir kaynak durumundadır. Bukşpan'ın sözkonusu yazısı dikkatle incelendiğinde, konu hakkında önyargılı davranan ve tahrifatı esas alanların gerçeklikten kopuk ve konuyu bilimsel temelde ele almadıkları görülecektir.

Diğer pek çok konuda olduğu gibi, KU bağlamında da 89/91 öncesi ile sonrasındaki tavırların birbirinden farklı içeriklere sahip bulunduğu unutulmamalıdır. KU somutunda sözkonusu süreçten önce sessizlik tercih edilirken, sonrasında tam bir cinnet hali ile saldırganlık ve

karalama baş tacı edilmiştir. Bu saldırgan tutum, diğer bazı konularda da (örnekse; eğitim, aydınlanma, anavatan savunması vb.) sürdürülmüştür. Öyle ki; PdSB'nde Leninist ulusal siyaset temelinde "proletarya diktatörlüğü koşulları altında ulusal kültürün geliştirilmesi"nin Sovyet Kürtleri arasındaki boyutunu inkara yeltenenler bile olmuştur. Belirttiğimiz tarih ile birlikte başlayan süreçte, ideolojik-teorik-politik tercihlerini 'ansızın' değiştiren çevreler; bir süre önce sosyalist lafız eşliğinde prosovyetçi kimlik edinmek için çabalarlerken, daha sonra karşıt bir dil keşfederek açıktan sosyal demokrat içerikteki yeni programlarını yazmakta gecikmemişlerdir. Ve yeni programlarını yazanlar da dahil, dün sahiplendikleri "reel sosyalizm" taraftarlığını bırakanların -neredeyse- tamamı, ilk iş olarak "Stalin'in Kürt düşmanlığını" ve "KU lağvettiğini" vs. keşfettiler. Sovyet Kürtlerinin tarihi üzerine keyfi "tarih yazıcılığına" başlayanlar elbirliğiyle müthiş bir bilgi kirliliği yarattılar. Daha önceleri, "Lenin savunuculuğu"nda yarışanlar, hatta Stalin adını savunur rolünü oynayanlar ve bu oyunda açıkcası işi dalkavukluğa kadar vardıranlar; ideolojik konjonktür farklılaşınca Stalin ve PdSB tarihi üzerine tüm yeteneklerini kullanarak bilgi kirliliği stoku oluşturdular ve her ihtiyaç duyduklarında kendi icadı yalanlarını ortalığa boca etttiler. KU üzerine yazanların çoğunluğu da (bazı küçük farklarla), sözkonusu bilgi kirliliğine ortak olmakta gecikmediler.

Kızıl Kürdistan üzerine yazdığı makalede; Beşikçi'nin tüm bu olan-biteni adeta önemsememesini izah etmekte güçlük çekiyoruz.

PdSB'ndeki Kürtler sözkonusu edildiğinde, araştırma ve incelemeleri için birinci dereceden kaynakları/belgeleri esas almadıkları gibi, dönemin koşullarını ve somut gelişmelerini etraflıca ve yeterince incelemeyen, farklı yaklaşımlar üzerine verimli bir çalışmaya girmeyen, özellikle de 89/91 süreci ile birlikte sosyalizmin ilk deneyimine karşı çok yaygın çarpıtma, karalama ve iftira atmanın moda haline getirildiği şartlarda; tarihsel olay ve gelişmelere ciddi yaklaşımı ile tanıdığımız İsmail Beşikçi'nin, makale yazma ihtiyacı duyduğu KU bağlamında diğer tarih çarpıtıcıları ile arasına esaslı bir çizgi çekmesini ve haklı olarak sürekli hassasiyetle dikkat çektiği "bilim yönteminden" uzaklaşmaması gerekirdi.

Konu hakkında yeterince kaynak bulunmadığı olgu. Dahası kaynak olarak gösterilen kimi yazı, makale ve hatta kitapçıkların bile taraflı yazıldığı, önyargılarının kanıtlanması amacıyla kaleme alındıkları vb. açıkça ortada. Ne var ki tüm bu yetersizlik ve tarafgirlik, milliyetçi ve antiStalin güzergahta yolalan çevreleri dizginlemeye yetmiyor ve bu

cenahta yer alanlar her gün yeni makale ve değerlendirmeler yapmakta bir sakınca görmüyorlar. İlginçtir ki, hiç biri sahip bulunduğu 'ezberi' bozmak da istemiyor. Aynı ideolojik-politik zemin üzerinde bulunan bazılarının arada bir gerçeğe 'parmak basan' aykırılıkları (örnekse; kurulması ve statü değişikliğini objektif aktarmaları gibi!) ise görmezden geliniyor. KU üzerine her kafadan başka sesin çıkmasının bir nedeni de, her ne şekilde olursa olsun Stalin düşmanlığı ve sosyalizm karşıtlığına kilitlenmelerindenden ileri geliyor. Dikkat edilirse; sözkonusu çevrelerin hiç biri, birbirlerinin değerlendirmelerindeki kaba çelişki ve farklılıklara değinmeyi, işaret etmeyi dahi gerekli görmemektedirler. Her birinin senaryosunda ötekinin tez ve savlarını yadsıyan pek çok nokta bulunmasına rağmen, hiç bir şekilde aralarındaki 'uçurum farkına' işaret etmemeye özen göstermektedirler. Bunun tesadüfi olduğu söylenemez.

Beşikçi'nin KU üzerine makalesi incelendiğinde, bu ve benzer konularda antiStalin ruh haline sahip ve milliyetçi temelde tarih çarpıtıcılığını kendilerine iş edinmişlere karşı çıkmadığı gibi, aynı milliyetçi çevrelerin "bilim yöntemi" ile hiç bir alakası bulunmayan anı-hikaye-masal-menkıbe vs. yollu anlatımları esas alan politika ile cilalanmış dedikodu yöntemini mahkum etmemiş oluşu da düşündürücüdür. Zira, konu hakkında yazdığı makalede ulaştığı sonuçlara hangi yöntemle vardığı dikkate alındığında; Beşikçi'nin sözkonusu milliyetçi tarih çarpıtıcılığını neden ve niçin red ve mahkum etmediği, bir biçimde ortaya çıkmış oluyor.

PdSB Kürtleri hakkında, pek çok yazarın bütünüyle keyfiyete dayalı değerlendirmeler yaptıklarını sınırsız sayıda örnekle açık ve bariz şekilde ortaya koyabiliriz. Beşikçi'nin vardığı sonuçları dayandırdığı kişiler örnekse keyfiyetin tam da dikalasını yapmaktadırlar. Sosyalizm kuruluşu deneyinin Kürtler bağlamındaki tarihini çarpıtma görevini üstlenenlerin tahrifatları toplansa -en azından- bir kaç fasikül çıkar; ki böylelerin çarpıtmalarına karşı ancak bir kaç ciltlik kitap serisi yayımlanabilirse, gerçekler anlaşılabilir. Bu bir abartma değil, varolan durum tespiti. Nitekim, elinizdeki incelemede her yeri geldiğinde Stalin'in eserlerini, PdSB devletinin kaynaklarını ve konuya ilişkin 'gerçek' belgeleri ve olguları incelemenizi istememizin nedeni de, işte tam da sözkonusu yoğunluktan ötürüdür.

KU üzerine değerlendirme yapmaya karar verdiğinde, Beşikçi'nin; bu konuda 'her kafadan başka ses'in çıktığını, örnekse KU'in statüsü hakkında herkesin keyfince sıfatları tercih ettiği, dahası gerçek durumu değil, kafalarına yatkın olanı/kendi istemlerini haklı çıkartmak amacıyla subjektiv davrandıklarını vs. gözönünde tutması gerekirdi.

KU/KS/KK için; "Özerk Bölge", "Otonomi", "Özerk Sosyalist Cumhuriyet", "Kürt Özerk Eyaleti", "Kürt Özerk Bölgesi", "Kürt Devleti", "nominal bir devlet", "Kürdistan Yerel Yönetimi", "Kürdistan Cumhuriyeti", "Kızıl Kürdistan Cumhuriyeti", "Özerk Kürt Cumhuriyeti", "Kürdistan Otonom Bölgesi", "Kurdistan Kazası", "Azerbaycan Kürdistanı" vb. "zengin" tanımların ve her bir tanımın ıspatı için akılalmaz senaryoların ve değerlendirmelerin yapıldığını dikkate alarak, gerçek duruma ilişkin çok yönlü ve titiz bir ön çalışma, araştırma yapması gerekirdi. [KU adlandırması bağlamındaki isim zenginliği sözkonusu edildiğinde; Kasım 2005'te yayımlanan "Sosyalist Sovyetler Birliği'nde Kürtler (1917 – 1956)" başlıklı çalışmada bizim de hatalı bir saptamada bulunduğumuzu hatırlatmak gerek. Kitap yayımlandığında; şu an ulaştığımız kaynak "zenginliği" yoktu ve o günün koşullarındaki bu yetersizlik bizi de "Kürdistan a Sor Otonom Bölgesi" yanlış tespit ve söylemini kullanmaya yöneltti. Konu üzerine kaynak yetersizliği daha sonraları bir nebze değişse de, esasında hala temel önemde 'ilk elden belgeler' ortalıkta yok. Buna rağmen, mevcut materyal dikkatle incelendiğinde, PdSB'nde "Kürdistana Sor Otonom Bölgesi" adıyla bir yönetim biriminin teşekkül etmediği sonucuna varıyoruz. KU bağlamında gerçek durumu yansıtmayan sözkonusu söylem ve tespitimizi şimdi özeleştirel bir içerikte aştığımızı açıklıyoruz.]

Sadece bu da değil; Sovyet iktidarı koşullarında idari örgütlenme hakkında da yeterli bir ön araştırma (örnekse "yönetimsel komünler", milliyetlerin yoğun yerleşim bölgelerinin adlarıyla anılması; yeni düzenlemeler ve değişiklikler gibi) yaptığını göremiyoruz. Bölgesel özerklik, özerk cumhuriyet, reyon, il ve kaza yönetimi, daireler vb. pek çok farklı oluşumların tarihleri hakkında; özel olarakta Azerbaycan ve Ermenistan özgünlüğü üzerine varolan materyali titiz bir incelemeye aldığı söylenemez. Ayrıca, 'yanlı' yazıldıkları besbelli ortada dursa da, modern revizyonizm okulundan geçenlerin ürünü yazılar üzerine yeterince dikkatle durmadığı yönünde kimi belirtiler de yok değil. Örnekse; KU hakkında arzuladıkları içerikte yazmakta bir sakınca görmeyenlerin varlığını, bizzat H. Şamil'in 2005 yılında yayınlanan "Diaspora Kürtleri" kitabında tespit edebilirdi. Adı geçen kitapta, "Kürt Devletçiliğinin Yeniden İnşası Hakkında Deklerasyon" başlığını taşıyan ve altında "Toplantı Başkanı Vekil Mustafayev / 09 Haziran 1992 / Laçin Şehri." İbaresi bulunan dökümana H. Şamil'in düştüğü "13" nolu dipnottaki şu vurgusunu gözönünde bulundurabilirdi:

"13) Deklarasyonda bazı tarihi verilerin tahrifi söz konusudur. Örneğin, «Kürtler Azerbaycan dahilinde Kızıl Kürdistan Cumhuriyeti

biçiminde özerklik kazanmış» denmekte. Aslında Kızıl Kürdistan Cumhuriyeti değil, özerk kaza, veya bölge olarak adlandırılmıştır." (Diaspora Kürtleri, sayfa 206)

Görüldüğü gibi, KU için farklı yakıştırmalarda bulunan çevreler bile hala 'kaza' veya 'bölge' ikileminden kurtulabilmiş değiller. Ayrıca, Çarlık dönemi Rusya'sındaki idari sistemin adlandırılması ve coğrafik düzenleme maksadıyla kullanılan kavramlara açıklık getirmek, Sovyet iktidarı koşullarında devralınan kimi adlandırmaların ne anlama geldiği üzerine netliğe ihtiyaç hasıl olduğunu da kavraması gerekirdi. "Gubernia", "Uezd", "Uçastek", "Oblast" gibi yerleşim birimlerinin ne anlama geldiği, Beşikçi tarafından netliğe kavuşturulmuş olunsaydı; "Zangezur Uezd" ya da "Şuşa Uezd"lerinin {Ayrıntılar için, bkz: Tadeusz Swietochowski, Rus Azerbaycanı 1905-1920} hangi anlama geldiği kadar, Kurdistan Uyezd'in ne demek olduğu da anlaşılır hale gelebilirdi. Dolayısıyla bu ve benzer çelişki ve çeşitlilik, Beşikçi'nin konuya dikkatli ve dayandığı kaynaklara eleştirel yaklaşmasını gerektiriyor(du). Ya da kendisinin makalesinin de yer aldığı "Kızıl Kürdistan" ismini taşıyan kitabın '3. Bölüm'ünde "Aydın Görüşleri" başlığını taşıyan yerde *"Kürdistan kazasının kurulması ve ortadan kaldırılması nedenleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?"* sorusuna Knyazê İbrahim'in aşağıya alacağımız şu yanıtı üzerine durabilirdi:

"Azerbaycan Kürtlerinin toplu yaşadığı Kızıl Kürdistan, 1923 yılında idari bir bölge olarak oluşturulmuştur.

Kürdistan kazası yöresel bir otonomi değildi, fiilen kültürel otonomi niteliği taşımaktaydı. Burada 1923-1961 yılları arasında «Sovyet Kürdistan'ı» isimli gazete yayınlanmış, 1930'lu yılların sonlarına kadar Kürt dilli okullar, Kürt tiyatrosu, folklor grupları faaliyet göstermiştir." (sayfa 79)

Kısacası, hemen kesin sonuç koymaması doğru olacaktı. Ki tüm bu çok çeşitlilik karşısında, bilim insanı kimliğine uygun bir şekilde davranarak, temkinli hareket etmeliydi. Ne var ki, bilim insanı İ. Beşikçi, yeterince özen göstermeden 'ilk' bilgilerle ve yanlış algılarla konu hakkında yazma eylemine giriştiği için, açıkcası bu bağıntıda bilinen kimliğine kendi eliyle gölge düşürmüş, yanlış bir eğilime sapmıştır.

Öyle anlaşılıyor ki, H. Şamil tarafından çoğu tek yanlı ve dermeçatma yazılardan oluşan, ayrıca PdSB tarihini, özel olarakta Stalin karşıtlığını kendine iş edinmiş ve daha önce bir biçimde MrSB yandaşlığı yapmış ve fakat SB buharlaşınca yandaşlığı da kaybolanların geçmişte güya savunduklarını iddia ettikleri görüş ve değerlendirmeleri terketmelerinin ertesinde oldukça hızlı davranarak pek çok yalan, yanlış,

çarpık vs. değerlendirmeleri; Beşikçi kendisine 'referans' kaynakları olarak almış. Ve bu kaynaklar (doğaldır ki), kendisini ciddi ölçüde sosyalist tarihin çarpıtılmasına ortak etmiş, konumuz bağlamında yanlış sonuçlara götürmüş. Böyle de olsa, yapacağı yeni bir araştırma neticesinde içine düştüğü yanlışı gidermesi mümkündür.

Beşikçi'nin, Kürt revizyonist ve milliyetçilerinin irtifa kaybı ölçüsündeki tahrifatlarının boyutunu görebilmesi için, umarız elinizdeki bu çalışmanın bütününe yayılan belge ve bilgilerin bir yararı olur.

İ. Beşikçi'nin, 89/91 süreci ile birlikte sahneye çıkan yeni kuşak Kürt yazarlardan önemli bir çoğunluğunun PdSB'ndeki Kürtlerin tarihini yazarlarken sosyalist tarihi hangi düzeyde, nasıl, ne şekilde tahrifata uğrattıklarını bilince çıkartabilmesi için Kerim Yıldız örneğine bakalım.

Kerim Yıldız-Deborah Russo'nun "Aralık 2000"de 'Scala Yayıncılık ve Kürt İnsan Hakları Projesi' tarafından yayımlanan "Azerbaycan-Ermenistan İnsan Hakları-Etnik Azınlıklar ve Kürtler" kitabında şu tespitler yapılmaktadır:

"1917 Ekim Devrimi'nin ardından Sovyet rejiminin kurulmasıyla birlikte büyük değişiklikler olmuştur. Kürtler artık, Sovyet Devleti tarafından tanınan yüz kadar küçük azınlıktan birini oluşturmaktadır. Bununla birlikte hakları da, Sovyet Anayasası tarafından garanti altına alınmıştır. 1923 ile 1927 arasında, Kürtlerin Kafkasya'da en yoğun yerleştikleri batı Azerbaycan'da 'Kızıl Kürdistan' olarak bilinen bir Kürt Özerk Eyaleti ihdas edilmiştir. (...) 1930 ile 1937 arasında Sovyet rejiminin en dikkate değer faaliyetlerinden biri sayılabilecek büyük öğretim ve kültür açılımı başlamıştır. Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan'da Kürtlere Kürtçe okuma ve yazma öğretilmiştir. 1931 yılına kadar Ermeni Sovyet Cumhuriyeti 27 Kürt okulu kurmuştur. (...) Özellikle Ermenistan'da sayısız Kürtçe yayın yapılmıştır. Her yıl yaklaşık 30 Kürtçe dil kitabı yayınlanmıştır. (...)

Ancak Stalin'in işbaşına gelmesi ile birlikte Kürt okulları kapatılmaya başlanmış ve Kürtçe kitapların yayını yavaş yavaş durma noktasına gelmiştir." (sayfa 18-19)

Bu tespitlerin altında imzası bulunan yazarlardan biri olan Kerim Yıldız, KHRP (Kürt İnsan Hakları Projesi) Genel Direktörü'dür. Bu sıfatıyla KU tarihi hakkında pek çok hatalı ve yanlış, önyargılı ve dayanaksız savlar ileri sürebiliyor.

K. Yıldız'ın bir kaç tahrifatına değinecek olursak...

-Kürtlerin ne zaman ve nasıl PdSB tarafından tanınmalarına son verildiği ve artık azınlıklardan biri olmadığı üzerine tek kelime söz edilmiyor. Yani 'çamur at izi kalır' yöntemi tercih edilmiş.

-Kürtlerin haklarının ne zaman, nasıl, hangi gelişme ve değişiklikler nedeniyle Sovyet Anayasası'ndan çıkarıldığına dair tek kelime söz edilmeden; "Stalin'in işbaşına gelmesi ile" tüm hakların ortadan kaldırıldığı iddia ediliyor. Ve tabiiki bu durumda, Stalin'in ne zaman "işbaşına" geldiği muallakta bırakılarak yaratılan bu belirsizlik üzerinden tahrifatlarını inandırıcı kılmak istiyor.

-Ve yeni bir şey öğreniyoruz: KK'ın statüsü 2 yıl kısaltılarak, 1923 ile 1927 yılları arasına sıkıştırılıyor. Sorun, tarih hatasında değil; böyle olsaydı, basit bir tarih farkı der geçebilirdik; ne var ki sorun tam da çarpıtmaya dayalı keyfi tarih yazıcılığına soyunmakta.

-Yazarlar, bize yeni bir şey daha "öğretiyorlar": KK idari birimi, "Kürt Özerk Eyaleti"ne dönüştürülüyor! SSCB'de 'eyalet' tarzında idari yapılanmanın varolup-olmadığı dikkate alınmaksızın, bir çırpıda 'eyalet' ilan ediliyor! Konu hakkında, yeterince bilgisi olmayan ya da meseleyi önemsemeyen biri açısından 'eyalet' tespiti -belki- kabul görebilir, ancak PdSB tarihine sorumluluk bilinciyle yaklaşanlar açısından KK idari biriminin 'eyalet' şeklinde yazımı bile, başlıbaşına sorundur. 'Eyalet' saptaması, diğer şeylerin yanında, bazı çevrelerin sosyalist tarih çarpıtıcılığı işini hangi düzeylere vardığını bu vesile ile bir kez daha gösteriyor.

-Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin "Ermeni Sovyet Cumhuriyeti"ne dönüştürülmesini de yazarlar sayesinde öğrenmiş oluyoruz! Ve bu "Ermeni" cumhuriyeti "27 Kürt okulu" kuruyor! SSCB'nin eşit düzeyde 16 Cumhuriyeti'nden biri olan Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti hakkında bu denli kaba yaklaşım ve karalamanın kabul edilebilir hiç bir yanı bulunmadığı gibi, aynı kabalığı sürdürüp bu kez "Ermeni Cumhuriyeti"ne "Kürt okulu" kurdurtmanın da anlayışla karşılanması mümkün değildir. İlk sosyalizm deneyiminin başarı ve kazanımlarını bütünüyle etnik temele ve söyleme 'yedirip' sözümona unutturma hevesiyle tarihi çarpıtmaya soyunan yazarların izlediği yol, ne yazık ki başkalarını da etkileyebiliyor...

-Elinizdeki kitapta yer verdiğimiz bir 'tablo'da, SSCB'de 1921-1960 yılları arasında toplam Kürtçe kitap sayısı hakkında veriler bulunmaktadır. Yazarların "Her yıl yaklaşık 30" rakamını vermelerinin nedenini bilmiyoruz; eğer ki yine keyfi bir tarih yazıcılığı ile karşı karşıya değilsek, sözkonusu tespitin gerçek durumu yansıtmadığı kesin. "Yaklaşık" kaydını dikkate alarak hareket ettiğimizde; 1933, 34, 35, 36 ve '37'de her yıl 30 civarında Kürtçe kitap yayımlanmıştır. 1950 yılı hariç, her yıl Kürtçe kitap basılmıştır. Ve belirtilen tarihler arasında toplam 238 adet kitap sayısına ulaşılmıştır. Peki, "30 Kürtçe dil kitabı" saptamasına

ne demeli? Hiç bir kaynakta, bu iddiayı kanıtlayabilecek bir emare dahi yok! Proletarya diktatörlüğü koşullarında süren kültürel alandaki devrimin Kürt yurttaşlarının yerleşim alanlarında da büyük gelişmelere sahne olduğu kesin, ancak bu olgu, gerçek durumun abartılarak çarpıtılmasını haklı çıkarmaz. Yazarların Ermenistan SSC somutu için her yıl 30 Kürtçe dil kitabı yayınlandığı savı tamamen iddiadan ibarettir. Çünkü zaten 1921 ile 1960 yılları arasında yayınlanan toplam Kürtçe dil (dil ile ilgili) kitaplarının sayısı 72'dir. Ki en çok 1937'de 9 adet kitap dil ilgili yayınlanmıştır. Yazarlar gerçek durumu dikkate almadan, doğru bildiklerini gerçeğin yerine ikame etmişlerdir ama kötü bir iş de yapmışlardır.

-Yazarlardan en son parağrafta aktardıklarımız ise, bütünüyle karalama ve yalandan ibaret. İftira ve inkar çabalarına karşı fazla bir şey yazmaya da gerek yok. Şu kadarını hatırlatmak kafi: 1913'te Stalin tarafından kaleme alınan, süreç içerisinde geliştirip zenginleştirilen ve bizzat Lenin ve yoldaşları tarafından Bolşevizmin ulusal sorundaki siyasetinin temelleri olarak onaylanan görüşler; Ekim Devrimi ve ardından sosyalizmin inşası sürecinde ulusların ve milliyetlerin gerçek anlamda tarihte ilk kez özgürlüklerini yaşamalarının maddi koşullarını yarattı. Bu eserin mimarı Stalin'di. Dolayısıyla "Stalin'in işbaşına gelmesi" ile başlayan iftira ve çarpıtma kampanyasının komünistler açısından beş paralık bir değeri yok.

...

Hêjarê Şamîl'in KU üzerine değerlendirmelerinin, Beşikçi'nin aynı konudaki yöneliminin şekillenmesinde rol oynadığını belirtmiştik. H. Şamîl'in KU üzerine yazdıklarını özetlemek, bu bakımdan önemlidir. Aşağıda aktaracaklarım, Şamîl'e ait:

"20. Yüzyılın başlarında Sovyet hükümeti kurulurken Kürt faktörü, Kafkasyada'ki ağır milli sorunların çözümünde nasıl bir araç olarak kullanıldıktan sonra terkedilmiş ise..." (Diaspora Kürtleri, sayfa 17)

"En başta şunu kesinlikle söylemek mümkündür ki, Kafkasya'da Kızıl Kürdistan otonomisinin oluşturulması meselesi; tarihi zorunluluktan, bölgede milli bazdaki dengelerin dayatmasından kaynaklanmıştır." (age., sayfa 44)

"Ancak meseleye uzun vadeli ve kısa vadeli hesaplar açısından yaklaşıldığında Rusların, Kızıl Kürdistan oluşturulurken ve iptal edilirken kısa vadeli hesaplar güttüğünü, daha çok ikinci maddede ["2. Pragmatik İdari Açıdan" - nb] ifade edilen mantık ekseninde hareket ettikleri olasılığı oldukça yüksek." (age., sayfa 48)

"Azerbaycan SSC sınırları içerisindeki Kürdistan Bölgesi 1929'da Türkiye'nin dayatması, Moskova'nın kararıyla iptal edilmişti; ..." (age., sayfa 139)

Neresinden bakarsanız bakın, 'dökülen' saptamalar...

Dökülüyor, çünkü; "uzun vade, "kısa vade", "hesaplar", "Rusların", "olasılığı oldukça yüksek" söylem ve belirlemelerin tümü, Şamil'in konuya önyargı üzerine bina edilmiş bir keyfiyet temelinde yaklaştığını apaçık orta yere koymaktadır.

H. Şamil, keyfine göre sosyalist tarih üzerine yazdığı için, örnekse; "Komünist Moskova, Kafkasya'da bir kaç değişik çözüm modeli uyguladı." (sayfa 45) cümlesini yazarken, bunun tam olarak ne anlama geldiğini bilince çıkarmadan işine gelen çıkarsamalarda bulunmayı tercih etmiş. Şamil'e kalırsa, "1920'li yılların başında kurulurken resmen 190 küsür halktan" (sayfa 11) herkese mutlak surette etnisitenin ismi ile anılan bir idari örgütlenmenin yaratılması gerekli idi. Hatırlanacağı üzere, 89/91 gelişmelerinden sonra, uluslararası alanda ve Kürdistan'da da "her isteyenin kendi devletini kurması gerektiği" düşüncesi, güya "sosyalizmin uulusal sorunu çözmediği" mavalına alternatif gösterilmek amacıyla öne çıkarıldı. İlginçtir ki; bu anlayışta olanlar, her daim '190 küsür' farklılığın muhafazasını savunmaktadırlar. Halbu ki, bu rakamın, gelişme sürecine paralel bir şekilde farklılaşması mümkündür. Nitekim 1936 Anayasa tartışmaları esnasında, o ana kadar yaşanan değişiklikler, Stalin tarafından *"Sovyetler Birliği, 60 dolaylarında ulus, ulusal topluluk ve milliyeti kapsıyor."* şeklinde saptanır. [Bu bağlamda, Stalin'in Leninist ulusal siyaseti oluşturan bakış açısının parçalarından biri olan "milliyetlerin özümleme süreçleri üzerine" değerlendirmeleri incelendiğinde; sosyalizm koşullarında nüfus artış-azalmaları hakkında ileri-geri keyfi savlar ileri sürenlerin apaçık tarihin akışından bihaber hareket ettikleri görülecektir.]

"Kafkasya'da Sovyetler tarafından herkesi tatmin eden adaletli çözümler bulunduğu söylenemez" (sayfa 45) diyen Şamil; *"Örneğin, Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde 30'a yakın halk yaşamakta, resmiyette dominant halk bulunmamaktadır."* yakınması ile tezine inandırıcılık katmak istemektedir. Sırf, KU'in idari birim statüsüne son veren yeni yasal değişikliğin yanlışlığını güya kanıtlamak ve bunu yaparken kuruluşunun da "bir araç olarak kullanmak" olduğu iddiasını ileri sürer. Böylesine mekanik ve bilimsellikten uzak, statik düşünce tarzına mahkum olmuş Şamil'den aktarmayı sürdürelim...

"Kızıl Kürdistan, Türkiye'nin gözünü her zaman korkutmuştur." (Kırgızistan Kürdleri/H. Şamîl, www.newroz.com)

Şu ana kadar yayınlanan/bilinen tüm belgelerde, konu hakkında yapılan araştırma ve incelemelerde, tüm tarafların pozisyonlarını ortaya koyan dökümanlarda vb. Şamil'in vardığı, ya da gördüğü "göz korkutmasını" tespit etmek mümkün değil. Peki nasıl oluyorda, KU "Türkiye'nin gözünü her zaman korkutuyor" sonucuna varabiliyor Şamil arkadaş? Bunun bir tek izahı olmalı: PdSB'nin sosyalist tarihini çarpıtma fırsatından istifade! İdeolojik ve politik konjonktürel süreç bakımdan şimdi Kürdistan'da PdSB tarihine sahip çıkacak, Sovyet Kürtlerinin gerçekliğini ortaya koyacak ve sosyalist tarihin çarpıtılmasına karşı koyacak ciddi ve örgütlü bir gücün yokluğundan aldığı cüretle yazıyor.

"Diaspora Kürtleri" kitabında KU için şunları yazıyor:

"Türk-Rus işbirliği, Sovyetler Birliği'nde Türkiye'yi kızdıracak «Kürdistan» ismiyle bir bölgenin bulunmasını «Gereksiz kılmıştı»." (sayfa 55)

Sanıyorum, şu kadarı kafi: Komplo teorilerine dayalı ideolojik çıkarsama ve hayal aleminde vardığı sonuçları gerçek sanma zevabı; sadece saçma değil, zararlı ve bir o kadar da tehlikeli olmalı! Şamil'in hiç bir maddi veriye, somut gelişme ve olgulara başvurmadan, kendi doğrularıyla KS'un "akibeti" hakkında ahkam kesmesinin bütün (hatta tek) nedeni, antiSovyet ve antiStalin ideolojik güzergaha kilitlenmesidir. Böyle bir bakış açısına endeksli herkes gibi, Şamil arkadaşta aklına ve ağzına geleni sıralamış. Şöyle diyor:

"1923'te Kızıl Kürdistan kurulduğunda, Moskova, bu bölgeyi Sosyalist Devrim'i Kürtler'in ağırlıkta olduğu Ortadoğu'ya yayma zemini olarak düşünmüştü." (age., sayfa 85)

Başkalarının adına konuşmak böyle bir şey olsa gerek!

Nerede/nasıl "düşündüğünü" belgelemeye ne hacet!

Şimdilerde, Kürtlerin bir kısmına hakim olan mentalite işte böylesi kendi kendine tanıklık yöntemi ile sosyalist tarih yazıcılığına soyunmaktan ibarettir. Kafkaslar'da müstakil bir „Kürdistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti" kurulduğu intıbaı veren ve adeta bu „cumhuriyet" aracılığıyla Kürdistan'a Sosyalist Devrimin ihraç edileceği ve Kürtlerin bu şekilde kurtulacağı hülyası-vehabına kapılanların sayısı hiçte az değildir. 2000'li yıllarda keyfince zamanı 1923'e geri götürüp, aktardığımız türden senaryolar kuran H. Şamil ve benzeri kimileri tarafından şimdilerde PdSB adına politikalar üretip, hemen ardından saldırıya geçenlere dikkat çekerek, Beşikçi'nin konu hakkındaki tespitlerine geçebiliriz...

Beşikçi'nin ilk kez 11 -12 Mart 2006'da gerçekleşen "Kürt Konferansı"nda KU konusunda görüşlerini açıkladığını biliyoruz. Şu değerlendirme, Beşikçiye ait:

"1923 yılında, Ermenistan'la Yukarı Karabağ arasında kalan Laçin, Qelbejer, Kubatlı, Zengilan gibi yörelerde Kızıl Kürdistan adında bir özerk bölge kurulmuştu. Bu yapı 1928'e kadar yaşamını sürdürdü. 1928'de bu özerk yapı dağıtıldı. Kafkasya'dan Orta Asya'ya doğru Kürt sürgünleri başladı. Sovyetler Birliği'nin Türkiye ile siyasal ilişkileri ister iyi olsun, ister kötü olsun Kafkasya'dan Orta Asya'ya Kürt sürgünlerinin devamlı olarak yapıldığını görüyoruz. 1937'de, 1944'de sürgünler devam etti. Kızıl Kürdistan özerk yapısının neden kurulduğu, neden yıkıldığı incelemeye değer bir konudur."

Bundan üç yıl sonra, Aralık 2009'da yazdığı makalede, konu hakkında bir kez daha görüşlerini açıkladı. "Ermenistan-Azerbaycan Çatışmasında Kızıl Kürdistan" başlıklı makalesi dikkatle incelendiğinde, KU bağlamında belirgin bir şekilde olaylara, gelişmelere, olgulara, o anın tarih kesitine vs. yeterince vakıf olamadan, dahası bu tür konularda m-l literatürü gözönünde bulundurmadan, ve sosyalizmi yoksayarak adeta herhangi bir ülke hakkında değerlendirme yaptığı ve bu yöntemin baştan sona yanlış olduğunu öncelikle belirtmemiz gerekiyor. Diğer taraftan, 89/91 moda akımının çıkardığı "kaynakların" tek yanlı, önyargı ve karalama üzerine bina edildiklerinin Beşikçi tarafından görülememesi ve bu tür yazıları çıkış noktası yapması da yanlıştır. Konu hakkında -en azından- asgari düzeyde de kalsa verileri toplaması, ulaştığı veriler-materyaller üzerinden ön/ilk görüşlerini ya da eğilimini belirtebilirdi. Ne ki eğilim değil, kesin sonuç koyarak kamuoyu karşısına çıktığını görüyoruz. Anlaşıldığı kadarıyla, Kürt ulusu ve Kürdistan ülkesi gerçekliği bağlamındaki hassasiyeti, bu konuda da bir an önce görüşlerini kamuoyu ile paylaşmaya sevketmiş. Kürt ulusu ve Kürdistan ülkesi gerçekliğine ilişkin bir dizi değerli çalışmasında, esas olarak bilimsel çalışma sistematiğine bağlı kalan Beşikçi Hoca, KK bağlamında bu yöntemini zedeleyen bir duruş gösterse de; bu onun Kürt ulus eksenli ve Kürdistanî bir duruş içerisinde bulunmaları noktasında öteden beri KUKM'ne yaptığı büyük hizmetinin ve katkılarının muazzam değerinden hiç bir şey yitirmez.

Makalenin yayımlandığı Aralık 2009'dan bu yana geçen zaman içerisinde, Beşikçi'nin konu hakkında yeni makale ve/ya da değerlendirmeleri çıkmayınca; adı geçen yazısındaki yaklaşımını baz alarak, eleştirilerimizi ifade etmeye çalışacağız.

Önce kendisinden aktaralım.

Şu saptamalarda bulunuyor:

"Kızıl Kürdistan, 1923'de, ulusların kendi geleceklerini belirleme hakkı doğrultusunda, Sovyetler Birliği yöneticileri tarafından, Azerbaycan'a bağlı bir özerk bölge olarak kurulmuştu. 1923-1929 yılları arasında yaşadı. (...) ... 1923'de, Kızıl Kürdistan Özerk Yönetimi bu topraklar üzerinde kuruldu." (Ezîzê Ziyo Bedirxan, Kızıl Kürdistan, Pêrî Yayınları, sayfa 11-14)

Ekim Devrimi'nden 1923'e kadar geçen sürede, ulus ve milliyetlerin Sovyet Cumhuriyetleri aygıtı içerisinde nasıl örgütlenmeleri ve neler yapılması gerektiği görevi en önemli çalışmalardan biri idi. Bu sorunun çözümü oldukça zor ve karmaşıktı. Ancak 1922 yılının sonuna gelindiğinde, Sovyet Cumhuriyetlerinin birleşmesi sağlanabildi. Kürt halkı da, bu birliğe, KSSFC (Kafkas-ötesi Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti – Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan) bünyesinde dahil oldu. Komünistler, ulusal sorunun çözümü bağlamında *"Sovyetik özerklik, donmuş ve hiç değişmez bir şey değildir; gelişmesi içinde çok çeşitli biçimler ve dereceler kabul eder."* (Stalin-MUSSS, sayfa 104) perspektifi temelinde yaşlaştılar. Dolayısıyla "dar yönetim özerkliğinden" , "siyasal özerkliğe" ve "özerkliğin en yüksek biçimine" dek farklı Sovyetik örgütlenmeler, yapılanmalar oluştu. Her ülkenin, bölgenin, ulus ve milliyetin somut durumu üzerine ayrıntılı bilgilerin toplanması [Karabağ ve Laçin+Şuşa ekseninde *„yerel şartları bilen, deneyimli ve iyi yoldaşlarımızın eksikliği dolayısıyla"* Bolşevik çalışmanın yetersiz kaldığı; bu unsurun da olumsuz bir rol oynadığı gözönünde bulundurulmalı.] ve uzun süren tartışmalar neticesinde Sovyet devlet aygıtı şekillendi. Ve fakat bunun hiçte kolay bir şekilde gelişmediği, özellikle *"şoven eğilimli sovyetik memurları tarafından"* pek çok güçlüğün çıkarıldığı da gerçek. Sadece bu da değil; Kürtlerin yaşadığı alanlarda, örnekse Gürcistan ve Azerbaycan cumhuriyetlerinde *"en güçlü milliyet komünistleri arasında, çoğu kez, ucu, güçsüz milliyetler komünistlerine karşı yönelik bir şovenizm sapması"* (Stalin) ulusların ve milliyetlerin sorunlarının çözümünü zorlaştırıyor, erteletiyordu.

PdSB devlet aygıtının oluşturulması gerçekliğini pek önemsemeyen ve KU konusunda 'ak-kara' dışında, yani "Kürt cumhuriyeti kuruldu ve yıkıldı!" şeklinde meseleyi ele alan herkes gibi, Beşikçi'de Sovyet örgütlenmesi çerçevesindeki olguları atlamakta ve KU için "özerk bölge" ısrarından başka bir şey söylememektedir. Örnekse; 1936 Sovyet Anayasasında varılan sonucun; o ana kadar yaşanan pratikten/deneyimlerden öğrenerek ortaya çıktığını bilmesi, bunun üzerine

düşünmesi gerekirdi. Beşikçi'nin konu hakkındaki hatalı tutumunu görebilmesine yardımcı olmak amacıyla 1936 Anayasası'ndan aktaralım:

"Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Yüksek Devlet İktidar Organları (...) Federe Cumhuriyetlerin Yüksek Devlet İktidar Organları (...) Özerk Sovyetik Sosyalist Cumhuriyetlerin Yüksek Devlet İktidar Organları (...) Yerel Devlet İktidar Organları

Madde 94. – Bölgeler, özerk bölgeler, ilçeler, reyonlar, kentler, kırsal topluluklardaki (stanitsalar, köyler, obalar, kışlaklar) devlet iktidar organları, emekçi vekilleri sovyetleridir." (Stalin, MUSSS, sayfa 388)

1917'den 1936'a kadar geçen sosyalizm inşası süreci, bütün bu farklı Sovyetik biçimlerin hayat bulmasına sahne oldu. Kürtlerin yaşam alanlarının bulunduğu KSSFC'de de, bu Sovyetik örgütlenme biçimleri yaşandı. Diğer bölgelerde ve cumhuriyetlerde olduğu gibi, Kürtlerin yaşadıkları yerlerde de sözkonusu özerkliklerden şu ya da bu biçiminin belirlenmesi ve yaşama geçirilmesi hiçte kolay olmadı. Çünkü düne ait çelişkilerin canlılığının yanı sıra bu çelişkilerin bizzat Sovyet özerkliğinin başarı kazanması için çalışan devlet ve parti fonksiyonerleri arasında pek çok olumsuz ve zararlı eğilim ve sapmalar da işi zorlaştırıyordu. [Şimdilerde pek moda haline gelen/getirilen keyfine göre statü yakıştırmalarına, daha KU'in yeni örgütlendiği yıllarda da rastlanıyordu. Bukşpan'ın verdiği bilgilerden, Kürtlerin yaşadığı yerleşim birimlerinin Kürdistan olarak adlandırılması ve idari birim düzeyinde örgütlenmesini içlerine sindiremeyenler; düzenledikleri raporlarda keyfi ve tek yanlı bilgiler vererek *"Kürdistan'ın özerk bölge olarak örgütlendirilmesi projesinin"* (sayfa 72) gerçekleştirilmesi doğrultusunda hareket ettiklerini öğreniyoruz.] Stalin'in KSSFC'deki somut duruma dair analizleri ve Bukşpan'ın , E. Şemo'nun ve benzer çalışmalara bakıldığında, Kafkaslarda özerkliklerin hangi güçlüklerle yüzyüze kaldığı görülecektir. Ki somut olarak Nagorni Karabağ bölgesinin oluşturulması ve hatta Laçin merkezli Kürdistan Uyezd idari biriminin yaratılması esnasında bir dizi sorun çıkmıştır. Sonuçta ama, KU idari birimi şekillenmiş ve fakat iddia edildiği gibi "özerk bölge", "özerk yönetim" biçiminde bir nitelik atfedilmemiştir.

1980'lerin ortasına dek, bu bağıntıda hiç kimseden çıt çıkmıyordu; ne ki 89/91 ile birlikte KU "devlet" olduğuna kadar varan yakıştırmalar birbiri ardına savunulmaya başlandı ki şimdi, bazı Kürtler tarafından "bu nitelik atfedilmeliydi" deniyor da. Bu 'atıf', belirgin şekilde yakın zamanın yakıştırmasından ibarettir. Ancak, bu güzellemeyi yapanların aksine, KSSFC bünyesinde ve somut olarak ASSC dahilinde ne 1922 Aralık ayında ve ne de 1936 Anayasasında Kürt özerkliği vb.

şeklinde bir ibare bulunmamaktadır. Beşikçi'nin bu olguları yok sayması ve ısrarla antiStalin ve antiSovyet ve sosyalizm karşıtı ideolojik tercihlere sahip kimi Kürt çevrelerin iddialarına güvenerek ve 'doğru' varsayımından hareket ederek sonuca gitmesi, görüldüğü gibi hayli olumsuz, doğru olmayan sonuçlara götürmüş kendisini.

Azerbaycan SSC'nin 8 idari biriminden biri olan KU'in oluşturulmasında ve bir süre sonra SSCB genelindeki değişikliklere bağlı olarak ASSC bünyesinde 'daire' statüsünde örgütlenmesinde ve daha sonra Kürt milliyet gerçekliği temelinde sosyalizmin kuruluşu sürecinde yeralmasında bütünüyle komünistlerin önderliğinde ve marksist-leninist çizgi temelinde yolalındığı tartışma götürmez. İdari birim ve örgütlenme statüsü bakımından yaşanan gelişme ve değişiklikler; birbirini tamamlayan sosyalizmin kuruluşu sürecinin farklı halkaları olarak değerlendirildiğinde ilkesel bakımdan kayda değer bir yanlışlığın bulunmadığı tespit edilecektir. KU için "Devlet", "Cumhuriyet" vs. yakıştırmalarında bulunanlar açısından ise; 1917 Ekim Devrimi başta gelmek üzere; 1921'inde, 1923'ünde, 1929 ve 1930'unda ve sonrasında, kısacası bütün bir PdSB döneminde baştan sona kadar Kürtler sözkonusu edildiğinde ilkesel hatalar, hatta "Kürt düşmanlığı" vs. süreklidir! Ne yazık ki, adı geçen makalesinde Beşikçi'de kendini bu sürekliliğin cazibesinden alıkoyamamış.

Yazısının başlarında KU için "özerk bölge" ya da "Kızıl Kürdistan Özerk Yönetimi" saptamalarında bulunan Beşikçi'nin; makalesinin bulunduğu kitapta görüşleri alınan Knyazê İbrahim'in şu "... *fakat bir daha tekrarlamak istiyorum ki, söz konusu kaza, siyasi açıdan özerk cumhuriyet niteliği taşımamıştır. Bu yönlü iddialar belli Kürt siyasetçilerinin icadıdır.*" (sayfa 80) sözleri, sanırım "özerk bölge" icadı için de yeterlidir.

Yukarıda, KU'in statüsü ya da konumu için her bir kafadan başka sesin çıktığına dikkat çektik. Bugünün Kürtlerinden bazılarının KU için özellikle "devlet" ya da "cumhuriyet" söylemini tercih etmelerindeki 'sır' şuradadır: Çıtanın yükseltilmesi! Böylece, bugünün Kürtlerine "kurulan devlet/yıkılan devlet" ya da "kurulan cumhuriyet/yıkılan cumhuriyet" algısı yerleştirilmek isteniyor. Kurulan ve konumu farklılaşan KU'in objektif durumu üzerine olguyu, yani onun 'kaza', hatta 'nahiye' özelliğini, nisbeten yoğun bulundukları bir alanda ismen kendi gerçekliklerini en iyi ifade eden yerel örgütlülün adlandırılması, diğer bir değişle inzibati düzenleme boyutuyla yetinildiğinde, yani gerçeğe bağlı kalındığında, bütünüyle önyargı, iftira ve çarpıtmadan ibaret senaryolarını inandırıcı kılmaları mümkün değildir. Ayrıca, Beşikçi'de dahil, bu

konuda Stalin ve PdSB sosyalist devletini eleştirenler (daha çok saldıranlar), 1923 koşullarında belirlenen KU statüsü hakkında tek laf etmemektedirler. Hepsi neden "lağvedildi"den öteye geçmemektedirler. Halbuki, 1923 koşullarında oluşturulan idari birim hakkında takınılacak tavır sonrası ancak 1929 yılı ortalarındaki yeni ve farklı bir konuma evrilme kavranabilir. Dahası; 1929 şartlarında önceki statü devam ettirilmeli miydi, yoksa yeni ve daha ileri (ya da "geri") bir statüye mi gidilmeliydi sorusuna da yanıt verilmelidir. Zira KU'in "lağvedildiğini" iddia edenlerin tezlerinin ıspatı için genellikle Nagorni Karabağ Bölgesi ile karşılaştırma yoluna gitmeleri, yer yer Özerk Bölge ya da Özerk SSC kıyaslamaları şeklinde senaryolar icat etmelerine bakılırsa, adeta KU'in hep varolması, yani bildikleri ve lanse ettikleri şekliyle "Kürdistan Cumhuriyeti" düzeyinde örgütlenmesini savundukları sonucu çıkıyor ortaya. Haliyle böyleleri için, örnekse tam da "lağv" iddiası günlerinde, Sovyet ülkesinde komünistlerin ne tür konu ve zorluklarla uğraştıklarının; tam da ulusal sorun bağlamında bizzat Parti içerisinde *"Büyük-Rus şovenizmi ve yerli şovenizme doğru ulusal sapmaların yeniden bir etkinlik artışı" (Stalin)* göstermesinin ve bunlarla savaşım için "özel yasaların çıkarılmasının" vb. bir önemi (ve de anlamı) olmaz elbette...

Beşikçi'den aktarmayı sürdürelim:

"Kızıl Kürdistan sorununa biraz değinmekte yarar var. Hejarê Şamil; tarihçi, gazeteci, Letif Memmed Bruki ile bir röportaj yaptı. (...) Bu röportaj, Kızıl Kürdistan hakkında çok değerli bilgiler içeriyor. Kızıl Kürdistan Özerk Bölgesi'nin 1923'de nasıl kurulduğu, 1929'da neden lağvedildiği, bu röportajda ayrıntılı bir şekilde anlatılıyor. Bu özerk bölgenin lağvedilmesi, Ermenilerin, Azerilerin, bunların çıkarlarını koruyan ve savunan Stalin'in ve Mustafa Kemal'in isteklerinin, çakışmasıyla olmuştur. Daha sonra, Kızıl Kürdistan Özerk Bölgesi'nde yaşayan Kürtler, 1930'larda ve İkinci Dünya Savaşı sürecinde Orta Asya'ya sürgün edilmişlerdir. Bugün, Kırgızistan'da, Türkmenistan'da, Kazakistan'da, Özbekistan'da Kürtler yaşıyorsa, bu sürgünler nedeniyledir. (...) 1930'larda, Kürtlerin bu bölgeden Orta Asya'daki Federe Cumhuriyetlere sürgünü, Kürtlere çok büyük bir darbe indirmiştir. (...) 1980'lerin sonlarında, Perestroyka (yeniden yapılanma) ve Glasnost (açıklık, şeffaflık) döneminde, Stalin tarafından, Orta Asya'ya sürgün edilen halklar, kendi ülkelerine dönmeye başladılar." (aynı yerde, 12-13)

Aynı kitabın 80. sayfasında, KK'ın statüsü için neler dendiğini, az önce yukarıda aktardık. Bir kez daha vurgulamak gerek; Beşikçi, Bruki ile röportajı, konu hakkında temel bilgisi bulunmadığı için olabildiğince

abartmak zorunda kalıyor. Bruki ile röportajdaki "değerli bilgilerle" yetinmenin bariz yanlışlığı ortada ki diğer bazı çalışmaların yanısıra Bukşpan'ın hakikaten önemli bilgilerle dolu raporunun neden gözönünde bulundurulmadığını anlayabilmek zor!?

Beşikçi'nin Stalin'i, PdSB sosyalist devleti ve SBKP(B) çizgisini savunmadığını biliyorduk ama, KU üzerine değerlendirmesinin hatırına Stalin'e bu denli iftira atabileceğini ve karalamada bulunacağını; SSC gerçekliğini atlayarak Azerbaycan ve Ermenistan sosyalist cumhuriyetleri olgusunu yoksayacağını; sosyalist tarih çarpıtıcılarıyla arasına ayrım koymayacağını beklemiyorduk. KU durumunu ele aldığı yerde olguları atlamaması, başkalarının keyfi yorumlarını olduğu gibi almaması gerekirdi. Kendisinin de katıldığı güya "özerk bölgenin lağvedildiği" tezini haklı çıkartmak amacıyla, işin içine, Kürt ulusal sorunu ve Kürdistan davası karşısında her daim ve katı bir şekilde Türk sömürgeciliğinin başını çekmiş kötü ünlü içerikte isim yapmış Mustafa Kemal unsurunu sokmasının hiçte kabul görür cinsten bir enstrüman niteliğinde olmadığına, ayrıca dikkat çekmek gerek.

Kürtlerin "sürgünü" bağlamında ilgili yerde tavır takınacağımız için; burada, şu kadarını belirtmekle yetiniyoruz: Beşikçi bu konuda da tarihsel olguları, gelişmeleri, verileri ve çıkan materyali vb. temel almamış. Çok ciddi bilgi-veri eksikliğine rağmen, adeta KK bölgesindeki Kürtler halk olarak toptan hedeflenmiş izlenimi bırakan ve adeta tüm Kürtlerin Orta Asya'ya "sürgün" edildikleri şeklinde lanse eden yorum ve değerlendirmesinin kaba bir çarpıtma ve iftiradan ibaret kaldığını vurgulamak gerekiyor. Bir dizi belgede, üstelik her şeyiyle PdSB+sosyalizm+Stalin düşmanlığı yapanların bile iddia etmediği şeyi, Beşikçi'nin dile getirmesi, hayli olumsuz bir durum elbette. Anlaşılan, sosyalist tarih çarpıtıcılarının Sovyet Kürtleri özgülünde yarattığı mizansen, Beşikçi tarafından yeterince 'test' edilmeden, olduğu gibi alınmış. Halbu ki "Kürdistana Sor'da önce Stalin tarafından sıkıyönetim ilan edildi ve ardından Kürtler Orta Asya'ya sürgün edildi" türünden akla ziyan ve hepten dayanıksız faraziyelerle mücadele yürütmesi gerekiyordu. Ayrıca Türkmenistan SSC'nde, öteden beri yerleşik bir Kürt nüfusu bulunduğu ["20. yüzyılın başlarında burada yüz bin Kürt'ün bulunduğu tahmin ediliyordu." (H. Şamil, Diaspora Kürtleri, sayfa 152) Ayrıntılı bilgi; aynı kitapta mevcuttur.] halde; Beşikçi'nin 2000'lerin Türkmenistan'ında Kürtlerin yaşıyor oluşunu da "sürgün nedeniyle" izaha kalkışması ve faturayı Stalin'e kesmesi ise yine, bilim yönteminden uzaklaştığının delaleti olsa gerektir.

Beşikçi'nin 3S bağlamındaki mesafeli duruşu, Bruki röportajı özgülündeki subjektivizmi ve ulaştığı tüm verileri test etmeden 'doğru' varsayımı kaçınılmaz olarak kendisini yanlış sonuçlara götürmüş. Kesin sonuçlar koyması, "darbe indirmiştir" türünden gerçekle alakası bulunmayan abartılara yönelmesi vb. yukarıda işaret ettiğimiz mesafeli tutumundan, subjektivizminden ayrı düşünülemez. Ki, "sürgün" ve "darbe indirmiştir" sonucuna vardığı için de; 2000'lerin olay ve gelişmelerini, bu argümana dayanarak izaha yönelip, şunları yazabilmektedir:

"Ermenistan'ın ve Azerbaycan'ın, «bölge Ermenidir», «bölge Azeridir» diyerek, Kürtleri hiç anmadan, Kürt toprakları üzerinde böylesine çekişmeleri, dikkate değer bir süreçtir. (...) bu toprakların aslında, Kürtlerin yaşadığı topraklar olduğuna;... Kürtlerden hiç söz edilmemesi, uluslar arası ilişkilere yön veren anlayışı açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Uluslar arası ilişkilere yön veren anlayış hala, özgürlük, eşitlik, adalet gibi değerler değildir, kaba güçtür." (aynı yerde, sayfa 14)

"Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığının temel nedenlerinden biri, Kızıl Kürdistan Özerk Bölgesi üzerindeki hak iddialarıdır. Her iki devlet de Kürt topraklarına sahip olmak için mücadele ediyor. Ortada neden Kürtler yok? Güçlü bir Kürt özerkliği olsa, Stalin Kürtleri sürgün edebilir miydi? Laçin, Kelbecer, Zengilan, Kubatlı, Cebrail, Zengezur gibi şehirlerde Kürtler yaşamlarını sürdürselerdi, Ermenistan ve Azerbaycan Kürt toprakları üzerinde böylesine çekişebilirler miydi? Bu tür haksızlıkların yaşanmasına engel olmak için Kürtlerin de benzer bir siyasal yapıya ihtiyaçları yok mu?

Kürtler konusunda büyük bir unutma-unutturma söz konusu. Bunun çarpıcı örneklerinden biri herhalde, 1923-1929 Kızıl Kürdistan'dır." (aynı yerde, sayfa 16)

'Laçin merkezli Kürtlerin yerleşim alanı' ya da PdSB döneminde anılan ismiyle Kürdistan Uyezd toprakları üzerinde bugünün kapitalist ve gerici karakterdeki Ermenistan ve Azerbaycan devletlerinin işgalci konumda hareket ettikleri ve uzunca bir zamandır KU alanında tek başına hakimiyeti sağlamak için dalaş ve rekabet içerisinde bulundukları, hatta savaşa tutuştukları biliniyor. Kürtlerin yaşadıkları alanda tek başına işgalci egemenlik kurma amacı güden ve bu doğrultuda hareket eden bu iki devletin anda kendi sınırları içinde kalan Kürt yerleşim alanlarını işgalleri altında tuttukları ve işgali sona erdirmeye de niyetli olmadıkları açık ve net. En azından; 89/91'deki bilinen gelişmelerden bu yana geçen zaman içerisinde adı geçen iki devletin Kürt yerleşim alanlarına ilişkin politika ve pratiklerini halihazırda sürdürdüklerini görüyoruz. Demek ki,

Kürt topraklarına sahip olma mücadelesi yok; zaten her biri belli bir Kürt yerleşim alanına sahip, dolayısıyla sözkonusu olan, iki devletin sınır hattında bulunan Kürt coğrafyasının bir tek devletin sahipliğine geçmesi için işgalci karakterde süren bir mücadele var.

Yukarıda kendisinden aktardığımız yerde çok belirgin bir biçimde görüldüğü gibi, Beşikçi'ye göre KU "lağvedildiği" ve "Stalin Kürtleri sürgüne gönderdiği" için bugünkü tablo ortaya çıkmıştır! Açık ki, bu bakış açısı, bütünüyle hatalı ve olabildiğince subjektiv bir çıkarsama.

Kürtlerin, neden ortada olmadığına gelince.

Tarihin 2000'lerin ilk çeyreğine işaret ettiği bir zaman dilimindeki sorunu incelerken nerdeyse 90 yıl kadar geriye gidip, hiç bir biçimde bugünün kapitalist Ermenistan ve Azerbaycan devletleriyle kıyaslanamayacak proletarya diktatörlüğü devleti Sovyetler Birliği koşullarında yaşanmış bazı gelişmelerle yanıt olmaya kalkışmak hiçte gerçekci bir davranış ve de konuyu izaha hizmet edecek bir yöntem olmasa gerek. Eğer ortada Kürtler yoksa (ki yok), bunun nedeni, 1929'daki KU statüsünün değişikliği değildir. Kürtlerin bir kısmının yoğun yaşadığı alanda kurulan idari statü değişmiştir ve fakat hiç bir şekilde bu alandaki yerleşik Kürt milliyet gerçekliği ortadan kaldırılmamış, bilakis sosyalizmin kuruluşu sürecinde "ulusal kültürlerin geliştirilmesi" temelinde Kürt etnik kimliği sürekliliğini sağlamış, kimi yerel ve tali hatalara karşın, her bakımdan sosyalizm koşullarında özgürlüğü yaşamıştır.

KU yerleşim biriminde ikamet yerleri değişikliği kapsamına alınanların sayısı; kimi iddiaların aksine oldukça düşüktür (1325 Kırgızistan ve Kazakistan SSC'ne; 1121 Kürt ve Ermeni aile Ermenistan ve Azerbaycan SSC'lerden Kazakistan SSC'ne yerleştirilmişlerdir). Beşikçi'nin tabiriyle yazacak olursak, (Laçin merkezli Kürt yerleşimlerinde) "sürgün" edilenlerin sayısı, bu kadar 'önemsiz' bir rakam oluşturmaktadır. Eğer ki, Nahçıvan ÖSSC ve Gürcüstan SSC'nde yer değişikliği kapsamına alınan Kürt kökenli insanları da Laçin ve çevresi Kürt yerleşimlerindekilere dahil etmiyorsa, o zaman KU idari birimi şekillendiğinde alanın nüfusunun 40 bin civarında olduğu dikkate alınarak, Beşikçi'nin "sürgün" faktörünü önemsemesinin somut ve anlaşılır, çözümleyici bir nitelik arzetmediği kendiliğinden orta yere çıkacaktır/çıkmaktadır.

Beşikçi'nin "güçlü bir Kürt özerkliği olsa" ifadesini kullanırken, PdSB sosyalist devletinin özgür halklar ülkesi olduğu gerçeğini, SBKP(B)'nin Leninist Parti anlayışı/çizgisi temelinde bir işleyişe sahip bulunduğunu bilmiyor olamaz. Bu gerçekliği bilen herkesin, eğer ki

bilinçli bir çarpıtma yoluna gitmiyorlarsa, sosyalist devlet+Leninist Parti 'sistemi'nde Stalin'in kişi olarak tek başına karar verme mekanizmasını oluşturmadığını bilmemeleri düşünülemez. Demek ki, adeta Stalin'in her şeye tek başına karar veren ve hayata geçiren şeklinde gösterilmesi ve bu arada Kürtleri de "sürgüne" gönderen kişi olarak lanse edilmesi bilinçlidir. Böyle de olsa ama, gerçekte özerk bir bölge statüsünde bulunmayan KU'in güçlü konum edinememesinin nedenlerinden biri o alanda "sürülenler" değildir. Ki, sosyalizm kuruluşu koşullarında, meselenin güçlü olup olmama çerçevesinde ele alınması da yanlıştır. PdSB'nde ulus ve milliyetler sorununun çözümü (ve tartışması) gündeme geldiğinde, konuyu "güçlü-zayıf halklar" düzeyinde ele almak, işin özüne/içeriğine vakıf olmamak ya da bilinçli bir çarpıtmadan öte anlam ifade etmez, etmiyor da. "Güçlü" ya da "zayıf"; bütünüyle özel ve olağanüstü koşullarda bazı alanlardaki insanlar tarafından sosyalist ülkenin geleceğini ve güvenliğini tehdit eden gelişmelere bir biçimde imkan sunan, alet olan vb. pratiklerin sergilendiği bölgelerden yer yer kitlesel boyuta varan düzeyde yer değişikliği uygulamasına başvurmak mecburiyeti hasıl olmuş; sözkonusu pozisyondaki unsurların başka bölgelere yerleştirilmeleri kararlaştırılmıştır. Yerleri değiştirildiğinde, daha zararsız konumda bulunmalarının sağlanacağı iç bölgelere taşınan ve yerleştirilen bu insanların hangi halka mensup bulunduğu, hangi cumhuriyet, bölge, toprak vb. yaşadığı değil; özel ve olağanüstü zaman ve koşullarda güven vermeyen davranışları belirleyici olmuştur. Kısacası "sürgün" edilenler farklı SSC, Bölge, ÖSSC, Özerk Bölge, Topraklardan, Ulusal İlçeler'den ,güvenilmez' kriterlerine girenleri kapsamıştır. Dolayısıyla, Beşikçi'nin "sürgün" kategorisine dahil edilen insanları adeta "güçlü olmayanlar" arasında görmesi/göstermesi olgulara dayanmamakta, bilinen gerçeklerle ve mevcut belgelerle kanıtlanabilir olmaktan uzaktır. Daha çok modern revizyonizm iktidarı dönemini de yaşamış bazı Kürt yazarların KU ve Nagorni-Karabağ bölgesini kıyaslama yoluna gitmeleri; ilkinin statüsü değişirken "güçsüzlüğü" ve "Kürt karşıtlığı" savını; ikincisinin konumunu sürdürmesini ise "Moskova'da Ermeni lobisi" fantezisi ile izaha kalkışmalarının dışında adı geçen "zayıf", "güçlü" argümanını ciddiye alan da yok zaten.

Bir an için şöyle düşünelim: Kürtler Beşikçi'nin adını saydığı tüm yerleşim birimlerinde varlıklarını yüzbinler ve hatta milyonlarla sürdürdüklerini varsayalım. Bu durumda; 89/91 sürecinden günümüze kadar geçen zaman diliminde adı geçen iki devletin Kürt yerleşimlerindeki işgali olmayacak mıydı? Beşikçi Hoca, bir biçimde eğer ki adı geçen şehirlerde Kürtler yaşamaya devam etseydiler -belki- bu

düzeyde bir "çekişmenin" olmayabileceğini düşünüyor ve hemen ardından yönelttiği soruyla, mevcut nüfusun 'siyasal bir yapıya' kavuşması halinde çekişmenin ve gidişatın farklı olabileceği ihtimalini ifade ediyor.

Kafkasya'da 1 milyon civarında Kürdün Laçin koridorunda yaşadığını farzedelim. Öncesini bir kenara bırakıp, bugünün, daha doğrusu 89/91 sürecinden bu yana kapitalist-emperyalist barbarlığın hakimiyeti altındaki dünyada (ve Kafkaslarda), yaşanan gelişmelere bakıldığında gerçekte özgür ve bağımsız gelişmelere izin verildiği söylenebilir mi? Eğer ki kendi çıkarlarına uygun düşüyorsa; ilgili halkın ya da ulusun 'güçlü' ya da 'zayıf' oluşuna bakmadan, üstelik birbiri ardına devletlerin ortaya çıkışına ve ilanına bizzat önayak olan emperyalist devletlerin kendileri değil mi? Doğu Avrupa'da, Kafkaslar'da, Orta Asya ve şimdilerde Afrika'da (ve daha önceleri dönemsel olarak dünyanın her tarafında) işlerine geldiğinde devletlerin kurulması hiçte müşkülatla karşılaşmıyor. Dolayısıyla sorun tek başına sözkonusu iki devletten ibaret değil; bölge üzerinde rekabete tutuşan emperyalistler de bir o kadar Kürtlerin işgal altında tutulmasından sorumlu.

Beşikçi Hoca'nın makalesi, Kürtlerin dikkatini önemli bir noktaya, Kürtlerin kendi geleceklerini ellerine alma ve 'iktidar olma' olgusuna çektiğini saptamamız gerekiyor. Öteden beri Kürt ulus olgusunu ve Kürdistan gerçekliğini esas alan bakış açısı, irdelediğimiz makalesine de yansımış. Bunda yanlış bir şey olmasa gerektir. Çünkü PdSB'ndeki Kürtlerin konumu incelendiğinde, bu doğrudan doğruya sosyalizm koşullarında temsiliyetlerinin hangi anlama geldiği sonucuna çıkar. Sovyet Kürtlerinin, PdSB dönemi boyunca diğer ulus ve miliyetlerle birlikte özgür koşullarda bulundukları bağlamında Beşikçi ile farklı değerlendirmelere sahip bulunmamız; makalesinde bu yöne, yani milliyet bazında Kürtlerin iktidarlaşmasına ve bunun nasıl olacağına dikkat çeken özelliğini öne çıkarmamıza engel oluşturmamaktadır. Zira, ele aldığımız makalesi vesilesi ile, bir kez daha, Kürtlerin tüm yaşam tarihleri boyunca ilk defa PdSB'ndeki sosyalizm koşullarında gelecekleri üzerinde söz-karar sahibi oldukları, proletarya diktatörlüğü iktidarına sahip bulunduklarını belirtmemiz; ayrıca günümüz koşullarında başta Kürdistan işçi sınıfı ve emekçi köylülüğü olmak üzere, KUKM güçlerine ve dostlarına; Kürt ulusunun ve birlikte yaşadığı milliyetlerin ve halkların gerçek özgürlüğünün Kürdistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti şartlarında mümkün olacağı bilinci taşımamıza vesile oluşu bile tek başına makalesinin önemini izaha yeter.

KU'in "dağılışı" ve "güç" konusuna devam edelim.

Son yazılarından birinde yanılmıyorsam 50 milyonluk bir Kürd nüfusunun varlığına işaret etmişti Beşikçi Hocamız. Biz bu sayıyı, yarıya, 25 milyona indirelim. Bu rakam, Laçin ve çevresindeki bir kaç on bin civarındaki [diyelimki 100 bin] Kürdlerin nüfusuyla kıyaslanamayacak kadar fazla. Peki farklı olan ne? Siyasal statü farkı üstelik 25 milyonun aleyhinde cereyan ediyor, çünkü sömürge Kürdistan'ın ve Kürt ulusunun varlığı bile kabul görmüyor. Kürt ulusunun ancak 3-4 milyon kadarının Güney parçasının önemli bir bölümünde (tamamında değil!) görece özerk bir yapıya sahip bulunduğunu [Oluştuğu 1991'den bu yana sürekli sömürgeci tehdit altında tutulduğu unutulmamalı]; gerisinin hala katı sömürgeci boyunduruk altında yaşamak zorunda bırakıldığı, tartışma götürmez bir gerçek.

Son yıllardaki gelişmeler dışta tutulursa; Kürt ulus olgusu ve Kürdistan ülke gerçekliğini ülkemizin mümtaz devrimcilerinden Dr. Şıvan'dan sonra, değerli aydın Beşikçi Hocamızın çalışmalarından öğrendik. Öncesini, yani PdSB dönemini bir an için tartışma dışında bırakıp; 89/91'den bu yana hem Kafkasya'daki Kürtlerin ve Kürdistan'daki Kürtlerin sadece çekişme konusu yapılmadıkları; özellikle de Kürdistan'da Kürd ulusunun her bakımdan sömürgeci egemenlik altında tutulduğu; Kürd ulus gerçekliğinin ve Kürdistan ülkesinin varlığının şiddetle reddedildiği açık ve net bir şekilde ortadadır. Ulusal talepler ve özellikle de ulusal özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ve eyleminin savaş ve katliam gerekçesi sayıldığı koşullarda; evet bu koşullarda tam da Hocamızın söylediği gibi Kürtlerin kendi kendini yöneten ulusal-siyasal özgür bir yapıya sahip olmak için; daha açıkçası bağımsız bir devlet biçiminde örgütlenmiş ulusal-siyasal statüye kavuşmak amacı ve hedefine sahip bulunmaları, en azından bu bilinçle hareket etmeleri doğru ve de gereklidir. [Bağımsız ve Birleşik Kürdistan'ın yaşayıp yaşamayacağı spekülasyondan ibarettir!]

Başa dönecek olursak; Ermenistan ve Azerbaycan devletleri tarafından işgal altında tutulan Kürtlerin milliyet olarak özgürlüklerini kazanma amacını karşılamak için siyasal bir irade oluşturmaları doğru ve de gereklidir. Bu bölgedeki Kürtlerin özgürlüklerini nasıl sağlayacakları ve nasıl bir siyasal idari yaşam sürdürecekleri kendi tercihleridir elbette. Bu vesile ile, bize, kendilerine; 1923'te olduğu gibi, sınıf bakış açısını esas alan ve sosyalizm zemini üzerinde yükselen; PdSB dönemindeki pratikten dersler çıkararak, Lenin-Stalin öğretileri temelinde bir perspektifle mücadele etmeleri ve söylemde değil, gerçekte içerikte ve pratikte adına uygun Kızıl Kürdistan'ı inşa etmelerini önermek düşer.

İ. Beşikçi Hoca, yazısının sonunda şunları belirtiyor:

"Burada, bir konuya daha değinmek gerekiyor. Kürt sorunu konusunda Sovyetler Birliği eleştirildiği zaman, bu eleştiri komünizm düşmanlığı olarak algılanıyor. Bu algılama yanlıştır, yanlış bir değerlendirmedir." (sayfa 16)

Öncelikle "Sovyetler Birliği" söyleminin içerikte ne anlama geldiği 'ayakları üzerine' oturtulması gerekir. İdeolojik, politik ve pratik bakımdan iki farklı nitelikteki Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği için, ilkesel önemde belirgin sınır çizgileri koymadan genel bir lafzı tercih ederek Sovyetler Birliği gerçeğinin yerli yerine oturtulamayacağını düşünüyoruz. Elinizdeki çalışmanın 'önsöz'ünde bu bağıntıda düşüncelerimizi ifade etmeye çalıştık. Bir kez daha, kısaca belirtelim: Lenin-Stalin önderliğinde marksist-leninist ideolojik, politik çizgi doğrultusunda inşa edilen proletarya diktatörlüğü sosyalist devleti SSCB ile; Kruşçev-Brejnev-Gorbaçov dönemi modern revizyonist ideolojik-teorik çizginin hakim olduğu bürokratik kapitalist ve giderek emperyalist karakterdeki SSCB'nin bir ve aynı öze sahiplermiş şeklinde gösterilmesi, tarihin en büyük çarpıtma ve yanılsamalarından biridir. Komünistlerin en önemli görev ve sorumluluklarından biri de bu yanılsamayı deşifre etmektir.

Beşikçi'nin söyleminden 'payımıza düşeni' alacak olursak; "PdSB eleştirildiği zaman", eleştiriyi komünizm düşmanlığı olarak algılamadığımızı; gerçekte m-l ilkeleri savunan, Lenin-Stalin öğretilerini kavramış, tarihteki ilk sosyalizm kuruluşu deneyinden dersler çıkartma çabası içinde bulunan komünistlerin, eleştirel içerikte kaldığı sürece yanlış algılara kaymayacakları (kaymamaları gerektiği) açık ve net olmalı. Belirttiğimiz özelliklere görünürde sahip bulunan ve fakat eleştirilere belli bir tahammülsüzlük gösterenlerin olmadığını iddia etmek doğru olmaz. İşaret ettiğimiz özelliklerin yalnız ve sadece kendilerinde (hatta kendisinde!) bulunduğunu iddia eden nice doğmatik var ki böylelerin bir bakıma kaçınılmaz olan algılarındaki dalgalanmalar da ortada. Ancak, işin bir de "eleştiri" adı altında öteden beri kampanya halinde sürdürülen bir yanı var ki, her türden iftira-karalama-çarpıtma-aşağılama-küfür vs. "eleştiri" çerçevesinde görülsün isteniyor. Bu tür yaklaşımları eleştiri kategorisinde görmek mümkün değil. Komünistler için eleştiriye evet, saldırganlığa hayır prensibi; PdSB somutunda da geçerlidir. Ki, elinizdeki kitapta; Stalin'e, PdSB sosyalist devletine ve sosyalizm deneyine eleştirel yaklaştığımız tespit edilecektir.

Sonuç olarak...

Andaki mevcut belgeler üzerinden PdSB sosyalist devleti ve kişi olarakta Stalin'in KU bağıntısında ilkesel bir hata yaptıkları, temel politikalarda saptıkları ve pratikte esasa ilişkin yanlış davrandıkları söylenemez. Bu ama, Sovyet Kürtleri özgülünde; her şeyin kusursuz ve herkesin görevini eksiksiz yaptığı; bu süreçte şovenizmin ve milliyetçiliğin olumsuz etkilerinin hiç yaşanmadığı; özellikle yerel yöneticiler tarafından kimi hataların yapılmadığı anlamına gelmez. Bizzat Stalin'in Kafkasya'da ulusal sorunun çözümü üzerine analizlerine bakıldığında, bölgenin oldukça çok çeşitlilik gösteren etnik yapısının önemli bir sorun kaynağı olarak varlığını uzun süre koruduğu ve bölgedeki sosyalizm inşası çabalarının yer yer sekteye uğradığı; bu koşullarda Leninist çizgiyi ihlal eden gelişmelerin yaşandığı ve özelde yerel düzeyde küçümsenmeyecek hataların yapıldığı, kimi Parti kadroları tarafından da yanlış görüşlerin savunulduğu ve aynı doğrultuda pratiklerin yaşandığı da inkar edilemez.

...

İsmail Beşikçi'nin genel olarak Sovyetler Birliği'ne 'olumsuz' yaklaştığını başka yazı/çalışmalarında da tespit etmek mümkün. KS üzerine makalesinin en sonunda genel olarak SB'ni kastederek neden Kürt halkının yanında yeralmadığı suali ortaya atıldığında; aslında bu ve benzer sorulara yanıtı vardır Beşikçi'nin. Örnekse; yakın zaman önce "Dr. Hikmet Kıvılcımlı Sempozyumu 2013" toplantısına sunduğu 'Bildiri'de şu değerlendirmede bulunmaktadır:

"Zira Sovyetler Birliği devlet olarak her zaman, Kürdleri müştereken ezen devletlerin yanında yer almıştır. Onları desteklemiştir. Her türlü yardımı onlara vermiştir. Reel politika budur. (...) Zira Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Kürdlerin Yakındoğu'da ve Ortadoğu'da, bir statü elde etmelerine her zaman karşı olmuşlardır. Her zaman, Kürdlere karşı, Kürdleri ezen devletlere destek vermişlerdir." (www.kurdistan-post.eu)

Aktardıklarımız; MrSB dönemi, yani SBKP'nin 20. Parti Kongresi'nde m-l'in açıkca terkedilmesi ve bir dizi ilkesel konuda modern revizyonist görüşlerin hakim çizgi haline getirilmesi ile birlikte girilen yeni yolda ilerleyen bürokratik kapitalist ve giderek emperyalist karaktere bürünen SSCB için geçerli olduğu kesin. Ancak, aynı aktardıklarımızın; PdSB sosyalist devleti, yani 1917-1950'lerin ortasına kadar geçen zaman aralığındaki SSCB için objektif durum değerlendirmesi anlamına gelmediği kesindir. PdSB sosyalist devleti; MrSB bürokratik kapitalist ve giderek emperyalist karakterdeki SSCB devletinin sömürgeci devletlerle kurduğu (başta BAAS'lı yoldaşlarının

sömürgeci devletleri Saddam Irak'ı ve Esad Suriyesi olmak üzere, İran ve TC sömürgeci devletleriyle) ittifaklara, antiKürt politika ve pratiklere "kurban" edilmek istenmektedir. Bu eğilimin başını çekenlerden bir kısmı, 89/91 öncesi ideolojik konjonktürde SSCB'nin Kürt politikası üzerine 'tek kelime' negatif söz etmeyenlerdir.

Belirttiğimiz tarihten hemen önce -Gorbaçov'la birlikte- başlamak üzere, PdSB'nin Kürt politikası üzerine "eleştiri" kampanyasının düğmesine basılmış ve kısa sürede "eleştiriden" PdSB'ne karşı dizginsiz bir saldırganlığa terfi edilmiştir. Hatırlatmakla yetinelim: Dr. Şıvan; MrSB'nin antiKürt politika ve pratiğine bir biçimde dikkat çekmeye çalıştı. O günden bu yana Kürdistan devrimcileri Dr. Şıvan'ın açtığı yoldan ilerleyerek, Kruşçev-Brejnev'lerin önderliğindeki sosyal emperyalist SSCB'nin antiKürt ve antiKUKM niteliğini deşifre etme çabasını sürdürdüler. Kürdistan komünistlerinin önündeki görevlerden biri de, bu çabaları derinleştirmektir. Önümüzdeki dönemde "PdSB'nin Dış Politikası ve KUKM'ne Yaklaşımı" incelememiz yayımlandığında; tarihsel gerçekler çarpıtılmadan, önyargılar ve 'hazır kalıplar' kullanılmadan, dahası iftira ve saldırganlığın zerresine başvurmadan, gerçekte eleştirel bir yaklaşımla sorunun ele alınmasının ve bugüne kadar görülemeyen ve söylenmeyen kimi somut eleştirilerin nedenleri, sonuçları ve çözümleriyle birlikte ortaya konulabileceğinin mümkün olduğu görülecektir. Beşikçi'nin, yazısının en son paragrafına aldıkları da dahil, işaret ettiğimiz konu kapsamına giren düşünceleri, kısaca "PdSB ve KUKM" başlığını taşıyan inceleme içerisinde genişçe irdelenmeye çalışılacaktır.

BELGE: *A.B. Bukşpan* / Azerbaycan Kürtleri

"A.B. Bukşpan / Azerbaycan Kürtleri [Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü - 1932]" kitabının elinizdeki incelemeye dahil edilmesi üzerine bir kaç söz.

Bukşpan'ın bu çalışması; Ağustos 2007 tarihinde, Hejarê Şamil tarafından Rusça'dan Türkçe'ye çevrilerek, Pêrî Yayınları tarafından yayımlandı. H. Şamil, 'Mart 2007' tarihli "Türkçe basıma önsöz" başlığıyla tamamen keyfiyete dayalı bir şekilde önyargılarını okura ulaştırmayı 'ilk iş' edindiği intibaını veren yazısında; diğer şeylerin yanında, çevirdiği kitabın değil, kendi önsözünü ve çeviriyi 'kuşa çeviren' dipnotlarını, aklınca eklediklerini öne çıkarıyor. Bir bakıma bu amacı ile de doğrudan bağlantılı olarak, iyi bir çeviri yapma amacına sahip bulunmadığını bir şekilde ortaya koyuyor. Bukşpan'ın araştırma çalışmasına her fırsatta 'itiraz' eden ve güya doğrularını ikame eden H. Şamil'in notlarındaki ana unsur; 3S karşıtlığında ifadesini bulmaktadır.

Laçin-Kelbecer-Nahcıvan Kürtleri üzerine en kapsamlı araştırma özelliğine sahip Bukşpan'ın çalışmasına kendi tasarrufunda yazdığı 3 sayfa önsöz ve düştüğü 40 ayrı dipnotla müdahalesinin esas sebebinin Sovyet Kürtleri üzerine m-l perspektiften yazılmış bilimsel analizlerin bugünün Kürt kökenli işçi ve emekçilere, ilerici ve devrimci kuşaklarına ulaşmasını (keyfince ekledikleri üzerinden ve aracılığıyla), dumura uğratma, en azından kuşku yaratma tavrına girmiş olması son derece yanlış ve kabul edilemezdir.

Kürtlerin Stalin hakkındaki değerlendirmelerini kapsayan elinizdeki kitaba; özellikle de Kızıl Kürdistan eksenli tartışmalara açıklık kazandırmak amacıyla Bukşpan tarafından kaleme alınmış 'alan araştırmasını' [Dr. Kemal Mazhar'ın belirtiğine göre, Bukşpan önderliğindeki 'komisyon'da şunlar da yer alıyordu: *"Kürdolog Maregolov, ahalisinin hepsi Kürt olan Minkent Köyü ilkokul öğretmeni Samed Şasuvar, Türk dili uzmanı İdris Hesenof, etnoğrafya uzmanı Ali Ekberof sözkonusu komisyonun üyeleri idiler."* Aktaran: Deng dergisi, sayı 11, Mart-Nisan 1991] dahil etmek, pek çok bakımdan öğretici olduğu/olacağı kesindir.

PdSB Kürtleri hakkında çok az sayıda varolan orijinal belgeyi de çarpıtarak, işlerine geldiği gibi çeviren ve aktaran; özellikle ele aldığımız dönemin gerçekliğini ortaya koyan çalışmaların ismini dahi anmayı gerekli görmeyen [Ereb Şemo'nun Ekim Devrimi; Kolhozlar ve Kürtler; Riya Teze ciltleri, Büyük Anavatan Savaşında Kürtler vb. gibi],

kendilerinin yarattığı yeni bir tarih (!) yazıcılığına soyunarak, her türden karalamaya hız veren 'dünün' kimi Sovyet Kürdü yazarın sosyalist tarihi çarpıtma gayretlerinin boşa çıkarılmasına katkı sunduğu için(de) Bukşpan'ın değerli eserinden uzunca parçaları bu incelemeye dahil etme ihtiyaç var. Kürt milliyetçileri, özelde ise modern revizyonizmin okulundan geçmiş Kürt yazı yazıcılarının bir kısmı, Bukşpan için komünist ve 'Stalinist' olduğu propagandasını öne çıkartıp, bugünün antikomünist ortamında akıllarınca adı geçen araştırma kitabını karalama ve gözden düşürmeye çalışmaktadırlar.

H. Şamil, Bukşpan'ın SSCB'de 1932'de yayınlanan "Azerbaycan Kürtleri" kitabını Rusça'dan Türkçe'ye çevirip yayına hazırladığında; Mart 2007'de kitaba yazdığı "Türkçe Basıma Önsöz" yazısından, ilk startını verdiği kendi görüşlerini de paralel bir şekilde okura iletme eylemini, kitabın bütününe yayma başarısını göstermiş. Bukşpan'ın çalışması için "20. yy.ın başlarına ait çok değerli ve objektif bilgiler yer aldığı gibi" saptamasında açıkça ideolojik-politik duruşunu 'ele veren' Şamil, hemen peşinden şunları "dönemin ideolojik bakış açısından, siyasal gelişim seyrinden kaynaklı bilinçli ve bilinçsiz çarpıtmalar da fazlasıyladır" diyebilmektedir. Bukşpan'ın tarihsel olaylara, toplumsal gelişme ve süreçlere m-l perspektiften bakması, bu anlamda ideolojik-politik bakış açısının net olmasından anlaşılmayacak bir şey yok. 1931 yılında yapılan araştırmanın herhangi bir yerde değil, PdSB'nde yapıldığı dikkate alındığında; ve kitap iyi incelendiğinde komünist bir bakış açısıyla sorunların ele alındığı görülecektir. İlginç ve açık davranmayan Şamil'dir, çünkü; "20. yy.ın başlarına ait" dediği yerde, ASSC olgusunu atlamakta, 1931 yılında görevlendirilen bir komisyonun PdSB ilişkisini yok saymakta ve komünist perspektiften hareketle ilgili alanlardaki Kürtlerin durumunun irdelendiğinden duyduğu rahatsızlıkla, kendisinin farklı bir ideolojik-politik tercih yaptığını ortaya koymaktadır. Tercihinde özgürdür elbette, ancak komisyonun araştırmasında beklediği sonuçları göremeyince, hemen "Kürdistan'ın iptal edilişini haklı çıkartmak" itirazını yükseltmesi gerekmez; nitekim, gerçekten de KS'da dahil gelişmeler somut inceleme çerçevesinde yerli yerine oturtulmaktadır. Bukşpan'ın eserine 2000'lerin penceresinden ve bugünün ideolojik-politik atmosferinin etkisinden hareketle değil, 1931'in olgu ve gerçeklikleri temelinde yaklaşma başarısı gösterebilse aslında "bilimsel ve pratik verilerle" ortaya çıkan rapora bir itirazı olmayacak. Ama hayır, H. Şamil bu başarıyı gösteremez, çünkü çok net bir şekilde sosyalizm-enternasyonalizm ve hele hele proletarya diktatörlüğü, sınıf mücadelesi, kültür devrimi vb. pek çok temel Leninist politikalar

karşısındaki konumlanması tamamıyla burjuva zemin üzerinde yükselmektedir. Haliyle, ondan sorunlara m-l bilimsel prizmadan bakmasını beklemek safdillik olur.

Bir bakıma hemen her taraftan Stalin'e, proletarya diktatörlüğü dönemi SSCB'ne, sosyalizm kuruluşu faaliyetine, diğer bir ifade ile kısaca 3S gerçekliğinin çarpıtıldığı ve tahrifata uğratıldığı günümüz antikomünist karanlığında, tam da böylesi bir momentte adı geçen incelemeyi nisbeten Türkçe çevirisini düzelterek almakla; sadece dünün 3S gerçekliğine sahip çıkan komünar Kürtlere layık olmakla kalmıyor, aynı zamanda bugün sözkonusu ideal uğruna mücadele yürüten ve gelecekte de aynı amaç için savaşımı sürdürecek Kürdistan işçi ve emekçilerine gereksinimini duydukları/duyacakları önemli bir 'kaynak' çalışmayı ('parçalar' halinde de olsa), ulaştırmış oluyoruz.

A.B. Bukşpan / Azerbaycan Kürtleri
[Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü - 1932]
Giriş

Okurların dikkatine sunulan bu kitap, Azerbaycan'ın Laçin ve Kelbecer kazaları ile özerk statü konumunda bulunan Nahçivan'daki Kürtlerin durumu üzerine çalışma yürütmek amacıyla oluşturulmuş 'Özel Heyet'in yaptığı araştırma-incelemenin sonuçlarını kapsamaktadır. Araştırma yapmakla görevlendirilmiş 'Özel Heyet'; 1931 yılının yazında Azerbaycan SSC Eğitim Halk Komiserliği (Bilimsel Bölüm) ve Azerbaycan SSC Bilimsel Araştırma Enstitüsü (Doğu Bölümü) tarafından ASSC'de yaşayan Kürtlerin kültürel gelişimi konusundaki genel durumu ve sorunları öğrenmek amacıyla oluşturulmuştur.

Heyet, bu sorunlar içerisinde öncelikle Azerbaycan ve Nahçıvan SSC Kürtleri'nin kullandığı Kürt dilinin özelliklerini ve Ermenistan Kürtlerinin (nedense burada yaşayan Kürtlerin dini kimliğini ifade eden Yezid terimi, resmi belgelerde ve istatistik verilerde de ifadelendirilmektedir) Kürtçesi arasındaki ortaklık ve farklılık düzeyini inceleme yolunu izledi. Bu yapılırken; toplanan materyallerin Kürt dilinin bilimsel öğrenilmesine, Kürt alfabesi, broşürler ve ders kitaplarında pratik uygulanmasına katkıda bulunmak anlayışı ile yaklaşılmıştır.

Bununla birlikte heyet, okullar, kurslar açılması, Kürt dilinde genel öğrenim ve eğitimsizliğin ortadan kaldırılmasının gerçekleştirilmesi için yerel halk eğitim oluşumlarına yardımcı olmayı, aynı zamanda Haziran 1931 yılında Bakû'de yapılmış Azerbaycan Cumhuriyeti

azınlıklar toplantısının kararını hayata geçirmek amacıyla pratik faaliyetlerde bulunmayı kendi önüne görev olarak koymuştur.

Heyet, belli oranda konulan hedefi yerine getirmiştir. Bu anlamda Halk Eğitim Komiserliği'nin 20 Eylül 1931 tarihli toplantısında da kaydedildiği üzere heyet, çalışmasıyla kendi rüştünü ispatlamıştır. Heyet üyeleri, temel çalışmalarının yanında "ayaküstü" olarak inceleme yapılan illerde sosyalist yapılanmanın özgün momentlerini, karakteristik özelliklerini ve kaynağını bu yapılanmadan alan sınıfsal mücadelenin biçimlerini kayda almıştır.

Heyetin çok kısa çalışma süresi (2 Ağustos-8 Eylül 1931), Kürt yerleşim birimlerinin dağınıklığı ve bu illerde hareket imkanlarının zorluğu (özellikle Kelbecer'de) ve nihayet pratik sorunlarla uğraşma zorunluluğu bizim arzu ve olanaklarımızı sınırlamıştır. Bize daha önce Çar Rusya'sının kolonisi olan, sonra burjuva-ağalık hükümeti Müsavat'a bağlı feodallerin elinde kalan, SSC'nin gelişmemiş bu milli bölgelerinde Komünist Partisi'nin öncülüğünde yürütülen sosyalist yapılandırmanın dünyevi-tarihsel önemdeki karakterini esaslı biçimde yansıtmak ve bütünsel tablosunu çizmek için yeterince materyal toplamak mümkün olmamıştır.

Elimizde bulunan materyaller, kesinlikle bu büyük ve ağır görevi yerine getirmek açısından yeterli değildir. Ayrıca, tarafımızdan yayınlanan veriler, özeellikle rakamsal materyaller, gerçekleştirilmiş gezi dönemine (Ağustos-Eylül 1931) ait olup bu bölgedeki güncel durumu yansıtmamaktadır.

Yalnız tam ekip uzman-teorisyenlerden ve öncelikle ekonomist-tarımcılardan oluşan bir kolektifle böylesi bir çalışmanın üstesinden gelinebilinir. Şunu belirtmek gerekir ki, heyet üyelerimiz arasında tek bir ekonomist bile bulunmamaktaydı. Bütün bunların, notlarımızın bütünsel olmayışına damgasını vurduğu açıktır. Bununla birlikte, söz konusu çalışma koşullarında kaçınılmaz olan, fakat tümüyle bilincinde olduğumuz eksiklikler ve olası yanlışlara rağmen, materyallerimizin yayınlanmasının layık görülmesini gerekli saymaktayız.

Ve bunu hemen yaparak, notları çekmecelerde uzun bekleyişe tabi tutmamak gerekmektedir. Üstelik bu şunun için de gereklidir ki, Azerbaycan Kürtleri hakkında mevcut olan, Sovyet döneminde yayınlanan örneğin, yakın zamanlarda (1929) hatta bizim Kafkasya basını ("Zarya Vostoka") sayfalarında yer alan yazılar gerçekte var olanın tümden çarpıtılmasından ibarettir.

Sonunda gezi heyeti başkanı olarak aşağıdaki heyet üyeleri şahsında tüm üyelere yoldaşça minnettarlığımı belirtmeyi mutlak bir borç görüyorum.

Yoldaş İ. Marogulov'a (Kürdolog, heyet çalışmalarına katılmak için tarafımızdan Ermenistan'dan davet edilmiştir), yoldaş Semed Şahsuvarov'a (Kürt, Laçin ili Minkend Köyü'nün eski öğretmeni, şimdi Moskova'da eğitim görmektedir), yoldaş İdris Hesenov'a (Dil bilgini, Türkolog, Bakü) ve yoldaş E. Elekberov'a (Etnograf, Bakü) teşekkür ediyor ve minnetlerimi belirtmek istiyorum.

Gezi heyeti boyunca, çalışmalarımıza her türlü yardımda bulunmuş, Laçin ve Kelbecer illerinin yerel parti ve Sovyet örgütlerine, yine Nahçivan SSC Halk Komiserleri Sovyeti'ne ve vilayet Komünist (Bolşevikler) Partisi'ne büyük şükranlarımı sunuyorum.

Ermenistan Halk Eğitim Komiserliği'nin ve Kürtçe olarak yayımlanan "Rîya Teze" gazetesi çalışanlarının heyetimize verdikleri desteği vurgulamaya özellikle ihtiyaç duyuyorum. Heyetimiz kısa bir zaman kesitinde Erivan'da bulunduğu sürece, Ermenistan SSC Halk Eğitim Komiserliği'nin yöneticileri, gazete çevresinde toplanmış Kürt aktivistleri olan yoldaşlarla birlikte, kardeş Ermenistan SSC'nin Ermenistan Kürtleri arasında parlak biçimde gerçekleştirdiği ve sürdürülen muazzam kültürel çalışmaların zengin tecrübesini bizimle paylaşmışlardır.

A.B. Bukşpan
Aralık 1931 / Bakü

Azerbaycan Kürtleri (Laçin, Kelbecer, Nahçivan diyarı)
Ön Mülahaza

İngiliz İmparatorluğu'nun aktif ajanlarından E.V. Soon, Türkiye Kürdistan'mda Kürtlerle ilk karşılaşmasından bahsederken şunları yazmıştır: *"Onlar Türkiye ve İran'ın 125 bin kv. Mil'lik dağlık bölgesine yerleşmiş, büyük bir ırkın ileri karakolu idiler. Ama en ücra Kürt aşiretinin, Londra'nın on dört günlük uzaklığında bulunmasına rağmen Kürtler, Ortadoğu'da en az öğrenilmiş ırk olmaktadırlar."*

Bu görüş tam doğru sayılamaz. Türkiye ve İran Kürtlerine ithaf edilmiş bir dizi burjuva çalışmaları bulunmaktadır. Bunlar arasında İngiliz dilindeki araştırma ve incelemeler ayrıcalık teşkil etmektedir. Son çalışmasının ekindeki otobiyografiden göründüğü gibi, Soon'un kendisinin Kürtlerle ilgili ön çalışması mevcuttur. Riç'in (Narrative of a Residence in Koordistan" 1736 y.) ve Frezer'in (Travels in Koordistan. 1840 y.) fundamental eserleri bugün bile ilgi odağı olmaktadır.

Bahsini ettiğimiz Soon'un "To Mesopotamia and Kurdistan in disguise" kitabının iki basımı yapılmıştır. 1926'daki ikinci basımına önsözde, Soon'un 1908-1909 yıllarında belirttiği düşüncelerinin ve yürüttüğü çalışmaların tarihsel süreç içerisinde doğrulandığı özellikle vurgulanmıştır. Bu önsöze tekrardan döneceğiz. Şimdilik şu tespitle yetinelim ki, Soon'un Kürtlerin az incelendiği konusunda belirttikleri, daha çok bizim için geçerlidir. Üstelik bu anlamda yalnızca dış ülkelerdeki Kürtler hakkında değil, bizim Kafkasya'da, öncelikle Azerbaycan'ın 1929 yılına kadar resmen Kürdistan diye adlanan bölgelerindeki Kürtlerle ilgili de pek cüzi materyallere sahibiz.

Devrime kadarki kitapların yabancı ülkelerde, özellikle Kafkasya'da yaşayan Kürtler konusunda zengin bilgiler verdiğini söylemek olası değildir. Averyanov'un, Kartsev'in, Minorski'nin çalışmaları; N. Y. Marr'ın, Trorer'in makaleleri; Egizarov'un kitabı, Kafkasya arkeolojik komisyonunun notları ve Çarlık memurlarının Kafkasya fetihiyle ilgili, Rus dilinde Kürtler hakkında var olan yazı ve eserler bunlardan ibarettir. Ne var ki, ileride bahsedilecek bu çalışmalarda Azerbaycan'daki Kürtler hakkında hemen hemen hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

Ekim Devrimi sonrasında, Azerbaycan Kürtleri konulu eserlerle çok daha az övünme imkanına sahibiz. Devrime kadarki yazarların herkesçe bilinen görüşlerini tekrarlayan ve sürekli ismi anılan Semed Şahsuvarov'un (Laçin ilinin Minkend Köyü'nde öğretmen) anlatımlarına dayanan Sısoev ve Çursin tarafından yazılmış iki broşürden başka elde avuçta bir şey yoktur.

Mamafih, Prof. V. A. Gurko-Kryajin'in, 1929 yılının yazında gerçekleşmiş Kürdistan gezisi hakkında raporu bulunmaktadır. Ne yazık ki, yayınlanmamış bu raporun tamamı elimizde değildir. Fakat yoldaş Mamet'in bu rapordan alıntıları ("İstorik-Marksist" 17. cilt, 1930, sayfa 81-83), V. A. Gurko-Kryajin'in gezi hakkında yayınladığı iki makalede açıkladığı ilk bilgiler ("Zarya Vostoka" gazetesi, 16 Ağustos 1929, No: 186/2154 ve 18 Ağustos 1929, No: 188/2156), V. A. Gurko-Kryajin'in anti Marksist-Leninist görüşlerinden kaynaklı olarak çok büyük siyasi yanlışları içermekte, gezi zamanı topladığı materyallerin esassız ve kanıtlanmamış olduğunu göstermektedir.

İşte, 2 Ağustos 1931 yılında Azerbaycan Halk Eğitim Komiserliği ve Azerbaycan Devlet Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü'nün Kürt kültürüyle ilgili sorunları öğrenmek amaçlı inceleme gezisine gönderilen heyetimiz böylesi "materyallerle" donanmıştı.

Azerbaycan SSC'nin başkenti Bakü'yle Azerbaycan Kürdistan'ı adlanan bölge arasındaki mesafe, Londra'nın en ücra Kürt aşireti ile arasındaki mesafeden çok daha yakındır. Bakü'den Kürdistan'ın merkezi Laçin'e gidiş 24 saatten daha kısa zaman alır. 2 Ağustos akşamı Bakü'den yola çıkan gezi heyetimiz bir gün sonra, 3 Ağustos 1931'de akşama doğru Laçin'e ulaşmıştı.

Azerbaycan Kürdistanı'nın Arazisi ve Sınırları

Azerbaycan Merkezi Yürütme Komitesi kararıyla 1923 yılında Kürdistan olarak adlanan ve serbest idari birim ilan edilen bölge, nasıl bir yerdir? Coğrafi haritası nasıldır? Kürdistan yahut Kürdistan kazası; 1929 yılında özel bir

daire biçiminde örgütlendirilene kadar, kuzeyden güneye doğru Kelbecer, Laçin, Gubadlı illerini ve şimdiki Cebrayıl ilinin bir kısımını oluşturan bölgenin ismi olmuştur.

Eski Kürdistan kazasının, kuzey sınırlarını Gence kazasına kadar uzanan Murovdağ sıradağlarından akan su belirlemekteydi. Kürdistan, Kangur-Alangez sıradağlarından geçen nehir boyunca Ermenistan SSC'nin Nor-Beyazit kazasıyla sınırdaştı. Güney Doğu'da ise Ermenistan SSC'nin Derelez ve Zengezur illerine kadar uzanmaktaydı.

Kürdistan'ın Güney Doğu hudutları, Hekeri Nehri boyunca eski Cavanşir kazasından geçmekte, Efendiler Köyü'nden başlayarak Hekeri'nin sol kolu olan Milxelev'e kavuşana kadar devam etmekteydi. Ve nihayet Kürdistan, Güney Doğu'da Dağlık Karabağ'la sınırdaş olup bu sınırlar Milxelev suyu Hekeri'ye karıştığı noktadan Murovdağ sıradağlarına kadar uzanmaktaydı. Kürdistan'ın kuzey kısmı dağlıktır. Kuzey'in ayrı ayrı mıntıkalarında, özellikle yolsuz Kelbecer ilinde hareket çok zordur ve insan yaşamı için tehlikesiz sayılamaz. Kürdistan'ın Gubadlı ilini kapsayan güney sınırları, Aras Nehri boyundaki düzlük bölgeye dayanıyor.

Kürdistan'ın doğal coğrafi koşulları, halen eski Kürdistan dairesinde yaşayan insanların çalışmalarını ve bütünlükte illerdeki yaşamın tüm boyutlarını belirlemektedir.

Gezi heyeti, eski Kürdistan dairesinin Laçin ve Kelbecer illerini inceleme kapsamına almış, diğer zamanını Nahçivan vilayetinin Aras Nehri boyunca sınır bölgelerde yerleşmiş Kürtler'e ayırmıştır. Biz kendi anlatımımızda öncelikle Laçin ve Kelbecer Kürtlerine değinerek, Azerbaycan'ın diğer Kürt nüfusu arasında özel yere sahip olan SSC'deki Nahçivan Kürtlerini ayrıca ele alacağız. (...)

Kürtlerin Sosyal-Ekonomik İlişkileri

V. Gurko-Kryajin, eski Kürdistan'daki Azerbaycan Kürtlerinin üretim karakterini belirlemeye çalışırken, onları göçebe biçiminde tanımlayarak kafa karışıklığı yaratmıştır. Bu, Laçin ve Kelbecer il'lerindeki yaşam tarzına basit ve yüzeysel yaklaşımdan kaynaklanmış olabilir. Ancak, yazarın Kürt halkının çağdaş sosyal-ekonomik ilişkilerini belirlemede yol verdiği bir dizi kaba yanlışlıklar daha önemlidir ve bu hatalar, Sovyet kuruculuğu/yapılanması koşullarında kapitalist olmayan gelişim sürecinin incelenmesi ve öğrenilmesi ile uğraşanların yanlış yönlere çekilmesine olanak sunmaktadır. V. Gurko-Kryajin, toplanan tüm materyalleri (bu materyallerin gerçek verilerle ciddi çelişki içerisinde olduğuna kanaat getirdik) bütünleyerek Azerbaycan Kürtleri arasında soya, köke ve kabileye dayalı ailesel ilişkilerin hakim olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Doğrudur, bu ilişki tarzı V. Gurko-Kryajin'e özgün görünmüş yahut kendisinin de belirttiği gibi "aşınmış, deforme olmuş" izlenimi vermiştir.

Bu özgünlüğü yazar, kabilesel ilişkilere dayalı yapılanma enstitüsünde tipik bir durum olarak nitelendirmiştir. Onun görüşüne göre, bu tipik durum, kendisini Kürt "oba" sisteminde göstermektedir: "Biz burada artık patriarkal

(ataerkil) örgütlenme sürecinin dağıldığını, katmanlara ayrılma ve kabileye dayalı olmayan iktidarlaşmanın embriyonlarını görmekteyiz."

Mamafih, V. Gurko-Kryajin'in daha sonraki fikir yürütmeleri yukarda söylediklerini ciddi biçimde daraltmaktadır. Erivan Kürtlerindeki "oba" sistemini Azerbaycan Kürtlerindeki aynı enstitü ile kıyaslayan yazar, sıkılmadan şunu belirtmektedir ki, Azerbaycan Kürtleri arasındaki sistem, daha demokratik bir yapıya sahiptir. Oysa V. Gurko-Kryajin bu yapılanmaların hemen hemen özdeş olduğunu açıklamıştı.

V. Gurko-Kryajin'in çıkartmlarına göre, Azerbaycan Kürtlerinin "oba"larındaki daha fazla demokratiklik, Sovyet sisteminin yerleşmesi ile ilintilidir. Yazar bir sonraki keşfini şöyle ifadelendiriyor: "Özellikle Sovyetleşmeden sonra Azerbaycan Kürtlerinde daha farklı (Erivan'dakine kıyasla – A.B.) "oba" örgütlemesi ile karşılaşıyoruz. Yurtlara sahiplik, daha doğrusu onları kullanma burada da bireysel değil topluluk biçimindedir. Önceleri göç alanlarını göçebelerden veya beylerden kiraya vermekteydiler. Sovyetleşmeden sonra toprak (kadastro) şubelerine başvuruda bulunuyorlar. Sözkonusu merciler ise gelme (yabancı) göçebeler ve yerel ağalardan alman arazileri ev ve hayvanların sayısına uygun olarak başvuranlar arasında dağıtmaktadırlar."

Yazar, Azerbaycan Kürtleri içerisinde sözde bulunan "oba" sistemindeki yeni gelişmelerden ise bahsetme ihtiyacı duymamıştır.

V. Gurko-Kryajin'in, Erivan Kürtleri arasındaki "oba" sistemi hakkındaki verileri Egiazarov'un 1878 yılına ait ünlü çalışmasından aldığı anlaşılmaktadır. Herhalde V. Gurko-Kryajin, kendi makalesi ile Egiazarov'un içerikli çalışması arasında yarım asırlık bir zaman olduğunu unutmuştur. Bu süre zarfında Ermenistan'da ve Azerbaycan'da Ekim Devrimi'nin gerçekleştiğini ve Erivan "oba"larmm da bu süreçte önemli niteliksel değişikliklere uğradığını gözden kaçırmıştır.

Yazarın yanlışlıkları tesadüfi olsaydı, hatta bu yanlışlıklar bireysel yaratıcılık tarzından kaynaklanan gözlem sistematiği ile bağlantılı biçimde ortaya çıksaydı, bütün bunlara değinmeden geçebilirdik. Fakat iş bundadır ki, burjuvazinin tamamı, kendini Marksist adlandıranlar ve sağ oportünist okul temsilcileri son döneme kadar kendi görüşlerini ve yaklaşımlarını doğu bilimleri teorik cephesinde korumakta olup, ne Ekim'in rolünü ne de devrimin gerek dış ülkeler, gerekse de Sovyetlerin doğu bölgeleri için önemini anlamamaktadırlar.

Mesele bundadır ki, toplumsal ilişkiler ve sınıfsal mücadele Gurko-Kryajin'in ve onun arkadaşlarının dikkatlerinden uzak kalmıştır. İşte böylesi bir durum yazarı, Ekim Devrimi'nin etkisi, Azerbaycan Kürdistam'nda çağdaş Azerbaycan "oba"larının 19.yüzyılın 80'li yıllarındaki Erivan "oba"larından "daha demokratik olduğu" biçiminde, böylesi saçma bir saptamaya götürmüştür.

Bunu Azerbaycan'ın Sovyetleşmesi ile bağlayan V. Gurko-Kryajin, devamla "oba" yönetiminin, mevcut köy Sovyetlerinin elinde toplumsallık kazandığını yazmaktadır. Gurko-Kryajin'in sözlerine göre Sovyet döneminde, sosyalist devrim sürecinde temel kabilesel enstitü olan "oba"yı belirginleştiren bunlar olmaktadır.

Kendi görüşlerinin devamında V. Gurko-Kryajin, kendi merkezi tezini ayrıntılandırmaktadır.

Bunun aydınlatılmasına biraz sonra değineceğiz.

Şimdi ise V. Gurko-Kryajin'in yorumuyla Azerbaycan Kürtlerinin Sovyetleşme ve Ekim Devrimi'ne kadar bulunduğu duruma dikkat çekeceğiz. Bu konuda yazar şunları belirtiyor: "Sovyet Hükümeti'nin yerleşmesine kadar bu karışık (melez), son derece ilkel ve gelişmemiş toplumsal organizmada ataerkil üretim sürecinin çürümesi baş göstermiştir. Engels'in belirttiği gibi 'halk iradesinin' uygulayıcılarından olan kabile hayat tarzının organları süreçle sözkonusu halka baskı yapan ve onun üzerinde hükümranlık oluşturan bağımsız organlara çevrilmektedir."

Engels'in eserine başvurması, Gurko-Kryajin'in Azerbaycan Kürtlerinin Sovyetleşmeye kadar uygarlık dönemiyle barbarlığın kesiştiği noktada bulunduğu görüşüne sahip olduğu konusunda hiçbir şüpheye yer bırakmamaktadır.

Ne yazık ki, "Kürdistan" olarak adlandırılan arazilerdeki Kürtlerin geçen yüzyılın 70-80'li yıllara ait sosyal ilişkilerinin karakteristiğine ait yazılı belgelere sahip değiliz. Ancak bölgenin Sovyetleşmesine kadarki döneme ait elimizdeki materyaller, Kafkasya Kürtleri arasındaki sınıfsal parçalanmayı tahlil etmek imkanı sunmaktadır.

Kafkasya Kürtleri arasında sınıfsal ayrışma, Sovyetleşme döneminden çok önceleri başlamıştır. V. Gurko-Kryajin'in defalarca başvurduğu Egiazarov'un sunduğu veriler çok açık biçimde yalnızca Kürtlerin ataerkil-kabilesel kalıntılarından bahsetmek gerektiğini göstermektedir. Artık o dönemler bile Gurko-Kryajin'e Kürtlerin melez, son derece ilkel ve gelişmemiş toplumsal ilişkileri konusunda konuşma bahanesi olan "oba" sisteminin başında "ağa yahut yurt sahibi olan zengin bir insan" durmaktaydı.

Ağanın yararlı toplumsal fonksiyonu, onun hayvancılık ekonomisinin örgütleyicisi olmasıydı. Fakat bu fonksiyon, ağanın elinde bulunan otlaklardan ve ekin yerlerinden oluşan yurtlardan, nominal olarak "oba" sayılan maddi mal varlığından doğmaktaydı.

"Ağa", "Rûspî" veya "Aksakal" (kabile şefi) olarak bilinen "oba" reisi, sürülerin güdülmesi için kiraladığı çobanları ve söz konusu "oba"ya dahil olan ahaliyi sömürmekte ve halktan vergi toplamaktaydı.

Yurtlara sahiplik irsi bir karakter taşımakta olup atadan oğula ve diğer kuşaklara geçmekteydi.

"Ağa'ın örgütleyici" fonksiyonu, zenginliğini kaybetmesiyle sona ermekteydi. Egiazarov'un kaydettiği gibi "Ağa fakirleştiği anda yurda sahiplik, daha zengin birisinin eline geçer ve eski ağa, topluluğun sıradan üyesi haline gelir."

Topluluk, arazisinde çalıştığı "kendi" ağaları, yabancı toprak ağaları, "halkın atası" sayılan Kürt "elbeyleri", ve Türk feodalleri tarafından sömürülmekteydi.

Sınıfsal ayrışma süreci, ekonominin piyasa için mal çıkarma gücüne ve Kürtlerin tümden yerleşik yaşama geçme düzeyine varmaları, uyarlılık içerisinde hız kazanmaktaydı. Eski Kürdistan'ın inceleme yarattüğümüz İl'lerinde

göçebelerin uzak geçmişte kaldığını düşünmekteyiz. Özellikle, Kürtlerin göçebeler arasında yaşama durumu, onların piyasa için mal çıkarma gücünün gelişmesine ve patriarkal-kabile sisteminin hızla çözülüşüne hizmet etmiştir.

Daha önce de, Kürdistan bölgesinin, günümüze kadar Azerbaycan göçebelerinin hareket alanı olduğunu, onların yerel ahali, özellikle oturak Kürtlerle sürekli mübadele içerisinde bulunduğunu kaydetmiştik.

Burada Marks'ın böylesi koşullarda mübadelenin çok daha geliştiği ve parasal ekonominin pekiştiği hakkındaki görüşlerini hatırlatmak yerinde olur.

Bu konuda Marks şöyle yazıyor: "Göçebe halklar öncelikle parasal mübadele biçimini geliştirmektedir, şöyle ki, onların tüm mal varlıkları hareket halindedir ve kamusal nitelik taşımaktadır. Onların yaşam tarzı kendilerini sürekli diğer topluluklarla temasa zorluyor ve erzak mübadelesine teşvik ediyor."

Bir taraftan topluluk içerisinde ayrışma süreci, diğer taraftan büyük feodallerin zenginleşmesi baş göstermiştir. Feodaller için bölgeye gelen göçebe aşiretler sürekli sömürü kaynağı olmuştur.

Azerbaycan'ın Sovyetleşmesine kadar burada patriarkal-feodal ilişkilerin belirgin olduğunu görmekteyiz. Sultanovlar ve akrabaları Goturlu beylerinin neslinden olan büyük toprak ağaları bu düzenin temel koruyuculuğunu yapmışlardır.

Laçin, Kelbecer ve Gubatlı İl'leri Türk Sultanov beylerinin atadan oğula intikal eden arazileri olmuştur. Müsavat hükümeti onların hükümranlığını yasallaştırarak bu bölgenin bütün iktidarını resmen Sultanovlara vermiştir. Xosrov Bey Sultanov Karabağ'ın genel valisi tayin edilmiştir.

Belli çelişkilere, hatta bazen çıkarların direk çatışmasına rağmen, ayrışan topluluğun köyağası unsurları ve büyük toprak sahipleri olan Sultanovların temel faaliyeti halk kitlelerini elbirliği ile sömürmek olmuştur.

Sovyetleşmeye kadar şimdiki Kelbecer İl'inde egemen olan Goturlu beylerinin 80 hektar yayla ve ekin sahalaarı, 45 hektar ise orman arazileri bulunmaktaydı.

Halkın verdiği bilgilere göre, onlardan en fakir olanı Hadi Bey Rızabeyoğlu'nun 105 sağmal ineği, çok sayıda koyunu, özel çalışanları ve korumaları varmış.

Sultanovlar beylerinin ekonomik esaretindeki Laçin ve Kelbecer köylüleri görülmemiş düzeyde ağır vergiler, bey başına buyrukluğu (ilk gece hakkına varana kadar) ve vahşi zorbalık uygulamaları altında inim inim inletilmiştir.

Hala, Kelbecer ve Laçin'liler kendi eski zulmedicilerinin isimlerini rahat ve korkusuz bir biçimde teleffuz edememektedirler. Bizlerin, Sultanovların Kürdistan'daki hükümranlığı döneminde keyfi gözaltına alınmalar, baskınlar, yağmalamalar, tecavüzler, toplu öldürmeler ve sınırsız fakirlik hakkında halktan bolca örnekler duyma durumumuz oldu.

Sultanovların isimleri, fakir köylülerin kan ve gözyaşları ile birlikte anılmaktadır. Şu an bile bölgede feodal iktidar döneminde yapılan işkencelerin izlerini bedenlerinde yaşatan insanlarla sık sık karşılaşılmaktadır.

Yabancı feodaller tarafından gerçekleştirilen sömürünün yanında, Kürt fakirler, bir taraftan da "kendi" köyağaları ve zenginlerinin zulmüne maruz kalmıştır. Böylece, Kürt köylüleri çifte bir boyunduruk altında kalmışlardır.

Toplumdaki kırılma; bir yandan köyağası ve zenginlerin, diğer yandan fakir köylü grupların ayrışmasına yol açmıştır. Bu arada sınıf mücadelesi, kabile ilişkilerinin henüz ortadan kalkmamış özgün ortamında gerçekleşmiştir.

Bulunduğumuz Kürt yerleşim birimlerinde on yıllar boyu süren sınıfsal ayrılma ve sınıf mücadelesi, kendini açık bir biçimde göstermekteydi. Bu ayrılma, bölgenin Sovyetleşmesinden sonra, köylerde sosyalist esaslara dayalı gerçekleştirilen yapılanma ile birlikte yeni ve yüksek düzeyli bir biçim kazanmıştır.

Köylerde, köyağası ve zenginlerin özenle maskelenmesinden dolayı ekonomik eşitsizliğin teşhis edilmesinin bütün zorluklarına rağmen durum, V. Gurko-Kryajin'in çizdiği manzaraya fazla benzememektedir.

Köy toplulukları içerisinde mal varlığı orta ve fakir köylülerden keskin bir farklılık arz eden köyağalarının ayrışması, Sovyetleşmeden çok önceleri başlamıştır. Orta ve fakir köylüler, köyağalarına ekonomik olarak sürekli bağımlı olmuşlardır. Toprak üzerindeki özel mülkiyetin, egemen mülkiyet biçimi olması eski ilişkilere dayanmaktadır.

Zenginliklerin belli ailelerin elinde birikmesi, bunun irsi olarak bir sonraki nesle aktarılması ve köyağalarının ayrışımı, belli kabile ve ailelerin seçkinleşmesini beraberinde getirse de bu sistem kendi içinde yerini korumaktadır. Bu, süreç, Sovyetleşmeden çok önceleri başlamıştır. Ne var ki, müreffeh yaşam sürdürenler ve köyağası unsurlar fakirlerin sömürüsünü kutsallaştıran ve yasallaştıran kabile enstitüsü geleneklerine dört elle yapışmış ve onları korumak için yapabilecekleri her şeyi yapmışlardır. Engels'in belirttiği gibi "zenginler sınıfı bu sömürüyü ve talanı haklı göstermek amacıyla kabile enstitüsünü uzun süreden beri kötüye kullanmışlardır."

Belirttiğimiz gibi bu durum, sınıfsal mücadeleyi belli oranda köreltmekte, onun genişlemesini engellemekte, bununla da zengin yaşam sürdüren köyağası unsurların ekonomik hükümranlığını kolaylaştırmaktaydı.

İncelediğimiz tüm köylerde günümüzde bile rûsipîlik (yaşlı-aksakallılık) kurumlarının, köyağalarının ve zengin unsurların imtiyaz alanı olduğunu belirledik. V. Gurko-Kryajin'in Azerbaycan'da "Aksakallar, Erivan Kürtlerindekinden daha farklı bir ekonomik role sahiptirler." saptaması ve yine yazarın; aksakallılık kurumunun oluşmasında otoriterliğin, ünlülüğün, belirli ve bilinen bir soy kökünden gelmenin ve bilinçlilik düzeyinin temel rol oynadığı biçimindeki görüşü, tümden hatalı olup bizleri çağdaş aksakallık sisteminin doğasını belirlemeye çalışanları yanlış yöne sürüklemektedir.

Aksakallık, şimdiye dek henüz ortadan kalkmadığı, onun tamamıyla iptali topyekün kolektifleşme ve köyağalığının bir sınıf olarak yokedilmesi ile birlikte gerçekleşeceği için, bu meseleye özel dikkat çekmek gerekmektedir.

Aksakal; her şeyden önce, zengin, köyağası, fakirlerin kanını emen, sömürücü, kabile içerisindeki yaşlı ve "saygın" kişiyi ihtiva etmektedir. Kabile

içerisinde dile getirilen konumu, bu unsurun köyün de fakto reisi olmasını, kendi ekonomik egemenliğini oluşturmasını ve korumasını kolaşlaştırmıştır.

Biz aksakalın sınıfsal doğası ve mahiyeti hakkında yukarıdaki görüşlerimizin doğruluğunu kanıtlayan onlarca örnek verebiliriz.

Bu örneklerden birini, dikkatinize sunuyoruz.

Tarullu kabilesinden olan, Minkend köyünde yaşayan Samed Hacı isimli birisinin Sovyetleşmeye kadarki mal varlığı şöyle olmuştur:

25 at, 100 büyük baş hayvan, 200 koyun, 20-25 desyatin [eski Rusya'da 1,09 hektara eşit arazi] ekin sahası. Bundan başka, 30-40 sağılan inek. Babası Hacı Veli Xudaverdi yaşlanarak dünyasını değiştikten sonra, sahip olduğu varlığını oğluna bırakmış, oğlu da atası gibi aksakal olmuştur. Aksakal; çalıştırdığı çoban, kadın hizmetçiler, büyük baş hayvan bakıcıları ve şahsi uşakların sömürüsü ile yetinmemiş, tüm kabileyi kendisi için çalışmaya zorlamış, onları köle gibi kullanmıştır.

Tefecilik köleleştirmeye olanak sağlayan yöntemlerden biri olmuştur. Belirlediğimiz biçimiyle, aksakal, kendi kabile üyelerine borç para vermiş, diğer kabilelerden olan köylüler söz konusu tefecilikten yararlanamamışlardır.

Ahalinin yoksullaşması, murabalığın hızlı gelişiminin nedeni olmuş, bu ise köylü ekonomisini daha da sefilleştirmiş ve fakirleri köleleştirmiştir.

Söz konusu etkili kişilerin elinde yüzbaşılık, erbaşlık ya da polisiye gibi fonksiyonların toparlanması, aksakallık iktidarının kabileyi sömürme imkanlarını güçlendirmiştir. Baş aksakal mevkiine iki adayın talip olduğu durumlarda üstünlük, en zengin olana ve polisiye görevi (mesela yüzbaşı) olana verilmiştir. Böylesi durumların eski dönemlerde Laçin ilinde, özellikle Minkend köyünde baş gösterdiği tarafımızdan kayda alınmıştır.

Kabile geleneklerine dayalı sömürüyü doğallaştıran aksakallık kurumu; bazen zengin aileden çıkan, genellikle fakirliği afyonlamaya ve boyunduruk altında tutmaya hizmet eden, dini eğitimini İran'da almış din adamlarının ellerinde bulunmaktaydı. Mesela, Laçin İl'i Ağcakend köyünün aksakalı molla olup irsi yolla intikal eden aksakallık konumuna da sahipti.

Açıktır ki, Sovyet iktidarının yerleşmesine kadarki koşullarında hızla fakirleşen köylüler, ayakta kalabilmek için gerek "kendi", gerekse de "yabancı" köyağası ve zengin sınıflara ırgatlık yapmak zorunda kalmışlardır. Kürt köylerinin yoğunluklu bölümünde kış ayları boyunca bir öğün ekmek için ırgatlık yapma, doğal yaşam biçimi olmuştur. Laçin ve Kelbecer Kürtlerinin bazı kesimlerinin düzlük bölgelerde ırgatlık yapması, özensiz ve üstünkörü inceleme yürütenlerde Kürtler arasında göçebe yaşam tarzının hakim olduğu kanaatini uyandırmıştır. Günümüzde bile cüzi sayıda hayvana sahip olan ve hayvansız fakir köylüler, diğer bölgelerde iş aramaktadırlar. Onlar özellikle Ağdam, Berde, Ağcabedi İl'lerinde varlıklı köylülerin işletmelerinde, tahıl ve pamuk tarlalarında ve yol yapımında çalışmaktadırlar.

Böylesi fakir insanlarla defalarca görüşme fırsatımız oldu. Onlardan bazıları, uzun yıllar sistematik olarak başka bölgelerde çalışanlardı. Laçin İl'inin Bozlu köyünde 35 yıl boyunca kış aylarında ırgatlık için düzlük bölgelere giden bir köylüyle tanışmıştık.

Ahalinin çok sayıda hayvanı bulunan varlıklı kesimleri arasında bazılarının kış aylarında hayvanları ile birlikte düzlük bölgelerde kışlaması sözkonusu olabiliyor. Fakat hayvancılığın temel uğraşı sahası olduğu köylerde bile, hayvanlarını kışın düzlük bölgelere götürenleri parmakla saymak mümkündür.

Kışın "göçmeler" ve birkaç yıl boyunca daha sıcak alanlarda ırgatlık yapma olayları fakirliğin yarattığı bir kader olmuştur. Ayrıca, köyden çalışma için ayrılanların sayısını tarlaların yıllık verimi belirlemiştir. Ayrılanların anlattıklarına göre ırgatlığı açlıktan ölmemek için yapmışlardır.

Bütün bunlarla birlikte, inceleme yürüttüğümüz İl'lerde köylerden ayrılma düzeyinin yerine göre değiştiğini ve köylerin doğal ve ekonomik koşulları ile bağlantısını tespit ettik. Daha fakir köylerde ayrılmalar yoğun olmakta, diğer köylerde cüzi oran teşkil etmektedir. (...)

Kabilesel İlişkilerin İzleri ve Sosyalizm Kuruculuğu

Laçin ve Kelbecer'deki incelemeler, bu illerde yaşayan Kürtler arasında kabile ilişkilerinin egemenliğinden bahsetmlenin etkin olmadığını ortaya koymaktadır. Gurko-Kryajin'in belirttiklerine rağmen, yerleşik yaşam, toprak üzerinde eskiden kurulmuş özel mülkiyet, köylülüğün Sovyetleşmeden önce tabakalara ayrılması ve keskin sınıf mücadelesi, kabile sisteminin tam parçalanmasını tetikleyen olgular olmuştur ve kabile gelenekleri, bu illerde kendi ekonomik temelini genellikle kaybetmiştir. Kolhozların oluşturulması yönündeki mücadele, bu geleneğin köklerini nihai olarak kazımaktadır. Sovyet hükümeti organlarının güçlenmesi ve kitleler üzerinde parti etkisinin kalıcılaşması, sosyalist inşayı frenleyen eski hakim sınıfların desteklediği söz konusu sistemi ortadan kaldırmaktadır.

Kürdistan olarak adlandırılan bölgede aksakallığın rolü üzerinde yeterince durduk. Kuşkusuz, bu geleneksel ilişkilerin izleri ve etkisi henüz tümden ortadan kaldırılmamıştır ve aksakallık, köyağası sistemi gibi şimdi bile Kürt köylerinde sosyalist kuruculuğun başarısı ve zaferi için ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Yeni kolhozların yaratılması ve varolanların güçlendirilmesi için fakir ve orta düzeyli köylülük hareketinin temel güç olduğu bilinmektedir. Bu aşamada gerek köyağalarıyla, gerekse de köyağası-aksakallarla keskin sınıfsal mücadele yürütülmesi gerekmektedir. Ne var ki, aksakallığın yetersiz ifşası, sınıf mücadelesinin boyut kazanmasına engel olmakta ve köyağalarının fakir köylülerin geri kalmış kesimlerini kendi arkalarında sürüklemesine olanak sunmaktadır.

Öncelikle bu durum, Kelbecer'in Kürt köylerinde kolhoz kuruculuğuna son derece olumsuz etkide bulunmakta ve bu istikamette yeterli gelişmenin yakalanmasını engellemektedir.

Laçin İl'ine gözatalım.

Laçin İl'i yürütme komitesinin İl parti komitesi tarafından onaylanan verilerine göre 15 Ağustos 1931 tarihi itibarıyla İl'de kollektifleştirilen köylü işletmelerinin oranı yüzde 26'dır. Bilindiği gibi Azerbaycan'ın pamuk ekilmeyen İl'lerinde kolektifleşmenin ortalama oranı söz konusu tarihe kadar yüzde 41.3'e

kadar ulaşmıştır. Bu anlamda, kolektifleşme oranı yetersiz olmuştur. Kürt köylerinde bu oran daha düşüktür.

Araştırma gezimizin çalışmaları sonucunda Laçin İl'inde 11 Kürt köyünün bulunduğu açığa çıkmıştır: Zerti, Minkend, Bozlu, Kamallı, Kalaça, Çıraxlı, Ağçakend, Garakesiş, Ağbulak, Şeylanlı ve sonuncuya bağlı, birbirinin devamı biçiminde olan Katos, Bine ve Çay mezralarında Kürtler yaşamaktadır. (...)

Böylelikle, Laçin İl'inin 11 köyünde 774 köylü işletmesi ve 116 işletmeden oluşmuş 2 kolhoz vardır. (...)

Kelbecer'de kolhoz kuruculuğu daha geri düzeyde seyretmektedir. Kuşkusuz, hayvancılığın ağırlıkta olduğu kolhozların oluşturulmasının zorlukları fazlasıyladır. Durum, kolektifleşme düzeyini içeren rakamlara açık biçimde yansımıştır; 1 Eylül 1931 tarihi itibarıyla İl'deki kolektifleşme oranı 7.1 olmuştur.

Gezi heyetimizin verilerine göre, Kelbecer'de 6 Kürt köyü vardır: Soğukbulak, Şurtan, Zeylik, Ağcakend, Oruclu ve Xallanlı. Bunlardan yalnız Ağcakend'te kolhoz vardır. (...)

Böylelikle, 432 Kürt işletmesinden yalnızca 29'unun kolektifleştirildiğini görmekteyiz. Bu sürecin genellikle çok zayıf geliştiği Kelbecer İl'inin Kürt köylerinde diğer köylere oranla kolektifleşme, daha geri bir düzeyde yürümektedir.

Esasen aksakallık enstitüsü biçiminde korunan kabilesel ilişkilerin izleri, bu illerde parti ve Sovyet çalışmalarının yetersizliğinden kaynaklı olarak sosyalist kurumlaşmayı engellemekte, kabilesel geleneklerin arkasında saklanan köyağası ve varlıklı kesimlere karşı mücadelenin boyutlanmasını zayıflatmaktadır. Bu anlamda bölgeye özgü bazı olayları izleme imkanımız oldu.

Laçin İl'inin Minkend köyünde 18 varlıklı köylü, özel vergiler ödeyerek kolhoza dahil olmamış ve aynı zamanda fakir akrabalarının da kolhozlara katılmasını engellemiş ve bunu başarmışlardır. Tarullu ve Zalıklı kabilesinden olan fakirler son dönemlere kadar kolhozlara girmekten kaçınmışlardır. Kolhozun iyi çalıştığı ve geliştiği Minkend köyünde kolhozcuların sayısı, köydeki genel köylü işletmelerine oranla yine de azdır. Daha önce belirttiğimiz gibi 270 köylü işletmesinden yalnız 66'sı kolhoza dahil olmuştur. Kolhoz, kurulduktan bu yana iki defa dağıtılmışsa da, son dönemlerde sağlam temeller üzerinde yeniden oluşturulmuştur.

Komsomol ve parti aktiflerinin toplantısında, Tarullu kabilesinden olan bir grup fakir köylü, kendi varlıklı akrabasının kolhoza girmediğini ve kendi çekimserliklerine neden olduklarını göstererek şöyle konuşmuştur: *"Amcamız kolhoza üye olsun, biz de olalım."* Kabilesel ilişkilerin Laçin İl'inden daha fazla korunduğu Kelbecer'de belirttiğimiz gibi kolektifleşme oranı daha cüzidir.

Nahçivan Kürtlerinin ağırlıklı bölümünün yaşadığı Nahçivan diyarının Stalin (eski Şerur) İl'indeki temel Kürt yerleşim birimlerinde tek bir kolhoz bile bulunmamaktadır. Görüşümüzce bu, hiçte tesadüfü değildir. Biz Azerbaycan İl'lerinin herhangi birinde Nahçivan Kürtleri arasında olduğu kadar kabilesel ilişki izlerinin etkisinin korunduğuna inanmıyoruz. Nahçivan Kürtleri'nin göçebe yaşam tarzı bunu temel nedenidir. Kabilesel ilişkilerin kalıntıları yalnız kabile

içinde değil, komşu kabilelerle olan ilişkilerde de başrol oynamaktadır. Burada Kelbecer ve Laçin İl'lerinde belli kesimlerin kendilerini kabileleri ile tanımlamasını aşan bir durum söz konusudur. Özellikle Laçin İl'inde kabile isimleri yaşlıların hafızalarında korunmuştur, genç neslin bu konudaki bilgisi ise sınırlıdır. Soru yönelttiğimiz gençlerin çoğu kendi ailesinin hangi kabileye ait olduğunu zorlukla anımsayabilmişlerdir. (...)

Kabile enstitüsünün diğer bir unsuru olan kan davaları.

Laçin ve Kelbecer illerinde kan davalarının düşük düzeye inmesine ve bu İl'lerde son 10-15 yılda kan davaları temelinde öldürmelerin çok sınırlı baş göstermesine karşın, Nahçıvan diyarında bu tipik kabile geleneği, son döneme kadar kendi varlığını korumaktadır. Ne var ki, şu veya bu kabile üyelerinin veya yandaşlarının söz konusu gelenek uyarınca birbirini takip eden karşılıklı öldürmelerine rağmen, burada da saldıran ve savunan tarafları ayırt etmek olasıdır. Saldıran taraf, doğal olarak ekonomik açıdan daha zengin kabile olmaktadır. Sınıfsal mücadele ve gitgide yayılan parti etkisi, varolan sorunlara rağmen, Nahçıvan Kürtleri arasında kabilesel ilişki geleneklerinden, öteki kabilenin fakirliğinden beslenen kan davalarını geriletmektedir.

Yapılan sohbetlerde Şavliki ve Beşki kabileleri arasında eski bir davanın sürdüğünü gözlemledik. Beşki kabilesi üyelerinin öldürülmesi sık karşılaşılan bir durumdur. 1931 yılının Haziran ayında Şavlikiler fakir bir ırgatı öldürmüşlerdi. Aynı anda yine Şavlikiler işçi bir Türkü de yaralamışlardı. Açıkça sınıfsal karakter taşıyan bu cinayetlerin (somut nedenlerini öğrenemedik) Şavliki kabilesinden olan köyağaları tarafından örgütlendirildiği hiçbir şüphe götürmemektedir. Bununla birlikte, öldürme ve yaralanmayı gerçekleştirenler ile zarar gören taraflar arasında "barış gücü" elbisesi giyen aksakallar arabuluculuk yapmışlardı.

Özellikle Nahçıvan diyarında, Laçin ve Kelbecer illerinin ayrı ayrı köylerinde aksakalların, kendi hısımlarının tüm yaşam alanlarında kendi etkilerini korumayı başardıklarını vurgulamak gerekmektedir. Karşılıklı münakaşalar ve davalar, nikah ve boşanmalar, aile yaşamındaki uğursuzluklar, çelişkiler ve felaketler, toprak kavgaları ve ekonomik çekişmeler, öldürmeler, hırsızlık, yalancılık vb. sorunlar aksakalların hala otorite olduğu yerlerde kendileri tarafından çözüme bağlanmaktadır.

Kabilesel geleneklerin izleri ve kalıntılarından dolayı aksakallığın gerçek rolünün fark edilmesi büyük zorluklar yaratmaktadır. Açıktır ki, gelenek güçlü, aktif ve sağlam biçimde ayakta kaldığı oranda, onun ayrı ayrı unsurlarını açığa çıkartmak zorlaşmakta, kabilenin geneli gizli kalmaktadır. Böylece, köyağalığının kabilesel geleneklere dayanarak fakirleri yanıltması kolaylaşmakta ve bu kalıntılara karşı mücadele güçleşmektedir.

Nahçıvan diyarında ayakta olan bu enstitünün Kelbecer, özellikle de Laçin İl'inde yok olmakla karşı karşıya kalan unsurlarının öğrenilmesi tecrübesi buna emin olmamızı sağlamıştır. Özellikle Nahçıvan Kürtleri arasında güçlü olan aşiretsel ve kabilesel ilişkiler, sınıfsal çelişkileri zayıflatmaktadır.

Bu koşullarda sınıf düşmanları, çok değişik biçim ve yöntemlerle Sovyet Hükümeti'ne, onun uygulamalarına karşı koymakta, sosyalist kuruculuğu görevlerinin yaşamsallaşmasını ve bu görevler etrafında fakirliğin örgütlendirilmesini zorlaştırmaktadır.

Bu durumda, yerel Sovyet organlarının ve parti örgütlerinin fakirler üzerinde etkilerinin artması, örgütlenme çalışmalarının yüksek bir tempoyla geliştirilmesi gerekirken, incelediğimiz İl'lerde bu yönde ciddi çabayla karşılaşmadık. Kürt köylerinde fakir birlikleri bulunmamakta, daha önce de belirttiğimiz gibi burada kolhoz kuruculuğu, diğer İl'lerle ve Kürt olmayan köylerle kıyaslandığında önemli ölçüde geri kalmaktadır. Kürt fakirleri arasında parti tabanı hemen hemen yok gibidir. Komünistler parmakla sayılmakta, gençler arasında Komsomol örgütünün çekirdeği cüzi orandadır. Nihayet, bu illerde bulunan kolhozlar, özellikle de sovhozlar, kendilerini çevreleyen Kürt köylerine tamamıyla yetersiz etki göstermektedirler.

SSCB Tüm Birlik Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin ve Halk Komiserleri Sovyeti'nin, sosyalist ekonomiyi ve özellikle hayvancılığı yaygınlaştırması hakkında ünlü Temmuz müracaatında yeralan direktife rağmen, incelediğimiz İl'lerdeki sovhozlar ve koyun yetiştirme birliği, önlerine konulan büyük görevi yerine getirmemektedirler.

Hayvancılık sovhozları, çevredeki kolhozlara ve şahsi köylü işletmelerine sosyalist üretim örneğini, yeni teknikleri, hayvancılık dallarındaki tüm icra biçimlerini göstermesini, sosyalist paylaşımda ve hayvancılık ekonomisinin yeni gelişim süreci üzerinde etkisini temin etmesini bilmeliydi.

Bütün yaz ayları boyunca Kelbecer İl'indeki hayvan besleyen kocaman «Koyun Yetiştirme Birliği» sovhozu ve birliğin Nahçivan'da Kürtler'in yaşadığı alanlarda bulunan hayvancılık sovhozları, bölgeden tümden kopuk kalmışlardır. Böylesine kapalı oluşları ile çevreden tecrit olmuş kaleyi anımsatmaktadırlar.

Kürt Köyleri'nin çevrelediği Sederek yerleşim birimindeki kolhoz, Kürtlerle hemen hemen ilişkilenmemektedir. Kürtlerden kopukluk, Nahçivan'ın aynı bölgesinde bulunan Bünyatzade adına sovhoz için de geçerlidir.

Bütün bu belirtilenlerle birlikte kolhoz uğruna ve köyün sosyalist yapılanması için mücadele, hem Kürt, hem de Türk emekçi köylülerin kitlesel hareketi niteliği taşımaktadır. «Kendi» ve «diğer» köyağalarının direnişini kırmak, fakir ve orta düzeyli kitleninin geri kalmış kesimlerinin sınıf düşmanlarının etkisinden tümden kurtarmak için gittikçe keskinleşen sınıfsal mücadele koşullarında bulunan bu hareket, gün geçtikçe saflarına emekçi köylülerin yeni desteklerini katmaktadır.

Geçmiş Kürdistan'da varolan kolhozlar, kendi yetersizliğine ve genç olmasına rağmen şahsi köylü işletmeleri karşısında bütün açıklığıyla üstünlüğünü göstermektedir. Köyün sosyalist yapılanmasıyla bağlantılı olarak, emekçi köylülerin kendi ekonomik durumlarını esaslı şekilde iyileştirebilmesi ve Kürt fakirlerinin milli zulümle belirgin olan «köy yaşamından» çıkabilmesi, bunun gözle görülür kanıtı anlamına gelmektedir.

Sovyetler Birliği'nin milyonlarca emekçi köylülerini kolhozlara kitlesel katılım sağlamakla ve köyağalığının sınıf olarak tam imhası temeline bölgelerde

baştan aşağı kolektifleşme örgütlenmeleri ile bunun bir aksiyonu olduğunu ortaya koymaktadırlar.

Aslında, eski Kürdistan'daki kolhoz kuruculuğu tecrübesinin örnekleri üzerinde durmak gerekmezdi. Fakat Sovyet döneminde, 1929 yılına kadar Azerbaycan Kürtleri hakkında yayınlanan az sayıdaki kitap ve yazılarda farklı saptamalar ve reçetelerle karşılaşmaktayız. Bu saptamalara değinmemek, emekçi Kürtler karşısında bir cinayet olurdu.

Azerbaycan Kürtleri'nin «araştırmacılarından» biri olan V. M. Sısoev, 1928 yılında Laçin İl'inin Mirik köyünde bulunuşunu şu şekilde kaleme almıştır:

"Mirik köyünde evinde kaldığımız Kürt, yeterli kadar varlıklı bir insandı; onun nikel semaveri bile vardı. Ev sahibi ve Kürt olan eşi çok dikkatli, titiz, çalışkan, işinde-gücünde düzenli insanlardı. Her yerde çekidüzen ve temizlik vardı. Evin hanımı bizim için temiz ve taze ekmek pişirdi. Kaliteli yağda tavuk kızarttı, hatta üzüm yapraklarından lezzetli dolma vb. taamlar hazırladı. Yemekten sonra verilen hoşap gibi çay da içimliydi."

Yazar; Kürdistan derelerinde tam sosyal-kültürel rahatlık içerisinde yaşanılabilindiğini memnuniyet verici anılar olarak anlamlandırmıştır. "Fakat nüfusun yarısı hala mağaralarda, tarihi mağara adamları gibi yaşamaktadırlar" sözlerini eklemeyi de gerekli görmüştür.

Yazarın bu düşünceleri, köyağalarının ve diğer sınıf düşmanlarının işletmelerini «bilge» tarzda yönettikleri hakkındaki sıradan ve iğrenç yalanlar serisinden olduğunu ispat etmeye gerek var mı? (...) V. M. Sısoev'in "ASSC Halk Eğitim Komiserliği" imzalı, 1928'de Azkomstaris tarafından basılan broşüründeki açıktan yürütülen köyağası savunuculuğu hala ifşa edilmediği için vurguladığımız belirlemelerini yerden yere vurmamak mümkün değildir.

Şimdi Kürdistan'daki kolhoz kuruculuğuna ve emekçi Kürdün yaşam koşullarına değinelim.

Elimizdeki veriler temelinde yalnız kolhoz oluşumunun köylü gereksinimlerini giderdiğini ve "kolhozun köylülerin ihtiyaçlarından kurtulmak için yegane aracı olduğunu" (Stalin) anımsatarak varolan manzarayı canlandırmaya çalışacağız.

Kolhozlara üyeliğin, kış ayları boyunca düzlük bölgelerde çalışmak için köylerden ayrılanların sayısını azalttığını ve bazı kolhozlarda (örneğin, Minkend) böylesi "göçmenliğin" tümden durduğunu ifade etmek yeterlidir.

Kolhoz zemininde emeğin örgütlendirilmesi ve paylaşımı (şu an primitif düzeyde olsa bile), köylüleri bireysel hayvancılık işletmelerine özgü olan verimsiz çalışma ve çabalardan kurtarmaktadır. Araştırma gezisi zamanı kolhozcu köylülerin bu konudaki itiraflarını defalarca dinledik. Böylesi açıklamaların tesadüfi olmadığını ve kendi tecrübelerine dayandığını kolhoz yaşamının kendisi ortaya koymaktadır.

Minkend köyünde bulunan Karl Marks adına kolhozunun milli terkibi şöyledir: 66 işletmeden 40'ı Kürtlere, 26'sı Türklere aittir. Kolhoz, hayvancılık ve tahılcılık bölümlerinden oluşmaktadır. Gezi heyetimizin, köyün 4 kilometre uzaklığında yerleşen yaylalarında bulunma fırsatı oldu. Burada kamulaştırılmış 96 öküz, 55 inek, 192 küçükbaş hayvan, 18 kısrak, 40 at ve 22 eşek beslenmekteydi.

Hizmet yapanlar 9 kadın ve 8 erkek olmak üzere 17 kişiden oluşmaktaydı. Kolhozun çoğunluktaki diğer üyeleri köyde kalarak ekim-biçim çalışmaları yürütmekteydi. Yaylaktaki kolhoz alacaklarının dış görünüşü bile kendi düzeni ve temizliği ile yakınlarındaki bireysel köylü işletmelerine ait kirli ve karanlık güçlerden seçilmekteydi. Emeğin paylaşımı, kolhozun hayvancılık bölümü içerisinde bile belirgindi. Kolhozcuların bir bölümü hayvan gütmekte, kendi yönetimi olan bir grup ise sağım çalışmaları yürütmekteydi. Diğer bir grup ise sütün işlenmesi ve depolanması ile uğraşmaktaydı. Alacakları bu sütten yağ yapan makineler bulunmaktaydı. Kolhoz üyelerinin beslenmesi de bireysel işletmelerde çalışan fakir ve orta düzeyli köylülerin beslenmesinden çok daha ileri düzeydeydi.

Minkend kolhozunu Türk ve Kürt emekçileri ile birlikte yeni tarzda enternasyonalist, sosyalist ekonomiyi oluşturmak için çabalayan eski Bakü işçisi yönetmektedir. İl'de Karl Marks adını taşıyan kolhoz yegane olmadığı gibi bu bölgede faaliyet yürüten Bakü işçileri de yegane değildir.

Anlattıklarımızı diğer analojik örneklerle desteklemek mümkündür. Fakat belirtilenler bile, bölgenin bilinçlenmiş emekçi köylülerinin çalıştığı kolhozların bireysel köylü işletmelerinden çok daha verimli olduğu kanaatine ulaşmak için yeterlidir.

Varolan kolhozları idealize etmek yaklaşımlarından uzağız. Kolhozcular hala geçmişin gelenek ve alışkanlıklarından tümüyle kopma kararlılığına ulaşmadıkları gibi, kolektifleşmeye yürek kızdıranların özelci ve bireysel gerilikleri ile tümden vedalaştığı da söylenemez. Bu durumun, kolhozlarda üretimin verimliliğine, emeğin paylaşımına ve yeni kolhozların örgütlendirilmesi hızına etkide bulunduğu da bir gerçektir. Özellikle, hayvancılığa dayalı kolhoz kuruculuğunun ileride daha da yaygınlaştırılması, mevcut kolhozların örgütsel, ekonomik açıdan daha da güçlenmesine, günümüzde sosyalist yapılanmanın temel görevlerinden olan kolhoz üretiminin daha da iyileştirilmesine dayandırılmalıdır. Bu büyük görevin gerçekleştirilmesinde Bakü proletaryası ciddi destek sunabilir ve sunmalıdır.

Köylerin sosyalist yapılanmasına katkısını esirgemeyen Bakü proletaryası ile eski Kürdistan kazasının en ücra bölgelerinde ve Nahçivan diyarında karşılaştık. Sosyalist Bakü'nün Azerbaycan köylerine yönelik sorumlulukları, kendi ifadesini proletaryanın yürüttüğü değişik çalışmalarda bulmaktadır.

Yoldaş Stalin, Marksist Tarımcılar Konferansı'ndaki tarihi konuşmasında şunları belirtmişti:

"Sosyalist kent, küçük işletmelerden oluşan köyleri kendi arkasınca sürüklemeli, köylerde kolhoz ve sovhozlar oluşturarak, burada sosyalist tarzı hakim kılmalıdır."

Tekniğin geliştirilmesi, yolsuzluğun ortadan kaldırılması, İl'lerin doğal-ekonomik olanaklarının değerlendirilmesi, topyekün kolektifleştirmenin zaferle gerçekleştirilmesinin, bu temelde köyağalarının bir sınıf olarak imha edilmesinin, hala çok geri olan Azerbaycan köyleriyle şehirler arasındaki farkın ortadan kaldırılmasının temel koşulları olmaktadır.

Bu görevler, yerel parti ve Sovyet örgütlerine büyük sorumluluklar yüklemekte, kendi oluruna bırakılma teorilerini aşma gerekliliğini göstermektedir. Bu teorinin çürük ve antiLeninci olduğu hakkında Parti önderimiz Stalin (az önce bahsettiğimiz konuşmasında) gerekli uyarıları yapmıştır. Fakat sözkonusu teori, hala bu yerel örgütlerimizin pratiğine yansıma zemini bulamamaktadır. Fakir ve orta düzeyli köylü gruplarının zaman zaman köyağalarının arkasında sürüklenmesini başka tür izah etmek mümkün değildir. Parti ve Sovyet örgütleri, Kürt köylü kitlesinin tamamını kendi etkileri altına alamamış, köyağalarının Sovyet Hükümeti'ne karşı yürüttükleri mücadelenin biçim ve metotlarını açığa çıkararak ve ifşa ederek köylüler arasında gerekli toplumsal-siyasal çalışmayı geliştirememiştir. Bu ise örgütlerimizin Kürtler arasındaki sorunlara gerekli düzeyde ilgi göstermemesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Milli Terkip

Bu durum, Azerbaycan Kürdistanı adlı bölgede yerleşik olan Kürtlerin sayısının belirlenmesinde bariz biçimde görülmektedir.

Son dönemlere kadar Sovyet Azerbaycanı Kürtleriyle ilgili en fazla bilgisizlik ve karışıklık, onların sayısının netleştirilmesi konusunda görülmüştür. Bu konuda eskiden de yanlışlıklar olmuştur. Soruna açıklık ve netlik getirilmezse, gelecekte de yanlışlıklardan kurtulmak mümkün olmayacaktır.

Tartışmasız, istatistik bizim için hala da en gelişmemiş niteliktedir. Nüfus dengesi sorunu geçenlerde köyağalığı sistemi tartışılırken, kendi sağ oportünistlerimizce partinin temel çizgisine saldırıda bulunma amacıyla kullanılmıştır. Kafkasya'nın demografik istatistiği, özeellikle Kafkasya Cumhuriyetleri'nde yerleşik olan etnik aazınlıklara ait istatistik daha da aksatılmaktadır. Bu konudaki veriler parçalı, tesadüfi ve çelişkili olup, Azerbaycan Kürtleriyle ilintili istatistik materyallere de tümüyle yansımıştır.

Çoğu kez belirlemelerine vurgu yaptığımız V. Gurko-Kryajjin, kendi makalelerinde bu konu üzerinde de durmuştur. Çalışmalarında etnik dağılım konusuyla ilgili bölümler belli bir merak uyandırmaktadır. Ne var ki, yazar, doğru olmayan çıkarmalarıyla Azerbaycan Kürtlerinin sayısı hakkında, en başta da 1923 yılında özel idari birim olmuş, Kürdistan'da yaşayan Kürtlerin nüfusu konusunda az çok inandırıcılık taşıyan bir rakamı ifade edememiştir. Öncelikle, bizim fakir ve aynı zamanda berbat biçimde düzenlenmiş arşivimizden (Azerbaycan Merkezi Yürütme Komitesi'ne bağlı Merkez arşivini kastetmekteyiz) elde ettiğimiz sığ malumatlara dayanarak bu konuya parmak basmayı gerekli görmekteyiz.

1923 yılında Azerbaycan'ın iller düzenlemesine ait dağınık materyalleri; Kürdistan'ın özgün inzibati birim olarak ele alınması sorununun Azerbaycan Merkezi Yürütme Komitesi'nin İl'ler düzenlemesi komisyonu ve parti örgütleri tarafından defalarca tartışma konusu olduğunu göstermektedir. Dağlık Karabağ ve Kürdistan'ın sınırlarının belirlenmesi ve idari yönetim biçiminin belirlenmesi için Azerbaycan K(b)P MK tarafından özel bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyonda Dağlık Karabağ'ın özerk vilayet biçiminde düzenlenmesinin gerekliliği konusunda hiçbir çekince olmasa da, aynısı Kürdistan için söylenemez. Kürdistan hakkında mesela, bir kaç ay boyunca tartışılmıştır. Sonradan

Kürdistan'ın beşinci parçasını oluşturan Gubadlı kazası hakkında Azerbaycan MYK Başkanlık Konseyi bir takım kararlar almıştır. Bu arada Gubadlı kazası sorunuyla ilgili birkaç kez değişik kararlar verilmiştir. 1922 yılının Kasım ve Aralık aylarında Azerbaycan MYK Başkanlık Konseyi'nin Gubadlı kazası hakkında üç ayrı kararı olmuştur. İlk kararda kazanın iptali kararlaştırılmış, devamında gelen iki kararla sorun geçici olarak açık bırakılmıştır.

13 Ocak 1923 yılında sorun Azerbaycan MYK Başkanlık Heyetinde yeniden tartışmaya açılmıştır ve öngörülen Kürdistan kazasının örgütlendirilmesine bağlı olarak Gubadlı kazası geçici serbestlik elde etmiştir.

1923 yılına dek Kürdistan'ın tahsis edilmesi sorunu Azerbaycan MYK'nin Merkezi Sınırlar Komisyonu toplantılarında gündeme alınmış, nihayet 1923'ün Temmuz ayında 'Kürdistan Meselesi'ni anımsattığımızda komisyonca tartışma konusu edilmiştir.

Biz bu komisyonun Azerbaycan K(b)P MK'nin Stepan Şaumyan adına Tarih Enstitüsü arşivinden aldığımız iki tutanağa sahibiz.

Komisyonun ilk toplantısında Kürdistan meselesi, yönetim biçiminin belirlenmesi ve idari bölüşümü düzleminde ele alınmıştır. Elimizin altında bu meselenin stenografik tartışma metni bulunmamaktadır. Ancak karar metni, Kürdistan konusunda komisyon üyeleri arasında meselenin hızlı çözümüne imkan vermeyen, işin özüne yönelik prensipsel karakterde görüş ayrılıkları olduğu konusunda hiçbir şüpheye yer bırakmıyor.

Komisyon toplantısı tutanağında bu gerçeğe şöyle yer verilmiştir:

"Paragraf 4. İki öneri gelmiştir.

1) Cavanşir, Şuşa ve Gubadlı Kürdistan'larını içeren Kürdistan'ın kaza statüsünde özel inzibati birim biçiminde direk merkeze bağlı olarak örgütlendirilmesi.

Gerekçesi: Kürdistan'ın merkezi Bakü'den uzaklığı, düzlük (aran) Karabağ'dan kopukluğu, uzaklığı ve 60 bin kişilik yeterli nüfusunun olması. Şimdiye kadar merkezin özel dikkat göstermemesi ve günlük ihtiyaçlarının giderilememesi...

2) Kürdistan düzlük Karabağ'a bağlı İl olarak kalması."

Tartışma zamanı oylar bölünmüş, mesele açıkta kalmıştır.

Biz, oylama sonuçlarının tesadüfi olmadığını düşünüyoruz. Kürdistan kazası oluşturulmasından yana olanların sundukları formül, büyük inandırıcılık gücü ile seçilememektedir. Karar tasarısından gördüğümüz gibi, onlar tarafından öne sürülen deliller bölgesel anlayışlarla sınırlı kalmıştır. Böyle ki, bu durumda olumlu motifler kolaylıkla olumsuz motiflerle tekzip edilebilmektedir.

Sözüm ona Kürdistan'a dahil olması gereken İl'ler arasındaki "kopukluk" ve son derece zorlu ilişkilenme koşulları, bu İl'lerin idari serbestliğinin korunmasını dikte etmekteydi ve bu durum, doğal biçimde dağlarla birbirinden ayrılan, zor yol geçitleri olan kararda söz konusu edilmiş kazaların birleştirilmesi önerisine ters düşmekteydi. Bölgesel anlamda önerilen birleşme; tümden suni karakter taşımakta, hem komisyonun tamamıyla doğru prensiplerle belirlenen çalışma esaslarına, hem de Kürdistan'ın tesis edilmesi taraftarlarının önerilerinin esaslarına uygun düşmemekteydi.

Son olarak birinci önerideki formülün, görüldüğü gibi Azerbaycan SSC'nin merkezi proleter Bakü'yle sıkı ve direkt ilişki kurma çabasını ihtiva etmektedir.

Biz bilerek, şimdilik değerlendirmelerimizi bölgenin coğrafi ve tabii koşullarıyla sınırlı tuttuk. Şöyle ki, Kürdistan'ın oluşturulmasını gerekçelendirmek için başka argümanlar öne sürülmemiştir. En azından bunlar birinci önerinin formüle edilmesinde yer almamıştır.

Aynı komisyonun 7 Temmuz 1923 tarihli bir sonraki toplantısında görüşümüze göre, işler beklenmedik bir karaktere bürünür. Toplantı tutanağının özetinde şunlar kaydedilmiştir:

"Dinlendi: 2. Kürdistan hakkında.

Karar alındı: 2. Özerk Kürdistan oluşturmak, merkezini ve sınırlarını Özerk Dağlık Karabağ sınırlarının tespit edilmesiyle birlikte belirlemek."

Bu sorunun sonraki gelişim seyri üzerine bilgi edinemedik. Sözkonusu karar, ola ki, daha üst organlarca onaylanmadığından dolayı hızla gerçekleştirilmemiştir. Ama yine de takriben bu süreçte yukarıda anımsattığımız birinci projede, öngörüldüğü biçimiyle Kürdistan, kendi bölgesel hudutları olan serbest idari birim kaza olarak değerlendirilmiştir.

1923'ün Ağustos'unda Kürdistan kazasının Yürütme Komitesi Başkanlığına merhum yoldaş Hüsü Hacıyev tayin edilmiştir. Arşivlerde kendisinin Azerbaycan SSC Halk Komiserleri Sovyeti ile Kürdistan kazasının kuruluşunun örgütlendirilmesi sorunlarıyla ilgili ilk faaliyetleri hakkında bir başına yürüttüğü görüşmelerin notları korunmaktadır. Burasını sade bir dille "Kürdistan" diye adlandırmaktadır.

Kürtlerin temel kitlesinin ülkemizin dışında bulunduğu, öncelikle İran'da, Türkiye'de ve çağdaş Irak'ta yoğunlaştığı bilinmektedir. Şimdiye kadar bu bölgelerin hiçbirinde onlar birleşik ve bağımsız devletsel birlik örgütleyememişlerdir. Bunun nedenlerini izah etmek çalışmamızın sınırlarını aşmaktadır. Tarihi eserler ve seyyahların notlarında, kocaman arazi ölçüsüne sahip "Kürdistan" adlı ülke hakkında anımsatmalarla karşılaşmaktayız. Burası Irak'tan başlayarak Türkiye ve İran'a kadar uzanan dağ silsilelerini kapsayan ortalama 125 bin km² millik bir sahayı teşkil etmektedir. Mezopotamya'nın Türkiye'den ayrılmasına ve İngiltere'ye bağımlı "serbest" Irak oluşturmasına kadar, Kürtlerin önemli bölümü Türk devletinde (Osmanlı devleti) yaşamaktaydı. Şimdi, yine orada çoğunluktalar. Kafkasya'daki Kürtlerle ilgili nispi ve fevkalede tahmini rakamları da eklemekle bulundukları tüm yerleşim alanlarında sayıları üç milyon olarak hesaplanan Kürtlerin yuvarlak rakamlarla bir buçuk milyonu Türkiye'de yaşamaktadır. (...)

Burada (takvimde) Kürtler dinsel olarak ayrıştırılmıştır. Nedense Êzidî dinine mensup Kürtler, Müslüman Kürtlerden ayrı tutulmuştur. Yeri gelmişken belirtelim ki, Kafkasya Kürtlerinin dini esaslara göre ayrıştırılması, 1926 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına da yansımıştır.

Sunduğumuz seçmeli veriler, Azerbaycan Kürtlerinin sayısının belirlenmesinde gerek Sovyetlere kadar, gerekse de Sovyetlerin kurulmasından sonraki süreçte ortaya çıkan çelişki ve yetersizlikleri açıklıkla ortaya koymaktadır.

Böylesi bir durumun, ilerdeki süreçlerin verilerine, Azerbaycan'ın Sovyetleştirilmesinden sonraki istatistiklere etkisini gösterdiği açıktır. Öyle düşünüyoruz ki, Kürdistan'ın özerk bölge olarak örgütlendirilmesi projesinin savunucuları, bölgenin tüm sakinlerine, en azından yoğunluklu bölümüne Kürt olarak yaklaşmıştır. Sözkonusu projenin savunucularının, Kürdistan'ın ayrıştırılması (özerkleştirilmesi) yararına ileri sürdükleri diğer kanıtların güvenilir olmaması bilinci ile hareket ederek elde olan bu yegane ciddi argümanı kullandıklarını düşünmekteyiz. Bu kanıtın ise, çok da sağlam bir zemin üzerinde kurulmadığını görmekteyiz.

Eski Kürdistan kazasının nüfusunun ağırlıklı bölümünün Kürtlerden oluştuğu konusu, tamamıyla yanlış bir önyargı ile yerleşik hale gelmiş ve varlığını son günlere kadar sürdürmüştür. Çok tuhaftır ki, Azerbaycan SSC Devlet Planlama Komitesi'nin, gezi-inceleme heyetimizin hareketi öncesi aldığımız tahmini materyallerine göre Kürtlerin sayısı Laçin ilinde genel nüfusun yüzde 99.2'ni, Kelbecer ilinde 99.5'ni oluşturmuştur; her iki ilde Türkler toplam 180 kişi olarak sayılmıştır. Bunlardan 108 kişi Laçin ilinde, 72 kişi ise Kelbecer ilinde bulunmuştur.

1926 yılında gerçekleştirilen genel nüfus sayımı sonuçlarında aynı eğilimle karşılaşmaktayız. Bu nüfus sayımına ve ahalinin anadili konusunda Halk Eğitim Komiserliği Müfettişi yoldaş İlyasov tarafından özel olarak toplanmış, ek verilere göre o dönemki Kürdistan'ın 5 dairesinde Kürtlerin sayısı şöyle belirlenmiştir:

Daireler	Her iki cinsten Kürtlerin sayısı	Kendi anadilinde konuşanlar
Karakışlak	6033	1758
Kelbecer	11993	1438
Kürthacı	8173	691
Muradxanlı	6159	429
Goturlu	5885	955

Gubadlı dairesinde, 1926 yılı nüfus sayımında gerek etnik köken, gerekse de dil bilme özelliğine göre Kürtlerin sayısı 200 civarında gösterilmiştir. Azerbaycan'ın Kürdistan kazasında Kürt nüfusu 1926 nüfus sayımına göre toplam 37.182 kişi olarak belirlenmiş, onlar bölgenin tüm ahalisinin yüzde 72.2'ni oluşturmuş, bunlardan Kürtçe konuşanların sayısı ise 3.123 kişi olmuştur.

Bizim gezi-inceleme heyetimiz bu soruna eğilirken, anadili bilme prensiplerini esas almıştır. Bununla birlikte incelenen eski Kürdistan kazasındaki ahalinin genelinin kendi etnik ve milli kimliğini nasıl tanımladığını açığa çıkarmak prensibi ile hareket etmiştir. (...)

Kürt Azınlığı

Bu konuyu çalışmamızın sonuna almamız, daha az önemli gördüğümüzden dolayı değil, tam da gezi-inceleme heyetimizin önüne konulan

komple sorunlar içerisinde daha fazla önem arzettiği içindir. Biz bu soruna İngiliz değimiyle "last but not least" (sırasına göre sonuncudur, önemine göre değil) pernsibi ile yaklaştık. Kelbecer ve Laçin illerinde kendi dillerini koruyan Kürtler, Kürt köylerinde toplu yaşamaktadırlar. Kürtler, çevrede bulunan Türk ahaliyle ikinci dilleri olan Türkçe'yi konuşmaktadırlar. Sözkonusu duruma Nahçivan diyarım da dahil etmek yerinde olur, ama buranın başka bir özgünlüğü daha vardır.

Halihazırda Nahçivan SSC'de, 'Zilan Kürtleri' olarak adlandırılan Kürtler, Azerbaycan'daki Nisan 1920 devrimine dek toplu bir kitle halinde yaşamaktaydı. 1919 yılının Musavat-Daşnak kanlı dönemi ve General Dro öncülüğündeki Daşnak çetesinin saldırılarının alıp yürümesi, Kürtleri Nahçivan'dan Türkiye'ye ve İran'a kaçmaya zorlamıştır.

Sovyet Hükümeti'nin kurulması ve pekişmesiyle birlikte Kürtler geri dönmeye başladılar. 1926'da kitleler halinde Ararat ötesinden döndüler ve esasen Arazdayan istasyonu ilinde yerleşmeye başladılar.

Halk Eğitim Komiserliği'nin son nüfus sayımına göre Nahçivan diyarında yaşayan Kürtlerin genel sayısı 3.180 kişidir. Belirttiğimiz gibi onların ağırlıklı bölümü Şerur-Stalin (eski Noraşen) ilinde, eskide Sederek'e bağlı olan Arazdayan istasyonu çevresine yerleşmiştir.

Gezi-incelememiz esnasında, il köy Sovyetlerinden aldığımız bilgide Kürtlerin genel sayısı, 1.531 erkek ve 1.353 kadın olmak üzere toplam 2884 kişi olarak gösterilmiştir. Kürtler'in Arazdayan istasyonu dışında yerleştiği diğer köylerde Türkçe konuşan nüfus ağırlıktadır. Yalnız bazı köylerde, örneğin Derekend'de, Kürtler nüfusun esasını oluşturmaktadır. Derekend'de 283 kişilik nüfusun yalnız 3'ü Türk'tür. Gezi-inceleme heyetinde yeralan dil bilginleri (linguist, dilbilimci), Nahçivan diyarında yaşayan Kürtlerin de iki dilli olduklarını; Türk dilinin cüzi etkisi sezilse de Kürt dilinde temiz konuştuklarını tespit ettiler. İnceleme sonuçları, Nahçivan diyarı Kürtlerinin kullandığı Kürtçe'nin Ermenistan'da yaşayan Kürtlerin Kürtçe'siyle tamamıyla denk düştüğünü ortaya koydu. Dahası Nahçivan Kürtçe'si Ermenistan Kürtçe'sinden daha sade kalmıştır ki, bunu Laçin ve Kelbecer illerinde yaşayan Kürtler açısından söylemek mümkün değildir. Laçin ve Kelbecer'de Azerbaycan Türk dilinin etkisi çok güçlü olmuş, Kürtçe'nin fonetiğine, morfolojisine, kelime hazinesine ve hatta aksana nüfuz etmiştir.

Kürtler, Nahçivan diyarında, somut olarak Şerur-Stalin ilinde çoğunluğu oluşturan Türk ahali içerisinde milli azınlıktır. Laçin ve Kelbecer illeri nüfusu içerisinde büyük ağırlık oluşturan Kürtler, yüzyıllar boyunca devam eden bir süreçte Türklere asimile olmalarına rağmen; toplu guruplar, odaklar ve serpilmiş yuvalar biçiminde yaşamaları dolayısıyla az veya çok oranda kendi dillerini ve tarihsel özgünlüklerini korumuşlardır. Azerbaycan'ın Sovyetleşmesine değin burada Kürtlerin ezilen milli azınlık olması, belli oranda Kürtlerin asimilasyonunu daha da ileri götürmüştür. Çar mutlakiyeti ve ardından oluşan Müsavat hükümetinin Kürtlere yaklaşımı, onları komşularla mücadelede etten duvar olarak kullanma mantığına dayanmıştır. Müsavat hükümetinin Kürt siyaseti, kocaman halklar hapishanesi olan Çarlık Rusya'sının milletlere yönelik baskı sisteminin

devamı niteliği taşımıştır. Ne var ki, Müsavat'ın kısa hükümranlık döneminde Kürtler; Çarlık İmparatorluğu'nun iç karartıcı yıllarındakinden daha fazla ekonomik ve siyasal baskı altında tutulmuşlardır. Biz, Averyanov'un Elizavetpol Kürtleri hakkında görüşlerini daha önce de dile getirdik. Çar hükümeti, Kürtleri "bizden olmayan" Müslümanlar kategorisinde ele alarak ilgisiz bırakmıştır. Şu anlamda Averyanov hüzünle belirttiği şu düşüncesinde belli oranda haklıdır.

"Elizavetpol vilayeti Kürtlerinin ağırlıklı bölümü kendi üzerlerinde Rus hükümetinin etkisini hemen hemen hissetmemektedirler. Çarlık hakkında büsbütün belirsiz ve bulanık bir görüşe sahiptirler. Çarlık onlar için neredeyse uzakta varolan, kendileri ile alakası olmayan bir olgudur. Kimin iktidarı altında bulundukları sorununa tümden ilgisizdirler, buna had safhadaki eğitimsizlik yol açmıştır."

Çar Hükümeti, Kürtler arasındaki eğitimsizliğin ortadan kaldırılması sorunları ile uğraşmak niyeti taşımamıştır, fakat Elizavetpol Kürtlerinin kendisine "ilgisizliğini" zulüm altında tuttuğu halklardan birisini sürekli bastırma eziyetinden kurtulma olarak değerlendirmiştir.

Müsavat hükümeti, Kürt sorununu Çar politikalarının genel ruhuna denk düşen bir tarzda çözmeye çalışmaktaydı. Ancak yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı Çarlık, Müsavat'ın sonradan uyguladıklarını hayata geçirmek gereği görmemişti. Çarlık güç kaybetmemek için Kürtlerle uğraşmayı gündem dışında tutmuştu. Bunu Müsavat için söylemek olası değil. Müsavat Hükümeti, kendi ajanı olan büyük toprak ağası Karabağ genel valisi Xosrov Bey Sultanov'un aracılığıyla "milli politikaların" gerçekleştirilmesi amacıyla Kürtleri askeri hizmete çekmeye öncelik tanımıştı. (...)

Direnenleri ve kitlesel direniş örgütleme yeteneğindekileri vahşi biçimde öldürüyorlardı. Böylece, kan davasının elverişli şerait bularak katlanmasının koşulları oluşuyordu. Öldürülen bir beyin karşılığında bütün bir aile katlediliyordu. Sultanovlar beylerinin silahsız Laçin ve Gubadlı illerinin ahalisinden topladıkları kanlı ganimetler, merkezi Müsavat hükümetinin himayesindeki Goturlu eşkiyalarını, Kelbecerliler üzerinde daha fazla zorbalığa ve vahşiliğe yönlendirmekteydi.

Bu uygulamalara paralel biçimde, Kürtlerin bastırılması, Kürt dilinin ve Kürt milli varlığının alaya alınması, hız kazanmaktaydı. Kürt, ağa Müsavatçı için maskara ve alayın hedefi oluyordu. Böylesi bir yaklaşım, ahalinin geri kesimlerini ciddi biçimde etkilemekteydi. Tam da bu dönemde kinaye, fıkra hedefi olduklarından ve kendilerine gülünç lakaplar (kır-vır veya kuro-viro) takıldığından dolayı, bazı Kürt köylerinde bir daha Kürtçe konuşmamak hakkında yeminler ettirilmiştir. Tarafımızdan Kürtlerin kendi ana dillerini kullanmama yemini içtikleri (Mesela, Laçin ilinin Kamallı köyünde), birçok olay tespit edilmiştir.

Feodal toprak ağalarının zulmü arttıkça, bu tür temayüller de hız kazanmıştır. Kuşkusuz, böylesi bir durum, Kürtlerin asimilasyon sürecini hızlandırmış, Kürtleri kapalılığa itmiş ve daha önce de parmak bastığımız gibi, onlar arasındaki sınıfsal ayrışma temposunu engellemiştir. Böylelikle, hakim dil olarak Türk dilinin "açık dil" olma statüsü yasallaşmıştır. Türk dilinin tüm ahali

tarafından anlaşılır olduğu için değil, ana dil Kürtçenin yalnız yakın çevrede kullanılabildiği, diğer ahali arasında anlaşılmadığı ve geçersiz olduğu için Kürtçe "kapalı" (ya da "gizli") dil olarak tanımlanmıştır.

Asimilasyon, diğer koşullara bağlantılı olarak da gelişmiştir. Azerbaycan Kürtlerinin etnik azınlık olarak Kafkasya Kürtlerinden, özellikle Nahçivan ve Erivan'da yaşayan soydaşlarından izole edilmiş olarak yaşaması ve büyük Türk kitlesiyle çevrelenmesi, Kürtlerin asimilasyonuna sebebiyet teşkil etmiştir.

Hemen hemen tüm köylerde, Kürtlerin Türk kızlarıyla evli olduğunu gözlemlemek fırsatımız oldu. Türk kızları çok sınırlı olarak Kürtçe'yi öğrenseler de (örneğin; Zerti köyünde), genellikle Türkçe konuşmaya devam etmektedirler. Türk köylerinde ve etnik açıdan karışık köylerde yaşayan Kürtlerle sohbetlerimizde, Türk kızlarıyla nikahın, Kürtçe'yi unutmalarına yolaçtığını, çocukların ise genellikle Kürt dilinden uzaklaştığını duyduk. Bütün yaz boyunca burada bulunan Türk göçebeleri ile ilişkiler, Kürtlerin kışın köylerinden ayrılarak çalışmak için Türkçe konuşulan 'aran' bölgelerine gitmesi, yine ticaret il merkezlerinde ellerinde tutan Türkler ve Ermenilerle alış-veriş yapmaları, bu eğilimin hızlanmasına etkide bulunmuş, asimilasyonun temel nedenlerini oluşturmuştur.

Bütün bunlarla birlikte, bizim de vurgu yaptığımız bazı istastiki "materyaller"de belirtilenlerin ve Müsavatçıların arzularının aksine asimilasyonun çok da derinleşmediğini vurgulamak gerekir.

1923 yılında Azerbaycan Kürdistanı olarak adlandırılan "Kürdistan Kazası"nın oluşturulması ile birlikte, Türklerin ağırlıkta olduğu bölgenin sakinleri, kendilerini Kürt olarak adlandırmaya başlamış, etnik kimliklerini, yaşadıkları toprakların ismi ile ifadelendirmişlerdir.

Sovyetler Birliği'nde ve özelde Azerbaycan SSC'nde milli azınlıkların emekçilerine tanınan özel muafiyetten yararlanmak isteyen Türk, Kürt ağası ve varlıklı tabakaların bu kitlesel "Kürtleşmeye" belli oranda etkide bulunmaması düşünülemezdi. Hatta Türk feodallerinin kalıntıları dahi fırsatı kaçırmamaktaydı.

Milli siyasetin yürütülmesinde yerel örgütlerin hataları; köyağalarının rölünün dikkate alınmaması, milli kuruculuğun temel sorunlarının çözümünde "maddi destek" tedbirlerinin ön sıraya çıkarılması, zaten zor olan bu meseleyi daha da karmaşık hale getirmiştir. Bu "politikanın" artakalanları günümüze kadar ortadan kaldırılmamıştır. Çok tuhaftır ki, gezi heyetimizin çalışması anında Laçin il örgütü, Kürtçe konuşanlara manufaktürler dağıtılması talimatı vermişti. Kürtçe konuştuğunu beyan edenlerin sayısının bu süreçte arttığından hiçbir kuşku yoktur; böylece Kürt ahalinin plansız biçimde artışı başgöstermiştir.

1929 yılında Kürdistan'ın illere ayrılması, ekonomik ve kültürel kuruculuğun yaygınlaşması, bununla bağlantılı olarak ayrılan illerde emekçilerin kültürel düzeyinin gelişmesi; Kürt ve Türk ahali arasında gerçek sayısal oranın belirlenmesine fırsat vermiştir. Enternasyonalist, kardeşlik ve birliğinde kendi sosyalist ekonomilerini oluşturan Kürtler ve Türkler arasındaki gerçek sayısal oran, Halk Eğitim Komiserliği'nin son nüfus sayımında şu veya bu düzeyde, ortalama olarak doğru ifadesini bulmuştur.

İncelemelerimiz, Türk köylerine teker teker serpiştirilmeyen ve toplu halde yaşayan Kürtlerin ana dillerini unutmadıklarını ve Kürtçe konuştuklarını gösterdi. Bir dönemler Azerbaycan hakkında devrim karşıtı görüşlerini Sovyet basınında yansıtmak fırsatı bulan Müsavat ideologlarından M.G. Veliyev (Baharlı), Kürtçe'nin ölüp gittiği biçiminde iğrenç bir yalan ortaya atmıştır. Onun yalanları yalnız Kürtçe'yle sınırlı kalmamıştır. Azerbaycan'da yaşayan milli azınlıkların dilleri hakkında şunları yazmıştır: "Günümüzde Türk dili gitgide daha fazla alan kaplamakta; Tat, Talış, Lezgi, Kürt ve diğer zamanı geçmiş, kendi dönemlerini yaşayarak sonuçlandırmış dilleri sıkıştırmaktadır."

Bu açık anti-devrimci itiraftan Müsavat'ın milli meseledeki programsal görevlerini öğrenebilmekteyiz. Hala Müsavat'ın böylesi belirleme ve yaklaşımları, Sovyet Hükümeti'nin Leninist ulusal siyasetine yönelik kirli iftira ve bühtanlarının esasını oluşturmaktadır. Müsavatçıların iddiasına göre Sovyet Hükümeti, sözde Kürtlerin de kan bağıyla ve dinsel açıdan ait olduğu "Türk Azeri topluluğunun bölünmez bütünlüğünün" parçalamayı ve bölmeyi hedeflemiştir.

Bir dönemler anti-devrimci Müsavatçı saçmalığının yayın organlarımızda yer alması ve bunun hala ifşa edilmemiş olması, Sovyet yayınevlerinin ve bilimsel araştırma-inceleme kurumlarının bir gurup çalışanları arasında çürük liberalizmin varlığından haber vermektedir. İşte bu vurdumduymazlığa dayanarak Müsavat ideologlarından birisi basınımıza kendi anti-devrimci propagandasını yerleştirmek şansı bulmuştur.

Biz, sözkonusu Müsavat "keşfiinin", Halk Eğitim Komiserliği'nin kimi yöneticilerinin Azerbaycan'da meskun olan milli azınlıklara karşı 1930 yılma kadar uyguladıkları şoven politikalarla çalıştığının görülmesi için vurgulama gereğini duyduk.

Müsavatçılar, Azerbaycan Halk Eğitim Komiserliği'nin bazı çalışanlarına ve yönetici kadrolarına manevi-ruhsal silah vererek onları Leninist ulusal siyasetine karşı dikmiş ve etnik azınlıklar, ulusal okullar ve ana dilde kültürel gelişim sorunlarının Müsavatçı halline yönlendirmişlerdir.

Bu konuda Kürtlere yaklaşım, diğer azınlıklara (Lezgi, Avar) gösterilen muameleden farklı olmamıştır.

1931 yılının Haziran'ında Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi, Bakü Komitesi; AKP MK'nin Kültürel Propaganda Şubesi ve Halk Komiserliği'nin öneri ve inisiyatifi ile gerçekleştirilen ulusal azınlıkların cumhuriyet toplantısında bu eğilim tüm açıklığı ve netliği ile tespit edilmiştir.

Toplantıda belirtildiği gibi, hele 1924 yılında bazı Kürdistan çalışanları çekingen bir uslupla ve liberalce Halk Eğitim Komiserliği karşısında ana dilde Kürt dili ile eğitim okullarının açılması meselesini gündemleştirmişlerdir. Bir oturumda konuşan resmi katılımcı, Kürdistan Halk Eğitim Şubesi eski başkanı yoldaş İlyasov, yeni Türk Alfabesi Komitesi tarafından Kürt alfabesinin kabul edilmesi sorunun tarihi önemi üzerinde durarak şunları belirtmiştir: *"Döneminde Azerbaycan'da da bu istikamette belli adımlar atılmıştır. İlk Kürdistan alfabe kitabı 1924'te tarafımızdan hazırlanarak Halk Eğitim Komiserliği'ne gönderilmiştir. Fakat maalesef, alfabe ve alfabe kitabı tasviple karşılanmamıştır ve orada kalmış, bir gelişme gösterememiştir. Bununla da sorun geçici olarak*

ertelenmiştir." Ne var ki, yoldaş İlyasov, sözkonusu konuşmasında Kürdistan'da kültürel kurumlaşmaların yaygınlaşması çalışmasında kazanılan büyük başarıların altını çizerek, eski Kürdistan'ın yalnız Laçin ilinde şu anda 100 ilkokul, 2 {okunamadı-nb}KM, 3 yedi yıllık okul, bir de hayvancılık eğitimi veren köy işletmeleri meslek okulu (teknikum), 12 kütüphane, 3 kulüp vb. bulunduğunu kaydetmiştir. Ve devamında İlyasov şunları da kaydetmiştir:

"Azerbaycan'ın orta öğrenim okullarında 450 Kürt genci eğitim görmektedir. Kürtler arasında; doktorlar, mühendisler, sanayi akademisyenleri, petrol enstitüsünden vb. yüksek okullardan mezun olanlar da vardır... Beş yıllığın bu 3. halledici yılında Azerbaycan'ın Kürt ahalisi arasında eğitimsizliği ortadan kaldırabileceğimizi, % 100 olmazsa da, en azından % 80 oranında onları ilk temel eğitime katabileceğimizi düşünüyor ve buna inanıyoruz. Halk Eğitim Komiserliği'nin planı çerçevesinde eski okulların tamiratı ile birlikte Kelbecer ilinde 3, Gubadlı ilinde 4 ve Laçin'de 7 olmak üzere 1931 yılında 14 okulun daha inşasına başlamış bulunmaktayız..."

Kendi yanlışlarıyla Bolşevik tarzı uzlaşmaya girmeme anlayışı temelinde şunu itiraf etmek gerekmektedir; Halk Eğitim Komiserliği'nin bazı eski (1930 yılına kadar) yöneticilerinin, belirttiğimiz çürük politikaları sonucunda şimdiye kadar Kürt dilinin, okullarının, alfabesinin ve yazısının geliştirilmesi çalışmalarında ciddi eksiklikler bırakılmış, kültürel kuruculuğun anadilde yaygınlaştırılmasında, Kürt kültürünün içerikte enternasyonal ve biçimde ulusal gelişiminde yetersiz kalınmıştır. Bu konuda canice (affedilemeyecek biçimde) geç kalınmıştır.

İnceleme gezisi süresince katıldığımız Parti ve Komsomol toplantılarında, aynı zamanda Kürt ve Türk fakirlerinin, kolhozcuların, emekçi köylülerin katılımı ile gerçekleşen toplu buluşmalarda 1930 yılına kadar ki Halk Eğitim Komiserliği'nin yürüttüğü politikalara yönelik sitemler edilmiş, ve Halk Eğitim Komiserliği'nin bu sürece kadar yalnızca birkaç yıl 'fil kulağında yattığı' değil, aynı zamanda çağdaş okulların oluşturulması ve Kürtlerin anadilde kültürel çalışmaların yaygınlaşması konusunda da fren rolü oynadığı dile getirilmiştir.

Bu anlamda Azerbaycan Devlet Bilimsel Araştırma Enstitüsü'nün Ortadoğu Şubesi tarafından gündemleştirilen "Kürt Sorunu" hakkında 1930 yılının Aralık ayında gerçekleşen bir toplantıda, Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin eski profesörü Juze'nin yaptığı anti-devrimci konuşmayı fevkalade talihsiz bulmaktayız.

Konuşmanın içeriğini ayrıntılı biçimde yansıtma düşüncemiz yok. Aynı toplantıda, kendisi gerekli biçimde geri püskürtülmüştü. Söz konusu konuşmaya yönelik tarafımızdan özel bir yazı da [A.B. Bukşpan; Sınıf Düşmanının Çıkışına Karşı Bilimsel Cephede; Bakü İşçisi gazetesi-22 Ocak 1931]yazılmıştı. Lakin ileride bahsedilecek konuyla ilintili olarak bu sınıf düşmanının anti-devrimci çıkışını hafızalarda tazelemek isterdik.

Vatandaş Juze'nin konuşmasının içeriği, ezilen ve kendi özgürlüğü için çırpınan milyonlarca kulun sömürü altında bulunduğu müstemleke rejiminin savunumu ve İngiliz emperyalizminin "uygar" ve "ilerici" rolünün övgüsünden oluşmuştur.

Büyük çoğunluğu yabancı ülkelerde; İran'da, Türkiye'de ve Irak'ta yaşayan Kürtlerin, ezilen milli azınlık konumunda oldukları ve gerek "kendi" feodal ağaları, gerekse de yabancı sömürgeciler tarafından bunaltıcı baskı altında tutuldukları bilinmektedir. Özellikle, Kuzey Doğusu'nda Kürtlerin yerleşik olduğu Irak'ta bu halk ağır koşullarda yaşamaktadır. Sonradan Türkiye'den alınan Musul'u da eklemekle Irak Krallığını "bağımsızlaştıran" İngiliz emperyalizmi, ülkeyi sömürgeci bir rejimle yürütmektedir. Buna karşı Kürt emekçi kitlelerinin geliştirdiği sistematik isyanlar, tanklar ve bomba yüklü uçakların yardımıyla Britanya emperyalizmi tarafından hayasız bir gaddarlıkla bastırılmaktadır. Irak Kürtlerinin durumunu, belli amaçlarla Azerbaycan Kürtlerinin durumu ile kıyaslayan vatandaş Juze, açıkça şu yalanları söylemektedir: *"Irak'ta Kürtlere tam özgürlük verilmiş, ilk ve ortaokullarda Kürtçe eğitim görülmektedir. Irak Kürtleri, Türkiye ve İran Kürtleri için çekim merkezi haline gelmiştir. Bizde Kürt alfabesi yoktur, bundan böyle olacak mı?* [Juze yalan söylüyor/Bukşpan] *Bu, hala bir sorudur. Fakat Irak'taki Kürtler için İngilizler çok şey yapıyor. Her bakanlıkta görevli Kürtler vardır."* Vs.

Vatandaş Juze'nin konuşması; sosyalizmi kurulan, milli barışın oluştuğu ve milli kültürlerin birbirlerine kol kanaat açmasının koşullarının yaratıldığı bir ülkede, İngiliz emperyalizminin sosyal siparişini yerine getirme eyleminden başka bir şey olmadığı aşikardır.

Vatandaş Juze, Sovyet iktidarının milli politikasına yönelik iğrenç yalan ve iftiralar kusmuştur. Ne var ki bu kudurgan sınıf düşmanı, iğrenç bültenleri arasında, o dönemde (Aralık 1930) Azerbaycan'da ana dilde Kürt okulları bulunmadığına ilişkin sınıfsal gerçeği de dile getirmiştir.

Vladimir İliç Lenin, bize sınıf düşmanlarını dinlemeyi öğretmiştir. İliç, Parti'nin 11. Kongresi'nde Rusya KP MK'nin faaliyeti hakkında raporunu sunarken, Ustryalov'un bilinen açıklamasıyla ilgili şunu söylemiştir: *"Ustryalov'un söz konusu direk açıklaması ile bize büyük yararlar sağladığını düşünüyorum. Bizler, özellikle de görevimden dolayı ben sık sık ve günlük olarak şirin komünist yalanları «komyalan»ları dinlemek zorunda kalıyoruz, bunun tiksintisi ve verdiği mide bulantısı bazen öldürücü olur (...) Bu çok faydalıdır, ona göre ki biz bunda sürekli çevremizdekilerden duyduğumuz basit nakaratları değil, sınıf düşmanının sınıf gerçeğini görüyoruz..."* Daha sonra Vladimir İliç, Ustryalov'un açıklamasını analiz ederken *"düşman sınıf gerçeğini dile getirerek önümüzde duran tehlikelere dikkat çekmektedir"* diyerek, dikkat edilmesi gereken noktalara vurgu yapmaktadır.

Eski Çarlık kolonisinin ezilen halklarının emekçileri, aynı zamanda Kürt köylülerinin ezici bölümü hizmetlerinden dolayı Ekim Devrimi'ne ve onun yavrusu Sovyet Hükümeti'ne sınırsız güven duymaktadır. Bu güven, Azerbaycan'ın eski Kürdistan kazasında yerleşik olan Kürtlerin, toplumsal yaşamın her alanında (toplantı, mahkeme, üretim alanları vs.) Türk dilinin imtiyazlı yaygınlaşmasına, yine 1931 yılına kadar okullarda Türkçe eğitimin görülmesine, kendi kültürel gelişimlerine elverişli koşullar yaratan bir gereklilik olarak yaklaşmalarına destek olmuştur.

Bu durum, milli mahiyeti her zamankinden daha fazla kaybetme ve asimilasyon tehlikesini güçlendirebilse de, böyle olmasaydı sosyalist koşullarda millet gibi teşekkül olan Kürt halkının maddi ve manevi gelişimi frenlenir, her halkın emekçi kitlelerinin, o cümleden Kürtlerin cevherinde olan muazzam imkanların açığa çıkması engellenir, sosyalist kuruculuğun hızlı temposunun Kürt emekçilerinin yaşam koşullarına, kültürüne, ekonomik durumuna tatbik edilmesi zorlaşır ve Kürtlerin bir bölümü sosyalist yapılanmaya katılma imkanından mahrum olurdu.

Tehlike, dünya proleter devriminin Leninist temel prensibinin ihlal edilmesine yol açardı. Bu prensibe göre *"Bolşevizmde ve Rus Ekim Devrimi'nde en başat olan, kapitalizm döneminde en fazla ezilenlerin politikaya çekilmesidir."*.

Azerbaycan'da Kürt Sorunu

Son yıl; Azerbaycan'da yaşayan milli azınlıklar arasında anadilde kültürel çalışmaların güçlendirilmesi ve açılımı açısından çözümleyici ve dönüşüm yılı olmuştur.

Temmuz 1931'de yapılan Azerbaycan Cumhuriyeti azınlıklar toplantısı, Kürtler arasında yürütülecek çalışmalar için bir dizi faaliyet planı hazırlamış, bunun önemli bir kısmı gerçekleşmiştir. Artık ilkokulların ilk sınıflarında ve eğitimsizliği ortadan kaldırma kurslarında ana dile geçilmiştir. Ana dile tam geçişin 1933/34 eğitim yılında sonuçlanması planlanmıştır.

Kürt öğretmenleri hazırlamak için 1931'in yaz aylarında Şuşa Pedagoji Teknikumu'nda hazırlık kursları faaliyet göstermiştir. Şuşa Pedagoji Teknikumu'nda süreklilik arzedecek Kürt bölümü açılmaktadır. Latin alfabesi Kafkasya Kürtleri'nin genelini kapsayacak biçimde tek model olarak kabul edilmiştir. Kürtçe üç eğitim kitabı basılmıştır vs. Yerel organizasyonlara çeki düzen kazandırılmaktadır. Sovyet rejiminin Kürt emekçilerine daha sıkı yakınlaşması için Nahçivan diyarında ve bazı illerde (Laçin), köy Sovyetlerinde, kooperatiflerde yürütülen çalışmalarda Kürtçe'ye geçilmesi ve parti-komsomol örgütlerinde toplantıların Kürtçe yapılması vb. kararları alınmış ve bu kararlar kısmen uygulanmaktadır. Eskide (1930), Halk Eğitim Komiserliği'nin Leninist ulusal politikanın yaşam bulmasında yolaçtığı hatalar kararlı bir biçimde düzeltilmektedir. Esas tehlike olan büyük devlet şovenizmine ve bunun elini güçlendiren yerel milliyetçiliğe karşı mücadele açısından Azerbaycan KP MK'nin ve Azerbaycan K(b)P Bakü Komitesi'nin Bolşevik önderliği altında Kürtler arasındaki çalışmalarda kararlı dönüşüm başarılmıştır.

Müsavat kalemşorları 1931'de dış basında ("Bildiriş" dergisinin Kasım sayısı) büyük bir kinle şunu yazmıştır: *"Sayısı 6-10 bin olan, Türkçe'den başka hiçbir dil bilmeyen* [ve burada da yalan söylemeyi

başaramamışlar - Bukşpan] *Kürtler için dil, özel alfabe, okul, kültür vb. yaratılmıştır.*". Müsavatçılar yanılmamıştır. Eğer bu konularda gereken her şey yapılmamış ise, bunları her halükarda devamla, ertelemeden gerçekleştirmek gerekir.

Nahçivan diyarında Kürtlerin yerleşik yaşama geçmesi yolları öngörülmekte, kolektifleşme koşulları hazırlanmaktadır. Bunlar, anlaşılacağı gibi, büyük ön çalışmalarla bağlantılı gelişebilir. Arazdayan ilinde genel hayvan çiftliğinin, tıp şubesinin, okulların, diğer sosyal-kültürel müesseselerin vb. bulunduğu örnek Kürt kasabasının inşası için kaynak ayrılmıştır. Kuşkusuz ki, çalışma temposunda istenilen Bolşevikleşme düzeyine henüz ulaşılamamıştır. Laçin, Kelbecer, Gubadlı gibi Kürdistan illerindeki ve özellikle Nahçivan SSC'nin Parti ve Sovyet organizasyonlarının, Kürtler arasındaki ailesel, ve dinsel geriliklere (aksakallılık, kan davası, Nahçivan diyarında seyitlik, pire tapma vb.) karşı yürütülecek sınıfsal mücadelenin özelliklerini dikkate alarak Kürtler arasında başlatılan çalışmaya önemli ölçüde hız vermeleri gerekmektedir.

Bu konuda, Tüm Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi'nin, Azerbaycan parti örgütlerinin durumu hakkındaki 23 Haziran 1929 tarihli kararında doğrudan şu talimat verilmektedir: *"Kürtlerdeki aşiretsel ve dinsel gerilikleri kullanan köyağası sisteminin hala güçlü bir pozisyonda bulunmasına rağmen, şimdiye kadar buna karşı verilen pratik mücadele oldukça zayıftır. Katmanlara ayrılma, kölelik ilişkileri ve bununla ilgili yoksulların çıkarlarının savunulması görevinin kendisini bütün keskinliğiyle dayatmasına rağmen, çok uluslu bölgede bu sorunlara gereken dikkat verilmemiştir."*

Tüm Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi'nin bu talimatı Kürtlerin yerleşim bölgelerinde kendi aktüelliğini bugün de korumaktadır ve talimatın gereklerinin yerine getirilmesi, söz konusu örgütlerin çalışmalarında esas çizgiyi oluşturmalıdır.

Doğal zenginliklerin işlenmesi, bölgenin ekonomik kalkındırılması, yol inşaatının hızlandırılması, varolan kolhozların örgütsel-ekonomik açıdan güçlendirilmesi ve öncelikli olarak peşpeşe yeni kolhozlar oluşturulması ile eş zamanlı olarak yerel organlar, Kürt fakirliği üzerinde parti etkisini sağlamalı ve örgütlemelidir. Yoksullar arasından parti ve komsomol saflarına aktivistler, kolhozcular ve öncü işçiler kazandırmalıdır. Emekçi Kürtlerin enternasyonalizm eğitimini, son dönemlere kadar yürütülmemiş olan kadınlar arasında çalışmaları geliştirmelidir. Tüm Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi Kafkasya bölge komitesi ve Kafkasya ulusal komünist partileri raporları temelinde alman Tüm Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi'nin 31 Ekim

1931 tarihli kararı, Kafkasya'daki sosyalist yapılanmanın tüm temel prensiplerini, özellikle azınlıklar arasında çalışma ve ulusal cumhuriyetlerde kültürel-sosyal gerilikleri ortadan kaldırma üzerine genişletilmiş hareket programını ortaya koymuştur.

Azerbaycan'daki "Kürt Sorunu", Leninist ulusal politika temelinde çözülmektedir. Bu konuda hala bizden pek çok alanda daha ileride olan Ermenistan'ın gerisindeyiz. Sovyet Ermenistan'ının bu sahada yürüttüğü büyük çalışmalar vardır. Özellikle Kafkasya Kürt Teknikumu'nun açılması, bir dizi dersliklerin, broşürlerin ve Kürtçe "Riya Teze" gazetesinin basılması, Kürt toplumsal ve partisel aktifinin örgütlendirilmesi, emekçilerden Kürt kadroların hazırlanması vb. faaliyetler, yalnız Kafkasya Kürtleri açısından muhteşem önem arz etmekle kalmayıp, dış ülkelerdeki Kürtler için de tecrübe oluşturmaktadır. Azerbaycan, Ermenistan ve bütün Kafkasya Kürtleri, Sovyet Cumhuriyetleri Kafkasya Federasyonu'nun on yıllık tarihi döneminde KSFSC'nin ve tüm SSCB'nin kardeşçe desteği ile ekonomik ve kültürel anlamda önemli başarılara ulaşarak, kendi ekonomisini ve sosyal yaşamını sosyalist esaslara dayalı olarak yeniden yapılandırmaktadır.

Kafkasya Kürt emekçileri, Komünist Parti'nin öncülüğünde, Kürt halkının tarihinde ilk defa Latin transkripsiyonu ile kendi alfabelerini oluşturmuştur. Halihazırda kitaplar basılıyor, anadilde okullar, kolejler oluşturuluyor, emekçi kadrolar hazırlanıyor, eğitimsizlik ortadan kaldırılıyor. Kürtler, Kafkasya'nın diğer halklarıyla enternasyonalist dayanışma içerisinde kolhozlar kuruluyor, bin yıllık patriarkal-feodal sömürünün son kalıntıları imha ediliyor, "kendi" ve "yabancı" köyağalarına karşı mücadele yürütülüyor. Kuşkusuz bizler, ulaşılan sonuçlardan tatmin olmak ve kendimizi yapılanlarla sınırlandırmak durumunda değiliz.

Yoldaş Stalin, 16. Parti Kongresi'nde şöyle diyordu:

"Gelecekte ulusal kültürlerin, tek bir ortak dil ile birlikte, biçim ve içerikte tek bir ortak kültür içinde kaynaşmasından yana olan bizlerin, aynı zamanda şu sıralarda, proletarya diktatörlüğü döneminde, ulusal kültürlerin açılıp gelişmesinden yana bulunmamız tuhaf görünebilir. Ama bunda hiç bir tuhaflık yok. Ulusal kültürlerin, tek bir ortak dil ile birlikte, tek bir ortak kültür içinde kaynaşmalarını sağlayan koşulların yaratılması için, onların açılıp gelişmeleri, tüm içsel güçlerini açığa vurmaları gerek. Biçim bakımından ulusal ve içerikleri bakımından sosyalist ulusal kültürlerin, tek ülkede proletarya diktatörlüğü koşullarında, proletarya, tüm dünyada zafer kazanacağı ve sosyalizm töreler içine gireceği zaman, tek bir ortak dil ile birlikte, hem biçim hem de içerik bakımından, tek ve

ortak sosyalist bir kültür içinde kaynaşmaları için açılıp gelişmeleri – ulusal kültür sorununu leninist koyma biçiminin diyalektiği işte buradadır." [Stalin, MUSSS, sayfa 337 – H.Şamil'in yerine; Sol Yayınları'nın çevirisini tercih ettim. H.C.]

Trotskici "teorisyen", büyük devlet şovenizmine eğilimli Vaganyan, milli kültürlerin devrimci karakterini inkar ederken Kürtlere tenezzül gösterip eski Çar mutlakiyeti memuru edasıyla bir zamanlar şöyle yazmıştı: *"Eğer Kürtler direnişçi şarkılarından, askeri motiflerinden, sonsuz şairane danslarından başka hiçbir şeyle katkıda bulunamasalar dahi, bunlar bile uluslararası proleter enternasyonalci ideaya güzel bir yatırım olurdu."*

Vaganyan, partinin kültürü biçimde ulusal, içerikte sosyalist özünün geliştirilmesi çalışmasına karşı çıkarak proletarya diktatörlüğü şartlarında kültürü, dış görüntüleri ile sınırlayarak onun devrimci içeriğini iğdiş etmektedir.

Vaganyan, "proletarya diktatörlüğü ve SSCB'nde sosyalizm yapılanması sürecinin milli kültürlerin gelişim dönemi olduğu" gerçeğini ve bu yükselişin sosyalist yapılanmadaki ilerlemenin bir parçası olarak kültürel devrimin içeriğini ve mahiyetini oluşturduğunu anlamamaktadır. Şunu da anlamamaktadır ki, bu yükseliş, öncelikle ezilen halkların sosyalist yapılanmaya büsbütün katılım sağlamasını, onunla bütünleşmesini, bu yapılanmanın gerçek savaşçısı olmasını garanti altına almaktadır. Keskin çizgiler ile yürütülen sınıfsal mücadele süresinde "Tarih dışı" halkların kapitalist olmayan gelişim yolu üzerinden ulusal ortaklık temelinde biraraya gelmesi gerçekleşmektedir. Bunun gücüyle de "Ne zaman ki proletarya tüm dünyada zafer kazanacak ve sosyalizm yaşamsallaşacaktır.", o zaman Kürtler, uluslararası proleter kültür hazinesine Vaganyan'ın lütufkarlıkla söz verdiğinden çok daha fazla yatırımda bulunabilecektir.

Bizim, ulusal sorundaki Leninist politikamız; SSCB halklarının ve tüm dünyanın geniş emekçi kesimlerinin bu politikayı gerçekleştiren SBKP ve III. Komünist Enternasyonal'e, tüm dünya proletaryasının ve ezilen halklarının dünya ölçeğindeki bu devrimci merkezine büyük sempatisini kazandırmaktadır. (...)

KÜRTLER „SÜRGÜNE" GÖNDERİLDİ Mİ?

"Madde 123) SSCB yurttaşlarının, ekonomik, devletsel, kültürel, toplumsal ve politik yaşamın bütün alanlarında hangi milliyetten, hangi ırktan olurlarsa olsunlar eşit haklara sahip oluşları mutlak bir yasadır." (Stalin, cilt 14, sayfa 130)

Bu politika; Ekim Devrimi'nden 1950'lerin ortalarına kadar PdSB'nin Leninist perspektifinin temellerinden biriydi. 1936 SSCB Anayasası hazırlandığında, o ana dek edinilen kazanımların rolü yadsınamaz. Ne var ki PdSB'nde sosyalizm kuruluşu yönünde katedilen muazzam başarıları görmek istemeyenler, bir halkın etnik-dinsel vs. yapısı nedeniyle topyekün, ya da aynı gerekçeye dayanarak kitlesel ölçüde sürgüne gönderilemeyeceğinin Sovyet Anayasası'ndaki kurallardan biri olduğunu gözönünde tutmazlar. Revizyonistler ve bu ideolojik zemin üzerinde milliyetçilik yapanlar, anayasal düzenlemelerin "sürgün amacını gizlemek amaçlı" ve "formaliteden ibaret kaldığı" türünden garabetleri tekrarlayıp durmaktadırlar. Bunlar için, sosyalizmin inşası sürecinde, özellikle 20-30 yılları arasında göçebe konumundaki Kürt kitlelerinin, çadır ve obalardan çıkarılıp belli bir toprak parçası üzerinde ve yerleşim biriminde ikamete kavuşturulmaları bile sürgün çerçevesinde işleme tabi tutulmaktadır. Aynı çevreler; sosyalizm inşası sürecinde sınıf mücadelesinin yer yer sertleşerek sürmekte olduğu (olacağı) gerçeğini de anlamak istemezler ve sınıf savaşımı ortamında bir bakıma kaçınılmaz şekilde ortaya çıkan bazı 'aşırıkları', hatta kimi hataları ağızlarına pelesenk ederek işi kitlelerin sürgünü, ulus ve milliyetlerin sürgünü, ve pek çok çevre açısından kabulü 'kolay' ve de cazip (!) aydınların sürgünü vb. kadar vardırırlar. Çünkü böylelerine göre "işbaşında bulunan Stalinizm"in bütün bunları yapmış olması hiçte şaşırtıcı değildir! Ki bunlar için şu ya da bu hatanın, örnekse Azerbaycan'daki bir kısım Kürd'ün yer değiştirme kapsamına alınması esnasında muhtemel hatalı davranışların müsebbibi de yine Stalin'dir! "Azeri yetkililer Kürt düşmanlığı yapıyorlardı" tespitleri, *"Özellikle AKP'nin genel sekreteri Bamirof Eflak ve Kemalistler gibi enfal etti"* (N. Ateşi, sayı 10) senaryoları, ya da *"AKP lideri Mir Jafar Bagherov, güçlü bir Stalin destekçisi ve Kürt azınlığa özel düşmanlık duyan biriydi."* (K. Yıldız-D. Russo) türünden faraziyeleri eksik etmeyen antiStalin milliyetçi çevreler; senaryolarını inandırıcı kılmak amacıyla bu kez "Bakırov, Stalin'in adamıydı" diyerek, yerel düzeyde hataların yapıldığı olasılığını dışlayarak, baştan sona Stalin'nin sorumluluğuna vurgu yapmaktadırlar.

Böyleleri için Laçin koridorunda yüzyıllara dayanan yerleşim birimlerindeki sınır anlaşmazlık ve ihtilaflarının sorumlusu bile Stalin'dir!

Bakırov'un Kürt karşıtı bir politikaya sahip bulunduğu iddiasını ortaya atanlar, kanıt sunma durumunda değiller. Belgelere ihtiyaçları bulunmayan böyleleri için, Bakırov hakkında bilinen bir kaç iddianın süreç içerisinde tekrarlana tekrarlana „inandırıcılık" düzeyine çıkarılması kafidir! Kürdistan komünistlerinin revizyonist milliyetçilerle arasındaki en temel ayrım noktalarından birinin de olaylara yaklaşımdaki yöntem farkında yattığını belirtmiştik. Bakırov için akıllarına eseni söyleyen milliyetçilerin aksine; belgeler üzerinden hangi hata(ları) ve yanlışları yaptığını araştırma konusu yapmak ve ulaşılan sonuçları açıklamak doğru olanıdır. [Şu notu düşmekte yarar var: Mir Zafer A. Bagirov (1896-1956); Azerbaycan Komünist Partisi Birinci Sekreteri olarak 1933-1953 yılları arasında görev yaptı ve modern revizyonistlerin iktidarı ele geçirmeleriyle birlikte, 1956'da idam edildi. Hakkında, Kruşçev ve hempalarının iddiaları dışında, sosyalizmin kuruluşu çizgisini ilkesel bazda ihlal ettiğine dair şu ana kadar belgelere dayalı bir şey yazılmadı/söylenmedi.]

Ulusal sorunun(ların) çözümü bağlamında (da) PdSB sosyalist devletinin kimi yöneticilerinin hatalar yapmadıkları iddiasında değiliz. Daha en başından itibaren şu ya da bu ulus ve milliyet somutunda devlet ve parti içinde birey ve hatta bölge bazında yönetici organ düzeyinde hataların işlendiği ve fakat bunlar farkedildiği andan itibaren giderilmesi yönünde çalışıldığı bilinmektedir. Özellikle de Kafkasya'da hem birey ve hem de yerel yönetici organlar çeşitli hatalar yapmışlardır. Lenin ve Stalin'in eserleri incelendiğinde, ne tür hataların yapıldığı ve bunlara karşı nasıl tavır takınılması ve aşılması gerektiği vb. hakkında pek çok değerlendirme görülecektir. Ki kimi burjuva yazar/araştırmacılar tarafından sosyalist devletin bu yönlü faaliyeti teslim edilmektedir. "Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi" adlı çalışmasında, Wadie Jwaideh, bu bağıntıda şöyle demektedir:

"Hem Sovyet Azerbaycanındaki hem de Sovyet Ermenistanındaki yetkililerce o ana dek ihmal edilmiş Kürtler, ... 1936'da, Ermeni komünistleri Sovyet Ermenistan'ında yaşayan Kürtleri ihmal etmekle suçlanmış ve ırkçı, şovenist uygulamaları nedeniyle Hükümet tarafından paylanmışlardı." (sayfa 238)

1936 yılı Ekim'inde 'Kolarz'ın makalesine dayanarak bu tespitleri yapan yazarın, adı geçen iki ülkedeki somut gelişmeyi adlandırmaması elbetteki eksiklik ve fakat yerel ölçekte hataların yapıldığı ve buna karşı tavır alındığı hususu açıklıkla ortaya konuyor. Burjuva yazarlar bile, belli amaçlarla da olsa dikkat çektiğimiz konuya

temas ederlerken; düne kadar sosyalist ve hatta "komünist" iddiasında olanların herhangi somut bir veriye dayanmadan, örnekse Bakırov üzerine ahkam kesmeleri nasıl açıklanmalı? Bakırov'un hata yapmadığı veya yapmayacağının garantisi yok. Özellikle ilk sosyalizm deneyi sürecinde sosyalist devlet ve parti çevrelerinde herkesin hata yapma olasılığını dıştalamamak gerek. Tabiiki bu herkesin hata yaptığı anlamına gelmiyor. Konuya sosyalist devlet ve Leninist Parti'nin hata yapma ihtimali; devlet ve partinin fonksiyonerlerinin hatalara düştükleri, önemli yanlışlar yaptıkları ve hatta çigiden saptıkları vb. çerçevesinde bakan ve tüm bu olan-bitenden ders çıkarma perspektifi ile yaklaşanlar açısından problem yok. Kürdistan komünistleri haricinde, tüm milliyetçi ve revizyonist çevrelerin dikkat çektiğimiz bu doğru kalkış noktasında durdukları söylenemez.

İlk sosyalizm deneyi sürecindeki hatalar, yetmezlikler vs. bağlamında, doğrudan sosyalizm karşıtı fikrine sabitlenen milliyetçi kesimlerin tavrına ilişkin olarak burada tavır takınmak gereksiz olur. İnceleme konumuz, kendilerine sosyalist ve hatta "komünist" diyenlerin tavrını esas aldığında, bu kategorideki çevrelerin yaklaşımları üzerine durmakla yetineceğiz.

KU konusu ile kıyaslandığında, Sovyetler Birliği'nde "Stalin tarafından Kürtlerin sürgün edildiği" savı revaçtadır. Düne kadar, kimse KU hakkında bir tek olumsuz laf etmezken, "sürgün" bağlamında, 80'li yılların sonlarında başlamak üzere bir şeyler yazılı hale getirilmeye başlandı. Bu noktada da, yine saldırıların arttığı tarih, esas olarak 89/91 yıkımı anı ve ertesindeki zaman dilimidir. PdSB'ni değil, kişi olarak Stalin ismini öne çıkartarak "Kürtleri sürgün etti" iddiası o günden bu yana aralıksız bir şekilde üstelik artarak sürüyor. PdSB'nde Kürtlerin sürgün edildiğine dair, her türden mantık zorlamasının ötesinde saldırılar da dahil, olağanüstü bir çaba ile saçma sapan şeyler söylenmektedir. Öyle ki, Dersim'de Türk sömürgeciliğinin her tür yöntemi deneyerek Dersim Kürtlerini yoketme seferberliği bile Stalin ile ilişkilendirilebilmektedir. Örnekse; Ali Kılıç'm *"Stalin döneminde Mustafa Kemal'in kızı Sabiha Gökçe ile birlikte 8 pilotu eğiterek askeri ve mali yardımla birlikte gönderip Dersim'i bombalamasında TKP MK'nin kilit rolü oynadığı açık ve net."* (AKP-TKP Dersim Özürleri ve Ermenilerin Jenosidi - Aralık 2011 / Bkz. www.rizgari.com) şeklindeki sözleri; Stalin karşıtlığının, Stalin ve PdSB sosyalist devleti düşmanlığına evrildiğini ve tehlikeli bir gidişata doğru sürüklenildiğini gösteriyor. Türk sömürgeciliğinin ırkçı ve soykırımcı karakterini deşifre etme çabasına A. Kılıç'ın kendi meşrebince katkı sunmasında elbetteki yanlışlık yok. Ancak, doğru bir çaba içerisinde

iken, bunu kimi yanlış bağlantı ve önyargılara 'kurban' etmemesi gerekirdi. Ayrıca, TC devleti tarafından alenen işlenen soykırım amaçlı Dersim katliamını teşhir etmek için, sosyalist 'dış faktör' yaratmak ve bunun üzerinden ve aracılığıyla TKP MK'nin 'iç ayak' oluşturduğu çabalarına da gerek yok. [Daha önce, "Nazım Hikmet ve Kürtler" kitabında bu bağlamda gerekli tavrı takındığımız için; ayrıca önümüzdeki dönemde "PdSB Dış Politikası Ve KUKM" başlıklı çalışmamızda bu ve benzer sorunları ele alacağımızdan, şimdilik bu kadarı yeterli.]

Sınıf savaşımı ve Kürtlerin „sürgünü"...

PdSB'ndeki sınıf mücadelesi deneyine karşı revizyonistlerin açıkça karşı çıktığı biliniyor. Proletarya diktatörlüğü anlayışını açıktan reddettikten sonra Sovyet pratiğini „mahkum" edenlerin sayısı da az değil. „Komünist" ve „sınıf mücadelesi" söyleminden sosyal demokrat çizgi ve lafza iltihak edenler de, kısa sürede „modern" ön ekinden kurtularak, revizyonist çizginin savunucuları olduklarını, ,kendi elleriyle' orta yere koydular. Tüm bu gelişmelerin Kürdistan yansımaları da yaşandı elbette. Aynı süreçte, Kürdistan sol çevrelerinde, özellikle de 89/91 ile birlikte ,hızla red' ve peşinden ,mahkumiyet' yöntemi tercih edildi. O ana dek içlerinde „savunanlar", ,susanlar' ve aykırı ses olmayı benimseyenler de dahil hepsi bir bakıma birbirini tamamlarcasına sınıf mücadelesi perspektifini toptan reddetme yarışına girdiler. Yarışçıların, PdSB'nde sınıf mücadelesi siyaseti ve pratiğini reddetmeleri; tartışma götürmez bir açıklıkta, proletarya diktatörlüğü teorisini, diğer bir ifade ile marksizm-leninizmi alenen reddetmeleri anlamına geliyordu ki o ana kadar ,modern' ön ekinin yarattığı perdelemeden de böylece kurtulmuş oluyorlardı. İşte bu tür çevreler, diğer şeylerin yanında, PdSB'nde sınıf mücadelesi deneyinin farklı boyutlarına saldırmayı, örnekse; Kulaklara karşı mücadele çizgisi ve pratiğini „mahkum" etmeyi öncelikli görevleri haline getirdiler. Sovyet Hükümeti'nin Kulaklara karşı açtığı savaşı "zülum ve sürgün" kategorisinde değerlendirenler, aynı süreçte mensubu bulundukları etnik kökenden Kulakların sınıf savaşımının hedefi olmalarını içlerine sindirmeyerek, ilk fırsatta Kürt Kulak kardeşlerine ,yapılanları' güya „deşifre" etmeyi öncelikli işleri arasına aldılar. İşte, bu çevreler, bir takım farklılıklarla, PdSB'nde; Çar artıklarının yokedilmesi, Nepmanların tasfiyesi, Kulaklara karşı savaş, kollektifleştirme hareketinin yürütülmesi, sosyalist devlet aygıtı ve parti içinde temizlik eylemi, savaş esnasındaki kimi zorunlu tedbirleri vb. „sürgün" kategorisinde değerlendirip, güya "mahkum etmeye" soyundular!

İçlerinde, hala "komünist", sosyalist etiketleri kullanmayı tercih edenlerin, geçmişte, burjuvazi ve kimi revizyonist mihraklardan gelen

saldırılara eşlik etmedikleri hatırlardadır. Yine, bu çevrelerin Sovyet deneyi üzerine asgari bilgiye sahip oldukları da bilinmektedir. Ayrıca Ereb Şemo'nun Kulaklara karşı savaşımı da anlatan edebi çalışmalarını bildiklerinden hareket ediyoruz.

E. Şemo'nun o ünlü klasik kitabı Şıvane Kurd'da Kulaklara karşı Kürt yoksullarının, köylülerinin, işçi ve emekçilerinin savaşıma katılmalarını bir süreden bu yana hatırlamak bile istemeyen dünün "komünist"i-sosyalisti bugünün sosyaldemokratları; *"Kulaklara karşı mücadele sürecinde ve kooperatifleştirme hareketinde köylülük köleleştirildi", "Yanlış politikalar sonucu insanların seçme ve seçilme hakları ellerinde alındı", "Sosyalizm inşası adı altında Kürtler çıkarlarına kurban edildi; asimilasyona uğratıldı ve sürgüne gönderildi"* vs. türünden hepten çarpıtma ve karalamadan ibaret nakaratı her fırsatta öne çıkartmaktadırlar. Ereb Şemo'nun çok ayrıntılı bir şekilde ortaya koyduğu sosyalizmin kuruluşu faaliyetini içeren edebi eserlerini çoktan unutkanlığa terkedenler; ısrarla E. Şemo'nun "sürgünü" demagojisine vurgu yapmaktadırlar. [E. Şemo'nun bazı kitaplarını Latince-Kürtçe'ye çevirenler, bu işi 89/91 sürecinden önce sonuçlandırmışlardı. Ancak, belirttiğimiz süreçten sonra, herhangi bir eseri Latince-Kürtçe'ye kazandırılmadı. Kulaklara karşı savaşımı ve Kürt yurttaşların Kolhozlar karşısındaki duruşları üzerine kaleme aldığı "Kolhozların Köylülere Yararı Üzerine - Kolxoz û Kara Wê Jî Gundîyan ra" kitabı ve diğer iki çalışması (Lenin'in Emri - Emrê Lenîn ve Ekim Devriminin Tarihi - Terîqa Rêvolûsîya Oktyabrê,) kitapları, bir an önce çevrilmeli ve böylece bir de bu çalışmalar üzerinden PdSB'ndeki sınıf mücadelesi gerçekliği ortaya konulabilmelidir. 89/91 dönemi ile birlikte şekillenen yeni ideolojik konjonktürde dünün „komünistleri" bu kitapları okurlara sunmayacaklarına göre, bu çalışmanın PdSB sosyalist tarihine sahip çıkanlarca gerçekleşmesi gerekiyor.]

E. Şemo'nun "sürgün edildiği" temelinde makaleler yazanlar ve her türden demagojiye başvuranlar; her nedense Şemo'nun sosyalizmin inşası ve özel olarakta Kürtler arasında sosyalizm inşası üzerine yazdıklarını hatırlamak istemiyorlar. Çünkü böylelerine göre E. Şemo'nun da her bakımdan içinde yeraldığı sosyalizm inşası "Stalinizm terörünün inşası"ndan başka bir şey değildi; ve SSCB'deki proletarya diktatörlüğü de "Stalinist tek parti diktatörlüğü idi"! Dolayısıyla, günümüzde Şemo'nun sahiplenilmesi ve savunulması, artık ihtiyaç olmaktan çıktığı ve de geçmişin sosyalistleri bugünün sosyal demokrasisine entegre oldukları için, artık Şemo'nun PdSB'nde Kürtler arasında sosyalizmin kuruluşu ve sınıf mücadelesi üzerine gerçek

hayattan hareketle yazdıkları bu tür çevrelerin hiç bir işine yaramazdı! Dün; Mecit, Yusuf, Cangir, Eğit Beylere ve bunlarla birlikte hareket eden kimi mollalara karşı sınıf mücadelesinin yürütülmesine, yani Kürt kökenli Kulaklara karşı sınıf savaşımının sertleşmesine -en azından 'yüksek sesle'- itiraz edilmezken; şimdi Mecit, Cangir, Eğit Beyler gibi Kulaklara karşı kazanılan mücadele "Stalinist terör" büyük yalanıyla reddedilmektedir. Revizyonistlerin ve milliyetçilerin iddialarının aksine; E. Şemo'nun gayet somut ve anlaşılır bir izahla ortaya koyduğu gibi, Kürt Kulak takımına karşı da sınıf mücadelesi kaçınılmazdı ki karşıdevrimci Kulaklardan bazılarının işledikleri suçlardan [1931 yılında üç ay içerisinde 270 tahıl deposunun yakılması; 10 milyon kadar at ve ineğin yokedilmesi; kolektif ekonomiye katılan köylülerin baskı altına alınması; kolektifleşme için çalışan SBKP(B) üyelerinin öldürülmesi ve amaçlarına uygun eşkiya grupları kurmak ve başka bir dizi sabotaj eylemleri...] ötürü ölümle cezalandırılmalarında, hapise veya çalışma kamplarına ya da sürgüne gönderilmelerinden yanlış bir şey yoktu. Zira daha o gün emperyalist merkezlerdeki yalan makinelerinin sayıyı olabildiğince abartarak onmilyonlarla ifade etmelerinin aksine, farklı biçimlerde uygulanan cezalandırma ve sürgün kapsamına giren Kulakların toplam sayısı 500 bin [Gorbaçov'un ‚baş danışmanı' sözlü Stalin-sosyalizm düşmanı A. Yakovlev'in itirafı: *«Ülke o dönemde büyük ölçüde köylülerden oluşuyordu. Oysa hızla sanayileşmek gerekiyordu. O zaman ahlaki ve siyasi açıdan kabul edilemez bir iş yapıldı: Köylüler {‚Kulak', yani ‚zengin köylü'/NB}zorla göç ettirildi: **beşyüz bin kişi** bundan etkilendi.»* (Aktaran: Hasan Ozan, Sosyalizmin Sorunları, sayfa 104)] civarındadır. İmha edilerek cezalandırılanların sayısı (ayaklanmalar çıkartanlar, sabotörler, çete elebaşları, katiller vb. kurşuna dizilmiştir), abartıldığının aksine oldukça düşüktür. Gerçek olan şu ki, Kulakların tümü öldürülerek değil; ellerindeki ekonomik güce el konularak sınıf olarak varlıklarına son verilmiştir ki bu sanıldığı kadar hiçte kolay olmamıştır. 1927 yılında 120 milyon köylünün, 10 milyonu Kulak, yani varlıklı zengin köylü konumundadır. Bu 10 milyonun ezici çoğunluğu sosyalizmin inşası faaliyetinin (örnekse „yoksul köylülerin kolektif çiftliklerde birleşmeleri"), kendilerinin sömürücü konumuna son vereceğine karşı her bakımdan şiddetle direnmeyi tercih etti. Ancak, savaşı kaybeden Kulak sınıfı oldu. İddiaların tersine, bu 10 milyonun tümü sürgün edilmedi. Çok az bir kesimi cezalandırıldı ki bunlarda işledikleri suçların mahiyetine göre farklı cezalar (cezaevlerine konulma, çalışma kamplarına ya da çalışma kolonilerine alınma gibi) aldılar.

Kulaklara karşı mücadele sürecinde temel politikalar doğruydu. Ama hata ve yanlışlıkların yapıldığı, örnekse; acele edildiği, aşırı davranışlar içerisine girildiği, yanlış hedeflerin seçildiği vs. durum ve

gelişmeler tespit edildiği ölçüde bunların aşılmaya çalışıldığı da doğrudur. Savaş Komünizmi döneminde de, NEP politikaları sürecinde de hatalar yapılmıştır. Kulaklara karşı savaşımın pürüzsüz gelişmediği, pek çok hata ve yanlışın yapıldığı ve bunların farkedildikleri andan itibaren giderilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Kulaklara karşı süren sınıf mücadelesi-tasfiye sürecinde ve kolektifleştirme hareketinde bir dizi hatanın, önemli yanlışlıkların yapıldığı ve bunlara müdahale edilerek giderilmeye çalışıldığı, bu bağıntıda Stalin'in çok önemli değerlendirmeler yaptığı ve özellikle hata ve yanlışlıkların üzerine gittiği vb. biliniyor.

Ereb Şemo'nun konuya ilişkin çalışmaları incelendiğinde; Kürt kitlelerin yaşadığı alanlarda, kısaca Kürtler arasında hangi başarıların yakalandığı ve Leninist perspektiften bakıldığında ne tür hataların (maval-menkibe-masal tarzı anlatımlarla icat edilen hataları kastetmediğimiz açık) yapıldığı tespit edilebilir.

Kulakların sürgünü bağlamında, Yunanistan devrimci hareketinden Vassilis Samaras'ta şu değerlendirmeyi yapıyor:

„Kitlesel sürgünler ise başka bir problem oluşturuyordu. «Kulaklardan arınma» politikası Sovyet iktidarına karşı duruşlarına göre, Kulakları üç kategoriye ayırıyor; herkese duruşuna göre davranılıyordu. İlk kategoriye girenler (rejime karşı aktif mücadele sürdürenler) hapsediliyor; ikinci gruba dahil olanlar uzak bölgelere sürgün ediliyor ve üçüncüler ise yakın, ancak kollektifleştirilmemiş bölgelere sürgün ediliyordu." (Sovyetler Birliği 1917-1953 Değerlendirmeler, Umut Yayımcılık, sayfa 41)

Anavatan Savaşı döneminde kitlesel yer değiştirmeler.

Faşizmin saldırılarının arttığı ve savaş boyutuna vardırıldığı koşullarda, özelde ise Sosyalist Anavatan Savaşı ortamında, faşist saldırganların işini kolaylaştırıcı gelişmelerin yaşandığı biliniyor. Özellikle Alman faşistlerinin yöneticilerinden Göring'in "Yeşil Dosyası"nda Baltık ve Kafkasya'nın yanısıra bazı bölgelerde karışıklıklar çıkartma, satın alma yoluna gitme vs. yöntemlerle Sovyet ülkesinde kargaşa çıkartacak çeteler örgütleme pratiği gibi gelişmeler dikkate alındığında, bu yönlü zayıflık gösterenlere karşı kimi kitlesel yer değiştirme politikalarına başvurmak zorunda kalınmıştır ki bunun öze ilişkin yanlış bir tarafı yoktur. Bu ama, bazı hassas-kritik alanlardan belli-bilinen bir kitlenin alınıp iç bölgelere, daha az zarar verebilecekleri iç kesimlere taşınmalarında, buralarda ikamet edilmelerinde, hata ve eksikliklerin yaşanmadığı anlamına gelmez.

Sosyalizmin kuruluşu şartlarında, özelde ise sosyalist anavatan savaşı esnasında herhangi bir Sovyet halkı etnik argüman ve toptancı/etnisitenin bütününü hedefleyen bir şekilde sürgüne tabi tutulmamıştır. Sovyet komünistleri, ulusal ve milliyet sorunları bağıntısında 'toptancı' politikayı hiç bir dönem savunmamışlardır. Esasında olağanüstü koşullarda gündeme gelen bazı halkların kısmen kitlesel yoğunluk düzeyinde yer değişikliği kapsamına alınmalarında, faşizm ve emperyalizmin işbirliği halinde PdSB'ni yıkmak için seferber oldukları bir zaman aralığındaki zorunlulukların belirgin rolü vardır. Geçici ve tümüyle özgün bir dönem ve şartlarda yaşanmış yer değişikliği tutumu, anavatan savaşının bir anı ile sınırlı tutulmuştur.

Daha önce burjuvazi (Alman faşist propaganda makinası da dahil) ve revizyonistlerin, troçkistlerin antiSovyet ve antiStalin histeri temelinde gündeme getirdikleri; ardından SBKP 20. Parti Kongresi'nde Kruşçev'in bir kez daha dile getirdiği „Stalin, halkları sürgün etti" tezi; 89/91 süreci ile birlikte Kürdistan sol çevrelerin gündemine de girdi ve bir daha da çıkmadı. Gerçekte Kürtlerin „sürgünü" konusunu „sürgün hikayesine" çevirenlerin ağırlıkta bulunduğu Kürdistan sol çevrelerinde, konunun bilinçli bir çarpıtma ve karalamanın aracı haline getirildiği çok açık. Halbuki, olayların gelişim seyrine bakıldığında, örnekse; II. Dünya Savaşı döneminde bazı halkların kısmen kitlesel yoğunlukta yer değişikliği kapsamına alınmalarının gerekli olduğu görülecektir. Kruşçev'in bin bir türlü hileye başvurmasına karşın, yer değişikliği çerçevesinde daha güvenli alanlara taşınanlar bağlamında, durum hiçte Sovyet karşıtı içerikte lanse edildiği gibi değildir ki PdSB sosyalist devleti konu bağıntısında tam da zamanında kimin ne için ve hangi nedenlerle gönderildiklerini açıkça ortaya koymuştur.

Sosyalist anavatan savunmasının sekteye uğratılmasına hizmet eden anlayışlarla savaşıldığı gibi, yer yer faşizmin saldırganlığına fırsat ve imkan sunan bazı alanlardaki kitlelerin Nazilerle işbirliğine gitmeleri, faşistlerin ilerlemesine yardımcı olmaları, çeteler oluşturmaları, sabotajlar yapmaları vs. karşısında, sınırlı çerçevede kitlesel yer değiştirmeler yaşanmıştır.

Konu bağlamında Kıvılcım Çağla'mn „Ahıska Türklerinin sürgünü" başlıklı makalesinde önemli bilgiler bulunmaktadır. İnceleme konumuz bağıntısında yararlı olduğuna inandığımız kısa bir özete buraya alıyorum:

„Tüm Avrupa'da olduğu gibi SSCB içinde de Hitler'in çok geniş bir beşinci kol ağı ve faaliyeti vardı. ... Nazi savaş makinesi ise bu boş vaatler yanında cephe gerisine uçaklarla gayet somut silahlar, mühimmat

vb dağıtıyordu. İşte bu faaliyetlerin en yoğun olduğu yer Kuzey Kafkasya idi çünkü burada zaten tarihsel bir Rus düşmanlığı ve anti-Sovyetizm vardı. Burada çok sayıda asker kaçağı ve silahlı çeteler vardı. Ayrıca Sovyet kurumlarına karşı ekonomik sabotaj had safhada idi. Nazi savaş makinesi için bundan daha önemli bir sebep daha vardı: Bakü ve Grozni petrolü. O sırada tüm Sovyet yakıt tüketiminin üçte ikisini bu bölge karşılıyordu. Faşistler hem bu petrole ulaşmak hem de SSCB'yi bu kaynaktan mahrum bırakmak istiyorlardı. Cephe gerisinde ise Kizlar-Astrahan ve Mahaçkale-Grozni-Pyatigorsk-Armavir demiryolu hatları stratejik olarak çok önem kazanmıştı ve faşistler beşinci kolun bu hatları sabote etmesini istiyorlardı.

Öte yandan SSCB için tek tehlike bu beşinci kol faaliyetleri değildi. Aynı zamanda sınırdaki Türkiye ve İran da çok kaygı veriyordu. Özellikle Türkiye sözde tarafsız olmakla birlikte pratikte Alman müttefiki gibi hareket ediyordu. İnönü rejimi SSCB ile 1925 yılında imzalanmış olan dostluk antlaşmasına ihanet etmişti. El altından Almanya'ya krom gönderiyor, Alman gemilerinin ve denizaltılarının Boğaz'dan geçmesine izin veriyordu. İçeride yerli faşistler kudurmuştu. SSCB haklı olarak Türkiye'nin her an faşist Almanya'nın yanında SSCB'ye karşı savaşa girmesinden korkuyordu. İşte Kafkasya'daki stratejik mücadele ve Sovyet cephe gerisinin buradaki zayıflığı ile Türkiye'nin düşmanca politikası yüzünden Kafkas cephesi komutanlığı sınıra yakın yaşayan Türklerin potansiyel tehdidinden korkarak başkomutan Stalin'den sürekli onları göç ettirme izni istiyordu. Stalin ve Kızılordu genelkurmayı nihayet Kasım 1944'te bunun gerekli olduğuna karar verdi. Çünkü 1944 yazı beşinci kol faaliyetlerinin ve sabotajlarının zirvesi olmuştu." (http://haber.sol.org.tr)

Kısaca Kırım Tatarları özgülüne bakalım.

Devrim öncesinde, Kırım coğrafyasının Çarlık rejimi ve diğer devletler tarafından çok yakından bir ilgi ile 'takip' edildiği; devrimden hemen sonra, yenilen burjuvazinin Kırım'ı kendine 'üs alanı' olarak seçtiği ve 1920'e gelindiğinde sömürücü burjuvazinin 'kalesi' konumuna getirilmek istendiği vs. biliniyor. Kırım bağlamında, Lenin 1920 Kasım'ında şunları yazıyordu:

"Örneğin bugün Kırım'da sayıları 300.000'i bulan bir burjuvazi var. Bu, ileride spekülasyonun, casusluğun ve kapitalistlerin her türlü desteklenmesinin yatağıdır. Fakat bundan korkmuyoruz. Onları alıp parçalayacağımızı, itaatkar kılacağımızı ve değiştireceğimizi söylüyoruz." (Lenin, Cilt 8, sayfa 309-310)

Sosyalizm kuruluşu çalışması bu halkın yerleşik bulunduğu alanda da yürütüldü kuşkusuz. Bu bölgenin uzunca bir süre karşıdevrimci

faaliyetin merkezi haline getirilmesi, doğaldır ki farklı burjuva etkilerin sonraki dönemlere sarkmasında beraberinde getirdi. Sınıf mücadelesi perspektifine bağlı kalınarak, bu halk arasındaki zararlı düşünce ve pratiklerin giderilmesi için çalışıldı. Ne ki sosyalizmin kuruluşu çalışmalarına karşı düşmanlık çizgisini terketmeyenlerin kitlesel varlığı sürdü. Sosyalist devlet karşıtlığına soyunanlara karşı ‚kazanma' faktörünün işlevsiz kaldığı hallerde daha sert tedbirlerin alınması ihtiyacı doğdu ki bu yönde ilk pratik adım Lenin hayatta iken hayata geçirildi. Bu noktada; Halk Komiserleri Konseyi'nin 14 Kasım 1919'da çıkardığı 'kararname' ile, diğer şeylerin yanında "üretim ve ücret disiplininin yükseltilmesi ve sağlamlaştırılması amacıyla disiplin mahkemeleri"nin kurulduğu ve "Sendikalar, mevcut durum ve Troçki yoldaşın hataları üzerine" başlıklı makalesinde Lenin'in bu konuyu işlediği hatırlanmalıdır. 'Disiplin mahkemeleri'nin verdiği bazı cezalar şunlardı:

"...suçluları geçici olarak (en fazla bir ay) daha alt bir göreve vermek ya da «ağır kamusal çalışmaya» yollamak" veya "yoldaşlık disiplin mahkemelerine uymanın inatla reddedildiği durumlarda, mahkemelere bu kişileri fabrikadan çıkarma ve «bir toplama kampına gönderme» hakkı tanımıştı". (Lenin, Seçme Eserler, Cilt: 9, sayfa 565-notlar)

Bu bakış açısı sadece ve yalnız Lenin'e ait kişisel bir düşünce değildi; proletarya diktatörlüğü devleti tarafından da benimseniyordu ve dolayısıyla daha sonraki dönemlerde de savunuldu.

Şimdi gelelim Kırım Tatarlarının durumuna. Önce, Grover Furr'un konu üzerine yazdıklarından bir özeti aşağıda aktaralım; buna ihtiyaç var. Çünkü bir dizi spekülasyonun boşa çıkarılması açısından bir takım veriler gerekli...

1939 yılı itibariyla Kırım Tatarlarının nüfusu 218.000 kişidir. Nüfusunun %10'u, yaklaşık 22.000'i askerlik çağındaki erkeklerdir. Askere alınan Kırımlılardan 20.000'i SSCB silahlı kuvvetlerinden firar eder. 1944 yılında 20.000 Kırım Tatarı asker Nazi Almanya'sı saflarına geçer ve Kızıl Ordu'ya karşı savaşır. Sovyet karşıtı kitlesel ayaklanmalar çıkarılır.

Aynı bağıntıda şunların da yaşandığını görüyoruz:

„Çok sayıda Tatar köylüsünün ve Tatar öz-savunma taburunun Sovyet partizanlarına karşı inatçı bir biçimde çarpıştığı tartışma götürmez... hainler o yörede oturan insanları tanıyorlardı ve bütün kuşkulu kişileri (genellikle yurtseverleri) Alman polisine teslim ettiler." [(Alain W. Fisher, the Crimean Tatars, Stanford (ABD), 1978, s. 155, 157, 158). Aktaran: W. B. Bland, age., sayfa 197]

Görüldüğü gibi; açıktan Nazilerle işbirliği yapılmıştır.

Kırım Tatarları, sosyalist anavatanın Nazi Almanya'sına yenilmesi için kitleler halinde hareket etmişlerdir. Peki PdSB sosyalist devleti bunlara karşı ne yapmıştır? Daha fazla zarar vermemeleri amacıyla Mayıs-Haziran 1944'de yerlerini değiştirmek zorunda kalmıştır! Ne kurşuna dizmiş ve ne de hapislere ya da çalışma kamplarına göndermiştir. Ve daha fazla zararlı olamayacakları (yerlerinin değiştirilmesi, artık zarar vermeyecekleri anlamına gelmez) bir yerde, Orta Asya'da yerleşimleri sağlanmış kendilerine toprak verilmiş, hatta birkaç yıllığına vergiden muaf tutulmuşlardır. Ayrıca, iddiaların aksine, yer değişikliği kapsamına ‚tüm Kırım Tatarları' alınmamıştır; alınmadıklarına dair, bilgiye sahibiz. Aşağıda, burjuva yazarların konu hakkında verdikleri bilgilerden de Sovyet sosyalist devletinin soruna ‚toptancı' yaklaşmadığı görülecektir:

„Kızıl Orduyla mertçe savaşan ya da gerilla savaşı veren Kırım Tatarlarının hiçbir ayrım gözetilmeden yaşadıkları yerlerden çıkartıldıkları görüşü oldukça yaygın. Ama işin aslı böyle değil:

«Düşmana arkadan saldıran yeraltı örgütü üyeleri ve aileleri ‚zorunlu göç' kapsamından çıkartıldılar. (...) cephelerdeki Kırım Tatarı askerler ailelerinin zorunlu göç kapsamından çıkartılmaları için hemen başvuruda bulundular... Bu başvuruların büyük bölümü kabul edildi, örneğin E. Çalbaş'ın ailesinin Herson bölgesinde kalmasına izin verildi.»

1 Nisan 1949 tarihinde, SSCB İİB zorunlu göç dairesinin elinde, yaşadıkları yerlerden çıkarılmamış ve ülkenin çeşitli bölgelerinde özgür yurttaşlar olarak yaşayan 569 Kırım Tatarı olduğu bilgisi vardı." (G. Furr, age., sayfa 417)

Burada yazılanlar; konuya ‚toptancı' yaklaşılmadığını gözler önüne serdiği gibi, kimi Kürt milliyetçilerin *„Nazilere karşı savaşan Kürtler, savaş bitiminde köylerine döndüklerinde, ailelerinin Stalin tarafından sürgün edildiğini öğrenmiş olacaklardı"* türünden iftira ve karalamalarının beş paralık bir kiymet-i harbiyesinin bulunmadığını da yeniden ve çıplak şekilde orta yere koyuyor.

Ya da Çeçen-İnguş'ların durumuna bakalım.

G. Furr'un verdiği bilgiler çarpıcıdır; aktaralım:

1943 yılında Çeçen-İnguş ÖSSC'nde 450 bin civarında bir nüfusa sahiptiler. 40-50 bin kadar askerlik çağında erkek vardı. 1942'de, 14.576 erkek askere alınır ve askere alınanlardan 13.560 kişi, yani %93'ü askerden firar eder ve dağlardaki Sovyet karşıtı yasadışı gruplara katılır. Ve 1943 Şubat'ında Nazi Almanyası Kafkaslara doğru yöneldiğinde, „Alman yanlısı bir ayaklanma başlatanlar"da yine Çeçen-İnguşlardır.

„Çeçen ve İnguş nüfusunun büyük bir bölümünün Almanlarla işbirliği yaptığı şüphe götürmez bir gerçek" saptamasında bulunan G. Furr, hiç bir şekilde Stalin hayranı ya da PdSB sosyalist devleti politikaları yanlısı değildir. Yine, Furr'un aynı kitabında konuya açıklık getiren şu bilgileri de okuyoruz:

„Çeçen milliyetçilerinden biri «Svoboda» radyosuna verdiği röportajda 1943 yılındaki ayaklanmanın Alman yanlısı olduğunu ve amacının Kafkaslar'ı SSCB'den ayırmak olduğunu doğruladı: Çeçenler daima özgürlük ve özerklik için savaştılar ve 1943 yılının Şubat ayında avukat Merbek Şeripov ve ünlü yazar Hasan İsrailov önderliğinde dağlarda isyan ateşi yakıldı. Rusların Almanlarla savaşmasından faydalanmak isteyen Çeçenler silahlı yöntemlerle SSCB'den ayrılmak ve bağımsızlıklarını ilan etmek istediler." (age., sayfa 417-418)

Çeçenlerden, bugün aynı amaca sahip olanlar tarafından yukarıya aldığımız değerlendirmenin, çok açık ‚itiraf' anlamına geldiği tartışma götürmez. Benzer bir tutumun, daha doğru bir ifade ile 1937 ve II. Dünya Savaşı yıllarında, zorunluluktan yerleri değiştirilen bir kısım Kürdün, PdSB karşıtlığı bağlamında neler yaptıkları vb. üzerine somut bilgiler vermeleri; Sovyet Kürtlerinin „sürgünü" üzerine yürüyen tartışmalara katkı sunabilir. Ancak, ‚eski Sovyet Kürtleri' arasında şu ana kadar daha çok „büyüklerinin sürgün edildikleri" tarzında ailelerine haksızlık yapıldığı çerçevesinde ve esasta da duyumlara dayalı tek yanlı bilgiye ağırlık verme ve üstelik bunu da kişisel kin temelinde abartma anlayışı hakimdir. Konu hakkında arşivlere-belgelere ulaşma imkanının bulunduğu dikkate alındığında, bugüne kadar bir tek yerleri değiştirilenleri için hazırlanan yazı örneğinin dışında herhangi bir belge sunmayanların, buna rağmen sayfalar dolusu ve üstelik büyük bir öfke ve kinle saldırıya geçmelerini anlayabilmek gerçekten mümkün değil. Bu tür çevreler; ailelerinin Kafkasya'da Nazi faşist devleti için çalışanlarla birlikte hareket etmiş olabilecekleri, ya da doğrudan antiSovyet davranışlar içerisine girerek suça karıştıklarına ihtimal vermiyor ve bir bakıma o dönemin koşullarında pek çok bölgede karşılaşılan saf değiştirmelerin arasına ailelerinden de birilerinin katılması olasılığını hepten dışlıyorlar. Daha da ilginç olanı, hangi gerekçe ile yerlerinin değiştirildiği bağlamında, ailelerinin durumunun ne olduğu hakkında tek kelime yazmaya yanaşmıyorlar. Ve daha da kötüsü, siyasi çevreler de bu yanlış ve önyargılı tutumu kullandıkları için, sözkonusu yöntemle konuya yaklaşanların tavırlarını gözden geçirmeleri mümkün olamamaktadır. „Kürtler sürgün edildi" diyenler, adeta gecikmiş bir duygu sömürüsü yapmak için ısrarla gerçekliğe dair somut konuşmaktan ve yazmaktan

uzak duruyorlar. Olayın, „bir gece ansızın", „trenlerdeki perişanlık", „dağıttılar" vb. yanlarının sürekli öne çıkarılarak ifade edilmesi ve faturanın direkt Stalin'e kesilmesi gibi bir yöntemi tercih etmelerinden de anlaşılıyor ki sözkonusu çevreler bir süre daha aynı tutumu devam ettireceklerdir. Bizim için, yerleri değiştirilenlerin arasında gerçekte bu uygulama kapsamına alınmamaları gerekenlerin bulunup-bulunmadığının açıklığa kavuşturulması önemlidir. Şu ya da bu aileye ya da aile mensubuna, bireylere haksızlık yapıldığının açığa çıkarılması halinde ancak ‚haksızlık yapılmıştır' demek mümkün olabilir. Veriler, Kürtler arasında antiSovyet davranışların bulunduğunu güçlü bir biçimde ortaya koymaktadır. Çar despotizminin hizmetinde, İç Savaş esnasında Beyaz Generaller çetesinin yanında, kolektifleştirmeye karşı Kürt Kulak sınıf mensuplarıyla sosyalizme karşı savaşta, geleneksel kültürlerinin gerici yanlarını da hep yaşatma ısrarında bulunma, Sovyet ülkesi dışındaki Kürtlerle ilişkilenebilmek için Kızıl Ordu ile çatışmayı göze alabilecek kadar suç işleme cüretini gösterebilen vb. vs. Kürtlerin bulunduğu gözönünde tutulmalıdır. Ayrıca 1937'de ve 1944 yılında yerleri değiştirilenlerin bulundukları alanlarda antiSovyet hareketlerin varlığı unutulmamalıdır. 36-38 sürecindeki ‚arınma'lar üzerine yapılan araştırmalar sonucunda Kürtler arasında milliyetçi ve karşıdevrimci tutum ve davranışların somut bir şekilde açığa çıktığı görülmüştür. Tüm bunları yok saymak mümkün değildir.

Yerleri değiştirilenler üzerine özel bir çalışma olmadığından, konuyu daha fazla uzatmanın bir yararı yok. Her şey belgelerde mevcut. Bazılarına belge de gerekmiyor ki epey bir zamandır moda olan da bu! Ayrıca isteyen arzuladığı içerikte „sürgün" hikayesini ve tarihini zaten yazabildiği kadar yazmış; yeniden yazanların, ikinci baskılara kattıkları yeni bir şey yok. Kim ne yazdı/yazıyordan çok, PdSB sosyalist tarihi üzerine kim ne yazdı/yazıyor hususu bizi ilgilendiriyor. Dolayısıyla, mensubu bulundukları şu ya da bu halkın „sürgün" tarihini yazacaklara da aynı perspektiften yaklaşıyoruz.

Şimdilik, bu ara başlık altında yazacaklarımıza Stalin'le uzun süre beraber çalışmış Molotov'un sözlerini de katarak PdSB dönemine ilişkin gerçeğe ulaşma isteğine sahip dürüst ve samimi insanlara karşı sorumluluğumuzu -bir nebze- yerine getirebiliriz.

1970 Nisan'ında kendisiyle yapılan bir röportajda, „Halkların sürgünü" bağlamında Molotov şöyle diyordu:

„- Savaş sırasında bazı halkların tamamının toplama kamplarına gönderilmesini nasıl açıklıyorsunuz?

- Bugün kendimizi çok açıkgöz zannediyoruz. Her şeyi biliyoruz, o zamandaki her şeyi birbirine karıştırıyoruz, zamanı tek bir noktaya topluyoruz. Oysa farklı dönemler oldu. Savaş sırasında durum öyleydi ki, kitlesel kopmalar olduğuna dair bize haberler geliyordu. Kafkas taburları cephede karşı tarafa geçip bizi sırtımızdan vuruyordu. Bir ölüm kalım meselesiydi ve olayları yakından inceleyecek geniş zamanımız yoktu. Tabii, masumlar da yollandı. Yine de benim düşünceme göre o dönemde doğru yaptık. 23.04.1970." (Feliks Çuyev, Molotov Anlatıyor, sayfa 258)

Sonuç olarak, G. Furr'un *„Gönderilen halkların nüfuslarının büyük bir bölümü aktif ya da pasif olarak Almanya'ya destek veriyordu."* (age., sayfa 110) tespiti gerçeğin en özlü ifadesidir. Bütünüyle olağanüstü şartlarda ve mecbur kalınarak hayata geçirilen kitlesel yer değiştirme operasyonu; Alman faşizmi ile işbirliği yapanlara ve sosyalizm karşıtlığını Nazilerle birlikte hareket etme düzeyine vardıranlara, eylemleriyle düşmanın saldırılarını kolaylaştıranlara yönelik olarak alman geçici tedbirler, özelde ise kaçınılmaz hale gelen bazı alanlara özgü kitlesel yer değişikliği politika ve pratiği doğruydu.

PdSB'nde Kürtlerin „sürgün edildiği" üzerine bazı iddialar ve gerçekler...

89/91'deki gelişmelerin ardında, Kürdistan'ın Kuzey parçasındaki politik çevrelerin hemen hepsi "70 yıllık sosyalizm tarihi" ile bağlarını koparmak için yaptıkları hazırlığı bir çırpıda ortaya döktüler. O ana kadar gerçekten de komünizm için savaşım perspektifine sahip bulunmayan bu tip kesimler komünizme küfre erken bir tarihte başlamaları hiçte garipsenmedi. Çünkü benzerleri; Rus, Çek, Macar ve diğer sözde sosyalist ama gerçekte boğazına kadar bürokrat kapitalist ülkelerden Batı'ya kaçarak sosyalizmin, üstelik Kruşçev-Brejnev türü sahte sosyalizmin ne kadar kötü ve barbar olduğu, buralarda insan haklarının ayaklar altına alındığı, kapitalizm üzerine demokratiklik vaazlarının eksik edilmediği ve Batı'nın keşfedildiği bir zaman diliminde, böylelerin ‚bizimkilere' düşüncelerini aktarmaları [zerketmeleri de denebilir!] hiçte zor olmadı. Kimi, komünist söylemi, diğeri sosyalist lafzı vb. terkederek, hızla sosyaldemokrasinin faziletlerini keşfe çıktığı yenilgi yıllarında, bu antikomünist dalganın bizdeki bir takım örgütlere-çevrelere sirayeti uzun sürmedi.

12 Eylül askeri faşist diktatörlüğü zaten pek çoğunu 'arayış' içerisine sokmuş, öyleki içlerinde 'tanrılarını aramaya çıkanlar' bile olmuştu. Böyleleri, bilinen 89/91 yıkımı ile birlikte, sosyalizmin, kendi tanımlarıyla "reel sosyalizmin" ama özelde de "Stalin türü sosyalizmin"

ne kadar kötü olduğu propagandasını örgütlemeye koyuldular. Yalnız da değillerdi; aynı tarihte modern revizyonizmin okulundan geçmiş ve olan-bitene bizzat "tanıklık" etmiş, üstelik Batı'da belli bir saygınlık kazanmakta zorlanmayan okumuş, yazar, eğitimli ve titr sahibi bir kesim de kendilerine katılınca artık istediklerini yapabilirlerdi. Öyle de oldu ve kısa sürede hemen herkes birbirinin aynısı ideolojik-teorik zeminde buluşmada gecikmedi. Bu buluşmayı geciktiren bir tek şey olabilirdi: SSMLS perspektifine sahip komünistler. Ne yazık ki böylesi bir çizgiye sahip gücün yokluğu, işlerini olabildiğince kolaylaştırdı. İşte bu gelişme sürecinde geçenlerin önemli bir kısmı antiStalin saldırılarına her gün yenilerini ekleyerek bugünlere kadar gelebildiler. Bunlardan bazıları her ne kadar öncelleri kadar [„Gulag Takımadaları" gibi] sürgün hikayelerine edebi derinlik kazandırma yeteneği gösteremeseler de; Kürt işçi ve emekçi kitleler üzerinde tahripkar bir etki bıraktılar.

PdSB döneminde Kürtlerin "sürgün" edildiği üzerine çok sayıda çevrenin, bireyin yazı ve değerlendirmeleri var. Hepsini bu çalışma içerisinde ele almak mümkün değil. Ancak bir kaçının yaklaşımları üzerinde duracağız.

Felat Dılgeş

Haftalık Roja Teze gazetesi yazarlarından Felat Dılgeş, 10 Mart 2000 tarihli "Kuro, de hema mêr bû!" başlıklı yazısında şunları yazıyordu:

"Derdê min, ne teoriya Soyalîzmê ya reben, mesûm û bêrî ye; ez dijminatiya wan dewletên ku xwedênegiravî Sosyalist bûn û şikir hilweişiyan dikim. Çimkî ev rejîm dijminê gelê Kurd bûn û di bindestkirina vî gelê reben de rolê wan ne hindik bû."

Bravo doğrusu; 60-70'li yıllarda sosyalizm kisvesi altında sosyal emperyalist Sovyetler Birliği'nin Kürt ulusal mücadelesine karşı yaptığı düşmanlığı, ancak 30-40 yıl sonra, 2000'lerde görebilmiş! Böylelerine, öncelikle 'günaydın' demek gerek!

Sosyalizm adına, Kruşçev-Brejnev önderliğinde sosyal emperyalizm ve bürokratik kapitalizmin tesis edildiğini -en azından- 1960-1990 arasında duymayan kalmadı. Kürdistan'da da (yer yer çok sert tartışma ve gelişmeler de dahil!), SSCB'nin niteliği ve SBKP'nin ideolojik-teorik çizgisi hakkında 1956'dan önce ve sonra ayrımının karakteristik ve niteliksel farklılığı üzerine; sınırlı olmak kaydıyla sosyalizmden geriye dönüş konusunda ve tüm bunlarla birlikte pratik tutum bağlamında vb. bir süreç yaşandı. Kuzey'de az-çok politika ile ilgili herkes bu durumu bilir. Yazısından anlaşıldığı kadarıyla sözkonusu

otuz yıllık sürede, yazarın adına sosyalizm dediği bizim ise bürokratik kapitalizm ve sosyal emperyalizm dediğimiz Moskova merkezli sistemin hakimiyetindeki ülkelerde olan biten hakkında asgari bilgiye sahip. Yazarın sosyalist dediği-bildiği ülke(ler)nin, örnekse dış politika da dört parçadaki Kürt ulusal mücadelesine karşı düşmanlık çizgisinde hareket ettiği açık ve net bir şekilde ortada. Güney ve Güneybatı'da BAAS sömürgecilerini ayakta tuttuğu; Türk sömürgeciliğini ekonomik bakımdan tahkim ettiği ve Kürt ulusal sorununun çözümünü istemediği; İran politikasını emperyalist devletlerle dalaş üzerine kurduğu vb. hakkında yazarın bilgi sahibi olmadığı söylenebilir mi? Peki ya Afganistan işgalini, Ethopya gericiliğini ayakta tutuşunu, MIG'lerin peşmergeleri bombalamasını vs. hatırlamamak mümkün mü? Anlaşılan, Dılgeş gibiler hala dünün faturasını Stalin'e çıkartıp, Kruşçev-Brejnev dönemini aklama yoluna giderek, dünlerini pür u pak gösterip kendilerini temize çıkarmak istiyorlar.

Şu sözler de, Dılgeş'e ait:

"Belkî li xweşa hin dostan naçe, belê ez Stalîn wek zilamekî mirovkuj, zordar û diktatorekî dibînim. Bi ya min, hovîtî li ser navê Faşizmê jî bê kirin hovîtî ye, li ser navê Sosyalizmê jî bê kirin, hovîtî ye." (aynı yerde)

F. Dılgeş, aynı makalesinde, romantizmle karışık sosyalizmi çok sevdiğini, ve fakat sevdiği sosyalizmin Kürt düşmanı olduğunu farkettiği için, sevgisini geri aldığını falan yazıyor. İlginçtir, sevdiğini söylediği ve sonradan caydığı sosyalizm Kruşçev-Brejnev dönemini kapsasa da, o, ısrarla konuyu Stalin'e getirip, "ha sosyalizm, ha faşizm" derekesinde zırvalamayı tercih etmiş.

Kruşçev-Brejnev peşine katılıp sahte bir sosyalizm oyunu sahneleyenlerin dürüst davranmadıkları kesin. Ve şimdilerde dürüst davranmadıklarını gizlemek amacıyla bütün "suçu ve sorumluluğu" Stalin'e yüklemeleri de yine samimi değil. Konuya yaklaşımda dürüstlük erdemini yakalamaktan aciz böylelerin, ayrıca ideolojik-teorik-politik demagojileri üzerine filan durmaya değmez.

Dılgeş'in hezeyanları, aynı makale içinde bizzat Stalin'in kişi olarak Kürtleri "sürgüne gönderdiği" mavalı ile son buluyor. Dılgeş'in kurgusuna kalırsa, hikayedeki olay şöyle gelişiyor: Stalin, bir Kürdü Sibirya'ya sürgüne gönderir; ardından bir başka Kürdü aynı yere sürgün yollar ve enterasandır sonradan giden Kürt, önceki Kürdün evine konuk edilir. Hikaye ya bu; tesadüfe bakın ki evde Stalin'in portresi asılıdır ve masal fotoğraf etrafında sürgünle harmanlanarak sürer. İnandırıcı olması için ama, oyunda farklı iki kişiliğe rol verilir; biri sürgüncüye ateş

püskürtmektedir ve portrenin asılı oluşuna anlam verememektedir; ancak evin sahibi kendini sürgün etse de, Stalin'in "Kuro de dema mêr bû!" (yiğitliği ve cesareti) yanıtında ısrar eder!

İşte, akıllara ziyan bu tür deli saçmalıkları üzerinden marksizm-leninizmin klasiği Stalin ve önderliğindeki ilk sosyalizm kuruluşu deneyi ve insanlık tarihinde insanın özgürleşmesi yönündeki büyük tarihi pratik sorumsuzca ve alenen karalanıyor, çarpıtılıyor...

Kemal Burkay

Rafet Ballı'ya verdiği röportajda, konu hakkında şu değerlendirmeyi yapıyor:

*"**Sovyetlerin bugünkü tutumunu nasıl buluyorsunuz?***

*Burkay: Önce şunu belirteyim. Sovyetler Birliği, kimi yanlış uygulamalara uğrasalar da, Kürtlerin **nisbeten özgür yaşadıkları** bir ülkedir.*

Ama orada da 1937'de sürgün oluyor. Prof. Nadir Nadirov anlattı.

*Burkay: Anlıyorum. Yanlış uygulamalar orada da olmuş. Ama o dönemde bile **Kürtlerin tümü sürülmedi.** Örneğin, Yezidi Kürtlere dokunulmadı. Sürgün, Azerbaycan'daki Müslüman Kürtlere uygulanan **yanlış bir politikaydı.**"* (Rafet Ballı, age., sayfa 374)

Soruya verdiği yanıt, Kürtler sözkonusu edildiğinde artık SB'ni savunma eyleminin sonuna yaklaşıldığını tespit etmek mümkün. Üstelik PdSB ile MrSB ayrımı yapmaksızın, ve Kürtlere dair yanlış politikaların baştan sona aynılık gösterdiğini iddia edecek düzeyde açık bir dil kullanarak. Adeta, daha sonra söyleyeceklerinin ilk mesajını verircesine SB coğrafyasındaki Kürtlerin *"nisbeten özgür yaşadıkları"* tespitini yapma ihtiyacı duyuyor. Konumuzla bağı çerçevesinde, PdSB dönemi için dediklerinin bütünüyle yanlış olduğu kesin. Hayır, Ekim Devrimi'nden başlamak üzere, 1950'lerin ortalarına kadar Sovyet Kürtleri de diğer Sovyet halkları gibi devrimin ve sosyalizmin tüm imkanlarından yararlanarak, Kürt halkının tarihinde ilk kez özgür yaşam imkanına kavuştular. Kemal Burkay'ın önceki yazılarında da bu gerçeklik kabul edilmektedir.

PdSB'nde Kürtlerin sürgün edildiği tezi bütünüyle önyargıdan ibarettir. Şimdilerde, hemen herkesin ağzından düşürmediği "Kürtler sürgün edildi" savı kanıtlanamaz [ve hala da kanıtlanamamış] bir iddiadır. Bugünlerde kimilerinin "belge" diye sunduğu bir takım resmi evrakın kanıt niteliğiyle bir alakası bulunmuyor. "Belge" diye takdim edilen evrakta da görüldüğü gibi, konu tastamam *bireyler* nezdinde cereyan

etmiştir. Gerçek durumun ne kadar farkında olduğundan ve daha sonraki görüşlerinden bağımsız olarak, Burkay'ın "Kürtlerin tümü sürülmedi" saptaması da, dediklerimizi doğruluyor.

1937'de yer değişikliği kapsamına alınan bazı Kürtlerin günümüz Kürt çevrelerine kalırsa, „Kürtler sürgüne gönderilmiştir". „Kürtler" genellemesi ile, gerçeğin, yani bir takım suçlar işlemiş belli sayıda küçük bir insan kitlesinin yerlerinin değiştirildiği olgusu hasıraltı edilmek isteniyor. Sosyalist tarihi çarpıtmayı kendilerine iş edinenlerin, gayet bilinçli olarak yüzdeye bile giremeyecek kadar az sayıda insanın yerlerinden alınmalarını ve başka alanlara yerleştirilmelerini tüm milliyet, Kürtlerin tamamı şeklinde lanse etmeleri elbetteki tesadüfi ya da farkında olmadan bir yanlışa düşme filan değildir. Genelleme yapan böyleleri, ısrarla Sovyet Kürtlerinin sayısının bilinenden bir kaç kat fazla göstererek, bu sayının büyük bölümünün „Stalin tarafından sürgün edildiği" senaryolarına inandırıcılık kılıfı geçirmek istemektedirler. Öyle ya; nüfus fazla olunca, sürgün edilenler de fazlalaşıyor! Kürt milliyetçilerin Sovyet Kürtlerinin nüfusunu bir kaç yüz bin, hatta milyona yakın göstermeleri işte sözkonusu Stalin düşmanlığına inandırıcılık kazandırmak amaçlıdır.

Milliyetçilerin tercihi kavramla yazacak olursak, 1937'de „sürgün" edilen Kürtlerin sayısı 1325 kadardır. 1937'de yerleri değiştirilen, iç kesimlere taşınanların arasında, antiSovyet icraatlarda bulunanların sayısı hakkında şu an için kesin rakamlar yoksa da, „sürgün" edilenlerin arasında sosyalizm karşıtlığı yapanların çoğunluğu oluşturduğu, konuyla ilgili belge ve değerlendirmelerde mevcuttur. Sayıları 1325 (N. F. Bugay) kadar [Bazıları, bu sayıyı 6 bine çıkarır!] olan bu Kürtlerden, şu hareketlerde bulunanlar olmuştur:

"Aras suyunun her iki yakasında kalan akraba Kürtler, aile ziyareti amacıyla gevşek sınırları ihlal ederken, birkaç defa sınır güvenlik güçleri tarafından ufak-tefek çatışmalara da girmişlerdi. Mamkê aşiretinden olan Basoyê Ozmên ve yanındaki birkaç kişinin 1937 yılında sınırı geçerken Rus sınır güvenlikçileri ile girdiği çatışma sonucunda birkaç kişinin yaralanması ve yaşamını yitirmesi, istihbarat raporlarına yansıdığı gibi halkın diline düşmüştü." (Hêjarê Şamîl, Knyazê İbrahim ve Kürtler, sayfa 18-19)

Bu bilgiyi aldığımız kaynak; PdSB hakkında ve özelde ise Stalin için olabildiğince karşıt bir zeminde (SSCB gerçekliğini inkardan gelip yerine "Rus" söylemini tercihi, yazar ve benzerlerinin antiSovyet önyargılarını fazlasıyla deşifre ediyor!) hareket etmektedir. Kitabın yazarı PdSB'ni "Sınır bölgelerini güvenlik altına alma" adı altında "Stalin

Moskova'sı"nın Kürtleri sürgün ettiğini iddia etse de; kendisinin ve benzerlerinin verdiği bilgilerden de anlaşılıyor ki komünistler Kürtleri değil, Kürt etnisitesinden sosyalizm karşıtlığı pratik ve potansiyelini taşıyanların küçük bir kısmını yer değiştirme kapsamına almıştır. SSCB yasalarına karşı gelen, 1937 koşullarında „bin yıllık geleneklerine bağlılığı" marifet sayan ve doğru buldukları yönde davranışlar içerisine girerek sosyalizm kuruluşu faaliyetinin önüne dikilen; yine aynı geleneğin sonucunda akrabalarıyla buluşmak amacıyla sınır ihlalleri yapan, arzuladıkları şekilde ,akrabacılık oyunu' sergileyerek kendi içlerindeki arkaik ilişkileri muhafaza eden ve bu somut pratikleri sistemleştirenler hakkında sosyalist devleti bilgilendirmeyi gerekli görmeyen, koruma güdüsü ile hareket edip, suçlu kesimin etrafında ,koruma zinciri' oluşturan potansiyel kesimin de dahil edildiği az sayıda Kürt kökenli suçlu insanın başka yerlere yerleştirilmeleri yanlış değildir.

Sosyalizm koşullarında, bu tür icraatlarda bulunanların suç işledikleri tartışma götürmez. Dönemin koşulları dikkate alındığında; bu insanların hala eski kültür, gelenek ve akraba alışkanlıklarını sürdürmekte ısrar ettikleri ve bunun üzerinden tahripkar pratiklere yöneldikleri görülüyor. Bu pratikleri gözönüne getirildiğinde, alınacak tedbirler arasında yerlerinin değiştirilmesinin de bir alternatif olarak görülmesi ve tercihin bu yönde kullanılması, o anın özgül koşulları çerçevesinde gerçekleşmiştir.

Ancak, yer değiştirmelerde yerel yönetim organlarının gereken koşulların yaratılması bağlamında yeterince çaba gösterdikleri görülmüyor. Özellikle de çok kötü şartlarda yolculuk yapmalarına yerel yetkililerin yolaçtığı açık. Dönemin zorlukları biliniyor; yer değiştirme olayının bugün ulaşılan olanaklar-imkanlar penceresinden değil, o günün şartlarıyla bağ içinde ele alınması gerekir. Her halükarda, yerel yöneticilerin kusurlu davrandıkları [günümüzde, bu kusurları „kara vagon" pratikleriyle eş değerde gören/gösteren istismarın haklı bir tarafı yok] ortada ki gelişmelerle ilgili belgelerde de bunu tespit etmek mümkün. Örnekse, 9 Aralık 1938'de SSCB Dış İşleri Halk Komiserliğine, Kazakistan SSC'nin ilgili biriminin gönderdiği bir telgrafta şöyle yazar:

"Ulaşan trende tam bir düzensizlik hüküm sürmüştür. Yerinde doğru bir düzenleme yapılmamıştır; insanlar ve eşyalar ayrıştırılmamıştır..." (aynı yerde, sayfa 21)

Bir diğer örnek: Kazakistan SSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanı H. Undasınov'un 20 Ocak 1939 tarihli mektubunda şunları okuyoruz:

"Göçmenler, kış koşullarına kesinlikle uygun olmayan, tamamıyla anti sıhhiye durumdaki genel barakalara ve baraka tipli özel odalara yerleştirilmiştir. Bunun sonucunda tifo ve yaygın sıtmalar kayda alınmıştır. Göçmenlere normal erzak temini yapılamamaktadır. Yöneticiler göçmenlere kış için yanacak vermemiştir." (aynı yerde, sayfa 21)

Yerlerinin değiştirilmesinin zorunluluğu, hiç bir şekilde bu kapsama alınanlara yukarıda aktardığımız pratiği dayatmayı meşru kılmaz. Hayır, faraza tümü karşı devrimci bir nitelikte olsa bile, işaret ettiğimiz muameleye başvurulmaması gerekirdi. Belirttiğimiz olumsuz pratik tutuma başvuran yerel yöneticilerin bu davranışı öğrenildiğinde, belgelerden de açık bir netlikte görüldüğü gibi tavırları mahkum edilmiştir.

Devam edelim...

Burkay'ın Azerbaycan'daki müslüman Kürtlere uygulandığını iddia ettiği sürgün belirlemesi de yanlıştır. Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde yaşayan Kürtlerin, bir bütün yerlerinden alınıp başka bölgelere yerleştirildikleri iddiasının tarihsel gerçeklerle hiç bir ilgisi bulunmamaktadır.

Sosyalizmin inşasının vardığı düzeyi gözardı edip bir çırpıda Azerbaycan'daki Kürtlerin tamamını 'müslüman' ilan etmesi, tarihsel gerçekliklerle uyuşmamaktadır. Kendisi de çok iyi bilir ki, Sovyet toplumunda, değişik halklara mensup insanlar arasında dinsel ve etnik kimliklerini hepten ve üstelik bilinçli bir şekilde aşarak [muazzam kültürel devrimlerin katkısıyla], yeni insan kimliğini edinenlerin varlığı çarpıcı bir olgudur.

Genel olarak SSCB tarihi sözkonusu edildiğinde, dün dediklerini bugün unutanlara sıkça karşılaşıyoruz. PdSB'nde Kürtlerin durumunun tartışıldığı bağıntıda da bu 'unutkanlık' çok yaygın bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Burkay'ın, 1989 Ekim'inde söylediklerini yukarıda aktardık. Haziran 1976'da yazdıklarını da aktaralım; şöyle diyor:

"Emperyalist ülkeler, karşı-devrimcilerin safında Sovyetler Birliği'ndeki iç savaşa katıldılar ve eski düzeni geri getirmeye çabaladılar. Bu çabalar başarıya ulaşamadı. Daha sonra bu ilk sosyalist ülkede hep bir karşı-devrim beklediler ve bunu kolaylaştırmak için ajanların çabalarına, sabotajlara, suikastlare hız verdiler. Bu çabalar da istenilen sonucu vermedi ve Sovyetler Birliğinde sosyalizmin kuruluşuna geçildi." (Kemal Burkay, SES ve Türkiye'de Maocu Akım, sayfa 68)

Karşı devrimcilerin saflarında Kürtlerin bulunmadığını kim iddia edebilir? Eski düzeni geri getirmeye çalışanlar arasında, Beyaz Orduların

generallerinin emrinde, Çarlık rejimini geri getirmek isteyenlerin arasında Kürtler de vardı. Emperyalistlerin beklediği ve umut bağladığı içteki karşı devrimin saflarında Kürtler de bulunuyordu. Sosyalizmin ülkesini yıkmak amacına sahip ajanların, sabotajcıların, suikastçilerin arasında Kürtlerin bulunmadığı iddia edilemez. Evet, Kürt etnik kimliğine sahiplerinde yeraldığı bu karşı devrim güruhu umduğunu bulamadı. Peki, sözkonusu karşı devrimci güruha ne yapılmalıydı? Kürtler de içlerinde var diye cezalandırılmamalı mıydılar? Burkay'ın sıraladığı karşı devrimin güç ve yöntemlerini uygulayanlar açığa çıkarıldığı ölçüde gerekli cezalara çarptırıldılar. Nitekim karşı devrimin içinde yeralanlara, yardımcı görevlerde bulunanlara suçları ağırlığında ayrı ayrı cezalar verildi.

"Sürgünler", bu perspektifle değerlendirilmelidir.

Şu ya da bu halka ait bir ölçüde kitlesel boyuta varan ve bütünüyle olağanüstü koşulların sonucu kaçınılmaz hale gelmiş zorunlu yer değiştirmeler ise, ancak özgünlükleri dikkatle incelendikten sonra anlaşılabilir. Bu inceleme içerisinde, Büyük Anavatan Savaşı esnasında Nazi Almanyasının ileri karakolu görevine soyunan Volga Almanları ve benzer örneklerde de görüldüğü gibi, koşullarla bağı çerçevesinde soruna yaklaşıldığında PdSB devletinin ilkesel bir yanlışa düşmediği kavranacaktır.

Kemal Burkay'ın bugünkü tavrının daha iyi anlaşılabilmesi için, dün neler söylediğine bakmakta yarar var. İnceleme konumuzla direkt bağlantılı değerlendirmelerinden birini, Ekim 1973'de, "Hıdır Murat" [Oral Çalışlar'a verdiği röportajda, bu mahlasla yazdığını açıklıyor.] imzalı çalışmasında görüyoruz. Şunları yazıyor:

"Kürt halkının Sovyetler Birliği ile dostluğunu pekiştiren başka sebepler de vardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında İran'da kurulan Mahabat Kürt Cumhuriyeti'ne tek dostça ilgiyi Sovyetler Birliği göstermiştir. Yine emperyalistler ve üç ırkçı devletin askeri güçleri tarafından sıkıştırılan Irak Kürt lideri Mustafa Barzani ile yanındaki 500 Kürt savaşçının, 1947 yılında Sovyetler Birliği'ne sığındıkları ve orada 1958 Irak devrimine kadar konuk kaldıkları hatırlardadır. Fakat bunlardan daha önemlisi Sovyetler Birliği'nde yaşıyan soydaşlarımızın durumudur.

Bilindiği üzere 17 milyonluk Kürt ulusunun küçük bir kesimi, 200 bin kadarı Sovyet Ermenistanında ve öteki Kafkas cumhuriyetlerinde yaşamaktadır. Kürt Halkı içinde baskı altında olmayanlar yalnız bu soydaşlarımızdır. Onlar, Sovyetler Birliği'nin diğer halklara tanıdığı tüm haklardan yararlanmaktadırlar. Onlar kendi dilleriyle öğrenim yapan okullarda okuyorlar, kendi dilleriyle kitap ve gazete çıkarıyorlar. Erivan

radyosu Kürt diliyle yayın yapıyor. Bu nedenlerle, sayıca az olmalarına rağmen, içlerinde isim yapmış yazarlar, bilginler yetişmiş bulunuyor. Burada gelişen Kürt dili, kültürü, tüm Kürt ulusu için bir umut ve sevinç kaynağı oluyor.

Sovyetler Birliğindeki Kürtlerin de tüm Sovyet yurttaşları gibi insanca yaşadıklarını; işsizlik, toprak derdi, sömürü diye birşey tanımadıklarını eklemeye lüzum yoktur. Aras nehri'nin belirlediği sınırın bu yanında başka hayat, öbür yanında başka bir hayat vardır. Bu yanda zulüm, işsizlik, açlık, karanlık, hastalık; öbür yanda özgür ve sağlıklı bir toplum, bakımlı ve ışıklı bir toprak, bilgi ve teknik vardır. Sınırın bu yanındaki Kürt Halkı, bütün bunları görüyor, biliyor." (Hıdır Murat, age., sayfa 199-200)

Bu satırlarda, hiç bir abartma yok, bilakis gerçek durumun çok sınırlı bir tespiti ve aktarımı var. PdSB'ndeki Kürt yurttaşlar, ilk kez sosyalizm koşullarında mükemmel denebilecek iyi bir yaşam sürdürmüşlerdir, üstelik iç savaşa, içteki karşıdevrimci güruha, faşizm-emperyalizm saldırganlığına karşı mücadele içerisinde...

H. Murat'ın adı geçen kitabında PdSB'nde Kürtlerin sürgün edildiği iddiasını göremedik. H. Murat çizgisindeki anlayış, Sovyetlerde Kürtlerin sürgün edildiği iddiasını çok sonraları keşfetti ki, söylenilenleri aşağıda aktarıyoruz.

Ağustos 1992'de "Kürtler ve Kürdistan" kitabında Burkay'ın yazdıklarına bakalım:

"1937 yılında ise Kürtlerin bir bölümü, ortada bir neden olmadığı halde, o günkü yönetimin sürgün modasına uygun olarak kitlesel biçimde sürgün edildiler ve çeşitli cumhuriyetlere dağıtıldılar." (sayfa 30)

Burkay, "sürgün modası"ndan bahsediyor! İlginç!

Önceki düşüncelerini, değerlendirmelerini aktardık. İki ayrı yaklaşım arasındaki bariz fark açıkca ortada; fazla söze gerek yok. Ancak 'küçük bir sorunun' varlığına işaret etmek zorundayız; o da şu: „Moda haline getirilen kitlesel sürgün" iddiaları, kötü ünlü "Gulagtakımadaları" söylenceleri de dahil, emperyalist propagandanın ürünü idi. Emperyalist propaganda merkezlerinin bu modayı icat ettiği ve aynı moda üzerine çok yoğun ve uzunca bir zamandan beri (Ekim Devrimi ile birlikte başlatılıp bütün bir PdSB tarihi boyunca) faal çalışıp pek çok akılalmaz fantazi eşliğinde günlük olarak mütemadiyen işlediğini -hemen- herkes bilir. Görece herkesin bildiğini, MrSB ile yakın ilişkilere sahip bulunduğu halde Burkay nasıl oluyorda bilmiyor? 89/91 sürecinin yaşanması ve ancak bu ortamda gerçekleri öğrenebildiği iddia edilebilir mi? Hayret

verici olsa da, kendisi öyle iddia ediyor; "Kürtler ve Kürdistan" kitabına düştüğü dipnottaki şu sözler Burkay'a ait:

"(1) Üç-beş yıl öncesine kadar Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin genel uygulaması konusunda olduğu kadar ulusal soruna ilişkin olarak da düşüncelerim farklıydı. Ben de o dönemde, çoğu kişi gibi, işlerin yolunda gittiği kanısındaydım. Bu, bilgi eksikliğinden kaynaklanıyordu. Örneğin daha iki yıl öncesine kadar, bu ülkede Kürtlerin de sürgüne tabi tutulduğu bilinmiyordu." (sayfa 247)

Ama tüm SSCB tarihi boyunca, ulusal alanda „işlerin yolunda gitmediği" yani sizlerin ancak 89/91'den itibaren görebildiklerinizi burjuvazi öteden beri dillendirip duruyordu. Burjuvazinin PdSB'ne ilişkin iddiaları bizzat dönemin komünistleri tarafından geri çevrildi. Bu tarihten öğrenmek mümkündü; ve burjuvazinin saldırılarından da öğrenmek gerektiği bilinmeliydi! Ayrıca, MrSB'nde işlerin yolunda gitmediği tarzında değil, dosdoğru sosyalizm adının ardına gizlenen modern revizyonizm önderlikli bürokratik-kapitalist bir ülke haline dönüştürülen yerde sosyalizm adına beklentilerin boşunalığı üzerine komünistler ve komünizme eğilim duyan çevrelerce çok şey yazıldı-çizildi. Anlaşılan o ki bunların da hiç bir ders çıkarıcı yanı olmamış! Diğer yandan, 'çoğu kişi gibi' söylemiyle ifade edilen bir 'mazaret' Burkay'ın konumunda ikna edici olmaktan uzaktır. Stalin'in ismini vererek "ulusal baskının çeşitli biçimlerini geri getirdi" (aynı yerde, sayfa 246) tespiti yapan biri açısından 89/91 sürecinde ortaya çıkan tabloyu beklemesi gerekmezdi. Başka bir şey değil, "ulusal baskı"dan bahsediyoruz ve böyle bir durumda 'bilmiyordum' gerekçesine sığınmanın anlayışla karşılanması mümkün değildir. Ve öyle anlaşılıyor ki, geçmişte, Burkay tüm SSCB tarihini eleştirmeyi, eleştirel çerçevede kalarak sorgulamayı vb. aklına bile getirmemiş...

S. Çiftyürek

"SSCB'de, Kürtlerin sürgün edildiği"ni savunanlardan biri de, „komünist" iddiasındaki S. Çiftyürek'tir. Daha önce değil, çok sonra, ancak 89/91 gelişmeleri ile birlikte „Kürtlerin sürgün edildiğini" görebilen bu arkadaş göre, yalnız Kürtler değil, başka halklarda sürgüne gönderilmiş ve bunun nedeni de Leninist ulusal politikadaki „sorunlardan" ileri geliyormuş! „Halkların sürgünü" bağlamında yazdıkları şöyle:

"SSCB bünyesinde ulusal sorunun çözümü yönünden hiç bir sorun kalmamıştı ve hiç bir haksızlık yaşanmamıştır denilemez. SSCB'nin ilk kurulduğu yıllarda Orjonikitze ve Stalin'in Gürcistan'da kullandığı

şiddet politikası, daha sonra II. Dünya Savaşının devam ettiği koşullarda, Alman faşizmi ile işbirliğine girdiler ya da girebilirler kaygılarıyla, Kırım Tatarlarının, Çeçen, Kürt, Ahıska... gibi Kafkasya'da yaşayan ulusal azınlıkların Orta Asya'ya kitleler halinde gönderilmeleri (ki 1954'te çıkarılan yeni bir yasa ile geri yurtlarına dönebiliyorlar); dünya çapında gericiliğin ve güçlü emperyalist devletlerin varlığının da dayattığı güçlü devlet olgusu eğiliminden hareketle yetkilerin birleşik merkezi iktidarda toplanması ve dolayısıyla yerel cumhuriyetlerdeki iktidarların sınırlı yetkilere sahip olmaları gibi nedenlerden dolayı emperyalizmin ve bölge gericiliğininde hep destekleyip kışkırttığı Kafkas ve Baltık ülkelerindeki milliyetçilik tamamıyla eritilemedi. (...) Gerek SSCB'nin kurulmuş bulunduğu ilk yıllarda, gerekse daha sonraki yıllarda, komünistler ve iktidarları, milliyetçi yönelişlere karşı yer yer zor da kullandılar." (age., sayfa 453)

Volga Almanları, Çeçen-İnguş'lar üzerine yukarıda kısaca değindik. Baltık Almanları bağlamında Hitler'in bu alanda beşinci kol yaratma politika ve pratikleri hakkında ne denli bilgi sahibi olduğunu bilmiyoruz, ama kendisinden aktardığımız yerde hepten habersiz olmadığı açık. Peki, bu durumda; Baltık ülkeleri üzerinden, buradaki Alman nüfusu da arkalayarak, ya da kullanarak, PdSB içlerine ilerlemek isteyen Nazileri durdurmak amacıyla Nazi işbirlikçilerine karşı yerlerini değiştirme de dahil, ‚sert' politikalar uygulamak neden yanlış olsun?

Anna L. Strong'dan aktaracaklarımız, Baltık Almanlarının kitlesel ölçekte yerlerinden alınmalarının ve iç kesimlere taşınmalarının haklı ve gerekli olduğunu [Çiftyürek, yanlış görse de!] gösteriyor:

„Baltık Almanları, bu devletlerdeki üst sınıflardı; kimisi yüzlerce yıldır burada toprak sahibi baronlardı. Rus devrimi sırasında, yerel kızıl hükümetleri devirmek üzere Alman birliklerini buraya getirenler bunlardı. Bunların sürülmeleri, Avrupa'da Sovyetler Birliği için en tehlikeli beşinci kolu dağıtmış oldu." (Stalin Dönemi, Onur Yayınları, sayfa 122)

Yazarın dile getirdiği diğer halklar bağlamında burada detaya girmeden, Kürtler özgülündeki gelişmeleri bu inceleme içerisinde her yeri geldiğinde ortaya koymaya çalıştık; hataların, yetersizliklerin neler olduğunu da...

Çiftyürek'ten aktardığımız yerdeki görüşlerinde yeni bir şey yok. Bazıları çok önceleri Leninizmden sapanların gündeme getirdiği; bir kısmının „Gulag takımadaları"ndan alınma olduğu ve Kürtler için söylenenlerin ise Gorbaçov'un „reel sosyalizmi" Yeltsin'e emanet ettiği 89/91 dönemi patentli savlarının yanlışlığı üzerine aslında çok fazla bir

şey yazmak gerekmiyor; ne ki tüm bunları „komünist" iddiası ile yaptığı için, kısaca tavır takınmak zorunlu hale geliyor.

Gürcistan bağıntısındaki iddialara yanıt verdiğimiz yerde, troçkizmin izinde ve onun argümanlarına sarılan bugünkü revizyonizmin toptan antiStalin kampanyaya dahil olduğunu ve bunun karşısında 'orta yerde' durma çabası içerisine girenlerin esasında antiStalin kampanyanın parçaları haline geldiklerine işaret etmeye çalıştık. Bolşeviklerin vakti zamanında tüm açıklığıyla Gürcistan konusundaki gelişmeleri ele alıp sonuçlandırdıklarını ve fakat buna rağmen Troçki başta olmak üzere, onun izinde ve ilhamından esinlenenlerce her defasında bu konunun Leninizm karşıtlığına koşulduğu biliniyor. Nitekim bu çaba sahiplerinin tüm derdinin, Ekim Devrimi'nden hemen sonra uygulanan Leninist politikaların yanlışlığını "kanıtlamak" olduğu görüldü. Ve bu kanıt peşinde koşma ruh hali neticede, Gürcistan ile başlayıp Volga Almanlarına kadar örneklenerek (!), Leninizmin ulusal sorunu çözmede güya yetersiz kaldığı ispata çalışıldı.

Revizyonistlerin bu açık saldırısı karşısında, biraz revizyonizmden bir nebzede yaşanmış tarihsel gerçekliklerin tekrar teleffuzundan ibaret 'ara' bir konum alarak; Lenin'in kusursuz, Stalin'in ise bizzat Lenin tarafından eleştirildiği ve doğruların yanında çok ağır sapmalarında yaşandığı vs. kanaatinde olanlar; 89/91 yıkımının hemen ertesinde „Stalinsiz Leninizm" icat etme hoyratlığına varacak ölçüde saçmalamaya başladılar. Eğer ki Çiftyürek'in, 89/91 yıkımının ilk ürünlerinden Bilget yoldaşına verdiği bazı genel ve yuvarlak yanıtların etkisiyle hareket edilmez de, ne yapıp edip Stalin'i Lenin ve Leninizmden koparmaya yönelik değerlendirmeleri dikkatle incelenirse, komünist Stalin'i güya „savunma" adına Stalin'den kurtulma amacı güttüğü kolaylıkla tespit edilebilir. Ki yukarda aktardığımız yerde de görüldüğü gibi, o, Stalin'in ulusal sorunların çözümünde Lenin'in aksine şiddet politikasını savunduğu ve pratikte süreklileştirdiği iftirasından da amacını açıkca ortaya koymaktadır. Güya, Bilget yoldaşına karşı Stalin "savunucusu" bir görüntü vermeye çalışırken, ısrarla *"Sağlığında Lenin, nedeni ne olursa olsun zor kullanmaya şiddetle karşı çıktı"* ve *"Lenin'in halklar arası ilişkilerde zora kesinlikle karşı durduğunun altını çizmek istiyorum."* diyerek Stalin'in, Lenin'den farklı davrandığı ve Leninizmden saptığını söylemeye çalışıyor. Kendisi de çok iyi bilir ki, bizzat Lenin'in sağlığında Bolşevikler şiddet kullanmak ve zora başvurmak zorunda kaldılar. 1917 Ekim'inden 1921 sonuna kadar - neredeyse- şiddet ve zor (ve tabiiki zorunlu yer değiştirmeler de!) sürecin ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Her türden ve renkten karşıdevrim

odaklarının şu ya da bu ulus ve milliyet adına hareket ettiği, hatta emperyalizme dayanarak sözde "bağımsız devletlerini" kurduklarında, Bolşevikler; gerektiğinde tüm bunlara zor-şiddet kullanmayı reddetmedi. Bu dönemi, 'zorunluluklar' adına 'anlama' anlayışına yoranların, daha sonraki özgün kimi dönemlerde kaçınılmaz hale gelen bir takım idari düzenleme, statü farklılaşmaları, yer değiştirmeler vs. anlayamamaları ve derhal Stalin'i suçlu ilan etmelerinin herhangi bir inandırıcılığı yok.

Her şey de ve her yerde "suçlu Stalin" ruh haliyle hareket edenlerin, sosyalizm kuruluşu sürecindeki gelişme ve olaylara nesnel yaklaşmaları mümkün değildir. Bu ruh haline yenik düşenler; PdSB devletinin ve onun yerel kurumlarının bir kısım Kürdü başka alanlara yerleştirirken öne sürdükleri gerekçeler üzerine kafa yormamakta, aynı etnikten insanların sorumluluklarının da olabileceğini düşünmek bile istememektedirler. Bir an için, bir kısım Sovyet Kürdünün yer değiştirme kapsamına alınmasının yanlış olduğunu düşünelim; bu, sözkonusu işleme tabi tutulanların bütünüyle kusursuz oldukları ve hiç bir şekilde soruşturmaya gerek olmadığı anlamına gelebilir mi? Ereb Şemo'nun Şıvane Kurd'daki yazdıklarıyla ya da Bukşpan'ın önderliğindeki 'komisyon'un raporundaki somut bilgilerle ve diğer kimi gelişmelerle bağ içinde, Nahçıvan'dan Kazakistan'a götürülüp yerleştirilen Mehmud e Mıho'nun aşağıya aldığım anlatımı karşısında katı bir şekilde düşünme yeteneği gösteremeyenler, onun "Biz Stalin'in esirleriydik!" şeklindeki cahilane ve her bakımdan önyargı ve karaçalmadan ibaret geriliğinden hiçte farklı davranmadıklarını biliyor olmalılar.

Mehmud e Mıho'nun anlatımı:

"Biz 1937 yılına kadar Nahçıvan'da hayvanlarımızla yaşıyorduk. Ben o zaman 14 yaşındaydım. Azeriler bizim üstümüze dilekçe veriyordu. 'Kürtler sosyalizme karşı. Kolhoz, solhoz'u kabul etmiyorlar. Sınırı geçip akrabalarının yanına Iğdır'a, Bazid'e gidip geliyorlar. O tarafa bilgi götürüyorlar.' Bu şikayetler için çok kişi tutuklandı." (Aktaran: Özgür Politika, 27 Kasım 2000)

Hatırlatmakta yarar var; Çiftyürek *"II. Dünya Savaşında 22 milyon şehit veren SSCB'de emperyalizmin desteklediği milliyetçi akımlara karşı baskıcı tutumun uzun vadede çözüm olamayacağını biliyorum." (age., sayfa 454)* tespitine karşın Lenin sonrasına 'ateş püskürtmekte'dir. Bir kez daha şunu açıkca vurgulamakta yarar var: Çiftyürek; Lenin ve Stalin'in bu konuda da birbirlerini tamamladıkları gerçeğini çarpıtmayı tercih etmektedir.

Çiftyürek, "Kafkasya'da yaşayan ulusal azınlıkların" sürgüne gönderildiği ve bunların içerisinde Kürtlerin de bulunduğu savıyla Bilget

yoldaşından geri kalmadığını gösteriyor. İddianın tersine, olgular ne diyor? Bukşpan'ın değerli çalışmasında, gerçeğe dair her şey ortaya konuyor. Bukşpan önderliğindeki komisyonun bölgedeki yöneticilerin kimi eksiklik ve yanlışlıklarını ortaya çıkaran çalışmasının ardında yapılanlarla ilgili 'küçük' bir ek: *"Bokşpan'ın suç olarak değerlendirdiği bu hataların düzeltilmesi için, Sovyet Azerbaycanı yöneticileri 1931 Haziranında, 1943-1944 yılına kadar tüm Kürt bölgelerini kapsayacak biçimde, Kürtçe eğitim yapan birkaç ilkokulun açılması için özel karar çıkarttılar. Latin harfleriyle Kürtçe alfabe hazırlandı. 3 adet Kürtçe okuma kitabı basıldı. Ayrıca Şaomyan Eğitim Fakültesi'nde bağımsız bir Kürt bölümünün açılması, parti ve komsomol toplantılarında Kürtçe'nin kullanılması karar altına alındı."* (Kemal Mazhar, Aktaran: Deng dergisi, sayı 11, 1991)

Diğer Kürt milliyetçileri gibi, Çiftyürek'te Kürtlerin, Kürt etnik kimliklerinden ötürü sürgün edildikleri savsatasına kanıt gösteremez. Bu suçlama, iftira olarak kalmaya mahkum.

Kürtlerin sürgün edildiğini ileri süren çevrelerin, bu tezlerini kanıtlayamadıkları; verdikleri örneklerde de görüldüğü gibi tüm Kürt milliyetini hedefleyen bir yer değiştirme hiç bir zaman savunulmamıştır. Kendince olumsuz durum tespiti yapıp bunları Stalin'e fatura eden ve Lenin'in ölümünden 1950'lerin ortalarına dek geçen zaman aralığındaki dönem sözkonusu edildiğinde, sahip çıktığı tüm gelişmeleri Lenin adıyla izaha çalışan ve böylece aklınca Stalin'i atlayan; dahası "sürgüncü Stalin" pratiğini savlayıp ardından da bu pratiğin modern revizyonist Kruşçev-Brejnev "büyük komünistleri" tarafından giderildiği kehanetinde bulunan Kürt „komünist" Çiftyürek'in Stalin gerçekliğine yaklaşımı besbelli ki kesin ve net bir şekilde komünist nitelikte değildir.

Görüldüğü gibi, kendileri için "sosyalist", "komünist" yakıştırmasında bulunmaktan geri durmayan yazarların (ve bazı benzerlerinin), iddiaları nesnel dayanaklardan yoksun. Her ne kadar ideolojik kılıfa bürünme gereksinimini karşılamak için sosyalist, "komünist" gibi sıfatlara bürünüyorlarsa da, bilimsel yöntemi bir kenara bırakıp, her şeyi mensubu bulundukları etnik kimlik ile izaha kalkışmaları gerçekten de ancak sözde "komünist" (sosyalist sıfatını tercih edenler, sorunlara bilimsel yaklaşma durumunda olmadıklarını ortaya koymaktadırlar zaten) olduklarını belirtmemizi kaçınılmaz kılıyor.

Çiftyürek gibi bugün hala kendilerine „komünist„ diyenlerin, gerçekte öyle olup olmadıklarının bir sınanma noktası da, örnekse PdSB Kürtlerinin tarihine doğru, objektif ve olgulara dayalı yaklaşıp-yaklaşmadıklarıdır. Görüyoruz ki Kürt milliyetçi çevrelerin tarihi

çarpıtmalarına katkı sunmayı tercih etmektedirler. Neredeyse tüm Kürt milliyetçilerin Azerbaycan SSC sınırları dahilindeki Kürtlerin "asimilasyona tabi tutuldukları ve sürgün edildikleri" iddiasında bulundukları bir anda gerçek durumun araştırılıp ortaya çıkarılmasına çaba harcamayan bu tür "komünistler"e gerçekten ihtiyaç var mı?

Ne var ki, sosyalist ve "komünist" iddiasındakiler, gerçekten de sosyalizme sempati duyan, hatta komünizan eğilimler taşıyan bazı çevreleri ve arkadaşları etkileyebiliyor. Bulunduğumuz coğrafyada, son birkaç yılda yeniden Marksizm-Leninizm'e, sosyalizme yönelik teorik-ideolojik saldırganlıktan doğrudan etkilenmek şeklinde olmasa da, PdSB'nde, Kürt etnik kimliği somutundaki bazı gelişmelerden hareketle, estirilen antikomünist rüzgara kapılan-etkilenenleri görüyoruz.

Sonuç olarak, Çiftyürek; PdSB'nde Kürtler üzerine yazarken, nesnel durumdan değil, doğru bildiği ideolojik tercihlerinin doğrultusunda sonuçlar çıkarmayı tercih etmiştir. Böylece, bilimsel yöntemi bir kenara bıraktığını da ortaya koymuştur. Objektif davranamadığı için de, ilk sosyalizm deneyi pratiğinde çıkarılması gereken dersler çerçevesinde „Kürt sürgünü" özelinde Kürdistan işçi ve emekçilerine doğru sonuçlarla gitme yeteneğini gösterememiştir.

Ziya Ulusoy'un Yanılgısı

PdSB devletinin iç ve dış politikası proletarya enternasyonalizmi ilkesi üzerine inşa edilmiştir ve pratikte buna uygun davranılmıştır. Zaman zaman bazı gelişmeler nezdinde bu ilkesel yaklaşımın zedelendiği doğru olsa da; bu, Kürt milliyetçi revizyonist çevrelerin ve onların etkisinde kalan bazı dürüst devrimcilerin PdSB hakkındaki iddia ve tezlerinin [Kürt halkının ya da bir başka halkın topyekün sürgününün hedeflendiği vs.] doğruluğu anlamına gelmez. Belirttiğimiz gibi, kimi zaman ortaya çıkan hata, olumsuzluk, yetersizliklere rağmen, PdSB'nin politika ve pratiği Sovyet Anayasası'nın 123. Maddesi'nde temel üzerinde yükselmiştir:

"Bir ırka ya da milliyete mensup oldukları için herhangi bir yurttaşın haklarının, ne surette olursa olsun sınırlanması ya da aynı nedenle bir yurttaşa doğrudan ya da dolaylı imtiyazlar tanıma, aynı şekilde ırksal ya da milli bir dıştalama ya da ırksal ve milli bir nefret propagandası, yasal olarak kovuşturulur"

Bu politikaya bağlı kalınmıştır.

Bir dönem (1937), Kürtlerin bir kısımının zorunlu ikamete alınmaları esnasında da anayasal çizgi doğrultusunda hareket edilmiştir. Kürt oldukları için değil; Azerbaycan SSC'nin Nahcıvan bölgesinde, TC

devleti sınır hattı üzerinde bulunan yerleşimlerden 12 köyde yaşamlarını sürdürenlerin bir kısmı bölgedeki yöneticilerin verdiği bilgi doğrultusunda seçilerek, yeni yaşamlarını sürdürebilecekleri olanaklar yaratılarak Orta Asya'ya yerleşime tabi tutulmuşlardır. Yine, aynı tarihte Ermenistan SSC'nde müslüman dini kimliğine mensup 800 civarında Kürt aynı bölgeye yerleştirilmişlerdir. Ve 1944'de Gürcistan SSC'nde etnik bakımdan değişik ulus ve milliyetlere mensup toplam 9000 kişi kadar insan zorunlu ikamete tabi tutulmuştur.

Zorunlu yer değiştirme kapsamına alınanların her biri hakkında tek tek izaha dayalı şekilde elimizde veri yok. Belirttiğimiz anlamda bilgilerin, PdSB dönemi arşivlerinde bulunması (daha sonra çarpıtılmamışlarsa eğer) güçlü bir olasılıktır. Modern revizyonizmin iktidarı gaspettiği günden bu yana her türden hileye başvurularak Stalin ve sosyalizm düşmanlığının sistemli bir kampanya halinde sürdürüldüğü dikkate alındığında; bu konuda olan-biten hakkındaki arşivlerin neden hala açılmadığı sorulabilir ki kanaatimizce sözkonusu arşiv bilgileri Stalin karşıtı cenahın işine yaramamaktadır.

Yer değiştirme olayını „kitlesel sürgün" şeklinde nitelendiren Kürt milliyetçilerinin elinde (modern revizyonizmin okulundan geçmişlerin de), sürgün iddiasını kanıtlayan hiç bir belge bulunmuyor. Aslolan sözkonusu her iki tarihte de bazı bölgelerde farklı etnisitelere mensup bir kısım insanın daha güvenilir nitelenen iç bölgelere gönderildikleridir.

"Kürtler sürgün edildi" iddiasını öne süren çevrelerin değerlendirmelerine bakıldığında, ideolojik bakış açısının belirleyici bir rol oynadığı görülecektir. Örneğin, tamamı proletarya diktatörlüğü teorisini reddetmekte ve pratikte bu diktatörlüğün reddini esas almaktadırlar. Hepsi, PdSB'ndeki sınıf mücadelesini şiddetle "mahkum" etmekte; kulaklara karşı mücadele, temizlik hareketi vb. gelişmelere karşı olduklarını açıklamakta ve özellikle Stalin adı etrafında tam bir cinnet hali ile yol almaktadırlar. Bu zemin üzerinde buluşan milliyetçi çevrelerin; Kürt kökenli karşıdevrimcilerin de sınıf mücadelesi kapsamında hedeflenmeleri; ya da temizlik hareketi sırasında Kürt etnisitesinden bazı insanların da soruşturmaya alınmaları, cezalandırılmaları vb. kabullenmeleri mümkün değildir ki bilakis tek dayanakları budur. Dolayısıyla sınırlı sayıda Kürt kökenli insanın esas olarak 'güvenlik' nedeniyle yerlerinin değiştirilmesi pratiğini benimsemeleri düşünülemez. "Stalin Kürtleri sürgüne gönderdi", "Stalin Kürtleri asimile etti" vs. bir dizi konuda zırvalamalarının temel nedeni işte dikkat çektigimiz sözkonusu ideolojik zemin nedeniyledir. Her ne ad

adına olursa olsun, sözkonusu zeminde buluşanların 'Kürt' unsuru vurgusu ile başlayan 'bir gece ansızın' tepkisi, 'trendeki sefalet' itirazı, 'yeni yerleşim yerinin uygunsuzluğu', 'yerel yöneticilerin insafsızlığı' gibi pek çok argümanı devreye koyarak "sürgün" tezini kanıtlamaya çalışmalarının esas nedeni de yine aynı ideolojik doğrultudur. İşin bu tarafı kavranmadan, PdSB'nde Kürtlerin sürgün edildiği iddiasını ağızlarına pelesenk edenlerin gerçek durumu anlaşılamaz. Öte yandan, proletarya diktatörlüğü üzerine soyut kimi genellemeler yapıp, sosyalizm koşullarında kitlesel yer değişikliklerinin yapılmayacağına dair vaaz veren „ultra demokrasi" lafazanların tezlerini de ciddiye almamak gerek.

Sorun, her bakımdan ilk kez PdSB'ndeki sosyalizm kuruluşu deneyinde yaşanan pratikten, bugünün komünistlerinin hangi dersleri çıkarmalarıyla doğrudan ilintilidir. PdSB'nde "Kürtlerin sürgünü" iddiasını öne süren revizyonist ve milliyetçilerin tavrı ile Ziya Ulusoy arkadaşın değerlendirmesi arasında, tam da bu bağıntıda kuşkusuz ki karakteristik nitelik farkı vardır. Ulusoy'un 'sürgün' bağıntısında içine düştüğü yanlışı eleştirirken, işte bu 'farkı' gözeterek yaklaştık.

...

PdSB'nde Kürtlerin sürgün edildiğine dair iddianın sahipleri, bu tezlerini devrimci ve sosyalizmden etkilenmiş çevrelere de taşırmak için aktif davrandıkları biliniyor. Nitekim, 'düne kadar' pek çok devrimcinin ciddiye bile almadığı sözkonusu iddia ve benzer savlar, bilinen 89/91 yıkımından sonra bu çevrelerin önemli bir kesimini etkisine almakla kalmadı, komünizan eğilimlere sahipleri de etki alanına alabildi. Konu hakkında yeterince bilgiye sahip bulunmayanların milliyetçi ve revizyonist cenahtan esen bu kötü ünlü rüzgara kapılması hiçte zor olmadı. Sınırlı güç ve imkanlara sahip komünistlerin, devrimci çevrelerde son yıllarda artış gösteren sözkonusu eğilimi etkisiz hale getirmeleri beklenemezdi. Kürt işçi ve emekçilerini PdSB'ndeki sosyalizmin kuruluşu gerçeğine karşı esasında çarpıtma ve karalama üzerine bina edilmiş, tek yanlı, yanlış ve olumsuz bilgilerle yönlendirmeye çalışan revizyonist ve milliyetçi saldırıya karşı, komünizan yönelime sahip, bunun doğal bir gereği olarak gerçekte ilk sosyalizmin kuruluşu deneyimine olumlu yaklaşan tutarlı devrimci çevrelerin de tavır alması gerekir. Ne ki, böylesi olumlu örnekler hala çok yetersiz ve varolanlarıda istenilen düzeye varabilmiş değil.

Ziya Ulusoy'un, Eylül 2011'de Diyarbakır'da toplanan Mezopotamya Sosyal Forumu kapsamında "Sosyalizm, Sovyetler Birliği ve Kürtler" Panel'indeki konuşmasından ilgili kısmı, aşağıda aktardığımız şekilde, kamuoyuna yansıdı:

"2. Dünya Savaşı yıllarında Sovyetlerin, Gürcistan'daki Kürtleri Hitler'le işbirliği yapma ihtimaline karşı sürgün etmelerinin yanlışlığına değinen Ulusoy, Sovyetlerin bu yanlıştan 1956 yılında döndüğünü ifade etti." (www.yuksekovahaber.com)

Ulusoy'un konuşmasının tam metnini temin edemedik. Dolayısıyla konuşmasının bütününü değerlendirme imkanına sahip değiliz. Ancak, yukarıya aldığımız sözlerini 'tekzip' eden-düzelten bir açıklaması şu ana kadar kamuoyuna yansımadı. Buradan hareketle, sözkonusu iddialarının, bir kısım Kürt kimlikli revizyonist ve burjuva milliyetçi yazar-çizer çevreninkilerden bir farkının bulunmadığını belirtmek durumundayız.

Benzer bir iddia, daha önceleri değişik Kürt çevrelerce ortaya atıldı. Bu çevrelerin 'kaynak' gösterme yükümlülüğünü pek ciddiye almadıkları; PdSB Kürtlerinin yaşamını ya kendi yarattıkları "tarih" ile ya da 'canlı tanık'lıklarla belgeleme yolunu tercih ettikleri biliniyor. Bir an için, Z. Ulusoy'un Panel'de sözünü ettiği Gürcistan Kürtlerinin "sürgün"ünün doğru olduğunu varsayalım! Peki, bu durumda acaba "Gürcistan'daki Kürtler" tespiti ile, gerçek durumla çelişen ve buradaki tüm Kürtleri dahil etme zaafına ve yanılgısına, aynı zamanda iftirasına düşmüş olmuyor mu? Ayrıca, gerçek durum tam tersi olduğu halde, bir çırpıda, tüm Gürcistan Kürtlerinin "Hitler'le işbirliği" yapma ihtimaline dahil edilmesi hem PdSB yönetimi ve ilgili birimine iftira ve haksızlık ve hem de buradaki Kürtlerin tamamını bütünüyle haksız temelde töhmet altında bırakmıyor mu?

Çok şey söylenebilir ama; Z. Ulusoy'u sözkonusu keyfi saptamalara yöneltenin ne olduğunun açığa çıkması/çıkarılması aslolandır. PdSB'nin sosyalist tarihine yönelik olarak bir noktadaki yanlışının giderilmesi bağlamında esas görev; öncelikle Ulusoy arkadaşa düşmektedir. İddialarının hangi argümanların sonucu şekillendiğini açıklamak kendisine düşer. Belki kendisine bir yararı dokunur kaygusuyla, şunlara da yanıt aramalıdır: PdSB şartlarında; proletarya diktatörlüğü devletinin ilgili kurumlarının, bütünüyle koşulların getirdiği zorunluluklar nedeniyle şu ya da bu halk grubuna mensup bir kısım insanı zorunlu ikamete tabi tutması, içerideki karşıdevrimci odaklara ve suçlulara hapis cezası vermesi, sürgüne ya da çalışma kampına göndermesi mümkün müdür; eğer ki mümkün ise, uygulananlara alternatif olarak neler önerilebilir? [Proletarya diktatörlüğü perspektifini savunduğu ve PdSB'ndeki sosyalizm deneyi ve tarihine sahip çıkma iddiasına sahip bulunduğu için, bu soruları Ulusoy arkadaşa yöneltme ve yanıtlarını isteme hakkını kendimizde görüyoruz.]

Elinizdeki çalışma dikkatle incelendiğinde, konuya dair bir dizi belge ve bilgi açık seçik ortadadır. Sözkonusu döneme ilişkin yayınlanmış hayli materyal mevcuttur. PdSB'ndeki Kürtlerin durumu hakkında kitap(lar) vardır. Tüm belgeler incelendiğinde, Kafkasya bölgesindeki değişik SSC'nde yaşayan Kürtlerin çok küçük bir kısmının zorunlu yer değiştirme kapsamına dahil edildiği görülecektir. Ki bunların da çoğunluğunun, geçmişte ve o anda Sovyet karşıtlığı yaptıkları, bu yöndeki bilgiler ve yapılan soruşturma neticesinde yer değişikliği kapsamında kimlerin alınacağı vb. saptanmıştır. Yer değişikliği ve zorunlu ikamete tutulanların tamamının bu uygulamaya alınmayı hakettikleri ve hiç bir hata yapılmadığı düşüncesine sahip değiliz. Yerel düzeyde görevli yöneticilerden bazılarının muhtemel kimi aşırılıklara başvurmuş olmaları mümkündür.

Sorun, şu ya da bu etnik kimliğe mensubiyette aranmamalı. Yer değiştirme esnasında etnik kimlik belirleyici bir rol oynamamıştır; ideolojik-politik kimlik, bununla bağlantılı pratikte düşmandan yana konumlanma ve onun hizmetine girme vs. sonucu belirlemiştir. Volga Almanları, Kırım Tatarları ve Çeçen-İnguş örneklerinde görece belli bir etnike mensup olanların yoğunluğu, çoğu insanı PdSB'ne karşı, özelde ise Stalin'e yönelik olarak haksız eleştiri ve saldırılara yöneltse de; PdSB ve Stalin gerçekliğini bildiğini sandığımız Ulusoy arkadaşın sözkonusu sosyalist tarih çarpıtıcıları ile arasına kalın-kırmızı çizgi çekmesini başarması gerekirdi. Dolayısıyla, Ulusoy arkadaş eleştirilerinin konunun tali ve lokal yanlarına işaret etmesi kapsamında kaldığını kamuoyuna açıklaması gerekirdi. PdSB'nde Kürtlerin sürgün edildiği milliyetçi önyargısını bir biçimde paylaşan Ulusoy arkadaş, bu tutumunu özeleştirel temelde aşmadığı ölçüde ve sürece, sosyalist tarihin çarpıtılması işine soyunanların işini kolaylaştırmaya devam edecektir. Umarız, yeterli bir araştırmaya dayanmayan ve anda nisbeten güçlü konumda bulunan milliyetçi eğilimlerin etkisi altında vardığı yanlış sonucu görür, bilince çıkarır ve de aşar...

MEHABAD KÜRT CUMHURİYETİ: PdSB VE STALİN'in TAVRI Üzerine

Mehabad Kürt Cumhuriyeti [MKC] sözkonusu olduğunda da, Kürt milliyetçi çevrelerinde PdSB'ne, sosyalizme ve Stalin'e yönelik saldırılar özellikle 89/91'den sonra tırmanışa geçtiğini biliyoruz. İçlerinde, çoğunluğunun bu tarihten önce sosyalist, devrimci, yurtsever politik kimliğe sahip bulunduğu bu cenah, belirttiğimiz tarihe kadar MKC

konusunda Sovyetler Birliği'ni eleştirmemiş, cumhuriyetin yıkılmasında emperyalist devletlerin sorumluluğunu ve onların desteğini alan İran gerici devletinin suçlu olduğunu savunmaktaydılar. Sovyetler Birliği'nde, SBKP 20. Parti Kongresi ile birlikte nitelik anlamda yapısal değişikliklere rağmen, ve gerçekte bürokratik kapitalist devlet yapısı ve dış politika alanında sosyalemperyalist çizgiye karşın, 1956 sonrası Sovyetler Birliği'ni sosyalist değerlendirmeyi sürdüren çevrelerde 89/91 tarihine kadar belirgin şekilde hakim olan MKC konusuna değinmemek; sözkonusu edildiğinde ise susma ve/ya da Sovyetler Birliği'nin tutumunu eleştiri konusu yapmama tavrını benimsiyorlardı. 89/91 ile birlikte pek çok şeyde olduğu gibi, bu konuda da hışımla geçmişe yönelik saldırı furyasına katılan Kürt milliyetçi çevreleri, esasında 'yeni' sayılabilecek bir belge ve bilgiye ulaşmış değillerdi; ne var ki bu olguya karşın, birdenbire bütün bir Sovyetler Birliği tarihine yönelik saldırı kampanyasına dahil oluverdiler. Aralarında, bazılarının troçkist savunuları gereği PdSB'ne ait ilkesel pekçok şeyi ve bu arada MKC özgülündeki tutumunuda saldırılarına gerekçe yaptıkları dışta tutulursa, hakim olanı 89/91'e kadar suskunluk, hemen sonrasından itibaren ise durmadan saldırmak olmuştur. Bu tutum ama, diğer şeylerin yanında, bu çevrelerin geçmişe, sosyalist tarihe ve genelde tarih konusuna yaklaşımlarının bütünüyle sakatlığını, tek yanlılığını, önyargı ve subjektif niteliğini ortaya koyar.

MKC'nin İran sömürgeci devletine tam destek veren ABD emperyalist devletinin hesabı uğruna ortadan kaldırıldığı günden bu yana Sovyetler Birliği'nin konuya ilişkin tutumunu "Sovyet emperyalizmi" derekesinde ele alan-gösteren burjuva ideologların [daha 1945 sonbaharında, bazı burjuvalar "bu işte bir Sovyet emperyalizmi belirtisi" gördüklerini açıklamışlardı. (Bkz: L. Rambout, Çağdaş Kürdistan Tarihi)] yaklaşımı, 89/91 yıkımından sonra tekrar hortlatılmaya başlandı. Bunların arasında dünün sosyalisti, ulusalcısı, hatta "komünist-proleter" iddiasındakiler bile mevcut. Bir kısmının açıktan "Sovyetler kendi çıkarları için Mehabad Kürt Cumhuriyeti'ni sattı!" türünden akıl zorlaması belirlemelerde de bulunduğu bu cenahta, tümünün görüş ve savlarını eleştirmek başlıbaşına ayrı bir çalışmanın konusu olsa da, bu makale çerçevesinde konuyu bazı yönleriyle irdelemeye çalışacağız. Önce, konu hakkında kimi genel bilgileri aktarmakla başlayalım. [Konu hakkında daha önce kamuoyuna yayınlanan ayrıntılı bir değerlendirme yazısı onayımızdan geçtiği için; bu bölümde, ilgili yazıdan ‚genişçe' yararlandım.]

Genel Durum Üzerine Birkaç Söz

Savaş yıllarında kurulan geçici ittifakın güçleri SSCB, İngiltere ve ABD'nin „kendi aralarında anlaştıkları" ve böylece MKC'nin İran devleti tarafından yıkılmasına ‚yeşil ışık yakıldığı'; esas sorumlu ve suçlunun İran'da asker bulunduran devletler olduğu vs. iddia ederek, faturayı esasta PdSB'ne kesen Kürtlerin sayısının bugün itibariyla (!) hayli fazla olduğunu biliyoruz. Ancak tek başına yakın zamanda öne çıkan-çıkarılan bu eğilimi irdelemek yetmez; konuya ilişkin daha önceleri yazılanları ve genel olarak konuyla bağlantılı gelişmeleri mümkün olduğunca tüm önemli boyutlarıyla ortaya koymak gerekiyor. Konu hakkındaki maddi bilgiler objektif bir şekilde ortaya konduğunda, MKC bağlamında düşüncelerini aktaracağımız çevrelerin değerlendirmelerinin yanlışlığı da açık bir biçimde görülecektir. Ki tümünün çıkış noktası olarak W. Aegleton'un "Mehabad Kürt Cumhuriyeti 1946" adlı kitabını almaları bile, aslında bir bakıma konuya tek yanlı, daha da kötüsü ABD emperyalist devletini aklayan bir yazarın bakış açısından hareketle tarih çarpıtıcılığına alet oldukları açığa çıkmaktadır. Çünkü, bu inceleme içerisinde yapacağımız özet aktarmalarda da tespit edilebileceği gibi, William Aegleton'un adı geçen kitabı bütünüyle MKC somutundaki gelişmeleri çarpıtma ve özelde ABD devletini aklama amaçlıdır. Dikkatli bir okur, Aegleton'un kitabında ABD emperyalist devletini 'temiz' göstermek için nasılda ciddi bir eforla hünerini ortaya koyduğunu kolaylıkla saptayabilir. Aegleton'un ABD devletinin istem ve çıkarları doğrultusunda bir kitap hazırladığı saptamamız, ona dayananların "çok değerli" eleştirilerini (aslında saldırılarını) 'boşa çıkartmak' amaçlı olduğunu düşünenler olabilir; incelememizde PdSB ve Stalin'in Mehabad bağlamında ilkesel bir hata yapmadıkları tespiti de -olaki- böyle düşünenleri cesaretlendirebilir; ancak, bu tür bir düşünce saplantısına girenlere hemen en başında şunu söyleyebiliriz ki, burada sergilediğimiz belge ve tarihsel gerçekler tek başına durum hakkında kimin haklı pozisyonda olduğunu anlamaya fazlasıyla yeterlidir...

MKC hakkında, Türkçe'ye ve Kürtçe'ye kazandırılmış fazla belge yoktur diyebiliriz. Konu; L. Rambout'un Çağdaş Kürdistan Tarihi başlıklı çalışmasında bir miktar işlenmiştir ki buradaki bilgi de oldukça sınırlıdır. L. Rambout'un adı geçen çalışması Türkçe dilinde 1972 yılında yayınlandı. Daha sonra, 1976 yılında Koral Yayınları; William Aegleton'un "Mehabad Kürt Cumhuriyeti 1946" isimli kitabını yayınladı. Bu kitabı yazan Aegleton; çalışmasını daha önce, 1947'de yayınlanan Archi Roosevelt Jr.'in "Mehabad Kürt Cumhuriyeti" makalesindeki tezlere dayandırıyordu. Konuya, Barzani'nin "Uzun Yürüyüşü"nün ele

alındığı "Barzaninin Tarihi Geçmişinden" isimli broşürde de (1987) değinildi. Daha sonra, 1992 yılında Abdurrahman Qassemlo'nun "Özgürlük Mücadelesinde Kırk Yıl" kitabında konu bazı yönleriyle ele alındı. MKC hakkında Türkçe dilinde tavır takınanların hemen hepsi, ismini verdiğimiz kitaplara dayanarak görüş belirttiler. Bu konu değişik dillerden pekçok kaynakta ele alındı, incelendi ve çeşitli sonuçlara varıldı. Ne var ki bu meselede tavır takınanların neredeyse hepsi, ismini andığım ilk üç kitaba, bunlardan da esasta W. Aegleton'un kitabına dayanarak savlarını hazırladılar. Farklı dillerde yayınlanmış kaynakları da inceleme gereği duymadan sözkonusu kitabı temel alarak sonuç koyanların yine neredeyse tamamı doğal olarak yanlış tespitler yaptılar. Böylelerine göre, "gerçekler gözönünde idi" ve haliyle kendileri için "Sovyetler Birliği'nin Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılmasında sorumlu olduğu" tartışma götürmeyecek bir şeydi. Tam da bu bağlamda, kendilerine kılavuzluk edenin görüşlerine, çıkardığı sonuçlara gözükapalı iştirak edenler, böylece bütünüyle ABD emperyalist devletinin bakış açısını yansıtan bu kitabın çizdiği çerçevenin dışına çıkamadılar. Hem Aegleton'un ve hem de Archie'nin birer azılı antikomünist ve antiSovyet oldukları; bunların değişik tarihlerde ABD'nin İran'daki görevlileri ve hatta Archie'nin bizzat CIA ajanı kimliğine sahip bulunduğu, belki de çoğu insan tarafından ve muhtemelen bu ikiliye dayanarak Sovyetlerin "suçlarını" sıralayanlarca da bilinmiyordu ya da bilenlerce de önemli değildi. Belirtiğim nitelikleri dikkate alındığında, bunların hazırladığı çalışmalara dikkatli yaklaşmak gerektiği kendiliğinden anlaşılacaktır. Bu bakımdan, adı geçen ikilinin dışındaki kaynaklara ve başka bazı kaynaklara da başvurmak, bunun imkanlarını yaratmak ve en azından ikili nezdinde belli bir ihtiyatı elden kaçırmamak gerektiğini düşünüyorum. Burada, bir şeye daha dikkat çekmek istiyorum, o da şudur: W. Aegleton, adı geçen kitabını aslında ağırlıkla anı-hatıra-menkibe-söylentilere dayandırarak yazmıştır. (İlginçtir, proletarya diktatörlüğü devleti Sovyetler Birliği'ne, SBKP(B)'ye ve Stalin'e saldıranlar bu 'çakar almaz' yönteme can simidi gibi sarılıyorlar!) Bu kadar da değil, esas dayandığı ve kitabının ortaya çıkışında belirleyici konumdaki kişi Archi Roosevelt'de, kendisi gibi ABD'nin bölgedeki çalışanlarından (üstelik CİA ajanı). Ve bir şey daha; kitabının ortaya çıkışında kendisine katkı sunan Tümgeneral ve Tuğgeneral ikilisi, Mehabad Kürt Cumhuriyeti'ni ortadan kaldıran elitin içinde ve saldırıya katılan askerlerin komuta kademesinde görevli kişiler.

Aegleton'dan aktaralım:

"Mehabad Kürt Cumhuriyeti tarihinin tamamını, yazılı ya da basılı kaynaklardan yararlanarak toplamak çok zordur. Bu nedenle

bilgileri, zayıflamaya başlamış HATIRALARI ZORLAYARAK elde etmekten başka olanak yoktur. Çünkü Mehabad Cumhuriyeti yıkılınca kurulmasına katılmış olan Kürtler, katkılarına tanıklık edecek ve oynadıkları rolleri ortaya koyacak yazılı belge ve kanıtların tümünü imha etmişlerdir. İran'ın resmi kaynakları ise, İran tarihinin esas gidişinden «sapma» olarak kabul ettikleri bu olayların «acı hatıraları»nı korumaya hiç de eğilimli değillerdir. (...) Mehabad Kürt Cumhuriyeti konusunda başvurduğum en önemli İngilizce kaynak, Archi Roosevelt Jr. Tarafından Temmuz 1947'de Ortadoğu Gazetesi'nde yazılmış olan Mehabad Cumhuriyeti adlı yazıydı. (...) Bana yardımcı olan ordu subaylarından Emekli Tümen Komutanı Tümgeneral Fazlullah Hümayuni'yi, Tuğgeneral Ali Asgar Fuyuzi'yi ve Albay Mihran'ı anmak isterim." (W. Aegleton, age., sayfa 9-10-12)

Bu durumda, kitabının bilimsel bir niteliğinin bulunmadığı dikkate alındığında, Aegleton'un 'ipine sarılanların' nerede konaklayacakları belli olmasa da, her ne yolla olursa olsun sosyalizmin ve uluslararası komünist hareketin tarihine haksız eleştiri ve saldırıların tarihsel gerçekler temelinde geri çevrilmesi gereklidir.

İmkanlarım dahilinde, hem ele aldığım konuda ve hem de özel olarak MKC somutunda başka bazı kaynakların yanında, "Büyük Sovyet Ansiklopedisi"nin ilgili bölümlerine de baktım. Adını andığımız kaynaklar üzerinden ve dönemin gelişmelerini ele alan başka bazı belgelere dayanarak MKC'nin kuruluşu, devamı ve yıkılışına dair birtakım verileri aktarmak istiyorum.

İkinci Dünya Savaşı, Hitler Almanyası'nın 1 Eylül 1939'da Polonya'ya saldırıp işgal etmesi ile başladı. O ana kadar proletarya diktatörlüğü devleti Sovyetler Birliği'ne karşı her bakımdan ve yönden çok yoğun bir saldırı [ve daha kapsamlı hazırlığı] içerisinde bulunan emperyalist devletler, belirtiğimiz tarihten itibaren fiili bir savaşı başlatmak için tetikte beklemeye başladılar. Ekim Devriminin hemen ardından proletarya diktatörlüğü devletini yıkmayı önlerine öncelikli görev koyan emperyalist devletler, stratejilerine bağlı kalarak, en sonunda savaş kararı verdiler. Ekim'den hemen sonra, Lenin'in gayet haklı bir şekilde belirlediği *"sosyalist anavatanı savunma"* çizgisi ve perspektifi tam da bu dönemde pratikte ,devreye' girdi. [Bu bağlamda, kimi Kürt siyasal çevrelerin, sosyalist anavatanın savunulması politikası nedeniyle MKC'nin "gözden çıkarıldığı" vb. yönlü ithamlarda bulundukları ve özellikle Stalin ismi etrafında bir karalama faaliyeti yürüttükleri ve fakat Stalin'in, bu konuda da bütünüyle Lenin'in izinde hareket ettiği açık ve nettir.]

Daha 3-5 Mayıs 1918 gibi 'erken' bir tarihte, konu hakkında Lenin şöyle diyordu:

"Anavatan savunmasını kabul etmek, savaşın meşru ve haklı olduğunu kabul etmek demektir. Hangi bakış açısından meşru ve haklı? Sadece sosyalist proletaryanın ve onun kurtuluş uğruna savaşının bakış açısından! Biz başka bir bakış açısı tanımıyoruz. Sömürücüler sınıfı, sınıf olarak egemenliğini güçlendirmek için bir savaş yürüttüğünde, bu canice bir savaştır ve ***böyle*** *bir savaşta «anavatan savunması» bir alçaklıktır ve sosyalizme ihanettir. Kendi ülkesinde burjuvaziyi yenilgiye uğratmış proletarya, sosyalizmi geliştirip güçlendirmek için bir savaş yürütüyorsa, o zaman savaş haklı ve «kutsal»dır.*

Biz 7 Kasım (25 Ekim) 1917'den beri anavatan savunucusuyuz. Bunu büyük bir kesinlikle tekrar tekrar açıkladım ve siz bunu inkar etmeyi göze alamıyorsunuz. Tam da uluslararası sosyalizmle «ilişkiyi güçlendirmek» için ***sosyalist*** *anavatanı savunmak* ***zorunludur****. Kim proletaryanın muzaffer olduğu ülkenin savunulmasına düşüncesizce karşı çıkıyorsa, o uluslararası sosyalizmle ilişkiyi yok ediyor demektir."* (Lenin, Cilt 7, sayfa 372)

Bu perspektif ışığında sosyalist anavatan savunuldu.

Sosyalist anavatana karşı, her geçen gün yoğunlaşan faşist+emperyalist gelişmeleri önceden farkeden ve bir bakıma tedbirlerini almaya çalışan Sovyetler Birliği, Polonya'ya saldırının ardında olabildiğince en erken bir zaman içinde kendilerine saldırılacağım isabetli bir şekilde tespit etti. Ve hemen gerekli tüm acil tedbirleri almaya koyuldu. Bunlardan biri de, faşist Hitler Almanyası ile bir "Saldırmazlık Antlaşması" yapmaktı. Böyle bir antlaşmanın esas nedeni, diğer şeylerin yanında, Lenin'in "aylar kazanma yönünde ciddi şansımız var" fırsatını kazanmak ve saldırganlara karşı yeterli hazırlığı yapmaya dayanıyordu.

22 Haziran 1941'de Almanya'nın saldırması üzerine, Sovyetler Birliği savaşa girmek zorunda kaldı. Savaşın kaçınılmaz hale geldiği andan itibaren, Sovyetler Birliği'nin sınırlarının korunması elbetteki en önemli görev ve sorumluluklardan biri idi. Sınırların güvenliğinin sağlanması gerekiyordu. Bunun için bir dizi zorunlu hazırlık yapıldı. Ne var ki tek başına sınırların korunması yeterli değildi ve haliyle başka bazı adımlar atılmak zorundaydı. Biri de emperyalist devletler arasındaki rekabetten yararlanmak ve mümkün olabilirse faşist Hitler Almanyası'nın saldırılarına karşı "AntiHitler Koalisyon"u oluşturmaktı. Neticede, gerçekte bir an önce proletarya diktatörlüğü devleti Sovyetler Birliği'ni tarihten silmek amacına sahip bulunan emperyalist devletlerden bazıları

(İngiltere-Büyük Britanya ve ABD) SSCB ile koalisyonu oluşturdular (daha doğrusu oluşturmak zorunda kaldılar).

Sovyetler Birliği'nin sınırlarını güvenceye alması gerektiğini belirtirken, bunun bütün sınırları kapsadığı anlaşılırdır. Özellikle ama sınırları bulunduğu ülkelerden Hitler Almanyası ile iyi-ileri ilişkilere sahip ve aynı zamanda antiSovyet bir üs konumundaki sınırdaş devletlerle olan sınırlarını bir an önce savaş durumuna uygun tahkim etmesi gerekiyordu.

Konumuzla doğrudan bağı bulunduğu için, özelde İran devleti ile olan sınır güvenliğinden hareketle, bu yıllardaki İran devletinin konumuna kısaca bakmakta yarar var.

İkinci Dünya Savaşı öncesi genel durum.

Rıza Şah'ın başında bulunduğu İran, 1930'lu yıllarda açık antiSovyetik politikalara sahiptir. 1937 yılında Sovyetler Birliği'ne karşı oluşturulan Sadabad Paktı'nın Türkiye, Irak ve Afganistan ile birlikte üyesidir. Ve Rıza Şah 1938 yılında SSCB ile yeni bir ticaret anlaşması yapmak istememektedir. Gelişmeler Sovyet-İran ticaret ilişkilerini durma noktasına getirmiştir. İran devleti Hitler Almanyası'na yanaşma manevraları içine girer ve 1938 yılında İran-Almanya ticaret anlaşması (Almanya'nın yararına) imzalanır ve bu durum çok yönlü ilişkilerin sıklaşmasını beraberinde getirir. Neticede, savaşın hemen öngünlerinde, Hitler Almanyası İran'ın tüm dış ticaretinde %40-45 civarında paya sahip olur. Bununla kalmaz; silah ve donanım satışını güvenceye aldığı gibi, havaalanları inşa faaliyeti hızlanır, silah işletmeleri ve başka bazı işletmeler Alman devletince denetim altına alınır.

Savaş başladıktan hemen sonra.

Hitler Almanyası, kurduğu ilişkiler sonucu elde ettiği rahatlıkla İran'da üslenerek Sovyet sınırına askeri yığınak yapmaya başlar. Silahlı adamlarını ve silah depolarını Sovyet sınırına kaydırır. Bunları terör çetelerinin sabotajları vb. faaliyetleri izler. Bu gelişmeler üzerine, Sovyetler Birliği İran hükümetini uyarır. 26 Haziran, 16 Temmuz ve 16 Ağustos 1941'de peşpeşe yapılan uyarılarda; Hitler Almanyası unsurlarının SSCB'nin çıkarlarını ve İran'ın ulusal çıkarlarını tehdit ettiği kanaatine varılır ve daha önce, 1921 tarihinde gerçekleşen Sovyet-İran anlaşmasına dayanarak 25 Ağustos 1941'de İran'ın kuzey bölgelerine [Kürdistan'ın Doğusuna] Sovyet Kızıl Ordusu'na mensup askeri birlikler gönderilir. Aynı zaman diliminde İngiliz askeri birlikleri de İran'a girer. Bir süre sonra ise, ABD askeri birlikleri İran'da üslenir. Bu durum, açıkcası Sovyetler Birliği'nin güney sınırlarının bir kısmında görece güvenliğini de sağlama anlamına gelir.

1921 tarihinde gerçekleşen Sovyet-İran anlaşmasının 6. Maddesi aynen şöyledir:

"Madde VI.

Anlaşma imzalayan her iki taraf, üçüncü bir ülke tarafından silahlı bir müdahale yoluyla İran toprakları üzerinde iltihak politikası yürütmeye ya da İran topraklarını Rusya'ya karşı askeri harekat için bir üsse dönüştürmeye çalışması durumunda, bu durumda Rusya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'nin ya da onun müttefiki devletlerin tehdit altında kalması durumunda ve İran Hükümeti'nin Rus Sovyet Hükümeti'nin uyarılarına rağmen bu tehlikeyi atlatmak için yeteri güce sahip olmaması durumunda, Rus Sovyet Hükümeti'nin özsavunmasının çıkarları için gerekli önlemleri almak amacıyla askeri birliklerini İran topraklarına gönderme hakkına sahip olduğu konusunda fikirbirliği içindedir. Rus Sovyet Hükümeti, sözkonusu tehlikenin ortadan kaldırılmasından sonra, askeri birliklerini İran alanından hemen çekmeye kendisini yükümlü kılar." (Russische Korrespondenz, sayı 5, 1921, sayfa 372)

Sovyetler, oluşan bu yeni koşullarda, Hitler saldırganlarına karşı nisbeten rahat hareket etme olanaklarına kavuşur. Bazı çevrelerin iddialarının tam aksine, Kızıl Ordu'nun İran'ın belli alanlarına geçici bir süre için konuşlanması, hiç bir şekilde İran'ın işgali, bu ülkede kalıcı asker bulundurma vb. anlamına gelmez; gelmediğini, tam da o günlerde konu hakkındaki açıklamaları ile Stalin gayet net bir dille ortaya koyar: *"Yabancı bölgeleri zaptetmek ya da ister Avrupa ve isterse de aralarında İran'ın da bulunduğu Asya bölgelerinin halkları sözkonusu olsun, yabancı halkların boyunduruk altına alınması gibi bir savaş hedefimiz yoktur ve böyle bir savaş hedefimiz olamaz."* Nitekim, bir süre sonra, artık asker bulundurmanın koşullarının ortadan kaldırılmasıyla birlikte, Sovyet Kızıl Ordusu daha önce bulunduğu alanlardan geri çekilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin İran'ın bazı alanlarına Kızıl Ordu askerlerini çıkarması ertesinde, Almanya hesabına sürdürülen çalışmaların önemli ölçüde sekteye uğratıldığı, konuyla ilgili herkesçe bilinen bir durumdur. Her ne kadar kurdukları ilişkiler aracılığıyla Almanya için çalışan bazı unsurlar kendilerini gizlemeyi başarmışlarsa da, esasında çalışmaları, özellikle Sovyetler Birliği'ne karşı faaliyetlerinde belirgin bir azalma olmuştur. Zaten, bir bakıma amaçlanan da bu idi. Ki aynı zaman diliminde, yani 29 Ocak 1942'de Sovyetler Birliği, İngiltere ve İran arasındaki görüşmelerde, Sovyet ve İngiliz askerlerinin kalma süreleri belirlenir ve bu amaçla bir anlaşma yapılır. Daha sonraki gelişmelerde de görüldüğü gibi; anlaşma taraflarından biri

olan Sovyetler Birliği, anlaşmaya bağlı kalan tek güçtür. Eylül 1943'te Almanya İran'a savaş ilan eder. Bütün bu gelişmeler olurken; İran'da askeri güç bulunduran İngiliz ve ABD emperyalistleri her geçen gün daha çok bu ülkede kalıcı olabilmek maksadıyla bir dizi faaliyet örgütlemekten geri durmuyorlardı. Baştan sona dek sürekli sosyalizmin ülkesi Sovyetler Birliği'nin yıkma stratejisine kilitlenmiş bu iki emperyalist odak her fırsatta antikomünist hedeflerine bağlı çalışmalarını sürdürüp, Sovyetlerin İran'daki değişik halklar üzerinde kazanmış olduğu saygınlığı yoketmeye çalışıyorlardı. Ki özellikle ABD emperyalist devleti yürüttüğü yoğun faaliyet ile İran gerici çevreleri ile olan ilişkilerini derinleştiriyordu. Savaşın hemen ardında, ABD-İran devletleri arasındaki ilişkinin boyutu her bakımdan açığa çıktı ki bu, Mehabad ve Tebriz merkezli iki ayrı halk cumhuriyetinin barbarca metodlarda kullanılarak ortadan kaldırılmasında her bakımdan görüldü. ABD, İran'da kalıcı olabilmek için her fırsatı değerlendirdi [ABD'nin, çok uzun süre önce bölge ve Kürdistan politikası geliştirdiği; örnekse 1922 yılı başlarında bölgedeki ABD Yüksek Komiseri Mark L. Bristol'un kendi dışişleri bakanlığına yazdığı *"Şimdi, Kürdistan'ın, ünlü petrol yatakları nedeniyle, yabancı entrikalar kuşkusuz başladığı için, ciddi sonuçlar çıkabilir."* (Aktaran: Naci Kutlay, age., sayfa 196) raporunda ifade edilen sözlerinden de anlaşılmaktadır.], özellikle ekonomik gücünü büyütmek amacıyla bir dizi girişimde bulundu ve zaman zaman İran egemenleri ile karşı karşıya gelse de, bir süre sonra kendi yörüngesine çekmeyi başardı. ABD'nin, İran merkezli yoğunlaşmasının özellikle Ekim Devrimi ile bölgenin politik çehresinin radikal bir değişikliğe uğramasının belirleyici bir rolü vardır kuşkusuz. Ki hemen Birinci Dünya Savaşı'nı takip eden sürede her gelişmeye karşı gösterdiği olağanüstü ilgiden de görülebilir. Diğer şeylerin yanında, Kürtler ve Kürdistan özgülündeki bu yoğunlaşmanın en önemli gerekçelerinden biri de, PdSB'ne yönelik 'kuşatma' ve olası bir saldırıya hazırlıklı olmayla doğrudan bağlantılıdır.

Mehabad'daki gelişmeler...

1941 yazının son günlerinde İran'ın kuzeyine ("İran Azerbaycanı" ve Kürdistan'ın kuzeyi) Sovyet Kızıl Ordu'sunun yerleşmesi ve aynı zaman diliminde güney de ise İngiliz askerlerinin konuşlanması, bir bakıma serbest bölge (nomansland) konumunda bulunan Mehabad ve çevresinin İran devletinin hakimiyetinden çıkması, İran sömürgeci devletinin buralardaki etkinliğinin 'askıya' alınması anlamına geliyordu. Ne var ki, sömürgeci rejimin artık söz geçiremez hale geldiği bu bölgelerde yeni ortaya çıkan durumda -bir süreliğine de olsa-,

bazı alanlarda etkinliği ellerine geçirenler toprak ağaları ve dinsel güce sahip çevreler oldu. Bu dönemde, sayıları on bine varan bölgedeki silahlı Kürt aşiret güçlerinin saldırıları yaygınlaşır; Azeri köylülere saldırılar, silahlı çatışmalar, yağmalama olayları yaşanır. Bir ara 'yetki' isteminde dahi bulunurlar. Konu bağlamında, Kassemlu'nun kitabındaki bir 'dipnot'ta şunlar belirtilir: *"Sovyet tarihçisi İvanov kaynak belirtmeksizin, 1942 yılındaki bu hareketin Alman casusları tarafından oluşturulduğunu öne sürmektedir. Bkz. İvanov, M.S: İran'ın yakın tarihi, s.95"* (age., sayfa 54) Ancak, bu çevreler Mehabad'da denetimlerini kurabilecek güçte değildir ve burada belli bir politik etki sahibi Kürt çevreler öne çıkar. [Bu zaman diliminde Mehabad'ın nüfusu 16 bin civarındadır. Kassemlu ise, 15-20 bin nüfusa sahip bulunduğunu belirtir.]

Sovyetlerin Kürtlerle ilişkilenmeleri de esasta bu kent özgülünde yaşanır. Aynı yılın sonunda, 1941 Aralık ayında 30 kişiden oluşan bir delegasyon Bakü'ye davet edilir. Bu delegasyonun içinde aşiret reisleri, toprak ağaları, dinsel etki sahibi çevre temsilcileri ve nisbeten hali-vakti yerinde kesimlerden insanlar katılır. 16 Ağustos 1942'de Komela kurulur. Bu örgütün kurulduktan hemen sonra, 1945'e kadar İngiliz emperyalistlerden yana 'umutlu' bir bekleyiş içerisinde olduğu, Doğu parçasında ciddi bir gücü bulunmadığı ve Mehabad merkezli örgütlenme ve direnişte de zayıf kaldığı [Kassemlu] görülür. Qazi Muhammed, 1944'ün sonbaharında Komela'ya üye olur. Mehabad'da ise, 1945 Nisan ayında Kürdistan-Sovyet Kültür Derneği kurulur. Aynı yılın ikinci yarısında ('kesin tarih' konusunda sorun olsa da, zaman dilimi, yılın ikinci yarısıdır!), Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) kurulur. [Buna, Komela'nın KDP'e evrilmesi de denebilir] Kısa süre sonra Q. Muhammed Bakü'ye davet edilir. Kurulan iyi ilişkiler sonrası, eğitim amacıyla 60-80 civarında Kürd genci SSCB'e gider. Kasım'da, Sovyetler matbaa makinesi gönderir ve Kürdistan gazetesi yayınlanmaya başlar. [MKC-PdSB ilişkisinin; *"Moskova'da Kürt sorunuyla ilgilenen bir büro"* üzerinden yürüdüğünü; Z. Silopî'nin 'Doza Kürdistan' kitabında (sayfa 182), Tebriz'deki SSCB Konsolos'una vermek istediği bir mektubun, konsolos tarafından verilen yanıtında öğreniyoruz. Kürt milliyetçilerinin 'Büro' olayını görmezden geldiklerini, konuyu bütünüyle Stalin ismi etrafında izaha (!) kalkıştıklarını bu vesile ile yeniden anımsamakta yarar var..] Aralık 1945'te Azerbaycan Ulusal Hükümeti kurulur. Azerbaycan Demokratik Partisi önderliğinde Kongre toplanır ve halkı temsil eden 744 delegenin iradesi ile İran sınırları içerisinde 12 Aralık'ta Özerk Hükümet'in kuruluşu ilan edilir. Bu gelişme, öncelikle Mehabad merkezli Kürt ulusal uyanışının özerk bir yapıya kavuşturulmasını tetikler ve ilk

işareti 17 Aralık'ta verilir: Mehabad adliye binasına yapılan yürüyüş sonrası, binaya Kürt bayrağı çekilir. Bilindiği gibi, daha sonra 22 Ocak 1946'da Mehabad Kürt Cumhuriyeti resmen ilan edilir. Mehabad ve kısmen yakın çevresini kapsayan oldukça sınırlı (dar) bir alanda 'söz sahibi' konumda bulunan Cumhuriyet'in sınırları, bu parçanın ancak %30'u kadar bir coğrafik alandan ibarettir. Diğer bölgeler tamamıyla İran gerici devletinin egemenliği altındadır.

MKC'nin yöneticileri genellikle yörenin 'üst ve orta' tabakasından insanlar ve aşiret reisleri ve bunlarla ilişkili büyük toprak ağalarından oluştuğu, 12 Şubat 1946 tarihli Kürdistan gazetesinde yayınlanan 'Bakanlar Kurulu' listesinde görülmektedir. Bu bağlamda dikkati çeken bir diğer önemli unsur da, "yurttaşlarının %80'i köylü olduğu halde", -en azından- köylülerin yararına bir toprak dağıtımı söyleminin dahi bulunmayışıdır. Öyleki, MKC yöneticilerinin sosyal-sınıfsal niteliği, egemenlikleri altında tuttukları toprakları terketmek zorunda kalan bazı büyük toprak ağalarının topraklarına el koymayı da olanaklı kılmamıştır.

AUH'nin ve MKC'nin kimi Özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz:

MKC: Mehabad ve yakın civarında 15-20 bin.
MKC: Mehabad ve çevresiyle sınırlı ulusal hareket.
MKC: Aşiret reisleri, şeyhler, ağalar ağırlıklı temsil.
MKC: Toprağa el konulmaz, köylülere dağıtılmaz.
MKC: Tercih; Kürt bayrağı+'dar' ulusal söylemdir.
MKC: Komünist görüşler savunan yöneticilerden yoksundur.
MKC: Önderliği, teslim olmayı tercih eder.

AUH: 4 milyon civarında nüfus (Tebriz 200 bin).
AUH: Ulusal yanı tali kalan sosyal bir hareket.
AUH: Temsilde, belirgin Sovyetik etkiler.
AUH: Toprak ağalarının topraklarına el konulur.
AUH: Kızıl bayrak ve sosyalist lafız önemsenir.
AUH: Marksist-Leninist teoriye eğilim vardır.
AUH: Direnme eğilimi olsa da teslim olunur.

MKC'nin ilk icraatlarından bazıları şunlardır: Kürtçe resmi dil ilan edilir. Bir kaç dergi, gazete yayınlanır. Çocuklar için ders kitapları hazırlanır. Kürtçe oyun sergileyen tiyatro oluşturulur. Tebriz'e gönderilen Kürt gençleri *"teknik, telsiz cihazları ve toplar üzerinde eğitimlerini"* tamamlayarak *"Kürdistan devrimci ordusunun çekirdeğini oluşturur"*. (Mesud Barzanî, age., sayfa 7-8) Daha sonraları Kürdistan'da hızla yayılan Tifo salgınının önlenebilmesi amacıyla MKC'nin PdSB'ne başvurusu olumlu karşılanır ve muhtemel bir tehlikenin önüne geçilir. SSCB'nin yarattığı imkanlarla Radyo yayını yapılır. Demokratik Kadın Birliği kurulur. Peşmerge ordusu kurulur. SSCB ile dış ticaret ilişkisi kurulur. 330 gün (11 ay) içerisinde gerçekleşen bu gelişmeler hiç kuşkusuz ki Mehabad ve çevresinde ulusal bilincin gelişmesinde büyük rol oynar...

MKC'nde esasta ulusal aydınlanma temelinde kültürel gelişmelerde ciddi atılımlar eşliğinde gelişmeler yaşanırken, sınırlı ölçüde 'dış' ilişkilerin geliştirilmesine de çaba sarfedilmiştir. SSCB ile ilişki, diğer Kürdistan parçalarındaki Kürt ulusal çevreleri ile yakınlaşma, İran Azerbaycanı'yla anlaşma gibi birtakım girişim ve gelişmeler yaşanmıştır.

İran resmi sınırları dahilinde esasında özerk cumhuriyet karakterinde yapılanmalar konumunda bulunan MKC ve Azerbaycan Ulusal Hükümeti arasında, bizzat Qazi Muhammed ve Cafer Peşaveri

başkanlığındaki delegelerin katılımıyla 23 Nisan 1946'da imzalanan anlaşma şu maddelerden oluşmaktadır:

"1. Gerekli olan bölgelerde her iki ulusal hükümetin temsilcilikleri bulunur.

2. Kürtlerin çoğunlukta bulunduğu Azerbaycan bölgelerinde idari sorunları Kürtler ele alır. Aynı şekilde Azerbaycanlı nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu Kürdistan bölgelerinde idareyi Azerbaycan ulusal hükümetinin kurumları ele alır.

3. Her iki hükümet, ekonomik sorunları çözmeyle görevli ortak bir komisyon oluşturur. Bu komisyonun kararları iki hükümet başkanının denetiminde gerçekleştirilir.

4. Azerbaycan ve Kürdistan arasında, durum gerektirdiğinde, karşılıklı yardım amacıyla askeri bir birlik oluşturulur.

5. Gerekli durumlarda, her iki hükümetin görüş birliğinden sonra merkezi hükümet ile görüşmelere girilir.

6. Azerbaycan ulusal hükümeti Azerbaycan'daki Kürt halkının dili ve kültürünü tüm olanaklarıyla teşvik eder. Kürdistan Cumhuriyeti aynı sorumluluğu Kürt topraklarındaki Azeri kültürünün gelişmesi için yüklenir.

7. Herhangi birisi iki halkın tarihten gelen dostane ittifakına ve demokratik görüşüne zarar vermeye kalkıştığında, her iki taraf ona karşı önlem alır." (Abdurrahman Kassemlu, Özgürlük Mücadelesinde Kırk Yıl, sayfa 71)

İki özerk cumhuriyetin arasında imzalanan metnin dostluk ilişkisini esas aldığı; ilerici ve hatta devrimci bir içeriğe sahip bulunduğu söylenebilir. Aktardığımız anlaşma maddelerine neden bağlı kalınmadığının pekçok sebebi sayılabilir; ancak bu inceleme içerisinde tüm detaylara giremeyeceğimizden, şimdilik şu kadarını söyleyebiliriz ki, anlaşmanın tarafları; metnin ilerici ve devrimci özelliklerine denk düşen tutarlı devrimci ilke ve politikaları özümleyen siyasal önderliklere ve çizgilere sahip bulunmadıklarından, anlaşma maddelerinin gereklerine uygun davranma kabiliyetini gösterememişlerdir. Zira dönemin uluslararası koşullarının etkisi, faşist saldırganların aldığı ağır yenilginin halklar üzerinde bıraktığı olumlu yansıma ve iki özerk cumhuriyet kadroları üzerinde pratik bakımdan da PdSB'nin muazzam etkisi vb. sonucu, metnin bilinen haliyle ortaya çıkışı kaçınılmaz olmuştur. Konumuzla bağı çerçevesinde çıkarılması gereken şonuç ise şudur: Anlaşma; tıpkı özerk cumhuriyetlerin ortaya çıkışında olduğu gibi; 3S etkisi altında şekillenmiştir. Özetleyecek olursak; MKC'nin kuruluşunda

her ne kadar 'dış faktör' çerçevesinde SSCB Kızıl Ordusunun İran'ın kuzeyine geçici bir süre için konuşlanması çok önemli bir rol oynamışsa da, Cumhuriyet'in kuruluşunda belirleyici olan 'iç faktör'lerdir.

Kızıl Ordu birlikleri çekiliyor...

24 Mart 1946'dan itibaren Sovyet askeri birlikleri İran'da çekilmeye başlar. 4 Nisan'da Tahran'da Sovyet-İran anlaşması [Bu anlaşma üzerine Kürt milliyetçilerinin 'fırtına kopardıkları' bilinmektedir.] imzalanır. MKC'nin ilanından kısa süre sonra Kızıl Ordu birlikleri geri çekilmeye başladığında, daha önceki, 1921'deki anlaşma ile belirlenen çerçevede hareket eder. Her şeyi 4 Nisan 1946 anlaşmasına bağlayanlar, böylece faturayı kesecekleri bir sorumlu buldukları ruh haliyle hareket etmektedirler. Sözkonusu anlaşma hakkında, A. Kassemlu şunları yazmaktadır:

"Durum o kadar sivrilir ki, İran hükümeti 16 Mart 1946'da Birleşmiş Milletler'in Güvenlik Konseyi'ne SSCB'ni şikayet eder. Daha sonra İran başbakanı Kıvam Moskova'ya gider (Mart 1946), uzun diplomatik görüşmelerden sonra Tahran'da Sovyetler Birliği ile İran arasında, o güne dek çözülemeyen sorunlar üzerine anlaşılır; anlaşmayı Kıvam ve Sadçekof imzalar. 4 nisan 1946'da aşağıdaki noktaları içeren anlaşma yayınlanır:

1. Kızıl Ordu birliklerini 24 Mart 1946 tarihinden başlayarak 6 haftada İran bölgesinden çekecektir.

2. İran-Sovyet petrol şirketinin kurulması üzerine anlaşmaya varılmıştır. Şirket sözleşmesi 24 Mart'tan başlayarak yedi ay içinde 15. Parlamentonun onayına sunulacaktır. (...)

Her iki taraf Azerbaycan sorununun İran'ın bir iç sorunu olduğunu ve barışçıl yolla çözülmesi üzerine anlaşır. Bu şekilde Sovyet birliklerinin İran'dan çıkma koşulları yaratılır. Kızıl Ordu 10 Mayıs 1946'da İran'ı terkeder." (age., sayfa 69-70)

4 Nisan tarihli anlaşma esas olarak '3' maddeyi içerir. Aynı dönemde, bu anlaşmaya paralel olarak bir de ortak petrol şirketi için bir anlaşma yapılır. Bu anlaşma, aynı zamanda 7 ay sonra onaylanması maksadıyla İran meclisine sunulacak olan anlaşmadır. Şunu da eklemekte yarar var ki, bu anlaşmanın metni bizzat dönemin İran Başbakanı Kavam tarafından hazırlanır ve Sovyet yetkililer tarafından onaylanır.

Petrol anlaşması.

SB-İran arasında imzalanan petrol anlaşmasını gerekçe göstererek MKC'nin yıkılışını izaha kalkışanların; bu anlaşmayı neden göstererek PdSB için "petrol uğruna Kürtleri kurban eden" vb. türünden

hayal ürünü ve önyargıdan ibaret suçlamalarda bulunduklarını biliyoruz. PdSB'ni MKC'nin ayakta durabilmesi için İran'da kalmaya davet edenler, dış bir güç üzerinden bağımsızlık rüyaları görenlerdir. Bu çevrelerin konu hakkında bütün reflekslerini petrol anlaşmasına odaklamaları anlaşılırdır.

Petrol anlaşmasına giden sürecin hikayesi...

1920 sonbaharında Sovyet Rusya ile İran arasında bir anlaşma yapmak amacıyla başlatılan görüşmeler, 26 Şubat 1921'de sonuçlanır. [Bu anlaşma imzalandığında, kısa süre önce Gilan'da Şura-Sovyet iktidarı kurma amacıyla Kuçek Han liderliği altındaki mücadelenin vahşice bastırıldığı; ve yine 1920'de İngiliz emperyalizmini hedef alan Tebriz merkezli demokratik mücadelenin aynı barbar yöntemlerle İran gerici devleti tarafından ezildiğini vb. not edelim.] Anlaşmanın XIII. Maddesinde şunlar yazılıdır:

"İran hükümetinin, Sovyet devleti tarafından geri iade edilen değerlerin ve Çarlık Rusyası döneminde yapılıp Sovyet iktidarı tarafından iptal edilen anlaşmaların sonucunda, Kuzey İran coğrafyası üzerinde Sovyetlerin zararına olan ve anlaşmayı imzalayan taraflar dışında, üçüncü bir devletle İran'ın herhangi bir anlaşma yapmayacağı taahüt edilmektedir. Buna göre, Kuzey İran'da petrol arama, çıkarma işi için de İran, üçüncü bir devletle anlaşma yapmayacaktır."

Anlaşmadaki bu madde, daha sonraki gelişmelerin anlaşılabilmesi bakımından önemlidir. Zira, MKC'nin ortadan kaldırılmasını 3S'e fatura edip "Sovyetler, petrol için Mehabad'ı sattı!" diyenlerin; bütünüyle karalamadan ibaret sözkonusu "satış" iftirasına Lenin'i de dahil etmeleri gerektiğini -bu vesile ile- hatırlatalım.

İran devleti ile Sovyet Rusya döneminde temelleri atılan devletlerarası resmi ilişki, daha sonraları da devam eder. İran devletinin ama ABD emperyalist devleti ile de ilişkileri vardır ve bu ilişkinin önemli bir boyutu da petroldür. 1921 yılında ABD petrol şirketi "Standart Oil" Kuzey İran'da beş ayrı bölgede petrol çıkarma izni alır. Ve 1922'de ABD'li bir grup 'uzman' insan "İran maliyesinin reorganizesi için" görev başı yapar. 1923'te ise bir diğer ABD petrol şirketi olan "Sinclair"e de petrol çıkarma izni verilir. SSCB, bu gelişmelere tavır alır ve bunun İran-Sovyet Rusya arasındaki anlaşmaya aykırı bir gelişme olduğunu belirterek protesto eder; bunun üzerine ABD ile yapılan iki anlaşma yürürlükten kaldırılır. Daha sonra, 1933'te İngiliz petrol şirketi "Anglo-Persian Oil Company" (APOC) İran ile yeni bir anlaşma yaparak, İran'ın güneyinde 250 000 km²'lik bir alanda petrol çıkarma izni alır (1933'ten 1993'e kadar). Çok geçmeden, 1937'de ABD emperyalizminin petrol

şirketi "Firma Delaware"; 1939'da İngiltere-Hollanda ortak şirketi "Royal Dutch-Shell"de petrol çıkarma izni alırlar.

Alman emperyalist devletinin İran devleti ile çok yoğun bir ekonomik-ticari ve siyasi ilişki kurduğunu daha önce belirtmiştik. Hitler Almanyası-İran devleti arasındaki sıkı ilişkiler (Savaş öncesinde Alman emperyalist devletinin İran'ın tüm dış ticaretindeki payının %40-45 ve 1938-1939'da İran'ın dış ticaretinde birinci sırada yer aldığı hatırlansın!), bu ülkede antiSovyet faaliyetlerin yoğunluğunu beraberinde getirir. Her geçen gün bu hattaki faşist saldırganların aktiviteleri artar. Bu koşullarda, ardarda 3 kez İran devletini uyaran SB, bu çabaları karşılık bulmayınca, İran'ın kuzeyinde bazı alanlara Kızıl Ordu birliklerini göndermek zorunda kalır ve aynı zaman diliminde İngiliz askerlerinin de İran'ın güneyine konuşlanmaları üzerine, SB-İngiliz-İran devletleri arasında, müttefik güçlerin askerlerinin ne zaman çekileceği vb. bir anlaşma metni ile karara bağlanır. Hemen ardında ABD'de askerlerini İran'a konuşlandırır ve fakat geri çekilme şartlarının belirlendiği üçlü anlaşmayı imzalamaya yanaşmaz. [Anlaşmaya imza koymama tavrı, sonradan olacakların habercisi gibidir ve böyle olacağı sonraki gelişmelerden görülmektedir!] Nitekim İran devleti ABD ve İngilizlerle ilişkileri sıklaşır ve İran-ABD arasında petrol anlaşması pazarlıkları yapılır; bu aşamada SB, İran hükümetine kuzeyde petrol çıkarma talebinde bulunur ve bu amaçla bir anlaşma yapmak ister. ABD ile 'iyi' ilişkiler içinde bulunan İran hükümeti, yine bu devletin telkini ile 1944 yılının sonunda aldığı bir kararla savaşın sonuna kadar hiçbir devletle petrol anlaşması yapmama kararı alır.

Emperyalist devletlerin bölgenin petrolüne el koyma hevesi, savaş yıllarında çıplak şekilde orta yere çıkar. Özellikle ABD ile İngiltere arasındaki rekabet her bakımdan görülür. Suudi Arabistan ve İran'daki petrol rezervlerinin ele geçirilmesi için kavgada, ABD emperyalistleri epey yol alır; nitekim Ortadoğu'da tespit edilen petrol rezervlerindeki payı 1936'da %13 iken, 1944'de %42'e çıkar.

Savaş bittiğinde, müttefik güçlerin İran'dan çekilmesi gündeme geldiğinde ise, ABD eksenli antiSovyet kampanya doruğa çıkarılır ve bir bakıma suni bir İran sorunu yaratılır; böylece SB zorda bırakılmak istenir. SB, kendi adına geri çekilme işlemlerini de kapsayan bir anlaşmayı İran devleti ile görüşmek ister. 19 Şubat 1946'da İran Başbakanı Kavam Moskova'ya gider, 4 Mart'ta Stalin ile görüşür. 20 Mart tarihinde, SSCB Tahran elçisi Sadçikov, görüşmelerde tam yetkili kılınarak İran'a gönderilir ve orada, 4 Nisan 1946'da üç maddelik (yukarıda aktardığımız) anlaşma imzalanır. Aynı görüşmede, bizzat İran başbakanı Kavam'ın

hazırladığı petrol anlaşması da imzalanır. Aşağıda tam metnini verdiğim bu anlaşmanın 7 ay içinde İran parlamentosunda onaylanması öngörülür. [Anlaşma, 22 Ekim 1947'de İran meclisi tarafından geçersiz ilan edilir.] Kızıl Ordu birliklerinin İran'dan geri çekilme işlemi 9 Mayıs 1946 yılında tamamlanır. Yani, petrol anlaşmasının İran tarafından onaylanmasını beklemeksizin geri çekilme kararına uygun hareket edilir.

Petrol anlaşmasının tam metni...

"İran Başbakanı ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Tahran'daki elçisi arasındaki mektuplaşma 4 Nisan 1946

(12 Eylül 1947'de Moskova'da yayınlandı)

Sayın bay elçi,!

Aramızdaki sözlü görüşmelerle ilgili olarak size şunları iletmekten onur duyuyorum: Haşmetmeap İran Şahı, Kuzey İran'daki petrol kaynaklarında sondaj ve petrol çıkartmak amacıyla İran ve Sovyetler Birliği hükümetlerinin şu şartlara bağlı kalarak bir karma Sovyet-İran şirketi örgütlemesini onaylamaktadır:

1. Şirketin hisse senetlerinin yüzde 49'u faaliyetlerinin ilk yirmibeş yılında İran tarafına ve yüzde 51'i Sovyetler Birliği tarafına ait olacaktır. İkinci yirmibeş yıllık dönemde, hisse senetlerinin %50'si İran tarafına, %50'si Sovyetler Birliği tarafına ait olacaktır.

2. Firmanın elde ettiği kârlar, hisse senetlerinin toplamı oranında taraflara bölüştürülecektir.

3. Firmanın sondaj için başlangıçtaki yayılma alanının sınırları, bu yılın 24 Mart'ındaki görüşmemizde sizden aldığım harita üzerinde çizildiği biçimde olacaktır; bir tek istisna dışında, o da Batı Azarbaycan'ın bir bölümünü kapsayan bölümdür -Sovyetler Birliği, Türkiye ve İran'ın sınırlarının çatıştığı noktadan güneye, Rezaiye gölünün batısından Miyandoab kentine kadar olan bölüm- 4 Nisan 1946'daki haritada ek olarak belirtildiği gibi. Bununla beraber İran hükümeti kendisini, yukarıda belirtilen hattın batısında kalan alanı ruhsatlı alan olarak yabancı firmalara ya da yabancılarla birlikte çalışan veya yabancı sermayeye sahip olan İran şirketlerine kiralamayacağına dair yükümlü kılar.

4. İran tarafının sermayesini 3. Maddede sözü geçen petrol kaynakları ve teknik düzenlemeler inşa edildikten sonra, petrol çıkarma işinde şirketin kullanacağı sondaj tesisleri oluşturacaktır. Sovyet tarafının sermayesine gelince, o sondaj ve petrol üretimi için her türlü yatırım, donatım ve işçilerin ve uzmanların ücretlerini kapsayacaktır.

5. Şirketin faaliyet dönemi 50 yıl olacaktır.

6. Şirketin faaliyet süresinin bitmesinden sonra İran hükümeti, Sovyet tarafının hisselerinin karşılığını ödeme veya şirketin faaliyet süresini uzatma hakkına sahiptir.

Sondaj çalışmalarının yapıldığı alanda, petrol kaynaklarında ve şirketin tüm kurumlarında güvenliğin sağlanması yalnızca İran güvenlik organları tarafından üstlenilecektir.

Yukarıda adr geçen Sovyet-İran Petrol Şirketi'nin örgütlenmesi üzerine sonradan imzalanacak olan -ve bu mektubun içeriğine uygun olan- anlaşma, yeni seçilen Meclis yasama çalışmalarına başlar başlamaz onaylanmaya açılacaktır ve kesinlikle bu yılın 24 mart'ı itibariyle 7 ayı aşmayacaktır.

(imza)

Ahmad Kavam Es-Saltaneh

Elçi Sadçikov aynı gün bir mektupla Kavam'ın mektubunu aldığını bildirdi ve Başbakanın İran hükümeti adına verdiği sözleri gözönünde tutarak, Sovyetler Birliği'nin Kavam'ın mektubunda yazılan şartlar temelinde bir şirketin kurulmasını onayladığını açıkladı."[(Tägliche Rundschau, Berlin, 13 Eylül 1947, TASS ajansına göre) (aktaran Fritz Steppat, Dünya Güçleri Arasında İran, sayfa 66-67, Almanca)]

Bu anlaşma imzalandığında ama, Kızıl Ordu birlikleri konuşlandıkları alanlardan geri çekilmeye başlamış ve İran'ı terketme sürecine girilmiştir. İddia edildiği gibi anlaşmadan sonra değil, anlaşmadan 10 gün kadar önce pratikte Sovyet askeri güçleri İran'ı terketmeye başlamışlardır. Nitekim, 9 Mayıs 1946'da Kızıl Ordu birliklerinin tamamının İran'dan çekildiği dünya kamuoyuna ilan edilmiştir. Gelişmeler bu denli açık ve net iken, hala *"Stalin, eşi görülmemiş bir şekilde aldatılmıştı. Çünkü anlaşmanın reddi, Sovyet ordularının çekilmesinden sonra gerçekleşmişti."* (Barzani, age., sayfa 194) gibi PdSB'nin sosyalist tarihini çarpıtma kampanyasının ucundan tutmanın, antikomünist cephenin yedeğine takılarak Stalin hakkında karalamalarda bulunmanın Kukm ne katkısı olabilir!

Sovyetler Birliği'nin, Kızıl Ordu'yu geri çekme planı, her bakımdan hem 1921'deki anlaşmanın içeriğine ve hem de 1942'deki anlaşmanın özüne bağlı kalındığını açıkca ortaya koymaktadır. Çünkü, anlaşmaların esası, daha doğrusu Sovyetler Birliği için bağlayıcı olan karakteristik niteliği, savaşın bitmesi ve SSCB'nin İran'la olan sınırlarının tehdit altında oluşunun sonlanmasıdır. Dolayısıyla, gerçekleşmiş bulunan sözkonusu karakteristik niteliğe rağmen İran'da kalmaya devam etmiş olsaydı, Kızıl Ordu birliklerinin konuşlandıkları yerlerdeki varlığının

devamı nedeniyle SSCB devleti açıkca işgalci konuma düşecekti. Bu tarihsel gerçeklik ışığında, öyleyse şunu bir kez daha açık ve net şekilde ifade etmek gerekiyor: Sözkonusu anlaşmalar, Mehabad Kürt Cumhuriyeti konusu ile hiç bir şekilde doğrudan bağlantılı değildir.

Kızıl Ordu birlikleri tümüyle geri çekildikten sonra, zaten her an yeni gelişmelere elverişli bir zemin üzerinde varlıklarını sürdüren iki özerk cumhuriyetin birbirleriyle ilişkileri, iki özerk cumhuriyetin İran devleti ile ilişkileri vb. bağlamında pekçok gelişme yaşanır. Kızıl Ordu'nun Mayıs ayının başında çekilmesinden kısa süre sonra; iki cumhuriyetin yetkililerinin İran devleti ile görüşmelere başlama sürecinde, esasında özerkliğin İran devleti tarafından resmen kabul edilmesi istenir, beklenir. Tahran'daki görüşmelerden sonuç çıkmaz. Bir süre sonra, Tebriz'e giden bir İran resmi delegasyonu, AUH yetkilileri ile 13 Haziran 1946'da anlaşma imzalar. (Konu hakkında şu ana kadar yazanların sözkonusu bu anlaşmanın metnini yayınlamadıkları, sadece atıfta bulunduklarını hatırda tutmak gerek.) Bu anlaşma hakkında çok şey söylenmektedir ki bunların içinde en çok tekrarlananı "bu anlaşma ile MKC'nin yıkılışının hazırlandığı"dır. Aynı zaman diliminde, MKC yöneticilerinin de Tahran merkezli ziyaretlerde bulunduğu ve bir biçimde İran devleti ile belli bir konsensus sağlamak istediği bilinmektedir. Zira bir yandan görüşmeler olurken, diğer taraftan 'restleşmeler' ve yer yer çatışmalar da yaşanmaktadır. Bir süre sonra, Kasım 1946'da İran devleti AUH'ni yıkmak amacıyla askeri saldırılarını yoğunlaştırır. Nitekim 12 Aralık'ta, yani bir yıl sonra Azerbaycan Ulusal Hükümeti, ABD ve İngiliz emperyalist devletlerinin (özellikle de ABD'nin) tam desteğiyle İran gerici devleti tarafından yıkılır. Bu bağlamda, Mesud Barzani "Barzani" kitabının ilk cildindeki "4. Kitap" için 15.12.1990 tarihinde yazdığı 'Önsöz'de şunları yazar:

"Kürt Halkı, yaşadığı tarihi aldanışın baş sorumlusu olarak İngiliz emperyalizmini görür. Kürdistan'ın, evlatlarının iradesinin aksine parçalanmasından onları sorumlu tutar. Bundan dolayı Kürdistan Halkının, böyle bir dönemde Sovyetler Birliğine bir dost ve kurtarıcı gözüyle bakması son derece doğaldı. Çünkü o dönemde Sovyetler Birliği batı emperyalizminin en büyük rakibiydi." (sayfa 321-322)

AUH'nin yıkılması, MKC açısından 'çanların çalınması' anlamına gelir. Nitekim kısa süre sonra bu kez Mehabad'a dönük açık ve yoğun saldırılar başlar. İran Azerbaycanı'ndaki gelişmeler, en başında Mehabad üzerinde oynadığı rol, bu kez tersinde, yenilgisi de aynı tesirde rol oynar. Esasında öncelikle ortadan kaldırmayı hedefledikleri AUH'ni

yenilgiye uğratmakla, MKC'ni arzuladıkları doğrultuda yenilgiye uğratıp, ortadan kaldıracağı hesabı yapan İran devleti, bu politikasında başarılı olur. Ve 'sıra' Mehabad'a geldiğinde, hiçte ciddi bir zorlukla karşılaşmadıkları görülecektir. Böyle olmasında, açık ki MKC'ni oluşturan-yöneten kadronun tavrı belirleyici olmuştur. AUH ortadan kaldırıldıktan sonra, esasında dayanabilecekleri, hemen destek alabilecekleri imkanın da yokolmasıyla aynı sonucun kendilerini de beklediğini kavramakta gecikmeyen MKC yöneticileri, sınıfsal konumlarının verdiği dürtü ile işi görüşmeler yoluyla hal yolunu denemeye ve sonuçta teslim olmaya varan bir duruş içerisine girerler. Özerk Cumhuriyetin dayandığı kitle tabanı ve kitlenin temsilcilerinin sınıfsal niteliği dikkate alındığında; hem cumhuriyetin kuruluşu öncesi ve hem de sırasında ortaya çıkan pekçok çelişki ve anlaşmazlığın ve saf değiştirmelerin, tam da varlık-yokluk sorunu ile karşı karşıya kalındığı bir anda kendini çıplak şekilde göstermesi kaçınılmaz hale gelir. Özerk Cumhuriyet'e desteğini geri çeken aşiretler, İran devleti ile görüşmeye giden çevreler, teslim olmayı dayatanlar vs. ortamında MKC yönetimi askeri bir çatışmaya (daha doğrusu direnmeye) girmeyi doğru bulmaz. Ki bu kararın hemen ardında bölgedeki İran devlet temsilcileriyle ilişkiler kurulur ve bu tutumdan da cesaret alan İran ordu birlikleri Mehabad'a girerek, MKC'nin varlığına son verir. AUH'ni birkaç gün önce kitlesel katliamlarda dahil barbarca yakıp-yıkan İran devletinin askeri güçleri, Mehabad'da aynı tutuma girmekten kaçınır. Ve fakat kısa süre sonra tutuklama furyası başlatılır; ileri gelenlerin bir kısmı tutuklanır, Cumhuriyet'in önder ve yönetici kadrolarının da içinde bulunduğu bir grup insan (farklı tarihlerde), idam edilir.

Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin kuruluşunda olduğu gibi, yıkılışında da belirleyici olan iç etkenlerdir. Ve tıpkı kuruluşunda dış faktör çerçevesinde SSCB Kızıl Ordusunun İran'ın kuzeyindeki varlığının oynadığı rol gibi, yıkılışı esnasında Kızıl Ordu'nun İran'da çekilmiş olmasının dış faktör çerçevesinde objektif bir rolü olmuştur. Ancak Kızıl Ordu'nun geri çekilmesinin doğru ve gerekli olduğu dikkate alındığında, bu faktörün 'objektif' bakımdan oynadığı rol çerçevesinde görülmesi ve dolayısıyla yıkılıştaki iç etkenlerin belirleyiciliği ile hiç bir şekilde karıştırılmaması gerekiyor. Bazı milliyetçi Kürt çevrelerinin "MKC'nin varlığının devamı için Kızıl Ordu'nun İran'da kalmaya devam etmesi gerekirdi" türünden tavırları ve yine "Kızıl Ordu geri çekildiği için MKC yıkıldı" yönünde görüş belirttikleri ve böylece belirleyici olan iç etkenleri görmezden geldiklerini biliyoruz. Böyleleri, açık ki Kızıl Ordu'nun İran'da kalmayı sürdürerek, SSCB'ni işgalci konuma düşme pahasına

MKC'nin işgal koşullarında ve Kızıl Ordu gölgesinde varlığını sürdürmesini istemektedirler. İlginçtir ki; bu çizgide duranlar, bizzat o dönemi yaşayanlar (birey ve yayın organları nezdinde) değildir; hatta MKC gerçekliğini bir biçimde yaşamış, yakinen bilen ve konuyu inceleyen ve sonuçlar çıkaran Doğu parçasındaki politik Kürt çevreleride genellikle bahsettiğimiz çizginin dışındadırlar. Sorumluluğu bütünüyle SSCB'e yükleyen çevreler [89/91 yıkımının ardında], daha çok Kuzey parçasındaki kimi siyasal Kürt çevreleridir.

İran devletinin iki özerk cumhuriyete karşı açtığı yıkım savaşı karşısında, Sovyetler Birliği'nin pratik bakımdan İran devletinin saldırılarını geri püskürtecek askeri bir tutum almadığı bilinmektedir. O ana kadar geçen süredeki siyasal gelişmeler, diplomatik adımlar, bölge ve uluslararası alandaki durum vb. hepsi yanyana getirildiğinde, Sovyetler Birliği'nin pratikte İran'ın askeri saldırılarına karşı herhangi bir askeri müdahalede bulunma durumunun varolmadığı ortadadır. SSCB'nin hangi amaçla İran'ın kuzeyine Kızıl Ordu askerlerini yerleştirdiği ve hangi şartlarda ve ne zaman askerlerini çekeceği vb. konular, yapılan anlaşmalarla çok açık ve net bir şekilde dünya kamuoyuna açıklanmıştır. SSCB'nin uluslararası kamuoyuna karşı tüm yükümlülükleri bağlamında ilkesel bir tutum içerisinde hareket ettiği ve gayet aleni davrandığı ve bu prensibini ihlal etmediği dikkate alındığında, MKC'nin varlığını sürdürebilmesi amacıyla sözkonusu doğru tutumundan caymasını beklemek ancak milliyetçi anafora kapılmışların işi olabilir. Ayrıca iki özerk cumhuriyetin varlıklarını sürdürebilmeleri için SSCB'nin İran'da Kızıl Ordu'yu ,tutmaya' devam etmesini talep etmek, açık bir biçimde SSCB'ne işgalci konuma düşmesi çağrısı yapma anlamına gelmektedir. Bu beklenti de yine aynı milliyetçi anaforun eseridir ve ne yazıkki adına hareket edildiği savlanan halklara yararı dokunmayan bir eserdir! Sadece bu kadar da değil; aynı çevrelere kalırsa, iki özerk cumhuriyetin (ki Kürt milliyetçileri için aslolan Mehabad Kürt Cumhuriye'tidir!) varlıklarını sürdürebilmeleri için SSCB'nin İran gerici devletinin arkasında duran ABD ve İngiliz emperyalist devletlerine karşı muhtemel bir savaş riskini de göze alması gerekirdi. Henüz yeni, faşist saldırganları yenmiş ve savaşın çok ağır tahribatlarını gidermeye koyulmuş sosyalist SSCB'nden yeniden bir savaşa atılmasını beklemek, diğer şeyler bir yana, ,insani' bakımdan düşünüldüğünde bile kesinkes vicdansızlıktan da öte kabul edilemez bir yaklaşım olduğu açık.

Tito'nun ‚Triyeste' Dayatması

Tam da bu bağıntıda, yine II. Dünya Savaşı günlerinin sona erdiği eşikte, 1945 Mayıs'ında Tito ve Kardeli ikilisinin PdSB'nden, "Triyeste" sorununda [tıpkı bir kısım Kürt milliyetçisinin MKC özgülünde arzuladıkları gibi], kendilerinden yana çözüm için Kızıl Ordu'nun 'müdahale'sini istedikleri ve böylece yeni bir dünya savaşı pahasına konunun Yugoslavya lehine mutlaka çözümünü dayatan etnosentrik tavrı karşısında [‚bizimkilere' de yararı olur umuduyla] Stalin'in öğretici tutumunu aktarıyorum:

"Bilindiği gibi Anglo-Amerikalılar gerçi Sovyetler Birliği'nden, Yugoslavya yararına bir dizi toprak tavizleri kopardı, ama sonra, Fransızlarla uyum içinde, Rusların Triyeste'yi Yugoslavlara bırakma önerisini reddetti ve Triyeste'yi İtalya'da bulunan birlikleriyle işgal etti. Bütün diğer olanaklar tükenmiş olduğundan, Triyeste'yi Yugoslavya'ya vermek için Sovyetler Birliği'nin Anglo-Amerikalılarla Triyeste yüzünden savaşa girmekten ve kenti zorla almaktan başka çaresi kalmamıştı. Yugoslav yoldaşlar, böylesine korkunç bir savaştan sonra Sovyetler Birliği'nin yeni bir savaşa girişemeyeceğini çok iyi biliyorlardı." (cilt 16, s 389)

Bu konuda, MKC sürecinden farklı olan en önemli unsur, ayrılıklar üzerine tartışma ortamının bulunması, tarafların düşünce ayrılıkları üzerine görüş alış-verişinde bulunması sağlayacak bir mekanizmaya sahip olmalarıdır. Henüz UKH'in dışına atılmamış olan YKP'nin konu hakkındaki tutumu SBKP tarafından dikkatle değerlendirilmektedir. MKC somutunda, ne yazık ki böyle bir ilişki yoktur. Zira varolan PDK örgütlülüğü de hiç bir şekilde YKP ile kıyaslanamaz.

MKC'nin yıkılışını PdSB'ne fatura edenleri, Kemal Mazhar *"Çünkü Sovyetler Birliği'ni sevmeyenler bu yıkılışın günahını (bana göre gereksiz bir biçimde) Sovyetlerin üstüne yıkmak istiyorlar."* (Aktaran: Deng dergisi, sayı 11, Mart-Nisan 1991) şeklinde nitelerken, gerçekten de doğruya işaret etmektedir. Ne var ki, günümüzde komünizme saldırmak moda haline getirildiği için, hem revizyonist ve hem de milliyetçi çizgi üzerine varlıklarını sürdürenlerin PdSB'ne 'suç yüklemeleri', sıradan ve tabiki basit bir işlemden ibaret ve sorumlulukta gerektirmiyor.

Yukarıda ifade etmeye çalıştığım hatalar yığını içerisinde bulunan çevrelerin, bu bakış açısıyla esasında ABD-İngiliz emperyalist devletlerinin İran devleti ile birlikte iki özerk cumhuriyeti yıkmalarındaki

sorumluluklarını ve suçlarını objektif bakımdan üstünü örtmeye yaradığını açıklıkla belirtmek zorundayım.

MKC'nin yıkılması bağlamında söylenen her şeyi burada irdelemediğimiz açık ki, incelememizin konusu ve çerçevesi de buna imkan vermiyor. Ancak, bu kapsamın bilincinde davranarak, doğrudan MKC'nin yıkılması bağıntısında W. Aegleton'un kitabında naklettiği bir 'masabaşı anı'ya yer vermek istiyorum. Şöyle diyor:

"Molla Mustafa Barzani bu sırada [11 Aralık 1946'da -NB] *İlhanzade aşireti liderlerinden birine şöyle demişti:*

«Aslında İran ordusu Kürtleri yenmedi. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri Sovyetler Birliği'ni yendiler.»" (age., sayfa 263)

Mustafa Barzani'nin, o sıralar böyle bir şey söylediği konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz; varsayalım ki, yukarıya aldığımız belirleme Barzani'ye ait; bunda ne çıkar? Önce, olumlu yanı itibariyle; çok açık ve net bir biçimde MKC'nin varlığına son verenin ABD ve İngiltere emperyalist devletleri olduğu sonucu çıkar. İkinci olarak ise, Sovyetler Birliği'nin taraf olduğu anlaşmalara harfiyen uyduğunu kanıtlar. Üçüncüsü; ABD ve İngiltere'nin İran devletini koruma ve himaye edip işgallerini sürdürdüklerini gözler önüne serer.

...

Bu bölümde, yapabildiğimiz oranda MKC özgünlüğünde PdSB'nin pozisyonunu irdelemeye çalıştık. Eksikliklerimizi de hesaba katarak; varolan belgeler temelinde PdSB'nin MKC'nin yıkılmasında belirleyici bir rolünün bulunmadığını düşünüyorum. Şunu açık ve net bir şekilde belirtmek gerekir ki, SB'nin bütün savaş süreci boyunca İran somutunda ciddi sayilabilecek, ilkesel önemde ve komünist çizgiyi ihlal eden bir davranışı da olmamıştır. Daha önce, yine İran'da 1920'lerin hemen başında nasıl ki Tebriz ve Gilan merkezli Sovyetler kurma mücadeleleri karşısında Sovyet Rusya'nın esasa ilişkin bir hatası yoktu ise, İkinci Dünya Savaşı yıllarının sonlarına doğru bir kez daha Tebriz merkezli kurulan Sovyet eğilimli Ulusal Hükümet ile MKC süreçlerinde de PdSB'nin esasa dair bir hatası yoktur. İlkindeki iç ve bölge koşulları ile uluslararası politik durum, ikincisi ile karşılaştırılamayacak ölçüde farklılıklar taşımakla birlikte, elbetteki önemli benzerlikler de vardır. Ve fakat, aynılıklar ve farklılıklar ekseninde hareketle bu konular açıklanamaz; her gelişmeyi kendi gerçekliği içerisinde irdelemek zorundayız.

İran özgülündeki gelişmeler, "Büyük Sovyet Ansiklopedisi"nde ayrıntılı incelenmektedir. Konu hakkında esasında W. Aegleton'un bilinen kitabından hareketle görüş belirtenlerin çokluğu ve dahası

bunların içerisine düştükleri tekyanlılığın giderilebilmesi, en azından olguların ve gelişmelerin objektif bakımdan bilinmesi için oldukça öğretici olduğuna inandığım ve içerik olarakta doğru bulduğum, konumuzla ilintili kısa bir özeti, aşağıda aktarıyorum.

"Sovyetler Birliği'nin Hitler koalisyonu birlikleri üzerindeki zaferi, İran'daki ulusal kurtuluş hareketini ve demokratik hareketi güçlendirdi. Halk Partisi'nin ve sendikaların otoritesi ve etkisi büyüyordu. 1945-1946 yıllarında İran Azerbaycanı'nda, 1945 yılında kurulan Azerbaycan Halk Partisi'nin önderlik ettiği güçlü bir demokratik hareket gelişti. 1945 yılında oluşturulan ve başında S.D. Pişevari'nin bulunduğu İran Azerbaycanı ulusal hükümeti, bir toprak reformu yürüttü: Hazine toprakları ve demokratik Azerbaycan'a karşı mücadele eden gerici toprak sahiplerinin toprakları, tazminatsız olarak köylülere dağıtıldı; bunun dışında, geride kalan toprak sahiplerinin toprakları üzerinde çalışan köylülerin ürün payları önemli ölçüde yükseltildi. Hükümet, sanayinin ve ticaretin gelişmesi ve spakülasyona karşı mücadele için önlemler aldı; sekiz saatlik işgününü yerleştirdi, çalışma ve sosyal sigorta üzerine yasalar çıkardı. Azerbaycan dili, devlet dairelerinde, mahkemelerde, okullarda resmi dil olarak kabul edildi vs. Tebriz'da bir üniversite, bir opera binası, bir sanat okulu ve diğer kültürel kuruluşlar açıldı.

1945 sonunda, Kuzey Kürdistan'da (Mehabad) Qazi Muhammed'in önderliğinde İran'daki Kürtler için özerklik isteyen Kürdistan Demokrat Partisi kuruldu. Kürt demokratları, iktidarı ele geçirdiler ve Mehabad'da başında Qazi Muhammed'in bulunduğu özerk bir hükümet oluşturdular. Ancak İran Azerbaycanı'nın tersine Kürdistan'da bir tarım reformu gerçekleştirilmedi.

Demokratik hareketin yükselişi, 1946 Ocak'ında kurulan Kavam Hükümetini, demokratik örgütlerin takibat altında tutulmasını sona erdirmeye ve Sovyet düşmanı dış politika rotasını değiştirmeye zorladı. 4 Nisan 1946'da, Kuzey İran'daki petrol yataklarının açılması ve kullanılması amacıyla karma bir Sovyet-İran anlaşması imzalandı. Bu anlaşmanın koşulları, İran'ın iktisadi ve politik bağımsızlığına saygı duymaya dayanıyor ve iktisadi gelişmesinin çıkarlarına denk düşüyordu. Daha önce imzalanan anlaşmalarla uyum içinde, Sovyet birlikleri, 9 Mayıs 1946'ya kadar Kuzey-İran'dan geri çekildi. 13 Haziran 1946'da, Tahran Hükümeti'yle İran Azerbaycanı'nın demokratik kurumları arasında, İran Azerbaycanı'nın özerkliğini tanıyan bir anlaşma imzalandı. Kavam Hükümeti, halk kitlelerini aldatmak için, hazine

topraklarının köylülere dağıtılması, ilerici demokratik reformların gerçekleştirilmesi vs. üzerine sahtekarca bir deklarasyon yayınladı.

Aynı dönemde demokrat güçlere karşı bir saldırıya hazırlanan İran gericiliği ve onların efendileri, İngiliz ve Amerikan emperyalistleri, göçebe aşiretlerin hanlarını ve onların çetelerini silahla donatıyorlardı. İngiliz Hükümeti, 1946 Temmuz'unda İran Körfezi'ne savaş gemilerini gönderdi. Ağustos ayında, Basra'ya, İran sınırına kadar ilerleyen birçok İngiliz tümeni indirildi. Kavam, gerici güçlerin toparlanması için 1946 Haziran'ında, içinde gerici toprak sahiplerinin, memurların ve tüccarların birleştiği sözde İran «Demokrat» Partisi'ni kurdu. Bu gerici parti, Halk Partisi'ne, sendikalara ve köylü birliklerine karşı mücadele yürüttü. 14 Temmuz 1946'da, Anglo-İranian Oil Company (AİOC) şirketinde patlayan ve AİOC'nin İran'ın politik işlerine karışmasına karşı bir protesto eylemi oluşturan grev, silah zoruyla bastırıldı. Demokratik kamuoyunu aldatmak, zaman kazanmak ve Halk Partisinin elini bağlamak amacıyla Kavam, Halk Partisi'nin üç üyesini kısa bir zaman için (1946 Ekim'inin ortasına kadar) kabinesine aldı. Gericilik, konumunu sağlama aldıktan sonra, saldırıya geçti. 1946 Eylül'ünde Anglo Amerikan gericileri ve Tahran hükümeti tarafından kışkırtılan Kaşkallı ve diğer Güney İranlı hanların demokratik Azerbaycan'a ve Halk Partisi'ne karşı silahlı bir eylemi gerçekleşti.

Şah ve Başbakan Kavam'ın emri üzerine, 10 Aralık 1946'da Azerbaycanlılar içinde bir kan banyosu gerçekleştirdikten sonra demokratik hareketi vahşice ezen İran askeri birlikleri İran Azerbaycanı'na yürütüldü. Bütün demokratik reformlar geriye alındı ve bir askeri ve polis terörü rejimi kuruldu. Binlerce Azerbaycanlı kurşuna dizildi ya da darağacına çekildi. Kürdistan'daki ulusal demokratik hareket de ezildi; Qazi Muhammed ve Kürtlerin diğer önderleri asıldılar. Bunlara paralel olarak demokrat gazeteler yasaklandı ve Halk Partisi ile sendika komiteleri dağıtıldı. Tahran ve diğer kentlerde sayısızca demokratik kadro tutuklandı.

İran Hükümetinin dış politikası, son derece keskin antisovyetik hatlara sahip bir karakter aldı. Anglo Amerikan emperyalistlerinin emri ve Kavam'ın önerisiyle, 4 Nisan 1946 tarihli Sovyet-İran anlaşması, Meclis tarafından 22 Ekim 1947'de geçersiz olarak ilan edildi. Bundan önce 6 Ekim 1947'de Amerikan askeri danışmanlarının İran ordusu üzerinde artırılmış tek taraflı denetimleri üzerine bir İran-Amerikan askeri anlaşması imzalanmıştı. İran jandarması içinde Amerikalı danışman General Schwarzkopf, tam emir yetkisine sahipti. Haziran 1947'de Waşington'da imzalanan, İran'a verilecek 25 milyon dolar

değerindeki Amerikan askeri kredisine ilişkin İran-Amerikan anlaşması uyarınca İran ordusu ABD tarafından yeni silahlarla donatıldı. (...) Amerikan petrol tekelleri, 1946 yılında AİOC ile imzalanan ve çıkarılan petrolün %20'sini onlara vermeyi öngören anlaşmayı yetersiz görüyordu. AİOC'yi kendilerine bağlamaya ve İran'daki İngiliz pozisyonlarını eline geçirmeye çalışıyorlardı." (Büyük Sovyet Ansiklopedisi, sayfa 98-102)

PdSB'nin bölgeye ilişkin durum değerlendirmesinden çıkarmamız gereken bazı sonuçlar şunlardır:

aa) SSCB'nin faşist saldırganları yenilgiye uğratması, İran özgülünde de etkilerini göstermiş; Kürtler ve Azeriler üzerindeki olumlu etkisi 'ulusal' ve 'demokratik' hareketlerin doğmasına yolaçmış; somutta ise Mehabad ve Tebriz merkezli iki otonom cumhuriyetin kuruluşu mümkün olabilmiştir.

bb) Daha önce yapılan anlaşmalar doğrultusunda, anlaşmalarda belirtilen şartlar ve koşullarda oluştuğunda Kızıl Ordu birliklerinin konuşlandıkları alanlardan geri çekileceği kamuoyunun bilgi ve denetimi altında alenen gerçekleşmiştir.

cc) ABD ve İngiliz emperyalist devletler ile ilişki halinde hareket eden İran devleti, bu iki devletten aldığı tam destekle, içeride baskılarını ve saldırılarını yoğunlaştırmış, bir süre sonra Azerbaycan Ulusal Hükümeti ile "Kürdistan'daki ulusal demokratik hareketi" ezmiştir.

dd) Kızıl Ordu birliklerinin İran'ın bazı bölgelerine konuşlandığı andan 1946 yılının başlarına kadar geçen zaman diliminde SSCB'ne karşı açık düşmanlık yapmaktan kaçınan ve zaman zaman uzlaşma ve geri çekilme tutumu izleyen İran devleti; savaştan önce faşist Almanya devleti ile kurduğu ilişkinin benzeri bir işbirliğini bu kez İngiliz ve ABD emperyalistleri ile yaparak, İran'ı Amerikan emperyalist devletinin üssü haline dönüştürmeye yönelmiştir. Ki bu ssüreçte, antiSovyet ve antikomünist karakterini de bütünüyle dışarıya boca etmiştir.

ee) ABD emperyalist devleti ile kurduğu iyi ilişkiler sonucunda, daha önce 4 Nisan 1946'da imzalanan Sovyet-İran anlaşması, 22 Ekim 1947'de geçersiz ilan edilmiştir. Böyle olmasında ABD'nin büyük etkisi olmuştur; çünkü aynı zaman diliminde İran devleti ile ABD arasında petrol anlaşması imzalanmıştır.

Dr. Şıvan'ın Değerlendirmesi

MKC'nın kuruluşu-yıkılışı konusunu Kürdistan siyaset sahnesinde devrimci perspektifle ilk defa ele alan Dr. Şıvan'dır. Kürdistan'daki politik gelişmeleri ve Kürt ulusal hareketini materyalist temelde inceleyen, olayların sebepleri üzerine duran ve bilgi edinimi

temelinde meseleleri izah etmeye çaba gösteren, üstelik bütün bu ön hazırlığı arkadaş ve yoldaşlarıyla paylaşarak mümkün olduğunca kolektif sonuçlar çıkarmaya çalışan ve neticede bu yapısal özelliği nedeniyle Kürt miliyetçi çevrelerinden ayrılan Dr. Şıvan'ın, MKC bağlamındaki düşüncelerini önemsiyoruz.

Örgütlenme çalışmalarına başladıkları andan itibaren, konu hakkında ulaşabildikleri farklı bilgi ve belgeler, MKC değerlendirmesinin objektif bir sonuca gitmesinde etki de bulunmuştur. Dr. Şıvan ve yoldaşlarının devrimci faaliyeti, bizzat MKC'nin kuruluşuna katılmış insanlarla temas kurmaya ve bunlardan bazılarını örgütsel yapılarına katmaya dek varır. Ziya Avcı'dan, partinin örgütsel faaliyetlerinde konu üzerine yaşadıklarından aktaralım. Şunları yazıyor:

„Sonra tekrar Van'a dönüp Özalp'e geçerek rahmetli Yusuf Ettar'ın köyünde bir gece kendisine misafir olduk. O uzun uzadıya Mehabad Cumhuriyeti öncesi ve cumhuriyet kuruluşundaki mücadeleden bahsetti. ... Yusuf Amca, daha önceden kendisini parti üyesi olacak seviyeye getirmişti. ... Yusuf Ettar sorumluluğunda Özalp'te bir Mahalli Komite oluşturduk.

Yusuf Ettar yetmiş yaşını geçmiş yürekli bir yurtseverdi. Yukarıda belirttiğim gibi Mehabat'ta çalışmış ve bu çalışmaların desteklerini sıralıyordu. ... Geçmiş yaşına rağmen bu anlatımlarıyla bizi ajite etmek istiyordu." (Aktaran: Selahattin Ali Arik, Dr. Şıvan ve Kürt Trajedisi, Pêrî Yayınları, sayfa 245)

Yusuf Ettar'ın MKC anlatısının, Dr. Şıvan ve arkadaşlarının konu hakkında ulaştıkları sonuçta etkisinin bulunduğu açık. [Güney'de kaldığı süre içerisinde MKC'nin kuruluşuna ve yıkılışına tanıklık etmiş insanlarla birlikte bulunduğu hatırlansın.] Aşağıda aktaracaklarımızdan da, konu üzerine detaylı bilgiye ulaşmasında o süreci yaşayanların verdiği bilgilerin ‚katkısı' görülmektedir...

Dr. Şıvan'ın MKC değerlendirmesinden kısa bir özet:

"Çok garip ve anlaşılmaz bir anlayışsızlıkla, İngiliz diplomasisinin gizli ya da açık tutumu, yüzyılımızın başından beri daima Kürt halkının düşmanlarına şu ya da bu yollarla yardım etmek ve onlara Kürt halkının temel milli ve demokratik haklarını inkar etmek konusunda, cesaret vermek şeklinde tezahür etmiştir. Bu kirli oyunu, İngilizler 1946'da Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin kurulduğu sıralarda ve daha sonra 1955 Bağdat Paktı'nın teşkili esnasında da ustalıkla sahneye koyarak tekrarlıyacaklardır." (Dr. Şıvan, Kürt Millet Hareketleri ve Irak'ta Kürdistan İhtilali, sayfa 61-62)

"1941 yılında Müttefik Orduları İran'a girdiler. Sovyetler ülkenin kuzeyine ve İngilizler de güneyine yerleştiler. İran Kürdistanı'nın kuzey bölümü (Urmiye civarından Kermanşah'a kadar) Sovyet İşgal Bölgesi'nde bulunmakta idi. Bu işgal olayında, İran'ın merkezi kuvvetleri büyük bir direnme göstermeden teslim olmuş ve merkezi hükümetler de tamamen müttefiklerin kontrolleri altına girmiş bulunmakta idiler. Bu siyasi hercümercin yarattığı ortamda, İran'ın başlıca milli topluluklarından olan Kürtler ve Azeri Türkleri, kendi başlarının çaresine bakmak ve milli otonomilerini kurmak için, faaliyete geçtiler.

Urmiye Gölü'nün güneyinde bulunan Mahabad Şehrinde, 1943 yılında, ***Komela Ciwanên Kurd*** *(Kürt Gençleri Birliği) adıyla gizli bir cemiyet kurulmuştu.(54) Daha sonraları sadece* ***Komela*** *adını kullanacak olan bu cemiyet, Sovyet İşgal İdaresi'ninde toleranslı tutumu dolayısıyla, dahilde hemen hemen muhtar bir idare kurmuş bulunan İran Kürdistanı'nda, politik bir parti hüviyetine girdi."* (Dr. Şıvan, age., sayfa 121)

"Zaten dört yıldan beri (1941'den sonra) İran Kürdistanı'nın büyük bir bölümünde fiilen (de facto) teessüs etmiş, dahilde tamamen bağımsız bir otonomi idaresi vardı." (Dr. Şıvan, age., sayfa 123-124)

"Genç Cumhuriyet, savaş sonrasının meydana gelen pazarlıkları arasında, dışardan tezgahlanan çok büyük tehlikelerle karşı karşıya bulunmakta idi. Özellikle Anglo-Saksonların, Ortadoğu petrol rezervlerinin de çok büyük önemi dolayısıyla, komünizm sızmasına karşı Türkiye'den Güneydoğu Asya'ya kadar uzanan topraklar üzerinde sağlam bir cephe kurmak amacıyla çevirdikleri diplomatik dalaverelerin sonunda, üç devlet yöneticileri (Türkiye-Irak-İran) birkez daha biraraya getirildiler.

Bu sefer, ABD'de sahnede bulunmakta idi. Anglo-Sakson diplomasisi Kürt Tehlikesi! Faktörünü ustaca kullandı ve ilgili hükümetleri askeri-ekonomik ve politik destek vaadleri karşılığında, tamamen kontrolü altına aldı. 1946 Mart'ında Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin müşterek bir hareketle yıkılmasının temin edilmesi karşılığında, Türk, İran ve Irak hükümetleri, petrol de dahil olmak üzere, memleketlerinin tüm politik ve jeo-politik kaderlerini büyük bir ihanetle, batılı büyük güçlerin eline teslim ettiler.

İşte bir yıl sonra, 1947 baharında, Kürt Cumhuriyeti'nin kurulduğu ünlü Çarçıra Meydanı'nda Qazi Muhamed ve arkadaşlarının boyunlarına geçirilen iplerin ücreti, ülkelerinin halklarına ihanet eden ilgili hükümetler tarafından, büyük bir basiretsizlikle ödenmiş bulunmakta idi." (Dr. Şıvan, age., sayfa 124)

Zinar Silopî

Sovyetler Birliği'nin Kızıl Ordu birliklerini İran'da geri çekmesinin önceden belirlenmiş anlaşma(lar) temelinde gerçekleştiği, konu hakkında aktardığımız belgelerden ve gelişmelerden tespit edilebilir. Aynı bağlamda Z. Silopî'den aktaracağımız aşağıdaki satırlar da, geri çekilme üzerine açıklayıcı mahiyettedir. Zinar Silopî şöyle diyor:

"İkinci Dünya Savaşı'nda Amerikan Cumhurbaşkanı Roosvelt'in ilan ettiği söz ve düşünce özgürlüğü; yoksulluktan, zulüm ve esaretten kurtuluş prensibi ortaya konuldu. Başkan Roosvelt'in imzası üstünde Kürtçe olarak «sizi unutmayacağız» ibaresini onbinlerce Kürd okudu(14). Sonuçta bu söz de boşa çıktı, hatta bunun tersine olarak ***Kürtler'in kendi gayretleriyle kurdukları Mahabat Cumhuriyeti'ni emperyalist devletler, İran Hükümeti'ne yardımlarıyla dağıtmaya imkan vermek*** *suretiyle Kürtler hakkında en büyük kötülüğü bile yaptılar."* (age., sayfa 24)

"... esasen savaştan çok yorgun olarak çıkmış bulunan, ***Sovyet ordusunun bu cumhuriyetleri savunmak için sömürgeci devletlere karşı yeniden bir savaşa girmesi imkansız olduğundan,*** *İran arazisinden çekildi.*

Bunun üzerine, ***İran Hükümeti silahı kullanmayacağına dair verdiği sözün aksine, sömürgeci devletlerden aldığı ağır silahlarla*** *bir kat daha kuvvetini artırarak, Azerbeycan ve Mehabat Cumhuriyetleri'ne karşı, General Razmara'nın kumandası altında hazırlanan ordu ile taarruza geçtiğinde, Tebriz Cumhuriyeti erkanı savaş yapmamaya karar verdi. Azerbeycan Cumhuriyeti'nin federal müttefiki olan Mehabat Cumhuriyeti erkanı ise, Önder'in başkanlığı altında, Bakanlar Kurulu ve aşiret reislerinin katılımıyla yaptıkları bir toplantıda, Azerbeycan gibi Mehabat Cumhuriyeti'nin de savaşmamasına karar verdiler." (age., sayfa 183-184)*

Abdurrahman Kassemlu

Mehabad Kürt Cumhuriyeti sözkonusu edildiğinde, öncelikle dikkate alınması gerekenlerden biri de Abdurrahman Kassemlu'dur. Konuya ilişkin değerlendirmelerinin tümünü inceleme şansımız olmadı. Ancak, elimizde bulunan iki kitapçığından hareketle konu hakkındaki düşüncelerinin içeriğini bilme durumundayız. Kassemlu'nun konu hakkında kimi hatalı tespitler ve yanlışlar içerisine düştüğü doğrudur. Bununla birlikte, birtakım konu ve gelişmeleri objektif değerlendirdiğini

düşünüyorum. O, MKC'nin neden ayakta duramadığını çok kesin ve de keskin bir belirleme ile ortaya koymuştur:

"Kürdistan Cumhuriyeti'nin çok ani kurulduğu söylenebilir. Bu ani oluşum, cumhuriyetin kısa yaşantısında karşılaştığı birçok sorunun kaynağı olmuştur. Cumhuriyet, oluşumunda yenilgisinin tohumlarını taşımıştır."

"Cumhuriyetin çöküşünün nedenlerinden birisi -hatta ana nedeni- Cumhuriyet döneminde açığa çıkan, hareketin ve KDP'nin iç güçsüzlüğüdür." (Özgürlük Mücadelesinde Kırk Yıl; sayfa 104-105)

Bu ve benzer tespit ve değerlendirmeleriyle, MKC'nin yıkılması özgülünde bir bakıma diğer Kürt sol ve çeyrek ulusalcı çevrelerinden ayrılmaktadır. Yukarıda aktardığımız tespitleri 1985 ortalarında kaleme aldığı hesaba katıldığında; dün kendilerine sosyalist, hatta "marksist-leninist" yaftası asarak geçmişe gözü kapalı yaklaşan ve olabildiğince pragmatist davranarak "büyük abilerinin" yeşil ışık yakmadığı her konuda "görmeyen"i oynayanların ve fakat "kardeş sosyalist parti ve ülkelerin" artık esamisinin okunmadığı ve sosyaldemokrasinin baş tacı edildiği şartlarda yüzseksen derecelik açılara pergel açanların pratik tutum ve tavırlarıyla karşılaştırılamayacak kadar çok daha objektiftir. Daha önce sosyalist, "m-l", "komünist" payelilerin Kassemlu'nun MKC hakkındaki tahlillerini anmama ve onu referans almamalarıyla da tüm ötekilerden farklılığı saptanabilir.

Kassemlu; savunduğu ideolojik-teorik çizgi ve politik, örgütsel hattı ve kişilik özellikleriyle Kürt sosyaldemokratı kimliğinin karakteristik bir temsilcisidir. Bu niteliğine rağmen ama, MKC bağlamında antikomünist davranmamıştır. Onun sınıfsal ve ideolojik kimliğinin bilincinde olarak, MKC hususundaki değerlendirmelerini önemsiyor, bunu okurla paylaşmaya değer biçiyoruz. Şöyle diyor:

"Kürdistan Cumhuriyeti'nin çöküşünden sonra, partimiz içinde SSCB'nin hatalı İran politikasının Cumhuriyetin çöküşünün ana sorumlusu olduğu görüşü yaygınlaşır. Bu tür bir anlayış, Sovyetler Birliği'nin Kürt halkını bir Cumhuriyet kurmaya teşvik ettiğini, sonra da onu ortada bıraktığı ve böylece de gerici İran rejiminin eline teslim ettiği etkisini oluşturmaktadır. Bu tür bir yorumun ileri bir anlamı açıktır: hayalperestlikte ısrar etmek ve olayların derinine inmemektir. Ne de olsa başkalarını suçlamak ve özeleştiri vermemek her zaman daha rahattır! Buna ek olarak, bu tür bir açıklamayla Kürt Cumhuriyeti'nin nerdeyse yabancı bir gücün yalnızca bir kuklası olduğu itiraf edilmektedir. Bu, sonuçta düşmanın, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze dek gerçek olayları çarpıtmak için yaydığı tahrifli aktarmalara uymaktadır.

Hareketin 1945-1946 yıllarında ana itici gücü Kürt halkı olup, Cumhuriyet'in ana kuruluş nedeni, Kürt halkının meşru haklarına ulaşmak ve kendi kaderini kendisinin belirleme çabasıdır. Bunun sonuucunda da Cumhuriyet'in yenilgisinin ana nedeni, Kürt toplumu içinde ve hareketin, partinin ve özellikle KDP'nin kendi zayıf noktalarında aranmalıdır." (age., sayfa 105-106)

"İran hükümet aygıtında uzun süreden beri önemli etki alanı kazanan İngiliz emperyalizmi ve II. Dünya Savaşı'ndan daha güçlü çıkan yükselmekte olan ABD emperyalizmi gerici merkezi hükümete her türlü desteği sunarlar." (age., sayfa 113)

"SSCB'nin Kürdistan Cumhuriyeti'ni ortada bıraktığı suçlamasını getiren insanlar, görünüşe göre, Sovyetler Birliği'nin Kürdistan Cumhuriyeti'ni askeri olarak savunmasını beklemektedirler.

Cumhuriyet kendi gücüyle gerici İran ordusuna belli bir süre direnseydi, SSCB büyük bir olasılıkla Cumhuriyeti destekleme kararı alırdı. Ancak Cumhuriyet kendisini savunmamış, direniş göstermemiştir. Bu şartlar altında Sovyetler Birliği Kızıl Ordu'yu yeniden İran'a gönderip Kürdistan Cumhuriyeti'ni savunmalı mıydı? Başka bir ifadeyle, Kızıl Ordu Kürt peşmergelerin yerine Kürdistan'ın kurtuluşu için mücadele mi etmeliydi?" (age., sayfa 115)

89/91 yıkımı sonrası Kürt milliyetçilerinin hep bir ağızdan MKC'nin yıkılması bağlamında SSCB'ni ve özelde Stalin'i suçlayan tutumlarının yanlış ve temelsiz kaldıklarını bu çalışma içerisinde ifade etmeye/belgelemeye çalıştık. Kassemlu'nun söyledikleri de, bir kez daha anti3S cenahında konumlananların hangi çürük argümanlarla oyalandıklarını ortaya koyuyor...

Sonuç olarak, Mehabad Kürt Cumhuriyeti; dönemin koşulları dikkate alındığında, gerçektende bırakalım "dünyanın merkezi" sorunu olmayı, bölgenin merkezi sorunu olabilme konumunda bile değildir ki İran özgülü sözkonu edildiğinde Tebriz merkezli gelişmeler çok daha belirleyicidir. MKC gerçekliğini abartıp, bunun üzerinden tüm faturayı 3S'e kesmek ise ancak bütünüyle milliyetçi önyargılara kapılmışların işi olabilir. Bilakis, MKC'nin kuruluşuna giden süreçteki gelişmelerden ortadan kaldırılması anma dek, safını SSCB'nin yanı olarak belirlemesi, PdSB ile dostça ilişkiler kurması gerçeği, her şeye rağmen Cumhuriyetin 3S etkisinde kaldığını göstermektedir.

MKC'ndeki 3S etkisini, Kassemlu şöyle yorumlar:

"Son olarak, Kürdistan Cumhuriyeti'nin, Kürt tarihinde ilk kez bir kanadı sosyalist ülkeler ve uluslararası işçi ayaklanmaları ve öteki kanadı baskı altında tutulan halkların kurtuluş mücadeleleri ile belirlenen

uluslararası hareketin bir parçasından oluştuğunu belirtmek gerekmektedir.

Bunun için 1945-1946 Kürt hareketi faşizm ve emperyalizme karşı olan genel bir harekete bağlı ve böylece de uluslararası bir yapıya sahip olmuştur; o, halkların birbiriyle anlaşması ve barış için çaba gösterip, halklar arasında -eşitlik ilkesini izleyerek- ortak çalışmayı amaçlıyordu. Cumhuriyet ırkçılığa, faşizme ve şövenizme karşıydı." (age., sayfa 121-122)

Cegerxwîn

Cegerxwîn, konu hakkında yazdığı "Kadı Muhammedin Anısına" şiirinde, bir şekilde düşüncelerini 'şiire döken' satırlarında şöyle der:

Kadı Muhammedin Anısına
Kürdistan toprağı, kurban olduğum, çok genç ve durusun
Epey kan verdi oğulların, işte her yana döküldü
Kürt ulusu sağ oluncaya dek, dönmez o yolundan
Yaşa, yaşa
Kadı Muhammed çok yaşa
Ayıp değil mi, ilerleme yolunda katledilmemiz
Truman bilsin ki, yaşayan bir milletiz
Elbet düşmanlık yapacağız ona, karşı olacağız hep
Yaşa, yaşa
Kadı Muhammed çok yaşa
Bir zerre bile koparamaz kalbimizden nükleer silahlar
Bağımsız yaşayamaz Kürt ulusu, bu kollar zincirde kaldıkça
Yalvarma ve temenniyle ulaşamamış hiç kimse davasına
Yaşa, yaşa
Kadı Muhammed çok yaşa
Hey Truman, niçin katlettin Kadı Muhammedi
Adaletin hep böyle mi, demokrasi dediğin bu mu?
Ama cinayet ve zindanla yok olmaz ki Kürt milleti
Yaşa, yaşa
Kadı Muhammed çok yaşa
("Özgürlük Devrimi, 1954"; Aktaran: Lenin Şafağ)

M. Emin Aslan

Kısa süre önce (2007) "Kürt Ulusal Hareketinin Değerlendirilmesi ve Ulusal Siyaset" adıyla, görüşlerini kitap formatında kamuoyuna sunan Emin Aslan'ın konu hakkındaki tespitlerine yer vermemizin nedeni, açık ki sahip bulunduğu "Kürdistanlı komünistler" iddiasından ötürüdür. Adı geçen kitabı, esasında 'baştan aşağı' değerlendirmek gerek; ancak, şu ana kadar yapılmayanı, bu vesile ile 'bir çırpıda' yerine getirme tutumuna girmeden; şimdilik sadece konumuzla ilgili kısımlarını ele almakla yetineceğiz.

Diğer benzerleri gibi W.Aegleton'u kaynak göstererek hareket eden yazar, ABD çıkarları gözeticisi kişinin ördüğü senaryoya dayanarak MKC bağlamında pekçok yalan-yanlış saptamada bulunarak PdSB'ne yönelik karalama ve çarpıtma kampanyasına dahil oluyor; hatta daha da ileri giderek Leninizm karşıtlığına savrulma ekseninde şunları (uzunca aktarmalar pahasına da olsa!) yazıyor:

"16 Eylül 1942 toplantısında 15 kişinin teşebbüsü ile kurulan Komela örgütü, siyasal koşulların verdiği olanakları amaçları doğrultusunda kullanmak üzere Sovyetler Birliği ile ilişkiye geçen ve geliştiren de kendileriydi. Üstelik Mehabad Kürd Cumhuriyetini, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'ne bağlı bir bölge olarak tasarlayan Sovyetler Birliği'ne karşı, Kürd ulusçuları direnerek Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nden ayrı ve bağımsız olarak 22 ocak 1946'da Cumhuriyetini ilan ettiler." (age., sayfa 271)

"Ve ancak bundan sonra Sovyet yetkilileri, «Kürdler kendilerine özgü bir hükümet kurabilirler» diyebilmişlerdir"

"ABD ve İngiltere'nin baskısı sonucunda SSCB'nin desteğinin çekilmesi ile birlikte Azerbaycan Halk Cumhuriyeti ve Mehabad Kürd Cumhuriyeti Aralık 1946 tarihinden itibaren tekrar İran işgaliyle birlikte İran'a ilhak edildi. SSCB'nin desteğinin çekmesinden maksat SSCB'nin askeri gücünün İran'dan çekmesi değil, politik ve lojistik destekten mahrum etmesidir. (...)

Bu işgal, Mehabad Kürd Cumhuriyeti direnmeden ve savaşmadan oldu. Gerçi, Mayıs 1946'da Kürdlerin İran ordusuna saldırı hazırlığı varsa da Sovyetler Birliği ısrarla engel olmuştu. Mustafa Barzani direnmeyi ve İran'a karşı savaşmayı önerdiyse de Qazi Muhammed, KDP (İran) ve aşiret güçleri tarafından kabul görmedi." (age., sayfa 272)

"Mehabad Kürd Cumhuriyeti kuruluşunun anılması ile birlikte sosyalist olduğunu iddia eden sol siyasi akımlar Stalin'i ve SSCB'yi de eleştirmek ve yargılamak durumunda kalacaklardır [Bu satırların 2007 yılında yazıldığını dikkate aldığımızda; yazarın bu belirlemesinin karşılığı yoktur, çünkü; Kürdistan'da 'sosyalist' iddiaya sahip ve 'sol' akımlar kategorisindekiler çooktan "eleştiri" ve yargıçlık vazifelerini ifa etmişlerdir! Marksist-Leninist Kürdistan komünistleri haricindeki tüm Kürdistan siyasal çevrelerinin tutumu açık seçik ortada iken, yazarın

neden böyle bir vurguya gereksinim duyduğu, eğerki mezar-ı antikaya kaldırılmış dünün antikomünist troçkistlerinin izinde gitme çabasını dışa vurma değilse, ancak kendisinin gizi ve 'muamması' olabilir - NB]. *Bu eleştiri ve yargılama burada kalmayıp, 1921'e taşınacaktır. Bu dönem ise SSCB'de Lenin ve ikinci adam durumunda olan Troçki ile birlikte Bolşevikleri de kapsayacak. Bunu da yapmaya nedensellik siyasi kavrayışları yani «bilimsel siyaset» anlayışları el vermemektedir."* (sayfa 278)

"Stalin'in bu iki cumhuriyeti siyasal destekten mahrum bırakması, ezilmelerine seyirci kalmanın başlıca nedeni ABD'nin uluslararası siyasetine ters düşmemesi için gösterdiği azami gayretten kaynaklanmaktadır [Yazarın; konuyu, troçkist içgüdüyle Stalin ismi etrafında işleme tutumu. tartışma götürmez şekilde bilim yönteminin zerresini içselleştiremediğini gösterir. -NB]. *II. Paylaşım savaşından sonra, SSCB uluslararası ilişkilerde ABD politikası ile çatışmak istememektedir. İran'dan çekilmesi petrol anlaşmasına bağlanması ve bu anlaşmanın pratiğe geçmeyeceği Stalin ve SSCB yönetimi için bilinen bir şeydi. Bu anlaşma geri çekilmenin bir gerekçesini oluşturmak içindi. Stalin ve SSCB yönetimi için önemli olan iktidarlarını sürdürmek ve bu doğrultuda emperyalizmden taviz koparmaktı."* (sayfa 278-279)

Hızını alamayan yazar, şöyle buyuruyor:

"İşte Kürd solu nedensellik siyasetinden esinlendiğinden ve Lenin ile Bolşevik partisine eleştirel yaklaşmadığından, Mehabad Kürd Cumhuriyeti'ni görmezlikten geldi." (age., sayfa 309)

Kürt hareketlerinin neden Newroz kutlamalarını önemsedikleri ve fakat MKC'ni anmaya yanaşmadıkları vs. üzerine yaptığı değerlendirmede de, bir kez daha Bolşevizm karşıtlığını öne çıkartıyor.

Aktardıklarımıza ilişkin ayrıca 'özel' bir tavır takınmaya gerek yok, bu bölümde ortaya koyduğumuz belgeler ve değerlendirmelerimizle söylenmesi gerekenleri ortaya koyduğumuzu düşünüyoruz.

M. Emin arkadaşın uluslararası komünist hareketin eksikliklerini ve var ise yanlışlarını görmek-göstermek ve eleştirmek gibi bir amacı yok; onun derdi, müzdarip olduğu troçkizmin etkisinde hareketle, uluslararası komünist harekete, özelde de Stalin ve PdSB'ne saldırmak, hatta kendi tercihi ile "yargılamak"tır. Şöyle diyor: *"Kürdistan özgülünde SSCB'nin yargılanması Stalin dönemi ile yetinemez. Bu ilişki ağı ve siyasi anlayış 1920'lere kadar, yani Lenin'in dönemine kadar inmektedir."* (age., sayfa 279) Aynen böyle; "yargılamaya" Lenin ile başlamak gerekir diyor Kürdistanlı "komünist"! Politik açıdan ne anlama geldiği aslında pek anlaşılmayan "Kürt sorunu" tespitçilerinden liberal demokrat kimliğe sahip, ya da liberal sosyalist (özünde sosyal demokrasiye özenen) konumdakilerin epey bir zamandır Lenin-Stalin yargılamaları yaptıklarını

biliyorduk. Ayrıca, ideolojik-teorik çizgileri bilinen moda sosyalist çerçeveye oturan ve fakat bir biçimde gereksinim duydukları anda 'komünist kimlik' ve lafza dönen ama gerçekte marksist-leninist çizgi ile hiç bir ilgileri bulunmayan "komünist" parti iddiasındakilerin de PdSB'ne yaklaşımlarının bilimsel içerikten yoksunluğu biliniyordu. Şimdilerde, m-l'e düşman çizgiye sahip bulundukları halde kendilerine "Kürdistanlı komünistler" diyen çevrenin de PdSB karşıtlığı üzerinde hareket ettiğini görüyoruz.

Yukarıya aldığımız satırlar, açıkca M. Emin arkadaşın ideolojik takıntısını ve haliyle niteliğini fazlasıyla orta yere sergiliyor. M. Emin'in bu ideolojik tarafgilliği, onun PdSB hakkında objektif bir değerlendirme yapmasına imkan tanımıyor. Anlaşılırdır ki, tüm troçkistlerin gittiği yolu izleyen biri olarak, PdSB'ne düşmanlık çizgisini sürdürmek zorundadır.

Burjuvazi ile kolkola PdSB'ni yıkmak amacıyla her türden melanetin altında imzası bulunan troçkist unsurların vakti zamanında proletarya diktatörlüğü ülkesine ait ne varsa tam bir tarih çarpıtıcı rolünü oynayarak sahne aldıkları hatırlandığında; yukarıda, uzunca aktarmak zorunda kaldığımız satırların, bugünün troçkistlerinin tavrının bilinmesi bakımından gerekliydi.

Özetleyecek olursak: MKC konusunda, Marksist-Leninist Kürdistan Komünistleri haricindeki, tüm Kürt siyasal çevreler PdSB'ne yönelik tümden haksız ve yanlış eleştiriler yürütmekte, proletarya diktatörlüğüne saldırmakta ve tarihini çarpıtmaktadırlar. Bu saldırıları derecelendirmek ve kategorize etmeye gerek yok elbette; ancak Emin Aslan'dan aktardığımız troçkist kırması saldırganlığın, konu hakkında tavır takınan kimi Kürt milliyetçisi ve yurtsever çevrelerin tutumundan çok geri olduğunu, yazarın karalama ve çarpıtmalarının Kürdistan işçi ve emekçilerine, genelde KUKM olumlu bir katkısının bulunmadığını açık ve net.

Kemal Burkay

Ekim 1973'de Hıdır Murat imzasıyla [Kemal Burkay; Oral Çalışlar'ın kendisiyle 1993'te yaptığı röportajda, 'Hıdır Murat' imzasıyla yayınlanan kitabın kendisine ait olduğunu (sayfa 88) belirtiyor!] "Türkiye Şartlarında Kürt Halkının Kurtuluş Mücadelesi" adlı kitapta, MKC bağlamında, 89/91 yıkımı sonrası dönemde yazdıklarıyla tümüyle ters düşen şu değerlendirmeyi yapıyordu:

"Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan kısa ömürlü Mahabat Cumhuriyeti'nin Sovyetlerden gördüğü destek, Türkiye'yi emperyalist Amerika'nın ve saldırgan Nato'nun kucağına atan başlıca sebeplerden biridir." (age., sayfa 29)

"1946 baharında Sovyet ordusu Azerbaycan'dan çekildi. (Kürdistan'a zaten girmemişti.) İngilizler ve Amerikalılar bütün güçlerini gerici Şah idaresinden yana koydular. Gerici İran Şahlığı, 1947 yılında, ordusunu İngiliz ve Amerikan ve Mahabat Cumhuriyetlerine saldırdı, bu cumhuriyetlerin varlığına son verdi.

Görülüyor ki bu genç Kürt Cumhuriyetini yıkmak için Ortadoğu'nun despot güçleri, gericileri ile emperyalistler ittifak yapmışlar, seferber olmuşlardır. İran, Irak ve Türkiye'nin derdi, ortak Kürdistan sömürgesini elden kaçırmamaktır. Mahabat'ta Kürtlere bir kurtuluş ışığı, bir direnme noktası doğması onların ödünü koparmıştır. (...)

Emperyalistler ise Mahabat Kürtlerinin ve Azerbaycan'ın üzerine saldırırken Ortadoğu'daki talanlarını, başlıca da petrolü düşündüler. Böylece Kürdistan'da çıkan petrol, Kürt halkının çilesinin, mutsuzluğunun başlıca nedeni oldu. Kürdistan'ı doymak bilmez kurtların yarış alanı haline getirdi.

Mahabat Cumhuriyeti olayının etkileri, bu cumhuriyet «Kutsal İttifak» eliyle ortadan kaldırıldıktan sonra da devam etti." (age., sayfa 76-77)

1978'deki şu değerlendirmede C. Aladağ'a ait:

"Emperyalistler, Sovyetlerin İran halklarına gösterdiği sempati ve yardımları çarpıtarak, amaçlarının petrol bölgesine inmek olduğunu, kendi çıkarları için öyle davrandıklarını söylüyorlar. (...) Emperyalistler ve gericiler, Sovyetlerin sözkonusu yardımlarını gözden saklamak ve kitlelerin kafasını bulandırmak için, onların, İran'dan birliklerini çekerek, Azeri ve Kürt halklarına desteklerini keserek, önceden bu halkları kışkırtmış oldukları halde sonradan yüzüstü bıraktıklarını propaganda ediyorlar. Aslında Sovyetlerin bu halkları kışkırttığı iddiası, yukarda da belirttiğimiz gibi, geçersiz bir iddiadır. Onlar yalnızca bu halkların zaten varolan mücadelelerine yardımcı olmuşlardır. Bu yardımlar ise şartlara uygun, gerçekçi, ölçülü yardımlar olmuştur." (C. Aladağ, Kürdistan'ın Sömürgeleştirilmesi ve Kürt Ulusal Hareketi, Özgürlük Yolu Yayınları, 1978, sayfa 161-162)

Burkay'ın 1989'da Rafet Ballı'ya verdiği röportajdan:

"Ne zaman olumlu tutum aldılar?

Burkay: Örneğin, Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin kurulması sırasında Sovyetler Birliği'nin olumlu katkısı vardı. Ama savaş sonrasında Kızılordu çekilmek zorundaydı İran'dan. Yani Yunanistan nasıl Batıya bırakıldıysa, İran da öyle bırakıldı. Ama Sovyetler bırakmak istemiyorlardı, besbelli. Yine, Kürt halkına düşman değillerdi ama Mustafa Kemal'i desteklemeleri gerekiyordu.

Siz olsaydınız ne yapardınız?

Burkay: Gerçekçi politika neyse, onu izlerdim.

Yani Sovyetler gibi mi tutum alırdınız?

Burkay: Kürt hareketinden yana çok açık ve net bir destek veremedikleri için anlıyorum onları. Ama gönlüm razı değil buna.

Bazı Kürt temsilcileri «sosyalist ülkeler Kürt meselesine sosyalist ideolojinin penceresinden değil de, kendi devlet çıkarları penceresinden baktı» diyor. Siz bu özetlemeye katılır mısınız?

Burkay: Bana göre de öyle. Ben sosyalizmin genel çıkarlarını anlıyorum. Sovyetler Birliği'nin ve sosyalist sistemin genel çıkarları, sosyalizmin genel çıkarları, dünyanın şu veya bu yerindeki küçük çıkarlara feda edilemez. Bu doğru. Ama kanımca, sosyalist ülkelerin Kürt sorununda izledikleri politika bunun da ötesinde oldu. Yani prensipte kendilerine düşeni yapmadılar."(age., sayfa 373-374)

Doğrular ve yanlışlar; nesnel davranma eğilimi ile niyet ve duygular üzerinden yeni eğilimini izaha kalkışma; ve iş Kürtlere gelince koca bir AMA vurgusu ve eşliğinde "gönlüm razı değil" üzerinden geçmişten kurtulma, yeni döneme geçişin ilk işaretleri!

Recep Maraşlı

Bu inceleme içerisinde, konu hakkındaki gelişmeleri mümkün olduğunca detaylı verdiğimiz ölçüde, Maraşlı'nın hataları üzerine özel olarak durmaya gerek yok; dolayısıyla kısa hatırlatmalarla yetiniyorum.

Mayıs 1992:

"Biz Kürdistan'lı sosyalistler 'ulusal sorun ve sömürgeler sorunu'nun çözümleyicisi, 'ulusların babası' Stalin'in 1945'de Mehabad Kürt Cumhuriyeti'ni neden İran gericiliğine terkettiğini biraz da sitemle sorgularken; bizlere 'parça-bütün diyalektiği', 'enternasyonalist çıkarlar' konusunda vaaz veren 'sol'ları kuşkuyla karşılamakta haklıydık." (Siyasi Savunma, sayfa 33)

Mayıs 1984:

"1945 yılında, müttefik kuvvetlerin, ihtiyati ve tedbir olarak İran'ı işgal etmeleri sürecinde Mahabat'ta bir Kürt Cumhuriyeti ve Azerbaycan'da da, Azerbaycan Cumhuriyeti kurulduğu bilinmektedir. Tahran Konferansı'ndan sonra, müttefik kuvvetlerin İran'dan çekilmesinden, özellikle de SSCB'nin alanı terketmesinden sonra, bu özerk Cumhuriyetler korumasız kalmış ve neticede, 1946 yılında Tahran Hükümetinin Askeri birliklerince işgal edilerek varlıklarına son verilmiştir. Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılması, Cumhurbaşkanı Kadı Muhammet ve Bakanlar Kurulu üyelerinin Ocak 1946'da Çarçıra Meydanı'nda asılmalarına; daha doğrusu, Kürt ulusunun KKT etmesine karşı bu imhaya, ne Birleşmiş Milletler'in ne de SSCB'nin ses çıkarmamış olmaları ilginçtir! Elbette, bu her iki cumhuriyetin de, burjuva demokrat önderliklerin bir birleri aleyhine, Tahran Hükümeti nezdinde işbirliğine girmeleri ve birbirlerini korumamaları da değerlendirilmesi gereken önemli bir olgudur." (aynı yerde, sayfa 275)

-MKC, 1945'de değil, 22 Ocak 1946 kuruldu.

-Tahran Konferansı 28 Kasım – 1 Aralık 1943'te, yani Maraşlı'nın belirttiği tarihten yaklaşık iki yıl önce gerçekleşti.

-Müttefik güçlerin askeri birliklerinin geri çekilmesi kararı, Maraşlı'nın belirttiği gibi 1945'te değil; 29 Ocak 1942'de SSCB-İngiltere-İran arasında yapılan anlaşmayla belirlendi.

-SSCB Kızıl Ordu birlikleri 9 Mayıs 1946'da bütünüyle geri çekilme işlemini tamamlamışlardı.

-AUH ve MKC Aralık 1946'da ortadan kaldırıldı.

-Qazi Muhammed ve bazı Kabine üyeleri Maraşlı'nın belirttiği Ocak 1946 tarihinde değil, 31 Mart 1947'de asıldı.

-Maraşlı'nın dediği gibi 'ilginç' olan bir şey yok; Birleşmiş Milletler antiSovyetik çizgide hareket ederek, ABD+İngiliz ittifakı ile İran gericilerinin iki cumhuriyeti yıkmasına bütünüyle destek olmuştur. Ve "İran sorunu" adı altında SSCB'ne karşı savaş kışkırtıcılığı yapılmıştır.

-SSCB, İran devletinin olası saldırı planlarına ve saldırılarına tavır almış, İran devletinin tutumunu mahkum etmiştir.

-Asıl ilginç olan ise, sosyalist iddiasındaki Maraşlı'nın müttefik güçlerin askerlerini İran'da tutmaya devam etmelerini istemesidir!

Recep Maraşlı'nın konuya ilişkin yanlış tutumunu derinleştirerek sürdüren Rizgari çevresinin değerlendirmesi ise, bilinen yarı-troçkist 'tonda'! Şu tespitler Rizgari'ye ait:

"Bütün uluslararası sosyalist harekete bir tek görev biçildi: „Sosyalist Anavatanın" yani, Sovyet Bürokratik İktidarı'nın çıkarlarının korunması.

Bu anlayış, dünyanın her yöresindeki ulusal ve toplumsal kurtuluş hareketlerinin bir noktada Sovyet iktidarının çıkarlarına tabi kılınması ve boğulması anlamına geliyordu. (...) Mehabad Kürt Cumhuriyeti de bu uzlaşmanın kurbanlarından biriydi.." (rızgari, sayı 28, Mayıs 1992, sayfa 104)

Burada, değerlendirmelerine yer verdiğimiz Kürt sol çevrelerin tavrının daha net görülebilmesi için ve özellikle de *"MKC'nın yıkılmasının sorumlusu Sovyetlerdir!"* ısrarında bulunanlara bir bakıma 'yanıt' olarak; MKC'nin kuruluşuna ve yıkılışına tanıklık etmiş Mustafa Barzani'nin, Cumhuriyet'in yıkılışının üzerinden yaklaşık bir yıl kadar sonra, SSCB'de 19 Ocak 1948'deki tespitleri ile bitirelim. Bakü'deki toplantıda, şu önemli saptamalarda bulunuyordu, Barzani:

"5- İkinci Dünya Savaşı Orta Doğu'ya yeni bir emperyalist gücü getirdi. Amerikan emperyalizmini. Bu yeni emperyalist güç, kocamış İngiliz emperyalizminin yerini aldı. Çünkü önceki emperyalist yöntemler dünyanın yeni dönemine uygun düşmüyordu. Değişimlere ayak uyduramıyordu. Kaldı ki İngiliz emperyalizmi artık dünyaya liderlik

edecek gücü kendinde bulamıyordu. Bu yüzden Amerikan emperyalizmi amacına ulaşmak için yaptığı ilk şey, 1946 yılında Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti'ni ortadan kaldırmak ve ardından kardeş Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ortadan kaldırılmasına destek vermek oldu. Bu iki devletin ortadan kaldırılması noktasında istediği sonucu elde etti. Eğer Anglo-Amerikan desteği olmasaydı, Kavvam'ın tereddütsüz imzaladığı antlaşmaları çiğneyerek bu iki devletin üzerine yürümesi mümkün olmazdı. Nitekim bu gerçekler daha sonra ortaya çıktı ve gerek İran ve gerekse Amerikan yetkilileri bunları itiraf ettiler.

Eğer İngiliz-Amerikan desteği olmasaydı, onların İran Ordu'suna verdikleri ağır silahlar olmasaydı, Şahin Şahın Ordusu kahraman askerlerimiz karşısında kesinlikle hiçbir varlık gösteremezdi. Onların istedikleri sonucu almalarının tek nedeni İngiliz-Amerikan silah desteği ve Amerikan dolarlarıyla satın alınan hainlerin bozguncu tutumlarıydı." (Mesud Barzani, Barzani I, sayfa 263-264)

"Madde 129) SSCB emekçilerin çıkarlarını savundukları için veya bilimsel faaliyetleri nedeniyle ya da ulusal kurtuluş mücadelesi yürüttüklerinden dolayı kovuşturulan yabancı ülke yurttaşlarına iltica hakkı tanır." (1936 SSCB Anayasası)

M. Barzani, MKC ile özdeşleşmiş Qazi Muhammed ve iki arkadaşı ile son görüşmesinde (16.11.1946), cumhuriyetin korunması amacıyla direnmeyecekleri sonucuna varır ve bunun Mehabad'ın her an yıkılması anlamına geleceğini kavrayarak güçlerini farklı bir tercih etrafında konumlandırmaya karar verir. Barzani, Q. Muhammed ile yaptığı bu son görüşmeyi oğlu Mesud Barzani'ye anlatır; bu bağlamda "Barzani" kitabının ilk cildinde şunlar aktarılır:

"Sonra, benim ne yapmak istediğimi sordu. Dedim ki: Ailelerimizi ve kuvvetlerimizi Şino ve Mergever bölgelerinde toplayacağız. Bahar gelinceye kadar İran Ordusuyla çatışmaya girmekten kaçınacağız. Sonra Irak Hükümetini, en azından ailelerimiz için genel af ilan etmesi hususunda ikna etmeye çalışacağız. Eğer bu gerçekleşmezse ailelerimizle birlikte Sovyetler Birliği'ne doğru yola çıkacağız. Ne İran Ordusuna ne de Irak Ordusuna teslim olacağız. Sonra, Mehabad'ı terk etmesi ve bizimle birlikte gelmesi için ısrar ettim." (age., sayfa 197)

MKC'nin yöneticileri ile ters düştükten sonra, İran'da kalma ortamının bulunmadığını kavrayan Mustafa Barzani, Güney'e yönelip, asıl güzergahına, kuzeye geçebilmek amacıyla yaptığı planı adım adım uygulamaya geçer. Henüz ulus ölçeğinde benimsenmese de, Kürtlerin bir bölümünce "Uzun Yürüyüş" [UY] şeklinde nitelendirilen bu gerçekten her bakımdan uzun yürüyüşün de konumuzla bağı bulunduğundan kimi gerekli boyutlarını ele alacağız. Çünkü "Kürtler ve Stalin" konusu incelendiğinde; mutlaka MKC-Stalin, Barzaniler-Stalin konuları irdelenmek zorundadır. Modern revizyonistlerin izindeki Kürtlerin, sosyalist iddiasındaki kimi Kürt milliyetçi çevrelerin ve bir bölüm burjuva milliyetçilerin Barzani Kürtlerinin bir ara görece "mağduriyetini" bütünüyle haksız bir şekilde Stalin'e fatura etmeleri biçiminde tezahür eden tarih çarpıtıcılığı karşısında, bu bağlamdaki gerçeklerin doğru bir şekilde yerli yerine oturması gerekiyor.

Barzaniler Sovyetler Birliği'ne kabul edildikten sonra proletarya diktatörlüğü devletinin bu mülteci grubuna karşı gerekli özeni göstermediği yönünde yığınla yakınma, kınama, saldırı, eleştiri vs. tutumu ile karşılaşmaktayız. İçlerinde bazılarının bir zamanlar Mustafa Barzani ve politik çizgisini 'işbirlikçi' değerlendirenlerin de bulunduğu

geniş bir siyasal koronun saldırıları ile karşı karşıyayız. PdSB'nin Barzani kafilesine yönelik davranışını 'kabuledilemez' görenler, bu noktada da yine belgeleri esas almamakta, dinledikleri menkibelere dayanarak tarih yazmayı sürdürmektedirler. Konuya dürüst yaklaşmaktansa, tarih çarpıtıcılığı yapmaktadırlar. Varolanların içinde, yine nisbeten gerçeğe en yakın duranı, bizzat üyesi bulundukları PDK-I'ın 1982 tarihinde (1987'de Türkçe'ye çevrildi.) çıkardığı bröşürdür. Kimilerinin, PdSB devletini haksız ithamlara maruz bırakarak, akıllarında geçenleri "tarihsel gerçekler" adı altında sunmaları, esasında kendi çaplarında tarih çarpıtıcılığına hizmetten öte anlam ifade etmiyor. Bilinen kimi yazışma ve mektupları çok önemli belgeler derekesinde göstermedeki amaçta, sosyalist devlete karşı aşırı önyargılarını güya anlaşılır kılmaktır. Kürt milliyetçilerinin itinasız bir şekilde emperyalist burjuvazinin görevli kalemlerinin çala kalem yazdıklarını MKC'ne ilişkin tespitlerini vs. ölçü alan tutumlarıda, bu dönemin gerekli derslerini çıkarmaya niyetli olmadıklarını gösteriyor.

Kürdistan'ın güney parçasındaki bir bölgede Barzani önderliğinde sürdürülen ulusal mücadele, o an için aşılması güç birtakım zorluklarla karşılaşınca, Güneylilerin tabiriyle *"1945 Devrimi"* yenilgiye uğrayınca, ülkenin Doğu parçasındaki ulusal kurtuluş güçleriyle varolan ilişkilerin ve ayrıca Kızıl Ordu'nun fiilen İran'ın kuzey bölgelerinde bulunmasının sağladığı avantajla bu parçaya geçme kararı alınır. Karar alma aşamasında, Mustafa Barzani, Stalin'e hitaben bir mektubu kaleme alır. Mektup, bir 'ön notla' bazı Sovyet önderlerine gönderilir. 'Ön not'ta şunları okuyoruz:

*«**Sovyetler Birliği Dışişleri Komiseri***
Yoldaş Mololof W. M'ye;

Kürd aşireti lideri (Barzani) Mele Mustafa'nın (Irak) yoldaş Stalin'e ve size yazdığı iki mektubun kopisini sunuyorum.

Not: yazı 4 sayfadan ibarettir.

Sertip Lomov. N.

Mektubun birer nüshaları: Stalin, Molotov, Beriya, Malnikov, Mikoyan, Vilçevski, Dikanzov ve Silin'e gönderilmiştir.

Barzani aşiretinin (Irak) lideri Mustafa Barzani tarafından yoldaş Stalin ve Molotov'a yazılan mektubun tercümesi, 27.08.1945 tarihinde Irak ordusundan firar eden ve şu an Mustafa Barzani ile birlikte olan iki subay tarafından bizim görevli bir subay yoldaşımıza verilmiştir."

Aktardığımız 'bilgi notu'nda da anlaşıldığı gibi, mektup 'yerine' ulaşmıştır. 'Bilgi notu'nda, dikkati çeken ilk şey; Mustafa Barzani için *"Kürd aşireti lideri"* belirlemesidir. Mektubun yazıldığı tarihte, güney parçasında Barzaniler önderliğindeki hareketin siyasal-ulusal-örgütsel

özellikleri, sözkonusu belirlemenin objektif durumun tespiti anlamına geldiği çok açık. Güneydeki '1945 Devrimi'nin, pek çok özellik ve niteliği ile gerçekten de esasta bir aşiret etrafında oluştuğu ve şekillendiği olgu. Bu hareketin içinde; aynı parçadaki ulusal güçlerin ve kesimlerin varlığına rağmen, parçaya yayılmayan ve bir alanla sınırlı kaldığı; dolayısıyla harekete Barzanilerin damgasını vurması nedeniyle, böyle anılmasında yanlış bir şey yok. Mücadele geçmişi hayli gerilere gitse de, 1945'de Barzanilerin kelimenin gerçek anlamında henüz modern bir siyasal-ulusal hareket karakterine ulaşamadıklarını belirtmek; hiç bir şekilde o dönem yürütülen savaşımlarının küçümsenmesi anlamına gelmez. Mektubun işleme konması nezdinde, bir kez daha önemle altını çizmemiz gereken asıl şey; mektubun ciddiye alınmış olması ve dahası bizzat SSCB'nin bazı yöneticilerine gönderilmiş olmasıdır. Kuşkusuz ki, daha önce, Kızıl Ordu birliklerinin Kürdistan'ın doğu parçasında bazı ilerici Kürtlerle kurdukları ilişkinin, Barzanileri tanımalarına da katkısı olmuştur.

Barzani imzasını taşıyan mektubun tam metni:

«Sovyetler Birliği Büyük Mareşali Başkan Stalin'e

Moskova

Kızıl Ordu insanın eşitliği ve kurtuluşu için mücadeleyi ve özgürlüğü dünyaya sunduğu gün, eşitlik ve özgürlüğün ışınları Sovyet ülkesini aydınlatmaya başladı. Kürd halkı adına bu mektubu ve raporu Irak Kürdlerinin durumunun bazı yanlarını izahetmek için yazıyorum.

Bu mektubu dikkate almanızı ve gerekenin en iyisini yapmanızı rica ediyorum.

Büyük Mareşalim: Bildiğiniz gibi Kürdler diye bir halk vardır. Irak, İran, Türkiye ve Suriye arasına düşen kendi toprakları üzerinde yaşıyor. Bu halk çok eski zamanlardan beri kendi diline, kendine has psikolojisine ve millet olarak vardır. Daha önceki savaştan ardından müttefik güçler başarıya ulaştıktan sonra bu halk ezildi. Siyasi nedenlerden dolayı bu halk "Irak" Mezopotamyası, İran ve Türkiye arasında 3 parçaya bölündü. Kürdlerde tüm diğer halklar gibi sürekli olarak özgürlüğü için mücadele etti. Kürdler, hiç bir zaman Kürdistan'ın bağımsızlığına ve özgürlüğüne taraf olmayan İngiltere'nin baskıcı ve zorba siyasetinden dolayı başarıya ulaşmadılar. Şimdi savaş sona erdi. Sizin bütün halkların özgürlük hakkına olan vefanızı takip ederek Kürd halkı da diğer halklar gibi kendi özgürlükleri için mücadele etti.

Büyük Mareşalim: Irak Kürdleri için İngiliz devletinin zorba ve baskıcı siyasetinin amacı Kürdleri yoketmek olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı biz Mezopotamya Kürdleri haklarımıza ulaşmak için zoru kullanma kararı aldık. Çünkü hedefe ulaşmak için tüm barışçıl çabalarımız boşa çıktı. Bundan dolayı Irak devletine karşı baş kaldırdık. Bu devlet İngilizlerin izniyle bizleri yoketmek istiyor. Bizde özgürlüğümüze kavuşmak ve insan olarak tanınmak için onurluca ölme kararı aldık.. Şimdi savaş ortamında yaşıyoruz.

Başkan Mareşal: Sizlere bu mektubu yazdığım şu an, Irak uçakları İngilizlerinde yardımıyla Kürdistan şehir ve köylerine bomba yağdırıyorlar. Zorba güçler, top ve ağır silahlarla tüfeng dışında hiç bir silahları olmayan Kürd savaşçılarına karşı savaşıyorlar. Buna rağmen biz kurtardığımız bölgelerde özgürlüğü ve otonom yapımızı ilan ettik. Özgürlüğümüzü ve otonom yapımızı savunmak istiyoruz. Tüm imkanlarımızı bu amaç için seferber ettik.

Ezilen ve emekçi halkların Mareşalı: Tüm dünya ve özellikle Irak Kürdleri sizlerin halkların bağımsızlığı ve özgürlüğü için çok iş yaptığınızı biliyor. Gördüğümüz tüm şeylerde bu gerçekliğin işaretleridir. Bundan dolayı sizin kutsal dikkatinizi aşağıdaki istemlere çekmek istiyoruz:

1) Bize maddi ve silah yardımı yapılmalı,

2) Devrimimiz kutsal bir devrim olarak ilan edilmeli,

3) Biz sizin desteğiniz altında özgür bir cumhuriyet olmaya hazırız,

4) Dış siyaset kanalları için bize yardım edilmeli,

5) Biz sizlerle siyasi, ekonomik, kültürel, tarımsal ve askeri ilişkileri kurmaya hazırız,

Özgürlüğümüz için sizlerin yüksel çabalarınızı ve değerli öğütlerinizi bekliyoruz.

Sovyet halklarının asayişi ve daha iyi yaşamı için çok yaşayın!

Kürd halkının asayışı ve daha iyi yaşamı için çok yaşayın!

Irak ve İran'daki Özgür Kürdistan'dan selam!

Irak'taki Kürd Halkının Özgürlük ve Devrim Ordusunun Komutanı - Dostunuz Mustafa Barzani

Ocak 1945» [Mektubun orijinali için bakınız: D. Efrasiyaw Hevramî, Di Arşîvên Rûs de Mustefa Barzanî, avesta, sayfa 29-31]

PdSB yöneticilerinin ve/ya da bölge ve konuyla ilgili sorumlu birimlerin mektubu aldıktan sonraki tutumları hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Ancak, Barzanilerin doğu parçasına geçtikten sonra doğrudan Kızıl Ordu birlikleri ile temasa geçmelerinden, bir süre sonra Sovyetlerin alandaki temsilcileriyle görüşebilme şansını edinmelerinde ve özelde MKC sürecinde bilinen ilişkilenmeye vb. bakıldığında; bütün bu aşamalarda Sovyet tarafının kayda geçen olumsuz bir pratik adım atmamalarından hareketle, sözkonusu mektubun karşılıksız kalmadığını söyleyebiliriz.

Ekim 1945'te doğuya geçme hareketi tamamlanır. Güney'den gelenler, Batı Azerbaycan'ın bazı alanlarına ve Mehabad civarına yerleştirilir. Yaklaşık üç ay sonra, Ocak 1946'da Barzani güçlerinin durumu hakkında Sovyetler Birliği'ni bilgilendirmek amacıyla aşağıdaki mektup yazılır:

"«Değerli Genel Sekreter Stalin Yoldaş'a

Biz Irak Kürt halkının devrimcilerinden bir bölümün yöneticileriyiz. Zorunlu olarak İran Azerbaycanı'na, Kızıl Ordu'nun korunmasında bulunmak üzere göç ettik. Biz Irak Kürtlerinden subay, siyasetçi ve aydınlar olarak Irak

Kürt Demokrat Partisi'ni kurduk. Gericiliğe, faşizme ve emperyalizme karşı savaşım vermek amacındayız. Bu nedenle bizi ülkemizden uzaklaştırdılar ve giyabımızda idam kararı verdiler.

Kürt halkı siz büyük kardeşine sesleniyor; özgürlük mücadelemizde yardımcı olacağınız umudunu taşıyoruz. Demokratik haklarımız ve yaşam güvencemizde, size ümitle seslenmek istiyoruz.

Doğrudur, ülkemiz ve halkımız küçüktür, ama devrimci ve özgürlük mücadelemizde çok baskı gördük ve şehit verdik. Barzan Aşireti'nin son ayaklanmasında da çok kişi öldü.

Doğrusu, Siz küçük ve ezilmiş halkların dostusunuz. Bu nedenle Kürt halkı size umutla bakıyor, özgürlük mücadelemiz, emperyalizmin boyunduruğundan kurtulmamız, ülkemizin kurtuluş savaşında başarıya ulaşmamız, demokrat bir yönetim kurarak ulusal bir devlete kavuşabilmemiz için yardımlarınıza güveniyoruz.

Stalin Yoldaş, bir ölüm kalım savaşımında, halkımızın özgürlük mücadelesinde Sizin bize yardımcı olacağınıza ilişkin ümidimiz güçlüdür.

Irak Kürt Demokrat Partisi ve Barzani Ayaklanması Temsilcileri.»

Uşnu. 25.01.1946

Mustafa Hoşnav: Irak Ordusu eski subayı.

Mîr Hac Ahmed: Irak Ordusu eski topçu subayı.

Hamza Abdullah: Avukat." (Aktaran: Naci Kutlay, 21. Yüzyıla Girerken Kürtler; Pêrî Yayınları; sayfa 114)

Cumhuriyet'in kuruluşunun üzerinden henüz bir kaç gün geçmişken, Barzani kuvvetlerine komuta eden bir grup yönetici tarafından yazılan bu mektubun; Mustafa Barzani'nin onayından geçtiğini belirtmek bile gereksiz olur. Mektupta (önceki mektupta da), çok açık ve net bir şekilde görüldüğü gibi, Güney'deki savaşçı güçler, PdSB'ne karşı besledikleri güveni açıkca ortaya koymaktadırlar. Bilinen pek çok gereklilikten ötürü, İran'ın kuzey kesimlerine askeri birliklerini konuşlandırmak zorunda kalan PdSB'nin Tebriz ve Mehabad merkezli gelişmelerde oynadığı son derece hayati önemdeki rolün, kendileri içinde vücut bulması umudunu içeren bu mektubun, o an için derhal karşılık bulması -bir dizi konjonktürel nedenden ötürü- elbetteki mümkün değildi. Aktardığımız mektupta öne çıkarılması gereken asıl şey; mektubu yazan tarafın PdSB'ni, o günün koşullarında uluslararası proletaryanın ve ezilen halkların gerçek dostu ve öncüsü görmesidir. Yardım beklentisi de doğrudan bu argüman üzerinde yükselmektedir. Barzani önderliğindeki hareketin, mektuptaki yardım talebinin birebir karşılanmadığı, yani Güney'de *"demokrat bir yönetim kurarak ulusal bir devlete"* kavuşmanın PdSB'nin direkt desteği ile gerçekleşmediği bir momentte, göney için somut destek almayıştan hareketle Sovyetlere, ya da kişi olarak Stalin'e karşı herhangi bir eleştiri, kırgınlık, güvensizlik vs. yaşanmamış; bilhassa

sosyalizmin anavatanı ve uluslararası proletaryanın ve ezilen halkların öncüsü ve dostu PdSB'ne karşı güven devam etmiştir. Ki bunun en somut göstergesi, MKC'nin yıkılışı ardında Barzani kuvvetlerinin belirlediği tarihsel uzun yürüyüşün güzergahından, Sovyetlere kabul ve orada kendilerine sunulan çok yönlü-nitelikli imkanların daha sonra elde edilen kazanımlarından da görülebilir.

Barzani-MKC ilişkisini irdelemeye devam edelim...

Barzanilerin, MKC kurulduğunda ve daha sonraları cumhuriyetin ayakta kalabilmesi doğrultusunda çok yönlü katkıları olur. Cumhuriyet'in direnmeme kararı alması üzerine ise, farklı çözümler üzerine yoğunlaşır ve fakat bir türlü 'ortak' hareket etme kararına ulaşılmaz. Geriye, kendisiyle birlikte doğu parçasına gelen Barzaniler'in geleceğinin ne olacağı sorusuna çözüm bulmaya çalışır. Cumhuriyet'in yıkılacağının artık açığa çıktığı anda ise, bizzat M. Barzani bir buçuk ay civarında Tahran'da kalarak kendisi ile birlikte hareket eden binlerce insanın durumuna kendince bir açıklık getirme çalışması yürütür. Bu arada hem İran devlet yetkilileri ve hem de ABD'nin kimi resmi görevlileri (Örnekse; ABD Tahran Büyükelçisi George V. Allen ki, bu isim MKC'nin sonunu getirenlerin başını çekmektedir!) ile görüşmeler yapar. Hatta ilticaları kabul edilirse ABD'ye gitmek istediğini vb. dile getirir. Bütün bu çabalardan somut ve işe yarar bir sonuç alamayınca da, geri dönüp, son çare olarak rotasını Soyetler Birliği'ne çevirmek durumunda kalır.

Mustafa Barzani önderliğinde rotası Sovyetler Birliği olarak belirlenen yürüyüşün başlatılmasının MKC'nin 'sonu' ile doğrudan bağıntılı olduğu, tartışma gerektirmeyecek kadar açık ve net. M. Barzani dışındaki yönetim erkinin İran sömürgeci devletine karşı direnişi benimsememesi, bir bakıma teslim olma seçeneği etrafında karar kılmaları, artık Mehabad ve civarını terketme alternatifini kaçınılmaz hale getirince; Mehabad'ın terki, Güney'e geçip burada mücadeleyi devam ettirmek anlamına gelmiyordu. Çünkü o günün mevcut şartlarında bunun ortamı hazır değildi. Nitekim Doğu'yu terkederken geri dönüş kafilesinden bazılarının Irak sömürgeci devletine -bir tür- teslim olmaları, önder konumdaki bir kaç insanın idamıyla sonuçlandı. M. Barzani, yanında bulunan 500 savaşçı ile güzergahını çizince; Güney'de çarpışarak yoluna devam edeceğinin, Kuzey parçasında pekçok tehlike ile karşılaşabileceklerinin ve tekrar Doğu'ya geçip İran sömürgeci devleti ile savaşarak SSCB'ne varabileceklerinin bilincinde olarak tercihinde milim sapmadı. Sapamazdı, çünkü o günün politik koşullarında uluslararası alanda ve bölgesel düzlemde tek güvenebileceği devlet [Stalin'in

önderliğindeki] sosyalist Sovyetler Birliği idi. Bu, bütünüyle haklı bir güvendi ve boşa çıkmadı da. Nitekim Irak sömürgeci devletini pekçok kez dize getirdiğinde ve kurtarılmış bölgeler kurabildiklerinde; bütün bu başarıların altında, daha PdSB'ne geçtikleri ilk günden itibaren kendilerine verilen çok yönlü eğitimin, uzamanlaşmanın, politik yetkinliği kazanmanın ve müthiş bir nitelikli kadro gücüne kavuşmanın vb. çok güçlü rezervlerin temelleri işte tam da bu yıllarda atıldı. Denebilir ki, M. Barzani'nin Sovyetler Birliği'ne gitmek için Uzun Yürüyüş kararı vermesi, onun politik yetkinliğinin doruğa çıkmasına imkan yaratmıştır. Onun, daha sonraları sınıfsal karakterine uygun çizgide zikzaklar çizmesi, büyük hatalar yapması vb. ele aldığımız dönemdeki konumunu gölgelemez.

Uzun Yürüyüş

Mehabad'dan çekildikten sonra, komutanlarıyla yaptığı toplantıda aldıkları karar gereği, savaşçılarını ve kitle güçlerini belli bölgelerde toparlarlar. Birkaç bin kişilik nüfusun tüm yaşam ihtiyaçlarının karşılanabilmesinde pekçok güçlükle karşılaşılır. Çözümler üzerine kafa yorulur. Tahran yönetimi ile de görüşmeye değer biçilir, görüşülür de. Ciddi sorunlar yaşanır; ABD elçiliğine sığınma zorunluluğu çıkar; en sonunda Şah ile görüşülür. Sonuçta, kabuledebilecekleri koşullarda bir süre için resmi İran sınırları dahilinde kalma imkanları ortadan kalkınca, bir an evvel bulundukları yerleri terketme zorunluluğu doğar. 17-18 Nisan 1947 tarihinde 1500 erkek, 1688 kadın ve 1329 çocuk iki kafile halinde Güney parçasına ("Irak topraklarına") geçerek, Irak sömürgeci devletinin hükümet yetkililerine teslim olurlar. Teslim olanların arasında, hareketin manevi önde gelenleri, birkaç komutan da vardır. Hareketin komuta kademesinde yeralanlarında bulunduğu 500 seçkin savaşçı ise, Barzani ile birlikte hareket etmeye karar verir.

Mustafa Barzani, yakın çalışma arkadaşlarından Mirhac, Şeyh Süleyman, Muhammed Emin Mirxan, Eshad Xoşevi ve önde gelen diğer şahsiyetlerle yaptığı toplantıda, SSCB'ne geçerek iltica talebinde bulunma kararını alırlar. Kendilerine eşlik edecek gönüllülere aldıkları kararı açıklarlar ve yanısıra yürüyüş boyunca nasıl davranmaları gerektiği vb. hakkında gerekli bilgileri paylaşırlar; ardından 27 Mayıs 1947 günü Sovyetler Birliği'ne doğru yürüyüşe geçerler.

Yürüyüş sürecinde, üç sömürgeci devletin ordularıyla bir kaç kez çok ciddi çatışmalar yaşanır. Kayıpları olur ama, özellikle İran ordusuna önemli darbeler indirilir. Bir bakıma, yürüyüş, sömürgeci devletlerle fiilen çarpışa çarpışa sürer. Yürüyüş güzergahındaki yerleşimlerde Kürt

köylülerinin büyük katkıları olur; öte yandan yer yer İran sömürgeci devletine yardım eden Kürt toprak ağaları, aşiret reislerine de rastlanır.

SSCB sınırına yakınlaşıldığında, Sovyetler Birliği'ne iltica edecekleri talebini iletmek amacıyla, Mirhac, Haci Heyder Arguşi, Halil Arguşi ve Davud Yuhannah'tan oluşan bir heyet Sovyetler Birliği'ne yollanır. Konuyla ilgili diğer bilgileri, KDP-Irak'ın çıkardığı broşürden izleyelim:

"Heyet Sovyetler Birliği'ne giderek orada birkaç gün kaldı. Bu sırada İran askeri güçleri Barzanilere yeniden saldırmak üzere hazırlıklara girişmişlerdi. Barzani durumdan haberdar olunca güçlerini hemen Aras nehri (İran-Sovyet sınırı) doğrultusunda ilerleme emri verdi. Nehrin kenarına kadar yürüdü. Yerel yöneticiler Moskova'ya Barzani ve yandaşlarının Sovyetlere gelerek iltica etme istemlerini açıklayan bir telgraf çektiler. Yanıt olumlu gelince Barzani adamlarına yüzerek nehrin Sovyet yakasına geçmesini emretti.

Herkes nehri geçtikten sonra son olarak Barzani de nehri geçip Sovyet yakasına vardı.

Barzani yüzmeyi bilmeyenler için yüzmeyi bilenlerden bir su geçidi bulmalarını istemişti. Geçit üç gün sonra bulunabilmişti. Aras nehri çok akıntılı olduğundan yüzmeyi bilenlerden birkaç kişi bile boğulma tehlikesiyle karşı karşıyayken bizzat Barzani tarafından kurtarıldılar.

Sovyet askeri birlikleri İran askeri birliklerinin Barzanilere doğru ilerlemekte olduklarını gördüklerinden Barzanilerin nehri çok acele geçmelerinde ısrar ediyorlardı. Barzani ve onun bazı koruyucuları nehri geçtiklerinde İran askeri birlikleri Aras nehrinin İran yakasına ulaştılar. Ancak o zamana kadar İran yakasında kimse kalmamış tüm güçler Sovyetler Birliği yakasına geçmişlerdi." (sayfa 29-30)

Mesud Barzani, adı geçen 'Broşür'den' çok sonra, Aralık 1987'de, 'geçiş' bağlamında kısmen farklı sayılabilecek bir bilgiye yer verir:

"16.06.1947 tarihinde Mirhac, Sovyetlerin Seraclu Karakoluna giderek, Sovyet yetkililerine Barzani ve arkadaşlarının Sogıtli köyüne geldiklerini ve ülkelerine sığınmak üzere Aras Nehrini geçmelerine izin verilmesini istediklerini belirtti. Sovyet yetkililerinin onayının alınmasından sonra Şeyh Süleyman 17.06.1947 günü grubuyla birlikte harekete geçti. Ardından Barzani yanındaki kuvvetlerle 18.06.1947 günü nehri geçti" (Barzani I., sayfa 225-226) [Seraclu: Ermenistan SSC'nin sınırları içerisindedir.]

Neticede, Barzani önderliğindeki 500 civarında savaşçının UY, yürüyüşçülerin 52 günde 220 Mil yürümelerinin ardında Aras ırmağını aşıp, 16-18 Haziran 1947'de SSCB topraklarına ayak basmalarıyla son bulur.

UY son anında-bitim noktasında, Barzani'nin Stalin'e hitaben yazdığı mektubun tam metnini aşağıda aktarıyorum:

«Sovyetler Birliği İçişlerinden Sorumlu

Sovyetler Birliği Generali Yoldaş J.V. Stalin için

1) Bildiğiniz gibi biz Irak'ta Kürdlerin kurtuluşu için Irak devletine karşı ayaklandık. Bu ayaklanmadan sonra 1945 yılında İran'a geçtik. İran'da bulunan Sovyet Ordusuna sığındık. Biz İran'dan kurtulmak istiyen Azerbeycan ve Kürd devrimci hareketlerine katıldık.

2) 10 Aralık 1946 yılında İran demokratik güçleri kendi ülkelerindeki gericilerin baskısı altında teslim oldular. Fakat, biz direnişe devam ettik ve diğer halklarda bizimle birlikte direnişe katıldılar. Eğer Kürd ağa ve beyleri Irak devletine yardım etmemiş olsaydılar, İran'a geçmez ve mücadelemize devam edecektik.

3) Bu arada Türk ve Irak gericilerinin itifakı karşısında tasfiye tehlikesiyle karşı karşı kaldık. Bizim fazla gücümüz yoktu. Fakat, buna rağmen gericilerin baskılarına karşı koyduk ve kendilerine büyük zararlar verdik. Biz devrimci ruhumuz sayesinde başarılı olduk ve güçlerimizi koruduk. Bizim amacımız Irak Kürdistan'ıydı. Fakat, bazı gerici ve kirli güçlerin müdahalesi vardı. Biz Irak'ta Irak gericilerine yardım eden Türk ordusunu gördük. Bu da bizim güçlerimizi daha sonraki mücadeleye saklamak amacıyla, belli bir dönem mücadeleye ara vermeye neden oldu.

4) İran ordusunun kuşatmasını yararak, Türkiye topraklarına ve oradan Sovyet sınırına vardık. Biz mecburiyet karşısında Sovyetler Birliğinin sınırına geldik.

20 gün yürüyüşten sonra Aras nehrine vardık. Bu 20 gün boyunca İran'ın amacı bizleri imha etmekti. Fakat, çok sert ve kanlı bir savaştan sonra Sovyet sınırına vardık.

5) Şu an 500 Barzani devrimcisi Sovyet sınırında bulunuyor. Bunların içinde yaralı ve sakatlar çoktur. Bizim demokrasi istiyen tüm dünya halkları gibi özgürlüğe ihtiyacımız var. Biz Stalin yoldaşın yardımını bekliyoruz. Sovyetler Birliği en demokratik işçi ve emekçi devleti olduğundan dolayı biz Sovyet topraklarına geldik. İçine düştüğümüz ortamdan kurtulmamız için lütfen bize yardım ediniz!

Yaşasın Yoldaş Stalin ve Tüm Sovyetler Birliği Halkları!!

Irak Kürdistanı Devrimci ve Demokrat Hareketinin Başkanı

Kürdistan Demokrat Partisi Başkanı

Mele Mustefa Barzani

Ji aliyê General Lîtînant Staxanov

18 Haziran 1947» [Mektubun orijinali için bakınız: D. Efrasiyaw Hevramî, Di Arşîvên Rûs de Mustefa Barzanî, avesta, sayfa 86-88]

UY bağlamında çok şey söylenmekte, yazılmaktadır. Konu hakkında, Dr. Şıvan'ın analizinde pek çok öğretici belirleme dikkati çekmektedir. Şöyle diyor:

"Zira Dünya Savaşı bitmiş, Sovyetler çekilmiş ve büyük Batılı Müttefikleri ise, kendi «büyük çıkarları!» yönünde, petrolün ve bölge jeopolitik durumunun en sağlam bir şekilde garanti altına alınmasının hesaplarını yapıyorlardı."

Dr. Şıvan, UY gündeme gelmesinde emperyalist devletlerin rolünü doğru bir şekilde ortaya koymaktadır. UY, kaçınılmaz hale geldiğine dikkat çekerek, bu hareketin bölge sömürgeci devletlerinin tüm imha faaliyetlerine karşı başarılı olduğunu vurgulamaktadır. UY'e önderlik edenler rotalarını Sovyetler Birliği'ne çevirdiğinde, ve PdSB'ne ulaştıklarında; orada kaldıkları süre içerisinde *"askeri eğitimini tamamlayan ve yine orada sosyoloji okumuş"* ya da *"Sovyetlerde sosyoloji ve diyalektik okumuştur"* vb. yönünde bizzat tek tek bireyler üzerine somut bilgilere de yer vermektedir. Konu bağlamında, çok erken bir tarihte yazdıkları, ne yazık ki daha sonraları KUKM güçleri tarafından sahiplenilmemiştir.

UY konusundaki görüşlerimizi özetleyelim...

Barzani'nin PdSB'ne gitmek için karar alırken, önceden SSCB'den 'güvence' aldığı, bazı 'teminatlar verildiği' gibi bir takım argümanlarla, SB-Kürt ilişkilerinin MKC nezdinde zan altında bırakılmak istendiği, özellikle ABD tarafının bu yönlü bilinçli bir kampanya yürüterek, bu yolla MKC'nin bilinen akibetini PdSB'ne fatura etmek istediği biliniyor. Bu işin başını çekenlerden biri olan W. Aegleton şunları yazıyor:

"Bu yürüyüş konusunda bugüne kadar karanlıkta kalmış bazı noktalar vardır: Alınan tedbirler nelerdir? Molla Mustafa Barzani, daha önce Sovyetler Birliği'nden bu konuda garanti almış mıydı?

Barzani kaynakları, Molla Mustafa'nın, aşiret ileri gelenlerini toplayarak, kendisine ve diğer bazılarına iltica hakkı vermesi muhtemel tek ülkenin Sovyetler Birliği olduğunu açıklaması üzerine, toplananlar, sanki görünmeyen bir el tarafından kendilerine gül demeti atılmış gibi sevindiler." (age., sayfa 289)

Birazdan nakledeceğimiz yerde görüleceği gibi, bir yandan, Mustafa Barzani'nin "İngiliz ajanı olduğu" yönlü bir imada bulunan Aegleton, aynı çalışmasında bir kaç sayfa arayla bu kez Barzani'nin PdSB'den 'teminat' almış olabileceği ihtimali üzerinden hareket ediyor. Bu yolla, Barzani hakkında negatif bir hava yaratmakla kalmıyor, sanki PdSB Barzani'leri korumuş ve fakat buna karşılık MKC'nin sonunun gelmesini hazırlamış vs. türünden bir intiba yaratarak, bir de bu yolla hem

SSCB'ne ve esasında hem de Kukm'nin itibar sahibi bir hareketinin liderine saldırmış oluyor. Kuşkusuz ki Aegleton'un bu çabası, bağlı bulunduğu ABD devletinin hizmetinde bir memur sıfatını taşıması dolayısıyla anlaşılabilir; peki, bu senaryoya aldanan, ya da bilerek PdSB'e karşı kullanan yurtsever iddiasındaki Kürt çevrelerine ne oluyor? Bunlar neden bir ABD hizmetkarının tezlerine sarılarak kendilerine ve geçmişteki dostlarına karşı olumsuz bir konumlanma içerisine girip, tarihin çarpıtılmasına alet oluyorlar?

Kimilerine göre, eğer SSCB İran'daki iki özerk cumhuriyeti korumak amacıyla İran'da Kızıl Ordu birliklerini bulundurmayı sürdürmüş olsaydı, Barzani önderliğindeki UY'e gerek olmayacaktı. Şu kadarı söylenebilir ki, açıkca akıl zorlaması anlamındaki bu argüman ile eğer SB karalanmak isteniyorsa (ki öyledir), üzerinde düşünülmeden ortaya savrulmuş bu iddia, ciddiye alınmaya değmez.

W. Aegleton'un "hatıraları zorlayarak" varettiği Mustafa Barzani'nin "İngiliz ajanı" tespitinden hareketle; SB'nin (bu çevreler özellikle "Stalin" ismini öne çıkarırlar, ya da "Bakırof'u!) Barzani'ye güvenmediği, ondan kuşkulandığı ve Aras kıyılarında beklettiği, daha sonra ise pekçok baskı uyguladığı vb. noktasında ısrar edenler de vardır.

Aegleton, adı geçen kitabında, yine anıları zorlayarak (aslında 'oturduğu yerde anılar yazarak'ta denebilir!), düşündüğünü Bakırof'un ağzından şu şekilde yazıya döküyor:

"O tarihten birkaç ay önce Kuzey Irak'ta Molla Mustafa Barzani'nin liderliğinde patlak vermiş olan ve «Rizgarîyê Kurd» örgütü aracılığıyla büyük Kürt ulusal hareketine bağlı olduğunu ilan eden Kürt Silahlı ihtilali konusuna da değinen Cafer Bakırof, Barzani'yi «İngiliz ajanı» olmakla suçlayarak şöyle dedi [Bakırof'u konuşturuken, sanki kendisi de görüşmecilerden biriymiş söylemine ve fantezisine dikkat edilsin!-Nb]:

«Molla Mustafa Barzani İngilizlerin bir ajanıdır. Durum bu olunca da kendisine kuşku ile bakmak ve ona karşı dikkatli davranmak gerekir.»" (age., sayfa 113)

Bu sözlerin inandırıcılığının olabilmesi için ama, Aegleton'un kaleminden anılar Bakü ziyareti esnasına denk getiriliyor. Ve tabiiki kitabında bu hikayeye epey bir yer ayırıyor; hatta bu seneryosunu inandırıcı kılabilmek amacıyla *"Sovyetler, daha önce Irak Kürtlerinden kuşkulandıkları gibi"* (age., sayfa 164) türünden fantezilere kadar işi vardırıyor. Böyle davranmak zorunda, çünkü; bu yolla, o ana dek (kitabın yazıldığı 1962 yılı) yaptıklarıyla Kürt ulusu içinde çok haklı olarak sahiplenilen bu mücadeleci insanın kimliği üzerinden bir kez daha PdSB, Stalin ve sosyalist ülkenin diğer liderleri karalanmak isteniyor. Bugün hala aynı teraneler üzerinde antikomünistliğin terkedilmediği dikkate

alındığında, 1962 yılı koşullarında Aegleton'un yaptığı hileyi ve sahtekarlığı anlamak mümkün. ABD görevlisinin bu üllizyonu onun görevi, peki buna kanarak 3S karşıtlığına savrulan Kürt çevrelerine ne demeli? Öyleki, sanki Bakırof'la geçmişe dayanan kişisel tartışma ve tanışıklıkları varmışcasına, kendinden gayet emin şekilde *"Bakırof'un milliyetçi ve Kürtlere sempati duymadığı biliniyordu"* (Naci Kutlay, age., sayfa 453) tespitleri yapılabilmektedir. Çeyrek milliyetçilerin hepsi aynı 'telden' çalışıyor; 17 Mayıs 2011'deki yazısında, Aso Zagrosi'den 'inciler'i birlikte okuyalım:

"Mehabad savaşçıları Mao'nun uzun yürüyüşünü katlayan zorlu bir yolculuk sonucu Sovyet sınırına ulaştılar. Sınırı aştıklarında Kızılordu tarafından karşılandılar ve silahsızlandırıldılar. Daha sonra savaş esiri muamelesine tabi tutularak 500 sığınmacının her biri Sibirya da dahil olmak üzere Sovyetlerin her bir yanına dağıtıldı. Mustafa Barzani'nin mektubunda sıklıkla gericiliğe atıfta bulunulması Bakırof'un asılsız jurnal ve karalamalarına karşı yalanlama amacı taşımaktadır. Oysaki kürtlere bu mukadderatı uygun gören ve tayin eden Bakırof değil Sovyet yönetiminin üst düzey yöneticileridir.Yapılan iş yukarda da belirtildiği gibi Çarlık döneminin yayılmacı prensiplerine sadık kalmaktan ibarettir. (...) Mustafa Barzani'nin Stalin'e ilaveten Kruşçev'e yazdığı mektuplar var. Bunlar daha önce de yayınlandı ancak bir çok kürdün "sosyalist ayranının kabardığı" bir dönemde yeterince anlaşılmadı, anlatmaya çalışanlar "sosyalizm ve devrim karşıtlığıyla" suçlandılar hatta bir çok parti yada fraksiyon tarafından aforoz edildiler. Kürdistan direnişleri bu devşirme akımlardan çok zarar gördü. Kürtler arasında teslisin baskın ucu olarak yer bulan marxizm dini Marx'ın şahane deyimiyle afyondan beter etkiler yaratmış durumda. Bize de kürtlerin dikkatten kaçırdıkları bir alanı yeniden düşünmeleri ve hesaba katmaları temennisiyle demek kalıyor."

Yazar ve onunla aynı iddialara sahip çevreler, Bakırof'un 'milliyetçiliğini' ya da Kürtlere 'antipatisini' neye dayandırıyorlar? Somut, anlaşılır ve de kanıtlanabilir bir bilgi ileri sürmedikleri; hepsi, bir kaç 'tedbir' ve eksiklikten ibaret kimi önemsiz tekil tavırları olayın merkezine oturtarak ortaya „Azeri şovenisti", „Kürt düşmanı" şeklinde Bakırof portresi çıkarmak belki iddia sahiplerini bir nebze rahatlatabilir, ancak tarihsel gerçekliği ve PdSB'nin sosyalist tarihini değiştirmeye yetmez. Ki, bireyler üzerinden sosyalizme karşı hücuma geçenler şunu artık idrak etmeli ki, PdSB devleti başından sonuna kadar Barzani ve arkadaşlarına gerekli dostluğu göstermiştir; bunun ilerisine geçilmesini beklemek, tarafların sınıfsal nitelikleri ve ideolojik pozisyonları hakkında cahil olmak anlamına gelir.

Bir diğer iddia ise, Barzanilerin İran tarafında Aras Irmağı'nın kıyısında bekletildikleri, hemen SB tarafına kabul edilmedikleri ve bu şekilde oyalandırıldıkları ve İran ordusu tarafından imha tehlikesi

yaşadıkları doğrultusundadır. Bizzat KDP-Irak'ın konuya ilişkin çıkardığı broşürden aktardığımız yerde de görüldüğü gibi; Uzun Yürüyüşçüler Aras kıyısına gelmeden önce bir heyeti Sovyet tarafına göndermişlerdir; ve görüşmeler sonucunda geçişleri sağlanmıştır; hatta İran ordusunun saldırılarından kaynaklı kayıpların yaşanmaması amacıyla SSCB'nin bölgedeki yetkilileri Kürt savaşçılarına acele etmelerini söylemişlerdir. Bu olgular gözönünde bulundurulmak kaydıyla şu kadarı söylenebilir ki; SSCB yetkililerinin ülkelerine iltica etmek isteyen Mustafa Barzani gibi politik bir lider ve önderliğindeki 500 silahlı Kürt savaşçının ülkeye geçişlerinin sağlanması ve iltica taleplerini görüşmek amacıyla zamana gereksinim duymaları bütünüyle doğru ve de gereklidir.

PdSB'ne geçtiklerinden itibaren, kaldıkları sürece Barzanilerin yaşadıkları üzerine bir takım değerlendirmeler yapıldığı gözönüne getirildiğinde, özellikle de 89/91 yıkımının ardında (aralarında bir zamanlar Barzani için "işbirlikçi", "Amerikancı", "hain", "yurtsever değil" vs. diyenlerin de yer aldığı), daha önceleri Barzani 'düşmanı' olanların da dahil olduğu pek çok çevrenin hep bir ağızdan "Barzanilerin uğradığı zulüm" derekesinde işi saçmalamaya dek vardıkları; üstelik kayda değer yeni bir bilgi ve belgenin ,ortaya çıkmadığı' koşullarda ve durumda, „sebepsiz" yere 180 derecelik açı çizmeleri de dikkate alınmalıdır.

"Barzani'nin Tarihi Geçmişinden 1945 – 1958 Sovyetler Birliği'ne Tarihi Yürüyüşü" başlıklı "Irak-Kürdistan Demokrat Partisi'nin Politik Bürosu'nun Yayın Bölümü Yayınlarından" broşörüne 15.5.1982'de 'önsöz' yazan Mesud Barzanî'nin bazı belirlemelerini aktararak devam edelim:

"İkinci dünya savaşında Nazizmin ve Faşizmin bozguna uğramasıyla Irak Kürdistanındaki Kürt ulusal kurtuluş savaşımı yeniden alevlendi. (...)

İngiliz ve Amerikan emperyalizminin şahlık monarşisine yardım etmesiyle Mahabad Cumhuriyeti ortadan kaldırıldı. Bundan sonra Barzanî ve arkadaşları sömürgeci İngilizlerce desteklenen işbirlikçi Irak krallığına karşı bir kaç kez çarpışmalara girdiler. Ama yeterli savunma araçlarından yoksun ve çok güç koşullar altında bulunduklarından, Sovyetler Birliğine geçerek iltica etmeyi uygun buldular. Sovyetler Birliğine geçmeye çalışırlarken yol boyunca İran, Türkiye ve Irak güçlerine karşı çarpıştılar. Bu yolculuk uzun, zor ve tehlikeliydi. Tüm Kürdistan halkı her bakımdan onları destekledi. (...)

Sovyet Hükümeti ve Sovyet halkı onlara Irak'a dönmeleri halinde halklarının kurtuluş davalarına daha iyi hizmet edebilmeleri için bilim ve uzmanlık konusunda her türlü olanağı sundular. (...) Sovyet halkı ve hükümetinin en güç dönemlerde Barzanî ve arkadaşlarına gösterdiği konukseverlik Kürt halkında Sovyetler Birliği'ne karşı derin sevgi ve kardeşlik duyguları uyandırdı." (sayfa1-2)

"Bizde, her şeyden önce de MK'nde belki de işi başından aşkın olduğundan, enformasyon kötü durumdadır. Yerel örgütler tarafından kötü bilgilendiriliyoruz. Buna bir son verilmelidir. Partimizde eksikliklerin birikmiş olmasının ciddi nedenlerinden biri de budur." (Stalin, cilt 5, sf. 295)

Barzaniler, Aras Nehri'ni geçtikleri andan itibaren, SSCB'nin ilgili yetkilileri tarafından büyük bir hassasiyet ve titizlikle karşılandıklarından kuşku duyulamayacağının pek çok belge ve bilgisine sahibiz. Kürdistan'daki gelişmeleri anbean takip eden ve sürekli bölgedeki görevlilerin gönderdiği raporları ve bilgileri [19 Nisan 1946 tarihinde SBKP(B) ilgili birimine "Vilchevisk" tarafından sunulan "73 sayfalık" Rapor ve bununla beraber 16.04.1946'da PDK-Irak'ın programı ve önemli bir açıklamasını gönderdiğine dair Kürtçe orijinal metni için bakınız: D. Efrasiyaw Hevramî, Di Arşîvên Rûs de Mustefa Barzanî, avesta, 117'den 173'e kadar] değerlendiren Sovyet yetkili kurumları; bir bakıma, Barzaniler henüz Aras kıyılarına varmadan önce zaten gelenler hakkında bir takım bilgilere sahip bulunuyordu. Ve SSCB'ne geçtikleri andan itibaren durumları hakkında sürekli sorumlu kurumlara rapor(lar) veriliyordu. Örnekse; sınırı geçtikten birbuçuk ay kadar sonra (9 Ağustos'ta), durumları hakkında bizzat Molotov'a rapor verildiğini görüyoruz. [Bu rapor için, bakınız: D. Efrasiyaw Hevramî, Di Arşîvên Rûs de Mustefa Barzanî, avesta, sayfa 96] Bu raporda da görülebileceği gibi; akrabalık derecelerinden, nereye, kaç kişinin yerleştirildiğine dek vs. pekçok ayrıntıya yer verilmektedir.

Uzun Yürüyüşçülerin, kaldıkları süre içerisinde pek çok bakımdan değişikliklere uğramaları, farklılaşmaları ve hatta yeni bir yaşamı kalıcı hale getirmek istedikleri, geldikleri yere-ülkelerine geri dönmeyi reddedenler de dahil, önceki pozisyonlarını kaybettikleri vb. örnekler de yaşanmıştır. Zira birlikte hareket etme isteği ve kolektif bir yaşam arzusu ve pratiği yerine, birey ve yurttaş statüsünde bir yaşamı tercih edenlere de rastlanmıştır. Virişolov'a mektupla başvuran "Hacî 'Elî" örneğinde görüldüğü gibi, bireysel isteklerde bulunanlar da çıkmıştır. Ki bu örnek bile tek başına, sığınmacıların en üst düzey Sovyet kurumlarına ve yöneticilerine başvurdukları, sorunlarını onlarla paylaştıkları, ve sıradan Sovyet yurttaşlarından ayırdedilmedikleri anlamına gelir.

Barzaniler SSCB'ne geçtiklerinden bir süre sonra, 10.11.1947'de Mustafa Barzani imzalı bir mektubun Bakırov'a yazıldığı bilgisine sahibiz. Bu mektubun tam metnini ve daha sonra, 10 Şubat 1949'da SSCB'nin ilgili yerel birimlerinin Barzanilerin durumunu ele alıp

vardıkları sonucu bir bakıma devlet yönetimine 'rapor' eden yazıyı, taşıdıkları tarihsel önemden hareketle (uzun metinler olsalar da) aşağıda aktarıyorum. Belirttiğim 'iki tarih' arasında, 19.01.1948'de "Barzani Bu Konuşmayı 19.01.1948 Tarihinde Bakü'de Düzenlenen Önemli Bir Kürt Toplantısında Yapmıştır" üst başlığıyla varolduğu söylenen belgeyi ise, içeriğinin inceleme konumuz bağıntısındaki zayıf-önemsiz özelliğinden ötürü buraya almıyoruz. İlgi duyan okur; bu belge için Mesud Barzani'nin "Barzani I" kitabının 259-270 sayfalarına bakabilir. Mustafa Barzani'nin Bakırov'a sunduğu detaylı raporun da hem hacim ve hem de daha çok kendi durumlarını ifade etiğinden, tamamını buraya almaya ihtiyaç duymadık. Bakırov'a hitaben yazılmış mektupta, inceleme konumuza dahil edilebilecek (okurun gelişmeler hakkında asgari bilgiyi edinmesine katkı sunmak amacıyla) bir kaç aktarmayı yeterli gördük. *"Kürtlerin Hizmetkarı, Kürt Oğlu Mustafa Barzani 10.11.1947"* şeklinde biten mektupta, diğer şeylerin yanında şunları da okuyoruz:

"Barzani'nin Bakırov'a Sunduğu Rapor

Azerbaycan Sovyet Komünist Partisi Genel sekreteri ve Doğu Halkları İşleri Sorumlusu Yoldaş Bakırov'a,

Uzun yıllardan beri sizin gibi saygıdeğer bir kişiye kendimi takdim etmekten gurur ve onur duyuyorum. Doğu halkları zulüm, baskı ve işkence altındadır. Bu halklardan biri de Kürt Halkıdır. Kürt Halkı, Türkiye, İran ve Irak gibi gerici devletlerin zulüm ve baskısı altında inlemektedir. Bu devletleri de Amerika ve İngiltere desteklemektedir. Bu iki emperyalist ülke, Kürt Halkına yapılan işkencelere ortaktır.

Böyle bir ortamda Kürt Halkının beklentilerini size iletmesine şaşmamak gerekir. Özellikle, sizinle yakın ilişki kurulduktan ve Kürt Halkının çocukları özgürlük için mücadele yolunu seçtikten sonra, bu ilişki son derece doğaldır. Bizler, subay ve savaşçılar olarak demokratik yönelişe sahip Kürt Halkının bir parçasıyız. Size sığındık ve arzularımızı sizin önünüze koyduk.

(...) Ancak, Kürt Halkı, demokrasi bayrağı altında ve üstat büyük Başkan Stalin'in himmetiyle bu karanlığı dağıtmayı ve halkın önüne mücadele yolunu açmayı ummaktadır. Kürt Halkı, Doğu halkları önderi, yoldaş Bakırov'a karşı da aynı duyguları beslemektedir.

(...) Biz özgürlük için savaştık. Hiç kimse bu gerçeği inkar edemez. Buna bütün solcu yayın organları, demokratik partilerin bültenleri tanıktır.

(...) Doğal olarak güvenlik, özgürlük ve demokrasi içinde yaşayan halklarla ilişki kurmamız gerekiyordu. Bu halkların başında da,

Sovyetler Birliği halkları gelmektedir. Özgürlük ve demokrasiye inanan diğer halkların umudu da, bu halklardır.

Bu sağlıklı ilişkilerin temelleri 1944 yılının Mart ayında atıldı. Barzanilerin de içinde bulunduğu ve Özgürlük Cephesi adıyla bilinen Kürt örgütü bu ilişkilerin kurulmasında önemli rol oynamıştı. Ben de bu sırada ilişkileri gözlemlemiş ve İran'ın 11 Ekim 1946 tarihinde Kürdistan'ı işgal etmesinden sonra bazı Sovyet askeri ve siyasi yetkilileriyle temas kurma imkanı bulmuştum. İran'ın bölgeyi işgal etmesiyle her şey değişti ve sonuçta ***beninle bazı yerel Sovyet yetkilileri arasında bir soğukluk oluştu.***

Hiç kuşkusuz bu Sovyet yetkilileri ileride olacakları haber alıyor ve gerek Azerbaycan, gerekse Kürdistan Cumhuriyeti'nin başına gelecek felaketleri biliyorlardı.

(...) Bölge halkı verdiğimiz bu savaşın tanığıdır. Bizden haber almak için pür dikkat kesilmişlerdi. Dünya da bizim akibetimizi merak ediyordu. Sovyet yetkililerin gözleri önünde İran savaş uçakları üzerimize bomba yağdırıyordu.

Buna rağmen, Sovyetler Birliği'nin bizimle ilgilenmesini, sorunumuza eğilmesini bekliyorduk. Oysa Sovyet radyosu'nda ve Azerbaycan radyosu'nda bizden, bizim savaşımızdan, çektiğimiz acılardan bir kere olsun söz edildiğini duymadık.

Sovyetlerden hiç ilgi görmedik. Bir tek yetkili bizimle buluşma zahmetinde bulunmadı. Durumumuzu öğrenmek, ya da bize sempati duyduklarını göstermek isteyen bir tek yetkili yüzü görmedik.

O zamanki siyasi konjonktür bize yardım etmenizi engelliyorduysa. Bu gün bizi hatırlamanızı engelleyen nedir? Varlığımızı unutmanızı nedir geciktiren?

(...) Sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri topraklarına ulaştık. Ne yazık ki Sovyet yetkililerden herhangi bir ilgi görmedik. Bize hayatımızı sürdüreceğimiz bir yer tahsis edilmedi.

(...) Biz, Sovyet halklarının ve demokratik düzene sahip ülkelerin yardımıyla vatanımıza dönmek arzusundayız. Sovyetler Birliği'nde olmamıza rağmen, hala benim ve arkadaşlarımın bilim nimetinden yoksun olmamız beni üzüyor. Özellikle siyasal bilimler alanında gerekli eğitimi almaktan mahrum bırakılmamız bizi olumsuz yönde etkiliyor. Çalışma elbette ki önemlidir ve zorunludur, ancak bilim ve kültürün önceliği vardır.

Zaman kaybetmeden arkadaşlarımın, Sovyetler Birliği'nin herhangi bir bölgesinde bir araya getirilmelerini istiyorum. Ağır silahlar ve komutanlık teknikleri alanında askeri eğitime tabi tutulacakları bir

kampın hazırlanmasını temenni ediyoruz. (...) Modern bir toplumun ihtiyaç duyduğu her şeyi öğrenmek istiyoruz. Bu işin zor olmadığını düşünüyorum.

(...) Mücadele meydanlarında nice badireleri atlatıp bu günlere gelen bu adamların benim kalbimde ayrı bir yerleri vardır. Ben onlar olmadan bir hiçim. Yoldaş Stalin, «İnsan canlıların en pahalısıdır» derken benim kanaatime göre buna işaret ediyor, büyük önderimiz! Barzaniler de yüksek insani meziyetlere sahiptirler. Öte yandan peşmergeler şu anda Bakü'de eğitim görmektedirler.

(...) Bir ricam daha var: Azerbaycan Radyosu'nda günün belli bir saatinde Kürtçe yayına izin vermenizi istiyoruz.

Sovyet Hükümeti'nin Kürt sorununu ele alması, dünyanın her tarafında büyük bir yankı uyandıracaktır ve bu düşmanları da büyük bir karamsarlığa itecektir. Aylık Kürtçe yayınlanan bir yayın organının çıkarılmasının iyi olacağını düşünüyorum.

(...) Şikayetlerimizi Birleşmiş Milletlere ulaştırma hususunda bize yardımcı olmanızı istiyoruz.

(...) Doğu halklarının babası ve önderi olmanız hasebiyle size bu bilgileri sunuyoruz. Bu arada uluslararası uğraşları yoğun olan büyük önder Stalin ile görüşme isteğimi de belirtiyorum, Kürt Halkının içinde bulunduğu kötü durumu ona anlatmak istiyorum." (Mesud Barzani, Barzani I, sayfa 251-257) [Mektubun orijinali için bakınız: D. Efrasiyaw Hevramî, Di Arşîvên Rûs de Mutefa Barzanî, avesta, sayfa 97-106]

Mustafa Barzani'nin, özetleyerek aktardığımız mektubunda da tespit edilebileceği gibi, SSCB'ne geçtikten sonra da, Barzani'nin UY'lere fiili önderlik yapma isteği sürüyor. Kalacakları süre boyunca, her bakımdan yetkinleşme istek ve arzularının nedeninin tekrar geldikleri yere, güney parçasına dönerek mücadele etmek istedikleri çok net bir biçimde ifade ediliyor. Açıkcası; SSCB'nde kalacakları zaman diliminde tam donanımlı politik ve askeri bir güce dönüşerek ayrılmak istiyorlar. Pek çok talepte bulunarak, bunların karşılanmasını istemeleri ve hatta Stalin ile de görüşme isteğinin belirtilmesi, Uzun Yürüyüşçülerin örgütsel bir güç olarak varlıklarının kabulünü yansıttıkları anlamına geliyor. Sovyet tarafının ise (varolan belge ve bilgilere bakıldığında), tüm bu gelişmeleri 'not' ettikleri, yerel ve merkezi düzeyde bilgi sahibi oldukları sonucu çıkıyor. İleri sürülen taleplerin tamamı değilse de, karşılanabilir nitelikte bulunan talepler için imkanlar yaratılıyor.

Barzani'nin SSCB'ne geçtiği ilk günden itibaren istek ve taleplerde bulunması ve bunları sürekli kolektif çerçevede tutması; onun ilticacı grupla sınırlı kalmayan, doğrudan güney parçasındaki önderlik

iddia ve pratiğiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Zira bulunduğu parçadaki mücadele içerisinde oynadığı rol ve daha sonra doğu parçasına geçerlerken ve MKC sürecindeki konumu, SSCB'nde de neden önderlik pozisyonunu devam ettirdiğini izah etmektedir. Denebilir ki Barzani, SSCB'nin yerel ve merkezi yetkililerinden kendisinin önceki konumunu, güneyde iken mücadelenin öncü ve önderi pozisyonunun SSCB'de de kabulünü beklemekte, hatta dayatmaktadır.

Sovyet yetkililerin, Barzani'nin konumunun farkında davranarak sığınma taleplerini kabul ettikleri bilinen bir şey. Ancak, daha sonra ileri sürülen istek ve talepleri karşılama bağıntısında yeterince hazırlıklı oldukları söylenemez. Güney'deki mücadelenin dayandığı sınıfsal zemin ve harekete önderlik edenlerin geleneksel yapısı ve 'modern' anlamda örgütsel mekanizmanın bulunmayışı gibi faktörler; doğal ve kaçınılmaz olarak, gelenlere karşı temkinli yaklaşmayı zorunlu kılmıştır. Buna, kişi olarak Mustafa Barzani'nin destek amaçlı ilişkilerdeki pragmatist tutumu ve pratikte ABD emperyalist devletine yönelik hayırhah duruşu da eklenince; zamana gereksinim kaçınılmaz hal almıştır. Uzun Yürüyüşçülerin taleplerinin; dolaysız bir şekilde SSCB-İran, bölgedeki gelişmeler ve devletlerarası ilişkilerle bağı dikkate alındığında, ilk başta belli bir tereddütün yaşanması da anlaşılırdır. Ki İran gerici devletinin, bazı emperyalist devletlerden destek alarak, bu konuyu hep canlı tutması ve antiSovyet amaçlı kullanması da dikkate alınması gerekiyor. UY'lerin SSCB tarafından kabulü ile birlikte, İran gerici devletinin bu durumu defalarca protesto ettiği (bilindiği gibi, İran devlet yetkilileri öncesinde ise olası bir sığınma girişiminin Sovyetler tarafından kabul edilmemesini istemişti), hatta geçerli bulunan ikili anlaşmalara dayanarak *"İran Hükümetine teslim etme"*lerini talep ettiğini biliyoruz. Emperyalist haydutların İran üzerinden antiSovyet histerilerine yeni bir boyut kazandırmak amacıyla Barzani ve beraberindeki sığınmacıların durumunu kullandığı ve fakat SSCB'nin belli riskleri de göze alarak sığınmacıları, İran gerici devletinin imhasından kurtardığı ve sığınma taleplerine mümkün olan en kısa sürede olumlu yanıt vererek, sosyalist anavatana yerleştirilmelerini sağladığı, akabinde ise kendilerine yeni bir yaşam imkanı sunduğu (istisnadan ibaret kimi yanlış ve eksikliklerle beraber), hiçbir biçimde yoksayılamayacak ölçüde tarihsel bir olgudur.

Barzaniler, SSCB'ne geçtikten bir buçuk yıl kadar sonra, ilgili Sovyet kurumları tarafından doğrudan Stalin'e gönderilen bir 'rapor'da, ele aldığımız konuda kimi çarpıcı gelişme ve belirlemeler yapılmaktadır. Konuyu aydınlatıcı özelliği nedeniyle, bu raporun tamamını aşağıda aktarıyorum:

«10 Şubat 1949
K519
Yoldaş Stalin'e,

Sovyetler Birliği İçişler Bakanlığı 1947 yılında bizim ülkemize gelen Kürd birliklerinin tavır ve niteliklerine ilişkin bir rapor sunuyor. Sayıları 499 kişiden ibaret olan Mustafa Barzani önderliğindeki Kürd birlikleri 17/18 Mayıs 1947 yılında İran'ın saldırı ve takipleri sonucu silah, patlayıcı ve atlarıyla İran ve Sovyet sınırlarını aşarak Sovyetler Birliği'nin topraklarına geldiler. Sınırda tutulup, silahsızlandırıldılar. Mustafa Barzani yaptığı açıklamada silahlı güçleri Irak'ta örgütlediğini ve 15 yıldan beri göçebe bir yaşam sürdürdüklerini, silah, yiyecek, patlayıcı, araç ve gereçleri İran'da temin ettiklerini söylüyor. Barzani bir nefes almak için Sovyetler Birliği'nde kalma talebinde bulundu.

Azerbeycan Komünist Partisi (Bolşevik) Merkez Komitesi Sekreteri Baqirov, Sovyetler Birliği devletine, Barzani'nin silahlı birliklerinin yiyecek sorunlarını örgütlemek, ihtiyaçlarını karşılamak ve askeri eğitimleri yapmak amacıyla Hazar denizinin kıyısındaki kışlaları önermişti. Devletin kararıyla Barzani Kürdleri 3 ayrı birlik halinde örgütlendi. Bu gruplar, topçu, mayın döşeme, ilişki ve tankçılardan oluşuyordu. Barzani'nin adamlarının askeri eğitimleriyle ilgilenmek amacıyla Sovyetler Birliği Savunma Bakanlığınca 20 subay görevlendirildi.

Fakat, belli bir dönem sonra ortaya çıktı ki, Mustafa Barzani siyasi olarak bilgisiz, okuma ve yazması olmayan bir adamdır. Barzani'nin niyeti Kürd aşiretlerinden bir Şeyh devleti kurmak ve başkanı olmaktı. Barzani, Sovyetler Birliği'ne gelişini geçici bir olay olarak görüyor ve hiç bir sorumluluğu üzerine almak istemiyor. Barzani'nin bu tavrından dolayıdır ki Baqirov varolan sorumluluğu Sovyet Devletinin önüne koyarak Kürd birliklerinin Azerbeycan'dan ve İran sınırından uzaklaştırılmasını istedi.

Sovyetler Birliği Bakanlar Kurulu'nun 9 Ağustos 1948 tarihli, 3943-131.22 sayılı kararı uyarınca Sovyetler Birliği İçişleri Bakanlığı Barzani birliklerini Baku'dan Sovyet Özbekistan'ın topraklarına taşıdı. Dışişler Bakanlığı'nın eski kışlasına (Taşkent demiryolunun Yukarı Komsomol durağı) yerleştirildi ve yaşamları ve askeri eğitimleri için düzenli bir şekilde yerleştirildi.

1948 yılının sonlarına doğru Barzani, Özbekistan Komünist Partisi (Bolşevik) Merkez Komitesi Sekreteri Yoldaş Yusufov ile görüşmek için ısrarlı davranmaya başladı. Bundan dolayı istemi kabul edildi. Barzani bu görüşmede içinde bulundukları yaşam koşullarına ilişkin

rahatsızlıklarını ifade etti. Yaşam durumlarını ve programlarını açıklamak için yoldaş Stalin ile görüşme talebinden bulundu. Ayrıca Barzani yoldaş Yusufov'dan adamlarından 5 subayı Taşkent'deki parti okuluna gönderme talebinde bulundu. Askeri ve subay eğitiminin dışında pilot, tankçı ve tank tahribatı konularında da eğitim görmelerini istiyordu. Barzani bu görüşmenin son aşamasında ise «eğer Moskova'ya gitmem için imkân sağlanmasa kendimi öldürerek yaşamıma son vereceğim» dedi. Son dönemlerde Barzani birliklerinin yöneticileri ve hepsinden önce de Barzani içinde bulundukları duruma ilişkin rahatsızlıklarını ifade ettiler. Barzani birliklerinin 1949 yılında yıllık masrafları toplam olarak 6.662.478 rubledir.

Barzani birliklerini içinde bulundukları ortamda daha fazla tutmak sorunlara ve daha kötü sonuçlara neden olacak. Varolan durumu gözönüne alarak Sovyetler Birliği İçişleri Bakanlığı, Kürd birliklerini dağıtmayı, küçük küçük gruplara ayırarak Özbekistan'ın uzak bölgelerine uzaklaştırmayı doğru buldu. Bu uzaklaştırılan küçük grupların birbirleriyle ilişkileri olmayacak. Böylelikle Barzani ve yakın arkadaşlarının uzaklaştırılanlarla ilişkileri olmayacak ve etkilemeyecekler. Birbirleriyle ilişki kurmaları men edilecek. Cumhuriyetin mahali yöneticileri, bu Kürdlere tarım ve sanayi alanlarında iş bulmakla sorumlular. Bu görevlerin yerine getirilmesi, gelişmelerden haberdar olma ve gözetleme görevi Özbekistan İçişleri Bakanlığı'nın kurumlarına bırakılmıştır. Yoldaş Yusufov'da bu öneriyi onayladı.

Sovyetler Birliği İçişleri Bakanı

S.Krogalov» [Mektubun orijinali için bakınız: D. Efrasiyaw Hevramî, Di Arşîvên Rûs de Mustefa Barzanî, avesta, sayfa 93-95]

I-KDP'nin 1982'de çıkardığı 'Broşür'den, UY'çülerin SSCB'nde kaldıkları zaman aralığındaki durumlarının daha somut anlaşılabilmesi amacıyla bazı bilgileri [özet] aktaralım.

Aras Nehri'ni geçtikten sonra silah ve malzemelerini Sovyet askerlerine teslim ederler. Ve Nahçıvan yakınlarında kendilerine tahsis edilen kampa götürülürler. Kampın etrafında, doğal olarak Sovyet askeri birlikleri bulunmaktadır. Mustafa Barzani ise, Nahcıvan ['Barzani I' kitabında ise, yanındaki dört kişi ile birlikte Şuş şehrinde kaldığı belirtilir!] kent merkezine götürülür. Kısa bir süre için (30 gün), Barzani ile diğer ilticacılar arasında birebir bağ yoktur. Bu süre zarfında, sığınmacılar kampın doktoru tarafından muayene edilir; yaralı ve hastalar ise, Nahcıvan'daki hastahanelerde tedaviye alınır. Barzani ile yakınındaki bazı kadroların görüşmesi sağlanır; ardından Barzani kampa gider,

durumu yerinde gözlemler ve koşulların iyileştirilmesi için talepte bulunur. Talepleri dikkate alınarak, kimi iyileştirmeler yapılır. Yaklaşık 40 gün sonra, kamptaki sığınmacılar 5-10 kişilik gruplar halinde üç ayrı kasabada (Laçin, Ağcidi ve Ağdem), tarım bölgelerine yerleştirilirler. Kendilerine 'oturma izin belgesi' verilir. Mustafa Barzani, Bakü'ye yerleştirilmiştir ancak, durumdan memnun değildir ve yetkililerden yeni taleplerde bulunur: Radyo istasyonu, Kürtçe yayın için bir gazete ve eğitim için bir kampta toplanmaları. 1948 yılının başlarında, talep edilen kamp hazırlanır ve hemen ardından, hepsi buraya aktarılır. Egitimleri için, "33 Sovyet subayı" görevlendirilir. Mustafa Barzani için ise, konumundan hareketle olsa gerekir, bir kez daha 'özel muamele' yapılarak, kendisine Rusça öğretmek amacıyla, öğretmen görevlendirilir. Birbirlerine yakın mahallerde bulunduklarından, tatil günlerinde, Barzani arkadaşlarını ziyaret edebilmektedir.

Bir süre sonra, Mustafa Barzani, SBKP Merkez Komitesi üyeleriyle görüşmek ve kendilerine Kürt sorununu anlatmak istediğini bu amaçla Moskova'ya gitmesine imkan yaratılmasını talep eder. SSCB'ne sığınmacı statüsünde kabul edildiği andan itibaren bir bakıma sürekli yeni taleplerle Sovyet yetkililerin karşısına çıkan Mustafa Barzani'nin bu son talebi kabul görmez. Neden kabul görmediği bağlamında, hemen herkes aynı kanaattedir: Çünkü *"Sovyet Azerbeycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Cafer Bagirof Barzani ve Kürtlerden hoşlanmamaktadır!"* Bu ve benzer tespitler etrafında birleşen herkes için ASSC başkanı Bakırov'un Kürt karşıtlığı kesindir; kesindir çünkü Mustafa Barzani'nin Moskova'ya gidip Merkez Komitesi ile görüşmesine mani olan kişi odur! Peki bu iddia şimdiye kadar kanıtlanabilmiş midir? Veya 'işe yarar' somut bir anlatıya dayandırıldığı söylenebilir mi? Hayır! Tüm sorumluluğu Bakırov'a atanların, konunun, bir de "Barzani'nin her talebi, istediği şekilde karşılanmak zorunda mıydı?" yönüyle düşünmeleri gerekmez mi? Ya da SSCB'nde de "siyasi önderlik" ve bu amaçla teşkilatlanması kabul görebilir mi?

Şunu açıklıkla ifade etmek gerekir: Barzani'nin istek ve talepleri (ve planları) kabul görmeyince, inisiyatifi altındaki Uzun Yürüyüşçü kitlesine dayanarak SSCB'ne karşı eyleme geçmesi kabul edilebilecek bir şey değildir.

Tam da bu noktada, sürekli okun sivri ucunu SSCB'ne yöneltenlerin, Barzani'nin tek adam dayatmacılığını ve sığınmacı bulunduğu sosyalist anavatanda kendi doğrularına yaşam alanı açma ısrarının yanlışlığını görmeleri gerekmiyor mu? Bir an için şöyle düşünelim: Mustafa Barzani Moskova'ya gidip, SBKP Merkez Komitesi

ile görüşme ısrarında bulunmasa; kendi arzuları üzerine ASSC'nde yerleştirildikleri alanlarda (ve yine istekleri üzerine toplu kaldıkları birimde) yaşamlarını idame ettirmeyi sürdürme sebatı gösterebilseler; sonradan, bir ara, istenmeyen bazı davranışlar gündeme gelmeyebilirdi. Denebilir ki, Barzani'nin ASSC'ni muhatap (açıkça belirtmek gerekir ki, gerekli olmadığı halde, çok üst düzeyde bir tanıma olayı var) olmaktan çıkartma anlamına gelen Moskova-Merkez Komitesi ısrarı ile ASSC yetkililerinin reddi itirazı, Barzaniler aleyhine işlemiştir. Bu bağıntıda çok önemli bir detayın atlanmaması gerekiyor: Azerbaycan SSC'de kaldıkları süre içerisinde, UY'çülerin saflarında, ,kadro' düzeyinde "siyasal önderlik mekanizmasında" kopmalar yaşanmış ve bunun üzerine "siyasi önderlik de son bulmuş" oluyor. ASSC'nden ilgili yetkililerin sığınmacılar için yaptıklarına itiraz etmeyen ve Mustafa Barzani'nin istek ve taleplerine karşı çıkanların UY'çülerin siyasal önderliğinden çekilmeleri olayı ve sonuçları; Barzani'nin -neredeyse-, tüm gelişmeleri bir bakıma anti-Bakırov eksende ele almasını tetiklemiştir. Çünkü, ona göre, siyasal liderlikte ayrılıp ASSC'nin yanında yeralanlar, tabir-i caizse "bir anlamda Bakırov'un gizli ajanları"ydılar! 'İçteki' bu parçalanmanın ve sonuçlarının o günün Kürt toplumunun sosyolojik realitesi de gözönüne getirilerek değerlendirilmesi halinde; bunun üzerinden Bakırov'un bir çırpıda "Kürt düşmanı" ilan edilmesi kadar kolay bir şey olmasa gerekir!

Nitekim 1948 Ağustos ayının sonuna gelindiğinde, tarafların restleşmesi neticesinde, Barzanilerin bir başka cumhuriyete, Özbekistan SSC'ne yerleştirilmeleri ['Barzani I' kitabında bu durum şu şekilde verilir: *"Sonunda Barzani Bakırov'un şerrinden kurtulmak için, Sovyet yetkililerden başka bir cumhuriyete nakledilmelerini istedi."* (sayfa 233] kaçınılmaz hale gelir. Böyle olmasında ise; denildiği gibi Bakırov'un "Kürt düşmanlığı" ya da akıllara ziyan türden "Türk dostluğu" vs. rol oynamamış; mevcut gelişmeler belirleyici olmuştur.

Özbekistan SSC'ne Ağustos 1948'in sonunda taşınan UY'çüler Taşkent civarına, Barzani ise yanında bulunan bir kişi ile birlikte bir kez daha özel bir muamele ile Taşkent'te ikamet edilmiş; kendisine bir ev, bir araba ve Rusça öğrenmesi amacıyla bir öğretmen verilmiştir. Barzani, burada da yine Moskova merkezli sonuç alma tutkusunu sürdürmüş ve *"Kremlin yetkililerine kendisi ve yandaşı sığınmacılar ile karşıtlarının durumunu belirten mektuplar"* göndermiştir. Gel gör ki; *"Barzani'ye karşı Bagirof, Yusufov, Larenti ve Stalin döneminin gizli polis örgütü başkanı Beriya"* arasında tam bir ittifak(!) kurulduğu içindir ki bu mektuplar Beriya tarafında

saklanmış, yerine ulaştırılmamıştır! Konu, I-KDP'nin çıkardığı broşüre bu şekilde aksettirilmiştir.

Barzani'nin Moskova-Merkez Komitesi ısrarı, burada da sorun olmaya devam eder. Bir süre sonra 13 Mart 1949'da Özbekistan SSC'nin konuyla ilgili yetkilileri önce Barzani ve yanındaki iki kişiyi, ardından kadro düzeyindeki diğer birkaç kişiyi Aral Gölü'ndeki farklı adalarda -bir bakıma- zorunlu denebilecek bir ikamete tabi tutarlar. Yine öncü konumdaki birkaç kişiyi de Semerkant civarına yerleştirirler. UY'çülerin (tabir-i caizse öncülerinden yoksun şekilde) büyük çoğunluğu ise ÖSSC'ndeki kolektif çiftliklere yerleştirilir. UY'çüler için bu uygulama, açık ki bir dayatma-zorunluluk demektir. Yerel yetkililerin başvurduğu bu yöntem, yer yer yerleşimcilerin birbirlerinden izole edilmeleri ve imza yükümlülüğüne tabi tutulmalarına kadar vardırılır. Sığınmacılar bu uygulamalara tepki gösterir, işe gitmeme eylemi yapılır. Barzani'den haberdar olmak isterler vs.

Bu durum bir ay kadar sürer. Barzani ise, ikamet ettiği yerde, Moskova-Merkez Komitesi ısrarı doğrultusunda mektuplar yazmaya devam eder. İşin bu noktasında, yazılan senaryonun trajik ve komedi yanı 'atbaşı' gidiyor! Devreye konulan "sözlü tarih"-anlatıya dayalı tarih yazımına- göre, Mustafa Barzani'nin komşusu bir kadın [Önemli olmasa da; Broşür'deki kadının, 'Barzani I' kitabında "iyi bir adam"a (sayfa 236) dönüştüğünü hatırlatalım!] Moskova'ya yolculuk hazırlığındadır; bu haberi alan Barzani, Moskova-Merkez Komitesi'ne yazdığı mektubunun "Moskova'da Kremlin'e yakın bir posta kutusuna atılması ricasında" bulunur. "Sözlü tarih"e kalırsa, Mustafa Barzani, kadın komşusunun bu iyiliğine, „üstündeki gömleği satarak" edindiği paranın bir miktarını verir.

Mektup yerine ulaştığında, tarih 1950'nin Ekim ayını göstermektedir. Gelişmeler, I-KDP'nin konuyla ilgili çıkardığı Broşürü'nde şu şekilde anlatılmaktadır:

"Bunun üzerine Stalin'e yakın olan Finikradof başkanlığında bir heyet Moskova'dan Özbekistan'a gelerek oradaki yetkililerden Barzani'nin Taşkent'e getirilmesini istedi.

Barzani sürgünde bulunduğu adadan bir uçakla Taşkent'e getirildi. Orda Barzani'nin onuruna bir öğlen yemeği verildi..." (s. 37)

Barzani'nin, Finikradof'a birlikte Moskova'ya gitme isteği kabul edilmez. Barzani'nin UY'çülerle beraber kalması önerilir; daha sonra Moskova'ya gidebileceği söylenir. Kısa sürede tüm UY'çüler aynı yerde, Barzani'nin Taşkent'teki ikametinden 57 kilometre uzaklıktaki Firfeski ('Veriyevski' olmalı) kentinde "geniş ve rahat evlere" yerleştirilirler. Muhatabı Sovyet yetkililerin de önerisiyle, yanında Özbekistan SSC'nin bir bakanıyla birlikte sığınmacıları ziyaret eder Mustafa Barzani. *"Her*

sığınmacıya gereksinimleri için biner ruble" verilir. Çalışabilir durumda olanlar *"çiftliklerde günde beş saat üzerinden çalışması ve üç saatda okula gitmesi, çalışamayacak durumda olanlara ve yaşlılara hükümetin ayda üç yüz Ruble verilmesi"* kararı, sığınmacılara bildirilir; ve belirlenen 20 kişi ise Taşkent'teki "Partinayaşıkola" yüksek askeri okuluna egitime gönderilir. Yaklaşık üç yıl bu durum devam eder. Mektubun hedefine ulaşması ve sonraki gelişmeler bağlamında 'Barzani I' kitabında *"Heyet Moskova'ya geri döndü. Araştırmalar sonucunda gerçeğe ulaşılmıştı."* (sayfa 237) tespiti yapılır.

1953 Ocak ayında, Barzani yeniden Moskova-Merkez Komitesi ısrarında bulunur ve olumlu sonuç alamayınca bir eylem planı hazırlar. Planında; herkesi Özbekistan SSC Hükümeti binasında toplanmaya çağırır, ve binada kalmalarını telkin ederek ancak bir tek koşulla, yani *"Kürt sorununu Moskova'daki yetkililere açıklamak üzere Barzani başkanlığında bir heyetin Moskova'ya gitmesine izin verilmesi"yle* binayı boşaltmalarını söyler ve belirlenen gece planını hayata geçirir; eylemciler 72 saat hükümet konağında kalır. Sovyet yetkilileri, eylemin Mustafa Barzani'nin inisiyatifi ile yapıldığının bilincinde olarak, kendisinden eylemi sürdürme kararından vazgeçmeyen kitlenin, eylemi sona erdirmesini isterler. Neticede eylemi gerçekleştirenler, Sovyet yetkililerin *"Moskova'ya gönderilmek üzere aranızda iki temsilci seçin"* önerisi ile eylemlerine son verirler. Bu iki kişiden biri, tahmin edilebileceği gibi Mustafa Barzani değildir; eylemciler, Şeyho Ömer Şanedemri ile Mahmud Abdullah'ı temsilci olarak seçer. Her ne kadar *"Barzani başkanlığında bir heyetin Moskova'ya gitmesine izin"* verilmesi koşul olarak ileri sürülse de, bu koşul karşılık bulmaz. Moskova'ya giden iki temsilci ilgili yetkililerle görüşür. Beklentileri "yüksek yetkililerle görüşmek"tir; bu mümkün olmaz ve kendilerine bir kaç gün sonra bir heyetin geleceği söylenir. Öyle de olur. Bir kaç gün sonra, daha önce de konuyla ilgili görevlendirilen Finikradof, yaklaşık üç yıl sonra, başkanlığındaki bir heyet ile birlikte yeniden Taşkent'e gider. Heyet, sığınmacılarla buluşur; Mustafa Barzani ile yanyana gelir ve kendisine eylemdeki sorumluluğu hatırlatılır. Bu arada, sığınmacıların saflarında bir takım değişiklikler olmuştur. İdeolojik, politik tercihlerinden bireysel yaşamlarına yön vermeye, Sovyet yurttaşlığı bilincini edinmekten sosyalist anavatanda kalmayı ve SBKP(B) üyeliğini benimseyenine; kültürel alandaki devrimin de etkileriyle aşiret ilişkilerini aşmaktan geleneksel hal almış Barzanilerin önderliğini redde dek varan ciddi ve önemli farklılaşmalar gerçekleşmiştir. SSCB'ne geldiklerinin üzerinde altı yıl civarında bir zamanın geçmiş oluşuna bakıldığında, bütün bu dönüşüm ve

yenilenmenin açığa çıkması gayet anlaşılır bir durumdur, kuşkusuz. Bu gelişmeler bir biçimde Barzani'nin yerleşik otoritesini sarsmış ve ortaya çıkan saflaşma "kendisine sadık olanlar ve olmayanlar" şeklinde nitelendirilerek, bunun faturası bir kez daha Finikradof şahsında 3S'e çıkarılmıştır.

Heyet ayrıldıktan sonra, Özbekistan SSC yetkilileri, sığınmacılardan bir grubu yol makine ve aletleri konusunda eğitmek amacıyla kursa gönderir. Mustafa Barzani Moskova-Merkez Komitesi ısrarını terketmeyerek, nihayet 1953 Haziran ayında Moskova'ya gider ve "Kremlin Sarayı'nın önünde" üç gün süren oturma eyleminin ardında Kruşçev'le görüşmeyi başarır.

Buraya kadar aktardıklarımızdan çıkarılması gereken sonuç, şu şekilde özetlenebilir: UY'çü Barzani Kürtleri, PdSB'nde kaldıkları süre boyunca, sığınmacı statülerinin, onların 'normal' Sovyet yurttaşlarından farklı bir muamele görmelerine yolaçmamıştır. Kendilerine; yaşamlarını idame ettirmek ve ayrıca teorik, politik, askeri ve diğer egitsel imkanlar sunulmuştur. İlk geçişlerinde, durumları hakkında tam bir aleniyete kavuşabilmek amacıyla PdSB'nin zamana gereksinim duyması ve fakat Uzun Yürüyüşçülerden bir kısmının ise tam da bu momentte 'bekleme' mefhumunu önemsemeden bir an önce istedikleri doğrultuda hemen yanıt alma aceleciliği göstermeleri ve buna mukabil yerel Sovyet yöneticilerin ise gösterdiği yetersiz ve bazı hatalı davranışlar kaçınılmaz hale gelmiştir. Zira Barzani'nin mutlak surette bulundukları sürece kendi otoritesinin devamını arzulaması ve özellikle bu otoritenin tesisi için birlikte/toplu yaşam imkanı ısrarında bulunması, yerel yöneticilerin yetersiz davranışlar içine düşmelerini beraberinde getirmiştir. Kuşkusuz ki karşı karşıya bulunan şey, her bakımdan bir ilk'in yaşandığını göstermektedir. Haliyle PdSB'nde komünist, devrimci ya da modern anlamda bir örgütsel yapı konumunda bulunmayan ve fakat askeri bir güç niteliği gösteren böyle bir sığınmacı grubuna karşı pratikte kusursuz bir yaklaşım göstermesi beklenemezdi. Nitekim, dikkat edilirse; yerel yöneticilerin hata ve eksiklikleri, ya da kimi önyargılı yaklaşımları süreç içinde en aza indirilmiştir. Ocak 1978'de Türkçe basımı yapılan I-KDP Yeni Strateji'deki şu tespitle bitirelim:

"Mustafa Barzani'de, bir Kürt ulusal lideri olarak Mehabad'da Sovyetleri iyi tanımış; daha sonra da, onlardan, kabul edileceği konusunda önceden aldığı söz üzerine Sovyetler Birliğine iltica etmiş; 14 Temmuz Devriminden sonra Irak'a dönünceye kadar da orada kalmıştır. Döndüğü zaman ise, Sovyetlerin ulusal kurtuluş hareketlerine sağladıkları desteğe hayranlık duyuyordu." (sayfa 81-82)

"Stalin ve Sovyetler Birliği Kriminalize Edildi"

1989'da Macaristan'da kurulan "**Karl Marx Topluluğu**", 1500 civarında üyesi bulunmakta ve "*Dialektika*" adında bir dergi çıkartmaktadır. Bu çevre; 20. Parti Kongresi'nde, Kruşçev önderliğinde modern revizyonistlerin iktidarı bir darbe ile gaspetmelerini şu şekilde değerlendirmektedir:

"Ister bu oluşumla ilgili, isterse değişik alanlardaki diğer tartışmalar göstermektedir ki, işçi hareketinin dağılmasının ana nedeni SBKP'nin 20. Kongresi'nde yatmaktadır. Stalin ve Sovyetler Birliği resmen kriminalize edildi. 20. Kongre kararlarının işçi hareketini nasıl parçaladığını, atomize ettiğini en azından Macaristan'da kendi deneylerimizle yaşadık. (...)

Elbette burada söz konusu olan, Stalin döneminin hiç eleştirel değerlendirilemeyeceği meselesi değildir. Ancak, 20. Kongre'nin bu dönemi kriminalize ettiği gerçeği ortaya konulmalıdır. Ve Sovyetler Birliği'nin, kendisini savunmaya zorlayan ve aslında toplumsal geri kalmışlıktan kaynaklanan koşulları dikkate alınmadan, Stalin döneminin mahkum edilmesinin yanlışlığı açıklığa kavuşturulmalıdır. Öte yandan, sosyalizmin çok önemli kazanımları göz ardı edildi. Baskıların rolü ve anlamı devasa ölçülerde abartıldı, dahası istatistikler çarpıtıldı..." (Aktaran: "Özgürlük Dünyası")

PdSB+KE'in KUKM Tavrı Üzerine Tezler

Kürt/Kürdistan "sol" çevrelerinde Stalin'e yöneltilen haksız eleştiri ve saldırı konularından biri de; PdSB sosyalist devletinin 'dış' politikası ve özelde bölgeye ilişkin değerlendirmeleri nezdinde ortaya çıkmaktadır. "Stalin, Kürtlerin ulusal mücadelesini desteklemedi!" savını öne çıkaran bu çevreler, işaret ettiğimiz iddiayı, Stalin'in konuya ilişkin değerlendirmelerine dayandıramamaktadırlar. İçlerinde, Stalin'in, Kemalistlere ve TC devletine dair kimi tespitlerine atıfta bulunanlar var ise de; ezici çoğunluk "Sovyetler Birliği Kürtleri desteklemedi!" genel saptaması etrafında hareket etmekte ve kişi olarak Stalin'in adına vurgu yapmaktadırlar. Şu ana kadar, daha çok, PdSB sosyalist devletinin konu hakkındaki tavrı üzerinden Stalin'e eleştiri ve saldırı yöneltenler; bu yöndeki pozisyonlarını güçlendirmek amacıyla KE'in konuya dair tutumu ve değerlendirmelerinden hareketlede Stalin'e karşı tavır alma yolunu tercih etmektedirler. Bir bakıma, KE'in yer yer yanlış tespit ve tezlerinin faturası Stalin'e kesilmektedir. İçlerinde, gerçekte KE hakkında asgari

bilgisi dahi bulunmayan bazı çevreler, adeta konunun uzmanı kesilip, KE hakkında ahkam kesmekte ve bir çırpıda "Kürt düşmanı" ilan edebilmektedir. Hatta öyle ki, bu cenahtakiler için, TKP'nin bilinen sosyal şoven politikalarının sorumlusu da, yine Stalin'dir. Diğer taraftan, PdSB sosyalist devletinin Koçgiri, Şeyh Sait, Ağrı, Dersim ya da Berzenci ve Sımko hareketlerine destek vermeyişi de yine Stalin ismi etrafında izah edilmektedir. Aynı çevrelere kalırsa, içeride, yani PdSB'nde Stalin güya "Kürtlere karşı tutum sahibi" olduğu içindirki dış politikada da aynı tavrı sürdürmüştür! Böylesi çevreler için SB denince; 1917-1991 arası tarihin tamamı kastedilmektedir. Diğer bir ifade ile, bürokrat kapitalist ve süreç içinde giderek sosyal-emperyalist bir karaktere bürünen SSCB'nin Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesine/parça ile sınırlı ulusal hak taleplerine karşı sömürgeci devletleri apaçık destekleyen emperyalist politika ve pratiğinin tüm faturası da proletarya diktatörlüğü sosyalist devleti SSCB'ne kesilmekte ve özelde tüm bu gelişmeler Stalin ismi ile açıklanmaktadır.

Bu makalenin sonunda aktardığımız 'Belge'den de görülebileceği gibi, MrSB dönemi Kürt/Kürdistan politika ve pratiği tartışma götürmez açıklıkta emperyalist karakterdedir.

Açıkçası, PdSB'ni karalamak için; sosyal-emperyalist SSCB'nin suçları kullanılmaktadır! Bu ara başlık altında yazdıklarımızın sonuna aldığımız belgedeki tüm suçlar da PdSB'ne ve Stalin'e maledilmektedir. Diğer bir ifade ile, kaba tarih çarpıtıcılığı yapılarak antiStalin tezler ispata çalışılmaktadır. Bir dönem, Kürdistan'da da sosyal-emperyalizmin tüm suçları "uluslararası dayanışma-enternasyonalizm" adı altında savunuldu ve Kürt halkına telkin edildi. MIG'lerin peşmergeleri bombalaması; BAAS sömürgecileri ile ittifak; Afganistan'ın işgali, Eritre'nin bağımsızlık savaşına müdahele vb. pek çok emperyalist ilhak ve saldırganlık kimi Kürt sol çevreleri tarafından sahiplenildi. Daha sonra bunun faturası sosyalizme, kişi olarakta Stalin'e kesildi. Kürdistan'da sosyal-emperyalist SB'nin icraatlarına ve bu pratiği savunan ezen ulusa mensup prosovyetik çevrelere ve onlarla aynı çizgide hareket eden kimi Kürt yapılarına karşı duyulan tepki ve güvensizlik; sosyal-emperyalizm nezdinde sosyalizme yönelik tepkinin birikmesine ve ideolojik ortam farklılaştığında ise geriye dönük Stalin'in karalanmasına neden oldu. Öyleki, "Stalin Kürt düşmanı idi" algısının kalıcılaştırılması için, Türkmenistan'daki yerleşik Kürt nüfusu dahi "Stalin sürgünleri" kategorisinde ele alınabilir hale getirildi.

Yeni ideolojik konjonktürde sözkonusu sahtekarlık bir süre için işe yarasa da, gerçekle bir ilgisinin bulunmadığı ve uzun vadede geri tepeceği kesin...

PdSB+KE+Stalin'in KUKM ilişkin değerlendirmeleri üzerine bir süreden bu yana araştırmalarımızı yürütüyoruz. Önümüzdeki yakın dönemde konuyu farklı boyutlarıyla detaylı ele alan bir araştırmayı kitap olarak yayımlayacağımız için, elinizdeki çalışmada konu hakkındaki görüşlerimizi TEZLER çerçevesinde aşağıda aktarıyoruz.

-1920-40 arası dönemde 'modern' örgütlenme anlayışı ve pratiğine sahip bulunmayan parçacı/lokal/dini gericiliğin ve etkisindeki çevrelerin önemli bir ağırlığının tüm boyutlarıyla yansıdığı Kürt hareketinin öncü kadrolarının zaman zaman SSCB'den yana beklentiler içine girdikleri doğrudur. 'Dışarıdan' gelebilecek bir destek ihtiyacı duyan hareketin önder kesimleri, sadece SSCB ile değil, emperyalist devletlerden yana da destek arayışı içerisine girmişlerdir. Dahası bir yandan kimi emperyalist devletlerden yardım ve ilişki bekleyişi sürerken diğer taraftan da SB ile de ilişkilenmek istemişlerdir. Dönemin önderliğinin sınıfsal karakterine bakıldığında bu ikili tutumun ortaya çıkması anlaşılırdır. Belirttiğimiz tarihler arasında Kürt hareketinin SB ile ilişki kurma isteği, klasik anlamda ulusal kurtuluş hareketinin sosyalist devlet ile ilişki kurma isteği ve amacı çerçevesinde değerlendirilemez. Zorluklarını aşmak amacıyla yardım beklentisinden öteye geçmeyen lokal Kürt hareketinin bu tutumu SSCB tarafından karşılık bulmamıştır ki bu, anlaşılırdır. Sorun, sömürgeci devletlerin katliamlarına ve baskılarına karşı tavır almayışta ortaya çıkıyor.

-PdSB sosyalist devletinin Kürdistan'ı sömürge koşullarında tutan sömürgeci devletlerle resmi ilişkiler kurması yanlış değildir. Yanlış olan, resmi ilişkinin kurulduğu ilgili devletlerin egemenliği altındaki ezilen ulus ve halkların durumunu kimi zaman 'görmezden gelme' tavrıdır. Böyle olmasında, sömürgeci devletlerin [örnekse; Kemalist iktidar!] SB tarafından resmi ilişkinin ötesinde 'dost güç(ler)' kategorisinde görülmesinin payı vardır.

-SSCB, Kürdistan somutu için ve KUKM üzerine açık ve net bir politika oluşturmamıştır. Kürt ulusunu sömürgeci boyunduruk altında tutan ülkeler için politikası vardır. Ancak sözkonusu ülkelerin bir iç sorunu anlamında da olsa Kürt ulus problemi üzerine tavır almakta yetersiz kalmıştır.

-1920-40 arası dönemde Kürt hareketine yönelik KE takındığı tutum savunulamaz. Özellikle Kuzey parçasında gelişen harekete ilişkin değerlendirmelerinde Leninist çizgiden koptuğu söylenebilir. Kişi olarak

Lenin ve Stalin'in bu 'kopuşa' itiraz etmedikleri, KE eleştirmedikleri görülüyor. Halbu ki, Lenin'in *"Ezilen bir ulusun burjuvazisi, ezen burjuvaziye karşı savaştığı ölçüde, biz de bu ölçüde her zaman ve her durumda, herkesten daha kararlı olarak bu savaştan yanayız, çünkü biz, zulmün en amansız ve en tutarlı düşmanlarıyız."* perspektifi açık ve net bir şekilde temsil edilmesi gerekiyordu. KE'in; Kürt hareketini tüm hatalarına ve eksikliklerine, hatta parçacı bir karakter bile göstermeyen yerelliğine rağmen sömürgeci TC'nin yaptığı katliamlara karşı daha çok [eleştirilerinin bilincinde olarak] sessiz kalması ya da sömürgeci zulmü onaylaması mahkum edilmelidir. Bu bağıntıda, TKP'nin bilinen sosyalşoven tutumunun yarattığı yanılsama vb. gibi 'mazaretlere' sığınmamamak gerekiyor.

-Bilinen yapısıyla, dönemin Kürt ulusal hareketi antiemperyalist değildi; bu doğru. Yer yer İngiliz emperyalizmine karşı çıkılmış ve pratiktede çatışma ortamına girilmişse de, buna antiİngiliz politik tavır denemez. Ne var ki antiemperyalist nitelikte olmayan bu hareketin sömürgeci boyunduruğa karşı yürüttüğü mücadele haklı ve meşru idi, dolayısıyla komünistler tarafından (bir yere kadar) destek görmeliydi.

-KE'in SSCB'nin bilinen özgün durumunu [sosyalist anavatan] gözetmesi elbette doğruydu. Ancak, SSCB'nin ilişki kurduğu 'dost' devletlerdeki ezilen ulusların ve halkların kurtuluş mücadelesine taraf olmakta zorlandığını, örnekse, sadece ve yalnızca ezen ulus devrimcileri ile [TKP gibi] ilişki kurmakla yetinme yanlışına düştüğünü görüyoruz.

-KE'in Kemalist hareket ve Türkiye Cumhuriyeti devletine ilişkin değerlendirmesi önemli yanlışlıklara sahiptir. "TKP'nin raporları" mazaretine sığınmadan, Kemalist hareket için antiemperyalist saptamasında bulunması hatalıdır. Kürt ulusal hareketinde "İngiliz parmağı" aranırken, bu hatalı tutumun etkisi de olmuştur.

-KE'in; Kürdistan'da devrimci bir örgütsel yapının ortaya çıkması için kayda geçer bir faaliyet yürütmediği; aynı şekilde Kürt işçi ve emekçileri, aydınları arasında sosyalist anavatan ile ilişkilenme yönünde yeterli bir çaba yürütmediği vb. sorgulanmalıdır. [Bu bağıntıda, Bakü toplantısına katılan 8 Kürt delege olayı da ayrıca irdelenmelidir.]

-1920-40 arası dönemde [daha çok Güney ve Kuzey parçasında olmak üzere] gündeme gelen ulusal mücadeleler karşısında "Kürt ulusunun ayrı devlet kurma hakkı"nın savunulmayışı bağlamında Lenin, Stalin, PdSB, SBKP(B) kapsar çerçevede konu ele alınmalıdır.

XII. 8. 3 Sovyetlerin Tavrı

Sovyetler Birliği ile Irak ile arasında 9 Nisan 1972 tarihinde on beş yıl sürecek olan *"Dostluk ve Yardımlaşma Antlaşması"*ndan sonra, Sovyetler Birliği, Irak'ta ekonomik, ticari ve stratejik alanlarda büyük çıkarlar elde eder. Irak petrolleri kendileri açısında büyük yararlar sağlıyordu. Ayrıca Irak, askeri silah ve materyallerinin tamamına yakınını Sovyetler Birliği'nden satın alıyordu. Sovyet savaş gemilerine Hafiç kapıları açıktı ve Minay am Qesri ziyaret edebiliyorlardı. Bütün bu çıkarları için Sovyetler Birliği, Kürtlerin Irak'a karşı mücadelesini istemiyor ve Barzani'nin Irak hükümetiyle anlaşmasını, KDP'nin Irak Komunist Partisi'ninde içinde yer aldığı Cephe'nin içinde yer almasını istiyordu. [340]

Bu süreçte Romansiv'in başkanlığında, Irak Komunist Partisi Sekreteri Aziz Muhamed ve Irak Devlet Bakanları'ndan Aziz Şerif'inde refaket ettiği bir Sovyet delegasyonu Barzani'yi ziyaret eder. Romansiv açık bir şekilde Barzani'ye eğer Baasçılara karşı savaşırsa Sovyetlerin kendisini desteklemeyeceğini bildirir. Çünkü, Irak ile *"Dostluk ve Yardımlaşma Antlaşma"*ları var ve Sovyetlerin çıkarlarına göre KDP'nin sözkonusu cepheye katılmalı ve Baasçılarla olan sorunları barışçıl görüşmeler yoluyla çözmelidir. [341]

Ancak Barzani, böyle emirleri ve müdahaleleri kabul etmediği gibi, bir yandan İran: KDP'nin o cephe'nin içine girmesini istemiyor ve Irak'a muhalif olarak kalmasını istiyor. Diğer yandan Barzani ABD'ye güveniyor ve verdikleri sözler aklını başından alıyordu. [342]

Sovyetler Birliği, Kürtler'den kayıtsız – şartsız Baasçılar'ın şartlarını kabul etmelerini isterken, buna karşılık Irak Hükümeti'nin 11 Mart Antlaşması'nın maddelerini tatbik etmeleri için sesini çıkarmıyordu. Barzani'nin, İran ve ABD ile olan ilişkileri; Sovyet karşıtlığı, Amerikan yanlılığı açıklamaları, Sovyetler Birliği yle Kürt Devrimi arasındaki çatlağı daha da büyütüyordu. Bütün bu gelişmeler Sovyetler Birliği'nin Kürt Devrimi'ni tamamen devre dışı bırakıp,

340-Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdulrahman Omer, age., Bkz. Nawşirwan Mustafa Emin, age., s. 108; Gerard Chaliand, age., s. 995; Ibrahim Ocalan, age., s. 353.

341- Dr. Fuad Mahsum ile Söyleşi Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdulrahman Omer, age., Bkz. Nawşirwan Mustafa Emin, age., s. 110

342- Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdulrahman Omer, age., Bkz. Dr. Fuad Mahsum ile Söyleşi

tümüyle Irak'ı desteklemesine neden olur.

Bu ilişkilere ilişkin olarak Sami Abdulrahman bir söyleşide şöyle diyor:

"Sovyetler 1972 yılına kadar Irak Kürdistan Devrimi'ne yardım etti. Bu tarihten sonra dengeler değişti, ittifak ve siyasal durum değişikliğe uğradı. Yeni şeyler gündeme geldi. Sonuç olarak Kürt hareketiyle Sovyetler arasındaki ilişkiler koptu ve böylece Kürtlerle Sosyalist blokun ilişkileri kalmadı."[343]

Sovyetler Birliği konusunda Knyazê İbrahim şunları yazmaktadır:

"İki kutuplu dünya, dış faktörlerin etki güçü açısından Kürt siyasal zemininde dengesizlik yaratmaya ve Kürtler arası çelişkileri daha da derinleştirmeye müsaitti. Ayrıca; Sovyetlerin beklenin aksine, hiçbir zaman Kürt sorunun çözümüne katkıda bulunma, Kürtlerin bağımsızlık, federasyon veya otonomi biçiminde formüle edilen siyasal özgürlük istemlerini karşılama projesi olmamıştı. Sovyetler Birliği, Kürt faktörüne geleneksel olarak Türkiye, Iran, Irak ve Suriye politikalarında yardımcı bir faktör olarak bakmaktaydı. Kürt faktörü Sovyetler açısından özelde bu devletlere, genelde Ortadoğu'ya etki ve müdahale aracıydı. Ve Sovyetlerin Ortadoğu'da Kürtleri etkili bir pozisyona getirme, mevcut statükoları değiştirme projesi yoktu. 'Arap dünyasına açılım merkezi, emperyalizme kafa tutan dost Irak', 'sosyalist eğilimli, emperyalizm karşıtı Suriye', 'jeopolitik ve ekonomik açıdan ortak olan emperyalizm düşmanı İran' ve 'Emperyalist cephede olmasına rağmen zararsız Türkiye' Sovyetleri rahatsız etmemekte, daha doğrusu Moskova yöneticilerinin işine gelmekteydi. Özellikle 70'lerden sonra sosyalist ideologların, sosyalist devrimi yayma inançları köklü biçimde sarsılmıştı. Sovyetler'de yaşanan bu durumun terşine, Kürt hareketlerinin SSCB'ye büyük umutları köklüydü. Kürtlerin güvensiz yaklaştığı kapitalist bloğun da Sovyetler dengesinden dolayı Ortadoğu'da köklü bir değişme gitmesi söz konusu değildi. Tersi de doğrudur: Dünya kapitalist blokla paylaşmış Sovyetler ile denge bozgunculuk yapacak hevesten yoksundu..."

"Ne yazık ki, Kürtlerin iki sistem arasında yaptığı zorunlu

343- Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdulrahman Omer, age., Alıntı: Çawpêkewtin Legel Sami Abdulrahman, Rojnamey Berey Kurdistan, Jimare 17, Şubati 1990, (Sami Abdulrahman ile söyleşi)

manevralar, köklü sonuçlara götürmüyordu, yalnız mücadele ile geçen günleri kurtarmaya yetiyordu. Kürtler, sistemler ve devler arasında sıkışıp kalmış, bir parçasını da iç çatışmalar oluşturan geleneksel politikalarını sürdürmeye mahkûm etmişti. Her iki sistem içerisinde yer alan belli başlı devletler ve bölgesel sömürgeci güçler, Kürtleri amansız biçimde kullanmaktaydı..."

"...İki kutuplu sistem ve bu sistemler arası ilişki-çelişki boyutu, sorunun çözümünü imkânsız hale getirmişti." [344]

1974 yılında savaşın sürdüğü dönemde İran Şah'ı, Moskova'yı ziyaret eder. Sovyetler Birliği ile İran görüşmesinin konularından biri de Irak ve İran arasındaki sorunlardır. Sovyetler Birliği, İran Şah'ından Irak ile olan çelişkileri barışçıl yöntemlerle çözmesini ister. [345]

1974 savaşının başlamasından sonra Sovyetler Birliği sadece Irak'a her türlü silah yardımıyla yetinmedi, aynı zamanda Irak'a bir çok savaş uçağını verdi.[346] Bunun dışında önemli bir sayıda Rus savaş uzmanlarıda Irak'ın saflarında savaşa katıldılar. Örneğin Fransız Figaro gazetesi 5 Temmuz 1974 tarihinde yayınladığı bir haberde; Topoliv-22 uçaklarının bu savaşta Kürtlere karşı kullanıldığını, Rus subaylarından Albay Alexander Vasilev'un Kürdistan'daki bombardıman ve silahların yönetiminden sorumlu olduğunu yazar.[347] Ayrıca Sovyetler Birliği uzaydan bölgenin resimlerini çekiyor ve buna göre askeri harekât planları uygulanıyordu.[348]

İsrail Radyosu 06/10/1974 tarihinde verdiği habere göre; Sovyetler Birliği ön üç adet MİG-23 uçağını Irak'a satmış ve pilotlarıda Rus'dur. Bu Rus uçaklarıyla Kürt bölgesini bombalanıyor.[349]

344- Hêjarê Şamil, Kıyazê İbrahim ve Kürtler, Pêri Yayınları, Birinci Baskı, Mayıs 2007, İst., s. 129-130

345- Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdülrahman Omer, age., Bkz. Newşirwan Mustafa Emin, age., s. 111

346- Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdülrahman Omer, age., Bkz. Govari Dengi Kurdistan, Sayı 1, s. 132; J. Randal, age., s. 227

347- Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdülrahman Omer, age., Bkz. Mirza Mehemed Emin Mengurî, age., s. 520; Kurdo Ali, Sovyet û Bizûtnewey Nîştimanî Kurdî, Bê Şûnî Çap, 1994, s. 112; Mesud Barzani, El Barzani ve El Hereket El Huriye El Kurdiye, Arbil, 2003, s. 341

348- Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdülrahman Omer, age., Bkz. Kurdo Ali, age., s. 114

349- Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdülrahman Omer, age., Alıntı: Mesud Barzani, El Barzani ve El Hereket El Huriye El Kurdiye, Arbil, 2003, s. 531

Sovyetler Birliği ile Irak arasındaki ortaklık konusunda Gunther Dischner şöyle yazıyor:

"Irak'ın Kürdistan'a yönelik hava saldırıları yalnızca Irak uçaklarıyla yapılmıyordu. Irak hava sahasının gidişatı bir grup Sovyet danışmanı tarafından yönlendiriliyordu. Hatta bazı Sovyet danışmanlarının kendileri uçakların pilotluğunu yapıyor ve kullanıyorlardı. Özellikle de Sovyetlerin bomba atan ve yeni olan Topoliv-22 uçaklarını. Bu uçaklar her gün 11 ve 18 bin bin yükseklerde Kürtler üzerine demir ve ateş yağdırıyorlardı. Bu yeni uçakları Irak için göndermişlerdi. Elbette böyle kısa bir süreçte bu uçakların kullanımı için Iraklıları eğitmek çok zordu. Bundan dolayı sayıları üç yüz olan Sovyet danışmanları, geçici bir süre için bomba atan bu uçakları kullanmaya başladılar."[350]

Mesut Barzani bu konu hakında şunları yazıyor: *"Bazı Rus pilotları TU22 ve SU20 uçaklarını kullanarak Kürdistan'ı bombaladılar Bazı pilotların isimleri: Binbaşı Krafcinko, Binbaşı Davidinko, Binbaşı Yuri, Binbaşı Lunya, Binbaşı Fulodya ve Binbaşı Victor..."* Mesut Barzani, ayrıca Rus, Almanya (Doğu Almanya) ve Çekoslovakyalı uzmanlar Irak ordusuyla birlikte hareket ettiklerini yazıyor.[351]

Ayrıca Kürtler de, Kürtleri vurmak için Irak ve Sovyetler Birliği'nin ortaklığı konusunda haberdardılar. O dönem savaşların idaresinden sorumlu olan İdris Barzani:

"Bizim inancımız o ki, Sovyet uzmanları Irak'ın bu yeni savaş taktiğinin arkasındadırlar. Kuşkusuz, bu uzmanlarişlerinden kabiliyetli ve cesurlar. Bundan dolayı,geçmiş yıllarla kıyaslandığı zaman Irak Ordusu cesurca savaşıyor." [352]

Irak pilotlarından Sefaw Şilal'ın kullandığı Rus uçaklarından MIG 19, 1974 Ağustosu'nda Balek'te düşürüldü ve pilot esir alındı.Pilot'un verdiği bilgilere göre Sovyet pilotları Topoliv uçaklarını kullanıyordu Çünkü, uçaklar o dönem yeni devreye sokulmuştu. Irak pilotları bu

350- Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdülrahman Omer, age., Alıntı: Dr. Gunther Dischner, age., s. 257

351- Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdülrahman Omer, age., Alıntı: Mesud Barzani, El Barzani we El Hereket El Huriye El Kurdiye, Arbil, 2003, s. 341

352- Akt. Dr. Kemal Ali Muhamed, Dr. Serwer Abdülrahman Omer, age., Alıntı: Dr. Gunther Dischner, age., s. 260

uçaklar konusunda hiç bir eğitim almamışlardı. Yine bu pilotun verdiği bilgilere göre üç bin Sovyet askeri danışmanı Irak'ta var.[353]

Bu savaş ortamında IKP tümden Sovyet siyasetini destekleyip tatbik ederek, hem silahlı hem de siyasi ve propaganda alanlarında çok sert bir şekilde Kürt hareketine karşı mücadele eder.[354]

Sovyetler Birliği basın ve yayın kurumlarıyla Kürt hareketine karşı propaganda yapıyor ve Irak hükümetini destekliyordu. Bunun dışında tüm Doğu Avrupa ülkeleri ve dünya komunist partileri Sovyet çizgisine paralel olarak Kürdistan devrimine karşıydılar. Cezayir Antlaşması, Sovyetler Birliği ve IKP tarafından desteklendi. *"Triq El Şehb"* gazetesi bu antlaşmanın olumlu yanları üzerine bir kaç makale yayınladı.[355]

Kürt Devrimi'nin yenilgisinden sonra da Sovyetler Birliği, tümüyle Kürt devrimini yoketmek ve Kürdistan'da etnik temizliği temel alan Irak politikasını destekledi. IKP, bu siyasetin yerleşmesine doğrudan katıldı. Çünkü, Irak Komunist Partisi, Baasçılarla oluşturulan *"Irak İlerici ve Ulusal Cephesi"*nin ortağıydı.

[Selahattin Ali Arik,
Dr. Şıvan ve Kürt Trajedisi, Pêrî Yayınları, Sayfa 437-441]

III. BÖLÜM
KÜRDİSTAN/KÜRT "SOL" ÇEVRELERİNDE STALİN DEĞERLENDİRMESİ ÜZERİNE

"Dünya çapında kabul gören konsepte uygun bir iddia, özel bir açıklamaya ihtiyaç duymaz ve birkaç kelimeyle ifade edilebilir. Dünya çapındaki genel görüşe karşı çıkan iddia ise ikna edici olabilir ama daha yaygın bir şekilde dile getirilmesi gerekli." (Mark Grimsley)

89/91 öncesi, kendilerini "marksist-leninist" tanımlayanlar da dahil, komünist lafzını tercih eden Kürt sol çevrelerin tümünün savunduğu ideolojik-politik-teorik çizgi gerçekte m-l bir niteliğe sahip bulunmuyordu. Sadece dönemsel gereksinimleri için sözkonusu söylemi tercih ediyorlardı. Özellikle Kawa ve Komela örgütleri de m-l literatürü belirgin şekilde kullanıyorlardı. Bu örgütleri, bir zamanlar hemen herkesin "komünist", ya da "Marksist" nitelendirdiği hatırlardadır. Halbuki adı geçen iki [özellikle de Kawa] örgüt, Kürdistan 'sol' hareketi içinde 'yüzü' m-l'e dönük olmalarına, Kawa da komünizan eğilimler güçlü olmasına rağmen, kelimenin gerçek anlamında bütünlüklü marksist-leninist bir çizgiye sahip değillerdi. Ancak, buna rağmen bir dönemin siyasal kuşağı nezdinde ağır bir yanılsamanın dışavurumundan başka bir anlam ifade etmesede, "komünist" damgalanmışlardır. Kawa ve Komela gibi bir dili-söylemi tercih eden örgüt ve çevrelerin "marksist", "marksist-leninist" ya da "komünist" nitelendirilmelerinin bir de Kürdistan orijinalitesi tarafı var ki, bu faktör 'damgalanmalarında' hiçte az rol oynamamıştır.

Kürdistan'da geleneksel burjuva milliyetçi güçlerin, dayandıkları sınıfların istek ve talepleriyle sınırlanmalarının ertesinde; kendileri gibi düşünmeyen sol, devrimci, sosyalist ve m-l söyleme sahip güçleri bir çırpıda "marksist", "marksist-leninist", "komünist" damgalamaktan geri durmamışlardır. Hal böyle olunca da; burjuva milliyetçilerine göre Kawa ve Komela gibi örgütler "komünist" nitelendirilmiş, hatta bir dönem Çin Devrimi'nin pratiğinden esintiler kabilinde Mao "hayranlığı" gösteren Celal Talabani ve bazı ileri kadrolar "Maocu Kürd" ilan edilmişlerdir. Celal Talabani ve benzerleri erken bir tarihte "Maocu" anılmalarına vesile olan dili terketmeleriyle, Kürt işçi ve emekçileri de kaba bir yanılsamadan kurtulmuşlardır. Bir süre sonra Komela örgütüde "marksist" dili ve terminolojiyi terketmiştir. Çok dar bir kesimin Komela ve benzerlerini m-l ilan etmeleri ise [yine aynı zaman diliminde], 1980'lerin başında rafa kaldırılmıştır. Kawa çevresi her ne kadar "proletarya önderliği" ve "m-l"

literatürü devam ettirmişse de, 89/91 süreci ile birlikte, kendi orijinalitesi dahilinde hakkındaki yakıştırmayı berhava etmekte gecikmemiştir.

Modern revizyonist çizgide hareket eden, ya da bu çizgiye karşı çıktığı iddiasına sahip, veya ikisinin arasında bir yol bulmaya çalışanlar ise, 89/91 yıkımı ile birlikte, daha önce tercih ettikleri m-l söylemi ve programlarında 'kenar süsü' görevi gören "m-l programlarını" bir kenara bırakma yarışına girerek, bir süre sonra benzer ideolojik-teorik düzlemde aynılaşmışlardır. Artık 'düne ait' marksistlikten geriye ise, ancak bir kaç kadro ve üyenin 'sol'da, devrimci çeperde durma ve en nihayetinde kaba bir tarzda marksist söylem etrafında tutunma ısrarından öte bir şey kalmamıştır.

Bu gelişmelerin Stalin değerlendirmesine etki ve yansımaları ise 'yıldırım hızında' olmuştur. Diğer parçaları şimdilik 'dışta' tutarsak, Kuzey'deki Stalin değerlendirmeleri esas olarak üç döneme ayrılabilir:

aa) 1975'e kadar: Genellikle olumsuz söz edilmez!

bb) 1976 – 1980'lerin ortası: Bazı eleştiriler vardır.

cc) 89/91 sonrası: Düşmanca bir saldırganlık hakimdir.

Diğer parçalarda, Kürt hareketi belirgin şekilde m-l teoriye, komünist ideolojiye dayanmadığı için ve genellikle parçacı ulusal çeperde ve sosyaldemokrat politika ekseninde durduğundan; özel olarak Stalin üzerine bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulmamıştır. Hemen hepsi, bir biçimde m-l söylemi programlarına [farklı gereksinimlerden ötürü] dahil etmiştir, zira ideolojik konjonktür değiştiğinde, tamamı bu söylemi terketmiştir. Stalin'e yaklaşım bağlamında diğer parçalar için ise şu dönemsel ayrım yapılabilir:

aa) 1940 – 1960: Sempati ve sahiplenme vardır.

bb) 1960 – 1980 ortası: Kararsızlık, önceki tavrı terk.

cc) 89/91 ile birlikte: Gündemlerinde bulunmuyor!

...

Dün "marksist" iddiasında olanların, geçmişte ve bugün Stalin'e ilişkin görüş ve değerlendirmelerinin tamamını buraya almayacağız. İçlerinde bazılarının tavrını ele almakla yetineceğiz. Daha önceleri kıbleleri modern revizyonist merkezler olanların, bugün yeni bir şey söylemedikleri ve fakat içlerinden bazılarının düne ait ne varsa terki diyar eyleyerek şimdilerde işi cemaat mikrofanları aracılığıyla antikomünistlik derekesine vardırdıklarını görüyoruz. ["Cihan Haber Ajansı"na verdiği röportajda, Stalin düşmanlığını *"Jakobenliğin sağındaki faşist militarist ya da solundaki stalinist örgütler"* (27.02.2012) *şeklinde açıklayan* M. Ciwan örneğindeki gibi.]

1950'lerin ortalarına kadar, ideolojik bakımdan marksizm-leninizm karşıtı revizyonist odaklardan herhangi birinin (örnekse 2. ve 4. Enternasyonal ve Tito revizyonizm), Kürt işçi ve emekçileri arasında önemli sayılabilecek bir etkisi olmamıştır. Bu dönemde, esas olarak 3S savunusu doğrultusundaki ideolojik gelişmede ifadesini bulan sosyalizm yanlısı tutum başat durumdadır. Kürt aydın kesim ile, sınırlı çerçevede ulusal çizgiye ulaşma eğilimi içerisindeki ilerici çevreler ve farklı saiklerle zaman zaman PdSB'ne 'yakın durma' ihtiyacı içerisindeki burjuva milliyetçi Kürt çevrelerde 3S sempatisi baskındır. Her halükarda, sözkonusu eğilimlerin tamamı, sosyalizmin ilk ülkesi karşısında tutarlı bir çizgi temelinde hareket etme kabiliyetini yakalayamamışlardır. İçlerinde, dönemin koşulları dahilinde 'en ileri' noktada duran, yani "sosyalizm yanlısı" olanları bile bu 'yanlı' duruşlarını, Leninizmi içselleştirme boyutuna vardıramamışlardır. MKC sürecinde, fiili bakımdan 3S olgusunu pratikte yaşamalarının da getirdiği avantajla her ne kadar söylemde 'komünistlik' savunusuna kadar ulaşılabilmiş ise de, bu dönemde de m-l'i gerçekte temsil eden bir örgütlü yapılanmadan, hareketten bahsedilemez. Zira "Marksizm bizim rehberimizdir" söylemini kullanan dar bir aydın çevre ve aynı lafzı parti programına alma tavrını da m-l temsil ettikleri şeklinde değerlendirmek mümkün değildir.

SBKP 20. Parti Kongresi'nde hakim hale getirilen modern revizyonist çizgi karşısında, bilindiği gibi Kürdistan'da 'yaprak kımıldamamıştır'! Nitekim Kürdistan'da önceki dönemde varolan 3S sevgisi ve sempatisi; 60'lı yılların ortalarından itibaren Kruşçev-Brejnev modern revizyonistlerin önderliğindeki bürokratik kapitalist SB devletinin savunusuna dönüşmüştür. Bu dönüşüm, esasta Güney parçasında, MrSB ile kurulan kimi ilişkiler sonrası erken bir tarihte, 20. Parti Kongresi'nin hemen ardından başlamıştır. Zira tam da bu dönemde yaşanan dönüşümün erken etkilerinin ortaya çıkmasında hala Sovyetlerde bulunan Mustafa Barzani ve arkadaşlarının rolü de unutulmamalıdır. Daha sonra, AEP ve ÇKP'nin SBKP ile yollarını ayırmaları, bir takım eleştiriler yöneltmeleri ve ardında ilişkilerin kopması sürecinde, bunun Kürdistan ve Kürtler arasına yansımaları oldukça sınırlı kalmıştır. Örnekse, adı geçen partiler tarafından modern revizyonist SBKP'ne yöneltilen eleştirileri savunan, aynı doğrultuda hareket eden ideolojik-siyasal bir örgütlenme ortaya çıkmamıştır. Ancak 60'lı yılların sonlarına doğru ve 70'lerdeki ideolojik-teorik saflaşmanın ertesinde kimin PdSB'nin, kimin MrSB'nin yanında ve çizgilerini savundukları netlik kazanabilmiştir. Denebilir ki, 1970'lerin başına kadar, sol cenahta konumlanan Kürt siyasal çevrelerinin 3S

hakkında aldığı tutum, genel planda sosyalizm sempatisi çerçevesini aşmamıştır.

SBKP 20. Parti Kongre'sinde Stalin'in reddi; örgütsel temsil anlamında 'birebir' Kürtlere "yansımamıştır"! MrSB'ne karşı açıktan tavır alınmamış ve fakat doğrudan bununla bağıntılı bir şekilde SB'nin sosyalist ülke olduğu algısı baskın çıkmış, ve açıktan Stalin karşıtlığına savrulma tutumuna düşülmemiştir. Sol kulvarlarda bulundukları iddiasındaki Kürt hareketleri, hatta sosyalist ve "komünist" ısrarı gösteren çevrelerin tutumu da, bu eksende olmuştur. Ne var ki sözkonusu eksen, modern revizyonizmin taraftarlığının hızla gelişmesine hizmet etmiştir. 70'lerin başından itibaren prosovyetçilik ideolojik, politik ve pratik bakımdan güç kazanmış ve MrSB ile kurulan ilişkilerin de katkısıyla alenen modern revizyonist tezler savunulmaya başlanmıştır. Öyleki, bu tutuculuk, prosovyetçi doğmatikleri gözü kapalı bir şekilde Gorbaçov'un ipine sarılmaya kadar götürmüştür. Öncesi bir kenara bırakıldığında, en azından 70'lerin ortasından 89/91 sürecine kadar geçen zaman aralığında modern revizyonizmin temel tezlerini mahkum eden, MrSB'nin bürokratik kapitalist karakterini ve saldırgan özelliğini teşhir eden komünist ve devrimci güçlerin eleştiri ve önerileri ise, böyleleri tarafından "sosyalizm karşıtlığı" adı altında demagojik bir söylemle duymazdan gelinmiştir.

Gelinen yerde, artık MrSB'ni savunma kaygısından kurtulanlar için, dünün teorik, ideolojik tartışmalarını hatırlatmak ıstırap verici olsa da, bu inceleme çerçevesinde dün olan biteni (de) irdelemek zorundayız.

Dr. ŞIVAN'IN (Sait Kırmızıtoprak) [T-KDP] LENİN-STALİN DEĞERLENDİRMESİ

"Sait Kırmızıtoprak, Sait Elçi'nin tersine sosyalist bir çizgi geliştirmek istiyordu. Ona göre Kürt ulusal sorununu ancak Marksist Leninistler çözebilirdi." ((Hüseyin Aykol, Türkiye'de Sol Örgütler, Pelikan Yayınevi, Mart 1996, sayfa 189)

H. Aykol'dan aktardığımız yerdeki içerik; bizzat politik faaliyet içinde bulunduğu dönemde ve öldürülmesinden sonra da farklı çevreler tarafından ifade edildi/ediliyor. Ziya Avcı'nın anlatımlarından, daha hareketin kuruluşu aşamasında ne tür bir 'karşı faaliyetin' yürütüldüğünü görüyoruz:

"Onlar [«Derwêşê Se'do ve Şerafettin Elçi gibi»NB] akılları sıra Dr. Şıvan ve arkadaşlarını komünistlikle suçlayıp bütün olumsuz

propagandalarla bu çalışmanın yolunu kesmek isterler ki küçük bir hareket olarak kalsınlar ve kendi dışında ki bir parti kurulmasın. (...) Deşifresyon, boşa çıkarma ve ihbarlık çok sayıda yurtseveri yanlış yönlendirme, Kürdistan'ın ileri gelenlerini şahsi çıkarlarında kullanma başlıca işleriydi. Dr. Şıvan ve arkadaşlarını 'komünist' ve 'dinsizlik' ile ihtam etme ve anti propagandalarını hem rapor etme hem de sözlü olarak bazı yerlere sundular." (Aktaran: Selahattin Ali Arik, age., sayfa 385-401)

Dönemin bilinen ideolojik-politik koşullarında, yukarıda özetle aktardığımız sözkonusu karşı propagandanın ne anlama geldiği yeterince açık olsa gerek! 1960'ların sonlarında Kürdistan'daki ideolojik-politik-örgütsel ortamda, henüz örgütsel inşa faaliyetinin en başında bulunan bir gruba hemen komünist damgasını vurmaktaki iki önemli gerekçeden ilki daha doğmadan öldürmek ise, diğeri de imha edilmek istenenin ideolojik yöneliminden büyük bir endişeye kapılmaktır. Demek ki Dr. Şıvan önderliğindeki hareket yüzünü komünizme, somut olarakta Lenin-Stalin öğretilerine çevirdiği ve de kısa pratik yaşamında buna denk düşen bir seyir izlediği içindir ki komünizm karşıtları tarafından 'istenmeyen adam' ilan edilmesi gecikmemiştir. Kimi, onu komünist, bazıları sosyalist ve diğer başkaları ise Maocu nitelese de, açık ve net olan bir olgu var ki, o da şudur: Dr. Şıvan komünizan eğilimlerini henüz yeterince yerli yerine oturtamadan, öldürülmüştür.

Marksizm-Leninizm'den etkilenmiş, dönemin politik yapılanmaları arasında sosyalizmi savunma ve somut olarak Lenin-Stalin önderliğindeki Ekim Devrimi ve PdSB'ne sahip çıkan tutumuyla farkını ortaya koymuş Dr. Şıvan önderliğindeki hareketin konumuzla ilgili tavrının daha net görülmesi ve kavranması amacıyla, kendisinden bir kaç aktarmaya yer vereceğiz. Burada, Dr. Şıvan üzerine genel bir değerlendirme yapmayacağız; dolayısıyla, 'antiemperyalizm' bağlamındaki yanlış görüşlerini, ya da güney parçasındaki mücadelenin önderliğine dair subjektif ve tek yanlı tavrını vb. ele almadan, sadece 3S'den etkilenişinin gelişimini okura sunmakla yetineceğiz.

Kürdistan'ın kuzey parçasında (andaki bilgilerimiz çerçevesinde), PdSB'den de etkilenerek ilk kez açıktan sosyalizm savunusu yapan ve somut olarak ilgili olduğu parça özgülünde sosyalizmin kurtuluş çaresi olduğunu öne çıkaran politik kimliğin, çok açık bir şekilde Dr. Şıvan kişiliğinde ortaya çıktığını söyleyebiliriz. 'Yön' dergisinde, 14 Kasım 1962'de yayınlanan *"Doğu'yu Sosyalizm Kurtarır"* başlıklı yazısında şunları belirtiyor:

"Sosyalizmin maddi unsurları, Türkiye'de fazlasıyla teşekkül etmiştir.

(...) Kapitalizmin devlet eliyle semirtildiği, hemen bütün yurt sermaye yatırımı ve birikiminin olduğu bölgelerde, geniş kitlelerin umudu, sosyalist hamlelere yönelmişken; hiç gelişmemiş Doğu bölgesi için başka türlüsü olamaz, düşünülemez.

(...) Tek kelimeyle sosyalizm, bölgeler arasındaki her türlü eşitsizliği kaldırmak suretiyle, müreffeh, adil ve sıhhatli bir Türkiye yaratarak, milli birliği en sağlam temeller üzerine oturtur." (Aktaran: S. Ali Arik, age., sayfa101-102-103)

Politik hayata yeni yeni atıldığı ve ideolojik-teorik konularda henüz yeterli birikim ve gerekli kavrayışı yakalayamadığı yıllardaki değerlendirmelerinde doğru ile yanlışların içiçe geçmesi -bir yere kadar- anlaşılır olmakla birlikte; Dr. Sait Kırmızıtoprak imzalı yazılar, genellikle "arayış yazıları" kapsamında görülmelidir. Ve doğal olarak, arayış yazılarının ancak yönelimini (ya da eğilimini) yansıttığı ölçüde bir anlamı olabilir ki, ilk makalelerdeki bilinemezciliği ya da kararsızlığı, daha sonraki değerlendirmelerinde giderilmeye çalışılır/bazı konularda giderilir de. Dr. Şıvan'dan kısmen uzun aktarmalarla gelişim çizgisine bakalım:

"Mesela, Octobr İhtilâl'inden önce de, Rus milleti ve diğer Sovyet milletlerinin her biri, özel birer dile sahip idiler. İhtilâlden sonra ekonomik sistem yeni istihsal vasıtalarının mülkiyeti; ihtilâlciler tarafından değiştirildi ve siyasi iktidar, işçilerle köylülerin eline geçti. Tabii olarak; hukuk, sanat, felsefe, din vs. gibi üst yapı müesseseleri de, ihtilâlin kendi öz dinamiklerine göre değiştirildi ve sosyalist sisteme uyduruldu. Fakat, bilindiği gibi, Rus dili ve diğer Sovyet milletlerinin dilleri, temel anlamda, olduğu gibi kaldılar." (Aktaran: S. Ali Arik, age., sayfa 304-305)

"Bilinen sosyal ihtilal hareketlerinin en önemlilerinden ve halk ihtilallerinin ilki olan Sovyet İhtilali, daha iktidarının ilk günlerinde şu beyannameyi tüm Sovyet halklarına ve dünyaya ilan etmiştir:

«Rusya'da Yaşayan Halkların Haklarına Dair Beyanname (...)» Bilindiği gibi, Sovyet ihtilalcilerinin davranışları da, milliyetler meselesi konusunda, bu beyannamenin çerçevesini asla aşmamıştır: Polonya, Finlandiya tamamen bağımsız birer devlet olarak ayrıldıklarını (hem de zengin sınıfların iktidarında) ilan ederlerken, Sovyetler Topluluğu'nda kalmayı arzu eden diğer milletler ise, kendi dahili bünyelerinde yapılacak sosyal ve siyasi değişiklikleri, bizzat o milletin kendi içinden çıkan işçi-köylü kadroları kanalıyla gerçekleştirmişlerdir.

Sovyetler Birliğine bağlılıklarını ilan eden milletlerin dahili sosyal değişikliklerini ve siyasi organizasyonlarını tanzim ya da bu milletlerden herhangi birinin bu alanda iç işlerine karışmak ya da bu milletlerin içinde bulundukları sosyo-ekonomik aşamalarla henüz ters düşen ve beklenmesi gereken durumlarda zorlama bir takım tedbirlere baş vurmak, merkezi ihtilal liderlerinin aklından bile geçmemiştir." (Dr. Şıvan, Kürt Millet Hareketleri ve Irak'ta Kürdistan İhtilali, sayfa 72-73-74)

"Dünya halk oyu, Ağrı (Ararat) civarı ve Zilan vadisindeki katliamlara ve Türkleştirme zorlamalarına karşı bir kere daha kulağını tıkadı ve sessiz kaldı. Sadece 30 Ağustos 1930'ta, delegelerinden birinin verdiği bir önergeyi ikinci enternasyonal gündemine aldı ve katliamları kınadı, fakat o kadar." (age., sayfa 79)

" ... Bunlara, o tarihlerde Nazi Almanyası'nın bütün dünya için arzettiği tehlike dolayısıyla, herkesin kendi derdiyle meşgul bulunması ve tüm dünyanın ilerici ve hür devletlerinin Dersim katliamına benzer durumlarda seslerini çıkaramamış bulunmaları da eklenmelidir." (age., sayfa 83)

"Bir iki somut örnekle, bu doğruyu belgeliyelim:

Kürt halkına tatbik olunacak asimilasyon uygulamalarına seslerini çıkarmamak şartıyla, Musul petrollerinin Batılılara nasıl peşkeş çekildiğinden, yukarda söz ettik. Sovyet diplomatlarından ***Khondkarian****, Ağrı Kürt Mukavemet Hareketinde, Türkiye hükümetlerinin Sovyetlerden yardım talebinde bulunduğunu saklamamıştır.*

Bunlar gibi yüzlerce gizli pazarlık ve diplomatik dolaplar da para etmeyince, Ankara hükümetleri resmen Irak ve İran hükümetlerine başvurarak..." (age., sayfa 89)

"Küçük bir mukayese, yalnız Kürt halkının fizik yaşantısına değil, belki ondan da önemli olarak, o'nun kültürel-moral milli değerlerine tatbik edilen korkunç asimilasyon katliamının acı sonuçlarını ve bunun Türk hükümetleri için bir yüz karası şeklindeki mahiyetini göstermeye yeterlidir.

SSCB'nde sadece 150 000 Kürt yaşamaktadır. Oysa bu memlekette aynı tarihler[«özellikle 1923'lerden beri ... yarım yüzyıldan beri» - Nb]arasında, ***600*** *adet orijinal* ***Kürtçe*** *eser yayınlanmıştır. Bunlardan başka beş adet sözlük ki bunlardan biri 34 000, diğeri Rusça-Kürtçe olup 30 000 kelimeliktir. Ayrıca en başta Ehmedê Xani'nin olmak üzere pekçok Kürtçe klasik eser Rusçaya çevrilmiştir. Buna mukabil, en az sekiz milyon Kürd'ün yaşadığı Türkiye'de, en [«belirtilen» olsa gerekir*

- Nb]tarihler arasında, tekrar edelim, bir tek Kürtçe esere yayınlanmak imkanı verilmemiştir.(43)" (age., sayfa 93)

"Mesela Sovyetler Birliği'nde, Büyük Oktobr İhtilâli'nden sonra on yıl kadar bu ülkede, Kürtçe; Latin alfabesiyle yazılıp okunmuş idi. Sonraları bu alfabe terkedilmiş ve onun yerine Kril alfabesi ikâme olmuştur. Fakat bugün yeniden, özellikle Prof. Kanadê Kurdo ve bazı bilginlerle kürdologların öncülüğünde, Sovyetler Birliği'nde, Latin alfabesiyle Kürtçe'nin okunup yazılmasına başlanmıştır. Ümit ediyoruz ki, yakın bir gelecekte Sovyetler Birliği'nde; yeniden Kürtçe için Latin alfabesine dönülsün ve Leningrad, Moskova, Bakû ve Erivan Kürdoloji Enstitüleri ile okullarında yapılan araştırmalar ve özellikle son otuz yıl içerisinde bu ülkede Kürtçe olarak yayınlanmış bulunan 600'den fazla orijinal ya da çeviri eserle, biri 30 bin ve diğeri de 35 bin kelimelik iki Kürtçe sözlük, gazete, dergi ve tüm yayınlarından, böylece (yani Latin alfabesine dönülmekle) bunlardan Latin alfabesine vakıf büyük Kürt çoğunluğu yararlanabilsin." (Aktaran: S. Ali Arik, age., sayfa 310-311)

"Benzer bir yargıyı, bu yakınlarda, «Kürt Millet Gerçeğine» güya Leninci bir gözle eğilen zoraki bir sosyalistten okumak, gerçekten acıdır. ***Mihri Belli****, üst perdeden kendisini kaptırdığı «Cuntacılık Merhalesi» hastalığında öylesine bir agonik* ["Bilinemezci" anlamında, 'agnostik' olsa gerekir - Nb]*devreye varmışki, aksiyon gerçekçiliğini ve bilimsel mantık zincirini tamamen kaybeden bir perişanlık içinde, şu yargıya varmaktadır:*

Kürtlerin kendi hallerine bırakılmalarının (Yani Kürt halkının kendi kaderini serbestçe tayin hakıkını kullanması halinin...) doğru olamıyacağını ve böyle bir durumun sonunda, Kuveyt Şeyhliği gibi bir durumla karşılaşmanın kaçınılmaz olduğunu, söylemektedir.

Aynı yazının başlangıcında, Lenin ve Stalin'den ezberlenmiş cümleleri, tırnak açmak dürüstlüğünü dahi göstermeden nakleden bu «Tepeden inmeci», o cümlelerin gerçek anlamından ve onları yaratan halklara saygı, güven ve gerçek halk sevgisinden o kadar habersiz ve o kadar nasipsizki...

*Irkçı-faşist cunta iktidar adaylarına Lenin'den ezberlenmiş cümlelerle «Milli Demokratik Devrimci» uydurma bir kaftan giydirmek için çırpınan yalnız Belli olsa idi, önemsenmeyebilinirdi(45)."(*Dr. Şıvan, age., sayfa 101-102)

"Oysa, Türk solcularının aksine, gerçek sosyalistlerin ve özellikle Lenin ve arkadaşlarının millet meselesi konusundaki teorik tezleri ve fiili tutumları son derece açık ve samimidir. «Marksizm ve Milli Mesele» adlı kitabında, J. Stalin, Lenin'in bu konudaki görüşlerini özetler

ve işçileri enternasyonalizm ruhunda eğitmek için, sosyalizmin yüklendiği iki ana ödevden bahsettikten sonra, o'nun şu sözlerini aynen nakleder:

«(...)» Lenin, ezen millete mensup proleterlerin ve köylülerin kendi gerçek kurtuluşlarını gerçekleştirebilmeleri için, ezen milletin burjuva önyargılarından kurtulmalarının mutlaka gerekli olduğunu söyler ve onların bütün güçleriyle ve de öncelikle, ezilen millete yardımcı olmalarını kesinlikle tavsiye eder." (age., sayfa 102-103)

Dr. Şıvan'dan aktardıklarımızdan da görülebileceği gibi, o, marksizm-leninizme bilimsel yaklaşma yönündeki tüm çabalarına rağmen, Kürdistan'da m-l'in temsili çizgisine ulaşamamıştır. İdeolojik ve teorik konulara, o günün şartları dahilinde önem vermesi, diğer siyasal çevrelere kıyasla 'gözle görülür ölçüde' m-l'den etkilenmesi, bu etkiyi yazı ve değerlendirmelerine yansıtmasına karşın; yanlış tespitler de yapmıştır. Zira, MrSB'ne ve SBKP revizyonizmine karşı açık tavır almayışı, hatta yer yer sosyalist tespitinde bulunması ve dahası, örnekse; *"Çekoslovakya, Sovyetler ve Yugoslavya gibi Sosyalist ülkeler"* (sayfa 117) saptamasında bulunması, onun ideolojik-teorik saflaşma somutunda yeterince netleşemediğini açık ve net bir biçimde ortaya koymaktadır. İçinde bulunduğu fiziki koşullar, dönemin iç ve dış ideolojik-politik-örgütsel durumu ve benzer diğer kimi neden ve özgünlüklerden hareketle, onun işaret ettiğimiz eklektik duruşu kaçınılmaz olmuştur. Aynı süreçte, (Kuzey'de) Dr. Şıvan'ın pozisyonundan 'ileri' konumda bulunan örgütsel bir oluşumun bulunmadığı olgudur. Dolayısıyla, 1971 yılının ilk aylarına kadar geçen zaman diliminde, ancak ve yalnız Dr. Şıvan'ın görüşlerini dikkate almakla yetinmek zorundayız.

...

1970'lerin ortasından itibaren Kuzey'de şekillenen tüm politik yapıları bu çalışmaya dahil etme durumunda değiliz. Ele aldığımız konuda tavır takınan ve/ya da bir biçimde ilişkilenen çevrelerin tamamını çalışmamıza dahil etmedik. Bütün çevreleri kapsayan bir çalışma, zamana yayılıp, süreç içerisinde tamamlanabilir. Bizim burada yapmaya çalıştığımız, bir bakıma Kuzey parçasıyla sınırlanmış bir özeti, 'ön hazırlık' sayılabilecek çerçevede okura sunmaktır. Haliyle, kendimizi bilinçli bir şekilde sınırlamak zorundayız. Bu, 1970'lerin başından itibaren şekillenen [Kuzeyli] siyasal örgüt ve çevrelerin hepsini bu inceleme içerine almayacağımız anlamına gelir. Ki örnekse; andığımız tarihten bu yana ülkenin kuzey parçasındaki tüm gelişmelerin ayrılmazı niteliğine haiz PKK, bu çalışmanın çerçevesine sığdırılamayacak gerçekliği nedeniyle, daha sonra, ayrı ve özel bir çalışmanın konusu olarak ele alınmak durumunda. [PKK'nin Stalin konusu ve bununla

bağıntılı değerlendirmelerini bilmiyor değiliz; diğer şeyler bir yana, öteden beri SSMLS perspektifine sahip bulunmadığının bilincindeyiz.] Ayrıca, politik mücadele içerisinde ulusal-yurtsever özelliklerine karşın, "marksist-leninist", sosyalist, "komünist" vb. 'sol' kimliğine uzak duran çevreleri de (bir-iki istisna dışında) inceleme alanının dışında tuttuk.

Kuzey Parçasında Bazı Çevrelerin Tavrı Üzerine

Bu bölümde; Kawa, Türkiye Kürdistan Birleşik Komünist Partisi (Yılmaz Güney), PSK (Kemal Burkay), PPKP (Serhad Dicle), Rızgari, KKP (S. Çiftyürek), Têkoşîna Sosyalist, Kürdistanlı Komünistler (M. Emin Aslan), Hevdem, PİK (Cudî), Kürdistan Devrimci Sosyalistleri, Marksist Leninist Parti İnşası için Tevgera Kominist (Welate Yekbûyî-Welato Jubiyaye) çevrelerinin konuya ilişkin değerlendirmelerini ele alacağız.

Şimdi, tek tek her bir çevrenin inceleme konumuz bağlamında yazdıklarını irdelemeye, değerlendirmeye geçebiliriz. Bu bölümde, ilgili çevrelerin görüşlerine genişçe yer vermemizi, yani kendilerinden yer yer uzunca aktarmalar yapmak zorunda kalışımızı, okur anlayışla karşılamalıdır.

کتێبخانەی گەلاوێژ

Kawa

Kawa adına çıkan yayınlarda, özel olarak Stalin konusunu ele alan bir değerlendirmeye rastlamadık. Daha önceleri "Kawa" adını taşıyan yayınlarında, genellikle m-l ilkelerini savunan bir söylemi tercih ettiğini görürüz. "Yeni tipte bolşevik partilerin inşası", proletarya diktatörlüğü savunusu, çok partili sosyalizm anlayışını mahkum etme, ulusal sorunun çözümünde sosyalizm alternatifini öne çıkarma, vb. bir dizi ilkesel ve temel ideolojik-politik konularda Stalin'i referans gösterdiğini belirtmemiz gerekiyor. Kawa yayınlarında çıkan "Parti içinde sınıf mücadelesi ve iki çizgi mücadelesi üzerine" yazısında, ya da "Mao Zedung Eleştirisi"nde, özellikle Stalin'e dayanarak görüşlerini ifade etmeye çalıştıklarını biliyoruz. Marksizm-Leninizm savunusu ve temsili iddiası ile ileri sürülen tüm tezlerinin m-l ilkeler üzerinde yükseldiği söylenemezse de, 89/91 öncesi dönemde genel olarak Stalin'i savunan cenahta yeraldığı olgu. Daha sonra, 1992 yılında gerçekleştirdikleri Kongre'de vardıkları sonuçlarla, m-l ilkeleri terketme ve doğrudan bununla bağlantılı olarak Stalin'i savunma pozisyonunda uzaklaştılar.

Kawa'nın, kurulduğundan 'resmi' olarak varlığını sürdürdüğü süre boyunca Stalin değerlendirmesi bağlamında nasıl bir tavır takındığını öğrenmek amacıyla kendilerinden yer yer uzun aktarmalar yapmamız gerekiyor.

1979'da Kawa sayı 3-4'te şu tespitte bulunuyorlardı:

"Leninist-Stalinist parti ilkelerine sıkıca sarıldığı içindir ki, AEP daha ilk adımlarında, saflarında hiziplerin, grupların varlığına izin vermedi. Grupculuk ve hizipçilik AEP içinde yeşerecek ortam bulamadı." (sayfa 15)

Leninizmi savunma adına hareket edip, "Stalinist parti ilkeleri" icat etmenin Leninist Parti anlayışına yeterince vakıf olunamadığını göstermenin yanısıra, yanlışı sürdürüp bir de "Stalinist" kehanetinde bulunma yanlışına düşüldüğünü belirtmemiz gerekiyor. Ayrıca, AEP hakkında ileri sürülenler gerçek durumu yansıtmıyor. AEP içerisinde, Enver Hoca'nın önderliğindeki çizgiye, farklı dönemlerde muhalefet eden gruplar ve eğilimler çıkmıştır. Hiziplerin ve grupların ortaya çıkması ile, bunlarla nereye kadar birlikte yaşanacağı birbirine karıştırılmaktadır. Bunun nedeni ise, Leninist Parti anlayışının çarpık kavranması ve SBKP(B) tarihinin doğru temelde bilince çıkarılamamasıdır.

Kawa dergisinin ilk sayısında 'Çıkarken' yazısında pek çok olumlu-doğru tespitin yanısıra, açık ve net bir şekilde revizyonizmin farklı türlerine karşı da tavır alınır. "Modern revizyonizmin çeşitli kolları" saptamasının yanısıra *"Son yıllarda Berlinguer'den, Carillo'ya kadar birçok*

kaşarlanmış revizyonist «Avrupa komünizmi» adı altında devrim ve proletarya diktatörlüğü düşüncesinin resmen ve açıkça terkedildiği bir akım geliştirdiler." (sayfa 19) tespitinde bulunulur..

Kawa'nın PdSB üzerine ve Stalin hakkında devrimci ve komünizan eğilimli tavrı diğer sayılarında da sürer:

"Sovyet Rusya'da proletarya diktatörlüğü, karşı devrimciler üzerinde «yasayla sınırlanmamış» bir egemenlik ve kızıl terör uyguluyordu. Stalin bu Leninist çizginin takipçisi olarak, 1938'de proletarya diktatörlüğünü içten yıkmaya, «kaleyi içten fethetmeye» çalışan ve giderek açık casus ve vatan hainleri haline gelen Buharincilere, Troçkistlere karşı, devrimci, kızıl terör uygulamaktan kaçınmadı. Bu hainleri, kurşuna dizilmekte dahil olmak üzere, proletarya, emekçi halk ve sosyalizme karşı işledikleri suça göre cezalandırdı." (Kava, Sayı 3-4, Şubat-Mart 1979, sayfa 21)

Görüldüğü gibi genelde doğru bir tespit yaptıkları açık. PdSB'nde karşıdevrimci nitelikteki gruplar hakkında [1979 yılında] yazılanlar, daha sonra, yani 1992 Kongre'sinde yerini tam tersi bir anlayışa terk etti.

Mao eleştirisinde, şunları da yazma ihtiyacı duyuyordu Kawa:

"Mao Zedung'un Lenin'e «dayanma» sahteliği yanısıra Stalin'e de dil uzatarak onu karalamaya girişme cesaretini «kendinde» bulabiliyor. O şöyle diyor: «Stalin, karşıtların mücadelesiyle karşıtların birliği arasındaki bağı göremedi. (S.E.C. 5. Sy. 423)». Herşeyden önce bu tür bir iddianın Marksizm-Leninizmin bir ustası, bir dehası olan Stalin'e yapılması seviyesiz olduğu kadar bizce gülünçtürde." (Kava, Şubat-Mart 1981, sayı 5, sayfa 97)

Burada savunulanlar, daha sonraları, özelliklede 89/91 sürecinde; önce "dinlenmeye" ve ardından [bilinçli olarak] unutulmaya terkedildi.

1992 Kongresinde bir biçimde Mao'nun görüşlerini de yeniden keşfetme kararına varan Kawa; dönemin "yeni" revizyonist şekillenmesine uygun olarak Stalin için "usta" ve "deha" söylemini bir daha hatırlamaz oldu. Dolayısıyla aşağıya aldığımız "ulu", "çelik kılışta keskin", "altın gibi paslanmaz" gibi sözlerin akibeti için özel olarak bir şey yazmaya gerek yok. "Kulaklarına hoş gelen" sözlerle Stalin'in savunulduğu yerde şunları okuyoruz:

"Bütün gelmiş geçmiş günümüz emperyalistlerin, sosyal emperyalistlerin en soysuz revizyonistlerin, bütün dünya gericiliğinin «amansızca» Stalin'e ve onun öğretilerine saldırmalarına rağmen onun adı ve eserleri Ararat dağı gibi ulu, çelik kılıçta keskin ve altın gibi paslanmazdır." (Kava, Şubat-Mart 1981, sayı 5, sayfa 122)

"Kürdistan'da, marksizm-leninizmi ve Stalin'i sarsılmaz gerçek devrimci iradesini hakim kılmak istiyen biz, işçi ve emekçi halkımızın sınıf bilinçli yiğit, fedekar ve azimli evlatları önünde başka bir yol yoktur." (Kava, Şubat-Mart 1981, sayı 5, sayfa 130)

Yazılanlar doğru. Ancak yazanların içerikte konuyu bilince çıkartamadıkları da olgu. Nitekim kısa süre sonra "önlerinde" başka bir yolun bulunduğunu da yine kendileri gördü! Ama, 1992'de buldukları bu yeni yol; m-l yol değildi.

"Nisan 1985"de yayınlanan Kava dergisi sayı 6'da "Yeniden örgütlenme konferansına sunulan program taslağı" yazısında şöyle deniyordu:

"Kürdistan proletarya hareketinin programı bilimsel sosyalizmi yani Marksizm-Leninizmi; Marks'ın, Engels'in, Lenin'in, Stalin'in ölümsüz öğretilerini kendisine temel alır. O, tam anlamıyla, M-L'nin ülkemiz gerçeklerine yaratıcı bir şekilde uygulanması demektir." (Kava, Nisan 1985, sayı 6, sayfa 70)

"Lenin ve Stalin'in kurduğu sosyalist Sovyetler Birliği tekelci devlet kapitalizminin hakim olduğu sosyal-emperyalist bir ülke haline getirildi." (Kava, Nisan 1985, sayı 6, sayfa 78)

Bu satırlar da doğru.

Bizce, bugün de aynı perspektifi savunmak gerek.

Kawa çevresinin 1992'de edindiği yeni ideolojik paradigma, yukarıda kendilerinden aktardığımız söylemi de terketmelerini beraberinde getirdi. Öyle ki, daha sonra PYSK sürecinde, önceleri "sosyal-emperyalist" adlandırdığı devleti "sosyalist" nitelikte savlayanlarla aynı parti çatısı altında birlik tercih edilecek ölçüde 'geçmişten' koptu..

Her şeye karşın, Kawa'nın kuruluşundan 1992'e kadar geçen sürede resmi siyasetinde-ideolojik yöneliminde Stalin karşıtı bir çizgide durmadığı ve fakat 89/91'deki gelişmelerle birlikte bu yönde ilerlediği olgudur.

İrdelediğimiz konuda, Kawa'nın pozisyonunu yaptığı 'savunma' içinde işleyen Cemil Gündoğan'ın yazdıklarını da hatırlamakta yarar var. Kawa'nın oluşumunda 'Stalin etkisi' belirlemesinde bulunduğu yerde şunları yazıyor:

*"Sömürge, yarı-sömürge ülkelerin de proletaryanın örgütlenmede temel alacağı halkalardan sayılması, eşdeyişle bu tür ülkelerde bağımsız komünist partilerinin kurulması fikri, Lenin'in sağlığında ortaya konulmuş bir fikirdir. **Ancak** bu düşüncenin, ulusların kaderlerini tayin etmeleri ve ulusal sorunun çözümünde temel haline getirilmesi, yani milli harekette proletaryanın hegemonyasının sağlanması için proletaryanın burjuvaziden bağımsız bir mihrak olarak örgütlenmek suretiyle içinde {.99} bulunulan ulusal demokratik devrim sürecinde tayin edici güç haline gelmesinin zorunluluğu ile, bunu gerçekleştirmenin yegane yolu olarak bu ülkelerde proletarya partilerinin inşa edilmesi noktasına kadar vardırılması, ya da daha öz ifade etmek gerekirse, sömürge ülkelerde bağımsız komünist partilerinin kurulması düşüncesini sömürgesel devrim noktasına kadar geliştirilmesi, edinilen bilgi ve tecrübelerin*

Troçkizm ile yoğun bir tartışma ortamı içinde değerlendirilmesiyle Stalin tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan ***proletaryanın diğer önderleri gibi Stalin'in fikirlerinin de hareketimizin oluşumu üzerinde derin yol gösterici etkileri vardır."*** (Kawa Davası Savunması ve Kürtlerde Siyasi Savunma Geleneği; Vate Yayınevi, sayfa 431)

Gündoğan'ın değerlendirmesinde, altını çizdiğimiz belirlemesinin objektif bir saptama olduğunu belirtmemiz gerekiyor. Sözkonusu 'yol gösterici' etki her ne kadar derinliğine bir kavrayışın ürünü değilse de; o günün ideolojik-politik koşullarında genel olarak varolan 'geri seviye' ve yine bununla bağıntılı söylemde 'inadına' m-l'e sahip çıkma yaygın eğilimi ile uygunluk göstermektedir. Kürdistan'da Stalin'in açıktan hedef alınmadığı ve fakat modern revizyonizmin tezleri ve temsilcilerinin sahiplenmesi ölçüsünde yaygın ve de hakim olan Stalin'e 'mesafeli' ve de 'şüpheli' yaklaşmanın hüküm sürdüğü koşullarda; Kawa hareketinin temel tezlerinin şekillenmesinde m-l'in, özelde ise Lenin ve Stalin'in etkisinin 'baskın' bir rol oynaması, tüm diğer Kürdistan sol çevreleri ile -olumlu yönde- farkını da ortaya koymaktadır. 1992 Kawa Kongre kararları ve sonrasındaki yönelim, hiç bir şekilde işaret ettiğimiz 'farkı' gizlemeye ya da unutturmaya yetmez.

Modern revizyonizmin ilk temsilcisi ve PdSB'ne karşı kapitalizmin bayrağını çeken darbeci Kruşçev üzerine ise şu tespiti yapıyor:

"Özel olarak Sovyetler Birliği'nde izlemek gerekirse, Stalin'in ölümünden sonra kısa bir dönem süren Molotov, Kaganoviç vb. Stalinistlerin iktidarı, parti merkezindeki revizyonist Kruşçev kliğinin partiyi ele geçirmek için derlenip toparlanıp açıktan mücadeleye başladıkları bir dönemdir. Kısa süren bir hesaplaşmadan sonra parti yönetimini ele geçirmeyi başaran revizyonistler, yukarıdan aşağıya bir «yerleştirme» hareketine giriştiler." (age., sayfa 512)

Aynı yerde, şunları da yazıyor:

"Yeryüzünün ilk sosyalist ülkesi olan Sovyetler Birliği, Stalin'in ölümünden kısa bir süre sonra revizyonistlerin eline geçti ve süreç içinde gerçek bir emperyalist ülke haline dönüştü. (...) Komünizmin ilk evresi olarak ele alınan sosyalizm, proletarya diktatörlüğüne tekabül eder." (age., sayfa 516)

Yukarıdaki görüşleri savunmasına alan C. Gündoğan; çok sonra ["Mayıs 2007/Stockholm"] yayınlanan ilgili kitabında proletarya diktatörlüğü konusunda, 1981 yılından itibaren farklı düşünmeye başladığını, özellikle savunma hazırlama aşamasında okuduğu troçkist yayınlardan sonra *"Stalinci pozisyonu reddetmeye yönelik kesin düşüncelere dönüşme"* ve o tarihten sonra *"sosyalizmin sadece kağıt üzerinde değil, gerçekten de çok partili bir rejim olması gerektiği konusunda kafam netleşti"* (age., sayfa 118) demektedir.

Cemil Gündoğan'daki bu dönüşümün bir benzerini, Kawa'da da görüyoruz. Kawa çevresi; ortaya çıkışından 1992'deki resmi toplantısına (Kongre) kadar söylem düzleminde proletarya diktatörlüğü konusunda m-l teoriye sahip çıkıyordu. Ancak gerçekleştirdiği kongrede, bir dizi oportünist-revizyonist karar alarak, m-l'den uzaklaştığını açıkca ortaya koydu. Öyle ki, kötü ünlü 'sosyalizmde çok partililik' revizyonist düşüncesini de yine aynı toplantıda öne çıkardı. 89/91'den başlayarak, yeni bir yaklaşımın güçlü işaretlerini veren kimi Kawa yazar ve sözcüleri, en sonunda kongre de aldıkları revizyonist kararlarla yeni çizgilerini resmiyete kavuşturdular. Bu, önceki genel m-l söylem ve kimi konulardaki Leninist bakış açısından uzaklaşmanın ilanı olduğu gibi, aslında önceki ideolojik+teorik çizgilerinden ve genelde geçmişlerinden de 'kopuş' anlamına geliyordu. İlginç olan ise, bu 'uzaklaşma' ve 'kopuş', ciddi sayılabilecek bir 'direnişle' karşılaşmadan gerçekleşti...

"Stalinist" söylemi üzerine kısa bir not...

Kawa dergilerinde ve C. Gündoğan'ın savunmasında, olumlu anlamda "Stalinist" belirlemesi yapılmaktadır. Daha sonraları, açıktan Stalin savunusundan yüzgeri eden ve pek çok bakımdan Stalin karşıtlığına savrulan bu çevreden arkadaşlarımızdan bazılarının m-l söylemden uzaklaşmaları ertesinde, bu kez olumsuz anlam yükleyerek "Stalinist" kavramını tercih ettiklerini biliyoruz. Dün, görece baskın olan devrimci ortamda, Stalin adına sahip çıkmanın 'getirisi'nden hareket edenler, sahte bir Stalin sahiplenmesi içindeydiler. Hatta, modern revizyonizmin temsilciliğine soyunan kimi Kürt politik çevreleri sözkonusu devrimci ortamdan istifade edebilmek amacıyla kimi tezlerini Stalin'e dayanarak ifade etmekten geri durmuyorlardı. Ne ki, işaret ettiğimiz koşullar değiştiği andan itibaren, daha önce bir biçimde Stalin ismi etrafında nemalanmaya çalışanlar, oluşan 'yeni' ideolojik-teorik-politik şartlarda; "Stalinist", "Stalinci", "Stalinizm" gibi suni kavramlara hızla sarılarak; belirtilen terimler üzerinden Leninizme, sosyalizm inşası deneyimine ve uluslararası komünist harekete çılgınca saldırmaya başladılar. Öyle ki, gelinen yerde, içlerinden bazıları, Taha Akyol'lardan farkları kalmayacak ölçüde, hemen her şeyin altında bir "Stalinist" heyulası yaratma ve antikomünistliklerini bu klişe aracılığıyla boca eder bir noktaya kadar savrulabilmişlerdir. Burjuvazinin ve her türden revizyonist mihrakın Leninizme, proletarya diktatörlüğüne ve sosyalizm deneyimine saldırmak amacıyla icat ettikleri ve elbirliğiyle klişe haline getirdikleri "Stalinist", "Stalinizm" gibi terimler şimdilerde bir kısım siyasal Kürt çevrelerinde [olumsuz anlamda] "iyi iş görüyor"; ancak, bu durum geçicidir. Sözkonusu belirleme ve kavramsal tanımlamalar; bilindiği gibi, gayet doğru bir temelde Stalin tarafından mahkum edilmiştir. SSMLS perspektifini her bakımdan içselleştirmeye çalışan Kürdistan komünistleri tarafından da, olumlu anlamdaki anlam yüklemesi şeklinde de olsa, "Stalinist" kavram ve söylemi hiç bir şekilde tercih edilemez ve mutlaka reddedilmesi gerekiyor.

"Kawa Kongre Belgeleri"nden aktaralım:

"2. SSCB'deki ulusal sorunun çözümsüzlüğünde Lenin ve Stalin'in etkileri incelenmelidir." (Kawa Kongre Belgeleri, Ekim 1992, sayfa 21)

"Kawa'nın doğuşundan bugüne kadar ulusal sorun ve ulusal hareketler konusunda savunduğu görüşler, ileri sürdüğü tezler pratikte doğrulanmıştır. Lenin ve Stalin'in tezleri doğru kavranmıştır. Özümsenmiştir." (age., sayfa 100)

İlk aktardığımız yerde; Kawa adına daha önceleri (doğrusu; çok önceleri demek gerek!), yeterli kavrayıştan yoksun kalsa da olumlu yönde savunulanların ve söylemlerinin tam zıddı bir sonuç! Varılan tespit(ler), dönemin 'yeni' revizyonist gidişatına ve şekillenmesine uygun. Ardından 'özümsenmiştir' payesi ise, gerçeklikle örtüşmüyor. Çünkü Kawa çevresi, Lenin-Stalin'i, kısaca Leninizmin ulusal sorun bağlamındaki çizgisini ve bu çizginin doğrudan hayata geçirildiği PdSB'ndeki pratiğini kavrayamamıştır. Dolayısıyla bir yerde *"SSCB'deki ulusal sorunun çözümsüzlüğünde Lenin ve Stalin'in etkileri incelenmelidir"* kehanetinde bulunması ve fakat peşinden *"Lenin ve Stalin'in tezleri doğru kavranmıştır. Özümsenmiştir."* şeklinde 'çok renkli yamalı bir bohça' görüntüsü veren savunuları; Kawa'nın 'geçmişten kopuş, yeniye adapte' dönemine uygun düşen eklektik düşünce ve buna denk düşen söylemden öte fazla anlam ifade etmiyor.

Dün, lafızda da kalsa SSMLS diyen arkadaşlarımızın geçirdikleri değişim ve dönüşümün ardında aldığı kararlarla vardıkları 'son yer' şurası:

"KARAR (...)

2-Stalin hatalarına rağmen Marksist-Leninisttir."

*"*Lenin ve Stalin'in ulusal sorun konusundaki tezlerinin doğru olduğu, ancak 1917 Ekim devrimi ile ulusal sorunun kazandığı yeni evre ve yeni özellikler, sosyalist sistemin ortadan kalkmasıyla değiştiği ve günümüzde ulusal sorunun yeni bir evreye girdiği ve yeni özellikler kazandığı açıktır."* (age., sayfa 22-23)

Ne "özümseme" ama!

Kawa'nın, m-l söyleme devam mı ettiğini yoksa hızla yüzgeri sürecine mi girdiğini anlamak için; 89/91 döneminde 'turnusol' rolü gören Stalin hakkındaki değerlendirmelerini bilmemiz gerekiyor. Kendilerinden aktarmayı sürdürelim:

"Stalin döneminde, partinin bürokratların eline geçmesine karşı önlem alınamadı." (age., sayfa 22)

Farklı konu başlıkları altında, elinizdeki incelemede, bürokratizme karşı mücadele konusuna değinmeye çalıştık. PdSB'nde, Lenin ve Stalin tarafından savunulan ve yapılanlar da dahil; ilk sosyalizm deneyi şartlarında değişik zamanlarda ve alanlarda farklı şekil ve boyutlarda ortaya çıkan bürokratik tehlikeye karşı neler yapıldığı vb.

değerlendirmesi, başlı başına ayrı bir çalışmanın konusudur. Şimdilik, burada; Lenin ve Stalin'in bu konuda ilkesel bir hata yapmadıklarını, ve fakat yer yer yetersizliklerin ve ikincil önemde kimi hataların varolduğunu belirtmekle yetiniyoruz.

SSMLS söyleminden nerelere savrulduğunu açıkca gösteren şu değerlendirmeler de Kawa'ya ait:

"Lenin, bu dezavantajı parti olayını ön plana çıkararak volantarist yaklaşımla gidermeye çalışmıştır. Bu partiyi ve devleti öne çıkaran anlayış Stalin döneminde dahada sistemleşmiştir." (age., s. 66)

"Parti merkezini ele geçiren revizyonistler Lenin ve Stalin'in kurduğu devlet ve parti aygıtını fazla değiştirmeksizin kendi iktidarlarının bir aracı olarak kullandılar. Demek ki yabancılaşma, halktan kopma, bürokratlaşma, Stalin döneminde vardı ve revizyonistler zorlanmadan iktidar oldular. 1956 bir sonuçtur. Bu sonun başlangıcını SSCB'nin kuruluş döneminden almak gerekir." (age., sayfa 67)

"1927'den başlayan SBKP içindeki çelişkiler, Vişinsky'lerin, Beria'ların verdiği mahkumiyet ve ölüm cezalarıyla son buldu. Stalin döneminde eski bolşevik kadroların çoğu ajanlıkla işbirlikçilikle ve sabotajcılıkla suçlanarak kurşuna dizildiler. (...) 1929'da kelle uçurmaya çok sert bir şekilde karşı çıkan Stalin, acaba kendi döneminde korkunç rakamlara varan kelle uçurmalara neden engel olmadı? 1933-40 arasında kurşuna dizilenlerin sayısı korkunç rakamlara ulaşmıştı. Bu durum bolşevik partinin geldiği trajik durumu yansıtıyordu. Bugün bu ülke deneyine yeniden bakılması gerekir." (age., sayfa 88)

89/91 süreci ile birlikte, pek çok kimse, o ana kadar Stalin ismine sahip çıkan söylemlerinden ya da açıkca reddedememe ızdırabından kurtulabilmek amacıyla, ısrarla şu ya da bu ismi öne çıkartmayı, ama özellikle de Kruşçev'in yalanlarına sarılarak Stalin'e 'vurmaya' çalıştıkları biliniyor. Arkadaşlarımızın da 'Beriya' hakkında gerçeğe dair fazla bir şey bilmeden ["Beriya geldikten sonra polis terörünün kesinlikle azaldığına dair raporlar var. (...) Gerçekten de başka şeyler bulmayı başardım. «Gizli rapor»da dile getirilen ve Stalin ya da Beriya'yı doğrudan «suçlayan» iddiaların bir teki bile doğru çıkmadı." Grover Furr/Hroşçov'un Yalanları], Kruşçev ipine sarılmaları anlaşılırdır!

"Korkunç rakamlar" ve "trajik durum" üzerine pek çok somut gelişmeyi ve bilgiyi elinizdeki kitabın ilgili bölümlerinde görebilirsiniz. Kawa Kongre kararlarından aktarmaya devam edelim:

"6. Tek parti olayı mutlak değildir. Bu olay güçler dengesine ve çeşitli partilerin devrimde aldıkları konuma bağlıdır. Bu partilerin varlığı ya da yokluğu proletarya diktasının uygulanması önünde engel değildir." (age., sayfa 21)

"Sosyalizmde kitleler, vekillerini herzaman seçme ve geri çekme haklarına sahip olmalıdır. Bu hak kullanılamamıştır.

8-Sosyalist ülkelerin, dünyadaki gelişmeleri salt kendi devlet çıkarları açısından yorumlamaları doğru değildir. Her, şart altında parçanın bütüne feda edilmesi savunulamaz.

9-İkinci Dünya savaşında binlerce komünistin ve işçinin katledilmesi ayrıca ekonomik tahribatlar geriye dönüşü hızlandırmıştır." (age., sayfa 22)

"İnsanlığın deneyimleriyle yarattığı iki olgu var; sovyetler deneyi ve burjuva demokratik devlet. İkisininde sorunları çözme anlamında çare olmadıkları pratikte görüldü. Geriye ne kalıyor? Sanırım toplumun ilerleme kaynaklarını tıkamayacak, doğrudan seçime dayanan çoğulcu bir proletarya devleti..." (age., sayfa 75)

En son aktardıklarımız, hiçte yabancısı olmadığımız düşünceler! Gerçektende yorum gerektirmeyecek kadar açık bir dil kullanarak, 89/91 sürecinin ortaya çıkardığı yeni ideolojik şekillenmenin gereklerini yerine getirmeye aday olduklarını ve bunun kimi ön adımlarını attıklarını ve sonunu getirmeye çalıştıklarını ikirciksiz ortaya koyuyorlar. Kürdistan sol çevrelerin -neredeyse- tamamı, PdSB'nde sosyalizm deneyi, özelde Stalin'in değerlendirilmesi sözkonusu edildiğinde aynı güzergaha odaklandılar. Belki bazıları yeni eksene çabuk geçiş yaptı; bu doğru ama, çok geçmeden hepsi ortak söylemde buluştular. Zira, pek çok çevrenin bir tek parti çatısı altında buluşma projeleri de birbirlerine benzediklerinin bir diğer göstergesidir.

Kawa'nın Stalin değerlendirmesi, Rafet Ballı'nın 1991 yılında yayınlanan "Kürt Dosyası" çalışmasında da var. Görüşme, Kawa 'adına' yapıldığı, ve ayrıca aktardıklarımız bağlamında şu ana kadar herhangi bir 'tekzip' çıkmadığından, örgütün 'adına' kamuoyuna sunulan değerlendirmeleri almakta bir sakınca görmedik. Bizi, aşağıya alacağımız kimi saptamaları aktarma durumunda bırakan esas şey, adı geçen çevrenin irdelediğimiz konudaki gelişme evrimini (bu inceleme dahilinde), derli-toplu- okurun denetimine taşıma kaygusudur. Rafet Ballı'nın Ekim 1989 tarihinde görüştüğü Kawa temsilcisi; incelediğimiz konuda şu değerlendirmeleri yapıyor:

Siz, bilebildiğim kadarıyla Sovyetleri sosyalist saymıyordunuz. Size göre, Sovyetler hangi yıldan itibaren sosyalist değil?

Kawa: Sorunun tarihsel kökleri var. Ama 1956'dan itibaren, Kruşçev ve sonrasında Sovyetleri sosyalist olarak görmüyoruz.

Sosyalist saydığınız dönem de dahil, Sovyetlerin Kürt sorununa yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kawa: Farklılıklar var. Stalin döneminde de. Örneğin Türkiye'deki Kürt hareketine ilgisiz kaldı. (...) Sonuçta, Sovyetler Birliği, Kürt hareketine genel olarak olumsuz tutum aldı diyebilirim. Ama revizyonist Kürt milliyetçiliğinin propaganda ettiği gibi, Kürt sorununda başından itibaren Sovyetler Birliği'nin

üzerine bir çizgi çekmiyoruz. Onu milliyetçi açıdan değerlendirmiyoruz. Örneğin, Mahabad Kürt Cumhuriyeti'ni destekledi.

Onu sosyalizmin hatırına değil de, kendi çıkarı öyle gerektirdiği için yaptı galiba.

Kawa: Orada Kürt sorununun çıkarı ile sosyalist Sovyetler Birliği'ni koruma görevi çakışıyor. Eğer çıkar denirse, budur. Ben bunu doğru bir çakışma olarak görüyorum." (Kürt Dosyası, s. 149)

*"**Siz hep sosyalist bir çözümden bahsettiniz. Sizin sosyalizm anlayışınız nasıl? Örneğin, çok partili bir sosyalizm mi?***

Kawa: Çok partiyi prensip olarak reddetmiyoruz." (age., s. 156)

*"**Çok adaylı seçime ne diyorsunuz?***

Kawa: Onaylıyoruz. 1937'deki Stalin anayasasında da vardı bu.

Uygulanmadıktan sonra, neye yarar? Peki, Stalin'i nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kawa: Stalin devrimcidir. Ama onun döneminde birçok hata yapıldı.

Örneğin, Stalin'in muhaliflerini tasfiye yöntemi, bazılarını kurşuna dizdirmesi bir hata mıydı?

Kawa: Bu tartışılıyor. Muhaliflerinden illegal örgütlenen ve silaha sarılan da vardı.

Buharin de mi öyleydi?

Kawa: Buharin, kulak hareketiyle birleşmişti. Kulaklar silahlı direniş yapıyorlardı." (age., sayfa 159)

*"**Size göre, sosyalizmin milli meseleyi çözmede başarılı olabilmiş mi?***

Kawa: Görülüyor ki, çözememiş. Sosyalizmin, global sorunlarını çözemediği için milli meselede de başarılı olamadığı anlaşılıyor. Ama ben Lenin ve Stalin döneminde milliyetler sorununun adil bir şekilde çözüldüğü inancındayım." (age., s. 161)

...

Kawa çevresinin görüşlerini taşıyan "Ala Yekîtî"nin bazı sayılarında konuyla ilintili yazılardan bir kaç saptamaya da yer vermek gerekiyor. Derginin Ekim 1988 tarihli 4. sayısında imzasız yayınlanan "Ekim Devriminin Ruhu ve Kürdistan Devrimi" başlıklı makalede şu doğru değerlendirmeyi görüyoruz:

"Ekim Devriminin çizgisi Kürdistan'da izlediğimiz çizgi olduğu içindir ki, bizzat büyük öğretmen Stalin tarafından Kürdistan devriminin geliştirilmesi desteklenmiştir. Mahabat Cumhuriyeti'nin Kızıl Ordu tarafından desteklenerek kurulması bunun pratik tanığıdır. Stalin sadece Kürdistan'da bağımsız cumhuriyet kurulmasını değil aynı zamanda Kürdistan'da proletaryanın da örgütlü güce ulaşmasını da desteklemiştir. Kürdistan Komünist Partisi'nin Kızıl Ordu'nun Kürdistan'da bulunduğu dönemlerde kurulması bu konuda bir başka pratiktir." (sayfa 21)

Bilinen 89/91 sürecinin öngünlerinde ve ardından, aktardığımız görüşleri savunanlardan kimilerinin burjuva liberal ideolojik tercihli uçlara savruldukları, örnekse MKC'nin yenilgisinde faturayı Stalin'e

kestikleri ve içlerinde bazılarının hızını alamayıp PdSB'nin Kürt politikasını Çar'ın siyaseti ile eşdeğerde gördüğünü vs. biliyoruz.

Ala Yekîtî dergisinde, konumuzla ilgili, birbirini dışlayan yazı ve değerlendirmeler 89/91 dönemi ve takip eden süreçte daha sıklıkla görülmeye ve kısa süre sonra ise yeni bir paradigmaya kavuşarak Stalin savunusunun terk edildiğini görüyoruz. Örnekse; Aralık 1989'da Y. Rohat imzalı yazıda *"Tarihin 20. yüzyıldaki gidişatı yeni ulusların oluşması yönünde değildir, bunun tam tersi ulusların adım adım yokoluşa doğru gitmesi yönündedir.(*)"* genel tespitinin ardından eklenen dipnotta, hiç bir ayrım yapılmaksızın toptancı bir şekilde tüm bir SB tarihi tekleştirilerek şu hatalı tespite varılmaktadır:

"Günümüzde bir zamanlar sözümona ulus sorununu çözmüş Sovyetler Birliği'nde ulusal hareketler oldukça alevlenmektedir. (...) Ama şu kadarını belirteyim: Tüm uluslar özgür bir temelde tüm özgürlüklerini tadıp gelişmelerini en uç noktaya vardırdıktan sonra doğal bir ölüm sürecine girerler. Sovyetler Birliği'nde devrim sonrası, üst yapının dayatmasıyla ulusal sorun çözülmeye çalışılmıştır. Üst yapının dayatmaları kendisine alt yapıda yeterli zemini yaratamadığı için, varolan teorik düzeydeki eşitlik Sovyetlerdeki uluslar arasında sağlanamamıştır." (sayfa 9)

Arkadaşımız, soyut çıkarsamalarda bulunduğunda kısmen doğruya yakın sonuçlara yakınlaşmasına karşın, iş somuta geldiğinde tam tersi istikamete yöneliyor. Ve girdiği güzergahın doğruluğuna kanaat getirmek için de tüm bir Sovyet tarihini, bu arada PdSB'ndeki sosyalizm koşullarında ulusal sorunun çözümü yönündeki adımları bir çırpıda yok sayıyor. Böylelerin, örnekse; sosyalizm şartlarında mensubu bulundukları ulus ve/ya da milliyet kimliğini arka plana atan, hatta sözkonusu etnik kimlikten uzaklaşan ve Sovyet yurttaşı niteliğine erişebilen, bu dönüşümü yaşayan milyonlarca kitle gerçekliğini kavrayabilmeleri ve objektif belirlemelerde bulunmaları beklenemez elbette. Haliyle, Rohat arkadaş için Ebulqasim Ahmetzade Lahûtî'nlerin, Kamil Bedirhan'ların, Siyabendovların ve diğerlerin milliyet aidiyetini aşıp Sovyet yurttaşı düzeyine dönüşmeleri ve kendi tanımıyla "doğal bir ölüm sürecine" girebilmeleri, bu yönde devasa adımlar atabilmeleri vb. gerçekleşebilir olmaktan uzaktır, çünkü ona kalırsa PdSB'nde sosyalizm koşullarında ulusal sorunun çözümü "sözümona" derekesindedir. Kendisini "sözümona" garabetine mahkum eden şey, esasında m-l'in bu konudaki perspektifini içselleştirememiş olmasıyla doğrudan ilintilir. Çünkü; ulusal sorun bağlamında Ekim Devrimi ile çözülenin ne olduğu, sosyalizmin inşası ve kuruluşu sürecinde hangi sorunların çözüm görevi ile karşı karşıya bulunulduğu ve neler yapıldığı, planlanan ve yapılmak istenenler nelerden ibaret olduğu, ne kadarının çözüldüğü ve bu konuda hangi görev

ve sorumluluklara sahip bulunulduğu, dahası hata ve tehlikeli eğilim ve zararlı görüş ve gelişmelerle mücadele gibi pek çok şeyin hep birlikte ve objektif değerlendirilmesi gerekir. Ne ki Rohat arkadaş bu zahmete girmeden, kolay ve fakat tehlikeli ve yanlış olanı, yani günün moda akımına uymayı tercih etmiş.

Kürtlerde antiStalin tutumların boyverdiği 89/91 döneminde; Ala Yekîtî dergisi de Stalin karşıtı söylem ve bilinen kimi suçlamaları sayfalarına taşımaya başladı. Örnekse; Mayıs 1990'daki sayısında, "Ermenistan Yurtsever Kurtuluş Cephesi" yanlısı Ermeni devrimcilerle yapılan bir röportajda, görüşleri alınanların üzerinden, *"Ermenistan dışında yaşayan Kürtlerse, yine Stalin döneminde ezelden beri yaşamış oldukları topraklardan göç ettirilmiş, sürgün hayatı yaşamaktadırlar ve bulundukları cumhuriyetlerde hiçbir ulusal hakka sahip değillerdir."* (sayfa 33) tespitleriyle Stalin ve PdSB hakkında tarih çarpıtıcılığına soyunulmaktadır.

Derginin, Eylül 1990'da çıkan 19. sayısında da benzer çelişkili ve yine birbirini dışlayan belirlemeler var. Örnekse; MKC üzerine "R. Ferzende" imzasıyla yayınlanan makalede, Bakü'ye giden Kürt heyetinin SBKP(B)'nin önderlerinden ve ASSC'nin yöneticilerinden Cafer Bakırov'la görüşmesi üzerine durulduğu yerde, 'düşülen' dipnotta şöyle deniyor:

"(*) Cafer Bakırof 1956'da modern revizyonistlerin iktidarı ele geçirdikten sonra katlettikleri binlerce komünisttten biriydi. Stalin döneminde Merkez Komitesi üyesi ve Stalin'in yürüttüğü politikanın en sadık savunucularındandı. Stalinci olduğundan dolayı kurşuna dizildi." (sayfa 24)

"Stalinci" gibi kimi kavram yanlışlıkları bir kenara bırakıldığında; aktardıklarımızın dergi aracılığıyla kitlelere taşınması olumlu elbette ama; dergi sadece doğruları değil, hatalı görüşlere de 'kürsü'lük yapıyor. Aynı sayıdan bir örnek:

"Sovyetler Birliği'nin Kürdistan sorununda 1917'den bu yana sürdürdüğü klasik tavrı Sovyet basınında tartışılmaya sokulmalıdır. Bir anlamıyla tarih defteri yeniden açılmalı, mazlum Kürt halkının davası yeniden görülmelidir." (sayfa 26)

"Sovyet Kürtlerinin ulusal kongresine!" başlıklı "Kawa-MK (18.7.1990)" ibareli mesajdan aktardığımız bu satırlar; anlaşılan o ki, Sovyet Kürtleri arasına da sirayet eden günün antiStalin kampanyasına ve PdSB üzerine yürütülen tarih çarpıtıcılığına 'uygun' şekilde kaleme alınmış. Peki iddia edilenler doğru mu? Tüm benzerleri gibi, Kawa MK'da hiç bir bilimsel araştırmaya girmeden, 'anlatıları' veri sayıp, modaya uyarak, PdSB'nin sosyalist tarihini çarpıtma kervanına katılmış..

Ala Yekîtî dergisinde; bilinçli olmaktan çok, kimi özgünlüklerden ve kendiliğinden hareketle yeralan doğru ve hatalı

görüşleri içeren farklı yazı, haber ve değerlendirmelerin yer aldığını belirtmiştik. Biz, bu çalışma ile ilişkili olduğu ölçüde bazı sayılarına göz attığımızda, Ala Yekîtî dergisinde m-l perspektifte yazılara ve Stalin'i komünist temelde sahiplenen değerlendirmelere de yer verildiğini tespit etme durumundayız. Örnekse; derginin Mart 1994 sayısında "Stalin Savunulmadan Marksizm-Leninizm Savunulamaz" paneline olumlu yönde dikkat çekilmesi ya da, Temmuz 1990'da çıkan 18. sayısında "S. KARAÇALI" imzalı yazıda bir dizi doğru saptamanın yapılması gibi.

KARAÇALI arkadaşın MrSB'nin ve yörüngesindeki devletlerin 89/91 dönemindeki yıkımı üzerine değerlendirmesinden bir kaç belirlemesi şöyledir:

"İflas eden devlet-kapitalizmidir, yerine geçirilmek istenen, liberal kapitalizmdir." (sayfa 6)

"1956'lardan bu yana devlet kapitalizminin uygulandığı S. Birliği, bu sistemin tıkanması ile, liberal-kapitalizme geçmenin sancılarını yaşıyor.

"Kruşçev'den bu yana -her alanda- uygulamaya konulan sosyalizm dışı tatbikatlar, M-L, sosyalizm adına ve bu maske altına gizlenerek yapılmıştır." (sayfa 7)

Bu saptamalar, nitelik farkına sahip iki ayrı Sovyetler Birliği hakkında doğru bir perspektife sahip bulunmakla mümkündür. Yukarıda kendisinden aktardığımız S. KARAÇALI arkadaş, işte tam da konu özgülünde işaret ettiğimiz asgari savunuları üzerinden hareketle, Stalin konusunda sağlıklı bir perspektife sahip bulunduğunu ortaya koyuyor. KARAÇALI arkadaşın aşağıda aktaracağımız yönelimini, her Kürdistan komünistinin savunması gerektiğini düşünüyoruz. Şöyle diyor:

"Emperyalizm ve modern-revizyonizm el ele sosyalizmi en güçlü kalesinden yıkmaya özen göstermişlerdir. Bu kale Stalin'de somutlaşmıştır. Ona vurdukları oranda, sosyalizme-komünizme, M-L'e vuracaklarının da bilincindeydiler. (Bu bağlamda «Stalin savunulmadan M-L savunulamaz» şiarı önem kazanmaktadır.)" (sayfa 8)

...

Sonucu, Nisan 1985'te yayınlanan Kawa dergisindeki [sayı 6] şu doğru belirleme ile bağlayabiliriz:

"Emperyalizm ve proleter devrimleri çağının Marksizmi olan Leninizm, uluslararası komünist hareketin strateji ve taktiklerine yol gösteren devrim ve sosyalizm davasının evrensel ilkelerini açıklayan tek bilimsel teoridir. Her türden burjuva sosyalistin itiraz ve çarpıtmalarına rağmen bu teori doğruluğunu ve tazeliğini korumaktadır."

Bu kadar; dünün kimi Kawacıları (olaki aktardığımız satırların yazarı da), vazgeçse de; evet, bugün hala dünya proletaryasına marksizm-leninizm yolgösteriyor...

Türkiye Kürdistan Birleşik Komünist Partisi [TKBKP] - Yılmaz Güney

Yılmaz Güney'in, bütün yazılarına baktığımızda, konusu 'Stalin değerlendirmesi' olan bir makale yazmadığını tespit edebiliriz. Yakın çevresi, bazı devrimci çevrelerle ilişkilerinde edinilen bilgiye göre, Güney'in Stalin konusuna 'özel bir ilgisi'nin varolduğu sonucu çıkıyor. Kuşkusuz ki, bizim için bağlayıcı olan, Güney'in yazılarıdır. Yazdıklarını temel aldığımızda ise, kaynak olarak "Siyasal Yazılar"ına dayanmak durumundayız. Farklı konulara tavır takındığı yerde, Stalin üzerine kimi tespitler yapmaktadır. Şunları belirtiyor:

"Mao Stalin'den söz ederken, O'nun büyük bir M-L olduğunu söyler; fakat, hatalı yanlarını eleştirmekten de geri kalmaz. Hatta, başarıları ve hatalarını ölçüye vururken, başarılarının yüzde yetmiş, hatalarının da yüzde otuz olduğunu söyler. Böyle bir yaklaşım tartışılabilir belki...yalnız, hatalarını tarihi zorunlulukları da hesaba katarak ele alır. Ve bir kısım hataların tarihi olarak kaçınılmazlığı biçiminde bir ifade kullanır. Hatalardan mutlak olarak kaçınılabilir mi? Birçok hatadan kaçınılabilir, en aza indirilebilir, fakat öyle tarihi koşullar vardır ki, bazı hataları da kaçınılmaz yapar. Hatalardan bir bütün olarak, mutlak bir biçimde kaçınılabileceğini söylemek anti-diyalektik bir görüştür.

Şimdi ben düşünüyorum:

Devrim ustalarının teori ve pratikleri uzun bir süreci içeriyor. Bu süreç içersinde yanlışlar vardır, doğrular vardır. Örneğin, Stalin'i okuyoruz. Ve bazı konularda, görüşlerimizi hayata geçirmeye çabalarken, bazı çelişmeleri çözmeye girişirken, Stalin'i örnek alıyoruz. Acaba, kendi pratiğimize Stalin'in yüzde yetmiş başarısından, yüzde otuz yanlışından yansıyanlar nedir? Yani, düşüncelerimizin ve pratiğimizin yüzde kaçı devrim ustalarının doğrularına ve yüzde kaçı da yanlışlarına tekabül ediyor?" (Yılmaz Güney, Siyasal Yazılar, Cilt: I, Mayıs Yayınları, Eylül 1985, sayfa 67)

Güney dergisinin, kendisiyle Kayseri cezaevinde yaptığı röportaj, aynı derginin 1978 yılı ortalarında yayınlanan dört ayrı sayısında peşpeşe yayınlanmış; diğer bazı yazılarıyla birlikte, bu röportaj dizisi de daha sonraları "Siyasal Yazılar" başlığıyla kitaplaştırılmış. Güney'in Stalin değerlendirmesi, içerisinde bulunduğu sözkonusu koşullarla birlikte ele alındığında; o günlerde kendilerini 'dünyanın merkezi' ilan eden, uluslararası komünist hareketin yegane temsilcisi rollerine giren bazı geçici Stalin dostlarının tavrına oranla, kendi içerisinde çok daha tutarlı olduğu söylenebilir. Onun, referans kaynağı ve vardığı sonuç doğru olmasa da, Stalin savunusu cephesinde yeralmıştır.

Modern revizyonizm üzerine yazdıklarına bakalım:

"Sonuç olarak, özetlersek, Ekim Devrimi, sınıflararası mücadelenin zorunlu sonucu, olarak doğmuştur. Bu mücadele içinde, devrim, karşı-devrime toplumsal, siyasal, kültürel, ve sanatsal her alanda yıkıcı darbeler indirdi. Ekim Devrimi sınıf mücadelesinin hem tarihi bir sonucu, hemde sınıfsız topluma ulaşma mücadelesinde proletarya diktatörlüğünün ilk adımı idi. Leninizmin düşmanları, oklarını sürekli olarak bu noktaya, proletarya diktatörlüğüne yönelttiler. Leninizmin özü olan proletarya diktatörlüğünü yıkmaya çalıştılar. SBKP(B) içinde, taa kurulduğu günden beri süren iki çizgi arasındaki mücadele, yani proleter yol ile burjuva kapitalist yol arasındaki, burjuvaziyle proletarya arasındaki mücadele. Stalin'in ölümünden kısa bir süre sonra, burjuvazinin lehine değişti. Lenin'in, Stalin'in ve milyonlarca komünistin emeğiyle inşa edilmiş proletarya partisi, Kruşçev kliği tarafından gaspedildi. Proletarya partisini, «bütün halkın partisi», proletarya diktatörlüğü devletini de «bütün halkın devleti» olarak değiştirdiler. Bu değişim sinsice, adım adım gerçekleştirildi. Artık, dünyanın ilk proleter sosyalist ülkesi Sovyetler Birliği revizyonizmin ülkesi, giderek de Sosyal Emperyalizmin ülkesi oldu." (age., sayfa 187-188)

Güney dergisinin 1978 Kasım'ında çıkan 11. sayısında, Ekim Devrimi üzerine yazdığı makalede; düşüncelerini özlü bir biçimde ifade etmektedir. Proletarya diktatörlüğüne dikkat çekmesi, konuya hangi eksende yaklaştığını apaçık ortaya koyuyor. Onun, bu noktadaki hassasiyeti, tesadüfi değildir. Bilakis bilinçli olarak bu noktaya odaklanıyor. Modern revizyonistlerin sosyalizme karşı savaş açarlarken öncelikle nereden işe başladıklarının kavranması ve günümüzde aynı konunun 'turnusol' ölçüsünde belirleyiciliğinin bilince çıkarılması bakımından Güney'in tespitinin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Aşağıda aktaracaklarımız da Güney'e ait:

"1917 Ekim devrimiyle açılan proleter sosyalist yolda ilerleyen Sovyet proletaryası, Stalin'in ölümünden sonra devrimi sürdüremedi; tökezledi, Parti'nin Kruşçev revizyonist kliği tarafından gaspına yolaçan yozlaşma, bazılarının dediği gibi, İkinci Dünya savaşından sonra özellikle de Stalin'in ölümünden sonra ortaya çıkan bir olay değildir. Bize göre Sovyet modern revizyonizminin kökleri ve ekonomik toplumsal dayanakları derinlerde aranmalıdır. Kruşçev revizyonist kliğinin iktidarı bir sonuçtur. SBKP(B) tarihi incelendiği zaman görülecektir ki, bir yönüyle parti tarihi, revizyonizmle M-L arasında süren mücadelenin tarihidir. Bu mücadele, iki çizgi arasındaki, burjuvaziyle proletarya, kapitalizmle sosyalizm arasındaki mücadeledir." (Cilt: II, , sayfa 49)

Proletaryanın iktidarını yıkmaya çalışan her türden sosyalizm karşıtı cepheye/çevreye karşı savaşım yürütüldü. Bu faaliyeti sekteye uğratanlara yönelik olarakta mücadele edildi. Sorunların bütünüyle giderildiği söylenemez. Bu anlamda mücadelenin belirleyiciliğine dikkat çekmek ve "kimin kazanacağı" sorusuna bu prizmadan bakmak gerekiyor. Sonuçları bakımından da görüldüğü gibi; esasında daha en başından itibaren her safha ve dönemeçte 'kimin kazanacağı' sorusuna o anın

koşulları çerçevesinde bakılmalı. Eğer 'öncesinde' aranması gereken bir şey varsa; bu bağıntıda şunlar söylenebilir: 1917'de, Ekim Devrimi anını başarısızlığa uğratmak isteyen geçici yol arkadaşlarına; sosyalizm inşası politikasına muhalefet edenlere; parti çizgisindeki değişik sapmalara; proletarya diktatörlüğü devletinin içten kemirilmesine; her türden bürokratik eğilimlere; "komünizm adına" komünizme doğru gidişe vurulan darbelere vb. bütün bunlarla zamanında 'kimin kazanacağı' ekseninde savaşım yürütüldü. Bu ilkeli ve tutarlı mücadeleye rağmen ama kuşkusuz ki 'kökleri kurutulamadı', kurutulamazdı da! Kruşçev önderliğindeki modern revizyonist sahtekarlar şürekası, işte o kurutulamayanlardandı. Ancak kendilerini gizlemeyi başardıkları için çok geç bir tarihte; gerçekte artık kimin kazanacağı odaklı bir savaşım anlayışının ve buna denk düşen pratiğin savunulmadığı bir anda iktidarı gizli çalışmayla ele geçirmeyi başarabildiler.

PdSB'nde, Leninizme sadık kalan komünist kuşağın ilkeli ve kararlı savaşımı sonucu, kimin kazanacağı sorusunu yakıcı bir şekilde kendini dayattığı her defasında; diğer bir ifade ile yani menşeviklere, beyaz ordulara, kulaklara, troçkistlere, buharincilere, nazi artıklarına vb. karşı savaşımdan sürekli başarıyla çıkılmıştır. Ama bu ve benzer savaşımlardan başarıyla çıkan komünistler, her şeyin 'yolunda' olmadığının bilincindeydiler; çünkü tehlikenin bütünüyle bertaraf edilmediğinin, her an yenilerinin filizleneceğinin derin kavrayışı içerisinde hareket ediyorlardı. Elbetteki pek çok somut ve anlaşılır neden var; bunlara daha sonra dönmek kaydıyla, bu bağıntıda şu kadarı söylenebilir: Çok uzun bir zaman PdSB devlet aygıtı içerisinde, SBKP(B) saflarında belli bir gücü oluşturan Kruşçevci sahtekarlar çetesi; iktidarı ele geçirme stratejisini özellikle faşizm ve emperyalist devletlerin PdSB'ni yoketmek üzere harekete geçtiği yıllarda ve savaşın çok ağır tahribatlarının onarılmaya çalışıldığı 'yeniden inşa' sürecinde bu çete "komünist" rolünü başarılı şekilde oynayarak hazırlıklarını adım adım ve büyük bir titizlikle sürdürme fırsatı yakaladı. 1950'lerin ilk yarısında inisiyatifin sahte Leninistlere geçtiği şartlarda, kimin kazanacağı sorusunun artık bilinen akibetle sonuçlanacağı, bir bakıma belliydi. Yılmaz Güney'in ileri sürdüğü "eskide aramak" esprisini bu içerik ve çerçevede algılamak ve okumak gerek...

Y. Güney'den aktarmaya devam edelim.

"Lenin, proletarya diktatörlüğünün temellerini doğru-dürüst atmaya fırsat ve olanak bulamadan öldü. Lenin'in ölümüne yolaçan küçük-burjuva suikastçılığı, proletarya ile burjuvazi arasındaki uzlaşmaz sınıf karşıtlığının özel bir biçimi olan, proletarya ile küçük-burjuva uzlaşmaz sınıf karşıtlığının bir ifadesi ve sonucu, küçük-burjuvazinin proletarya diktatörlüğüne saldırısının bir

ifadesi ve sonucu olarak değerlendirilmelidir. ***Troçki, Zinoviev ve Buharin'in karşı-devrimci girişimleri ile Lenin suikastçıları arasında özde bağlılık vardır.*** *Stalin'in ölümünden kısa bir süre sonra, parti ve devlet iktidarını gaspeden revizyonist bürokrat burjuvazi, özleri bakımından* ***Lenin suikastçılarının ve Zinoviev-Buharin karşı-devrimcilerinin bir devamıdır.*** *İktidarlarının daha ilk adımında, hedef olarak seçtikleri Stalin, Lenin'in öğrettiklerine ve ilkelerine* ***içtenlikle bağlı kalarak,*** *(bütün hatalarına karşın)* ***proletarya diktatörlüğü altında Lenin'in eserini devam ettirmeye çalıştı,*** *bunun için saldırılara uğradı.* ***Lenin'e yapılan suikast ile Stalin'e yapılan revizyonist saldırılar, öz bakımından aynı*** *namlulardan çıkmadır."* (Yılmaz Güney, age., Cilt: II, , sayfa 54, abç.)

Bir-iki noktada itirazımız varsa da, Güney'in çizdiği çerçeveye katılıyoruz. Özellikle iki farklı SSCB olgusuna devrimci temelde yaklaşması ve ayrıca Lenin-Stalin ilişkisine dikkat çekmesini önemli görüyoruz. [Günümüzde Yılmaz Güney adının ardına geçerek "sahiplenenler", acaba onun bu ve benzer konulardaki komünizan yanlarını da savunuyorlar mı? Ya da kitlelere hatırlatıyorlar mı?] Güney'in parantez içine alarak, Stalin hakkında "bütün hatalarına karşın" belirlemesiyle neyi kastettiği, ne tür hatalar tespiti yaptığı ve "hatalar" üzerine özel bir değerlendirmesinin varolup-olmadığı bağlamında bir bilgimiz yok. Dolayısıyla "hataların" neler olduğu -en azından şimdilik- bizim için yeterince açık ve net değildir. Onun, "Siyasal Yazılar"ın 3. Cildinde aşağıda aktaracaklarımızın da belirgin olduğu söylenemez. Önce öne sürdüğü argümanlara bakalım; şöyle diyor:

"Bizim için 917 Ekim devriminin içeriği ve karşılaştığı zorluklar, siyasi ve ekonomik özüyle NEP dönemi, Lenin sonrası Rusya ve Stalin önderliğinde yürütülen sosyalizmin inşası, Sovyetlerde ulusal sorunun ele alınış biçimleri, Lenin sonrası Üçüncü Enternasyonal ve Stalin, İkinci Dünya savaşı öncesi ve sonrası gelişmeler, Stalin'de parti ve parti işleyişi, Kruşçev darbesinin tarihi kökleri, AEP ve Enver Hoca'ya bakarken Stalin'in yeri, Çin Devrimi ve Mao, Çin'de sosyalizmin inşa çalışmaları ve geriye dönüşün kökleri, uluslararası yeni durum ve Ortadoğu'daki muhtemel gelişmeler, Türkiye-Kürdistan devriminin yakın ve uzak geleceği açısından, acilen incelenmesi gereken hayati derecede önemli konulardır." (age., Cilt: III, , sayfa 31)

Sıraladığı konularda, doğrudan doğruya Stalin'in hatalarının tespiti sonucuna varmak -eğer ki kimi mantık zorlamalarına girilmezse- mümkün değil; ancak işaret ettiği noktalarla sorunlu ya da araştırma, tartışma ve netleşme arzusu taşıdığı öne sürülebilir. Ancak sözkonusu belirlemeleri bağlamında yaklaşımının bütünü hakkında elimizde belge bulunmadığı şartlarda, Güney'e karşı, üstelik ne yazik ki artık kendisini ifade etme olanağının da ortadan kalktığı bir durumda polemik yapmak, dolaysız bir şekilde spekülatif saplantıdan öteye geçmeyeceğinden, sadece konunun bütünlüğü açısından kendisinden aktarmakla yetiniyoruz.

Ve sıraladığı konu başlıklarının, sosyalizmde geriye dönüş konusunun incelenmesi kapsamında görülmesi gerektiğini düşünüyoruz. PdSB ile MrSB arasındaki nitelik farkını şu kesin belirleme ile açıklıyor:

"Lenin'in, Stalin'in proleter sosyalist Rusya'sı ile, Kruşçev-Brejnev revizyonistlerinin Sosyal-emperyalist Rusya'sı birbirinden ayrılmalıdır." (age., Cilt: II, , sayfa 60)

Güney'in dikkat çektiği bu çok önemli ilkesel ayrım noktası [89/91 yıkımı öncesi] sadece birey olarak kendisi ve siyasal çevresinin gayet iyi ilişkiler içerisinde bulunduğu Kawa hareketi tarafından savunuldu. Belirttiğimiz tarihten sonra -neredeyse- tüm Kürt ulusal oluşumları tarafından [bu ilkesel fark] önemsiz görülmeye başlandı. Hatta bazı sosyalist eskilerince bir çırpıda proletarya diktatörlüğü SSCB ile bürokratik kapitalist SSCB öz bakımından aynılaştırıldı. Bugünlerde artık dünün moda sosyalistliğinin de kiymet-i harbiyesi kalmayınca; bir avuç Kürdistan komünisti dışında, herkes özde farklı dönemler olduğu sorununu ağızlarına dahi almaya değer biçmiyor. "İdeolojik kutuplaşmadan çok çektiklerini" savlayanların bir kısmı artık sivilleşme, antik dünya keşfi, sosyaldemokrasi hayranlığı, etnisite hayranlığı, doğdukları yerleri güzelleştirme sevdası, yerelleşme vb. vs. önemsiyor. Ancak tanrılarını arayanların ezici çoğunluğuna karşın, bu sayısal fazlalığın aritmetiksel bir sayı yoğunluğundan öte anlam ifade etmediğinin bilincinde hareket ederek; başta komünistler olmak üzere, işçi sınıfının, emekçilerin ve gönlü sosyalizmden yana olanların Yılmaz'ında dikkat çektiği ayrım noktasını önemsemeye devam etmeleri gerekir. M-L klasikleri bağlamında şöyle demektedir:

"Dünya devrimci pratiğinin olumlu-olumsuz dersleri öğretmenimizdir; M-L'in evrensel gerçeği yolumuzu aydınlatacaktır; Marks, Engels, ve Lenin'in sadık öğrencileri olmaya çalışan YD-D'lar Stalin've Mao'dan, eleştirel bakışı elden bırakmadan dersler çıkartacaklardır." (age., Cilt: II, sayfa 113)

"Marks, Engels ve Lenin, bilimin temel taşlarını koymuşlardır. Onu geliştirme görevi, onlardan sonra gelen M-L'lerin görevidir. Ancak, Lenin'den sonra M-L zenginleştirilememiştir. Bazılarınca "usta" olarak gösterilen Stalin ve Mao, değerli M-L'ler olmalarına karşın, hazineye birşeyler katmamışlar ve üstelik sonuçları bugüne taşan önemli hatalar işlemişlerdir." (age., Cilt: III, sayfa 29)

Yılmaz Güney'in Stalin üzerine yazdıklarının tamamini aktardıktan sonra, vardığımız sonucu şu şekilde özetleyebiliriz: Stalin değerlendirmesi, önemli yetersizlik ve yanlışlara rağmen eleştiri çerçevesinde ve devrimci karakterdedir. Ancak SSMLS düzeyine çıkartılamayan Stalin savunusunun, komünist içerik ve nitelikte olduğu söylenemez.

Haziran 1975'de Özgürlük Yolu dergisinde bölümler halinde yayınlanan makaleleri, daha sonra C. Aladağ ismiyle Eylül 1976 yılında „Milli Mesele ve Kürdistan'da Feodalite-Aşiret" ismiyle kitaplaştırılan değerlendirmelerinde; Ekim Devrimi bağlamında milli meselenin çözümü ve Lenin-Stalin'in rolleri üzerine şu tespitleri yapıyordu K. Burkay:

„Ekim Devrimi sonrası Sovyetler Birliği'ndeki pratik, sosyalist bir ülkede milli meselenin çözümünün somut bir örneğidir. Şüphesiz bu olumlu çözümde, soruna, işçi sınıfının dünya görüşüne uygun, doğru bir yaklaşımın büyük payı vardır. Gerek devrim öncesinde milli meselenin ele alınış tarzında ve onun çözümü için önerilen programda, gerek devrim sonrasında programın hayata geçirilmesinde Lenin'in ve Stalin'in yanlışlara, sapmalara karşı verdikleri sürekli ve kararlı mücadelenin önemi büyüktür." (sayfa 9)

Görüldüğü gibi, henüz Stalin karşıtı bir dil kullanılmıyor. Hatta modern revizyonist literatür de öne çıkarılmıyor. Genel ve bilinen doğrular ifade ediliyor. Bir bakıma henüz herkesin sosyalist ve "komünist" iddiasında ısrar ettiği [en azından sosyalizm prestijisine sığınarak karşıt konumda bulunmadığı] koşullarda, yani rüzgarın güçlü estiği yöne uygun ve genel gidişatla uyumlu düşünce yoğunluğu tercih ediliyor. Burkay'ın bu tutumu uzunca bir süre devam etti. Aynı kitapta şunları da okuyoruz:

„Milli meselenin çözümünde, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı biçiminde formüle edilen devrimci ilke, ilk kez 1. Enternasyonalin 1896 Londra Kongresinde kabul edilmiştir. Daha sonraları gerek Lenin'in, gerek Stalin'in, bu ilkenin hayata geçirilmesi için verdikleri kararlı ve çetin mücadele herkesçe bilinen bir şeydir." (C. Aladağ, age., sayfa 36)

„Herkesçe bilinen" şey, bizzat bu tespiti yapan tarafından da daha sonraları tersyüz edilerek sunuldu ki bu [da] gerçektende bilinen bir şey! Öyle ki Stalin hakkında, sadece önceki tespitlerini inkarla yetinmeyip, eski sosyalist söyleme de elveda edildi. Şimdilerde, bütünüyle daha önceki lafzı terkedenler, henüz gelecekte nelerin olacağını hesap etmemiş olmalılar ki, yerine göre Lenin ile Stalin'i aynı düzeyde, hatta ulusal sorun bağlamında Stalin'i yer yer öne çıkartan makaleler yazmakta bir sakınca görmemişlerdir.

Şu satırlar da C. Aladağ'a aittir:

„Ulusal kültürel özerklik tezinin her bakımdan bir burjuva tezi olduğu ve soruna çözüm getirmeyeceği açıktı. Lenin ve Stalin bunun yerine bölgesel özerkliği, yani, coğrafi temele dayanan özerklik önerilerini getirdiler. Bölgesel özerklik ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesine de uygun düşüyordu." (Age., sayfa 41)

Günümüzde yazdıklarıyla, daha önceki tespit ve değerlendirmeleri arasında 180 derecelik farkın ortaya çıktığını ilerleyen sayfalarda okuduğumuzda, nerden nereye gelindiğini daha net göreceğiz.

Özgürlük Yolu dergisinin 9-10-11. sayılarında yayınlanan ve Haziran 1976 yılında „Sosyal Emperyalizm Sorunu ve Türkiye'de Maocu Akım" ismiyle kitap olarak basımı yapılan çalışmada da, Kemal Burkay, Stalin üzerine görüşlerini ortaya koymaktadır. Elimizde bulunan kitabın ‚genişletilmiş üçüncü baskısı'nda (Ocak 1980) şunları yazıyor:

„SBKP 20. KONGRESİ VE STALİN'İN ELEŞTİRİLMESİ

Sovyetler Birliği ve Çin partileri arasındaki görüş ayrılıklarının kaynağının, 1956 Şubatında yapılan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 20. Kongresine uzandığı kabul edilmektedir. Bu kongrede Kruşçef, Stalin'e karşı ünlü eleştirisini yapmış ve «kişiye tapınma», «kişinin putlaştırılması» diye nitelenen Stalinci yöntemler mahkum edilmiştir. Stalin'e ve Stalinciliğe karşı, bir bakıma beklenmedik bir anda başlatılan bu kampanya dünya sosyalist hareketi bakımından önemli bir olaydı. Bunu izleyen dönemde Sovyetler Birliği'nde ve diğer doğu Avrupa ülkelerinde, Stalin döneminde mahkum edilmiş pek çok kişinin itibarları iade edildi; parti ve yönetim kadrolarında değişiklikler oldu.

(...) Çin'li yöneticiler, Sovyetler Birliği Komünist Partisinin 20. Kongrede Stalin'e yönelttiği eleştiriyi anahatlarıyla olumlu karşılamışlardır." (sayfa 28-29)

Modern revizyonist çizginin resmi kabulünün ilan edildiği SBKP 20. Parti Kongresi, yazar tarafından eleştirilmiyor, bilakis savunuluyor ve ele aldığı konu bağlamında sahipleniliyor, referans gösteriliyor. Kruşçevciler tarafından ısrarla öne çıkarılan "Stalinci yöntemler" gibi iftira ve suçlamadan ibaret bir dil kullanılıyor. Bizim için, bu tutumun yadırganacak bir yanı yok elbette; çünkü 20. Parti Kongresi'nin çizgisi modern revizyonist ilan edilmediği durumda ve sürece, değil Burkay, onun gibi düşünen herkes aynı antiStalin gerçek kimliğini ortaya koymak zorundadır ki bundan kaçınılamaz. Sözkonusu olan çünkü; doğrudan doğruya Leninizmin ilkeleri karşısında tavır belirlemedir. Bu keskin ideolojik ayrımda orta yol tutturmak mümkün olmadığından, orta bir lafız da olanaklı değildir; Burkay örneğinde görüldüğü gibi olamamaktadır da.

Aynı yerden aktarmayı sürdürelim:

"Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20. Kongresini izleyen aylarda, ÇKP yöneticilerinin, Stalin konusunu bir tüm olarak gözönüne alan, onu her iki yönüyle -hataları ve yararlı yönleriyle- değerlendiren bu tutumları olumludur; doğru bir tavır olarak görünmektedir." (age., sayfa 31)

ÇKP'nin Stalin değerlendirmesi, bize göre SSMLS ilkesi temelinde yükselmiyor. Zira, SBKP'nin 20. Parti Kongresinin saldırılarına bir dizi konuda ortak olunuyor. Bu durumda, Burkay'ın

SBKP ile ÇKP arasında [1970'lerin ortalarında] 'ortaklık' belirlemesi anlaşılırdır.

Kruşçev önderliğinde oluşturulan modern revizyonist çizgiye toz kondurmak istemeyen Burkay şöyle devam ediyor:

"Bugün Türkiye'de de pekçok kişi, «Sovyet revizyonizmi» diye ahkam kesmeye başlayınca, Sovyetler Birliğinde revizyonistlerin Kruşçef döneminde işbaşına geldiklerini söylemekte ve Staline yöneltilen suçlamaları, kişileri putlaştırmaya karşı açılan kampanyayı da bu revizyonizmin gerekçelerinden biri olarak göstermektedirler." (age., sayfa 32)

İş, 'tarafını' belirlemeye geldiğinde, ikirciksiz Kruşçev'in tezleri sahipleniyor. Ve Stalin'e yaklaşımda tıpkı Kruşçev tarzını sürdürebiliyor. Ayrıca bu tutumu, aslında 89/91 sonrasına da neden 'kolay' geçiş yaptığının ön habercisi gibidir...

Modern revizyonistleri sahiplenmenin hatırına, daha önce UKH'ten atılan Yugoslav revizyonistleri ile yakınlaşma adımını da yine Stalin karşıtlığı temelinde yorumluyor:

"Stalin'i izleyen dönemde, özellikle de Stalin'in eleştirilmesinden sonra, Yugoslav yöneticileri ile Sovyetler ve diğer sosyalist ülkeler arasındaki sürtüşmeler yumuşadı ve Yugoslav Komünistleri Birliği de 1957'de Moskova'da yapılan sosyalist ülkeler komünist partileri toplantısına katıldı." (age., s. 73-74)

89/91 yıkımına 'beş kala' tespitlerine gelince...

Stalin hakkında, farklı çalışmalarında görüş belirten ve değerlendirmeler yapan Kemal Burkay, daha sonraları „Stalin Üzerine" başlığıyla ayrıca 'özel' bir makale de yazmıştır. „Riya Azadi" dergisinin 1989 yılında çıkan 127. sayısında yayınlanan sözkonusu makale, daha sonraları (ilk baskısı 1995'te yapılan) „Seçme Yazılar I" kitabında alınmış. Belirttiğimiz makalesinden uzunca aktarmalar yapmak zorundayız, çünkü; Burkay'ın konu hakkındaki çizgisinin tüm yönleriyle açığa çıkması, bilinmesi için bu gerekli.

Burkay'ın, Stalin üzerine makalesinden kısa bir özet:

*„Sovyetler Birliği'nde **ekonomik ve politik alanda başlatılan reformlar**, ister istemez, **Stalin dönemini** ve **Stalinizmi** bir kez daha gündeme getirdi. O, **Krutçov döneminde yapılandan** sonra, son iki-üç yılda bir kez daha ve daha da şiddetli **eleştirilere** hedef olmakta.*

Bu eleştirilerin haklılık payı nedir?

*Biz, Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'ndan **marksistler**, **çoğunlukla**, Stalin'i **hep iyi yanlarıyla** tanıdık. Onu Lenin'in arkadaşı ve kararlı bir Leninist, dirençli bir devrimci, Sovyetler Birliği'ni uzun yıllar yöneten, Lenin'den sonra uzun kuruculuk yıllarında topluma liderlik eden, faşizme karşı yürütülen amansız savaşı yöneten lider, ayrıca ulusal soruna ilişkin olarak da Lenin'den sonra -ya da onun yanısıra- en önemli teorisyen ve bilimsel kaynak olarak **tanıdık**. Ona **hayranlık** duyduk. Stalin'e yönelik eleştirileri ise, daha çok kapitalist kampın,*

İkinci Enternasyonalcilerin, Sovyetler Birliği'ne ve Leninizme karşıt olan öteki kesimlerin propagandası olduğunu **düşündük**. Bu yüzden, Stalin'le ilgili olarak daha önce yapılan ağır suçlamalar gibi, son dönemde yapılanlar da, açık söyleyelim ki, bizde **şaşkınlık ve burukluk** yarattı. (...)

Diğer yandan, Stalin'le ilgili olarak söylenip yazılanların tümünün „düşmanın" ya da „kötü niyetlilerin" bir **uydurması olmadığı**, bir bölümü gerçekten uydurma veya çarpıtma olsa bile, onun önemli hatalar, hatta devrime, sosyalist kuruluşa **büyük emeği geçen pek çok lidere, parti emekçisine karşı ağır suçlar işlediği**, kendisinin putlaştırılmasına **göz yumduğu**, sosyalizmin düşmanlarına karşı mücadelenin **gereklerini aşan, partide ve ülkede tartışma ortamını yok eden, sosyalist demokrasinin gelişip serpilmesini önleyen bir baskı rejimi kurduğu da bir gerçektir.** Şimdi Sovyet toplumu, ülkede tam bir açıklık, özgür bir tartışma ortamı yaratmaya çalışırken, **doğal olarak geçmişin olumsuzluklarının üzerine eğiliyor, onları açığa çıkarıyor. Stalin ve Stalinizmi de bir kez daha şiddetle eleştiriyor.** Toplumun yenilenmesi, sosyalist demokrasinin ayakbağlarından kurtulması, gelişip serpilmesi için **bu gereklidir.**

Ne var ki bu konuda bir başka aşırılığa gidildiği kanısındayız. Bir kesim, Stalin'in yanlışlarını eleştirirken, **onun devrime, sosyalizmin kuruluşuna katkılarını** sıfıra indirgemekte, bugünkü Sovyet toplumunun neredeyse tüm sorunlarının nedeni olarak onu göstermektedir. Bunun **bilimsel, objektif bir değerlendirme olmadığı** kanısındayım. Böyle bir eleştiri inandırıcı da olmaz. (...)

Volkogonov*, bir başka soruya cevap verirken de şöyle diyor: «Başlangıçta belki de Sovyet iktidarının bazı gerçek düşmanları vardı, ama sayıları önemsizdi.»

Doğrusu çok ilginç. „Baylarda", yani 1920'lerde, 1930'larda Sovyet iktidarının „bazı" düşmanları „belki vardı".. „Belki de" yoktu! Hem de sovyet toplumunun daha yeni amansız bir iç savaştan çıktığı, yabancı saldırısını püskürttüğü, sosyalist devrimin kamulaştırma, ekonomiyi örgütleme alanında sıcağı sıcağına sürdüğü (bu, 1930'ların sonuna doğru tamamlandı) ve bütün bunların belli karşıdevrimci güçlerle, sabotajcı çetelerle çetin bir boğuşmayı gerektirdiği, Sovyet sınırlarının yanıbaşında boyveren Alman faşizmi ve Japon militarizminin yayılma savaşlarına hazırlandığı, 1940'lı yıllarda ise Sovyetler Birliği'ni yok etmek için harekete geçtikleri bir zamanda ve koşullarda.. Üstelik, „belki de" var olan bu „bazı" düşmanların sayıları da „önemsiz"!..

İnsan, sayın Volkogonov'un, önemli bir bilimsel kuruma başkanlık eden bir Sovyet profesörü ve tarihçisi değil de, bu ülkeye çok uzak bir diyardan daha yeni teşrif etmiş biri olduğunu pekala düşünebilir. (...)

Gorbaçov, sözkonusu konuşmasında**, Lenin sonrası parti içi ideolojik mücadele ile ilgili olarak Stalin'in olumlu rolünü şöyle dile getirdi: «Başında Josef Stalin'in bulunduğu Parti'nin yönetici çekirdeği ideolojik mücadelede Leninizmi korudu.»

Gorbaçov, Stalin döneminde sosyalist kuruculuk, sanayi ve tarımdaki büyük başarılar üzerinde durdu, tarımda kollektivizme geçilirken orta köylülüğün karşıya alınmasının Leninist politikadan bir ayrılma olduğunu ve gereksiz kayıplara yol açtığını belirterek şöyle dedi: «Fakat yoldaşlar, sosyalizmi kırsal

kesimde sağlamlaştırmak bakımından bir bütün olarak kollektifleştirmenin önemini göz önüne alırsak, o, son tahlilde temel önemde bir dönüşümdü.»

Gorbaçov, Stalin'le ilgili görüşünü şöyle özetledi:

«Stalin'in tarihimizdeki rolü şimdi çok tartışılan bir konu. O son derece çelişkili bir kişiliğe sahipti. Tarihi gerçeğe sadık olmak istersek, hem Stalin'in sosyalizm mücadelesine, sosyalist kazanımların savunulmasına yaptığı inkar edilemez katkıları, hem de, o ve çevresindekiler tarafından işlenen ve halkımıza pahalıya mal olan, toplum yaşamımızda vahim sonuçlara yol açan hata ve kötülükleri görmek zorundayız.»

Kanımca, Stalin'e ilişkin olarak bu çerçeve nesneldir. Ya hep ya hiç mantığından yola çıkmamakta, onu, olumlu ve olumsuz yönleriyle tarihsel yerine oturtmaktadır."[(*) Modern revizyonist paradigmayla beslenen ‚Sovyet tarihçisi' ünvanlı profesör. (**) Ekim Devrimi'nin 70. Yıldönümü nedeniyle 2 Kasım 1987'de Moskova'da yaptığı konuşma.*]* (sayfa 252-257 / abç.)

Aktardıklarımıza dair çok şey söylenebilir. İnceleme konumuz tek başına Burkay'ın Stalin değerlendirmesi ile sınırlı olmadığı dikkate alındığında; kendisinden aktardıklarımız üzerine ancak kısa tavır takınmakla yetinmek durumundayız. Sanıyorum, yukarıda aktardığımız Gorbaçovcu bakış açısına ve yorumuna yanıt olarak; 1938'den 1959'a kadar Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı; 1931-1941 ve 1952-1971 arası dönemlerde SBKP MK üyeliğinde bulunmuş Benediktov'un şu sözleri yeterlidir:

"Sabotajcılıkla suçlanan insanların kaderi konusunda Stalin o zamanki Politbüro'da liberal olarak ün yapmıştı. Kural olarak, suçlananların tarafında olur ve aklanmalarını sağlamaya çalışırdı, ancak tabii ki istisnalar da olurdu. (...) Stalin'in bu konudaki sözlerinin özeti, halk düşmanları ile mücadelede bile yasallık zemininden çıkmamak gerektiği idi. (...) 30'lu yılların temizlikleri temelde kaçınılmaz idi. Bir 15 yıl daha yaşasaydı Lenin de bu yoldan giderdi, diye düşünüyorum. Stalin'in ve sözde «Stalinizmin» en tutarlı eleştirmenlerinin er ya da geç Lenin'i de eleştirmeye başlamaları tesadüf değildir. (...) MK Ocak 1938 plenumu dürüst komünistlere ve partisizlere karşı işlenen kanunsuz eylemleri açıkça kabul etti ve bu konuda bütün merkezi gazetelerde yayınlanan özel bir karar aldı. 1939 yılında yapılan VKP(b) 18. Kongresinde de yine aynı şekilde, bütün ülkenin önünde temelsiz baskıların verdiği zarardan açıkça söz edildi. Gelelim baskıların engellenmesi önlemlerine. Bu önlemler VKP(b) kongre tarafından 1939'da alındı. Kongre o zamana değin düzenli olarak yürütülen parti içi kitlesel temizlikleri iptal etti. Şahsen ben, bunun yanlış bir karar olduğunu düşünüyorum." (Stalin ve Hruşçov Hakkında, Yazılama Yayınevi, sayfa 35-41-43-44)

Benediktov'dan buraya aldıklarımız, SBKP(B) belgelerinde ve Stalin'in konuya ilişkin çalışmalarında çok ayrıntılı şekilde yeralmaktadır.

Kruşçev revizyonisti ile başlayan antiStalin kampanya karşısında, hep modern revizyonist söylemi tekrarlayan, gerçek duruma

dair kafa yorma zahmetine girmeyenlerin; bir bakıma yoldaşları sayılan Benediktov'dan da öğrenmeleri ve son lider yoldaşları Gorbaçov'un antikomünist karakterini içselleştirebilmeleri amacıyla düşüncelerini bilerek buraya aldık. Umarım yararı olur!

Daha sonraki tarihlerde yazdıklarını ele aldığımızda görülebileceği gibi, Burkay, önceleri yazdıklarının çok büyük bir bölümünü öyle ya da böyle reddetmiştir. Savunduğu görüş ve değerlendirmeleriyle, özellikle 89/91 yıkımından bir süre sonra edindiği yeni konjonktürel duruma uygun paradigma ve ideolojik-politik tercihlerindeki kimi belirgin yenilikleri sonrası; Stalin'e, PdSB'ne ve Leninizmin ilkelerine karşı, kimi bakımlardan zaman zaman başvurduğu [pragmatist] tutumunu terkederek, doğrudan ve alenen saldırı cephesine geçmiştir. Diğer şeylerin yanında, mensubu bulunduğu partinin program değişikliği ve değişikliklerin izahında da girdiği 'yeni yol' görülebilir.

Burkay'ın, bu dönüşümü aslında ideolojik bakımdan öze tekabül eden nitelikten uzaktır. Daha önceleri 20. Parti Kongresi paralelinde savunulanlar, Gorbaçov'un Stalin'e ilişkin tespitleri *„Kanımca, Stalin'e ilişkin olarak bu çerçeve nesneldir."* sonrası, bir nebze evrime uğramıştır, hepsi bu kadar!

Kemal Burkay ve aynı anlayışta olanların Stalin ve genelde 3S bağlamında 89/91 sonrası neler söylediklerini kısaca aktardığımızda da tespit edilebileceği gibi; bu kesim, gelinen yerde sosyal demokrat temele dayanan bir sosyalistliği tercih ettiğini savunduğu görüşler ve buna denk düşen pratiklerle yeterince ortaya koymuştur.

Bir kaç aktarma ile sözkonusu niteliklerine daha yakından bakalım. Burkay, Ekim 1989'da Rafet Ballı ile görüşmesinde, inceleme konumuz bağlamında, diğer şeylerin yanında şu tespitlerde bulunuyordu:

"Sizin anladığınız çoğulculuğa çok parti de dahil mi?

Burkay: Koşullara göre biz ona da karşı değiliz.

Ama, «70 yıllık pratik gösterdi ki, tek prti ile olmuyor» şeklinde düşünüyor bazıları.

Burkay: Sovyetlerin, sosyalist ülkelerin durumları biraz farklı. Çok partililik derken, oralarda, Batıdaki anlamda karşıt sınıflardan söz edilemez kanımca. Yani 70 yıl süren sosyalizm uygulaması sonucunda farklı bir durum, farklı bir sosyal yapı çıktı ortaya. Düşünce, örgütlenme özgürlüğü olmalı diyorum. Ama çok parti için, şimdilik, geleceğe yönelik bir taahhütte bulunamıyorum. Önerici olamıyorum. Bu konuda sosyalizmin çıkarlarını önde tutmak gerek. Çünkü, sosyalist sistem hala emperyalizmin kuşatması altında." (age., sayfa 392-393)

"Yapılanlar çözüm denemeleri değil mi?

Burkay: Sosyalist ülkelerde yanlışlar yapılmışsa geçmişte, sosyalist demokrasi konusunda yanlışlar yapılmışsa, ki yapıldığını biliyoruz, örneğin,

Stalin döneminde yapıldığını biliyoruz, o zaman sosyalist demokrasiyi genişletmek gerekiyor. Bunun yolları var." (age., sayfa 394)

„Sosyalizm milli meselenin çözümünde başarılı olabildi mi?

Burkay: Sosyalizm milli meseleyi çözmede ana hatları ile başarılı oldu diye düşünüyorum." (age., sayfa 400)

Mart 1991'deki şu satırlar da, Kemal Burkay'a ait:

„Önceki görüşmemizden bu yana yaklaşık bir buçuk yıl geçti. Dünyada çok büyük değişmeler oldu. Doğu Avrupa çözüldü. Bugün artık sosyalist sistemden söz etmek mümkün değil. Niye böyle oldu?

Burkay: Önceki görüşmemizde, sosyalist toplumlardaki uygulama ve gerçek durum konusunda bilgilerimizin az olduğunu, bu nedenle, geçmiş dönemde birçok konuda yanıldığımızı söylemiştim. Son 1,5 yılın gelişmeleri, bakış ufkumuzu daha da genişletti. Konu geniş. Özetle şunu söyleyeyim ki, Stalin dönemindeki, bizzat devrimcileri ve sıradan masum halkı da içine alan terör, devrimi savunma ihtiyaçlarının çok ötesine geçmiş ve sosyalizme çok büyük zararlar vermiştir (...) Ama sosyalizmin bugün içine düştüğü bunalımın tüm sorumluluğunu Stalin'e, hatta «Stalinizme» yüklemek yanlış olur kanısındayım. Son 70 yıllık uygulamayı, başarısızlıkları objektif biçimde ve çok yönlü tartışmak gerekir. Üretim araçlarının toplumsallaştırılmasında ölçü geniş mi tutuldu, çok mu acele edildi? Tek parti yönetimi Stalinizme kaçınılmaz olarak varır mı?" (age., sayfa 407-408)

K. Burkay'ın ‚bilgi azlığı'na sığınması [bu mazareti] kabuledilebilir bir yaklaşım değil. Yukarıda kendisinden aktardıklarımız da dahil, aynı içerikte çok zengin bir bilgi ‚denizi' öteden beri hep varoldu. Üstelik sadece açıktan sermaye egemenlerinin sözcüleri değil, burjuvazinin farklı kesimlerinden, pek çok oportünist, revizyonist akım tarafından da öteden beri aynı ve benzer içerikte yığınla saldırı ve „eleştiri" yöneltiliyordu. Dahası, Kruşçev revizyonisti daha 1956'daki kötü ünlü 20. Parti Kongresi'nde „Stalin dönemi" için Burkay'ın ancak 1991 yılında söyleyebildiklerini açıklamış; dönemin uluslararası „komünist" ve işçi partileri tarafından da konu tartışılmıştı. Bu denli açık ve net varolan ‚bilgi'nin, Burkay tarafından bilinmemesi düşünülemez. Yoksa, gerçek durumu bildiği halde, bildiklerini açıklamak için acaba 89/91 yılındaki sonu beklemesi mi gerekiyordu?

Aynı çevrenin çıkardığı „riya azadi" dergisinin Ağustos 1992'de çıkan ‚Özel Sayı'sında, „Son Gelişmeler Işığında Sosyalizm Kendini Yenilemeli" başlıklı yazısında da , Burkay; „yeni ulaştığı", „önceden göremediği", „yanıldığı" vb. pek çok „yeni" [Aslında eski, çünkü çoğu Kruşçevciler tarafından ve benzerlerince çok önceleri ilan edilmişti! Haliyle, eski düşüncelerin tekrarından ibaret de denebilir.] sav ve tespitlere yer veriyor. Neler demiyor ki! Bir kaçını aktaralım:

„Sosyalizmin bugüne kadarki pratiği, bizzat marksist teori gözden geçirilmelidir."

„Örneğin sosyalist demokrasi, ileri sürüldüğü gibi, çok daha yetkin, «burjuva demokrasisinden bin kez daha demokratik» olamadı; aksine onun çok gerisinde kaldı."

„Marksistler demokrasi ve diktatörlük kavramlarını yeniden ele almalıdırlar. Demokratik biçimlerle öteki biçimlerin birbirinden ayrılmasına olanak verecek, tümünü diktatörlük gibi sevimsiz bir terimin çerçevesine sokmayacak bir kavram açıklığında yarar vardır."

Bu ve benzer pek çok tez ileri süren herkes gibi, bizzat aktardıklarımızın „yeni"den hatırlatan üreticisi olarak Burkay'ın da m-l'le bir alakasının bulunmadığı tartışma götürmez. Kendisine „marksist" demesi, onun gerçekte Lenin'i, Leninizmi savunmadığının yalın itirafı olsa da; belirleyici olan şey, Burkay'ın Lenin'in temel görüşlerini ve Leninizm ilkelerini savunmadığı gerçekliğindedir. Bu, yalnızca Burkay için değil, proletarya diktatörlüğü artık „sevimsiz bir terim" diyen ve/ya da m-l öğretiyi „tartışmaya açalım" diyen vs. savunularda bulunan herkes için geçerlidir.

O. Çalışlar'la röportajında söyledikleriyle, bir kez daha ısrarla Stalin karşıtlığını sürdürdüğünü, ve Leninizme sahip çıkma gibi bir amacının bulunmadığını ortaya koyuyor. 1993 yılında, *„Ama buna rağmen şunu diyebilirim, kişi olarak, daha demokratik bir anlayışa sahiptik geçmişte."* diyen Burkay'ın neyi kastettiğini birlikte okuyalım:

„Ben, Stalin de dahil olmak üzere, suçu tek tek kişilere yüklemekle işin içinden çıkamayacağımız kanısındayım. Elbet tek tek kişilerin de rolü vardır. Olumlu, ya da olumsuz rolller oynayabilirler. Ve Stalin olumsuz bir rol oynamış besbelli. Ama bu salt bir kişi sorunu değil, bir mekanizma sorunudur. Stalin olmasaydı da bu yozlaşma olacaktı. Nitekim birçok sosyalist ülke yozlaştı. Hemen hemen hepsinde bunlar görülüyor. Ve baştaki kişinin iyi bir insan olması da yetmiyor durumu kurtarmaya. Sosyalizm yığınlara dayanan, demokratik yollardan kurulmalı. Bu da çok partililiği gerektirir. Burjuva partileriyle yarışarak bunu yapmak gerekir." (Aktaran: Oral Çalışlar, age., sayfa 124)

Bu görüşlerin hiç biri yeni değil.

Öncekiler bir yana; 1978 ve 1979'da ‚yakın' örnekleri var: Avrupa Komünizmi. Bu akımın başını çekenlerden İspanya Komünist Partisi 1978 yılında yaptığı kongresinde şöyle diyordu: *„Marksist-Demokratik devrimci parti ... çünkü Leninizmi günümüzün Marksizmi saymak, kabul edilemez."* 1979 Mayıs'ındaki 23. Kongrelerinde Fransız revizyonistleri Marksist-Leninist terimini kullanmaktan vazgeçtiklerini, bunun yerine „bilimsel sosyalizm" söylemini kullanmayı tercih ettiklerini açıkladılar. 1979'daki 15. Kongrelerinde İtalyan revizyonistleri de yaptıkları tüzük değişikliği ile aynı çizgiyi derinleştirdiler. 89/91'deki

gelişmelerle birlikte programlarını ve tüzüklerini değiştirerek *„demokrat marksist"* kimliğini edinenler de, özünde Avrupa Komünistleri'nden farklı bir şey yapmadılar...

Bu sonuçlara nasıl vardıklarını *„daha demokratik bir anlayışa sahiptik geçmişte"* sözlerinden görebiliriz ki bu, aslında bir bakıma bugünkü çizginin özünün geçmişte de bir biçimde varolduğunu ima (ve itiraf) etmek demektir. Zira şimdilerde açıktan geçmişte savunduklarını terkederlerken, kendilerine dönük „ağır bir fatura"dan azade olabilmek amacıyla ısrarla işi bir şekilde *„aldatıldıkları"* noktasına odaklamalarında da görülüyor ki, dün tercih edilen literatürün sırf söylemden ibaret kaldığı da kabul edilmiş oluyor. Neticede, partilerinin programını değiştirme kararı aldıkları 1992 yılında, ‚dünkü' programda sosyalizme dair lafızı baştan aşağı değiştirerek [terkederek] *„sosyalizme geçiş ancak demokratik bir toplumda barışçı yöntemlerle mümkün olabilir"* de kararına vardılar. Çünkü; *„bizim **inandığımız**, doğru olduğunu **sandığımız** bir çok **tabuyu** yıktı bunlar"*, *„Sistemin iyi işlediği **kanısındaydık**"*, *„Sosyalizmin, kapitalizmin, yani şu andaki mevcut kapitalizmin çok daha üstünde ekonomik, kültürel yaşamı gerçekleştirmiş olduğunu **sanıyorduk**, yanıldık."* ve *„Gerçi biz 8-10 yıl öncesi Sovyetlerin ve diğer sosyalist ülkelerin enternasyonalist bir politika izlediklerini **sanıyorduk**."* (Detaylar için Oral Çalışlar'ın adı geçen kitabına bakılabilir.) Aktarılanlardan da görüldüğü gibi, maalesef *sandıkları gibi* değilmiş!

Sosyalizm ve çok partililik, sosyalizm koşullarında siyasi partilere özgürlük tanınması bağlamında Stalin'in konu hakkındaki değerlendirmelerini Burkay bilmiyor olamaz. Biliyor, ancak proletarya diktatörlüğünü savunmadığı için, ‚bilmemezlikten' geliyor. Konu bağlamında Stalin, 1936'da „SSCB Anayasa Taslağı Üzerine" makalesinde şöyle yazıyordu:

*„Ama Sovyetler Birliği'nde kapitalistler, toprak sahipleri, Kulaklar vs. gibi sınıflar artık yoktur. Sovyetler Birliği'nde çıkarları yalnızca birbirine düşman olarak kalmayıp, aynı zamanda uyum içinde bulunan iki sınıf, işçilerle köylüler vardır: Dolayısıyla Sovyetler Birliği'nde çeşitli partiler için zemin yoktur, böylece çeşitli partilerin özgürlüğünün de zemini yoktur: **Sovyetler Birliği'nde sadece bir partinin Komünist Parti'nin zemini vardır.**"* **(c.: 14, s. 91)**

Bu yalın bakış açısını Stalin değil de Lenin ortaya koymuş olsaydı, Burkay'ın bilinen ideolojik-politik çizgisi ile yine de karşı çıkması kaçınılmazdı. Burkay; *„Ne var ki Marks'ın, Engels'in ve Lenin'in öğretisini bir bütün olarak ele alıp tartışmak gerek."* anlayışı ile ne düşündüğünü ortaya koyuyor.

Burkay ve PSK'nın „2. Yurtdışı Konferansı Sonuç Bildirisi"ne geçen *„Partimiz geçmişte ‚reel sosyalizmi' BİR BÜTÜN OLARAK SAVUNDU ve iç yapısındaki bu yozlaşmayı göremedi."* (bhba) değerlendirmesi; geçmişte, ne kadar tutucu bir konumda durduklarını her bakımdan ortaya koyuyor. Geçmişte, kendilerine gözü kapalı hareket ettiklerini, prosovyetçi tutumlarının yanlış olduğunu, Kruşçev-Brejnev modern revizyonistlerinin önderliğindeki SB'nin bürokrat kapitalist bir devlet yapısına dönüştüğü vb. anlatıldığında, kanıtlarıyla gösterildiğinde ve bu mücadele onlarca yıl sürdüğünde, ısrarla modern revizyonizmin savunuculuğunu yaptıklarını, üstelik PdSB değil, MrSB özgülünde prosovyetçi konumda hareket ettiklerini doğru-dürüst bir temelde ve özeleştiri ile açıklayacağına, „gözlemlerimiz sınırlıydı", „kimi eleştirileri gereği gibi ciddiye alıp araştırmadık" demekle yetiniyor. Sözkonusu tutuculuğun ideolojik bağnazlıktan ileri geldiği açık. Kruşçev-Brejnev revizyonistlerinin tezlerine toz kondurmama ve hatta tabu düzeyine çıkartma kaçınılmazdı. Gelinen yerde; prosovyetçilik yaptığı dönemi; „inandıkları", „sandıkları", „kanısında oldukları", „zannettikleri" vs. türünden işi biyolojik yetmezliklerle izaha kalkışmaları; hala dün yaşanılandan ciddi bir ders çıkartma derdine ve amacına sahip bulunmadıklarını apaçık ortaya koyuyor. Burkay ve benzerlerinin tarihsel olay ve gelişmeleri [süreçleri] artık ‚insani yetilerle' izaha kalkışmaları ve yeni bir rota tutturmaları garipsenecek bir gelişme değildir.

...

Bu çevreden, inceleme konumuz bağlamında görüş belirtenlerden Bayram Bozyel; Deng dergisinin 1998'de yayımlanan 47. sayısında „Kapitalizmin evrimi sosyalizmin geleceği" başlıklı yazısında, diğer şeylerin yanında şu değerlendirmede bulunuyordu:

„1921'lerden sonra ise, bu sürece paralel olarak muhalefetin her türlüsünün bastırılması gündeme geldi. Sovyetlerdeki çoğunluğun kalıntıları yok edildi, hizipler, düşünce, basın, örgütlenme özgürlüğü yasaklandı. Bu, bürokrasinin yeşermesine, proletarya diktatörlüğünün parti diktatörlüğü ve giderek bürokrasi diktatörlüğüne dönüşmesine yol açtı. (...) Lenin'in ölümüne kadar Komünist Parti içinde farklı eğilimler bir arada bulunmuş ve bunlar arasındaki mücadele demokratik bir işleyişe uygun olarak gerçekleşmiş, parti içinde hiç bir zaman fiziki bir tasfiye yaşanmamıştır. Lenin'in ölümünden sonra parti içindeki farklı eğilimlere karşı Stalin tarafından tam bir terör havası estirildi. Binlerce politik muhalif, aydın ve sanatçı yok edildi."

Marksizm-Leninizm'i içselleştirerek savunma ve buna denk düşen bir pratik içerisinde bulunma kaygısı taşımayan biri açısından, yukarıya aktardığımız saptamalarda bulunmak zor olmasa gerektir. B. Bozyel, 1921'lere kadar geriye gidip kendince bazı belirlemelerde

bulunurken; bilinen 89/91 süreci ile birlikte pek moda haline getirilen „çoğulculuk" kavramının hakkını verdiğini ve tam da sosyal demokrat çizginin beklentilerini dile getirdiğini teslim etmek lazım. İddialarına gelince; benzer görüşler savunanlara verdiğimiz yanıtlar, bu arkadaş için de geçerli. Kısaca bir-iki noktaya değinelim.

Ekim Devrimi'den 1921'e kadarki dönemi ,sorunsuz' gören ve fakat o andan itibaren proletarya diktatörlüğünün yozlaşma sürecine girdiğini savunan Bozyel'in, iddialarını kanıtlamak maksadıyla bazı konularda yaptığı kıyaslama, gerçek durumu yansıtmıyor. Örnekse, düşünce özgürlüğünün bulunmadığı savı kesinlikle doğru değildir. Eğer Bolşevik Parti'nin tarihi iyi incelenirse; düşünce-görüş ayrılıklarının hiç bir şekilde bastırılmadığı, buna ihtiyaç olmadığı görülecektir. 1950'lerin başına kadar değişik konularda (çizgiye tekabül eden, Leninizmden apaçık sapanları da dahil) pek çok farklı görüş ayrılığı ortaya çıkmış, bunlar üzerine devlet aygıtında, parti içinde ve basında alenen tartışmalar yürütülmüştür. Hatta, sosyalizmin kuruluşu süreci geliştikçe, bu tartışmalar daha çok açık ve kitlesel sürdürülebilir şartlarda yürütülmüştür. Bu görüş ayrılıklarının bir kısmının çizgi düzeyine çıktığı, hatta örgütlü bir muhalefet konumuna gelebildiği ve bütün bu gelişmelerin gizli-saklı değil, açık ve net bilindiği herkesin malumudur. Ayrıca belli tartışmaların ardında çizgi ayrılıklarının ve muhalefet örgütlenmelerinin giderildiği ve/ya da üzerinde durulmayacak kadar önemsiz hale getirildiği de olgudur. Ancak, şunun da açıkça bilinmesi gerekir ki, Leninist Parti; hiziplere, ikinci çizgiye ve bunların örgütlenmelerine sürgit bir özgürlük tanımamıştır. Bunda ise ama, yanlış olan hiç bir yan yoktur.

Lenin ile Stalin bu konuda da birlikte hareket etmiş, birbirlerini tamamlamışlardır. Lenin zamanında farklı sonra farklı şeklinde bir ayrım koymak tamamen zorlamadan ibarettir. Bu anlamda, „Parti içinde farklı eğilimler bir arada bulunmuş" vb. doğrultusunda kimi belirlemelerle Lenin ile Stalin'in Leninist Parti anlayışının farklı olduğunu öne süren ve ima eden yaklaşımın tutarlı bir tarafı yok. Ayrıca, „fiziki bir tasfiye" bağıntısında da yine öze ilişkin bir fark bulunmuyor. Stalin'e yönelik kaba „terör" iftirası ise, bilinen antiStalin hikayenin tekrarından ibaret ve ciddiye alınması bile gerekmiyor. Bir kez daha, Bozyel ve tüm benzerlerinin Bolşevik Parti'nin tarihini incelemelerini, gerçeği görmelerini [Bozyel arkadaşın, Lenin'i takip edenin Troçki ve hatta Buharin olduğu iddiasına karşın!], Bolşevizmin tarihini çarpıtmaktan vazgeçmeye çağırmaktan, ve önermekten başka yapılacak bir şey yok.

Tevgera Sosyalist a Kurdistanê (TSK)

Mayıs 1986'da KİP-Geçici Birlik Komitesi ile TKSP-Roja Welat imzalı "Birlik Deklerasyonu"nda Kürdistan devriminin *"stratejik müttefikleri, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler, ..."* (sayfa 26) tespitinin altına imza koyan bu çevre, fazla değil, 3-4 yıl sonra sarhoş Yeltsin'in düğmeye basması ile birlikte, bu kez tam tersi yönde açıklamalar yapmaya başladı. 89/91 öncesinde *"Başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist sistem"* türünden belirlemelerini "stratejik müttefik" sözleriyle süslemeyi de ihmal etmediler. Hatta Gorbaçov'un politikaları için *"Fakat yeni bir dünya savaşı kaçınılmaz değildir."* diyebildiler. Gorbaçov imzalı politikalar hakkında "Yine Tevgera Sosyalist a Kurdistanê, başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülkeleri, dünya devrimci hareketinin öncü ve itici bir gücü olarak kabul eder." (sayfa 29) methiyesi dizmeyi de unutmadılar.

İşte, Kürdistan'da; yakın zaman öncesine kadar hüküm süren proSovyetçilerden bazılarının düzeyi bu! Ve bunlar; boğazına kadar emperyalist ve bürokratik kapitalist politikaların içine batmış MrSB hakkında bu denli gerçeğe gözlerini kapayabilmekteydiler.

Konumuz itibariyla böylesi çevrelerin, Stalin hakkında ileri-geri yazdıklarını incelemeye ve tavır takınmaya da 'değer biçmek' durumunda kalıyoruz.

TSK'nın yayın organı konumundaki Heviya Gel'in farklı sayılarında, konumuzla ilgili kimi değerlendirmeleri görmek mümkün. 1994'de yayınlanan 47-48 sayısında, Botan AMEDİ imzalı "Kürdistan'da Bağımsızlık ve İttifaklar Sorunu Türkiye'de Legal Çalışma ve Demokrasi Mücadelesi" başlıklı makalede şu tespit ve tezler savunulmaktadır:

"Ne var ki 1980'lerin sonları ile 90'ların başlarında Sovyetler Birliğinde önderliğini Gorbaçov'un yaptığı Perestroika ve Glastnost politikası sonucu meydana gelen hızlı ve başdöndürücü gelişmeler; sosyalist ülkeler olarak tanımlanan Doğu Bloku'nun yıkılmasına ve bunların kapitalist kalkınma yoluna gidilmesine neden oldu. Beklenmedik bu hızlı gelişmeler ve altüst oluşlar; o dönemlere kadar detaylarıyla bilinemeyen bir çok değişik sorunların da aydınlığa çıkması sağlanmış oldu. Ortaya çıkan sonuçlardan birisi de kuşkusuz ki 70 yılı aşkın reel sosyalizm pratiği; Marksizm-Leninizmin temel ilkelerinden biri olan ulusların kendi geleceklerini kendilerinin özgür bir biçimde saptayabilme ve hayata geçirebilme ilkesinin sapmaya uğratılarak belirli ölçülerde çiğnendiği ve tam anlamıyla pratiğe geçirilemediğidir. (...) Bilindiği gibi ulusların kendi geleceklerini belirleme ilkesinden Kürtler de ilk dönemlerde yararlandılar. Lenin döneminde Laçin'de Kürdistan a Sor (Kızıl Kürdistan) Özerk Cumhuriyeti kuruldu. Ne var ki 1923'te kurulan bu özerk cumhuriyet uzun ömürlü olamadı ve Stalin döneminde 1929 yılında ortadan kaldırıldı. Kızıl Kürdistan Özerk

Cumhuriyeti'nin lağvedilmesiyle birlikte Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yaşayan Kürtler üzerinde yoğun asimilasyon ve eritme politikası uygulanarak, Kürtler adeta turancı bir uygulamayla Türkleştirilmeye çalışıldı. (...) Kürtlerin başına da sürgün olaylarının geldiğini, ancak sistemin çöküşünden sonraki dönemde öğrenebiliyoruz. Hiç kuşku yok ki Kürtlerin başına gelen bu sorunların benzerleri diğer azınlık halkların da başına gelmiştir." (sayfa 13-14)

Burada aktardıklarımız, içerik ve yöntem bakımından çok ağır hata ve yanlışlıklarla doludur. Bir bakıma 'hangi birini yanıtlayalım' da denebilir. Bazı önemli noktaları ele alacak olursak, şunları belirtebiliriz...

aa) MrSB'nin, Gorbaçov'un bilinen 'iki temel' politik çıkışı ve takip eden yıkımın ardından *"kapitalist kalkınma yoluna gidilmesine neden oldu"* belirlemesi, bu çevrenin de, benzerleri gibi bilimsel sosyalizmden bir şey anlamadığını; bürokratik kapitalist devletleri "sosyalist devletler" şeklinde nitelendirmekle, kapitalizm hakkında da hatalı bir anlayışa sahip bulunduğunu ortaya koymaktadır. Haliyle, böylelerin Stalin'i [Stalin nezdinde m-l'i!] sahiplenmeleri -öyle bir tasaları da yok zaten- düşünülemez.

bb) Modern revizyonist Kruşçev kliğinin iktidarı karşı devrimci yöntemlerle ve darbe planlarıyla ele geçirdiği ve her geçen gün bürokratik devlet çarkını sağlamlaştırdığı yıllardan itibaren adım adım sosyalizme ait ne varsa yokettiği ve takipçilerinin aynı yolu izleyerek hareket ettikleri bilinen bir gerçek. Dahası uluslararası alanda MrSB'nin kapitalist politika ve pratikleri temsil ettiği yönünde görece 'güçlü' karşı mücadele ve propagandanın bilindiği ve yansımalarına Kürdistan'da da rastlandığı gerçeği ortada iken prosovyetçi zaman diliminde bütün bu gerçekler görmezden gelindi. Üstelik Kürdistan'ı sömürge yapıda tutan sömürgeci devletlere her türden desteği veren emperyalist karakteri açıkca ortada iken; ısrarla "sosyalizm kalesi" hilesi sürdürüldü. Dolayısıyla 89/91 yıkımıyla başlayan süreci *"beklenmedik bu hızlı gelişmeler ve altüst oluşlar"* şeklinde yorumlamak; eğer ki cehalet değilse, arkadaşların bilimsel sosyalizmden zerre kadar bir şey anlamadıkları sonucu çıkar.

cc) 89/91 yıkımının ardında bazı şeylerin aydınlığa kavuştuğunu tespit etmek zorunda kalan Botan AMEDİ ve TSK çevresi;, ancak o tarihten sonra, çok daha önce bilinenleri teleffuz etme yeteneğini gösterebiliyor. Bu yetenek ama, PdSB sosyalist tarihinin çarpıtılmasına koşululuyor.

dd) KU'in "özerk cumhuriyet" statüsünde olmadığını, konuyu ele aldığımız yerde ayrıntılarıyla ortaya koyduğumuzu düşünüyoruz. TSK çevresi ve kimi yazarlarının bir dönem tercihleri olan proSovyetiklikten yüzgeri ederek, şimdilerde antiSovyetik modaya kapılmaları, ve antiStalin

ruh haliyle sosyalist tarih çarpıtıcılığında (güya Kürtler lehine!) medet umma noktasına savrulmalarında garipsenecek bir şey yok.

ee) 89/91 yıkımının tozu-dumanı içinde, 1929'dan sonra ASSC'ndeki Kürtlerin *"turancı bir uygulamayla Türkleştirilmeye çalışıldı"*ğını [Prosovyetçilik yarışının revaçta olduğu yıllarda böyle bir sözü sarfetmenin karşılığının ne olabileceğini düşünüp; nerden nereye gelindiğine karar verilebilir!] iddia edebilecek kadar saçmalayabiliyorlar. PdSB'nde Kürtlerin sürgün edildiği iddiası bağlamında gerçek duruma dair kısmen detaylı sayılabilecek bir değerlendirmeyi bu çalışma içerisinde vermeye çalıştım. Burada, "eritme politikası" bağlamında, sosyalizm koşullarında yeni tipte insanın yaratılması konusunda yazar ve TSK çevresinin gerçek anlamda bilimsel sosyalizm cahili bir konumda durduğuna vurgu yapmakla yetiniyorum.

ff) Aktardığımız yerde, kendince Kürtlerin sürgün edildiğine sağlam kanaat getiren yazar; bir çırpıda *"diğer azınlık halkların da başına gelmiştir"* kehanetinde bulunuyor. Olaylara yaklaşımda böylesi bir yöntemin savunulabilecek hiç bir yanı olamaz. Böyleleri, bir dönem kısmende olsa m-l söylemi tercih edişlerine şaşmamak mümkün değil.

Birkaç noktaya dikkat çektik; yeterli olsa gerek.

Aynı makaleden, son bir aktarma ile bitirelim:

"... özellikle Lenin'in ölümünden sonra -ki devrimden sonra Lenin'in uzun süre yaşamadığını hatırlamak gerekiyor- yönetime gelen Stalin ve ekibinin uygulamaları ve ondan sonraki süreçlerde de tamamen bir parti yönetimi ve kişi diktatörlüğü kendini egemen kılmıştır." (s. 15)

Adeta Kruşçev modern revizyonistinin SBKP 20. Parti Kongresi'ndeki tezlerini yeniden okuyor gibiyiz! MrSB'nin 89/91 yıkımının ardından, Kruşçev önderliğindeki 20. Parti Kongresi'nde estirilen antiStalin ve m-l karşıtı durumun Kürdistan'da bazı çevrelerce tekrarlanmaya başladığına tanık olduk. Tam bu esnada, diğer benzerleri gibi, yazar ve TSK çevresi de aynı teraneleri yüksek sesle dillendirmeye çalıştı. Aktardıklarımızdan da görülebileceği gibi, aslında yeni olarak söylenen bir şey yoktu; takipçisi oldukları ve övündükleri proSovyetçilik gereği, 'tekrar' asli görevleri idi. Akabinde 'sular çekilince', artık proSovyetçilikte 'para etmeyince', düne ait ne kadar Kruşçevci tez, sav ve tespit varsa isim vermeden ve üstelik ilerisine geçerek sürekli hale getirilmiş bir antiSovyet propaganda eşliğinde PdSB'ne karşı çığrından çıkmış bir çizgiye oturdular.

...

TSK çevresinin de 'ideolojik konjonktüre' paralel pozisyonunu gözden geçirdiği ve belirlediğini, "Vatan Güneşi" dergisindeki birtakım yazılar üzerinden tespit edebiliriz. Adı geçen dergide, Stalin'in kimi tespit

ve değerlendirmelerine [olumlu yönde] yer verdiklerini, özellikle 'Leninizmin Sorunları' çalışmasına başvurduklarını görüyoruz. Ancak benzerleri gibi, sadece Lenin-Stalin isimlerinin ardına sığınmakla yetindiler ki bilinen 89/91 gelişmeleri ile birlikte bundan da kurtuldular...

Aynı derginin Eylül 1992'de çıkan 8. sayısında "Laçin'de Özerk Kürt Cumhuriyeti İlan Edildi" başlıklı Felat Dılevin'in yazısında, "Özerk Cumhuriyet"in neden-nasıl kurulduğu belirtildikten sonra, şu tespite yer veriliyor:

"Ne var ki bu küçük Kürt Cumhuriyetinin ömrü uzun sürmedi. 1929 yılında Merkezi Hükümetin çıkardığı yeni bir kararı gerekçe göstermeyi fırsat bilen Azerbaycan Cumhuriyeti, Kızıl Kürdistan Cumhuriyetini ortadan kaldırdı." (sayfa 18)

Çok ilginçtir, KK meselesi sözkonusu edildiğinde Kürt milliyetçi revizyonistlerinin neredeyse hepsi şu "ömür biçme" kavramını hassasiyetle öne çıkartmayı tercih etmektedir. Koşullar, nedenler, hata ve yetersizlikler vb. gibi öze tekabül eden konularda ciddi bir şey söylemeden "ömür biçme" üzerinden bir tavrın bilimsel bir yanı ve gerçekte öğrenilecek bir tarafı yok. Ayrıca her KK sorunu gündeme geldiğinde/getirildiğinde Azerbaycan SSC için "fırsat kollayan" tarzında bir nitelemenin de önyargıdan öte aydınlatıcı bir tarafı bulunmuyor.

Adı geçen yazıda; ASSC tarafından *"Kürtleri değişik cumhuriyetlere sürgün ederek tam bir ırkçı, eritme politikası yürüttüler"* şeklinde yazıldıktan sonra "üzerlerinde yoğun bir asimilasyon politikası uygulandı" savı ileri sürülmektedir. Bu ve benzer görüş ve değerlendirmelerin 89/91'den önceki dönemde dile getirilmediği anımsanmalıdır. Üstte aktardığımız düşünceler, özellikle -Batı'da- bazı kapitalist merkezlerde düzenlenen konferanslarda ideolojik-politik ortamın antikomünizm açısından elverişli hale getirildiği bir andan itibaren dile getirilmiş ve kısa sürede çizgi düzeyine çıkartılmıştır.

Kürdistan Öncü İşçi Partisi

Bu çevre; 1970'li yılların ortalarından itibaren yaklaşık 5-6 yıl kadar en keskin ve pratik boyutu itibarıylada en radikal Brejnev modern revizyonistinin başında bulunduğu MrSB'nin savunuculuğuna [tabir-i caizse prosovyetçiliğin bekçiliğine] soyundular. 80'lerin ortalarına doğru, Gorbaçov'un bilinen politikalarıyla umutlandılarsa da, prosovyetçilik hızındaki düşme çok geçmeden yerini hüsrana bıraktı ve gözle görülür bir geri çekilme, hatta buharlaşma yaşandı. Hal böyle oluncada, o ana kadar "sosyalist sistem"in varlığı üzerine yemin billah eden herkes gibi, bu çevre de tam karşıt kulvarlara geçişi başararak sosyalizme veryansın etmeye başladı. Ve böylece "sosyalist sistem" dedikleri modern revizyonizm önderliğindeki bürokratik kapitalist devletler topluluğunun yıkımı üzerine ciddiye alınabilecek doğru dürüst bir tek değerlendirme yapma zahmetinden de kurtulmuş oldular. Ancak bu 'kurtuluş', Kruşçev'in modern revizyonizmi ve pratikte 20 yıldan fazla bir süre ısrarla ardına takıldıkları Brejnev önderliğindeki MrSB ile sınırlı tutuldu. Kruşçev-Brejnev ve ardıllarının bürokratik kapitalist-emperyalist politikalarını sorgulama zahmetine girmeyen bu çevreler; "sosyalist sistemin yıkılışının nedenleri" adı altında PdSB'e karşı küfür üzerine kurulu pespaye tahliller yapmaya -işte bu dönemde- özel bir ağırlık verdiler. Benzerleri gibi, m-l'den vazgeçtiklerini alenen itiraf edemedikleri için; Stalin'e saldırarak artık kendileri için taşınamaz hale gelen proletarya önderliğinde devrim, proletarya diktatörlüğü, sosyalizmde sınıf mücadelesi, Leninist Parti vb. m-l ilkeleri savunmadıklarını açıklayıp yüklerinden kurtuldular.

Denebilir ki, bu çevrenin antiStalin karakteri zaten ortada; yeniden ve üstelik artık "öncü işçilik" iddiasından da geriye bir şey kalmadığını göre, haklarında yazmaya değer mi? Bu soruyu kendimize yöneltmedik değil; zira inceleme konumuz Kürdistan'ın kuzeyinde komünist-sosyalist iddialıların Stalin üzerine yazdıklarını irdelemek olduğundan, kısaca da olsa, bu çevrenin konumuz bağıntısında neler düşündüğünü okura aktarmanın gerekli olduğunu düşünüyoruz. Tabi bir de bu çevrenin uzunca bir zaman Dr. Şıvan'ın savunduğu çizginin devamcıları şeklinde bilinmelerinin gerçeği yansıtmadığını ve Dr. Şıvan'da Stalin karşıtlığının kesinlikle bulunmadığını; PPKK'da ise antiStalin ve Leninizm karşıtlığının başat bir rol oynadığının bilinmesi için de kısa bir özet kaçınılmazdı... Önce, Fuat Önen'den PPKK'nın Dr. Şıvan'la ilişkisi üzerine bir özeti aktaralım:

"(...) T-KDP ismini daha sonra KİP olarak değiştiren arkadaşlar, Dr. Şıvan'ın örgütsel mirasına sahip çıktılar, hala da sahip çıkmaktalar. DDKD'lilerin Almanya'daki toplantısında bunu tekrar deklare de ettiler.

Ancak 1975'ten bu yana, Dr. Şıvan'ın teorik ve siyasi çizgisine hiç sahip çıkmadılar. Dr. Şıvan'ın teorik ve siyasi çizgisini sessiz bir şekilde unutturdular. T-KDP ile KİP'in programları birbirine uymaz; KİP'in programı T-KDP'nin programının devamı değil, ancak inkarıdır." (Aktaran: S. Ali Arik, age., sayfa 416)

Bu çerçeve, gerçeğe yakındır. İnceleme konumuzda neler savunduklarına gelince. Haziran 1983'te "(PPKK) MK'nin II. Kongreye Sunduğu Politik Raporu"nda şunları okuyoruz:

"Kongremiz, dünyada ve ülkemizde önemli gelişmelerin olduğu olağanüstü bir dönemde toplanıyor. Başını Sovyetler Birliği'nin çektiği dünya sosyalist sistemi tarafından mücadele yönü belirlenen sosyalizm, ulusal kurtuluş, demokrasi ve barış güçleri ile emperyalizm ve karşı-devrim güçleri, hayatın her alanında karşı karşıya geliyorlar." (sayfa 11)

"Afganistan'daki devrim ve İran'da monarşist-faşist şahlığın yerle bir edilmesi hem emperyalizmi, hem de bölge gericiliğini şaşkına çevirdi." (sayfa 22)

"Son yıllarda dünya komünist hareketi; özellikle Avrupa komünist partileri saflarında ortaya çıkan sorunlardan biri de güya yeni bir akım ve 'alternatif' olarak ortaya çıkan Avrupa komünizmidir. (...) Leninizmin güya Marksizm'le çeliştiğini, Leninist teori ile pratiğin birbirine uygun olmadığını ileri sürdüler. Buradan hareketle devrimci teori ile politikanın temel ilkelerinden, muzaffer sosyalist devrimlerin tarihsel deneyimlerinden yüz çevirme eğilimi gösterdiler.

Ama hayat bu tür görüşlerin bilim dışılığını, hayatın içinde çıkan sorunlara cevap verememezliğini çok açık olarak ortaya çıkardı ve onları daha şimdiden iflas ettirdi. Buna rağmen, komünist partilerin bu tür sapık akımlara karşı ideolojik mücadele görevi devam ediyor. (...) Günümüzde proletarya enternasyonalizmi herşeyden önce ve somut olarak Sovyetler Birliği'ne ve sosyalist sisteme karşı tutumda ifadesini buluyor. Anti-Sovyetizm gerçekte anti-komünizmin özgül bir biçimden başka birşey değildir." (sayfa 31)

Kürdistan'da, özelde kuzey özgülünde, bugüne kadar 'marksizm-leninizm', 'proletarya enternasyonalizmi', 'sınıf mücadelesi' gibi kavramları sıklıkla kullanmakta 'en önde' duran bu çevre, belirttiğimiz sözcükleri, son çeyrek asırda unutmayı tercih ederek, yeniden en başa, devrimci demokratlığa döndü. Katı proSovyetçi çizgide duran, ısrarla modern revizyonist Kruşçev ve ardıllarının peşine takılan bu çevrenin görüşlerini yansıtan farklı yayınlarda, örnekse Medya Güneşi dergisinde de aynı tutumlarını sürdürdüklerini görüyoruz. B. Arda'nın *"bazıları istese bile hiç bir gücün SSCB'yi kapitalizme döndüremeyeceğini vurgulamak istiyorum"* diyen ve yine *"Gorbaçov ve PB istese bile, kapitalizmi SSCB'de geri getirmeye güçlerinin yetmeyeceğine inandığım*

için" kehanetinde bulunan ve nihayetinde *"Bir kere şunun altını çizmek gerekir. S. Birliği sosyalisttir ve hep sosyalist kalacaktır"* şeklindeki tespitlerinde görüldüğü gibi, bu çevre; olan-bitenin tersine "reel sosyalizm" otomatiğine bağlı hareket ettiğini gizlemiyordu da.

B. Arda'nın satırlarında; bu çevrenin bir bakıma körü körüne ve koyu bir doğmatizm esareti altında uzunca bir zaman bürokratik kapitalist SB şakşakçılığı yaptığını belirtmemiz gerekiyor. Eleştiriye kapalı, gerçeğe ve olgulara sırtını dönen sözkonusu anlayışın umut bağladığı kaleler yıkılınca, nereye savrulduklarını ise hep birlikte gördük. Bu çevrenin konu hakkındaki değerlendirmeleri; her bakımdan bilimsel sosyalizmden ve PdSB'nin tarihsel önemdeki deneyiminden zerre kadar bir şey öğrenmediklerini ve/ya da bilinçli olarak hep modern revizyonizmin kulvarını terekmediklerine işaret ediyor. Bir biçimde ilişkilendikleri merkezlerle bağlarını koparmama kaygusuyla sorunları ele alan bu çevrenin önde gelenleri; son umutlarını tüketmemek adına Gorbaçov'un 'perestroyka' ve 'glasnost'una bile ilk başlarda büyük methiyeler düzmeyi ihmal etmediler.

Medya Güneşi dergisi, 1988'deki 1. sayısında 'Çıkarken' yazısında şu tespiti yapıyordu:

"Reel sosyalizmde canlı bir öze sahip olduğundan sürekli yenilenmeye, üretmeye, eski-yeni kısa sürede devre dışı bırakmaya yetecek derecede bir potansiyele sahiptir. (...) Glasnost ve perestroyka'ı, reel sosyalizmin kendi kendisini yenileme özelliğinin, dev sosyalist birikimin daha da somutlandığı bir süreç olarak görüyoruz..." (sayfa 2)

İnceleme konumuza dahil etmek zorunda kaldığımız Kuzey'deki bu çevre, işte böylesine ikirciksiz proSovyetçilik karakteri nedeniyle, çıkışından, daha sonra demokratlığa geçiş yaptığı ana kadarki sözümona "marksist-leninist"lik iddialı siyasal yaşamında; ortaya koyduğumuz aktarmalardan da tespit edilebileceği gibi apaçık Leninizm karşıtlığı ve özelde antiStalin ve antiPdSB bir çizgiyi temsil etmede zerre kusur etmedi. Benzer görüş ve değerlendirmeleri Medya Güneşi dergisinin farklı sayılarında da görmek mümkün. Ferhad Çeleng'in "Kürdistan'da Sosyalist Önderlik ve İlgili Bazı Değinmeler" yazısında *"Stalin döneminin hataları..."* şeklinde başlayan makaleler yayınlandı. Aynı yayında, bazı yazarların kimi düşüncelerini kanıtlamak amacıyla Stalin'i referans gösterdikleri, Stalin'den aktarmalar yaptıkları da [örnekse; Medya Güneşi dergisinin Mart 1994 sayısında "Marksist Yöntem ve Ulus Teorisi" makalesinde Stalin için şöyle denmektedir: *"Görüldüğü gibi, Stalin'in ulus teorisi, sadece kendi döneminde değil günümüz ve gelecek süreçler için de geçerli bir teoridir."* (sayfa14] gözönünde tutulmalıdır.

Ne ki, bu tür tekil durumlar, sözkonusu çevrenin antiStalin temeldeki çizgisinden geri adım attığı anlamına gelmiyor.

Bu çevrenin önde gelenlerinden Serhad Dicle, Rafet Ballı'nın röportaj sorularına, 31 Ekim 1989'de yazılı olarak verdiği yanıtlarda şu tespitlerde bulunuyordu:

"Reel sosyalist denemelere 1980'den önce de şimdiki gibi mi bakıyordunuz?

Dicle: Sosyalist ülkelerdeki deneye 1980 öncesinde daha farklı bakıyordum. Bugünkü farklı yaklaşımım, 1980'den sonra sosyalist ülkelere yaptığım geziler ve özellikle Sovyetler Birliği'nde başlayan perestroyka ve glasnost hareketlerinden sonra belirdi." (Kürt Dosyası, sayfa 322)

"Sosyalizm milli meseleyi neden çözemedi?

(...) Marksist teorinin ulusal soruna ilişkin pek çok çözümünden sapmalar oldu, hatta tersi yapıldı. Başlangıçta halklara verilen kimi haklar sonradan geri alındı vs. Bir bu yanlış pratiğin getirdiği birikmiş sorunlar var, bir de bizzat Marksizmin soruna bugüne kadar getirdiği kaba ekonomist teorik yaklaşımların yetersizliği, yanlışlığı diye bir olguyla karşılaşıyoruz. Hatta geçmiş pratiğin kimi yanlışlarının bu kaba ekonomist yaklaşımlardan doğduğunu bile söyleyebiliriz." (age., sayfa 323)

"Bazı sol gruplar Stalin'i «devrimci» bile saymıyor. Siz nasıl bir değerlendirme içindesiniz?

Dicle: Stalin'i, bugüne kadar varolagelen reel sosyalizmin en kaba ve ilkel özelliklerini, doğu toplumunun despotizmi ile yoğurarak kişiliğinde somutlaştıran biri olarak görüyorum. O reel sosyalizmin dışında ele alınamaz. Tasvip edilemez bir kişilikti ama ne tek örnek ve ne de karşı devrimci idi. Sosyalizmin hatalarını salt onun kişiliğine bağlamak, büyük bir çarpıtma ve yeni bir Stalincilik olur. O zaman Mao'yu, Kim İl Sung'u, sosyalist Avrupa'nın muhafazakar liderlerini anlamak olanaksızlaşır, bugünkü reformlar anlamsızlaşır. Bence Stalin Sovyetler'in Maosu, Mao da Çin'in Stalinidir." (age., sayfa 325)

Dicle gibiler Stalin'i eleştirmiyor, Gorbaçov'a dayanarak Stalin'e saldırıyor. Aslında, Dicle'nin m-l ile ciddi şekilde problemi var ki yer yer bunu itiraf ediyor da. Ancak konjonktürel gelişmeleri "iyi okuduğu" için, [şimdilik] Stalin ismi etrafında dolanarak antimarksistliğini izaha çalışıyor. Dolayısıyla pek çok iftira, çarpıtma, karalama yoluna başvurmak zorunda kalıyor. Çünkü Stalin gerçekliğini çarpıtarak ancak kendi savlarını inandırıcı hale getirebileceğini biliyor. Dicle ve benzerlerine bu 'aklı' ve pratik yeteneği kazandıran "reel sosyalizmin" önderleri de vakti zamanında aynı yöntemi denedikleri için; bilgi ve tecrübelerini "kardeş örgüt liderlerine" aktarmakta ve onları kendilerine benzetmekte kusur etmediler. Ne ki, Stalin gerçekliği olabildiğince farklı. Stalin'e saldıranlarda bunu biliyor aslında. Ve fakat, her yeri ve zamanı geldiğinde, bu 'farkı' göstermek gerekiyor. Stalin'in kişiliği üzerine akla zarar pek çok yalan üretenlerin [bu üretim hala sürüyor] çarpıtma ve iftiralarının temelsiz ve hepten inandırıcılıktan yoksun kaldığı, öteden beri biliniyor. Dicle gibilerin, bilinen yalanlar dizisini, özel olarakta Stalin'e dair kişisel saldırılarla da devam

ettirdiklerini gözönünde bulundurarak; Stalin'in ile birlikte 'Halk Komiseri' düzeyinde çalışma imkanı bulmuş Benediktov'un gözlemlerinden aktaralım:

"Stalin insanlara daima eşit, nazik ve saygılı davranırdı, özellikle biz genç yöneticilere. İşe zarar vermediği sürece insani zaaflara karşı sabır değilse de anlayış gösterirdi. İşlenmiş hataları gösterirken bile el altında bize kendine güven aşılardı, onun yanından her zaman kanatlanmış olarak, eksiklikleri yenmek, çalışıp yeni düzlüklere çıkmak için ikiye katlanmış bir istekle ayrılırdık." (age., sayfa 96)

R. Ballı'nm aynı kitabındaki 'tamamlayıcı' ikinci röportajında [Nisan 1991] ise, S. Dicle artık komünizm karşıtlığını daha 'rahat' dile getirebileceğinin farkında davranarak, diğer şeylerin yanısıra aşağıya alacağımız şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Sosyalist ülkelerde kitleler niçin ayağa kalktı? Kapitalizm için mi?

Dicle: *Sosyalist ülkelerde kitleler, adı sosyalizm ya da komünizm olan kahredeci diktatörlük düzenine, onun özgürce düşünme ve davranmayı ortadan kaldıran boğuculuğuna, refah ve mutluluk yerine geriliği, olanaksızlığı, deyim yerindeyse sefaleti paylaştıran varlığına karşı ayaklandılar. Kitleler bilinçli olarak kapitalizmi tercih etmedi. Ama onların yaşadıkları sosyalizm onlara öylesine illallah ettirdi ki, yılana bile sarılır oldular.*

Sosyalist ülkelerdeki gelişmeler sizin temel politikalarınızda değişiklik yarattı mı?

Dicle: *Sosyalist ülkelerdeki gelişmeler düşüncelerimde çok büyük değişikliklere neden oldu. Sosyalizme olan inancımı yitirmedim ama eski sosyalist anlayıştan eser kalmadı."* (age., sayfa 331)

"Eski sosyalist anlayıştan eser kalmadı" diyerek, bizim kendileri hakkında daha fazla bir şey yazmamıza gerek yok aslında! Stalin ve PdSB karşıtlığının Dicle'yi antikomünizm yolunda hızla nerelere savurduğu apaçık ortada. Sadece PdSB için değil, MrSB'ni de kapsayacak şekilde *"adı sosyalizm ya da komünizm olan kahredeci diktatörlük düzenine"* değerlendirmesi; onun, antikomünistlikte vardığı yeri gözler önüne seriyor. Dünün "sınıf mücadelesi", "leninist parti", "komünist" vs. söylemine sahip Dicle'nin [ve temsil ettiği çevrenin]; şimdi, geçmişte tıpkı kapitalist devletlerin yöneticilerinin söylemi ile, sosyalizm hakkında "totaliter ve acımasız" türünden kavramlar eşliğinde tavır takınması, bir bakıma Kürdistan işçi ve emekçileri açısından olumludur...

Bu çevrenin; "Öncü Parti"den, "Kürdistan Birleşik Halk Partisi"ne geçişide hiç zor olmadı. Bir dönem sonra politik arenaya "Yekbun" ismiyle çıktıklarında; 1994 Ekim'indeki 2. Kongrelerinde, şu tespitleri yapıyorlardı:

"Çöküşün çok yönlü temel nedenlerinin başında yıllardır biriken yapısal sorunlar gelmektedir. Siyasal, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanan durağanlık ve tıkanmalar giderek sistemi içten içe kemiriyordu. (...) Egemen parti için bile geçerli olması gereken hukuk devleti kuralları işlemiyordu. (...) Toplumun ezici çoğunluğunun yaşanan süreçlere aktif katılımını sağlayacak mekanizmalar sağlıklı kurulamıyordu. (...) Dış politika ve sosyalist sistemin oluşturulması konusunda da önemli hatalar yapıldı. (...) birçok yerde de ağır basan, enternasyonalizm yerine devlet çıkarları oldu. (...) Ne var ki süreç ilerledikçe

sorunların başta tahmin edilenden daha ağır olduğu ortaya çıktı." (Yekbûn 2. Kongre Kararları, sayfa 68-69)

MrSB için, üstelik 80'lerin sonlarında *"hep sosyalist kalacak"* diyen mekanik mantık sahipleri, çok geçmeden, bu kez *"yıllardır biriken yapısal sorunlar"*ı keşfettiler! Kendileri proSovyetçilik yaptıkları tüm zaman boyunca, izledikleri çizginin yanlışlığını ortaya koyanlar, tüm eksiklik ve hatalarına karşın, tam da olayın yapısal boyutuna ve ilkesel yanma özellikle vurgu yapıyorlardı. Ne var ki bu arkadaşlar ısrarla doğmatikliklerine sarılmayı ve "Sovyet düşmanlığı" propagandası ile her türlü eleştiriye kulak tıkamayı alışkanlık haline getirdiler.

Kruşçevcilerin başını çektiği ve takipçilerinin sürdürdüğü modern revizyonist çizgiyi üstünkörü bir şekilde savunan bu gelenek; PdSB'ne karşı da aynı çizginin temsilini yaptı. Ve karakteristik nitelikleri bakımından iki farklı SB olgusunu idrak etmedi. Sorunlara, marksist-leninist temelde bilimsel yaklaşma yeteneğinden yoksun bu çevre, böylece SBKP 20. Parti Kongresi ile girilen yeni yolda yapısal değişikliklerin ilk ve en önemli temellerinin atıldığını kavrama yeteneğini gösteremedi. Tüm eksikliklerine ve hatalarına rağmen, sözkonusu kongre kararlarıyla başlatılan yeni sürecin kaçınılmaz olarak SSCB'ni bürokratik devlet kapitalisti bir niteliğe dönüştüreceğini tespit eden ve o andan başlamak üzere görece sınırlı imkanlarıyla bu yönlü düşüncelerini kamuoyuna açıklayan komünist ve m-l'den etkilenmiş çevreleri "düşman" kategorisinde görme saplantısına düşen bu akım; haliyle, ancak hiç yıkılmayacağını öngördükleri sosyalist kaleleri açıktan piyasa kapitalizmini resmi politika haline getirdikten sonradır ki buna neden olanın "yıllardır" devam ettiğini söyleme başarısını gösterebildiler. Ne ki, "atı alan Üsküdar'ı" çooktaan "geçtikten sonra"dır ki, kapitalizme demir atmanın, dünün "yapısal sorunlar"ından kaynaklandığı itiraf edilebildi.

Bu cenahtakilerin, Kruşçevle başlayıp Yeltsinle biten bürokratik kapitalist sistemin; proletarya diktatörlüğü ile [kendilerini ürkütmeyecek söylemle: *sosyalizmle*], bir ilgisinin bulunmadığını idrak edebilmeleri için, tüm bu zaman diliminde, uluslararası alanda pek çok devrimci ve komünizan gücün tutum ve değerlendirmeleri değil; alenen yaşanan çürüme ve yozlaşma da değil; öyle anlaşılıyor ki, ancak Gorbaçov gibi [Bu çevrenin de, benzerleri gibi Gorbaçov'un özgün politikalarıyla "sosyalizmin" kurtulacağını hayal ettiği vb. hatırlansın!] serbest piyasa kapitalizmine 'merhaba' diyen, katı antikomünist ve Amerikan emperyalizmi hayranı sarhoş Yeltsin gibilerin icraatları gerekiyormuş...

Sonuç olarak; böylelerin, Stalin'i devrimci temelde savunmaları bir yana; Stalin'e yönelik dürüst davranma erdemini dahi yakalayamadıkları ve kesin olarak böyle bir çaba ve niyetlerinin bulunmadığı apaçık orta yerde sırıtmaktadır.

PRK-Rızgarî

PRK Merkez Yayın Organı Rızgari'nin 22-23, 24-25 ve 26. sayılarında „Marksist Öğreti, SSCB Pratiği, Yeniden Yapılanma Üzerine" adıyla yayımlanan makaleler, Ocak 1992 yılında aynı isimle ‚kitap' haline getirilerek, „PRK (Rizgarî) Basın/Yayın Merkezi" imzasıyla kamuoyuna sunuldu. Bu belgede, pekçok yanlış var ve ayrıca tavır takınılması gereken bir dizi konu bulunmasına rağmen, yalnız inceleme konumuz bağlamındakilerle yetinmek durumundayız.

Kendilerinden aktaralım:

„Şimdi şu soruyu sorarsak: Rusya'da egemen ulus şovenizmi devrimden sonra kaldırıldı mı? Ya da Milliyetçilik yok edildi mi? Biz bu sorulara, hayır demek zorundayız. Milli Mesele ile ilgili rapor da sunulmuş olsa, bu sorunlar Rusya'da çözümsüz kaldı ve günümüze kadar sarktı.." (sayfa 198)

Rizgarî'den aktardığımız yerde tam bir kafa karışıklığı var ve bu her bakımdan kendini gösteriyor. Yazdıklarına, *„sosyalist kamuoyuna önemli bir mesaj ve bakış açısı sunduğu"* yakıştırmasında bulunan bu arkadaşların, yazdıkları tam bir saçmalamadan ibaret.

1917 Ekim Devrimi'nin, „halklar hapishanesi" Rusya'da, egemen ulus durumundaki Rus şovenizmini ortadan kaldırmak için ‚ilk ve en önemli' darbeyi vurarak, ulusal baskıyı kaldırdığı; ve fakat egemen Büyük Rus şoveenizmini her bakımdan ve bir bütün yokedemediği; proletarya diktatörlüğünün tesis edildiği andan, daha sonraları, sosyalizmin inşası döneminde de etkilerinin ortaya çıktığı ve farklı şekillerde hemen her yanda varlığını hissettirdiği; bu durumun bilincinde hareket ederek egemen Büyük Rus şovenizminin kalıntılarına karşı kararlı bir mücadele yürütüldüğü; Ekim Devrimi, Lenin-Stalin'in konu bağlamındaki analizlerini okuyan ve devrimden sonraki bir kaç yıl zarfındaki gelişmeleri asgari düzeyde bilen, bu bağlamda az çok bilgi sahibi olan herkes (ama herkes), olan-biteni bilir. Rizgarî'den arkadaşların da sözkonusu yalın gerçekleri bildikleri kesin. Ancak antiStalin ruh hali ile hareket edişleri nedeniyle, objektif durumu tersyüz etmeyi ve olguları çarpıtmayı tercih ediyorlar.

İkinci „önemli" tespitlerine gelince:

„Ya da Milliyetçilik yok edildi mi?"

Lenin ve Stalin; Ekim Devrimi ile, proletarya diktatörlüğünün tesisi ve sosyalizmin inşası sürecinde Rizgarî'nin söylemiyle yazacak olursak „milliyetçilik yok edildi mi?" sorusunu; ancak çok özel hallerde, yani PdSB'ndeki ilerlemeyi tek yanlı değerlendiren, her şeyi toz pembe gösteren ve artık başarının gölgesinde her şeyin yolunda gittiği bir ülkede

milliyetçilik tehlikesinin bulunmadığını savlayan kimi parti fonksiyonerleri ve bazı yurttaşların yanlışlarıyla mücadele içerisinde ve ortamında bu soruyu kendilerine yönelttiler; bu kadar. Lenin ve Stalin'in hiç bir zaman Büyük Rus şovenizminin kalıntı ve etkilerinin ve milliyetçi etki ve kalıntıların „yokedildiği" şeklinde/yönünde bir belirlemeleri ve tutumları olmadı. Rizgarî, Lenin-Stalin ve PdSB devletinin milliyetçiliğin yok edildiğini savundukları imajını yaratarak, bu yolla aklınca kendini haklı çıkartıp, çok önemli bir bakış açısına imza attığı vehabını yaymaya gayret ediyor. Boşuna bir çaba! Kurgusu, işe yaramaz türden!

Ekim Devvrimi'ne önderlik etmiş komünistlerin önünde duran ve çözüm bekleyen en önemli, hatta belirleyici önemde ilk bir kaç temel sorundan biri ‚ulusal sorun' konusu idi ve fazla değil, daha 1923 yılına gelindiğinde, aradan geçen 6 yıllık zaman dilimi içerisinde üç ayrı kongrede bu konu ele alındı. Ki Lenin ve Stalin için „Büyük Güç Şovenizmine Karşı Mücadele" her daim öncelikli idi. Stalin, RKP(B) XII. Parti Kongresi'nde „Parti ve Devlet İnşasında Ulusal Etkenler Üzerine Rapor'unda şöyle diyordu:

„Yoldaşlar! Ekim Devrimi'nden bu yana, ulusal sorunu üçüncü kez ele alıyoruz: ilk kez VIII. Parti Kongresi'nde; ikinci kez X. Parti Kongresi'nde; ve üçüncü kez de, XII. Parti Kongresi'nde." (Stalin, Eserler, Cilt 5, sayfa 199)

Bu kongrede, Stalin, ulusal sorun bağlamında pek çok farklı noktada Leninist bakış açısının nasıl olması gerektiği; problemin çözümü, çıkan sorun ve zorluklar, özellikle Büyük Rus şovenizmi tehlikesine karşı nasıl davranılması gerektiği vb. hususlarında proleter devlet, komünist parti ve Sovyet yurttaşlarına perspektif sundu. Ulusal sorun alanında, daha sonraki süreçte ortaya çıkan olumlu tablo, hiç kuşku yok ki Stalin'in özellikle XII. Parti Konresi'ndeki çözümlemelerinin çok büyük bir payı vardır.

Rizgarî'nin, Leninizmin ulusal soruna ilişkin bakış açısından uzak duruşu, özellikle Stalin karşıtlığı nezdinde çok net olarak ortaya çıkmaktadır. Eğer, Stalin'den öğrenme, en azından objektif yaklaşma tutumu takınabilseler, boşu boşuna ‚soru-cevap' gereksizliğine düşmek zorunda kalmayacaklardı.

Kendilerinden aktardığımız yerde, sorularına *„Biz bu sorulara, hayır demek zorundayız."* yanıtını vermeleri, konuyu Leninist temelde kavradıkları; diğer bir ifade ile Ekim Devrimi ve proletarya diktatörlüğü devletinin konuya yaklaşımını ve pratiğini bilince çıkarttıkları vb. anlamına gelmiyor. „Hayır" demek zorunda kalan Rizgarî, aslında önceden kurguladığı söylemi üzerinden, ideolojik-politik öncellerinin

yaptığı gibi bu yolla Leninizm bayrağı altında ilerleyen komünistlerin ulusal sorunu çözmediğini güya kanıtlamaya ve bir de bu ‚hayır' lafzı üzerinden gönüllü ve bilinçli bir yazılım illüzyonu aracılığıyla; aklınca, bilinen yarıtroçkist ilham desteği ve bütünüyle modern revizyonist-bürokratik kapitalist SB ve peyklerinde vücut bulan sonuçtan hareketle ve eşliğinde antiStalin duruşunu tahkim etmeye çalışıyor. Hepsi bu! Eğer tersi olsa idi; yani Ekim Devrimi'nden, PdSB devleti pratiğinden, Stalin önderliğindeki sosyalizmin kuruluşu sürecinden ve özetle Leninizmin teori ve pratiğinden öğrenme amaçlı ve gerçekten de ders çıkartma samimiyetine sahip bulunmuş olsaydılar, diğer şeyler bir yana, en azından söylem bazında dikkatli bir dil kullanır ve alalade bir söylemle, adeta 1917 Büyük Sosyalist Ekin Devrimi hiç yapılmamışçasına bir kurguya savrulmaz; PdSB devletini yoksayarak, onu Çar döönemi Rusya'sı derekesinde bir seviyesizlikte öne çıkarmazlardı.

Rizgarî'nin yöntemi baştan aşağı yanlış. Lenin ve Stalin'e ait olmayan, Sovyet komünistlerinin de iddia etmediği şeyleri, onlara malederek saldırıya geçme tutumu kabul edilemez. Sosyalizm, otomatikman ulusal baskının tamamen ve tüm görüngüleri ve kalıntılarıyla bir çırpıda ortadan kalkması, yokedilmesi demek değildir. Lenin'den aktaralım:

„Ulusal baskıyı ortadan kaldırmak için bir temel şarttır – sosyalist üretim; ama bu temel üzerinde ayrıca demokratik biçimde örgütlenmiş bir devlet, demokratik bir ordu vb. de gerekir. Kapitalizmi sosyalizme dönüştürmekle proletarya, ulusal baskıyı tamamen ortadan kaldırmanın olanağını yaratır..."(Lenin, Aktaran: Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu 6. defter, İnter Yayınları, sayfa 125)

Bu bakış açısı terkedilmedi. Ne var ki, daha sonra, en açıktan da 20. Parti Kongresi ile birlikte yüzlerine geçirdikleri sahte „komünist" şalı altında modern revizyonist çizgilerini hayata geçirenlerce *„Sovyetler Birliği'nde ulusal sorunun bütünüyle çözüldü"ğü* ve *„ulusal eşitsizliklerin tümüyle ortadan kaldırıldığı"* vaaz edilmeye başlandı. Bu tür vaazlar Kruşçev-Brejnev önderliğindeki MrSB'de, 1961 Parti Programına geçirildi üstelik. [1986 Mart'ındaki 27. Parti Kongresi'nde benzer/aynı şeyler bir kez daha tekrarlandı.] Dolayısıyla, Rizgarî'nin ‚muhatabını' doğru seçmesi gerekiyor. Karakteristik nitelikleri bakımından iki farklı SBKP, iki farklı SSCB devleti vb. gerçeğini teslim ettiklerinde; ikincinin üzerinden birinciye kara çalma avantajını yitirecekleri kesin olsa da, bu dürüstlüğü göstermeleri beklenir.

Fazla değil, Stalin'den duruma ilişkin kısa bir özet aktarmak, Rizgarî'den arkadaşların donkişotvari hayal dünyasında boşuna bir

gezintiye çıktıklarını ortaya koymaya yeter. Stalin'inden aktaracaklarımız, Rizgarî'nin sözkonusu paragraftaki savlarının bir değerinin bulunmadığını fazlasıyla izaha yetiyor. Stalin'in konuya dair perspektifinin süreç içerisinde hayat bulduğu, adım adım konulan hedeflerin yakalandığı ve karşılaşılan sorunların üstesinden gelme mücadele ve kararlılığının gösterildiği ve tabi hata ve yanlışlıkların da yapıldığı, PdSB tarihine objektif bakma yeteneğini gösteren herkesçe tespit edilebilir. Ki bu inceleme kapsamında yer yer işaret ettiğimiz PdSB Sovyet Kürtlerinin özgün durumu bağlamında da görüldüğü gibi, Stalin'in Leninist perspektifi sonucunda Sovyet yurttaşı Kürtler her bakımdan özgürleşebilmişlerdir.

Konuya ilişkin, Mart 1923'te „Parti ve Devlet İnşasında Ulusal Etkenler" yazısında [RKP(B) XII. Parti Kongresi'ne Tezler, Parti MK tarafından onaylanmış ve Pravda gazetesinde de yayımlanmıştır.] Stalin şunları yazar:

„5- Ekin Devrimi, Partimizin ulusal sorundaki kararlarının pratik sonucunu çıkardı. Ekim Devrimi, ulusal baskının başlıca taşıyıcıları olan çiftlik sahipleri ile kapitalistlerin iktidarını devirerek ve proletaryayı iktidara getirerek, bir vuruşta ulusal boyunduruk zincirlerini parçaladı, halklar arasındaki eski ilişkileri altüst etti, eski ulusal düşmanlığa kesin bir darbe indirdi, halkların işbirliği için zemini düzledi...

6- Ekim Devrimi'nin sonuçları yalnızca ulusal baskının kalkması, halkların birleşmesi için bir dayanağın yaratılmasıyla tükenmez....

7- Ama ulusal sorunun doğru çözümünün anahtarını bulmak, henüz onu tamamen kesin olarak çözmek, bu çözümü somut pratikte son ayrıntılarına kadar gerçekleştirmek anlamına gelmez. Ekim Devrimi tarafından ortaya atılan ulusal programı doğru bir şekilde fiile geçirmek için, geçmiş ulusal baskı döneminden bize miras olarak kalan ve kısa bir süre içinde, bir vuruşta üstesinden gelinemeyecek engellerin üstesinden gelinmesi zorunludur.

Bu miras, ilkin, Büyük Rusların eski ayrıcalıklı durumlarının yansıması olan egemen Büyük Rus şovenizminin kalıntılarıdır. .. Bu nedenle, Büyük Rus şovenizminin kalıntılarına karşı kararlı savaşım, Partimizin ilk ivedi görevidir.

Bu miras, ikinci olarak, fiili eşitsizliktir, yani Cumhuriyetler Birliği'ndeki milliyetlerin iktisadi ve kültürel eşitsizliğidir. Ekim Devrimi ile kazanılan ulusal hak eşitliği, halkların büyük bir kazanımıdır, ama kendi başına tüm ulusal sorunu henüz çözmez. ... kısa sürede bu eşitsizliğin üstesinden gelmek, bu mirası bir-iki yıl içinde tasfiye etmek olanaksızdır. Partimizin X. Kongresi saptamıştır ki, «fiili ulusal eşitsizliğin giderilmesi, ulusal baskı ve sömürgeci köleciliğin bütün kalıntılarına karşı çetin ve direngen bir savaşım gerektiren uzun süreli bir süreçtir»... Bundan ötürü, milliyetlerin fiili eşitsizliğinin tasfiyesi savaşımı, geri halkların kültürel ve iktisadi düzeyinin yükseltilmesi savaşımı, Partimizin ikinci ivedi görevidir. ... Bu nedenle, milliyetçilik kalıntılarına ve her

şeyden önce de bu kalıntıların şovenist biçimlerine karşı savaşım, Partimizin üçüncü ivedi görevidir." (Stalin, Eserler, Cilt 5, sayfa 160, 161, 162, 163)

Rizgarî'nin adı geçen kitabında, Stalin şahsında pekçok konuda Leninizm karşıtı görüşler savunduğu, yalın ve çıplak bir şekilde görülüyor. Aynı yazıda şunlar da var:

„1922'de SSCB kuruldu.. Bu, Stalinizm'in bir zaferi olduğu gibi, aynı zamanda ezilen halkların ve ulusların uydulaştırılmaları (sömürgeleştirilmeleri) dönemini de başlatıyordu. (...)

Lenin, son günlerinde, parti içindeki hizipleşme ve bürokratlaşmayı biliyor ve çok üzülüyordu.. Bu konular için çok ciddi ve hayati uyarılarda da bulunmuştu. Bu konularla ilgili uyarıları, «Son Mektuplar» adlı kitapçıkta açık olarak görülmektedir...

Troçkistler partiyi tartışma açmaya zorladılar. Parti sonunda tartışmayı kabul etti. Son derece sert biçimde sürdürülen tartışmalar, bir süre sonra yönetimin terörüne yol açtı. Bu korkunç bir şeydi. Sosyalizm için ve dünya emekçileri için içinden çıkılmaz bir sorun yaratmıştı.. (...) Stalin mücadeleyi devam ettirdi ve «Ekim Dersleri» adlı makaleyi yayınladı. Bu makalede Troçki'ye çok kaba ve sert biçimde saldırı yapılıyordu. (...)

«Sosyal demokratlar sosyal faşisttir»ler tezi ile, aslında faşizme gerçekten iktidar yolu açılmış oldu. Bu tespit, Stalin'in işlediği en büyük günahlardan biridir. (...)

Nihayet, III. Enternasyonal'in feshedilmesiyle süreç tamamlanmış ve Komünizm millileştirilmiş'tir..

Aralarında varolan ve giderek kızışan bir cebelleşmeyle hasımlarını – muhalefeti- ortadan silen; bir dönem polit büroyu ve daha sonra kendisini örgüt yerine geçiren Stalin; tartışılmaz ve herşeye kadir «halkların babası» olmaya başlamıştı.. (...)

Lenin'den sonra hepten ipleri eline geçiren Stalin, askersel tedbirlerle baskıcı ve gittikçe sosyalizmden uzaklaşan yönetimini pekiştirdi.. Bu yönetim, belli bir süre sonra kast'laşarak, bürokratik bir içerik kazandı..

«kollektifleştirme» eylemi de yanlıştı...

Bu açıkça karşı devrimci bir hareketti. Köylülüğe verilmiş olan tüm imtiyazlar geri alınmış ve köylülük bu eylemden sonra köleleştirilmiştir...

Devrim korunmuş olacaktı. Ama, herşey parti uğruna, polit büro uğruna; bürokrasi ve militarizm aracılığı ile, daha doğrusu Stalin uğruna ortadan kaldırılmıştı..

Kimseye hayat hakkı tanınmamıştı...

Sovyet orduları istilacı ordular durumuna getirilmişti. (...)

Stalin, sosyalizm için korkulu bir rüya olmaktan alıkonulmuş, ama, birçok örgüt ya da kişi üzerindeki egemenliğinin sürmesi engellenememişti. Hala sürmekte olan bu egemenlik, Gorbaçov'la birlikte bir darbe daha yediyse de, ideolojik olarak Stalinizm silinememiştir..

Stalin'den sonra yönetime gelenler, onu ortadan kaldırmış olmakla kendilerini aklamaya uğraştılar. Ancak, beş aşağı-beş yukarı aynı ekonomik yapı

ve ilişkiler sürdürüldü. Örneğin; Stalin döneminde Moskova il sekreteri olan Kroşçov, zamanında Stalinist uygulamalara tamamıyla katılmış ve hatta uygulayıcısı olmuştu.." (agk., sayfa 202, 212-219)

Pek çoğu ciddiye alınmaz türden [ve bilinen troçkist zırvalar olmasına rağmen] çarpıtma ve karalamadan ibaret savlarından birkaçına kısaca değinelim.

aa) "Marksist öğreti" ardına gizlenerek Leninizme saldırının "yeni bir türü" ile karşı karşıya bulunduğumuz yanılgısına düşmemek gerek. Rizgarî, çok önceleri Ekim Devrimi karşıtı kulvarlarda konumlanan [savrulmuş] zamane revizyonistlerin, milliyetçilerin, menşeviklerin ve hatta Musavatçı ve Taşnakların bilinen tezlerini, şimdi bir bakıma 'yeni bir formda' sanki yeni saptamalarmış gibi göstermeye çalışıyor!

bb) Lenin'i, adeta "zavallı ve çaresiz" göstermekle, Lenin'i değil ama kendilerinin zavallılığını açıkca ortaya sergilemiş oluyorlar. Lenin'in, bütün komünist yaşamı boyunca, özelde tüm Partili ve dahası proletarya diktatörlüğü devletindeki görev süresince ve neredeyse her tarihsel momentte farklı düşünenlerle savaşım içerisinde, farklılıklarını örgütsel ve pratik hale getirerek varolanlarla mücadele ile geçirdiğini kim bilmez ki. Menşeviklerle başlayıp Kronstadt'la doruğa çıkan; Troçki ve adamlarıyla başlayıp Demokratik Merkeziyetçilikle devam eden tüm ayrışma, gruplaşma, farklı örgütsel yapılanma girişimleri, hizip faaliyetleri ve sosyalist devlet ve komünist parti karşıtı odaklar karşısında (her ne ad altında ortaya çıkarlarsa çıksınlar); Lenin'in her daim komünist çizgiyi ısrarla savunma savaşımını yürüttüğü nasıl gizlenebilir, inkar edilebilir!? Her türden revizyonizm ve oportünist akımlarla mücadele içerisinde Lenin'in ve onun en yakın çalışma arkadaşı ve öğrencisi Stalin'in çabalarıyla Bolşevizmin teorik temellerinin yaratılması ve pratikte iktidar oluşunu, Rizgarî yazarları anlamıyor, bilmiyor değil; ne ki, onlara bu çarpıcı gerçeği benimsemelerine ket vuran şey, sahip bulundukları troçkist-revizyonist ideolojik-teorik çizgidir.

cc) Lenin'in, herhangi bir gizleme gereksinimi duymaksızın, canalıcı önemdeki bu konuda, yani bürokratlaşma tehlikesine karşı başından itibaren mücadele yürüttüğü ve bu çok hassas konuda işi "Son Mektuplar"ına bırakmadığını, bizzat parti kongrelerinde bu konuya dikkat çektiğini (bilmelerine rağmen), yeniden Rizgarî'ci arkadaşlara hatırlatmak gerek. Tekrar 'unutmamaları'(!) için de, konuya dair, Lenin'in X. Parti Kongresi'ndeki konuşmasından birkaç satırı aktarıyorum:

"Şüphesiz ki bürokrasi çıbanı mevcuttur. Teşhis konmuştur ve buna karşı gerçek bir mücadele yürütülmelidir. Tabii ki, şahidi olduğumuz tartışmada bu sorun, bazı platformlarda, en azından hafife alındı. (...) Bu parti

kongresinde... bürokratizme karşı mücadelenin mutlak zorunlu bir mücadele olduğunu ve onun, küçük burjuva unsura karşı mücadele görevi gibi karmaşık olduğunu kavramak zorundayız. Devlet düzenimizde bürokratizm, öyle bir yara noktası oldu ki, parti programımız da ondan bahsediyor." (Lenin, cilt 32; Aktaran: İbrahim Okçuoğlu, sayfa 204)

dd) Stalin, bu konuda da Lenin'in iyi bir öğrencisi olmaya çalıştı. Bürokratizme karşı savaşımı sürdürdü. Rizgarî'ci yazarlarda böyle olduğunu bilir, ve fakat bilinçli olarak çarpıtmayı yeğledikleri için, kendilerine değilse de, Kürdistan işçi ve emekçilerinin gerçeğe dair bilgi sahibi olmaları amacıyla Stalin'in konu bağıntısındaki bakış açısını aşağıya özet halinde alıyorum:

"Bürokratizme karşı mücadelenin sorunu: ... Tehlikeli olanlar, sadece ve esasen kurumlarımızda takılıp kalmış olan eski bürokratlar değildir. Bilakis ve özellikle de yeni bürokratlardır, Sovyet bürokratlarıdır. Bunların arasında 'komünist' bürokratlar hiç de az rol oynamıyorlar. Burada fetiş gibi inandıkları emirleri ve kararnameleri köylülüğün ve işçi sınıfının milyonlarca kitlesinin bağımsız hareketi ve inisiyatifi yerine koymaya çalışan 'komünistleri' düşünüyorum." (Stalin, cilt 12, sayfa 287)

"Bürokratın en tehlikeli tipi, komünist bürokrattır." saptaması ile komünistlerin ve Sovyet yurttaşların dikkatini bu noktaya çeken Stalin'in sosyalizmin kuruluşu sürecinde her cephedeki savaşımını bilinçli olarak çarpıtan ya da troçkist etkilerden ötürü karşı olan Rizgarî'cilerin Stalin gerçeğine bu noktada da objektif yaklaşmalarını beklemiyoruz.

ee) Troçkistlerin, Parti ve sosyalist devlet karşısında nasıl konumlandıkları ve neler yaptıkları vs. üzerine burada ayrıntılı ele alma lüksümüz yok. Anlaşılan o ki Rizgarî yazarları Troçki ve Troçkistleri masum göstermek istiyor. Bolşevikler, Lenin'in ölümünün ardından 1927'e kadar geçen zaman dilimi içerisinde ve Troçki'nin Parti'den atılmasından sonra ardıllarına karşı fazlasıyla, yer yer Leninist demokratik merkeziyetçilik ilkesini zorlar ölçüde komünist bir sabır ve buna denk düşen bir pratik yaklaşım gösterdi. Troçkistlere karşı mücadelele, farklı kesit ve koşulların özgünlüğü çerçevesinde ele alınmak zorundadır. Bu özel ayrıma gidilmediği vakit; parti içindeki farklı görüşlere sahip ve parti içi tartışmanın sürdüğü dönem ile, parti içindeki görüş farklılıklarının ayrı bir çizgiye ve bu çizgi etrafında örgütlenmeye ve ayrı bir grup disiplini ile harekete dönüştüğü dönem mutlak surette birbirinden ayrılması gerekir. İlkinde tartışma geçerli iken, ikinci durumda artık tartışma bitmiş ve ikinci çizginin parti dışına çıkarılması zamanı gelmiştir. Parti'den atılanların, geri kalan ardılları ile ortak hareketi halinde ise, bu durum doğrudan içeride ve dışarıda muhalefetin iktidara karşı savaşımından başka anlama gelmez. Ve bu noktadan

itibaren tedbirlerin alınması kaçınılmazdır. Troçkistlere karşı bu süreç işledi. Ve Troçkistlerin proletarya diktatörlüğüne karşı mücadele yolunu seçtiği andan itibaren artık savaşımın en sert biçimlerine başvurmak kaçınılmaz hale geldi. Rizgarî yazarları süreci çarpıtıyor, tersinden kurgu ile izaha kalkışıyorlar. Troçkistlerin PdSB'ni yıkmak için her yolu mübah gördüğü ve bunu açık açık ilan ettikleri koşullarda hala antiStalin koşullanmışlıkla hareket edip "yönetim terörü"nden, hatta kişi olarak Troçki'ye "kaba ve sert" davranıldığından bahsetmek, açıkçası Troçkist karşıdevrimi aklama çabasından başka bir anlama gelmiyor.

ff) Stalin'e yönelik bir dizi mesnetsiz ve bütünüyle karalamadan ibaret savlarına yanıt vermeye, örnekse "kendisini örgüt yerine geçiren" türünden zorlamalara cevap vermeye değmez. Çünkü Rizgarî yazarları Stalin gerçeğini bilinçli olarak çarpıtmayı tercih etmiş durumdalar...

gg) Proletarya diktatörlüğü sözkonusu olduğunda tüm revizyonistlerin 'aynı telden çalmaları'na örnek vermek için uzağa gitmeye gerek yok; Rizgarî'nin PdSB'nde Kulaklara karşı sınıf mücadelesi üzerine ileri sürdüğü sav, çıkardığı sonuç her şeyi izaha yetiyor: *"Bu açıkça karşı devrimci bir hareketti."* Karşı devrimcilere karşı devrimci sınıf savaşımının 'karşı devrimci' gösterilmesi, bu sonuca varılabilmesi için tek kelime ile sınıf mücadelesi cahili olmak gerek. Rizgarî yazarı, zaten verdiği inek-öküz/keçi-koyun ve at-domuz bilançosu ile cahilliğini kanıtlıyor. Bu çevre; Buharin'in tezleri ile Troçki'nin zırvalarına sahip çıkıyor. Ancak bu ikilinin söylemini yeterli görmemiş olacaklar ki doğrudan burjuvazinin ağzıyla konuşmayı tercih ediyorlar.

"Stalin'le sorunu olanın Lenin'le sorunu var" bağıntısında Rizgarî'nin tavrı başat örnektir. Zira tek başına proletarya diktatörlüğüne ilişkin tutumlarından hareketle bunu tespit edebiliriz ki okur; Stalin'in konuyla ilgili Lenin'inden aldığı şu *"Proletarya diktatörlüğü -diyor Lenin-, eski toplumun güçlerine ve geleneklerine karşı, kanlı ve kansız, şiddete başvuran, barışçı, askeri, iktisadi, eğitici ve idari, inatçı bir savaştır."* (Leninizmin Sorunları, sayfa 160) saptamasına dayanarak, bu çevrenin Leninizm'le sorununun ötesinde, açıkça m-l ile sorununun bulunduğunu, tartışmasız orta yerde durduğunu görecektir.

hh) Daha önceleri Troçkistlerin ortaya attığı ve fakat kendileri dışında kimsenin inanmadığı; iddialarının pratikte de çok açık ve net bir şekilde iflas ettiğinin görüldüğü; sosyalist anavatanı faşizm ve emperyalizm saldırılarından korumakla kalmayıp insanlığı da sözkonusu tehlikeden kurtardığı tartışılmaz bir gerçeklik haline gelmiş Stalin'in II. Dünya Savaşı esnasındaki başarılarına dair hala bilinen Troçkist tezleri [hikayeleri] ciddiye almanın bir anlamı yok. Sadece şunu hatırlatmak

gerekir ki, bu çevre; Troçkist savsataları tekrarlamakla yetinmiyor, sözkonusu tutumuyla Gorbaçov'un tezlerine de sahip çıkıyor.

ıı) Temelden farklı iki ayrı teorik-ideolojik-politik çizginin ve birbirine benzemeyen değişik iki ekonominin ve bunların pratik yansıması apaçık ortada iken; bu özsel farkı "beş aşağı-beş yukarı aynı" ilkel mantık oyunu ve Kruşçev revizyonistinin bir zamanlar Moskova İl Sekreterliği ile açıklamaya çalışmak, Rizgarî'nin sosyalizmden, sosyalizmin teori ve pratiğinden zerre kadar bir şey anlamadığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

Kısaca bir kaç noktada ele almaya çalıştığımız kitaba damgasını vuran ideolojik içerik şudur: Stalin nezdinde açık ve saldırgan, Lenin'e ise utangaçca yöneltiği 'eleştiri' ve öne sürdüğü önerme ve çıkardığı sonuçlarla ikircikiz bir şekilde Leninizm karşıtı bir çizgiyi savunmaktadır. Dolayısıyla her türden revizyonizmin ve özellikle de troçkistlerin tezlerine sarılmaları hiçte anormal değil...

...

Yukarıda, Rizgari'nin adı geçen belgesinde yazılanlar üzerine ancak bir kaç noktada tavır takındık. Aşağıda ele alacağımız bir diğer belgedeki kimi noktalara ilişkin olarak yazacaklarımızla, bu çevrenin konuya dair görüşleri hakkında söylenmesi gerekeni böylece tamamlamış olacağız.

Kasım 1991'de çıkardıkları „Siyasi Program" başlıklı broşürde, konumuzla ilintili kimi değerlendirmelere de yer verilmektedir. Broşür, ‚Siyasi Program'ın „(değişikliklerle yeni basım)" ibaresi ile yayınlandığına dikkat çekilmiş. ‚Kapitalist dünya ve sosyalist siyasal mücadelenin durumu' başlığı altında, diğer şeylerin yanında şu satırları da okuyoruz:

"Emperyalist sistemin, ekonomik-siyasal ve askeri kuşatmasına rağmen SSCB'deki sosyalist inşa, büyük toplumsal ilerleme ve gelişmeler elde etti. Fakat, o günkü koşullarda içe dönen devrim, dünya proleter hareketleriyle bağlarını kopardı. Giderek, partinin devlet haline dönüştüğü bir bürokratik modele, toplumsal artı-değerin devlet bürokrasisi tarafından denetlendiği, merkezi-planlama ile özdeşleştirilen bir sosyalizm anlayışı haline gelerek yozlaştı. Buna rağmen, BİLİMSEL SOSYALİZM'in öncülüğü, Çin'de, Küba'da, Vietnam'da ulusal kurtuluşu toplumsal kurtuluş mücadelesiyle birleştirebildi. Dünyanın her yanında bu ideolojik önderlik radikal mücadelelerle pek çok kazanım elde etmeye devam etti.

Sosyalist inşa deneylerinin, bürokratik yozlaşmaya uğrayarak tıkanmasının ilk sonucu Proleter Enternasyonal anlayışının yok edilmesi olmuştur. Bu revizyonist iktidarlar, parti-devlet çıkarlarını, temel resmi siyasetlerini, işçi sınıfı partilerine tek ve vazgeçilmez çizgi olarak dayattılar..."
(sayfa 9)

Aktardığımız yerde, sosyalist inşanın başarılarına dikkat çekilirken, hiç bir ayrıma gidilmeden adeta bütün bir Sovyetler Birliği tarihinden bahsediliyor. Sosyalist inşanın katettiği gelişmelerin ama hangi önderlik ve nasıl bir devlet yapısıyla, nereye kadar sürdürüldüğüne dair ise hiç bir belirleme yok. Ardından adı geçen ülkelerde bilimsel sosyalizmin öncülüğündeki başarılardan bahsediliyor. Bir çırpıda Lenin-Stalin ve yoldaşlarının proletarya diktatörlüğü devleti SSCB ile, modern revizyonist Kruşçev-Suslov çetesinin önderliğindeki bürokratik devlet kapitalisti SSCB aynı nitelikte gösteriliyor. Dahası, ilerici-devrimci bir karakter taşıyan Çin, Küba ve Vietnam devrimlerinin bilimsel sosyalizm öncülüğünde sonuca gittikleri saptaması yapılarak, bir kez daha bilimsel sosyalizmden anladıkları şeyin, hiç bir şekilde MELS tarafından temelleri atılan ve geliştirilen bilimsel teori ile bir bağının bulunmadığı açık seçik ortaya çıkıyor. „İçe dönen devrim" şeklindeki eksantrik tanımlamada da hangi SSCB'nin kastedildiği „anlaşılmasa da", bu çevrenin, diğer bazı değerlendirmelerinde sözkonusu belirleme ile neyi amaçladığı aslında apaçık biliniyor.

Rızgarî çevresinin yukarıya aldığımız değerlendirmesi bile tek başına, Ekim Devrimi'nin yarattığı eseri vareden ve sürdüren Lenin-Stalin ve yoldaşlarının marksist-leninist SBKP(B)'sine ve sosyalizmin ülkesi PdSB'ne sahip çıkmadıklarını alenen orta yere sergilemektedir. Ayrıca belirtmek bile gereksiz ki, bütünüyle farklı iki ayrı karakterdeki devleti aynı nitelikte süreklilik sağlayan bir tek devlet gibi göstermekte (ve lanse etmek) bariz bir şekilde sosyalist tarih çarpıtıcılığıdır. Her ne kadar bu çevrenin öteden beri Leninizmi savunma gibi bir sorunu bulunmuyor idiyse de; inceleme konumuz bağlamında, kısaca da olsa m-l nasıl savunmadıklarını, Lenin-Stalin karşıtlığında savruldukları yeri ve ayrıca troçkist özenti ile nerede konumlandıklarını vs. özetle irdelemeye çalışıyoruz.

Mayıs 1992'de, Merkez Yayın Organı Rızgarî'nin 28. sayısında konuyla ilgili bir değerlendirmelerinde yukarıda işaret ettiğimiz aynı eklektik tutum ve farklı karakterdeki Sovyetler Birliği'ni aynılaştırma tavrı ve sosyalist tarih çarpıtıcılığı sürüyor. Aşağıya alacağımız şu satırlarda, ideolojik-teorik tercihlerinde kimlerden ilham aldıklarını besbelli ortaya koyuyor:

„Doğu Bloku'nun çözülmesinin ardından «Enternasyonalist yöntemle çözüldüğü» yolundaki Sovyet propagandasının aksine ulusal bağımsızlık sorunlarını yeniden dünyanın gündemine getirdi. II. Paylaşım Savaşı'nda SSCB tarafından ilhak edilmiş olan Baltık Cumhuriyetleri'nden başlamak üzere, zorla sovyetize edilmiş Kafkasya ve Orta-Asya Cumhuriyetleri'ne kadar bütün Sovyet Cumhuriyetleri, birer birer bağımsızlık yolunu seçtiler. Bu aynı zamanda, eski

SSCB içinde çözülmek bir yana, karmaşıklaştırılan ve dondurulan ulusal çatışmaların da, yüzyıl önce ve kaldıkları yerden yeniden alevlenmesi anlamına geliyordu.. Azerbaycan'la, Ermenistan, Gürcistan'la Osetya, Kırgızistan'la Özbekistan arasındaki kanlı boğuşmalar sadece birer örnek.." (sayfa 97)

Kendilerinden aktardığımız bu satırların ‚neresi doğru ki' demekten insan kendini alıkoyamıyor! Yazdıklarının, çok açık ve doğrudan Ekim Devriminin açtığı yoldan gidilerek sosyalizmin inşasının katettiği muazzam hedefleri yoksayan ve proletarya diktatörlüğü dönemi Sovyetler Birliği'ne yönelik bir karalama faaliyetinden farksız olduğu gün gibi ortada. Tercih edilen dilin, tam da 90'lı yıllarda burjuvazinin tekrar ön plana çıkardığı argümanlardan ibaret kalışı da dahil, ileri sürülen tezlerin tarihsel gerçekliklerle uyuşmadığı tartışma götürmez. Tarihe, sonuçlardan hareketle önyargılarını haklı çıkarma kaygusuyla bakanların yöntemini benimseyen Rızgarî çevresinin; adeta ısrarla PdSB ile MrSB arasındaki nitelik ayrımını hiçe sayıp, sonucu bir tek SB'ne fatura eden keyfi tavrı; amacı sosyalizm-komünizm için mücadele etmek isteyenler açısından kabuledilemez.

Lenin-Stalin ve yoldaşlarının, PdSB devletinin ve Sovyet yurttaşlarının hep birlikte sürdürdükleri mücadelenin yarattığı sosyalizmin değerlerine karşı „eleştiri" adı altında ve hatta „ders çıkartma" edasında hareket eden yazar; aynı makale içerisinde şunları da yazma ihtiyacı duyuyor:

„1917 Ekim Devrimi sonrasında yayınlanan 13 Nolu Decret, Halklar Hapishanesi olan Rusya İmparatorluğu'nun kapılarının açılması, sömürge ulusların kurtuluş ilanıydı. 13 Nolu Decret'in ilanıyla birlikte EKİM DEVRİMİ, ulusal kurtuluş mücadelelerinde bir kuyruklu yıldız oldu. Bugün yeniden „bağımsızlaşan" eski Sovyetik Cumhuriyetlerin (Letonya, Litvanya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Kazakistan, Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan ve Türkistan ve daha sonra Türkmenistan, Kırgızistan ve Özbekistan) bağımsızlık ilanları ve kendi kaderlerini tayin hakkını kullanmaları bu tarihe rastlamaktadır. ***İç savaşın bitiminde Çarlık bürokrasisiyle SBKP kadrolarının yönetim aygıtı olarak uzlaşmaya başladığı süreçte****, bağımsız devletlerin bir kısmı zorla Sovyetize edilmeye başlandılar. Bir kısmı da, düpe düz işgal edildi. Proletarya devrimi içe döndü. „Tek ülkede sosyalizm" şiarı, aynı zamanda uluslararası sosyalist hareketin „ulusal bir komünizme" hizmet etme çağrısının da yerine geçti. Böylece, „Sovyetize etme", Çarlık topraklarının geri kazanımı; enternasyonalizm de, Sovyet Bürokrasisi'nin uluslararası diplomasi söylemi haline getirdi.. Bütün uluslararası sosyalist harekete bir tek görev biçildi: „Sosyalist Anavatanın" yani, Sovyet Bürokratik İktidarı'nın çıkarlarının korunması."(*sayfa 103-104)

Bugüne kadar, benzer iddia ve savları sermayenin tüm imkanlarını hizmetlerine sunduğu burjuva ideologlar pek çok kez

tekrarladı. Besbelli ki burjuva ideologların yürüttüğü kampanya Kürtler arasında da etkilerini göstermiş/gösteriyor. Rizgarî yazarlarından aktardıklarımızı, hiç kuşkusuz Marksizm-Leninizm-PdSB-Lenin-Stalin karşıtı herkes imzalamakta sakınca görmüyor.

Eğer Ekim Devrimi'nin etki ve sonuçları, Lenin-Stalin'in hata ve eksiklikleri, SSCB'nin yanlışları ve yetmezlikleri çerçevesinde ELEŞTİREL davranmayı tercih etmiş olsalardı, kesin bir açıklıkla belirtelim ki eleştirilerine değer biçerdik. Ne var ki, arkadaşlar eleştirmiyor; saldırıyor, iftira atıyor, karalıyor, demagoji yapıyor ve dahası düşmanlık çizgisinde hareket ediyor. Buna rağmen ama, yazdıklarında doğruluk payı var mı ihtiyatı ile yaklaşmayı önemsiyoruz.

Yukarıda Rizgarî'den aktardıklarımız üzerine kısaca bir kaç noktaya daha dikkat çekmek yeterli olsa gerek.

aa) „Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi", 2 Kasım 1917'de, yani Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nden hemen sonraki günlerde; „Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Lenin/Milliyetler Sorunları Halk Komiseri Stalin" imzalarıyla yayınlandı. Leninizme, kişi olarakta Stalin'in komünist eserine 'allerji duyma' ölçüsünde bir tahammülsüzlük göstererek; bu bariz olguyu „13 Nolu Decret" şeklinde *muammaya* çevirmeye gerek yok.

bb) Belirtilen ‚cumhuriyetlerin' bağımsızlıklarını kazanmaları, „bu tarihe rastladığı" tespiti, kesin bir şekilde tarihsel olay ve olgular tarafından yalanlanmaktadır.

cc) İç savaş, 1921'de esas olarak bitmiştir. 1922 Aralık ayının sonunda SSCB kurulmuştur. Katılan ve dışarda bulunan cumhuriyetlerin dağılımı bellidir.

dd) Çarlık bürokrasisine ihtiyaç duyulduğu doğru, ama bu ihtiyaç 1921'de, iç savaşın baş müşebbisleri durumundaki Çar artıklarının yenilgiye uğratılması anıyla değil, Ekim Devrimi'nin zaferinin hemen ardında mümkün olmuştur. 1921'den sonra ise, proletarya diktatörlüğü şartlarında ülkenin yeniden yapılanması, sosyalizmin inşası sürecinde ve özellikle de yeni ekonomik politika döneminde geçici bir süre için duyulan ihtiyaçtan ibarettir.

ee) İktidarın gerçek anlamda proletarya diktatörlüğü karakterine sahip bulunduğu ve giderek perçinlendiği gerçeğini "Çarlık bürokrasisiyle SBKP kadrolarının yönetim aygıtı olarak uzlaşmaya başladığı..." şeklinde nitelendirmek, ve üstelik bunu Ekim Devrimi'ni "kuyruklu yıldız"a benzetme sahte savunusu ile yapmak ise, Ekim Devrimi'ne, onun izinde ilerleyen proletarya diktatörlüğü SSCB'ne ve SBKP(B)'nin

Leninist önderliğine karşı kara propaganda ve burjuvazinin bile tenezzül edemeyeceği bir iftiradan ibaret kaldığı çoktan bilinen bir şeydir.

ff) Şu ana kadar "zorla Sovyetize edilen cumhuriyet" iddiası, hep "bazıları da işgal edildi" son takısıyla biterdi; Rizgarî'deki yazıda da aynı sıra takip edilmiş! Ekim Devrimi etkilerini gösterip, en yakın çevresinde yeni devrimlere yolaçarken ve özellikle Çar egemenliği altındaki sömürge ve bağımlı ülkelerin artık özgür şartlarda tercihlerini ve de geleceklerini Ekim'in yolunda ilerlemeye odaklamalarına ve evet bu yönelime sahip ülkelerde Sovyetlerin benimsenmesine "zorla Sovyetize" ve "işgal edildi" yaftası yapıştırmak; ancak Ekim Devrimi'nin sonuç ve etkilerinden, Leninizmden hiç bir şey anlamamışların ya da m-l'e düşmanlıkta gözleri kararmış revizyonistlerin işi olabilir.

gg) Bir kez karalama ve tarihi kendi önyargılarına göre yazma illetine saplamldığında, ondan kurtulmanın hayli zor olduğu bilinen bir şey. Rızgarî çevresi tam da bu eksende hareketle Ekim Devrimi anı dışında, belki de bir kaç gün hariç (ki o da devrim günleri!), "proleter" karakterin berhava edildiği kanaatinde. Rızgari'deki ideolojik-teorik tercih ve güçlü troçkist eğilimler, onu katılaşmış Bolşevizm karşıtlığına, Ekim Devrimi'nin izindeki Leninist önderliğe düşmanlık çizgisine kadar götürebilmiş.

hh) İlgili makalede "Proletarya devrimi içe döndü" tespiti; kötü ünlü troçkist sayıklamasının Kürt versiyonundan başka bir şey değil. Her şey bir yana; onlarca bağımsız sovyet cumhuriyeti, onlarca özerk cumhuriyet, onlarca özerk bölge ve onlarca ulusal bölgenin varlığını ne ile açıklamak gerek? Toplam 2000 kişilik nüfusu bulunan Nenzler'in 1931 yılında Yamalo-Nenz Ulusal Bölgesi'ne ne demek lazım? Ekim'in yolunda ilerleyen SSCB'nin de etkisiyle Arnavutluk, Bulgaristan, Çin gibi halk demokrasilerinin kurulması nasıl görmezden gelinebilir? Ekim Devrimi'nin dünya çapındaki etkilerini ve PdSB sosyalist devletinin uluslararası proletarya ve ezilen halkların kurtuluşu davasına muazzam katkılarını görmemek ya da çarpıtmak vs. için -herhalde- uzun süreli troçkizmin yandaşı olmak gerekiyor...

ıı) Sosyalist iddiasındaki her türden revizyonistin Ekim Devrimi günleri hariç, Sovyet iktidarına yönelik "Çarlık topraklarının geri kazanımı" iftirasını attığını herkes bilir. Bu paslı silah, 89/91 yıkımının ardında bazı Kürt sosyalisti revizyonist tarafından da yeniden parlatılmaya başlandı. Rızgarî'den aktardığımız pasajda da bunu görmek mümkün ki bunlardaki PdSB karşıtlığı ve antiStalin ruh hali, her bakımdan görülebilir durumdadır...

...

Daha önceleri, Rızgarî çevresinin 'varedenleri' arasında bilinen, ve fakat sonraları farklı nedenlerle 'ayrı düşen', ama temel teorik-ideolojik-politik konularda esasta önceki görüşleri savunmaya devam edenlerden H. Yaşar ile R. Maraşlı'nın konumuz bağlamındaki değerlendirmelerinden kısa bir özeti [özel bir değerlendirme yapmayışımızın bir tek nedeni var; Rizgarî için yazdıklarımız, bu arkadaşlar için de geçerli] aşağıda aktarıyorum.

Hatice Yaşar

„Kürt komünistiyim" iddiasıyla Rafet Ballı'ya verdiği ayrıntılı röportajda pek çok konuda görüşlerini açıklayan H. Yaşar'ın konumuzla ilgili bir kaç noktadaki değerlendirmelerine bakıldığında, nasıl bir „komünist" olduğunu tespit etmek zor olmasa gerek! Arkadaş öyle bir komünist ki Leninizmi reddettiğini gizlemiyor. Leninist Parti anlayışına karşı; Leninist ulusal sorun perspektifini şiddetle reddediyor; Lenin-Stalin dönemi Sovyetler Birliğini sosyalist görmüyor, dahası „totaliter yöntemlerle" hareket ettiklerini öne sürüyor vs.

Bir dönem "Ala Rizgari Birlik Platformu" adına konuşan H. Yaşar; Ekim 1989'da Rafet Ballı'yla röportajında şöyle diyor:

*"**Sovyetler Birliği'nin geçmişte tutumu nasıldı?***

Yaşar: Kürtlere hakim devletler Sovyetlere dostluk gösterdiği zaman, Kürt meselesini görmezlikten geldiler. Hakim devletler Sovyetlere düşman tutum alınca, onlar Kürtlere hafifçe yaklaştılar. Sovyetlerin geçmiş politikalarının özeti budur.

Yani, Sovyetlerin politikasına sosyalist ideoloji değil, devlet çıkarı mı yön verdi?

Yaşar: Ben Sovyetlerin Kürt meselesindeki politikasını Türkiye'de iken de eleştiriyordum. Bırakalım dışarıyı, Sovyetlerin kendi içindeki halklara tavrı bile sosyalistçe değildi.

Yani Sovyetler emperyalist mi?

Yaşar: Emperyalist demiyorum ama sosyalist de değil. Sovyetlerde bir egemen zümre var. Kanaatimce bu tür kavramlarla açıklanmayacak özgün bir olaydır Sovyetler Birliği..." (Rafet Ballı, age., sayfa 93)

„Türk sol örgütleri Kürt meselesine teoride Leninist açıdan yaklaştılar hep. Türk solunun bu konudaki referansları hep Lenin ve Stalin'dendir. Stalin'in çözümünün de çıkar yol olmadığı 70 yıl sonra görüldü." (agy, sayfa 95)

„Ben sözkonusu ülkeleri sosyalist ya da kapitalist olarak görmüyorum. Bana göre «sosyalist» denen ülkeler, totaliter yöntemlerle üretici güçleri geliştirmeye çalışmış denemelerdir." (agy, sayfa 97)

„Hakim olan sosyalizm anlayışında milli meseleye bakış ise; egemen ulusun egemenliğinin en geniş «ülke» sınırları içinde devam ettirilmesi demek olan, Kautsky'de ilk ifadesini bulan, Lenin'de politik tez

olarak şekil bulan ve Stalin'de ise işgalci politikaya dönüşen ikameci siyasettir." (agy., sayfa 105)

Recep Maraşlı

„Siyasi Savunma" adlı kitabındaki değerlendirmelerinde konu hakkında şunları(da) yazıyor:

"Bu grupların çoğu Stalin'i baş tacı etmektedirler. Halbuki, Sovyetler Birliğinde, ölümünden sonra 1960'lı yıllarda SBKP-Stalin'i «Hain» ilan etmiş, heykelleri, büstleri kaldırılarak, son olarak ismi kitaplardan, marşlardan çıkarılmıştır.

„Marksizm-Leninizm düşüncesi, Lenin'in ölümünden sonra bir çok eklentiler yapılmasına rağmen doğal bir devamı halinde geliştirilememiştir. Marksizm-Leninizm'in epigonları tahrifatçı (müritleri) türemiştir.

Bizim görüşümüze göre, Lenin'in ölümünden sonraki süreçte yanılgılara düşmemek ve bilimsel sosyalizm doğrultusundan ayrılmamak çok büyük bir titizliği ve ciddiyeti gerektirmektedir. En az, Marks-Engels-Lenin'deki bilimsel ciddiyeti gerektirmektedir. Bu açıdan bakınca, Marks-Engels-Lenin'in düşünce sistematiğinde yanlış olan ve eleştirilecek ya da yadsınacak bir aksaklık söz konusu değildir. Fakat, Lenin sonrası teorisyenlerini ya da siyasal önderlerin pratikleri ciddiyetle eleştirilmeyi beklemektedir. Bu noktadan bakınca: Troçki, Stalin, Dimitrov, Mao Zedung ve diğer pek çok devrimci önder ve teorisyenin; hem görüşleri ve hem de pratikleri bizim için değerli birer hazine olmuşlardır." (s. 152-154)

„Çatışmanın özü Troçki ile Stalin arasındadır. Sorun, «Sosyalizm'in inşası sorunları»dır. Bu konu ise, her iki önderin de söyledikleri ve pratikleri ile bugün ortadadır. (...)

Biz, II. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde, SBKP'nin önderliğini yürüten Stalin'in devrimci pratiğine de aynı kıskançlıkla, aynı eleştirici bakışla yaklaşmaktayız. Nitekim, bu yüzdendir ki, bazı Troçki yanlısı gruplar da bizi eleştirmektedirler. Stalin'i eleştirilmez bir tabu olarak gören grupların ise, sanırız, Lenin'in Stalin'i sert bir dille eleştirdiğini -Gürcistan sorunu ile ilgili olarak- , onun, bu sorunun çözümündeki yöntemlerini «zorbalık» ve «Kaba Rus Şovenizmi» olarak nitelendirdiğini görmezden geldikleri açıktır. Hatta, Lenin'in, ölmeden önce parti merkez komitesine gönderdiği mektupta da Stalin'i eleştirmekte; partinin geleceğinin Stalin-Troçki çelişmesi nedeniyle sarsıntıya girebileceğini belirtmektedir. Ayrıca, Stalin ve Troçki'nin zaaflarına işaret ederek partiye, uzlaşma ve çözümleme önerileri sunduğunu da biliyoruz." (age., sayfa 157)

„Yalnız Ermenistan için değil, Azerbaycan ve Gürcistan'ın Sovyetize edilmesi ve daha sonra da Sovyetler Birliğine katılmaları zorlamalarla gerçekleşti." (1915 Soykırımı, sayfa 363)

Hevdem / Bayram Ayaz

Burjuva liberal görüşleriyle Kürdistan'm Kuzey parçasında varolmaya çalışan ve geleneksel parçacı ulusalcılığın temsilini yapmaya yönelik yayın çizgisine sahip Hevdem dergisinin ilk sayısında Bayram Ayaz'ın şu tespitini görüyoruz:

"Yaklaşık bir asır, dünyadaki düşünsel ve politik gelişmelerde ağırlıklarını hissettiren Marksist düşünür ve siyasetçiler, bu konuyla ilgili zengin tartışmalar yürütmüşler. 1917 Ekim Devrimi'nden sonra da, ulusal soruna ilişkin önerilerini çok uluslu bir devlet olan Sovyetler Birliği'nde yaşama geçirmeye çaba göstermişler." (Sayı 1, sayfa 11)

Ulusların kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde ifade edilen yukarıdaki görüşlerin, 'masumiyet' perdesiyle örtülmesi sonucu, 'akla yatkın' gözüktüğü söylenebilir. Ve fakat, *"Ekim Devrimi'nden sonra da"* belirlemesinin yapıldığı dikkate alındığında, yazarın yalnızca ve özenle Lenin'le yetinme ısrarı göstermesi, Stalin'in rolünü, üstelik Leninizmin ulusal soruna ilişkin çizgisinin şekillenmesinin doruğu olarak Stalin'e dair tek bir şey ifade etmemesi, hatta ötesine geçerek, *"Sovyetler Birliği'nde yaşama geçirmeye çaba"* belirlemesine gereksinim duyması; her bakımdan Stalin'in tarihsel önemdeki rolünü inkardan başka bir şey değildir. Ayaz'ın, aynı makalede "Kürt Hukukçular Birliği"nin çıkardığı/imzaladığı "Kürt Halkının Hakları Bildirgesi"ni savunduğu ölçüde ve sürece kendisinin antiStalin konumda durduğunu söylemek mümkün. Çünkü adı geçen 'Bildirgede', çok açık bir şekilde PdSB'nin tarihi çarpıtılmakta, Kürtler özgülünde pek çok iftira atılmakta ve böylece sosyalizm tarihi karalanmakta, Stalin karşıtlığı alenen orta yere serilmektedir.

'Kürt Hukukçular Birliği' tarafından Mayıs 1984 yılındaki 'kuruluş' toplantısında kabul edilen ve Aralık 1989'da 'nihai şeklini' alan metinde, konumuzla ilgili şunlar söylenmektedir:

"3- (...) Kürt ulusu, kendini, esas olarak Türkiye, İran ve Irak devletlerinin ve daha bir küçük ölçüde Suriye ve Sovyetler Birliği'nin devletlerarası sınırları tarafından bölünmüş olarak buldu.

4- Ermenistan ve Gürcistan sovyetleri hariç, Kürt ulusu bu devletin sınırları içerisinde, değişik ölçü ve biçimlerde, aşırı bir ulusal baskı siyasetinden, ulussuzlaştırma ve kültürsüzleştirmeden, kültürünün ve tarihinin inkarından, sosya ekonomisinin sömürüsünden, kararlaştırılmış bir geri bırakılmışlıktan, ırkçılık ve ayrımcılıktan, askeri ve polisiye baskılardan, nüfusun zorla göç ettirilmesinden acı çekmektedir. Bu durum demokrasi ve insan haklarını tanımayan Üçüncü Dünya Devletleri bağlamında uygulanan, sanayileşmiş ülkelerin klasik sömürgeciliğinden daha acımasız bir iç sömürgeciliğin karakteristik ve yıkıcı belirtileridir." (Hevdem. sayı 1, sayfa 16-17)

Maddi hataların yanısıra, pekçok yanlış ve iftira var.

Bir kaçına işaret edelim...

aa) Kürdistan'ın parçalanmışlığı olgusunu tersyüz eden bir anlayışla karşı karşıyayız. İddia sahiplerine kalırsa, 1923 Lozan'ından beri 5 ayrı devlet

tarafından Kürdistan'ın parçalanmışlığı gerçekleşmiştir. Yine metnin yazarlarına göre, bu devletlerden biri de SSCB'dir! Ekim Devrimi'nden çok sonra, 1922 sonunda SSCB kuruluşu kararı alındığı ve bunun 1924 yılında kesinlik kazandığı dikkate alındığında; bu tarihe kadar geçen zaman dilimi içerisinde Sovyet Rusya'nın, daha sonra SSCB'nin sözkonusu parçalanmışlığın sorumluluğuna ortak edilmesi, her türden 'tarih bilgisini' dıştalar nitelikte, akıl zorlamasından ibarettir. Sözkonusu savı ileri sürenlere kalırsa, örnekse SSCB sınırları içerisinde kalan Kürt yerleşimleri ya "nomansland" ilan edilmeliydi ve/ya da TC ve İran sömürgeci devletlerine hediye verilmeliydi!

bb) Bir kez daha, SSCB'deki Kürtler ulus niteliğine sahip değillerdi ve ulusal azınlık konumundaydılar.

cc) SSCB Kürtlerinin, Ekim Devrimi sayesinde ve süreç içinde sosyalizmin inşası ile birlikte her türden ulusal baskı siyasetinden kurtulduğu açık ve net inkar edilemez bir olgudur. Yer yer karşılaşılan yanlış eğilim ve pratikler genelleştirilemez.

dd) Metnin yazarları kolay yoldan tarih yazmaya soyunmuş olmalı ki, tüm melanetleri sosyalizme malederek tezlerini güçlendirebileceklerine kendilerini inandırmışlardır. Ama söyledikleri, iddia ettikleri şeylerin bir inandırıcılığı olmadığı kesin.

ee) SSCB tarihine yönelik cahillikleri ve çapsızlıkları *"sanayileşmiş ülkelerin klasik sömürgeciliğinden daha acımasız bir iç sömürgeciliğin"* düzeyinde ele alındığı ölçüde; ne menem antikomünist histeriden müzdarip olduklarını her bakımdan orta yere sergilemektedirler.

dd) Bu çevre açısından iki ayrı nitelikte [PdSB ve MrSB] SSCB olgusu görmezden geliniyor. Aynı metin içinde, örnekse "24" nolu yerde yazdıklarıyla, her ne kadar üstte aktardıklarımızı yadsıyan kimi gerçekliklere yer veriyorlarsa da, burjuva liberallerimizin karalamalarına verdiğimiz bu kısacık yanıt yeterli olsa gerektir.

...

Hevdem dergisinin bir diğer yazarı 'Jiyan Rojdar' ise, hiç bir alakası bulunmadığı halde, içindeki antiStalin kini boca etmek amacıyla, PKK'nin ilk 'ateşkes' ilanına dair görüş belirttiği yerde, dönüp dolaşıp lafı Stalin'e getirerek şöyle diyor:

"PKK'nin ateşkes ilanı ve diğer Kürt örgütleriyle başlattığı diyalog süreci devletin yanısıra, marjinal Türk örgütlerini de rahatsız etti. Bunların rahatsızlıklarını anlamak mümkündür. İlki bunlar Stalinizm'in ve öncüllerinin bilinen kanunlarıyla donanmışlardır." (sayfa 31)

İdeolojik güzergahları antikomünizm üzerine kurulu herkes gibi Hevdem çevresinden J. Rojdar'ın da Stalin'e karşı düşmanlık çizgisini sürdürmesi anlaşılırdır. Her fırsatta komünizm ve m-l karşıtlığını Stalin ismi etrafında dile getirmesi, bir bakıma Kürdistan proletaryası ve emekçilerinin böylelerin ardına düşmemeleri açısından yararlı olsa da; burjuva milliyetçiliğinin "sosyalizm ulusal sorunu çözmedi" üzerine demagojinin etrafı sardığı bir anda yarattığı tahribatı da unutmamak gerek.

Kürdistan Komünist Partisi (KKP)

KKP genel sekreteri IV. Kongrelerinde okuduğu "MK Politik Raporu"nda şu değerlendirmeyi yapıyordu:

"Yoldaşlar, III. Parti Kongresi'nden bu yana uzun bir zaman geçti. Bu sürede hem uluslararası alanda hem de bölgemizde ciddi gelişmeler yaşandı.

Bu gelişmelerin en önemlisi, 20. Yüzyıl'a damgasını vuran reel sosyalizmin yıkılmasıdır. Sosyalist sistem yıkıldı; eski soyalist ülkelerde kapitalist serbest piyasa ve özel mülkiyete dayalı sömürü düzeni sistemli olarak geliştiriliyor. Dünya güçler dengesi emperyalist-kapitalist sistem lehine değişti." (KKP IV. Kongre Belgeleri, sayfa 30)

Ocak 1999'daki KKP IV. Kongre Belgeleri'nde "gelen mesajlar" bölümünde mesajları yayınlanan "Almanya Komünist Partisi (DKP)", "Finlandiya Komünist Partisi", "İtalyan Komünistlerinin Partisi" gibi bir takım partiler için "kardeş komünist parti" belirlemesi yapılmaktadır. "Kardeş komünist partiler" olarak nitelendirilen bu partilerin geçmişte MrSB'ne ilişkin hangi politikalara sahip bulundukları dikkate alındığında; içlerinde bazılarının [örnekse; DKP], prosovyetçi çizgide hareket ettikleri, yani modern revizyonizmin temsilini yaptıkları, bir diğer ifade ile "reel sosyalizm" bekçiliği rolüne soyunduklarını biliyoruz. KKP açık ve net bir şekilde bu tür partilerden bazılarını "kardeş komünist partiler" ilan etmekte bir sakınca görmüyor. Leninizm karşıtı bu tür partileri 'kardeş' belirleme özgürlüğüne sahiptir KKP. Bizim de, kardeş partileri ile birlikte KKP'nin Stalin karşıtı eksende hareket ederek Leninizm'e elveda dediğini belirtme özgürlüğümüz var ve bu hakkımızı, burada eleştirel çerçevede ifade etmeye çalışacağız.

Aynı 'rapor'da şunlar da yazılı:

"21. Yüzyıl'a girerken dünyada güç merkezleri yeniden değişiyor, şekilleniyor. SSCB ve Sosyalist Blok'un dağılarak devrimci bir dinamik olmaktan çıkması, sosyalizmin karşısında kendi çıkar çelişkilerini geri plana iten emperyalist güçler arasındaki çelişki ve çatışmaları su yüzüne vurdu." (aynı yerde, sayfa 38)

Her iki aktarmada da KKP, Stalin konusunda hangi tarafta yeraldığını ikircikiz ortaya koyuyor olsa da, biz, bu çevrenin konu bağlamındaki görüşlerini okura aktarmanın yararlı ve gerekli olduğunu düşünüyoruz.

"KKP Programı"ndan aktararak devam edelim:

"Sosyalist Ülkeler

Komünist partiler ve sosyalist devletler kendi ve dünya halkları yararına pek çok olumlu, ilerici atılımlarla çağın gidişine devrimci etki yaptılar. Fakat 1980'li yılların sonlarına doğru, SSCB'nin başını çektiği sosyalist blok sarsılma ve dağılma sürecine girdi. Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa'daki sosyalist

rejimler iç ve dış nedenlerle giderek yıkıldılar. Eski sosyalist ülkeler, kapitalizme dönüş çizgisinde yol alıyorlar.

Dünya devrim sürecinin önemli dinamiklerinden biri olarak sosyalist blok artık yok. Çin, Küba, Vietnam ve Kuzey Kore gibi halen komünist partilerin iktidarda olduğu tekil sosyalist ülkeler var." (KKP IV. Kongre Belgeleri, sayfa 127)

En son aktardıklarımız için, tabir-i caizse kitap yazılır.

Özetle, birkaç önemli boyuta değinmekle yetinelim:

aa) Sosyalist sistem; '89 sonbaharında yıkılmadı; 1950'lerin ortalarından itibaren başlayıp kısa sürede iktidarın tamamına egemen olan revizyonist 'yeni' burjuvazi, sosyalist sistemin varlığına son verdi. SBKP 20. Kongresi ile birlikte SSCB ideolojik bakımdan modern revizyonizmin kalesi haline geldi, getirildi. Bu durumda; 1956'dan 1989'a kadar geçen zaman aralığında sosyalist bir sistem ve özellikle de SSCB'nin sosyalizmin ülkesi niteliğini koruduğu hiç bir şekilde kanıtlanamaz. Sarhoş Yeltsin zamanı da dahil, son ana dek MrSB'ni sosyalist ve/ya da reel sosyalist (ne demekse!?) değerlendirmek; doğrudan doğruya ona önderlik eden-başını çeken Kruşçev, Brejnev, [ve bir-iki ihtiyar] Gorbaçov'un da sosyalist oldukları anlamına gelir.

bb) Biri PdSB diğeri MrSB niteliklerine sahip bulundukları halde; birinci dönemde SBKP(B) komünist iken, ikincisinde modern revizyonist çizginin temsili yapan SBKP'nin tekleştirilerek aynılaştırılması; ve bu temelde sahiplenilmesi, açıkca modern revizyonizmin lehine hareket ederek sosyalist tarih çarpıtıcılığı yapmak demektir. Lenin ve Stalin'i, Kruşçev ve Gorbaçov'la birlikte "sosyalizmin inşası faaliyetine önderlik ettikleri" sonucuna varan KKP'nin bu tür komünistliğine Kürdistan proletaryasının ihtiyacı yok.

cc) SSCB'nin 'devrimci dinamik' niteliğini yitirişini 89/91 yıkımı ile açıklamak gerçekleri alt üst etmek olur. Dahası, hiç bir şekilde devrimci, hatta ilerici niteliklere sahip bulunmayan Kruşçev-Brejnev-Gorbaçov revizyonistlerinin önderliğindeki yozlaşmış SBKP hakkındaki böyle bir saptama tarihsel olguları tersyüz etmek anlamına gelir.

dd) 1980'lerin sonlarına doğru değil; daha önce Bolşevik parti içerisinde yürüttükleri gizli faaliyet sonucunda oluşturdukları güçle, ilk fırsatta, yani 'kozlarını' açıktan açığa paylaşma olanağı yakaladıkları 1950'lerin ortalarına doğru giderek iktidarı ele geçirerek kapitalist yola girdiklerini ilan etmişlerdir. İddia edildiği gibi, sosyalist blokun "sarsılma ve dağılma süreci"ne girişi 1950'lerin ortalarına tekabül etmektedir.

ee) Sovyetler Birliği'ni, "Doğu Avrupa'daki sosyalist rejimler"le aynı kefeye koymak, bir ve aynı göstermek kesin bir şekilde gerçek durum tespiti anlamına gelmemektedir. Halk demokrasisi ülkelerini,

ilerici, antiemperyalist ve 'sol' rejimleri sosyalizmin kuruluşu bakımından çok önemli bir düzeye ulaşmış proletarya diktatörlüğü ülkesi Sovyetler Birliği'ni aynılaştırmak da evet kaba bir sosyalist tarih çarpıtıcılığıdır.

ff) Belirtmeye bile gerek yok ki, "kapitalizme dönüş çizgisini 1980'li yılların sonlarına doğru" şeklinde saptamak; sosyalizmden geriye dönüş bağlamında, yaşanan pratikten hiç bir şey anlamamak anlamına gelmektedir.

gg) KKP'ne göre, SB ve Doğu Avrupa 1980'lerin sonlarına doğru dağıldığı için, bu tarihten sonra, geriye kalan ülkelerle, yani "Çin. Küba, Vietnam ve Kuzey Kore"den ibaret "tekil sosyalist ülkeler"le, önceki dönemde olduğu gibi "sosyalist blok" niteliğini atfetmek mümkün gözükmüyor. Adı geçen ülkelerin sosyalist blok kategorisinde tanımlanmadıkları arkadaşların gizi olarak kalsa da, bu bağıntıda da soruna ideolojik-teorik bakımdan yanlış yaklaşıldığı açık.

hh) M-L'in genel teorik belirlemelerinden-ilkelerinden hareketle 1999 koşullarındaki Çin ve adı geçen diğer ülkelerin sosyalist niteliğe sahip bulunmadıkları tartışma götürmeyecek kadar açık ve nettir. Her şey bir yana; '99 yılı itibarıyla Çin, Küba, Vietnam ve Kuzey Kore için "sosyalist ülkeler" tanımını kullanmak bile tek başına KKP'nin Stalin'in komünist eserine sahip çıkmadığını [böyle bir amacının bulunmadığını] kanıtlar. '99 yılının Çin, Küba, Vietnam ve Kuzey Kore'sini "sosyalist ülkeler" karakterinde gösteren KKP'nin *"4-KKP, Marksist-Leninist bir partidir. Proletarya enternasyonalizmine bağlıdır. Proletarya diktatörlüğünü savunur."* söyleminin de boşlukta kalmaya mahkum olduğunu belirtmek zorundayız. Tartışma götürmez bir netlikte sosyal-emperyalist bir devlet niteliğindeki Çin'i sosyalist görmek [ve göstermek], tıpkı sosyal-emperyalist SB özgülünde olduğu gibi, proletarya ve ezilen-sömürge halklara düşman emperyalist bir devleti 'dost' göstermek başka anlama gelmez...

Görüldüğü gibi, kendilerinden aktardığımız birkaç saptama, bu arkadaşların SSMLS ilkesini savunmadıklarını; ve konu bağlamında tutarlı devrimci bir yaklaşım içerisinde bulunmadıklarını her bakımdan ortaya koymaktadırlar.

...

Bu çevrenin Stalin değerlendirmesi bütün boyutlarıyla ve net görülsün düşüncesinde olduğumuz için bir kaç aktarma daha yapmakta yarar var.

Önce, pek çok kimsenin Lenin-Stalin "karşıtlığını", ya da Lenin'in, Stalin'e güya "tavır koyduğu" yönlü ısrarın hala vazgeçilmezi olan Gürcistan meselesinden başlayalım.

Konu bağıntısında, S. Çiftyürek şunları belirtiyor:

"Kafkasya'da ve özellikle de Gürcistan'da burjuva milliyetçiliğinin ezilmesi sırasında kan döküldü. Elbette her iç sınıflar mücadelesinin yaşandığı yerde şiddetin uygulanması ve kanın dökülmesi kaçınılmazdır. Fakat Kafkasya'daki iç kavga yalnızca aynı ulusun karşıt sınıflarının mücadelesi olarak gelişmedi. Kızılordu bu iç kavgada fiilen bir tarafı ve burjuva milliyetçiliğinin kesin yenilgisinde belirleyici rol oynadı. Kızılordunun Gürcistan'daki burjuva milliyetçiliğini askeri zorla yenilgiye uğratması o günden başlayarak sorun yarattı. Sovyet halklarının gönüllü birliğine giden yolda Gürcistan sancılı oldu. Kızılordu'nun Gürcistan'da kullandığı askeri zora ilk tepki Lenin'den geldi. Lenin Gürcistan'da olup-bitenlerin sorumlularını, Stalin başta olmak üzere, çok ağır eleştirdi ve hatta sorumluların cezalandırılmasını önerdi." (S. Çiftyürek, Ulusal Soruna Somut ve Tarihsel Yaklaşım, sayfa 428-429)

Kızılordu'nun Gürcistan'da askeri zora başvurmak durumunda bırakılmasının sorumlusu, bu ülke üzerinden Ekim Devrimi'nin gidişatına kama sokmak isteyen emperyalist devletler ve işbirlikçileri karşı devrimci milliyetçilerdir. Ekim karşıtları, her bakımdan Gürcistan'a olabildiğince güç yığarak amaçlarına ulaşmak istemişlerdir. Buna karşı, Gürcistan'ın işçi ve emekçileri, ilericileri ve komünistleri mücadele yürütmüş ve fakat emperyalistlerin tam desteğini alan karşı devrimci milliyetçilere karşı tek başlarına zaferi yakalayabilmelerinin zorluğunu yaşamışlardır. Kafkasların özgün durumu, özelde Ekim Devrimi sonrası ve iç savaş yıllarındaki gerçekliği gözönüne getirildiğinde, emperyalistlerin denetimindeki bir Gürcistan'ın hangi sonuçlara yolaçabileceğini tahmin etmek zor olmasa gerektir. Nitekim bizzat Ekim Devrimi'nin öncü kadroları başta gelmek üzere dönemin Bolşevik önderliği gidişata müdahale etme kararı almış ve Kızılordu'yu Gürcü karşı devrimcilerin üstüne sürmüş, böylece Gürcistan işçi sınıfı, emekçileri, ilerici ve komünistlerinin yürüttüğü mücadelenin zafere ulaşmasına tarihsel önemde mükemmel bir katkıda bulunmuştur. Bütün bu gerçeklikleri bir biçimde S. Çiftyürek'de kabulleniyor. Ancak, kimi olguları sıraladıktan sonra, *"Kızılordunun Gürcistan'daki burjuva milliyetçiliğini askeri zorla yenilgiye uğratması o günden başlayarak sorun yarattı."* saptamasında bulunma ihtiyacı duyuyor.

Gürcistan'daki karşı devrimcilerin Kızılordu'nun da katkısıyla ASKERİ ZORLA YENİLGİYE UĞRATILMASI, komünistler açısından hiç bir zaman sorun yaratmadı; bu durumu sorun haline getirenler, başta Gürcü karşı devrimci milliyetçileri ve emperyalistler olmak üzere, her türden revizyonistler oldu.

Ayrıca, *"Sovyet halklarının gönüllü birliğine giden yolda Gürcistan sancılı oldu."* belirlemesi de gerçek durumu yansıtmıyor.

Kızılordu'nun karşı devrimcilere yönelik amansız davranışında yer yer aşırılıklara kaçılmış olması bütünüyle sözkonusu sıcak savaş anıyla sınırlı kalmıştır. Kızılordu müdahalesinden ötürü "sancılı" tespitine gereksinim duyuluyorsa, başka bazı ülkeler nezdinde de aynı "sancılı" belirlemenin yapılması gerekir ki emperyalistler, milliyetçiler ve revizyonistler o günden bu yana bunu sürekli söylüyor. Zira benzer bir eğilimin Kürt hareketi tarafından da dillendirildiği bilinmektedir. Konu bağlamındaki tutarsız tavrına bakıldığında, Çiftyürek'in işaret ettiğimiz eğilimin etkisinde kaldığı söylenebilir, söylüyoruz. Onun, bir diğer tespitindeki *"Kızılordu'nun Gürcistan'da kullandığı askeri zora ilk tepki Lenin'den geldi."* belirlemesi de gerçek durumu yansıtmıyor. Bolşevikler tarafından Kızılordu'nun Gürcistan'a hangi amaçla gönderildiği bellidir: Emperyalistlerin desteği ile karşı devrimci milliyetçilerin egemenliklerinin tesisinin önüne geçmek. Karşı devrimci milliyetçiler teslim olmak istemeyince doğal olarak savaş kızışıyordu; bu durumda Kızılordu'nun askeri zora başvurması kaçınılmazdı. Lenin'in karşı çıktığı, tamamıyla bambaşka bir şeydir; tekil de kalsa, aşırılığa kaçılmasını eleştirmektedir Lenin.

Çiftyürek'in Lenin-Stalin karşıtlığına malzeme bulma telaşıyla ısrarla ve özenle *"sorun yarattı", "sancılı oldu", "ilk tepki Lenin'den geldi"* gibi söz dizimini tercih etmesi manidar olduğu kadar, anlaşıldır da! Ve en sonunda *"Lenin Gürcistan'da olup-bitenlerin sorumlularını, Stalin başta olmak üzere, çok ağır eleştirdi ve hatta sorumluların cezalandırılmasını önerdi."* kehanetinde bulunuyor. Halbuki, cezalandırma bağlamında Lenin'in söylediği *"Üçüncüsü: Yoldaş Orconikidze ibret olsun diye cezalandırılmalıdır."*dan ibarettir ki Orconikidze, bilindiği gibi bizzat Lenin'in 'özel kişisel dost'larından biridir! Komünistler için kişisel dostlukların, eleştiri-özeleştiri ilkesinin önüne geçilmediğinin en açık seçik kanıtı tam da bu konuda (Gürcü "sorunu"nda) yaşanmıştır. Ne var ki, konunun bütünü değil, 'işlerine yarar' kısmı çarpıtılarak öne çıkarıldığı için, ve özel olarak tüm revizyonistlerin ısrarla bu konuda yoğun çarpıtma propagandasına ara vermediklerinden, bugünün oportünistleri de aynı nakaratı tekrarlayıp durmaktadırlar. Çiftyürek ve benzerleride dikkat çektiğimiz propagandadan etkilenerek ve esinlenerek bilinen troçkist argümana başvurmaktadırlar.

Bir kez daha, dünün ve bugünün revizyonistlerinin somut durumun eksik ve yanlış aktarımıyla karşı karşıyayız. Konuyu, 'ana mesele' haline getirerek lanse etmelerinin aksine; olan-biten Gürcistan'da savaşın bir anıyla sınırlı kalan ve Bolşevik Parti önderliğinin konuyu

tartışarak sonuca vardığı, özelde Stalin'in hiç bir şekilde kendi payını ve sorumluluğunu gizlemediği, hatta pozisyonunu açıklıkla ortaya koymasından ibarettir. Eklemekte yarar var; bir süre sonra Troçki'nin bir kez daha konuyu çarpıtarak bu meseleyi gündeme getirmesi üzerine, Stalin durum hakkında açıklayıcı bir değerlendirme daha yapmıştır. [Bu bağıntıdaki gelişmelerin daha somut anlaşılabilmesi için Stalin'in değerlendirmesini aşağıda -kısaca- aktarıyorum.]

Stalin, 13 Aralık 1926'da KEYK'nin 6. Genişletilmiş Toplantısı'nda yaptığı Kapanış Konuşması'nda; bugünün revizyonistlerince yeniden ısıtılan Gürcistan özgülündeki kimi gelişmelerden hareketle "ulusal sorunların çözümü bağlamında Lenin Stalin'den farklı düşünüyordu!" yaygarasının baş mucidi Troçki'nin iddialarına ilişkin yaptığı değerlendirme ve tespitlerinde, diğer şeylerin yanında, şunları da belirtiyordu:

"Troçki konuşmasında, «Stalin ulusal sorunda oldukça büyük bir hata yaptı» beyanında bulundu. Nasıl bir hata, hangi koşullar altında – ama bunları söylemedi Troçki.

Bu doğru değildir, yoldaşlar. Bu bir iftiradır. Benim hiçbir zaman, ne Lenin'le ne de Partiyle, ulusal sorunda herhangi bir görüş ayrılığım olmamıştır. Öyle sanıyorum ki Troçki burada, Lenin yoldaşın XII. Parti Kongresi'nden önce beni, Gürcü yarı-milliyetçilerine, kısa süreden beri Fransa'da ticaret temsilcisi olan Mdivani gibi yarı-komünistlere karşı çok sert bir örgütsel politika uygulamak ve onları «izlemek»le suçladığı, önemsiz bir olayı ima etmektedir. Ne var ki, daha sonraki olaylar, «sapmacılar» denilen bu kişilerin, Mdivani gibilerinin, gerçekte, Parti MK Sekreterlerinden biri olarak uyguladığım muameleden daha sert bir muameleyi hakettiklerini göstermiştir. Varsın Troçki bunun doğru olmadığını kanıtlasın. Lenin bu olguları bilmiyordu ve bilemezdi de, çünkü hastaydı, yataktan çıkamıyordu ve olayları izleme olanağı yoktu. Fakat, bu önemsiz olayla Stalin'in ilkesel bakış açısı arasında nasıl bir bağlantı olabilir? Besbelli ki Troçki burada müfterice, benimle Parti arasında herhangi bir «görüş ayrılığı» olduğunu ima etmektedir. Ama, Troçki de dahil, tüm MK'nin, Stalin'in ulusal soruna ilişkin tezlerini oybirliğiyle kabul ettiği olgu değil midir? Bu oylamanın, Mdivani olayından sonra, XII. Parti Kongresi'nden önce yapıldığı olgu değil midir? Ulusal soruna ilişkin raporu, XII. Parti Kongresi'nde, herhangi başka birinin değil. de Stalin'in sunduğu olgu değil midir? Öyleyse, ulusal sorunda Partiyle «görüş ayrılıkları» nerde burada ve Troçki bu önemsiz olaya değinme gereğini aslında neden duydu?" (Stalin, Eserler, Cilt: 9, sayfa 61)

...

S. Çiftyürek'in, esasında pratikte Lenin'in ölümünün ardında PdSB devletinin gerçekleştirdiği muazzam başarılarda, aklınca Stalin'i 'atlayarak' tüm bir SB tarihine methiyeler dizdiği bir diğer tespiti ise şöyledir:

"Lenin ve SBKP, eğer ulusların/halkların nesnel ve tarihsel gereksinimlerine sahip çıkmasalardı, her alanda ulusların hak eşitliğini gözetmeselerdi, Orta Asya halkları kısa sayılabilecek sürede, sözü edilen gelişmeleri sağlayamazlardı. Ekim Devriminden sonra SSCB bünyesindeki 40'tan fazla ulus ve etnik gruplar, tarihlerinde ilk kez bilimsel yöntemlerle düzenlenmiş yazı dillerine sahip olamazlardı. Ve Çarlık Rusyası koşullarında 13 dilden yazılan halkların edebiyatı 75 dil gibi yüksek bir orana ulaşamazdı." (age., sayfa 442)

Çiftyürek, her ne kadar "Lenin ve SBKP" isimlerini birlikte kullanarak olası bir eleştiri karşısında kendini 'sağlama alma' dikkatinde bulunmuşsa da, ardıardına sıraladığı kimi gelişmelerin 'Stalinsiz' algılanma yöntemiyle derlenerek verildiği açık ve net ortada. Diğer benzerleri gibi, Çiftyürek de ne yapıp edip sosyalizmin kuruluşundaki başarılarda Stalin isminin geçmemesi için elinden geleni yapmış. Kendince, olumsuzlukların faturasını Stalin'e yükleyen ve fakat başarılar sözkonusu olduğunda Stalin adını unutan yazar; diğer şeyler bir yana, sırf bu tavrıyla da olsa sosyalist tarihin çarpıtılmasına dahil olduğu orta yere çıkmaktadır.

Çiftyürek'in Stalin gerçekliğini objektif temelde ortaya koymasını beklemiyoruz, ancak Lenin ve SBKP genellemesi yaparak kendini gizleme tutumunu terkedip Stalin ve Stalin nezdinde Leninizmi savunmadığını beyan etme cesaretini göstermesi gerektiğini düşünüyoruz. Çok kısa bir özetini aktardığımız yerde anılan başarılarda ve gelişmelerde; her kim ne derse desin, aslolan Lenin-Stalin-SBKP(B)-PdSB ve Sovyet işçi-emekçi yurttaşlarının farklı içerik ve düzeylerde olmak üzere katkılarıyla yaratılan sosyalizm eserinin sahipleridirler.

Mayıs 1998'de çıkan "Kürt Solu"nda, "21. Yüzyıl ve sosyalistlerin perspektifleri" başlıklı yazısında Çiftyürek, diğer şeylerin yanında, inceleme konumuz bağlamında da bir takım tespitler yapıyor. Tümünü olmasa da, birkaçını buraya alarak Stalin hakkındaki bakış açısını irdelemeye devam edelim.

Şöyle diyor:

"Marksizmin ya da bilimsel sosyalizmin SSCB'de somutlanmış uygulanması sona erdi." (Kürt Solu, Mayıs 1998, sayfa 43)

1950'lerin ortalarından itibaren iktidarı ele geçiren modern revizyonist cenahın SSCB'i kısa sürede bürokratik devlet kapitalizmine taşıdığı gerçeğine rağmen; o tarihten 89/91 yıkımına kadar geçen süreci "Marksizmin ya da bilimsel sosyalizmin ... sona erdi"ği şeklinde görüp-gösterebilmek için ancak Çiftyürek gibilerin Leninizmden birşey anlamamalarıyla mümkün olabilir. Çiftyürek, her ne kadar yer yer "geçmiş tarihe karşı sorumluluk duygusuyla" yaklaşmaktan bahsetse de, MrSB'nde marksist bir ideolojik-teorik önderlik ve sosyalizm ülkesi

şeklinde yaklaşması, ne menem bir amaç güttüğünü açıkca ortaya koyuyor.

Stalin değerlendirmesinde, bizzat SSCB'deki kimi politika ve pratikleri de ele aldığı yerde, örnekse NEP bağlamında şu sonuca varmaktadır Çiftyürek:

"Lenin önderliğinde uygulanan «Yeni Ekonomik Politika»nın (NEP), sosyalizmin maddi temellerinin oluşmasına yönelik olduğu bilinir. Ancak Lenin'in erken ölümü, emperyalizmin kuşatması, iç gerici güçlerin sürdürdüğü iç savaş ve 1920'li yılların sonlarına doğru dünyada derinleşen ekonomik kriz... tüm bunların etkisiyle Stalin'in önderliğindeki SBKP, NEP politikasını uzun yıllar devam ettiremedi."(Kürt Solu, Mayıs 1998, sayfa 46-47)

NEP'in Lenin önderliğinde yürütüldüğünü iddia edebilmek için - herhalde- Çiftyürek'teki tarih bilincine sahip olmak gerek! Lenin-Stalin ve Parti'nin önde gelenlerinin hep birlikte aldığı karara(lara) dayandığı ortada iken, özellikle Lenin-Stalin arasına kendince bir "duvar" çekmeye çalışan yazarın tercih ettiği yöntemin bilimsellikle bir alakası yok. Ayrıca, kurgusuna ve de mantığına bakıldığında, adeta Lenin yaşasaydı emperyalist kuşatma olmayacak demeye getiriyor. Bizzat Lenin henüz hayatta iken, emperyalist güçlerin ve eski Çar artıklarının tam desteğini alan iç gerici güçlerin ısrarla sürdürdüğü iç savaşın esasen sonlandırıldığı olgu iken, acaba neden Lenin-Stalin arasına suni farklılıklar konulmaya çalışılıyor? Çiftyürek'in sıraladığı gerekçelerden bir tek dünya ölçeğindeki ekonomik kriz ciddiye alınabilir. Ki böyle olsa bile; sıraladığı tüm gerekçeler NEP'in miadını doldurduğu gerçeğini izah etmiyor, bilakis belirttiğimiz nedenler üzerinden Stalin'in önemli bir hatası (!) keşfedilmek isteniyor ve eğer ki işin bu kısmında tutulabilirse, Stalin üzerine atıp-tutmak kolaylaştırılmak, zemin hazırlanmak isteniyor! Zira, Lenin ölmeseydi eğer, sanki NEP politikası sürgit devam edecekmiş sonucuna varması, ve buradan hareketle Stalin'e "fatura" çıkarması tarzındaki tutumu da olabildiğince sığ kalıyor. Lenin'in konu üzerine perspektifinden bir şey anlamamış Çiftyürek'in NEP üzerine yetersizliğini gidermesi için, yeniden Stalin'i ve özellikle de "NEP'in İki Dönemi" makalesini incelemesinde yarar var. NEP bağıntısında, gerçeğin bir kez daha görülebilmesi amacıyla Stalin'in yaklaşımını, özellikle de Krupskaya'nın yanlışları ve Buharin'in saçmalıklarıyla polemik içerisinde yazdıklarını aktarıyorum.

Aralık 1925 "SBKP(B) XIV. Parti Kongresi"nde:

"NEP'in bu geçiş niteliğini, ikili niteliğini kavramayan, Leninizmden yüz çevirmektedir. (...) Muhalefet, NEP'in kapitalizm olduğu iddiasındaki Krupskaya yoldaşla hemfikir midir, değil midir? Öyle sanıyorum ki, Parti Kongresinde, Krupskaya yoldaşın formülüyle hemfikir

olacak tek delege çıkmayacaktır. Krupskaya yıldaş NEP konusunda (beni bağışlasın ama) zırvalamıştır. Burada Lenin Buharin'e karşı böyle zırvayla savunulamaz." (cilt 7, sayfa 291-292)

Nisan 1929'da "SBKP(B)'deki Sağ Sapma Üzerine":

"Ama Buharin NEP'in bundan ibaret olduğunu sanıyorsa yanılıyor. Buharin NEP'in bir başka yanı daha olduğunu unutmuştur. Mesele, NEP'in, hiçbir şekilde, özel ticarette tam serbestlik, pazarda fiyatlarla serbestçe oynanması anlamına gelmediğidir. NEP, özel ticarete, belirli sınırlar içinde, belirli bir çerçevede, pazarda devletin düzenleyici rolünün garanti altına alındığı koşullarda serbestlik tanınması demektir. NEP'in ikinci yanı tam da burada yatar." (Stalin, cilt 12, sayfa 47-48)

Bu denli açık ve net! Demek ki, NEP'i kavramayan yalnızca Krupskaya, Buharin ve diğerleri değil! 70 yıl sonra hala kavramayanlar da var. [Çiftyürek ve görüşlerini temsil ettiği çevrenin konuya yaklaşımındaki yöntemi, kendine "Kürdistanlı Komünistler" yakıştırmasında bulunanların, işi «Lenin-1920» ile başlatmalarına ne kadar da çok benziyor!]

...

Çiftyürek, Stalin'e [pratik "verilerden" hareketle] "teorik" eleştiriler de yöneltiyor. Pekçok çevrenin, bir türlü anlamadığı ve/ya da anlamak istemediği "tek ülkede komünizme geçiş" bağlamında yazar şöyle diyor:

"Sosyalist devletin askeri ve bürokratik yapısının sönmesi bir yana, zayıflamasının bile pusuda bekleyen emperyalist güçlerin saldırmasına yol açacağı kesindir. Tek başına bu neden bile 1936 Sovyet anayasasındaki komünist topluma kerte kerte geçiş hedefinin o koşullarda gerçekçi olmadığını gösterir. Ayrıca daha başka açılardan da Sovyet toplumunun komünizme geçiş aşamasına girmekten uzak olduğu görülür." (Kürt Solu, Mayıs 1998, sayfa 52)

Konu hakkında; SSMLS Panel konuşmasında [ve dipnotlarında] düşüncelerimizi ortaya koyduğumuz için, burada yeniden tekrarlamayacağız. Okur, ilgili bölümde, Lenin ve Stalin'in sorunu ortaya koyuşunda görecekleri gibi, Çiftyürek arkadaşın 'kafaardı okuma'dan ve kimi pratik sonuçlarından hareketle konunun genel teorik ortaya konuşunu kavrama yetisi gösteremediğini düşünüyoruz.

Yazar, Lenin'e dayanarak Stalin'i eleştirme yöntemini sürdürüyor. Güya, bürokrasiye karşı mücadele konusunda da Stalin ve Parti Lenin'in izinde hareket etmemiş, kimi teorik doğruları almakla yetinmiş vs. iddiasında bulunuyor. Bu noktada, farklı bağlamlarda Stalin'in bürokrasi konusundaki görüş ve değerlendirmelerine yer verdiğimiz için; yazarın *"Lenin iktidar yıllarında sık sık bürokrasi tehlikesi üzerinde durdu ve partiyi uyardı."* (agy., sayfa 54) şeklindeki

Lenin gerçekliğini, Lenin-Stalin ilişkisini ve birbirlerini tamamlama olgusunu, dahası kolektif çalışma ve Parti'nin rolü ve işleyişini alt-üst ederek her şeyi Lenin'de toplayan ve tüm olumlulukları Lenin kişiliğinde gören, gösteren bilim dışı anlayış ve yönteminde savunulabilir hiç bir yan bulunmuyor. Yazarın yoksayma ve/ya da önemsiz gösterme ısrarının aksine Stalin, tüm yaşamı boyunca teorik ve pratik sahada bürokrasiye karşı ilkeli faaliyetin içerisinde yer almıştır. Konuya dair yazdıkları, pratiği incelendiğinde; Lenin gibi davranmaya özen gösterdiği; Partiyi ve PdSB yönetimini ve hatta Sovyet yurttaşlarını bu tehlikeye karşı bilinçlendirme eylemini olabildiğince önemsediği; tehlike ile başedilmemesi halinde PdSB'nin yeni tipte burjuvazinin eline geçeceği vb. hakkında bir dizi çalışma yapmıştır. Yazar, tüm bunları bilmiyor olamaz; bilinçli olarak Stalin gerçekliğini çarpıtıyor.

Çiftyürek, Lenin'i öne çıkartıp, aklınca Stalin'de hata ve eksiklikler arama, yanlışlıklar keşfine çıkmayı ve "Stalin'in aşırılıkları" arayışını terketmiyor.

İnceleme konumuz bağlamında, bulunduğu cenahtakilerin durumuna dair tespitleri ve bir kez daha MrSB dönemindeki olan-bitenlerden hareketle "Stalin sorumluluğu" arayışı devam ediyor. Şimdi aktaracaklarımız da Çiftyürek'e ait:

"Sovyet dostları/yoldaşları olarak genellikle SBKP'ye ilişkin yanlışları, hataları görmemeye yatkındık. (...) Sovyetler Birliğinin ve SBKP'nin politikalarını eleştirenler, gecikmeden oportünist, revizyonist, Maocu, Troçkist vb. ile damgalanıyor ve dünya komünist hareketinin saflarından dışlanıyordu. Bunda SBKP yönetiminin rolü büyüktü. Çünkü Lenin'den sonraki süreçte SBKP yönetimleri, kendisine yöneltilen eleştiriler karşısında hazımkâr değillerdi. Eleştirileri muhatap alıp tartışmak yerine «sapkın akım» olarak damgalayıp dışlıyorlardı. Buna karşılık Lenin döneminde, partideki muhalif ideolojik akımlar dışlanmak yerine tartışma sürecine çekilerek partide yeniden üretimin ve birlikte dinamik yürüyüşün kamçısı haline getiriliyordu. (...) Lenin'in ölümüyle birlikte partide ideolojik yeniden üretim donuklaştırıldı. Stalin, ideolojik bakımdan Lenin'in sadık bir öğrencisi ve uygulayıcı oldu hep. Ancak, tek başına bu yeterli değildi.

Stalin'in ideolojik, felsefi alanda muhaliflerle tartışarak etkisizleştirmek yerine tasfiyeye yöneldiği doğrudur. Bunda iç ve özellikle büyüyen dış düşman tehdidinin payı büyüktür. Dışlama Buharin, Zinovyev, Kamenev gibi SBKP'nin önde gelen isimlerinin idam edilmesine kadar vardırıldı. Özetle; Lenin'den sonra SBKP, ideolojik-teorik mücadelenin yaratacağı dinamizmden yoksun bırakılmış ve yeniden üretim, sürekli kılınamamıştır. ... SSCB'nin yıkılmasında ideolojik-teorik donuklaşmanın rolü anlaşılabilir." (Kürt Solu, Mayıs 1998, sayfa 56-57)

Stalin'in, Parti'deki tüm muhalefet çevreleriyle, önce ve öncelikle tüm partide ve Sovyet yurttaşlarına açık olmak kaydıyla

tartışmayı tercih ettiği ve bu bağlamda da Lenin'in iyi bir öğrencisi ve takipçisi olduğu tartışma götürmez ölçüde bilinen bir olgudur. Lenin ile birlikte muhalefete karşı nasıl davranılması gerektiğinin temellerini atan Stalin için "tartışmaya değil tasfiyeye yöneliyordu" demek, tüm SBKP(B) tarihini baştan aşağı tersyüz etmekten, çarpıtmaktan ve karalamaktan, Kruşçev'in bilinen pespaye tezlerini ve de kendisini yeniden hortlatmaktan öte bir anlama gelmez. Parti'de ortaya çıkan tüm muhalefet çevrelerine Parti Kongreleri de dahil görüşlerini kitlelere ulaştırmaları amacıyla sadece tüzük hükümleri değil, ayrıca pek çok imkanın ve fırsatın sunulduğu apaçık ortada iken; görüş ayrılıkları düzeyinde kaldıkça, her parti üyesinin görüşlerini yayma hakkına sahip bulunduğu; görüş ayrılıkları ancak ikinci çizgi niteliğini kazandığı-ayrı bir programa ulaştığı-tekabül ettiği aşamada bile bir çırpıda tasfiye yoluna gitmeyip, parti işleyişi ve mekanizmaları aracılığıyla parti iradesinin onayı alındıktan sonra partiden ihraç edildikleri vb. bilinmeyen bir şey değil. Bütün bu tarihi Çiftyürek de pekala biliyordur. Anlaşılan o ki, Çiftyürek önyargılarının esiri olmayı tercih ederek Lenin ve Stalin önderliğindeki Bolşevik Parti tarihini işine geldiği gibi yorumlamış.

Yukarıda aktardıklarımız üzerine fazla bir şey söylemeye gerek yok; çünkü Çiftyürek; bir çırpıda Brejnevlerin, Gorbaçovların yoldaşı olduğunu ve bu yoldaşlarının partisi SBKP'nin yanlış ve hatalarını [örnekse; sömürgeci BAAS rejimlerine verilen destek ve MrSB MİG'lerinin Kürdistan'ı bombalaması, ya da Afganistan işgalini görmezden gelmek gibi...] genellikle görmemekten yana bir tutum takındıklarını ikircikiksiz bir açıklıkla itiraf ediyor. Bu denli aleni modern revizyonizm yandaşlığının kabul edildiği bir durumda, Çiftyürek'in neden Stalin konusunda (da) komünist çizgiye sahip bulunmadığını ortaya koymak için fazla söze gerek olmamalı. Her ne kadar yazar 'eleştirel yaklaşmadıklarını' kimi gerekçelere bağlıyorsa da, öne çıkardığı gerekçelerle de bir kez daha sıkı sıkıya modern revizyonist SBKP'nin yandaşlığına soyunduğunu açık seçik ortaya koyuyor. Ki mazaret bildirirken, aklanmak adına yaptığı manevralarla daha çok batanı andıran bir tutumla, modern revizyonist SBKP'yi dünya komünist hareketinin 'başı' göstermesiylede fazla söze hacet kalmıyor.

Yine dünün modern revizyonist merkezini genellikle eleştirmeme pratiğine sahip aynı yazar; güya kendileri eleştirel konuma düşecek olurlarsa, başka bazıları gibi "hazımkâr"sızca ithamlara maruz kalabilecekleri endişesine sahip bulunduklarını ifade ediyor. Ve bir de bu nedenle sessiz kaldıklarını anlaşılır kılmaya, kendince nesnel durumla izaha kalkışıyor. Bununlada hızını alamamış olacak ki, en sonunda

ağzındaki baklayı dışa boca edercesine, komünistlikle ilgisi olmayan çapsızlıklarını "Lenin'den sonraki süreçte" iftirası ile Stalin'e fatura etme yolunu seçiyor. Bu çalışma içerisinde, farklı fikirlere ve hatta çizgilere karşı Lenin ve Stalin önderliğindeki SBKP(B)'nin Leninist doğrultuyu hiç bir zaman terketmediklerini ortaya koymaya çalıştık. Yazarın iddiasının aksine, Lenin'den sonra da, tıpkı Lenin'in sağlığında olduğu gibi Parti içerisinde, devlet erkinde, Sovyet yurttaşlarından gelen eleştiriler, farklı düşünceler, eğilimler ve çizgiler tartışılmış, bastırma, sindirme ve yoksayma gibi yöntemlere başvurulmamıştır. Lenin'in sağlığında olduğu gibi, Lenin'den sonra da çizgi farklılıklarına sürgit ve/ya da farklı klikler-hizipler örgütleme ve Parti'nin iradesini tanımama gibi gelişmelere karşı doğal olarak sert önlemler alınmıştır, alınmak zorundaydı da. Yazarın, gerçekte açık ve net bir iftiradan ibaret Lenin sonrasını "hazımkâr" değillerdi ve hatta daha da ötesine geçerek güya "sapkın akım" derekesinde damgalanıp, dışlandıkları vs. savları kendi hayal ürününden başka bir şey değildir ki bu tezlerine bir tek örnek bulamaz. Çiftyürek tarafından, "Lenin sonrası" şeklinde ifade edilen dönemde; Stalin önderliğindeki PdSB süreci ile ilgili ileri sürülenler bütünüyle basit bir ezberin tekrarından öte anlam ifade etmiyor. Varolan belgeler ve kaynaklar üzerinden hareket edildiğinde, 20'lerin ortalarından 50'lerin ortalarına kadar geçen zaman aralığında SBKP(B) içerisinde çıkan hiç bir farklı görüşe, düşünceye, sapmaya, çizgiye ve hatta hizbe karşı, çıkar çıkmaz ya da oluştuğu andan itibaren derhal dışlanma, susturma, bastırma vs. bir yöntemle yaklaşılmadığı çok net ve açık olarak tespit edilebilir. Tartışma yönteminin değil 'tasfiyeye yönelme'nin esas alındığı yönündeki Stalin'e getirdiği suçlamanın bir tek örneğinin bulunmadığını yazarın kendiside çok iyi bildiği halde, komünist tarihi tahrifata uğratma-sosyalist tarih çarpıtıcılığı yoluyla da ısrarını sürdürmesi, sonuçta kendisini sağ sapmacıları sahiplenmeye kadar götürebilmiş. İddiaların aksine; Sağ Sapmacılarla yıllarca süren ideolojik mücadele, Troçkistlerin örgütlü varlıklarını uzun bir süre alenen korumaları ve yürüyen ideolojik savaşım, 1936 Anayasası tartışmalarındaki çok çeşitli içerik ve düzeylerdeki farklılıklar, ve daha sonraları Sanina-Venger-Yaroşenko'larla yürüyen tartışmalar; dil üzerine tartışmalar vb. bakıldığında; örnekse -çok gerekli olduğunu hatırda tutarak- 10. Parti Kongresi'ndekine benzer 'tartışmayı bitirme' tutumu alınmamıştır. Ne ki bir tartışma asla ve kesin olarak sürgite uzanamaz; eğer ki Bolşevik tipte parti/Leninist parti anlayışı kabul ediliyorsa ve/ya da 'demokratik merkeziyetçilik' ilkesi benimseniyorsa, öyleyse böylelerin herhangi bir somut tartışmanın sonsuzluğunu savunmamaları gerekir. Tartışma ve

farklılıkların varolması ile, herhangi bir tartışmanın ve farklılığın (örnekse; İşçi Muhalefeti ya da Troçkistler) sonsuza kadar varlığını koruması farklı farklı şeylerdir. Nitekim, troçkist akım, başını çekenin bir bakıma her daim müzmin haline, bir dönem sonra farklılıklarını çizgi düzeyine çıkarmasına dek geçen zaman aralığında Leninizmin temsilini yapan komünistler (baştada Lenin ve Stalin), bu akımın dışlanması, susturulması gibi bir yöntemi kesinlikle kabul etmemişlerdir [Bilindiği gibi Parti'de bu mihrakın bir an önce 'tepelenmesini' isteyenler vardı ve fakat bu istek kabul görmedi] Ne zaman ki troçkistler işi PdSB'ni yıkma noktasına kadar taşıdı, yani Stalin'in ifadesi ile *"Troçkistlerin 7 Kasım 1927'de açıkça sokağa çıkmaları, Troçkist örgütün yalnızca Partiden değil, bilakis Sovyet rejiminden de koptuğunu gösterdiği dönüm noktasıydı. (...) 1928 yılı içinde Troçkistler tamamen, illegal Parti düşmanı bir gruptan, illegal anti-sovyetik bir örgüte dönüştüler."* (cilt 11, sayfa 265-266), işte o andan itibaren kaçınılmaz sonlarını bizzat kendi elleriyle hazırlamış oldular. Komünist iddiasındaki biri için bunun neresi yanlış olabilir ki.

Çiftyürek, kendi temelsiz tezlerini güçlendirmek amacıyla Lenin pratiğini de tersyüz etmeyi yeğleyebilecek ölçüde saçmalayarak şöyle diyor: *"Lenin döneminde, partideki muhalif ideolojik akımlar dışlanmak yerine tartışma sürecine çekilerek partide yeniden üretimin ve birlikte dinamik yürüyüşün kamçısı haline getiriliyordu."* "Komünist" iddiasıyla ve adına Leninizmin tarihini çarpıtma ve keyfince tarih yazıcılığı bu olsa gerek!

Uzatmayalım; Çiftyürek, olguları yoksayarak genel konuşmayı bırakıp, işaret ettiğimiz PdSB dönemindeki SBKP(B)'nin somutu üzerine varsa söyleyebileceği bir şey onu açıklasın. Kruşçev üzerinden hareketle Stalin'i "vurma" taktiğinin artık beş paralık bir kıymeti harbiyesi kalmadı. Çiftyürek, Kruşçevlerin modern revizyonist tüm entrikalarını, farklı sese tahammülsüzlüklerini vb. Lenin sonrası adı altında görüp, göstererek, böylece Stalin'i de karalayabileceği hayalini görüyor olsa gerek. Kendisinden aktardığımız yerde, baştan sona dek sürekli konuyu Lenin sonrası ile izaha kalkışıp Kruşçevcilerin suçlarını Stalin'e aitmiş gibi göstermesi şeklindeki yöntemi, açık ki kaba bir tarih çarpıtıcılığı anlamına gelmektedir. Kuşkusuz ki yazar bu yöntemi bilinçli tercih etmektedir ve fakat tüm bu çabasını "SSCB'nin yıkılmasını" izaha hasrettiği için, kaçınılmaz bir şekilde önce Stalin'e ve ardından Lenin'e suçlamalarla yolalan her türden oportünist ve revizyonistin beslendiği kaynaktan kendisi de beslenmek zorunda kalmış...

Proletarya diktatörlüğünü savunmadıkları halde 'savunur görünür' bir pozisyon alanların bir kısmı, açıktan reddetme cüretini kendilerinde göremedikleri zaman diliminde farklı gerekçe-argüman ve tezlerle konunun etrafında dolanma yoluna gittiklerini biliyoruz. Böylelerin, sonuçta proletarya diktatörlüğü teorisini terketmek için 'başlangıç noktası' olarak vazgeçmedikleri ortak konuları sosyalizmde tek parti/çok parti meşelesidir. Bu bağlamda, Çiftyürek arkadaşın bu konuyu hala gündeminde çıkarmadığını söyleyebiliriz. Şöyle diyor:

"Diğer bir sorun, reel sosyalizmin yıkılmasının hemen ardından, sosyalizmin çok partili olacağını kesin bir ifade ile söyleyenlerin sayısı çoğaldı. Sosyalizmin illa da tek partili olacağını söylemek ne kadar yanlış ise, tersine çok partili olacağını ve bunu evrensel bir doğru gibi söylemek de yanlıştır. Ülkeden ülkeye değişen koşullara, devrimde sınıfların (ve sözcüleri siyasi partilerin) göstereceği etkinliğe ve nihayet devrimin özgül gelişiminin ürünü olacak sosyalist iktidarda rejim, tek ya da çok partili olabilir. Bunu, bugünden kestirmek olanaksızdır.

Sosyalizmi hedefleyen birden fazla parti devrim öncesinde olduğu gibi, devrim sonrasında da var olabilir. Bunu, bugünden kestiremeyiz. Ancak bazı şeyleri bugünden kestirmek ve kesin bir tutumla savunmak gerekiyor. Sosyalist toplumlardaki birden fazla parti ile, burjuva parlamenter sistemdeki çok partili sistemi birbirinden kalın çizgilerle ayırmak gerekiyor. Sosyalizmi savunmayan, ona düşmanlığını sürdüren bir siyasal partinin, sosyalist toplumda varlığı düşünülemez. Sosyalist demokrasinin sınırı, onu yıkmakla sınırlı olmalıdır." (Kürt Solu, Mayıs 1998, sayfa 68-69)

Kafa karışıklığının yorumunu okura bırakıyoruz!

...

S. Çiftyürek, Ağustos 2001'de çıkan "Kürt Solu"nda, "Aydın ve Aydınlanma" başlığıyla yazdığı makalede, konumuz bağlamında şunları yazmaktadır:

"Daha dün göğsünü gere gere Stalin'i savunan hatta bıyıklarına varana kadar ona özenenler, bugün ezici çoğunlukla birden bire çark ettiler. Hep bir ağızdan «bıyıklı sosyalizme hayır», «kahrolsun Stalin diktatörlüğü» diye haykırmaya başladılar. «Bıyıklı sosyalizme hayır» perdesi altında bilimsel sosyalizmi reddediyorlar." (sayfa 86)

Bugün bilimsel sosyalizmi reddedenlerin tamamının dün de kelimenin gerçek anlamında marksist-leninist çizgiye sahip bulunmadıkları ve bu anlamda proletarya diktatörlüğünü savunmadıkları sadece ve yalnızca bir şekilde dönemin gereksinimine karşılık vermek amacıyla lafız düzleminde kimi teorik saptamaları kendilerini perdelemek için aldıkları artık her bakımdan açığa çıkmış bulunuyor. Böyleleri, kendilerini gizleyebilmek amacıyla dün teorinin bazı yanlarına 'sarıldıklarında' ama, Çiftyürek'in iddialarının aksine Stalin'i

savundukları hiç bir şekilde iddia edilemez. İçlerinde kimileri işi bıyık özentisine kadar vardırdı, bu doğru; ancak bu, fiziki öykünmeden [ve estetik örtünmeden] öteye geçmedi. Ki geriye dönüp bakıldığında, hiç bir Kürt ve Kürdistan sol-devrimci-yurtsever çevresinin SSMLS temelinde Stalin'i komünist perspektif doğrultusunda savunmadıkları tartışma götürmeyecek ölçüde açık ve nettir. Dolayısıyla, 'dünün' Kürt ve Kürdistan siyasal çevrelerinden bazılarının Çiftyürek'in kaleminden adeta Stalin savunucuları şeklinde lanse edilmesi, tarihsel gerçeklerle örtüşmemektedir. Onun bu tutumu da, Stalin bağlamında sağlıklı düşünmediğini bir kez daha orta yere koymaktadır.

Çiftyürek, bir bakıma "tescilini" kendi ilan etmiş M. Uzun'un antikomünist ve antiStalin değerlendirmelerini ele aldığı yerde de, bir kez daha konuya sağlıklı yaklaşmadığını, en azından objektif davranmadığını ortaya koyuyor. PdSB dönemindeki başarılardan bahsederken ısrarla "Stalinsiz başarılar tablosu" sunarak güya "sahiplik etme" yönteminde gerçeklikten ne denli koptuğunu görebiliyoruz.

M. Uzun eleştirisinde şöyle diyor:

"Gerçeği Çarpıtan Aydın Olmaz

"Uzun, Stalin'i, SSCB rejimini eleştirebilir. Hatta vicdanen rahatlayacak ise hakaret de edebilir. Ama Sovyet Ekim Devrimi ve SSCB'nin tarih içerisindeki yerini görmezlikten gelemez. Hele de ezilen ve sömürge halklara sağladığı muazzam desteği..." (Kürt Solu 6, sayfa 90)

Bir kez daha; Stalin'e saldırı için açık ve net adres verme; ve fakat iyi şeyler sözkonusu olduğunda ise Stalin ismini unutturma! Tam da bu bağlamda, *"Gerçeği Çarpıtan Aydın Olmaz"* sözünün kıymet-i harbiyesinin anlaşılabilmesi için 'afişe' edilmesi kaçınılmaz ki görüldüğü üzere sözün sahibi Çiftyürek bu afişin ardına geçerek nesnel durumu çarpıtıyor. Çiftyürek'in Stalin ve PdSB değerlendirmesi; *"Gerçeği Çarpıtan Aydın Olmaz"* sözünün kendisi için de geçerli olduğuna işaret ediyor...

M. Uzun'un Stalin ve PdSB hakkında neler yazdığını biliyoruz. Herhangi bir gizli-saklısı olmaksızın cepheden tavır aldığı vs. hatırlardadır. Sorun Uzun'u eleştirirken ve/ya da saldırılarına cevap vermeye çalışırken, Çiftyürek'in Stalin'i 'atlama' sistematiğini terketmemesinde aranmalıdır. Uzun, komünist iddiasına sahip değildi ve belki de bu onun serbest davranışlarına hız veriyordu; ama, sahip bulunduğu çizgiyi ve temsilini yaptığı çevreyi "komünist" ilan eden Çiftyürek'in farklı bir yöntemi de tercih ederek doğrudan ve dolaylı yollardan Uzun'u tamamlaması ise çok daha tehlikelidir.

Têkoşîna Sosyalist

Kamuoyuna yaptıkları ilk resmi açıklamanın [*Ulusal Sorun ve Örgütlenme Sorunu Üzerine Görüş ve Eleştirilerimiz*] girişinde *"Yakın zamana kadar «KURTULUŞ» hareketi içinde olan bizler, esas olarak örgütlenme sorunu üzerinde çıkan görüş ayrılığı nedeniyle bu hareketten ayrıldık."* tespitini yaparak, ideolojik-teorik aynılık ve ya da benzerliklerinin sürdüğünü belirtmiş oluyorlardı. Bu benzerliğin ne zamana kadar sürdüğü vs. şu an bu çalışmanın konusu değildir. Şu kadarını belirtebiliriz ki, Kurtuluş geleneğinden bazılarının tepetaklak Avrupa Komünizmi-Troçkizm kırması gidişatı ile karşılaştırıldığında, TS çevresinin tüm yalpalamalarına karşın, bazı yazarları devrimci çeperde tutunmasını başarmışlardır.

Aynı yazıda, "SBKP'nin revizyonist dış politika ilkeleri" ve İran'da TUDEH'in, Irak'ta IKP'nin, Türkiye'de ise TKP'nin sözkonusu ilkeleri savundukları eleştirilmektedir. Açıkça, sosyal-emperyalist SSCB'nin ilhakçı ve saldırgan politika ve pratiği 'revizyonist' nitelendirilmektedir. Bu tespit, ayrıldıkları 'Kurtuluş' hareketi ile süren ideolojik benzerliklerini apaçık ortaya koymaktadır. Bu çevrenin, ilk başlarda, dönemin ideolojik-teorik koşullarının da etkisiyle, Stalin değerlendirmesi bağlamında 'orta yolu' tutturma endişesi içerisinde hareket ettiği söylenebilir. TS çevresi; henüz Têkoşin ismi ile hareket ettiği ilk yıllarda, *"İhtiyaç duyulan şey, Bolşevik bir partidir, başka türden bir parti değil." (sayı 4)* ve benzeri görüşler ileri sürüyordu. Têkoşin dergisinin Temmuz 1980'de çıkan 5. sayısında "Troçkizmi «Yeniden Keşfeden» Bir Grup: Rizgari Üzerine Bir Kez Daha" makalesinde, lafız düzleminde de kalsa, Troçkizmin, Leninizm karşıtı bir çizgi olduğu açık ve net belirtilmektedir.

Derginin 5. sayısında, "Özgürlük Yolu" çevresinin bir dizi noktada (örnekse; "kapitalist olmayan yol" tezinin yanlışlığını, Lenin ve Stalin'in perspektifini referans göstererek mahkum etmeye çalışmak gibi...) eleştirisi yapılmaktadır. Makale "Yaşasın Leninizm!" söylemi ile son bulmaktadır. Daha sonra, 1989'da "Têkoşina Sosyalist" dergisini çıkarttıklarında, *"Kürdistan ulusal ve toplumsal kurtuluş devrimini komünist bir örgütlülüge kavuşturmak için"* saptamasında bulunuyorlardı. Gorbaçov'un politikalarına da değinen "Sosyalizm Yolunda Bağımsızlık ve Demokrasi Mücadelemiz Sürecektir!" başlıklı makalenin ilk paragrafında şöyle deniyordu: *"Son yıllarda kapitalist/emperyalist ve sosyalist ülkeler arasında belli bir yumuşama görülüyor. 2. dünya savaşından sonra iki sistem arasında başlayan soğuk savaş, yerini karşılıklı diyalog ve görüşmelere bırakıyor. Her iki sistemin emekçi yığınları üzerinde yüklü bir külfet olan nükleer silahların*

Avrupa kıtasından sökülüp atılması için taraflar anlaşmaya varmış durumda. Bu kuşkusuz sevindiricidir." (sayfa 62)

TS'den arkadaşlar Ekim 1989'da "sosyalist ülkeler" tespiti yapmakla kalmıyor, aynı tarihte "iki sistem"in varlığından bahsediyor, ve tarafların kimi yakınlaşmalarını "sevindirici" buluyor. "Sevindirici" olanı bir kenara bırakacak olursak; proletarya ve ezilen-sömürge halkların kurtuluşu açısından hiçte devrimci bilinç taşımayan [ve doğal olarak sevindirici olmaktan uzak] aşağıdaki şu saptama, arkadaşlarımızın kafa karışıklığını apaçık ortaya koyuyor: *"1991 Ağustos'unda başarısızlıkla sonuçlanan darbeyle birlikte burjuvazi, emperyalistlerin de desteği ile hızlı bir şekilde iktidarı ele geçirdi." (Serketin, sayı 1, sayfa 5)* Serketin'den aktardığımız yerde, Kruşçev'den Gorbaçov'a dek geçen zaman aralığında MrSB'nin sosyalist ve PdSB'nin devamı şeklinde nitelendirildiğini görüyoruz. Öyle ki, burjuvazi ancak '91 Ağustos'unda iktidarı ele geçirebiliyor. [Gorbaçov ve Rus burjuvazisi duymasın; kendilerine hakaret sayarlar!] SBKP 20. Parti Kongresi'ni mahkum etmeyen herkes gibi, TS'de o tarihten 91'e dek geçen dönemi sosyalist adlandırmak zorunda kalıyor. Tüm bu süre boyunca adına sosyalist sistem denilen ülkeler bloğunun gerçekte sosyalizmle bir ilgisinin bulunmadığı ortaya konulmasına ve kendileride MrSB hakkında bir dizi "eleştiri" ve olgu tespiti yapmalarına rağmen; bu ülkeler blokunun sosyalist sistem adlandırılması yanlışından vazgeçmediler. Bu tespit, tek başına, TS çevresinin marksizm-leninizmi içselleştirmediğini açıklar ki bu Stalin'i de kavrayamadıkları anlamına gelir.

Serketin dergisinin Mayıs 1992'de çıkan 2. sayısında, "Sosyalistlerin Birliği" üzerine M. Zilan imzalı yazıda her ne kadar "Gorbaçovculuk gerçekte Kruşçev'le başlayan revizyonizmin olgunlaşmış halidir." (sayfa 40) saptaması yapılıyorsa da, revizyonizm iktidarı altındaki ülkeler topluluğuna "Sosyalist kamp" (Bkz.: Serketin, sayı 7, sayfa 24) payesi de verilmektedir. Neredeyse, 40 yıla yakın iktidarı elinde bulunduran 'revizyonizm'e rağmen, burjuvazi, bu ülkelerde bir türlü iktidarı ele geçiremiyor! İlginçtir, burjuvazinin iktidarı ele geçirememesi, revizyonizm tarafından başarılıyor! Böylece, revizyonizmin burjuva ideolojik karakteri de hasıraltı edilmiş oluyor...

Kendilerinden aktardıklarımız, SSMLS perspektifi ile hiç bir ilgilerinin bulunmadığını apaçık gösteriyor. 89/91 sürecinde yaptıkları değerlendirmelerle, m-l bakış açısından ne denli uzaklaştıklarını ortaya koyuyorlar. 1990'da çıkan TS'nin 4. sayısında *"Selam olsun sosyalizm yolunda yürüyen Arnavutluk ve Küba halklarına"* tespitleriyle; "sosyalist sistem"in dahilinde gördükleri ülkelerdeki değişime rağmen bu iki

ülkenin 'sosyalizm yolunda' gittikleri ısrarı sürüyor. 1993 Temmuz'unda çıkan Serketin dergisinin 7. Sayısında aynı mantık devam ediyor: "Eğer bugün sosyalist kamp çökmüşse (tek tek ülkelerin varlığı bu gerçeği değiştirmez) bu gerçek..." (sayfa 24) 1993 koşullarında, sosyalist ülke dedikleri devletler arasında yeralan Çin; çok açık ve net olarak dünya ölçeğinde [kimileri 'bölge' ile sınırlasa da] sosyal-emperyalist karakterde bir devlettir. M. Zilan imzalı yazı her ne kadar "Yaşasın Marksizm-Leninizm ve Sosyalizm!" şiarı ile bitiyorsa da, gerçekte m-l ilkeler ışığında gelişmeleri değerlendirdikleri söylenemez. Sözkonusu şiar, 89/91 momenti dikkate alındığında, iyi niyet temennisinden öteye geçmiyor...

89/91sürecine kadar "sosyalist sistem" ısrarından vazgeçmeyen TS çevresi/yazarları, bilinen orta yolcu tutumlarının gereği olarak "tutarlı" bir davranış gösterme adına yanlışta karar kılmaları kuşkusuz ki m-l ilkelere sahip çıkamayışları ile birebir bağlantılıdır.

Gelişmeleri doğru ele almayan bu çevreden M. Zilan arkadaşın Stalin'e yönelik değerlendirmelerde her ne kadar "Stalin'siz Leninizm" icadına dönük bir eğilim içine giriyorsa da, kimi pozisyonlarda olumlu bir duruş gösterdiğini belirtmemiz gerekiyor. [Aynı derginin 8. sayısında TS MK temsilcisi Xalîd Ararat ile röportajda da Stalin bağlamında genellikle devrimci bir duruş/eğilim ifade edilmeye çalışılıyor.] Özellikle de Stalin'in ilkesel hatalar yapmadığı (aynı yazıda) tespiti önemlidir. Ayrıca; sosyalizm inşası, NEP politikasının sürdürülmesi, Kulaklara karşı sınıf mücadelesi süreçlerini objektif değerlendirmesi dikkat çekicidir. Ve dikkat çekici olan bir diğer şey ise; TS'den arkadaşlarımızın buna rağmen, PYSK sürecine dahil olmalarıdır. 89/91 döneminde tüm kötülüklerin ve hatta "sosyalist sistem"in yıkılmasının 'temeldeki sebeplerinin' bile Stalin adı ile izaha çalışıldığı koşullarda, TS çevresinin tavrını temsil etme anlamında M. Zilan arkadaşın devrimci çeperde bir duruş göstermesi olumludur. Sözkonusu olumlu davranış nedeniyle, uç noktalarda seyreden antikomünizm rüzgarına ve antiStalin kampanyaya dahil olmadıklarını söyleyebiliriz.

Partiya İslamiya Kurdistan (PİK)

Cudî dergisinin "Mayıs 1995" sayısında, "Çöken Marksizm ve Kürd Sorunu" başlığıyla bir makale yazan Şeyh Ö. Ğarib, aşağıda aktaracağımız değerlendirmesinde, bir bakıma PİK çevresinin görüşlerini de ortaya koymuş oluyor. Şöyle diyor:

"Marksizm fikri, siyasi, sosyal, ekonomik, hürriyet, insan hakları veya insan hayatıyla ilgili yönleri açısından insanlığa büyük bir faciaydı. Eylül 1917 Rus Kayseri rejimine karşı Lenin'in başkanlığında yapılan devrimin başarıya ulaşması ve Sosyalist Blokunun kurulmasıyla facia daha büyük bir boyut kazanmış oldu. Tabii olarak ardından gelişmesi, yayılması faciası.." (sayı 14, sayfa 6)

Aktardığımız görüşlerin idealist kaynaktan beslendiği ve dolayısıyla bütünüyle antikomünist zemin üzerine bina edildiği apaçık ortada. Böyle olduğu halde, görüşlerine yer vermemizin bir tek nedeni var: İrdelediğimiz konuda Kuzeydeki "sol" politik çevrelerin dışında 'dinsel' temelde varolan bir çevrenin değerlendirmelerini de okura ulaştırmak.

Burada aktardıklarımızın tam tersinin doğruluğuna dair ise, esasında fazla söze gerek olmasa gerektir. Yani m-l ideoloji ve politikanın insanlığın kapitalist barbarlıktan ve her türden gerici ve pederşahi ilişki ve egemenlikten kurtuluşun yegane yolunu gösterdiği; 1917 Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ile bu bilimsel bakış açısının bütünüyle kanıtlandığı; ve 1950'li yılların ortalarına kadar süren sosyalizm sürecinde pratikte hayata geçirildiği tartışılamayacak ölçüde yalın bir gerçekliktir.

Cudî dergisinden aktardıklarımız hakkında özel bir değerlendirmeye ihtiyaç duymuyoruz. Bu çevrenin Stalin karşıtlığı bağlamında "Sovyet lideri Stalin Kürtlerin ezilmesinden yanaydı"(rojaislam.com) çizgisinde konumlandığına dikkat çekmek yeterlidir.

Dergideki aynı makalede, şunları da görüyoruz:

"2- Stalin onbinlerce Kürdü eski Sovyetlere bağlı Kürdistan parçasından diğer milletlerin arasına sürgün ederek düşmanlığını göstermiştir. (...) 4- Rusya 1946'da şehid Kadi Muhammed başkanlığında Mahabatta kurulan Kürd Cumhuriyetini resmen itiraf edip kabul etmemiş ve tanımamıştır." (sayfa 7)

Ayrıca; marksizm-leninizm, sosyalizm ve proletarya diktatörlüğü dönemi Sovyetler Birliği'ne yönelik düşmanlığını gizlemeyen bu çevrenin, sosyalizm kuruluşu sürecine ilişkin tarihsel gerçeklikleri karalaması, çarpıtması vs. yadırgamıyoruz. Haliyle, açık bir iftiradan öte anlam ifade etmeyen *"Sovyetlere bağlı Kürdistan parçası"* icadına kalkışması ve yine zorunluluktan ileri gelen sınırlı sayıda insanın farklı yerleşim alanlarına taşınma olayının "Kürt düşmanlığıyla" izahı "normal" sayılmalı. Zira, aynı tutum sahiplerinin karalama ve inkar ısrarını MKC somutunda da sürdürmesi anlaşılırdır. Çünkü dinsel temele dayalı gerici ideolojik yapısı gereği bilimsel sosyalizmin teori ve pratiğine karşı çıkmak, böylelerin varlık nedenidir...

İnceleme konumuz bağlamındaki tezlerini ve değerlendirmelerini aktardığımızda da görüleceği gibi, bu çevrenin öne sürdüğü ya da iddia ettiği düşünceler daha önceleri başkalarınca (daha çok da troçkistlerce) ifade edilmişti. Kürdistan ve Kürtler özgünlüğü [ve orijinalliği] haricinde, dediklerinde 'yabancısı' olduğumuz yeni bir şey yok. Benzerleri gibi, bu arkadaşların ileri sürdükleri savlar da, nesnel durumdan uzak ve bütünüyle önyargısal zorlamalar temelinde üretilmiş tezlerden, iftira, çarpıtma ve karalamalardan ibaret. Zaten, açıkça antiStalin hezeyanlar üzerine bina edilmiş ideolojik doğrultuları nedeniyle, böylelerin ele aldığımız konuya objektif yaklaşmaları da beklenmemeli. Her şeye rağmen ama, kendilerine uygun gördükleri isim nedeniyle, 'komünist' sözcüğünün Kürdistan özgülünde, bu tür 'yerel' antiStalin odaklarca daha fazla dejenere edilmemesi amacıyla görüş ve değerlendirmelerini okurla paylaşarak tavır takınmayı önemsiyor, gerekli görüyoruz. Görüşlerini, *"Ulusal Siyaset; Weşanên RAY, Birinci Baskı: Diyarbakır-Agustos 2007"* adlı kitapta toplayan M. Emin Aslan'ın yazdıklarını temel alacağız. Adı geçen kitabı yayınlayan "yayınevinin önsözü"nde şunlar yazılıyor:

"Yani sosyal demokrasi ile bürokratik diktatörlükler, yada sosyal demokrasi/sosyalizm ve ulusal komünist akımları kaba biçimi ile şahıslarla özdeşleştirirsek Kausky ve ardılları ile Stalin ve ardılları aynı ulusal sosyalizmin aynı nesnelci siyasetin farklı iki yüzüydüler." (M. Emin Aslan, Ulusal Siyaset: Weşanên RAY; sayfa 13)

"IV. Kongresi'nden sonra Komintern, Sovyet Rusya'da iç-savaş süreciyle başlayan ve giderek gelişen despotik-bürokratik diktatörlüğün «ulusal-sosyalizm» politikasının aletine dönüştürelecektir." (agy., sayfa 23)

Yayınevinin kitaba yazdığı 'önsöz'den yukarıya aldığımız antikomünist ve Leninizm karşıtı bakış açısını tüm çalışması içerisinde esas alan yazar, aynı doğrultudaki savlarını tekrarlayıp durmaktadır.

Şunları yazmaktadır:

"Bununla birlikte 1924'te Lenin'in ölümünden sonra, özellikle Stalin diktatörlüğü dönemiyle II. Enternasyonal Marxizmi (ulusal komünizm), SSCB'de yeniden egemen anlayış olacaktır." (agy., sayfa 161)

"Komünistler kendilerini formülasyonlarla, belirlenmiş kalıplarla değil; gerçekleşebilir somut amaçla yani komünizmle ve temel ilkelerle tanımlar-Bunu Lenin söylüyor. Durum açık ve net, Rusya da sosyalist devrim olacak olursa, ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkı, devrim çıkarı gerekçesiyle, Rusya'nın çıkarına uygun olarak çözülecektir. Çünkü Rusya devrim gerekçesiyle genel yani bütün, ezilen uluslar ise parçadır. Pratikte olan da buydu. Bu öneri, ileride Stalinist diktatörlüğün, SSCB, Komünist Enternasyonal ve dünya kapsamında

emek ve ulusal kurtuluş hareketlerini boğazlamada sık sık başvuracağı bir gerekçe olacaktır." (agy., sayfa 179)

Burada aktardıklarımızı 'eleştiri' çerçevesinde görmek olanaklı değil. Ancak ne menem bir "komünist" olduğunun görülebilmesi için, komünizme, Leninizme yönelik açık ve dizginsiz saldırganlığının ayyuka çıkarılabilmesi için buraya almak zorundayız. Siyasal iktidarı ele geçirme perspektifinden uzak yazar; sosyalizm koşullarında Kızıl Ordu'nun rolü hakkındaki cahilliğini şu sözlerle ortaya koyuyor:

"Peki, bu Kızıl Ordu örgütlenmesine ne demeli. Denilebilinir ki, koşulların dayattığı geçici bir tedbir olarak başvurulmuştur. Ne var ki Kızıl Ordu; RSSFC'nin ve sonradan da SSCB'nin vazgeçilmez asli unsurlarından biri olmuştur. İşlevi; «bir büyük Rus simgesi etrafında birleştirici unsur oldu.» fonksiyonunu üstlenmek olmuştur. Demek ki, RSSFC'nin SSCB'ye .dönüşmesi pratik-politik anlamda bir nitelik değişimini sağlamış değildir." (agy., sayfa 191)

Yazar; her defasında saçmalıklarına yeni zırvalar eklese de, "komünist"lik adına komünizm adına ne varsa saldırı hedefine koymayı sürdürüyor. İsminin önündeki "komünist" sözcüğü olmasa, herhangi bir burjuva yazarın bilinen saldırıları deyip, geçeceğiz. Alenen Leninizm karşıtlığı yapan ve tam bir karaçalmadan ibaret şu satırlarda [günümüz Kürdistan'ında troçkizm sözcülüğüne soyunmuş yazara ait:

"Dolayısıyla Rus proletaryası adına Bolşevik Partisi Çarlık'tan devraldığı sömürge ve ezilen halkları sosyalizm gerekçesiyle yeni biçim altında ezilmişliklerini devam ettirmektedir." (agy., sayfa 193)

"Komünist" sıfatıyla bunları yazan, yazabilen birinin, tek başına bu sözlerinden ötürü antikomünist nitelendirilmesinde yanlış bir şey olmasa gerek. Bolşevik Parti ismini ansa da, Ekim Devrimi ve onun önde gelen önderlerinden Lenin ve Stalin'e yönelik, somut ve pratik bakımdan da esas olarak Stalin ve sosyalizm kuruluşu pratiğine düpedüz kara çalan böyle birinin komünizm karşıtlığına soyunduğunu belirtmek için aslında fazla söze gerek olmasa da; [burjuvazi+troçkizm cephaneliğinden aşırma] kimi iftira ve karalamalarının bilinmesi açısından buraya kendisinden bir kaç alıntı almak gerekiyor(du).

Elinizdeki kitapta farklı bağlamlarda da belirttiğimiz gibi, Stalin'in düşünce ve eserine saldırı, tartışma götürmez bir şekilde yalın ve çıplak bir biçimde m-l'e de saldırıdır. Ve Stalin'in mimarı olduğu proletarya diktatörlüğüne-sosyalizmin kuruluşu deney ve pratiğine saldırmak, kaçınılmaz bir şekilde ve mutlak surette Lenin'e de saldırı demektir. M. Emin Aslan'ın yaklaşımında bunu tespit etmek mümkündür:

"Kürdistan özgülünde SSCB'nin yargılanması Stalin dönemi ile yetinemez. Bu ilişki ağı ve siyasi anlayış 1920'lere kadar, yani Lenin'in dönemine kadar inmektedir." (agy., sayfa 279)

Çünkü M. Emin'e göre Lenin'in ulusal kurtuluş hareketlerine dair tezleri "enternasyonal komünizm" hedefine sahip olmadığı gibi içeriğide "pragmatizm"den ibarettir! Öyle ya; sözde komünistimize kalırsa, Bolşevik Parti Çarlığın sömürgeci siyasetini sürdürdüğü için (!), bu durumda, sorumluluk tek başına Stalin'e yüklenemez; ve dolayısıyla işin en başından itibaren, yani Ekim Devrimi'nin hemen ardından başlamak üzere siyaseten Bolşevizm bir bütün sorumlu tutulmak zorundadır! Öyle anlaşılıyor ki; M. Emin Aslan türü bu özgün "komünist"likte, [herhalde] Kürdistan'ın ve de Kürtlerin orijinalitesiyle ancak izah edilebilir! Şöyle diyor: *"Komünistler; örgütüne, işçi sınıfına, emekçilere ve ulusa güvenir."* (agy., sayfa 368) "Ulusa güvenen komünist!" Hilkat garabeti bu olsa gerek!

Kendisinden aktardığımız her satırda olabildiğince tüm kibirini dışa vurarak Leninizmi reddeden; Lenin ve Stalin hakkında saçma sapan şeyler yazan ve bir kalemde tüm bir uluslararası komünist hareketi yok sayan; dahası kendisi dışında komünist nitelikte kimseyi görmeyecek denli ukalalık taslayan bu orijinal nihilist "komünistimiz", ikirciksiz bir açıklıkla "ulusa güven"i esas aldığını söyleyebilmektedir.

'Ulus' dendiğinde, sadece ve yalnız işçi sınıfı ve emekçiler anlaşılmayacağına göre; kapitalistler, büyük toprak egemenleri, karşıdevrimci sınıf ve katmanlar vb. ulusun bir parçası görülmek zorundadır. Bu durumda, yazarın diplomasi faaliyeti bağlamında başkalarını eleştirirken, komünistlik adına tüm ulusa güven duyduğu bildiriminde bulunması nasıl açıklanmalı? Çok şey söylenebilir ama, zannedersem 'keskin sirke küpüne zarar' misali, çılgınca bir şekilde kendi dışında herkesi ve her şeyi olumsuzlayan mantığın kaçınılmaz sonunun tecellisi olarak değerlendirilebilir. Keyfine göre hareket edişi nedeniyle en "sol"dan en sağa gidip, geliyor ki buna müzmin troçkist iktidarsızlık örneğinin kronikleşmiş dışavurumu de denebilir...

Konumuzla bağlantılı M. Emin Aslan'dan aktarılacak çok şey var aslında; fakat bu kadarı yeterli ve dikkat edilirse her söylediği üzerine durmaya da değer biçmedik. Esasında konu hakkında kimin ne dediğinin bilinmesi bakımından tam bir bütünlük sağlanabilmesi, çalışmanın gerçekten herkesi kapsayan bir 'belge' niteliğini kazanabilmesi amacıyla tezlerine yer verdik ki onun aşağıya alacağımız tespitleri bile tek başına Leninizm karşıtlığını, antiStalin hezeyanlarını her bakımdan ortaya koymaktadır:

"Stalinizm denen eğilimin, dünya devrimin ilerleyişi önünde bir engel oluşturduğu, kapitalizmden komünizme geçişin önünü kesen ve işçi sınıfının devrimci kavgasına düşman bir eğilim olduğudur." (agk., sayfa 324)

M. Emin Aslan'dan aktardıklarımız, bir kez daha troçkizmin kaçınılmaz antikomünist hazin sonunu gösteriyor! Yazar ve tüm benzerlerinin, proletarya önderliğinde devrimle iktidarı ele geçirme, sosyalizmin inşası ve kuruluşu hedef ve amacına sahip bulunmayışları nedeniyle, dünyada ilk kez sosyalizmin kuruluşu sürecine önderlik etmiş ve böylece uluslararası burjuvazinin ve troçkizmin tüm karşı itirazlarını boşa çıkamış ve mahkum etmiş Stalin'den her bakımdan nefret etmeleri ve artıklarının hala aynı telden çalmaları beklenen bir şeydir. M. Emin'in yaptığı, bu anlamda hiçte garipsenmemelidir. Zira, varsın böyleleri sınıf düşmanı

ile aynı dilden konuşarak her türden iftira ve karalamaya başvursun; bunları çok önceden gören ve yaşayan Stalin'in *«Biliyorum, ölümümden sonra mezarımın üstüne yığınla pislik atacaklar. Ama tarihin rüzgarı onları temizleyecek.»* öngörüsü ve yine bir dönem Stalin'in yakın çalışma arkadaşlarından Molotov'un saptamasında da görüldüğü gibi; *"Stalin'e ne kadar saldırılırsa o kadar yükseliyor"*!

Bir an için M. Emin ve benzeri troçkistlerin zırvalarını -faraziye pahasına- doğru kabul edelim ve 1917-55 arası dönemdeki sosyalizmin kuruluşu sürecini *"dünya devrimin ilerleyişi önünde bir engel"* olarak "kabul" edelim. Bu, ne anlama gelir? Proletarya diktatörlüğü devletinin Troçki, Zinovyev, Buharin ve benzerlerinin marifetiyle hemen o gün, yani kurulma aşamasında lağvedilerek, Çar despotizminin geri teslim edilmesi anlamına gelir. İlk anda bu amaçlarına ulaşamayan troçkist güruh ve bileşenlerinin kısmen kendilerinden bahsedilmesini başardıkları 20'lerin ikinci yarısında Sovyet Devleti'ni ele geçirerek kapitalist sisteme geri dahil edilmesini savunmaları demektir. En nihayetinde işi Hitler önderliğindeki faşist-emperyalist saldırganlığı fırsat bilip, PdSB'nin yıkılmasını sayıklamaya kadar vardıranların Troçki'den ilham alarak, büyük bir gayretkeşlikle "antiStalinizm" için her şeyi mübah görmeleri, iddialarının tam aksine komünistlikle [sözkonusu bakış açısının devrimci olup-olmadığını okurun yargısına bırakıyorum] hiç bir alakalarının bulunmadığını açık olarak ortaya koymaktadır.

Böyleleri, kendilerini bir süre daha gizlemek için Lenin'e sığınma taktiğine başvurmaktadır, bunu biliyoruz. Ve fakat öncüllerinin; Ekim Devrimi'nin hemen ardında Brest-Litovsk'taki ihanetlerini; Parti'nin Moskova Bölge Bürosu'nu "Sol Komünistler" adı altında ele geçirip partiyi bölmeye, ve bu yolla ülkeyi Alman emperyalizmine peşkeş çekme; ya da PdSB'nin güya uluslararası devrimi başarmak amacıyla Don Kişot vari Kızıl Ordu'nun Avrupa içlerine "devrime" seferber edilmesi ısrarıyla bir an önce proletarya diktatörlüğünün yıkılmasını sağlama; daha sonra Troçki'nin Alman faşizminin saldırısını fırsat bilip, PdSB'nin yıkılması için harekete geçtiğini vb. biliyoruz. Benzer tutum ve görüşleriyle, aynı güzergahta yer aldığını gizleme gereği duymayan Kürdistanlı "Komünistler"in MKC bağlamında Kızıl Ordu'nun Mehabad ve çevresinde kalmaya devam etmesini savunarak, SSCB'nin bir şekilde emperyalist devletler ittifakı tarafından yeniden saldırıya uğraması anlayışını savunduğu ve bunun M. Emin Aslan'ın tezlerinde çıplak bir sarihlikte açığa çıktığı kesin.

Başını Buharin'in çektiği "Sol Komünistler", 1918'in başlarında aynen şöyle yazıyorlardı:

"Uluslararası devrimin çıkarları doğrultusunda, şimdi sadece biçimsel bir hale gelmiş olan Sovyet iktidarının olası yokoluşuna rıza göstermeyi amaca uygun buluyoruz." (Aktaran: Stalin, cilt 15, sayfa 247)

Bugünün troçkistleri, ya da "dünya devrimi" alametine kendini kaptırmış bir takım 'iktidarsız' sanal çevrelerin, PdSB için "dünya devriminin ilerleyişi önünde engel" tespiti yapmaları; açık ki, gelecekte, m-l ilkeler temelinde ve fakat bütünüyle kendi orijinalitesi ve özgünlüğü çerçevesinde zafere gidecek

olan şu ya da bu ülkedeki proleter devrimi karşısında da aynı gerekçelerle konumlanacak ve kaçınılmaz şekilde uluslararası burjuvazi ile kolkola devrime-sosyalizm inşasına saldıracakları anlamına gelir.

M. Emin gibiler, "dünya devrimi için" illüzyonuna sığınarak PdSB devletinin yıkılmasını savunmakla kalmamakta, proletaryanın bir ülkede kapitalizmi yıkıp proletarya diktatörlüğüne geçişi, sosyalizmin inşasını da reddetmektedirler. Dünya devriminin böylelerin "katkısına" zerre kadar ihtiyacı yok; Kürdistan Devrimi'nin ve ardından tek ülkede sosyalizm inşası ve kuruluşunun da!

*"Çi Bikin"*cilerin Stalin düşmanlığı...

"Kovara marksîstên şoreşgerî Kurdistan" alt başlığıyla yayınlanan Mayıs 1981'deki ilk sayısında, 'Çıkarken' yazısından: *"Çünkü bunalımın ideolojik yönü her parçanın kendine özgü karakterinden değil, Stalinist ideolojinin çarpıklığından kaynaklanmaktadır."* (sayfa 2) Kürdistan'da 'bunalım' tespiti yapıp ardından çareyi Stalin'e karşı savaş açmakta bulan bu çevrenin akibeti hakkında bilgi sahibi olmadığımız için, daha sonraları ne tür icatlara imza attıklarını bilmiyoruz. Ancak, kendi troçkist enternasyonallerini varetmek için "Stalinist ideoloji" tespitini gayet bilinçli ürettikleri kesin. Sözkonusu söylem üzerinden sadece bunalımdan çıkmayı [troçkizmin tüm belirleyici tezlerinin: proletarya saflarında kafa karışıklığı yaratmak ve kendisininde içinde ve merkezinde durduğu sürekli ideolojik bunalım ve politik perspektifsizlik üretmekten ibaret kaldığını -bu vesile ile- belirtelim!] değil, sosyal-emperyalist SB'nin sömürgeci BAAS rejimi ile ittifakını da izah ettiği vehabına kapılıyor ve ayrıca ideolojik konjonktür sonucu in-l söylemi tercih edenlerin karşısına troçkizmi çıkarma/gösterme amacına ulaştığını hesap ediyor. Yine her zamanki gibi, daha en başında sonu hüsranla biteceği belli yeni bir troçkist kehanet. Farkı ise; özgünlüğü, yani etnik ve ülkesel boyutu. Ki aktardığımız sözlerin üzerinden bu yana geçen şu kadar zaman aralığında 'bunalım' diye adlandırdıklarının karşısına ne tür bir alternatif koyduklarına henüz tanık olunabilmiş değil. Zira, troçkizmin eşittir iktidarsızlık niteliği dikkate alındığında; Kürdistan'da birleşik-bağımsız-demokratik Sovyet Cumhuriyeti yaratmak ve giderek proletaryanın ve emekçilerin sosyalist iktidarını kurma-sosyalizm ülkesini inşa etme bağlamında plan ve projelerinin bulunmayışı gayet anlaşılırdır. Belirttiğimiz hedefe nasıl ulaşılacağına ilişkin kayda geçer bir tek söz etmeyenlerin, pratikte ise sadece ve *sadece laf üretmeleri* anlaşılırdır...

Aynı sayıda H. Dilo Şoreş imzalı yazıda ise "Lenin'in 1924'te ölmesinden sonra bir küçük burjuva ideolojisi olan Stalinizm..." (sayfa 7) şeklindeki pespaye savı okuyoruz. Bu dergideki anlayış, bütünüyle Troçki savunusu, onu aklama temeline dayanıyor. "Bolşevik-Leninist" lafız ardına gizlenerek Stalin karşıtlığı yapılmaya çalışılsa da; savunularının Leninizmi tümüyle reddetme üzerine geliştiği apaçık ortada.

"KUKM'ni Toparlama ve Yeniden İnşa Bildirgesi"nde temel ideolojik ve politik görüşlerini ortaya koydukları yerde, *"Öncülük İhtiyacı, Parti İhtiyacı"* ara başlığı altında, 'Leninist Parti' bağlamında şu değerlendirme yapılıyor:

"Leninist Parti Teorisi derken ne anlatılmak isteniyor? Hangi dönem açıklamaları ve pratiği?Ne yapmalı, Bir Adım Geri Bir Adım İleri kitaplarında dile getirdikleri mi? Ya da 1920'lerin başına kadar kendi içinde farklılıkları barındıran, bu farklılıkların kıran kırana mücade ettiği, ama buna rağmen birlikte aynı örgütsel çatı altında kalmaya devam ettikleri parti pratiği mi, yoksa 1920'lerden sonra monolotik, bütün farklılıkların bastırıldığı, bütün yetkiler ve iktidarın merkezde, politbüroda, dahası Genel Sekreterde toplandığı ve bu durumun tapınmacı bir külte dönüştürüldüğü SSCBKP gerçekliği mi? (...) Ancak 1920'lerden sonra kurumlaşan bir parti modeli var ve bu, hemen hemen bütün işçi ve komünist partilerin de değişmmez tek örneği, esin kaynağı, hatta neredeyse bire bir tekrar edilen biçimi olmuştur. Ne var ki bu gerçekleşen ve teorileştirilen parti modelini Lenin'e mal etmek, Onun adına teorileştirmek, her şeyden önce Lenin'e büyük bir haksızlıktır. (...) 1912'e kadar da bu farklılıklar ve gruplar varlıklarını aynı çatı altında sürdürdüler. Başka bir örnek, Merkez Komite'de yer alan Kamanev Ekim Devrimi öncesinde bir gazetede ayaklanmanın gününü deşifre etmesine rağmen parti içinde aynı konumunu sürdürebildi. Ama daha sonra en sıradan bir farklılık bile idamla, sürgün ve çeşitli hapis cezalarıyla susturuldu..." (KUKM'yi Toparlama ve Yeniden İnşa BİLDİRGESİ, Eksen Yyayıncılık, Ekim 2004, sayfa 390-391/Bülten, sayfa 6-7)

Aktardıklarımız üzerine çok şey söylenebilir; özellikle Leninist Parti bağlamında konuyu kavramaktan yoksun değerlendirmeleri için. Ne var ki konumuza bağlı kalarak, ancak birkaç noktaya işaret etmekle yetineceğiz: aa) Konuyu bilince çıkarmadan tavır takındıkları için pek çok şey içiçe geçirilmiş ve yalan-yanlış belirlemelerle hatalı sonuçlara varılarak Leninist Parti öğretisi bağlamında Leninizmden öğrenmediklerini ortaya koyuyorlar. bb) "1920'lerin başına kadar" belirlemesi ile güya "Lenin dönemi" sahiplenilmekte ve böylece "1920'lerden sonra"sına karşı saldırıya geçmenin zeminini hazırladıklarını düşünselerde, yapılan kurgunun kendilerine bir yararı yok. Çünkü özellikle Leninist Parti öğretisi ve pratiği bağlamında Lenin ve Stalin'i birbirinden ayırmak, iki farklı nitelikte göstermek kesin olarak mümkün değildir. Lenin-Stalin önderliğindeki Parti'nin tarihi hakkında objektif bilgi ve kavrayışa sahip herkes bunun böyle olduğunu bilir. cc) Ekim Devrimine önderlik eden Parti'nin devrim öncesi ve sonrası gerçekliği (ve özgün koşullar) yok sayılarak hareket edilemez. Ama bu, KDS'den arkadaşların tercih ettiği yöntemle, yani "20" öncesi-sonrası kurgusu şeklinde olmaz. [Örnekse; 1903, 1912, 1921, 1936, 1952 gibi görece bilinen bir kaç tarih üzerinden hareketle de doğru sonuçlara ulaşılamaz.] Nitekim sözkonusu tarih kesitine takılan herkes gibi, „Bildirge" yazarlarıda ağır hatalı tespit ve yanlış sonuçlara mahkum olmaktan kurtulamamışlar. dd) 1920'e kadar Parti pratiği ile sonrası karşıt değil, birbirini tamamlayan, komünizm uğruna

mücadele sürecinin özgünlükleri çerçevesinde ele alınmak zorundadır. ee) Lenin ve Stalin'in parti içindeki *farklı görüşlere* karşı tavrı arasında [teorik ve pratik] kesinlikle özsel/ilkesel bir fark yoktur; bütün farklılık, Lenin ile birlikte önderlikte yeraldıkları dönemin özgünlüğü ile, Lenin'in ölümünden sonraki dönemin kendi özgünlüğündedir. Zira, sadece görüş ayrılıkları bağlamında değil, *çizgi ayrılıkları* [grup-hizip vb.] sözkonusu olduğunda da yine aynı durum, içerik ve ilkelerde tam bir devamlılık, aynı çizginin ve pratiğin devamı geçerlidir. Yaşananlara objektif yaklaşma yeteneği gösteren herkes gerçekliğin belirttiğimiz çerçevede cereyan ettiğini tespit edebilir. ff) Bildirge yazarları, dayanaktan yoksun iddialarını akıllarınca ıspata çalışırken ‚erken bir tarih için' Kamanev'in ismini öne çıkarıyorlar; ancak ‚geç bir tarih için' Yaroşenko'nun isminin ne demek olduğunu görmezden gelmeyi tercih ediyorlar. [Bir dizi örnek verilebilir, biz ikisi ile yetinelim!] İki isimde, dönemlerinin özgünlüğü dikkate alınmak kaydıyla, suç işledi. Biri Ekim Devrimi'ni ihbar etti; öteki proletarya diktatörlüğünün yıkılması için-sosyalizmde geri dönüşün gerçekleşmesi için kapitalist reçeteler savuundu. Lenin ve Stalin birlikte hareket etti; Kamenev'in tavrı mahkum edildi. Stalin ve önde gelen yoldaşları önceki çizgiyi ve pratiği izledi: Yaroşenko'nun düşünceleri mahkum edildi; partideki varlığı sürdü...

'Bülten'in aynı sayısında, MKC üzerine yapılan değerlendirmede de yanlış ve hatalı yaklaşımları devam ediyor. Birey imzalı yazıda şunları okuyoruz:

"25 Ağustos 1941'de de İngiltere, ABD ve SSCB İran'ı işgal eder.

"Ancak bu özgürlük ortamı uzun sürmez 4 Nisan 1946'da İran ile SSCB arasında yapılan petrol antlaşması ile SSCB birlikleri İrandan çekilir.

"Cesaretlenen genç cumhuriyet ordusunun İran Kürdistan'ın geri kalan bölgelerini kurtarma, Cumhuriyete dahil etme planları SSCB'nin araya girmesiyle engellenir." (sayfa 41-42)

MKC bölümünde konuyu ayrıntılı irdelediğimiz için, kısaca bir iki noktaya dikkat çekmekle yetinelim: aa) Hitler Almanya'sının İran devleti ile kurduğu güçlü ilişkiler üzerinden bu ülkedeki konumunu her bakımdan tahkim etmesi; İran'ı, SSCB'ne yönelik artan faşist Nazi saldırganlığının üssü haline getirme çabası karşısında, SSCB'nin zorunlu kalarak İran'la olan sınırının güvenliği için 'resmi' İran coğrafyasının (Kürdistan'ın Doğu parçasına) bazı alanlarına Kızıl Ordu birliklerinin konuşlandırılması "işgalci" olarak nitelendirilemez. Kızıl Ordu birliklerinin İran'ın bazı alanlarına konuşlandırılması kararı bütünüyle doğru idi. bb) Kızıl Ordu birliklerinin İran'dan geri çekilmesini, "petrol antlaşmasına" bağlamak tarihsel gerçekliğin kaba bir çarpıtmasından başka bir şey değildir. Daha Kızıl Ordu birlikleri konuşlandığı andan itibaren hangi koşullarda geri çekileceğinin çerçevesi belirlenmiştir. cc) MKC önderliğinin parçacı, otonomist ve hatta Mehabad'la sınırlı politik ufkunu kavramayan; andaki yönetimin bileşimini analiz edebilme yeteneğini kaybeden; ve SSCB'nin konumunu ve rolünü çarpıtılmış bir tarih anlayışı ile ele alan vs. biri ancak *"dahil etme planları SSCB'nin araya girmesiyle engellenir"* savını öne sürebilir.

Marksist Leninist Parti İnşası İçin TEVGERA KOMİNİST [Welate Yekbûyî–Welato Jubiyaye"]

2005 yılında çıkardıkları "Welate Yekbûyî–Welato Jubiyaye" dergisi üzerinden, irdeleme konumuza dair düşüncelerini biliyoruz. Stalin konusunda, ayrıca kaleme aldıkları 'özel' bir makalelerine rastlamadık; ancak, kamuoyuna yaptıkları açıklamalarından, SSMLS perspektifine sahip bulunduklarını ve Stalin konusunda ilkesel bakımdan daha önceki çizgi ve anlayışlarını esasta koruduklarını tespit edebiliriz. Aşağıda, kendilerinden aktaracağımız kimi pasajlarda da görülebileceği gibi; anda, Kürdistan özgülünde Stalin'i m-l ilkeler temelinde sahiplenen bir bakış açısına sahip bulunduklarını söyleyebiliriz.

Bu çevrenin görüşlerini taşıma durumundaki "Welate Yekbûyî–Welato Jubiyaye" dergisinin Kasım 2005'te çıkan ilk sayısında 'Çıkarken' başlığıyla kendileri hakkında bilgi verdikleri belgeye bakıldığında, diğer şeylerin yanısıra şu tespitleri de görüyoruz:

"Ülkemizde Marksist Leninist Parti inşası gereksinimine karşılık verebilmek için...

"ülkemizde devrim "sol" çevrelerde ve yurtsever kesimlerde Marksizm-Leninizm'e, geçmişteki uluslararası komünist harekete ve sosyalizm deneyine karşı belirgin bir uzaklaşma-saldırı-sırtını dönme vs. olgusunu gözönünde bulundurarak, her sayısında «Marksizm-Leninizm'den Öğrenelim!» başlığı altında klasiklerden ve uluslararası komünist hareketin deneyimlerinden yazılara/belgelere yer verecektir.

"Teorik-ideolojik zemin olarak Marksizm-Leninizmi esas alır. Her türden revizyonizme, oportünizme ve reformizme karşı komünist görüşlerin kararlı savunucusu olduğunu ilan eder"

2005 koşullarında aktardığımız tezlere ve hedeflere sahip bulunmak bile, tek başına, hakim olan m-l'den kaçışa, sosyal demokrasiye evrilmeye ve ideolojik-teorik liberalizme karşı açılmış bir bayrak ve 'akıma karşı' niteliğindedir; ki, diğer yazı ve makalelerde de bunu görmek mümkün.

Mart 2006'da çıkan 2. sayısında "Kürdistanlı Komünistlerin Birliği İçin Tartışma Notları" yazısında şunlar söylenmektedir:

"Bugün, Kürdistan'da kimin komünist değerlendirilmesi gerektiği bağlamında aşağıda «genel» ve «özgül» başlıklarıyla sıraladığımız kriterleri esas alıyoruz:

GENEL (Uluslararası)

I-Marks-Engels-Lenin-Stalin'i Marksizm-Leninizm'in klasikleri olarak savunmak.

II-Proletarya diktatörlüğünü savunmak.

III-Sosyalizmden geriye dönüş sorununu çözülmesi gereken ilkesel bir konu olarak kabul etmek.

IV-Modern revizyonizmi ve onun etkisi altındaki her türden revizyonist-oportünist anlayışı mahkum etmek.

V-Teori/pratik uyumluluğuna sahip olmak; eleştiri-özeleştiri yöntemine sadık kalmak ve kolektif işleyişi savunmak ve uygulamak.

ÖZGÜL (Kürdistan)

I-Kürdistan devrimine proletaryanın önderlik etmesini savunmak; işçi sınıfının ML örgütünü yaratmayı bugünün sorunu olarak kabul etmek ve buna uygun çalışma içinde bulunmak.

II-Bağımsız Birleşik Demokratik Sosyalist Kürdistan stratejisini savunmak ve buna uygun politikalara sahip olmak.

III-Antikapitalist perspektifle emperyalizme karşı mücadeleyi benimsemek." (sayfa 19)

Buraya aldığımız pasaj(lar)da da açıkça tespit edilebileceği gibi, bu çevre, Stalin'i; Marks, Engels, Lenin ile birlikte marksizm-leninizmin klasiği [usta] temelinde sahiplenmektedir. Özellikle 89/91 sürecinde „komünizm öldü" vaazları eşliğinde Stalin'e yönelik saldırganlığın doruğa çıkarıldığı koşullarda [ve günümüzde], çok az sayıda çevre tarafından savunulan bu bakış açısının Kürdistan özgülünde de kendini varetme mücadelesi vermesi, proletaryanın nihai kurtuluşu bakımından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Derginin aynı sayısında, "Tarih Çarpıtıcıları İşbaşında!" yazısında da „insanlığın kurtuluşunun komünizmde olduğu gerçeği tarih çarpıtıcılığı ile engellenemez." bakış açısı öne çıkarılarak, Stalin savunusu sürdürülüyor.

Derginin 3. sayısında „1 Eylül" üzerine yazılan makale ve değerlendirmede de yine Stalin'in Leninist bakış açısı temelinde konu hakkında tavır takınılmaktadır.

Ekim 2007'de çıkan 5. sayısında, *"İnsanlığın Kurtuluşu İçin Yeni Ekimler Gerek!"* yazısından aşağıya alacağımız değerlendirme; Stalin'in Kasım 1927'de 'Pravda'da yayınlanan *"Ekim Devriminin Uluslararası Niteliği"* üzerine makalesinden alınan özet bir aktarma ile tamamlanmaktadır:

"Ekim Devrimi; sınıf mücadelesinin hem tarihi bir sonucu, hem de sınıfsız bir topluma ulaşma mücadelesinde proletarya diktatörlüğünün ilk adımı idi. Leninizmin düşmanları kinlerini sürekli olarak bu noktaya,

proletarya diktatörlüğüne yönelttiler. Leninizmin özü olan proletarya diktatörlüğünü yıkmaya çalıştılar.

SBKP(B) içinde başından beri, proletarya diktatörlüğünün inşası ya da yıkımı noktasında süren mücadele, Stalin yoldaşın ölümünden kısa bir süre sonra burjuva döneklerin lehine değişim gösterdi. Lenin'in, Stalin'in ve milyonlarca komünistin emeğiyle inşa edilen proletarya partisi, Kruşçev kliği tarafından gasp edildi. Bunlar proletarya partisini, bütün halkın partisi; proletarya diktatörlüğünü de, bütün halkın devleti olarak değiştirdiler. SBKP'nin, 1956'da, 20. Parti Kongresinde iktidarı revizyonist karşı devrimle ele geçiren hainlerin elinde SSCB sosyalizm adına sosyal faşizmi ve sosyal emperyalizmi uygulayan bir güç haline dönüştü." (sayfa 21)

Aynı yazıda; sosyalizmden geriye dönüş konusunda da bazı belirlemeler yapılmakta ve *"Lenin ve Stalin'in proleter sovyetlerini"n* revizyonist güçler-bürokrat burjuvazi eliyle nasıl yıkıldığının *"nedenleri üzerine teorik ve ideolojik yönden gerekli sonuçların çıkarılması için özel bir çalışma yürütülmelidir."* tespiti öne çıkarılmaktadır.

Yine aynı sayıda „Emperyalizme Karşı Mücadele ve Kürdistan Devrimi" başlıklı makalede Leninist perspektif temelinde antiemperyalist bakış açısı ortaya konulmaktadır. Kısaca, aktaralım:

"Kürdistan komünistleri emperyalizme karşı mücadele sorununu kapitalizme karşı devrim ve sosyalizm için mücadele ile sıkı sıkıya bağ içinde ele almaktadırlar." (sayfa 36)

Derginin Ekim 2009'da yayınlanan 6. sayısında *"Kürtçe'nin Lehçeleri Üzerine Notlar..."* makalesinde de, bir kez daha SSMLS perspektifine sahip bulunduklarını ortaya koymaktadırlar. Dil üzerine, özelde ise lehçe tartışmaları bağlamında Stalin'in konu hakkındaki perspektifi aktarılmakta ve Kürtçe'nin lehçeler meselesine Stalin'in Leninist öğretisi temelinde yaklaşmak gerektiğine dikkat çekilmektedir. Ki Stalin'in „Son Yazılar" eserinde soruna ilişkin uzunca bir aktarmaya da yer verilmektedir. Aynı yazıda, sözkonusu tutumlarını açıklıkla belirttikleri yerde şunları okuyoruz:

"Bu konuda doğru bir karara varabilmek için, Stalin yoldaşın ölümünden kısa süre önce yazdıklarının referans alınması; Stalin'den öğrenilmesi, özellikle komünizm adına hareket eden güçlerin bu güçlü silaha yönelmesi doğru olanıdır." (sayfa 45)

Aynı sayıda, "Kürt Ulusal Hareketinde Yenilginin Nedenleri Üzerine Düşünceler..." başlıklı makalede de sorunları m-l perspektif temelinde ele alıp incelediklerini görüyoruz. „Yenilgilerde Dış Faktör" ara başlığı altında, „bb) Sosyalist Sovyetler Birliği devletinin

yaklaşımı"nı irdeledikleri yerde de Stalin değerlendirmelerinin diğer Kürdistan/Kürt çevrelerinden farklı bir içeriğe sahip bulunduklarını saptamak mümkün.

„Ekim Devriminin Kazanımlarından; Gilan Sovyet Cumhuriyeti Üzerine Birkaç Not..." yazısında da, meselelere m-l temelde yaklaştıklarını bir kez daha görüyoruz.

Kürdistan'da Marksist Leninist Parti inşası için 'yayın organı' niteliğindeki derginin her sayısında ayrıca; m-l'in klasikleri olarak değerlendirdikleri Marks-Engels-Lenin-Stalin portrelerinden oluşan 'logo' başlığı altında ayrılan sayfalarda, doğrudan m-l'in klasiklerinden öğrenmek ve bu doğrultuda işçi ve emekçileri bilinçlendirme ve kazanma amacına sahip olduklarını açıklamaktadırlar.

كتێبخانەی كتێب

"İşin özüne varmak istiyorsanız, kafanızı daha fazla çalıştırınız. Hruşçov'un iktidara geldiği andan itibaren bu belgelere o kadar çok sahtekarlık ve konjonktürellik karıştı ki, hayret etmemek elde değil –bu kadarı bizim partinin komünist yayınlarında nasıl olur! Bugün bir türlü, yarın başka türlü, öbür gün de üçüncü türlü yazan «önde gelen» bilim insanları ve uzmanlar da pek güvenilir bir kaynak değildir." (Benediktov)

İçlerinde, PdSB döneminde eğitimini tamamlayanların da bulunduğu ve fakat daha çok/ağırlıkla MrSB döneminde bir takım kariyer/titr sahibi insanlardan bir kısmının 89/91 tarihinden kısa süre önce ve özellikle de hemen akabinde proletarya diktatörlüğü Sovyetler Birliği'nde ilk sosyalizm kuruluşu deneyimine karşı saldırılarını nasıl da büyük bir şiddetle yoğunlaştırdıklarını, pekçoğumuz yaşayarak gördük.

Modern revizyonist ideologların marifetiyle Leninizmi çoktan terketmiş olanlar; yine aynı teorisyen takımı tarafından donandıkları için, sıranın ne zaman Marksizme karşı saldırı startını vermeye geleceğini biliyorlardı. 89/91 momentindeki gelişmelerle, sıranın açıktan Marksizm-Leninizmi reddetmeye geldiğine karar veren sözde "Marksçı" ve "Leninci" cenahın önde gelenleri, ardlarına takılanlara, m-l "yükünden" kurtulmaları için işe en canalıcı yerden başlayıp, bir an önce radikal kopuşu sağlamalarını önceden hazırladıklarından, hemen hepsi koro halinde en belirgin ve en beliryeci olandan, proletaryanın kurtuluşu davasına, yani proletarya devrimine ve proletarya diktatörlüğüne savaş açarak işbaşı yaptılar. Çünkü; ancak bu şekilde Lenin ve Stalin'in önderliğindeki proletarya devrimi ve proletarya diktatörlüğüne karşı olduklarını inandırıcı bir biçimde ortaya koyabilirdiler. Öyle de oldu; kurtulabildiler. Üstelik hiç bir sorumluluk ve kaygı taşımadan. [Önceleri böyle olmazdı; daha keskin Marksist ayaklarına yatarak, proletarya devrimi ve proletarya diktatörlüğü reddedilirdi. Revizyonizmin, m-l'den kurtulmak amacıyla icat ettiği yaratıcı yol ve yöntemler, kimi 'ara geçiş' biçimleri falan olurdu. Bunun tipik örneği; Kruşçev'in 20. Parti Kongresi'ndeki raporundan hemen önce Kongre'ye gönderdiği «Yaşasın Marks, Engels, Lenin ve Stalin'in yenilmez öğretisi!» sloganı ile biten Almanya SED (Sosyalist Birlik Partisi) mesajının; Kongre'den sadece 7 gün sonra Walter Ulbricht tarafından «Stalin Marksizm-Leninizmin bir klasiği değildir.» halini almış oluşudur!] Günümüzün "yeni" revizyonizmi tarafından bu 'eşik' çoktan aşıldığı için, Stalin'e ve PdSB sosyalist

tarihine karşı atış serbest! Bunların arasında Kürt kökenliler de var/vardı. Gayet tabii, bunda garipsenecek bir yan yok, çünkü; proletarya önderliğinde devrime ve proletarya diktatörlüğüne saldırmanın milliyeti olmaz, olmuyor da...

"Reel sosyalizmin kalesi" yıkıldığında; kale burçlarının ardındaki mahzenlerde Marksizm-Leninizme karşı birikmiş -stok edilmiş- tüm kin ve nefret bir anda ortalığa öylesine boca edildi ki, adeta her yan sosyalizme alenen küfreden bir ortama döndü, böyle bir algı oluştu. Bir avuç devrim ve sosyalizm savunucusu ve taraftarı hariç, burjuvazinin çılgınlık ölçüsünde komünizme yönelik bu histerik savaşında kısa süreliğine geçici bir üstünlüğü yakalaması; daha çok körü körüne bürokratik kapitalist bloku "sosyalist" gören ve gösteren cenahtaki kitlelerde müthiş bir bozguna yolaçtı. İşte bu bozgunun faturasının ağır bir şekilde işçi sınıfı ve emekçilerin hanesine yazılmasında; Stalin öldüğünde ağlayan, Yeltsin geldiğinde ağız dolusu küfre başlayanların payı hayli fazladır.

'Eski' Sovyet Kürtlerinin okur-yazar insanlarından önemlice bir kısmı bu gelişmelere ayak uydurmada hiç mi hiç zorlanmadılar. Gerçi Stalin öldüğünde ağladıklarını ve bazı bakımlardan Stalin zamanının iyi yanlarının da bulunduğunu ifade etseler de, Stalin'den kurtulduklarını en yüksek sesle duyurabildikleri her yere derhal iletmede oldukça faal davrandılar. Hatırlardadır; bazı Kürt yazar ve titr sahibi insan, Stalin'den kurtulduklarını ilk nefeste kapitalist Batının merkezlerindeki bazı Konferanslarda izahı yeğledi. Bunların bir kısmı diğer şeylerin yanında, KU konusunu ve Kürtlerin "sürgünü" meselesini özellikle gündemde tutmaya büyük özen gösterdi. Bu iki argüman üzerinden 3S gerçekliğine karşı savaş açanlar, aralıksız karalama ve iftira çalışmalarını yürüttükleri ve hala da vazgeçmedikleri gözönünde tutulmalıdır. Özü, antiStalin karakterde olan bu saldırılar, tartışma götürmez bir açıklıkta antikomünizm temeline dayandırılmaktadır.

KU konusu bunun çarpıcı örneklerinden biridir.

Bu çevrelerden bir kısmı için, her ne şekilde olursa olsun, KU yeniden kurulmalıydı. Öyleki, içlerinde *"Rusya, Kızıl Kürdistan'ı yeniden inşa etme sorumluluğunu taşımak durumundadır!"* çizgisine dek savrulanlar, Rusya'dan şu talepte bulunabiliyorlardı:

"Rusya, Ortadoğu'da temel demokrasi ve özgürlük dinamiği olan Kürtler ve Kürt harekatı ile ilkeli ve derinlikli ilişkiler geliştirmeli, ufukta doğan «Kürdistana Gewre»yi stratejik müttefiki olma iddiası ile politik hamleler geliştirmelidir. Kürt-Rus ittifakı, Kürtlerden daha çok

Rusya'nın kendisi için gereklidir." (E. Ziyo Bedirxan, Kızıl Kürdistan, sayfa 112)

Çünkü; böylelerine göre *«Kürdistana Sor yaşasaydı, Büyük Kürdistan şimdiye kadar kurulmuş olurdu.»* (aynı yerde, sayfa 114). İşte böylelerin sosyalist tarihi çarpıtmalarıyla karşı karşıyayız. KK'ın yeniden tesisini de kapsayan içerik ve genişlikte (ve tabiki „derinlikte"!), Kürtlerle emperyalist Rusya arasında stratejik ittifakın kurulmasını savunan bu anlayışın her fırsatta PdSB'ne, sosyalizme, Stalin'e [ve Lenin'e de], m-l'e saldırmayı vazgeçilmez görmesi anlaşılırdır.

Modern revizyonizm okulundan geçenlerin 'ortak' düşüncelerini içeren bir diğer aktarma ile devam edelim. *"Moskova kentinde gerçekleşen SSCB Kürtleri'nin Birliğini Tesis Kongresi'nin; Kürt Otonom Cumhuriyeti'nin Yeniden İnşa Edilmesi Hakkında 22 Eylül 1989 tarihli kararıyla ilgili SBKP MK'ye Sovyet hükümetine ve SSCB milletvekillerine MÜRACAATI"* başlıklı ve altında *"Kürt Halkı'nın 1. Kuruluş Kongresi / 22 Eylül 1989 / Moskova Şehri."* İmzası bulunan "«YEKBÛN» BİRLİĞİ BAŞVURUSU"nda şu satırları okuyoruz:

"Bizler, SSCB Kürtleri Birinci Kuruluş Kongresi'nin 8 müttefik cumhuriyeti temsil eden vekilleri olarak SBKP MK'ye ve Sovyet hükümetine Moskova'da birinci kongremizi gerçekleştirmeye imkan yaratıldığı ve SBKP MK genişletilmiş toplantısının Kürt Sorunu'nun çözümüyle ilgili aldığı 20 Eylül 1989 tarihli kararı için minnettarlığımızı bildiriyoruz.

Kongre üyeleri, SBKP'nin toplumumuzun devrimsel yenilenme politikalarını içtenlikle destekleyerek ve insanlığa karşı acımasız bir ideoloji olan Stalinizmi lanetleyerek üç defa (1926, 1937 ve 1944) esassız yere sürgün edilmiş Kürt halkına karşı adaletin tecelli bulmasını ve Stalin'in inisiyatifi ile ortadan kaldırılmış Kürt Otonomisi'nin yeniden inşa edilmesini rica etmektedir.

Kürt Otonomisi'nin yeniden inşası, Büyük Lenin'in Kürdistan kurulması hakkındaki direktiflerinin hayata geçmesi ve SBKP'nin; yok olma sınırlarında seyreden bir azınlığa dönük gerçek enternasyonalist politikasının bir örneği olacaktır. Bu, aynı zamanda sürekli anti emperyalist ve kendi ülkelerinin baskıcı hükümetlerine karşı ulusal özgürlük savaşı yürüten 20 milyonluk Kürt halkı için de örnek niteliği taşıyacaktır." (Aktaran: H. Şamil, Diaspora Kürtleri, sayfa 202)

89/91'de MrSB'nin bilinen sonu gerçekleştikten hemen sonra, bu devletin sınırları dahilindeki farklı ülkelerde yaşayan Kürtlerin bir kısmında 'birden bire' şiddetli düzeyde Stalin karşıtlığı yapan ve PdSB'nin sosyalist tarihini karalayan, çarpıtan hatta aşağılayan yazı ve

değerlendirmeler, kısa sürede yayılmaya başladı. Yaşamlarının önemli bir kısmını bürokrat kapitalist SB'nde geçiren ve büyük çoğunluğu 89/91 anına kadar aynı ülkede kalan bu insanların bir kısmı bir süre sonra ardıardına PdSB döneminde Kürtlere ilişkin politikaları eleştiren sayfalar dolusu yazı, makale ve hatta kitaplar çıkarmaya başladılar.

Böylelerin, Kruşçev'den Yeltsin'e dek geçen zaman diliminde, tüm SSCB tarihi boyunca, eleştirel içerikte Kürtlere ilişkin herhangi bir değerlendirme yapmadıklarını görüyoruz. Ancak, MrSB'nin sonunun göründüğü ve tam da bu momentte Karabağ'da çatışmaların yoğunlaştığı ve benzer gelişmelerin öne çıktığı koşullarda, her biri belli bir akademik düzeyi yakalamış yazı yazıcıların bir kısmı fırsatın geldiğini ve kaçırılmaması gerektiği gibi bir izlenimle, derhal sosyalizm şartlarında, özelde "Stalin döneminde" Kürtlerin hayatlarının mahvedildiği üzerine ['küçüklere masallar'] anlatmaya ve de yazmaya giriştiler. Yıllarca Kruşçev'in ve ardıllarının yürüttüğü antiStalin kampanyalarla eğitilen bu insanların Stalin için en umulmadık faraziyeleri üretmeleri hiçte zor olmadı. Modern revizyonistlerin hilelerini ve sahtekarlıklarını gözönünde tutmayan ['sorgulamaları' bir yana; bilakis kabullenme yarışına girenler] ya da farkında olmayan aydın-yazar çevreler; düne kadar savunur göründükleri "reel sosyalizmden"de vazgeçecek düzeyde yeni bir paradigma edinmede hiçte zorlanmadılar.

Halbuki modern revizyonistlerin hilelerini öğrenme ve açığa çıkartma imkan ve fırsatına sahip bu çevrelerin gerçeği ortaya çıkarmaları olanaklı idi. Aynı şekilde, PdSB zamanında Kürtlerin sosyalizm koşullları nedeniyle yakaladıkları özgürlüğü bugünkü kuşaklara aktarmak için pek çok belge vb. günışığına çıkarılabilirdi. Ayrıca, KU ve 26/37/44 tarihlerinde yaşananlar da dahil; hata, eksiklik ve zaafların nerede ve nasıl gündeme geldiği, giderilmeleri yönünde ne tür çabalar gösterildiği vb. üzerine eleştirel temelde yaklaşarak sonraki kuşakların doğru bilgilendirmelerini sağlayabilirlerdi. Tersini, yani modern revizyonizm çizgisinde giderek, proletarya diktatörlüğü dönemine ait tüm değerlerin hasıraltı edilmesi ve özellikle Stalin düşmanlığı yapmak için modern revizyonistlerle birlikte hareket etmeyi tercih ettiler. Kruşçev'in *"Stalin'in yanına çağrıldığımızda sürgüne mi, yoksa göreve mi gideceğimizi bilmiyorduk."* (Aktaran: Özgürlük Dünyası, Aralık 1997) temelindeki anılarını ninni gibi dinleyerek yetişen bu insanların bir kısmının Stalin düşmanı karakteri edinmelerinin koşulları çoktan yaratılmıştı.

Modern revizyonistlerin son ana kadar kesintisiz bir şekilde yürüttükleri antiStalin saldırı kampanyası, Kürtleri de etkisi altına aldığı

için, yıkım anından itibaren kısa sürede bazı Kürt yazarların "Stalin dönemi sosyalizminin Kürtlere verdiği zararları " yazıya döküp kamuoyuna sunması hiçte zor olmadı. İdeolojik ve politik ortam, her bakımdan bu tür yazarların işini kolaylaştırıyordu. 30 yıldan fazla bir süre boyunca sistematik olarak Stalin karşıtı yalan makinesinin hep işbaşında bulunduğu MrSB'nde değil Kürtler, neredeyse toplumun ezici çoğunluğu üretilen yalanlara inandırıldı. Denebilir ki Stalin ismi sözkonusu olunca, modern revizyonistlerin yeni bir nesil, "sağlıklı düşünme yeteneğini yitirmiş insanlardan" oluşan bir kuşak yarattı. Sosyalizme/komünizme düşman neslin yaratılmasında, uluslararası burjuvazi de üzerine düşeni yaptı. PdSB için yalanlarla kafaları doldurulmuş kitleler, her daim tek yanlı bilgilendirilerek, 'düne ait' tüm değerleri terk etmeleri, unutmaları sağlanmaya çalışıldı. Kitleler yalnız başlarına bırakılmadı; profesyoneller tarafından yönlendirildiler. Daha önce Batıya kaçmış karşıdevrimci 'eli kalem tutanlar' ve içeride, Rusya Federasyonu ve diğer ülkelerden bu yazarların tezlerine destek verenler oldu. Burjuvazi; "komünizm öldü!", "sosyalizm bitti!" propagandası için çalışan bu 'yeni' gönüllüler için tüm imkanlarını seferber etmede hiç bir kusur göstermedi. Tam da bu eşikte, "konunun uzmanı" epey isim Kürt işçi ve emekçilerine "Stalin dönemi sosyalizmin" kötülüklerini sözde "belgelemek" ve anlatmak için işbaşı yaptı. Bunlardan biri de, Rusya Federasyonu Milletler ve Göçmenler Dairesi Başkanı Prof. Dr. Nikolay F. Bugay'dı. Bugay, yaptığı açıklamalarla sosyalizm karşıtı tarih yazıcısı Kürtlere açıktan dayanışmada bulunuyor, kendilerine "yeni" materyaller temin ediyordu:

"Federal Kürt Otonomisi Başkanı Şeref Aşiri ile son derece sıcak ilişkilerimiz var. Sık sık görüşürüz, görüş alış-verişinde bulunuruz. ... Kürtlerin sürgün edilişlerine ilişkin araştırmalarımız sonuçlanmak üzere. Olup bitenleri tüm çıplaklığıyla ortaya koyacağız. Araştırma, belgeleriyle birlikte 1200 sayfa kadar tutar. ... Kızıl Kürdistan'ın her bakımdan yaşama olanağı vardı. Ancak ne yazık ki iç ve dış nedenlerden dolayı lağvedildi. Yapılanlar doğru değildi. " (Aktaran: Özgür Politika, 24 Eylül 2001)

Bugay'ın tezleri, bazılarınca çok değer gördü.

Şimdi; Stalin'in sağlığında proletarya diktatörlüğünün yanında yeralan, öldüğünde ise gözyaşına boğulanların; modern revizyonizm iktidar iken Kruşçevcilerin yanında saf tutanların; Brejnev zamanında derin bir sessizliğe gömülenlerin ve fakat Gorbaçov ile birlikte bir nebze 'hayatı sorgulayarak yaşama' mefhumunu hatırlayıp [ve birikmiş anılarını derleyip] Stalin'e 'vurma' cesaretini gösterenlerin; Yeltsin'in gelişi ile birlikte antikomünizm ve antiStalin seferberlik için elverişli hale gelen

koşullarda "Kürtler adına" Rusya ile ittifakı keşfeden 'eski Sovyet Kürtlerinden' bazılarının [Gerçekte sadece bir kaçının iddiaları; çünkü, tamamını irdelediğimizde ayrı bir kitap çıkar ortaya.] konumuza ilişkin görüş ve değerlendirmelerini ele alabiliriz...

Vekil Mıstefa

"Kürdistana Sor" isimli bir kitapçık yazan L. Polat-M. Aktaş ikilisi; MrSB'nin yıkımının ardında 1992'de kurulduğu ilan edilen Kürdistan a Sor'un geçici Başbakanı Vekil Mıstefa ile bir röportaja da yer veriyorlar.

V. Mıstefa, kendisiyle yapılan röportajda şöyle diyor:

"1917 Ekim Devrimi'den sonra, Kafkas Kürdistanı da Karabağla birlikte kurulan Azerbaycan'a bağlandı. Böylece 2. Türk devletinin de temelleri atılmış oldu. Ancak Bolşevikler Azerbaycan'ı bir şartla kurmuşlardı. Onun sınırları içinde kalan bir çok azınlığa muhtariyetler verilecektir. İşte bu şarta dayanarak, 7 temmuz 1923 yılında Kürtler Kafkas Kürdistanı için otonomi talep ettiler. Gazi Gaziyef'in ilk devlet başkanı olduğu otonom Kızıl Kürdistan, yani Kürdistan a Sor böylece tarih sahnesine çıktı. Yerel Azeri yöneticiler, bundan rahatsızlık duydu. 1925 yılında ülkede Şeyh Said isyanı başlayınca, Azerbaycan Komünist Partisi, Kürtlere yönelik anti propagandaya başladı. Kurdıstan a Sor'un bu isyanı desteklediği Moskova'ya ihbar edildi. Bunun üzerine otonomiye son verdiler." (sayfa 49-50)

PdSB'nin sosyalist tarihini çarpıtan Mıstefa'nın savları üzerine durmamızın esas nedeni; yukarıya aldığımız iddiaları doğru-olgu-gerçek vs. kabul edenlerin sayısındaki yoğunluk nedeniyledir.

Bir kaç iddiaya kısaca değinelim...

-Azerbaycan'ın Ekim Devrimi'nden bir kaç yıl sonra Bolşeviklerin önderliğinde bir devlet haline geldiği ve daha sonra SSCB'nin üyesi olduğu olgu. Mıstefa için, anlaşılan bu önemli olguların bir önemi yok.

-"Kafkas Kürdistanı", Mıstefa'nın yakıştırması; Kafkas bölgesi bilinen bölgesel ayrıma tabi tutulmadan genel olarak 'Kafkasya' şeklinde ele alındığında, bu coğrafyada birkaç devletin varlığı inkara gelmez bir gerçek. Bu bölgede yaşayan Kürtlerin ise, belirgin bir şekilde bölgenin üç devleti sınırları dahilinde bulundukları kesin. Ermenistan-Azerbaycan sınırının bir kısmında, konumuz bağıntısında Karabağ kesitinde bulunan bir bölüm Kürt yerleşimi daha sonra yapılan düzenleme ile Azerbaycan SSC'ne bırakılıyor.

-Bunun sonucunda 2. Türk devletinin temellerinin atıldığı iddiası, Mıstefa'nın tezine göre birkaç Kürt yerleşim birimin Azerbaycan SSC'ne bırakılması sonucu gerçekleşiyor. Bu tür bir tarih bilgisi ve analizi (!) yapan biri doğal olarak PdSB'ni de Kürt düşmanı ilan eder!

-Ekim Devrimi'nin sonuçlarından biri de 2. Türk devletinin temellerini atmaktı iddası pek yeni sayılmaz. 89/91 sürecinde; devrimcilikten, sosyalistlikten, hatta komünistlikten sosyal demokrasiye geçenler, daha da geriye gidip lehçesini, bölgesini, ezbetini, mezhebini, köyünü kurtarmaya soyunanlar içinde Ekim Devrimi'nin "Çar'ın siyasetini sürdürdüğü" ya da "Türk devletinin kurulmasını sağladığı" vb. pek çok şey söylendi, yazıldı. MrSB okulundan geçenlerden kendi milliyet çıkarlarını merkeze koyanlar açısından ise ASSC'nin 2. Türk devleti şeklinde nitelenmesi, bu çerçevede değerlendirilmeli.

-Azerbaycan SSC'nin "bir şartla" kurulduğu ve üstelik bu şartı dayatanın da (!) Bolşevikler olduğunu, tarihçi Mıstefa'nın sayesinde öğrenmiş oluyoruz. Eğer ki, MrSB okullarında, önceki dönemin sosyalizm ülkesi PdSB'ne ait tüm tarih ve bilgiler bütünüyle yokedilmediyse (her şeye karşın bunu başaramadılar), Kafkasya'daki Menşevik-Musavatçı ve Taşnak karşıdevrimci iktidarların durumu ve Bolşeviklerin önderliğinde bu iktidarların alınması, daha sonra SSC'lerinin kurulması ve her ülkenin özgünlüğünde mevcut ulusal-milliyet sorunlarının çözülmesi yönünde çalışıldığı ve tüm bunların Leninist ulusal siyaset ışığında adım adım gerçekleştiği vb. gerçekliğini asgari düzeyde biliyor olmaları lazım. Anlaşılan o ki, Mıstefa ve benzerleri bilinçli olarak sosyalist tarihi çarpıtıyor.

-Devrimden sonra, her bir ülkede ulusal sorun(ların) çözümü yönünde yapılan ilk işlerden birinin ilgili ülkenin özgün durumu üzerine araştırma yapan 'komisyon'ların kurulması olduğu ve diğer bilgilerle birlikte somut adımların atıldığını biliyoruz. Somut ve özgün bilgiler, Leninist ulusal siyaset ışığında değerlendirilmiştir. KU meselesinde de aynı tutum takınılmıştır.

-Herhangi bir sorun karşısında olduğu gibi, KU konusunda da Sovyet iktidarı ve Bolşevik Parti sahip bulundukları örgütsel mekanizma üzerinden hareket etmiştir. V. Mıstefa'ya ve benzeri anlayışa sahip kimilerine göre ise, Lenin'in emri üzerine kurulmuştur! Ya da Stalin'in istek ve "hesapları" sonucu böyle bir yapıya geçici bir süre için ihtiyaç duyulmuştur. Kimilerine göre ise, KU'un kurulmasına Kirov karar vermiştir! Şimdilik, iddiaların bir kısmı böyle. Tartışılmayacak kadar açık ki; emirle/planla ve 'tek başına' gibi bir yaklaşım, bütünüyle keyfiyetten ibarettir, ciddiye almaya da değmez. Böylelerin, PdSB-sosyalizm-Stalin

ve genelde Leninizm'den zerre kadar bir şey anlamadıkları; anlayanların ise bilinçli olarak sosyalist tarih çarpıtıcılığına soyundukları açık.

-Kürtlerin 1920'lerin başında "Kafkas Kürdistanı" söylemine sahip bulunmadıkları, mevcut belgelere dayanarak sözkonusu söylemin kanıtlanamayacağı kesin. Ayrıca, şu ana kadar varolan kaynaklara dayanarak, aynı tarihlerde Kürtlerin otonomi talep ettiklerine dair bir bilgi de yok.

-SSCB'de ulusal il, kaza statüsü, özerk bölge, özerk SSC ve diğer idari birim ve örgütlenmelerde DEVLET BAŞKANI kurumunun bulunduğunu da Mıstefa'nın sayesinde öğrenme bahtiyarlığına eriyoruz! Uezd=İlçe konumuna sahip bir yerleşime Devlet Başkanı atama cüretini gösteren birinin, sosyalizmden zerre kadar bir şey anlamadığı ya da katı bir sosyalizm karşıtı olduğu kesin.

-Ve bir hatırlatma; kazara, KS'un başındaki kişi Kürt etnisitesinden değil de Rus ulusundan olsaydı, acaba başta Kruşçev'in okulundan geçenler olmak üzere, 89/91 süreci ile birlikte tam bir cinnet halini alan antiStalin travması hangi boyuta varırdı!? Böyle bir durumda, örnekse Stalin'in *"İşte bu yüzden Parti, Kırgızistan Cumhuriyeti Halk Komiserleri Konseyi'nin başkanlığına şimdi bir Kırgızın getirilmesini sağlamıştır"* doğru saptamasının veya *"Geçen yıl, Başkıristan'dan bir grup yoldaşın, Başkıristan Halk Komiserleri Konseyi'nin başkanı olarak bir Rus yoldaşın atanması önerisiyle gelişlerini de anımsıyorum. Parti bu öneriyi kesinlikle reddetti ve bu göreve bir Başkır'ın getirilmesini sağladı."* (cilt 5, sayfa 262) belirlemelerinin de bir yararı olmazdı...

Bütün bu gerçekliklere rağmen, C. Heyderi gibilerin "Fakat Kürtler'in yüksek ulusal bilinci sayesinde dillerini ve kültürlerini unutmadıkları" vb. argümanına sığınarak güya varlıklarını sürdürdükleri türünden hilkat garabetleri kabul görüyorsa; Kürdün yerine Rus ya da Azeri kökenli biri olsaydı 'yer yerinden oynardı' herhalde!

-Kimi yerel yöneticilerin KU'un kuruluşundan rahatsızlık duymuş olmaları mümkün; mümkün çünkü 1923'ün ortalarına gelindiğinde şovenizm ve milliyetçilik yer yer etkisini sürdürüyordu ki bu etki sosyalist devletin yerel idari birimleri ve komünist partinin yereldeki yöneticilerinde de görülüyordu. Stalin'in, son ana dek sürekli şovenizm ve milliyetçiliğe karşı savaşıma dikkat çekmiş olması sebepsiz değildir.

-Mıstefa'nın, 'KU Şeyh Said "isyanı"nı [siyaset dilinde yerleşik hale getirilen 'isyan' söylemi; Kürdistan'da ulusal mücadele, ulusal direniş, ulusal ayaklanmaları basit birer şaki/çapulcu hareketler şeklinde yansıtmak amaçlıdır! Parçacı, parçada bölgesel ve genel planda dinsel argümanlar güçlü olsada; karakteristik olan ulusal yanıdır.] destekledi'

savını hangi belgeye dayandırdığını bilmiyoruz. Varolan belge ve kaynaklar üzerinden böyle bir bilginin mevcut olmadığı açık. Ancak, mantık; "2. Türk devleti" temelinde kurulduğundan, doğal olarak işin içerisine '1. Türk devletinin' de dahil edilmesi kaçınılmaz hale geliyor ki, böylece KU ömrünü dolduruyor! Böylece, seneryoda muhtemel bir 'boşluğun' önü de alınmış oluyor!

PdSB'nin sosyalist tarihinin bu denli 'kuşa çevrilmesi' karşısında, duyarlı ve devrimci-proleter sorumluluk sahibi okurun anlayışına güvenerek, kendilerini, bu incelemeye aldığım ilk elden kaynak ve belgelerle başbaşa bırakıyorum...

Cemşid Heyderi

SB ve uydusu konumundaki ülkelerin artık tarih sahnesinde çekildiklerinin kesinleştiği bir anda, antikomünizm en doruk noktaya çıkarıldı. Batı'da yürütülen antikomünist kampanya [bu süreçte], güya sosyalist etiketi taşıyan SB ve yörüngesindeki ülkeler çerçevesinde, bir bakıma 'içeride'de destek buluyordu. Tam da böyle bir anda, bu dalgaya Kürtlerin bir kısmı da dahil oldu. Bu gelişmelerin yaşandığı dönemde, ilki Paris'te ikincisi Stockholm'da düzenlenen "Kürt Konferans"larında hazır bulunan bazı Kürtlerden antikomünist kampanyaya dahil olanlar çıktı. Bu kategoride yeralanlar, işe, belirgin antiStalin ve PdSB karşıtlığı yaparak iştirak ettiler.

15-17 Mart 1991'de düzenlenen "Stockholm Kürt Konferansı"nda; "Sovyetler Birliği'nde Kürtler" başlıklı bir sunum yapan C. Heyderi, diğer pek çok şeyin yanısıra, bir dizi konuda PdSB dönemini karalayan ve çarpıtan değerlendirmelerde bulunuyordu:

"1937'den önce, Kürtler başlıca Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkmenistan'da yaşamaktaydılar. Fakat Stalin'in baskıcı ve dağıtıcı azınlık politikası sonucunda (Kürtler'i de içeren), bugün Kürtler Sovyetler Birliği'nin dokuz cumhuriyetine dağılmış olarak yaşamaktadırlar." (Stockholm Kürt Konferansı, sayfa 71)

Kendi doğrularını tarihsel gerçeklerin yerine ikame eden Heyderi'ye kalırsa; anlattıklarının "tek sorumlu yetkilisi" var ve o da Stalin'dir! Kürt soydaşlarının, 1991 Mart ayı itibariyla dokuz ayrı cumhuriyete dağılmış olmasının sorumlusu da yine Stalin! Böyle bir yaklaşımın, kuşku yok ki bilimsel bir yanı olamaz. Adeta tüm her şeyin bir tek insana bağlanması türünden bir yöntemle tarihi izaha kalkışan böylesi mekanik ve önyargılı insanları ciddiye almak bile gerekmez iken, bizi bunları muhatap almaya iten asıl şeyin, şimdi bu türden tarih yazıcılığının revaçta olmasıdır.

PdSB'nin azınlık politikalarını bu çalışma içerisinde özetlemeye çalıştık. Stalin'in, Leninizmin ulusal soruna ilişkin ilkelerini yaratan büyük bir komünist olduğu ve bu gerçekliğe bizzat Lenin tarafından da dikkat çekildiği; Lenin-Stalin ve komünist parti tarafından Leninist ilkelerin peyderpey hayata geçirildiği ve 1917-1950'lerin ortalarına kadar ilkesel bir hata yapılmadan sorunun çözümü yönünde çok ciddi bir mesafe alındığı tartışma götürmeyecek kadar açıktır.

Heyderi, "4- Otonom Kürdistan'ın Coğrafyası" ara başlığı ya da alt bölümünde yaptığı değerlendirmede, KU'in coğrafik konumunu, şu bölgelerin adını anarak tanımlamaktadır:

"... Kürdistan'ın Kuzey sınırı, Gendzhinski bölgesini (Ru: Uezd)... sınırlanmıştı. ... Ermenistan Cumhuriyeti'ndeki Nor-baizetk bölgesine (Ru:Uezd) sınırdı. Güney batıdan Ermenistan Cumhuriyeti'nin Zangezurski ve Şaruro-Derelegeski bölgelerine (Ru: Rajon) sınırdı. ... Kubatliski bölgesini (Ru: Rajon) içeren Güney Kürdistan Araks nehri boyunca uzanan Neimny bölgesine (Ru: Oblast) sınırdı." (agy., sayfa 73)

Aktardıklarımız üzerine düşüncelerimizi özetleyelim...

-KU'in hangi coğrafik konumda durduğunun anlatılmaya çalışıldığı yerde, sınırlarının "Ru: Uezd" ve "Ru: Oblast" yerleşim bölgeleriyle çevrili ya da sınırdaş olduğunu görüyoruz. Buna göre, KS ile aynı idari statüye sahip bir kaç bölge var ve KU'in idari konumunun Ru: Uezd olduğu dikkate alındığında, kendisiyle aynı statüde -en azından- üç ayrı Ru: Uezd ve bir Ru: Oblast bulunmakta. Kürdistan a Sor, diğer bir ifade ile Ru: Uezd bağlamında, bazı milliyetçi çevrelerin ve kimi Kürt kökenli tarih çarpıtıcısı yazarların -neredeyse- 'ayrı devlet' düzeyinde görüp-gösterdikleri koşullarda; Ru: Uezd konumundaki KS'un aynı coğrafyadaki diğer benzerleriyle aynı idari birimden başka bir şey olmadığı görülür.

-Heyderi, aynı sunumunda Bukşpan'ın çalışmasından aktarma yaptığı yerde de görüldüğü gibi, *"1930'da yönetsel bölünmeyle bağlantılı olarak, Azerbaycan'daki tüm eski bölgeler (Ru: Uezd) lağvedildi ve yeni bölgeler (Ru: Okrug) kuruldu."* (Aktaran: C. Heyderi, aynı yerde, sayfa 73) Demek ki sadece ve yalnız KS/Ru:Uezd'i değil, tüm Ru: Uezd'ler için bir tek karar alınmış ve "yönetsel bölünme"nin yolaçtığı değişik sorunların üstesinden gelinmek maksadıyla, önceki politika terkedilmiş.

-Bir kısım Kürt milliyetçisinin, KS/Ru: Uezd'in nedenlerini "SSCB-TC ilişki ve anlaşmasına" ya da "Ağrı Dağı isyanına" vb. bağladığı ve bu temelde en olmadık fanteziler icat ettikleri hatırlandığında; bu çevrelerin kendi yarattıkları seneryolarla PdSB'nin sosyalist tarihini karalama ve çarpıtmayı iş edindikleri söylenebilir.

-Olgular ortada iken, Heyderi'nin yok sayma ve/ya da 'bildiğini okuma' tavrı devam ediyor. O, hiç bir kanıt ileri sürmeksizin, KS/Ru: Uezd'in, aynı konumdaki tüm diğer bölgeleri de kapsayan politika değişikliği sonucu KS'un Ru: Okrug'a dönüştürülmesini *"30'lu yıllardaki asimilasyon politikasının bir sonucu olarak bölge lağvedildi"* (aynı yerde, sayfa 74) şeklinde izaha kalkışıyor; başka hiç bir şey söylemiyor ve tek bir somut neden gösteremiyor. Deyim yerindeyse, kendi çalıp, kendi oynuyor; daha da kötüsü pek çok çevre de bu tür bir tarih yazıcılığını 'veri' kabul ediyor!

C. Heyderi de bu grupta yeralıyor ki burada sadece bir kaçını aktardığımız alıntılar üzerinden bunu saptamak mümkün.

Sosyalist Anavatanı Savunma Savaşı bağlamında şöyle diyor:

"Kürtler'in Hitler Almanyası'na karşı yapılan Anavatan savunmasına katıldıkları inkar edildi." (aynı yerde, sayfa 75)

PdSB yurttaşı Kürtlerin Sosyalist Anavatan Savaşı'na katıldıkları ve katılımlarının Sovyet günlük basını da dahil olmak üzere pek çok belge üzerinden açık seçik ortada olduğu kesin ki bunu bu inceleme içerisinde ayrı bir alt başlık altında ortaya koyduğumuzu düşünüyoruz. Dolayısıyla, Heyderi'nin sosyalist tarihi bu konuda da çarpıtması üzerine özel olarak bir değerlendirme yapmaya değmez.

Sosyalist anavatanın savunulması için Kürt milliyetine mensup yurttaşların cephede ve cephe gerisinde kardeş Sovyet halkları ile birlikte ülkelerini savunmaya seferber olduklarını, Heyderi, herkesten çok daha iyi bilir. Ne ki onun işi proletarya diktatörlüğü dönemi Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kazanımlarını unutturmak olduğundan; olguları yoksaymak zorunda. Cemşid Heyderi gerçekleri gizlemeye çalışsada, bu konudaki belgeleri yoketmesi mümkün değildir. [Bkz.: *H. M. Çetoev, Büyük Anayurt Savaşında Kürtler 1941-1945; Jina Nû, 1985*]

Nadir Nadirov

1989'da Paris'te ve 1991'de ise Stockholm'de düzenlenen 'Kürt Konferansları'nda 'Sovyet delegasyonu'nun üyeleri arasında yeralan N. Nadirov 1932 Nahcıvan doğumludur. Ailesi Kazakistan'a ikamete gönderildiginde henüz beş yaşındadır. Eğitimini orada tamamlar ve 'Kimya Fakültesi'ni bitirir. "Prof. Dr. Nadir Nadirov" kimliğiyle Rafet Ballı'nın "Kürt Dosyası" hazırlığı çerçevesinde kendisiyle Ekim 1989'da yaptığı röportajdan konumuzla ilgili bir kaç değerlendirmesini aşağıya alıyorum. Nadirov'un açıklamaları üzerine ayrıntılı tavır takınma ihtiyacı duymamamın esas nedeni, aynı ya da benzer görüşler ileri süren başkalarına gerekli yanıtları vermemiz nedeniyledir. Ancak, akademik

kariyerini gözönünde tutarak, ailesinin yer değişikliği kapsamına alınması bağıntısında ve diğer kimi gelişmeler üzerine ancak Gorbaçov'un bilinen politikalar sonrasında gerçeği öğrendiğini söylediğinde, hangi bilgi ve belgeler nedeniyle "Stalin'in yaptığı" sonucuna vardığını ne kendisinin ve ne de başka birilerinin bugüne kadar hala ortaya koyamadıkları notunu düşmek; ayrıca gelişmelere kişisel kin, nefret ve önyargı temelinde yaklaşmanın bilimsel hiç bir yanının bulunmadığını belirtmek gerekiyor. Prof. Nadirov, şunları söylüyor:

"Konuşurken, arada Türkçe kelimeler söylüyorsunuz. Hem de gayet güzel bir telaffuzla. Nerede öğrendiniz?

Nadirov: Azerbaycan'da yaşayan Kürtlerin çoğu Türkçe bilir. Zaten Kazakistan Kürtlerinin çoğu da kendilerini Türk diye yazdırıyor.

Türklere daha mı az baskı var?

Nadirov: Pek fark yok. Kürtler bir cumhuriyete sahip değil. Azeri yazdırarak bir cumhuriyetin sağladığı imkanlardan faydalanmak istiyorlar. (...)

1917 Ekim Devriminden sonra ne gibi haklar kazandınız?

Nadirov: Lenin'le birlikte Kürtlerin durumu çok düzeldi. Lenin Sovyet Kürdistanı'nı yarattı.

Öyle bir cumhuriyet mi kuruldu?

Nadirov: 1923'te bugünkü Azerbaycan sınırları içinde bir Kürt otonom bölgesi kuruldu. (...)

Bu haklar ne zamana kadar sürdü?

Nadirov: 1929'dan itibaren peyder pey bunlar kaldırıldı. Gazete 1961'e kadar sürdü. Kürtçe eğitime 1929'da son verildi. Radyo yayını durdu. (...)

Paris Konferansı'ndaki konuşmanızda sürgünden bahsettiniz. Neydi bu sürgün?

Nadirov: 1937'de Nahcıvan'da yaşayan Kürtler Orta Asya'ya, Kazakistan'a sürgün edildi. Bildiğim kadarıyla sadece Nahcıvan Kürtleri sürgüne gönderildi. Diğer bölgelerde yaşayanlar yerlerinde bırakıldı.

Neden sadece Nahcıvan?

Nadirov: Bizlere açık bir gerekçe söylenmedi. Fakat anlayabildiğimiz kadarıyla Nahcıvan bölgesi Türkiye sınırına çok yakındı. Gidip gelme olmasın diye böyle yapıldı sanırım. (...) Ben de oturdum, Stalin'e mektup yazdım...

Bu yaşta Stalin'e mektup yazmaktan çekinmediniz mi?

Nadirov: Hayır.

Stalin'i seviyor muydunuz?

Nadirov: Evet, o zaman seviyorduk. Babamıza yazar gibi Stalin'e mektup yazabiliyorduk.

Ama O, sizi sürgüne göndermişti.

Nadirov: Stalin değil de başkasının sürgüne gönderdiğini düşünüyorduk. Stalin'in haberi olsa düzeltir sanıyorduk. (...)

Kruşçev, Stalin'i sevmediği için yalan söylüyor dedik. Stalin öldüğünde tüm memleket ağladı. Ben de ağladım.

Ne zaman inanmaya başladınız Stalin'in yaptıklarına?

Nadirov: Perestroykadan sonra." (R. Ballı, Kürt Dosyası, sayfa 579-580-581-582)

-Kazakistan Kürtlerin bir kısmının resmi kayıtlara kendilerini Türk yazdırmalarının nedenlerinin neler olduğuna ilişkin 'doyurucu' bir açıklama yok. Konuyu, "imkanlar" faktörü üzerinden anlaşılır kılma çabası ise yoruma açık. Yerel milliyetçiliğin ya da şovenizmin, devlet ve parti içinde yönetici ve kadroların komünist çizgide ne ölçüde saptıklarının açığa çıkarılması ve bu konuda da ilk sosyalizm deneyinin pratiğinden öğrenilmesi için bu konunun açıklığa kavuşturulmasına ihtiyaç var.

-Nadirov'un, kendisinin de bir zamanlar parçası olduğu Sovyet Kürtleri tarihi hakkında tarih çarpıtıcılığına soyunması, örnekse Kürtçe eğitimin kaldırıldığı vs. iddiasında bulunması; modern revizyonizmin ideolojik saldırganlığının yarattığı tahribatın bir sonucu olsa gerek.

-Nahcıvan'daki Kürtlerin bir kısmının yerlerinin değiştirilmesi bağlamında net bir neden söylememesi; 'sınır' unsurunu ve 'gidip gelme' olayını teleffuz etmekle yetinmesi, ve bu şekilde konuyu izaha açık bırakması, üstelik iddiasına göre bu süreci yaşamasına karşın bu 'geçiştirme' tavrı düşündürücü. Sınır boyundaki bazı ailelerin iç kesimlere yerleştirilmelerinde esas nedenin "güven" ve "tedbir" olduğu dikkate alındığında, bu yöredeki Kürtlerin ne tür ilişkiler içerisine girdiklerinin [örnekse; bildikleri gibi davranarak sınır ihlallerini 'kural' haline getirmek ve engellenmeleri karşısında işi silah kullanmaya dek vardırmak] bizzat dönemin tanıklarının kaleminden ve yine dönemin belgeleri üzerinden açıklanması yararlı olacaktır.

-Nadirov'un, "Oturdum Stalin'e mektup yazdım!" cümlesi üzerine her antiStalin ruh haline sahip Kürdün 'oturup düşünmesi'nde yarar var. Akıllara ziyan senaryo ve fantaziler üretip Stalin gerçekliğini çarpıtmayı iş edinenler için açık ki Nadirov'un henüz 16 yaşında iken Stalin'e mektup yazacak koşullara ve imkana sahip bulunmasının bir önemi yok elbette. Çünkü; milyonlarca insanın katılımıyla Sovyet basınında yürüyen tartışmaları yoksayanların, Nadirov'un itiraf etmek

zorunda kaldığı olguyu görmeye, ideolojik tercihleri elvermez ve Nadirov'un Stalin'in ölümü üzerine ağlamasından da gerekli dersi çıkartmazlar. Sovyet yurttaşı Kürt gençliği arasında Stalin sevgisinin nedenleri üzerine kafa yormak ise hiç işlerine gelmez! [Stalin'in ölümüne içtenlikle ağlayan; radyodan ölüm haberini duyduklarında «O bir güneşti; doğdu ve battı!» diyen bilge Kürtlerin Stalin'e olan sadakatlerini hatırlayalım...]

Neden ağladığını ancak Gorbaçov'la birlikte öğrenebilme şansını (!?) yakalayan profesörümüze söylenmesi gereken çok şey var. Söyleyebileceklerimizin bir kısmını, daha önce, 2005 yılında yayımlanan çalışmamızda kamuoyu ile paylaşmıştık. Elinizdeki bu kitapta ise; kapsamını geniş tutarak farklı çevrelerin 'dünü' ve bugününü irdelemeye çalıştık. Önümüzdeki dönemde yeni bir çalışmayı, PdSB'nde sosyalizmden geriye dönüş konusundaki düşüncelerimizi de ilerici kamuoyuna sunarak; Kürdistan özgülünde modern revizyonizmin yarattığı tahribata yönelik 'seriyi' tamamlamak istiyoruz. Böylece, modern revizyonizm iktidarı koşullarında büyümüş dünün Sovyet yurttaşlarının dönüşümü konusuna da bir bakıma açıklık kazandırmış olacağız. Konu bağıntısında, şimdilik, kısa süre önce 'Akademi Yayın' tarafından yayımlanan İbrahim Okçuoğlu'nun "SSCB'de Sosyalizmin Zaferi ve Kapitalizmin Yeniden İnşası Sorunları" çalışmasının, Nadirov ve benzerlerinin dönüşümünü bilince çıkartmak bakımından yararlı bir kaynak kitap niteliğine vurgu yapmakla yetiniyoruz.

Celile Celil

Temmuz 1992 tarihinde "Kürdistan Heute" dergisine verdiği röportajda, inceleme konumuz bağlamında şunları diyordu:

"Eski Sovyetler Birliği kuruluncaya kadar Kürtlerin yerleşim alanı dardı, ancak ondan sonra genişlemiştir. ... Ekim Devrimiyle tüm uluslar ve milliyetler haklarına kavuşmuşlardır. Göçerler yerleşebilmiş ve kendilerine toprak tahsis edilmiştir. Bu haklardan Kürtler de yararlandı. 1929'da Kürtçe alfabe uygulamaya koyuldu. Azerbaycan'daki Kürtler için bir ulusal il yaratıldı. Bu ile «Kızıl Kürdistan» denildi ve başkent Laçin'di. İlin bölgesel özerklik statüsü vardı.... Stalinist despotizm döneminde Sovyetler Birliği'nde Kürtler için yaşam bir bütün olarak çok ahenksiz gelişti. ... Demokrasi için mücadele edenler takip edilip sürüldüler. İkinci Dünya Savaşından kısa süre önce özellikle Kürtlerin kitleler halinde sürülmesi başladı. Aynı zamanda kültürel kurumlar kapatılıp, Kürtçe kitap ve dergiler yasaklandı. Savaşın başında Batum civarındaki, Azerbaycan ve Ermenistan'daki Kürtlerin bir kısmı sürülüp,

Kırgızistan ve Kazakistan sınırında mecburi iskana tabi tutuldular. Bugün bile orada çok sayıda Kürt yaşar. Bu dönemde artık Sovyetler Birliği'nde azınlıkların hakları sözkonusu değildi."

Demek ki, PdSB'nde Kürtlerin yerleşim alanları genişlemekle kalmamış, göçer hallerine son verilerek, kendilerine "ait" yerleşim alanları oluşturulmuştur. Kürtler, bu yerleşim alanlarından çıkarılmamış ve Azerbaycan'da bir "Ulusal İl" şeklinde idari birim kurulmuştur.

PdSB'nde sosyalizm kuruluşu sürecini Leninist içerikte kavramaktan yoksun ya da bilinçli olarak m-l karşıtı çizgide konumlanan biri için; Ekim Devrimi'nin hemen ardındaki dönemden 1950'lerin ortasına dek geçen zaman aralığında birbirini takip eden farklı gelişme ve dönemleri kendi özgünlükleri çerçevesinde ele almaması anlaşılırdır. Örnekse NEP dönemindeki politika ve pratik ile, kulaklara karşı savaşım sürecini C. Celil gibilerin bilerek çarpıtması bu anlamda normaldir. Dolayısıyla, bu tür insanlar; proletarya diktatörlüğü koşullarında sınıf mücadelesinin 'sertleşmesi' gerçeğini "despotizm" olarak lanse eder ve özelliklede mensubu bulundukları etnikten insanlardan bir kaçının sözkonusu sertlik sürecine dahil edilmelerini içlerine sindirmeyerek "ahenksiz" göstermekte bir sakınca görmezler. Ve işi çarpıtma ve karalamalara vardırmakta tüm maharetlerini gösterirler. İşte C. Celil'in "demokrasi için mücadele edenler" şeklinde savladığı şey, tam da PdSB'ne karşı şu ya da bu şekilde faaliyet yürüten karşıdevrimcilerdir. Acaba hangi Kürt demokrasi için mücadelesi yürüttüğü için takip ve sürgüne uğramıştır? Bir şey daha; bir an için C. Celil'in savlarının doğru olduğunu düşünelim; peki kanıtları nerede, bugüne kadar (eğer gerçekten doğru ise) tüm bunları neden belgelemedi(iyor)? "Sürgün" vs. iddialarını ilgili yerlerde ayrıntılı ele aldığımız için, burada yalnızca C. Celil'den aktardığımız son cümlesinin, onun "bilim adamı" kimliğine karşın, tarihsel gerçeklere bilimsel bir prizmadan bakamadığına dikkat çekmekle yetiniyoruz. Çünkü, bir bilim adamı, mensubu bulunduğu etnik yapıdan bazı insanların belli bir politika dahilinde yer değişikliğinden hareketle; onlarca ulus ve yüzden fazla milliyetin sahip bulundukları özgürlüğü yok sayma ve inkar pozisyonuna düşmez. Bir an için kabul edelim ki Türkiye sınırı civarındaki 12 köyde bulunan Kürtlerin bir kısmı, ya da Ermenistan'daki 'müslüman' inancına sahip Kürtlerden 800 kadarı ve Gürcistan'da ise bir kaç yüz Kürt yurttaşın Orta Asya'nın bazı cumhuriyetlerinde zorunlu yerleşime tabi tutulması "yanlış"tı. Bu "yanlış"ın, tek başına bir şey ifade etmediğini herkes bilir. Dolayısıyla modern revizyonizm okulu mezunları sözkonusu tekil, hatta kişisel olay ve gelişmelerin karalama-çarpıtma-yoksayma kampanyalarına yeterli

malzeme oluşturmadığından hareketle, PdSB sosyalist devleti ve özelde ise Stalin hakkında pek çok yalan-yanlış, gerçekte bütünüyle iftira ve çarpıtmalardan ibaret kalan başka bir dizi savlar ileri sürerek antikomünist tezlerini süslemeyi ihmal etmezler.

C. Celil de bundan farklı bir şey yapmamış zaten...

Eskerê Boyik

Weşanên Roja Nû'nun 1999'da yayımladığı Heciyê Cındi'nin 'Hewari' romanına, 24.11.1998 tarihinde bir 'ön' tanıtma yazısı yazan Eskerê Boyik; bu yazısında PdSB ve Stalin hakkında da bir takım değerlendirmeler yapar. İddialarından bazıları şunlardır:

"Dı mala xwe da ji, aliyê xweyikırına zıman, erf-edet, rabûn-rûnıştandınê mıletıyê da nımûne bû. Wextê dıçûyi mala wi, teyê bıgota keti maleke eşirêye qedimi... (...) Gel halê koçeriyê û nivkoçeriyê da bû; haj çand û kûltûra xwe ji tunebûn. Vê pırsê da dostên Kurda, ewladê gelê Ermeniya pır alikari dan. (...) Sala 1937-a Yekitıya Sovyêtê da dest bı rojên gıran, zulm û rêprêsiya bûn. Şıpûka Stalinizmê serê bı milyona evdên bê sûc xwar. Neqenca ra meydan vebû. Hebs û lagêr tıje gırti bûn. Evdên am-tam dahatıne gırtın, gulekırın, zar-zêça va unda dıbûn. Sibira sar bı seda, hezar evda ra bû gorıstan. Kurd ji bêpar neman; hatıne gırtın, sırgûnkırın, gelek bê ser-berate çûn, unda bûn, venegaryan. Gelek rewşenbirên Kurd, yê wê demê ji ketın devê wan rêprêsyan. (...)" (sayfa 9-11-12)

Heciyê Cındi, Hewari romanını 1965'de yazar. Roman'ın konusu, Ekim Devrimi'nin Sibirya'daki örgütleyici kadrolarından Ferik Polatbekov'un [(1897-1918) Sibirya Sovyet Cumhuriyeti / İçişleri Bakanı] yaşamını konu edinir. Roman'da, Ferik'in mektuplarından parçalara da yer verilir. Bu romanda, Ekim Devrimi'ne katılan Kürtlerden Ferik'in portresi gayet olumlu yönde anlatılır. E. Boyik'in romana ön "katkısı" olumsuz bir işlevden başka anlama gelmiyor. 1998'in sonuna doğru kaleme alınan satırlarda; her bakımdan 89/91 sürecinin, MrSB'nin yıkımının ortaya çıkardığı fırsat değerlendirilmiş. İnsanın aklına olur-olmaz acaba adı geçen süreçten bir kaç yıl önce, örnekse 1985'te 'ön' tanıtım yazısı kaleme alsaydı aynısını yazacak mıydı sorusu geliyor! Doğrusunu söylemek gerekirse, 89/91 anından önce çevrilmiş kitaplara E. Boyik'in yaptığı türden 'ön' değerlendirmelere rastlayamıyoruz.

E. Boyik'in yazdıkları; 'fırsat', etnik öfke, antikomünizm ve buradan kaynaklanan sosyalizm karşıtlığı üzerinde yükseliyor. PdSB dönemindeki sosyalizme dair gerçeğin bir kısmını 'mecburen' itiraf

etmek zorunda kalsa da, esas gailesi "Stalinizmin" Kürtlere verdiği "büyük zararları" anlatmak...

Peki yazdıkları gerçekten doğru mu?

-Bakış açısı, sosyalizm inşası koşullarında, milli kültürün korunması yönündedir. Örf-adet, oturup-kalkmasını bilme, aşiret geleneklerini olumlamak gibi 'geri' ve atılması gereken özellikleri, H. Cındi kişiliği nezdinde pozitif gösteren birinin PdSB'ndeki proleter içerikteki kültür devrimi siyasetini savunması beklenemez. Ne var ki böyleleri, sözkonusu içerikteki yazılarıyla bugünün Kürt işçi ve emekçilerine yanlış, zararlı ve çarpık bilgiler vermektedirler.

-Kafkas Kürtlerinin, özelde Ermenistan SSC'deki Kürtlerin göçebe ve yarı-göçebe konumlarının sonlandırılması, sanat ve kültürel gelişmelerinin sağlanması çabasını; "Kürt dostu Ermenilerin dayanışmasına" bağlayan etnik temeldeki bakış açısı da, Boyik'in antikomünizmden etkilenerek PdSB'nin sosyalist tarihini çarpıttığını gösteriyor. Sosyalizmin inşası koşullarının belirleyiciliği değil de, bir halkın dayanışması izahı; artık sosyalizmden umudunu yitirmişlerin yeni söylemi olarak kulaklara hiçte yabancı gelmiyor. Nitekim, sorunlara milliyetçi ve revizyonist perspektiften bakan herkes gibi, yazar da öne çıkardığı argümanlar üzerinden "Stalinizm terörü" icadında bulunmaya kadar vardırabiliyor işi. Kabul etmek gerekir ki, dönemsel bakımdan Boyik ve benzerlerinin 'işleri kolay', çünkü modern revizyonizmin okulundan büyüyenlerin -neredeyse- tamamı, kendileri gibi düşünenlerin ortamında PdSB tarihini işlerine geldiği gibi yazma ve aktarma, özel olarakta Stalin'e veryansın etmekte hiç bir engelle karşılaşmıyorlar.

-H. Cındi'nin suçlandığı konulara ilişkin yazdıklarını, önceki sayfalarda Ş. Xudo'dan aktardığımız için, tekrarlamaya gerek yok. Bir farkla ki, Cındi'nin "ku ew serokatiyê Êzdiyan dike dıji Yekitıya Sovyêtê û şer –şıltaxên dın." bu nedenle de suçlandığını okuyoruz. Ancak bu bağlamda, bir kez daha etnik faktöre başvurup işi kişiselleştiren ve bu temelde bir yıl sonra serbest bırakılmasını "bir kısım Ermeni yazarın çabasına" bağlayan değerlendirmesinin de sosyalizm tarihinde bir şey öğrenmediğini ve fakat çarpıtma işlerini iyi becerdiğini gösteriyor. Sovyet unsurunun devre dışı bırakılması, temizlik esnasında farkedilen hataların giderildiği olgularını özenle gizlemesi, sahip bulunduğu ideolojik tercihten ileri geliyor.

-Soruşturmadan sonra kendisine iş verilmediği de gerçek dışı bir suçlamadan ibarettir. Ayrıca, E. Boyik şu *"Sala 1940-i Heciyê Cındi, dısêrtasiya doktoryêye ewlin, bı têma «Ker û Kulıkê Sılêmanê Sılivi» xweyi dike."* sözleriyle, kendi kendini yalanlamaktadır.

...

Eskerê Boyik'in, Eylül 2000'de haftalık Roja Teze gazetesinde 'Bîranînên rojên buhurî' üst başlığıyla "Çêkirina kolxozan-1/2" üzerine iki bölüm olarak çıkan yazısındaki bir-iki karalamaya ve çarpıtmaya da bakalım.

Önce şu kadarını belirtelim: Boyik, PdSB'nde Kulaklara karşı yürütülen sınıf mücadelesi, kolektifleştirme süreci, kolhoz-sovhoz politika ve pratikleri hakkında bütünüyle önyargılarına esir olmuş halde Stalin düşmanlığı ekseninde yazmış. Sözkonusu ekseni tercih edenlere buradan yeniden Stalin'in Leninist perspektifini, başarı ve hatalar karşısındaki tutumunu vb. aktarmak gereksiz olur. Bunlara, histerik düzeyde katıldıkları antiStalin kampanyada kendilerine payanda yapmak istedikleri Ereb Şemo'nun Şıvane Kurd'da yazdıklarını yeniden okumalarını öneririm. Boyik'in, "Rîspîkî gundîyê me"den dinlediği menkıbelere dayanarak kolhozlar üzerine makale yazmadan önce, dönüp E. Şemo'nun adı geçen kitabında Kürt kökenli Kulaklardan Cangir ve Egit'e karşı nasıl mücadele edildiğinin tarihini okusa ve aynı yerde Kürt yoksullarının aynı milliyete mensup ağa-şeyh-beglere karşı mücadelesini öğrense ve Kürt yurttaşların kolhoz sürecine katılmalarını yeniden incelese daha iyi olacak.

Kolhoz süreci bağlamında şunları yazmış:

"Tek ji gundê Kurda heta sed merê xebatçî, destemel, pispor kirine «kulak», «dijminê milet» girtin. Yê gule kirin, yê şandine Sîbîrê, yê hebsê da teyax nekirin, mirin." (Roja Teze, 15 Eylül 2000)

Boyik, sürgün edilenlerin sınıfsal çıkarlarını korumada ısrar eden ve Sovyet hükümeti'nin politikalarına ayak direten, Kürt yoksullarının kolhozlara katılmalarını engellemeye çalışanlar olduğunu açıkça itiraf ediyor. Makalesinin ilk bölümünde, aslında kolhoz sürecinde olan-biten bazı gelişmeleri aktarıyor, ancak istediği şekilde düzenleyerek bunu yapıyor. Kulaklara savaşımı, Boyik zulüm olarak değerlendiriyor örnekse. Komünistler açısından bunun ismi sınıf mücadelesi ve doğal olarak Kulaklara karşı mücadele farklı araç ve yollardan sürmek zorunda. Ya da kolhozlara katılımı anlatıyor, ama yine istediği gibi naklediyor ve köylülerin isteksizliğinden bahsediyor. Köylülerin bir kısmının, yani Cangir ve Egit begler gibilerin baskısından, onlarca yıldır böylelerin zulmünden çekindikleri için yeterince gönüllü olmadıkları vb. doğru. Fakat o buradan köylülerin zor ve zulüm gördüğüne yoruyor. Açıkçası sınıf mücadelesine karşı, sosyalizmin inşasından yana olmadığını bu vesile ile açıklamış oluyor. [Stalin'in konu bağıntısında ortaya çıkan hata ve yanlışlar üzerine birkaç değerlendirme yapmasına ve çarpıcı bir izahla

"zorla ortaya kolhoz dikilmez" anlayışını ortaya koymasına rağmen; anlaşılan o ki modern revizyonizm okulu mezunları bilinçli olarak çarpıtmayı tercih ediyorlar...]

Yazının ikinci bölümünde tam bir sosyalizm düşmanlığı hakim. Stalin'in ölümü üzerine mitingde şiir okuyan, Stalin'in ölümünün ardında babası sürgünden dönen ve artık "normal bir yaşama" geçen E. Boyik bu bölümde her fırsatta masal tarzı anılarından anekdotlarla Stalin'e olan kinini açıkça ortaya seriyor. Şu kadarını aktarmak yeterli:

"Gundî ji koletîya fêodalîzmê, kapîtalîzmê rizgar bûbûn, koletîke nû peşda hatibû: Koletîya «sosyalîzma Stalînê diktatorîyê.»" (Roja Teze, 22 Eylül 2000)

Okurun, Boyik'in nasıl akıl yürüttüğünü, sosyalist tarih çarpıtıcılığını hangi zemin üzerine bina ettiğini görmesi için bu aktarmayı yaptık. Yoruma değmez.

KS konusunda ise (Mayıs 1993'de), şunları söylüyor;

"-Kurdê Tirkiyayê, ji sala par va, wer dizanin ku li Laçinê Kurdistana Sor çê bûye, yani dewletek serbixwe heye. Ev mesele çi yê? Dikari ji me ra bêji, rewşa Kurdê Laçinê çawa yê?

- Waxtê welatê tifaqa sosyalistiyê da, pirsa milletiyê hebû. Wi çaxi pirsa Kurda ji hebû. Di hidûdê Azerbaycanê da Qerebax heye û nehiyeki wê hebû wi çaxi jê ra digotin qeza Kurdistanê, yan ji Kurdistana Sor. Merkeza wê Laçin bû. Laçin qezayek piçûk e." (Haftalık 'Azadi' gazetesinden)

Gazetenin yönelttiği soruda, KS'un varlığını bir yıl önce, yani 1992'de öğrendiklerini görüyoruz. Demek ki Azadi gazetesi (en azından röportaj çerçevesinde), o ana kadar KS hakkında bilgi sahibi değil! E. Boyik'in, konu hakkında bildiklerini, daha önceleri neden Azadi çevresiyle ve tabiki kamuoyu ile paylaşmadığının yanıtı yok! MrSB ile iyi ilişkilere sahip çevrelerin ilişkide bulundukları ülkedeki Kürtler üzerine bilgi edinmemeleri ne kadar anlaşılmaz ise, aynı şekilde bildiklerini kamuoyuna açıklamayan Boyik ve benzerlerinin tutumu da o kadar ilginçtir.

Boyik'in antiStalin ve antiPdSB tezlerine KS konusunu da iliştirdiği röportajında üzerinde durulması gereken pek çok çarpıtma var. KS bağıntısında E. Boyik'ten aktardıklarımız, çok açık bir şekilde "Karabağ'ın bir nahiyesi" ve ismine de "Kürdistan kazası" yada "Kurdıstana Sor" dendiğini ifade ediyor. Somut bir belgeye dayanmadan ileri sürdüğü bu sav hakkında, daha sonraları herhangi bir izahatına rastlamadık. Bu pozisyonda duran birinin, konu bağlamında kendisinden farklı statü/konum belirlemeleri yapanlarla neden tartışma ihtiyacı

duymadığı üzerine de bir bilgi yok. Yazarın, "proletarya diktatörlüğü koşulları altında ulusal kültürün gelişmesi" Leninist perspektifini içselleştiremediği için sosyalizm pratiğine dair pek çok haksız ve yanlış savı ileri sürmesi anlaşılırdır. Zira m-l'in ulusal sorunların çözümüne dair siyasetini bilince çıkartmamış ya da bilerek çarpıtan Boyik ve benzerlerinin Ekim Devrimi ve sosyalizm kuruluşu sürecinde ulusların ve milliyetlerin özgürlüğü meselesine objektif yaklaşmaları beklenemez. Bu bakımdan PdSB dönemi Sovyet Kürtleri hakkında gerçeğe aykırı ve çarpıtma yoluna başvurmaları beklenen bir sonuçtur.

Bu inceleme içerisinde yazdıklarımız yeterli; Boyik'in yukarıdaki sözlerine cevap vermeye değmez. Bütünüyle antikomünizm içerikte olan Boyik'in yazısına yer veren gazetenin, bir biçimde kendini 'sosyalist' adlandıran bir çevrenin çizgisi ile olan yakınlığına bakıldığında; 89/91 sürecinin ardında birbirine benzeyenlerin ortak paydalarda ve platformlarda buluştuklarını, antiStalin kampanyada birbirlerine imkanlarım sunduklarını bu vesile ile bir kez daha görüyor ve doğrusu yadırgamıyoruz da...

Hejare Şamil

PdSB'ndeki Kürtler üzerine hemen her konuda tavır takınan H. Şamil'in tüm görüş ve değerlendirmelerini bu inceleme içerisinde ele almak mümkün değil. Sovyet Kürtleri bağlamında kendince önemli gördüğü her noktada 'kitap' hacminde yazılar yayımlayan, bazılarını kitap olarakta basan ve internet ortamına aktaran Şamil'e, ancak konusu sadece yazdıklarını kapsayan detaylı bir çalışma ile yanıt olunabilir. Elinizdeki kitabın konusu farklı olduğu içindir ki, şimdilik ancak gerçekte mutlaka dikkate alınıp dahil edilmesi gereken bir kaç konu ile kendimizi sınırlamak durumundayız.

H. Şamil'in "Diaspora Kürtleri" adıyla çıkardığı ilk kitabının 'üst' başlığına yerleştirdiği «"Sovyet Kürtleri" hakkında tarihi ve güncel inceleme» saptamasından da anlaşılacağı üzere, konumuz bağlamında değerlendirmelerde bulunmaktadır. Belki de 'ilk' olması itibariyla bu çalışmasında bazı saptamalarını aktararak başlamak 'yerinde' olacaktır. Daha 'sunuş' yazısında, *"Sovyet Kürtleri, Sovyetler Birliği'nin ezilen halklara sunduğu olanaklardan en asgari düzeyde yararlanan halklardan birisi. Yararlanmak bir yana, Sovyetler'den az da çekmemişler." (sayfa 11)* diyerek, okurun karşısına sosyalist tarihin çarpıtılması ekseninde çıkacağının mesajını ['garantisi' de denebilir!] veriyor. Aynı sayfada, Ekim Devrimi ve hemen ardında sosyalizmin inşası sürecinde ulus ve milliyetlerin özgürlüklerine kavuşmalarını, bir bütün tüm SSCB tarihine

mal etmesi ve "1920'li yılların başında... 1989 nüfus sayımı sonuçlarına göre..." türünden aklınca bir devamlılık varmış savı ile sosyalist tarihin çarpıtılması işine soyunduğunu ortaya koyuyor. H. Şamil ve benzerleri için her daim "ayakta kaldığı 70 yılda" savı öne çıkarılarak, bariz bir açıklıkla karakteristik farklılığa sahip iki farklı SSCB bir ve aynı nitelikte gösterilmeye çalışılıyor.

Kürtlerin sürgün edildiği bağlamında şöyle diyor:

"Sürülenler yalnızca Kürdler değildi. Her dört taraftan ideolojik düşmanlarla kuşatılmış genç Sovyetler Birliği, Japonya'dan Avrupa'ya, oradan Ortadoğu'ya dek uzanan sınırlarında güvenlik yaratmak gerekçesiyle sınır boylarında yaşayan, sınırın diğer yakalarında «etnik akrabaları» bulunan halkları «güvenilmez unsurlar» olarak ülkenin içlerine doğru sürme politikasını hala 20'ci yılda benimsemişti. 20. yılların toz-dumanı içerisinde büyük bir dünya devleti kurmak için çırpınan Moskova, «küçük insanların» acılarına aldırış edecek durumda değildi. İlk olarak Tver Kazakları 20'ci yılda sürüldü. 1933'te göçebe Kazaklar, 1935'te Finler, Polonyalılar ve Almanlar sürüldüler. Ardından Kürdler ve diğer halklar. (...)

Kürdlerin sürülmesi planı Moskova'nın 7 Temmuz 1937 tarihli bir kararıyla hayata geçti. Bu kararda Ermenistan ve Azerbaycan'ın sınır boylarında yaşayan 1325 Kürd'ün Kazakistan ve Özbekistan'a sürülmesi öngörülmüştü.

Sürgün Kasım ayında gerçekleşti. Kürdler genellikle Kazakistan ve Kırgızistan'a sürüldüler. Kazakistan arşivlerinde korunan 9 Kasım 1938 tarihli bir belgeye göre 1937 yılının son baharında Kafkasya'dan bu ülkeye 1121 Kürd ve Ermeni ailesi göçertilmişti. (...)" (Kırgızistan Kürdleri/HejarÊ Şamîl|Newroz.com)

Şamil'in aynı yazısında Beriya'nın 28 Kasım 1944'de "Stalin'e yazdığı raporunda operasyonun başarıyla gerçekleştiğini yazarak şunları belirtiyor:" dedikten sonra, şu sözlerini aktarıyor:

"SSCB devlet Savunma Komitesinin kararı uyarınca İİHK, Gürcistan SSC'in sınır bölgelerinden Türk, Kürd ve Hemşinlerin göçertilmesi operasyonunu yerine getirmiştir.

Bu ahalinin Türkiye'nin sınır bölgelerindeki nüfusla akrabalık bağları olan önemli bölümü, kaçakçılıkla uğraşmış, göç havası içerisinde bulunmuş ve Türkiye istihbarat organları için ajan devşirilmesine hizmet etmiş, ve eşkiya gruplara yardım yataklık yapmıştır." (aynı yazıdan)

Böylece, Beriya'ya ait raporda yazılanlar üzerinden göç kapsamına alınanların hangi neden(lerle) yerlerinden alınıp başka bölgelere yerleştirildiklerini öğrenen Şamil, bu yeterli sebep sonucu bir

kısım Kürdün de dahil edildiği dönemsel şartların getirdiği zorunluluğu anlamamaya devam ediyor. Sosyalist anavatan savaşı ortamında, her kim ki en ufak bir bozgunculuğa yöneliyorsa, sessiz kalınamayacağı tartışma götürmez. Dolayısıyla, sözkonusu konumda bulunan her kim olursa olsun geçici bir süre için yerlerinden alınması gerektiğini kavrayabilmesi için, proletarya diktatörlüğü, sosyalizm kuruluşu ve sınıf mücadelesi gibi konularda komünist ya da en azından tutarlı devrimci çizgiye sahip bulunması -bugünkü koşullarda- şart elbette. Şamil'de de bütün bu karakteristik özellikler bulunmayınca, haliyle kimi geçici zorunlulukları kabullenmesi beklenemez. "Güvenilmez unsurlar" bağlamında, Şamil arkadaş bilinçli bir tercihle "güvenilmez halklar" söylemini öne çıkartıyor; böyle de olsa, Kürtlerin arasındaki güvenilmezlerin durumu üzerine aşağıya alacağımız satırlarda önemli beyanlarda bulunuyor. "Diaspora Kürtleri"nden aktaralım:

"1937'de Nahçıvan ve Ermenistan'ın Türkiye ve İran sınırlarına yakın bölgelerde yaşayan Kürtler'in «Güvenilmez!» olarak nitelendirilmeleri, sürülmelerine gerekçe olmuştur. Sürgünü planlayan Sovyet yöneticilerinin kendi iç toplantılarında öne sürdükleri gerekçeye göre, sınırın her iki yakasında yaşayan akraba aşiretler her zaman sınır güvenliğini tehdit edecek konumdaydılar. Bu, sürgünün birinci nedeni olarak ele alınabilir.

Sovyetler'in ilk yıllarındaki kollektifleşme, kolhozların yaratılması sürecinde köylülerin zorla hayvanlarını devlete teslim etmeye zorlanması, halk arasında tepkilere yol açıyordu. Hayvanlarını kolhozlara teslim etmek istemeyen, özellikle 1926'da sınırı geçmiş Kürtler'den birçoğu Kafkasya'ya gelişlerine pişman olmuştu. Sınırı geçerek Kuzey Kürdistan'a dönmek teşebbüsünde bulunmuş olan Kürtler ile sınır güvenliğini sağlayanlar arasında pek çok çatışma yaşanmıştır. Bu olaylar, Sovyet yöneticilerinde sınır boyunda yaşayan ve «Türkiye'de akrabaları olan Kürtleri'in güvenilmez oldukları» konusundaki kanıyı güçlendirmişti." (sayfa 126-127)

Bu kadar açık!

"Kürtler sürgün edildi!" savsatadan ibarettir. Kürt halkından 'güvenilmez' bir takım unsurların hedeflenmesi olgu. Haksızlıklar ve yanlışlıkların yapıldığı ise kesin...

Alman faşizminin Kafkasya üzerinden SSCB'ni ele geçirme politikalarını bilen birinin, 1944'deki yer değiştirme operasyonu bağlamında SSCB'ne yönelik bu denli tahripkar yazabilmesi düşündürücü! Kendisinin de kabul ettiği gibi; Alman faşist devleti Baku petrollerini ele geçirmek için her şeyi yapmaktaydı. Ve bunun bir ayağını da (tıpkı Batı tarafında yapmaya çalıştığı gibi), Kafkasya'daki SSC'lerdeki bazı halkları sosyalist devlete karşı harekete geçirmek, bir biçimde kararsızlığa düşürmek ve hatta devşirebilmek vb. amacıyla örgütlemekti. O dönemde, müttefiki devletleri de devreye koyarak sonuç

almaya çalıştığı ise sır değil. Ve tüm bunları biliyor olmalı ki, kendisi de *"Savaş döneminde Faşist Almanya'ya müttefiklik eden Türkiye Cumhuriyeti'nin Gürcistan'da yaşayan Mesxeti (Ahıska) Türkleri ve Azeriler arasında yürüttüğü ajan faaliyetleri, Moskova'da ciddi endişeler yaratmıştır."* saptamasında bulunabiliyor. Bu tür gelişmelerin yaşandığı bir anda konuya dikkatle yaklaşmak ve o an için bir takım tedbirler almak kaçınılmazdı. İşin içerisinde Kürtler de var diye kimi tedbirlere karşı çıkılıyorsa eğer, böyle bir etnik itiraz temelinde PdSB'nin sosyalist tarihinin objektif değerlendirilebilmesi imkansız olur ki Şamil, bu imkansızlığın son dönem aktüel prototiplerindendir...

Sovyet Kürtlerinin kültürel gelişimi, asimilasyon mu?

Şamil'in, Sovyet Kürtleri üzerine yazılarında belirgin şekilde öne çıkardığı şeylerden biri de, sosyalizm koşullarında Kürtlerin asimilasyona tabi tutuldukları savıdır. Bukşpan'ın adı geçen kitabına düştüğü bir dipnotta şöyle diyor: *"1931 yılında tümden asimilasyona maruz kalmış köyler ..."* (sayfa 44) Sovyet Kürtlerinin asimilasyona tabi tutuldukları savını desteklemek için, farklı tarihlerde yapılan nüfus sayımlarında, Kürtlerin nüfus oranının "bilinçli olarak düşük gösterildiği" tezini işlemekten de geri durmamaktadır. Şamil'e kalırsa, *"1926'dan sonra gerçekleştirilen nüfus sayımlarında Kürtlerin sayısı hakkındaki bilgiler olabildiğince sahteleştirilmiştir."* (sayfa 72). Ona göre, Bukşpan'ın *"Azerbaycan'ın Kürdistan kazasında Kürt nüfusu 1926 sayımlarına göre toplam 37.182 kişi olarak belirlenmiş, onlar bölgenin tüm ahalisinin yüzde 72,2'ni oluşturmuş, bunlardan Kürtçe konuşanların sayısı ise 3.123 kişi olmuştur."* (sayfa 73) saptaması da asimilasyon faraziyesine örnek verilebilmektedir. Bu kadar da değil; şu satırlarda Şamil'e ait:

"Kızıl Kürdistan Dairesi'nin yok edilmesinden sonraki süreçte yavaş yavaş ana dilde okullar, radyo ve tiyatro kapatılmış, Kürtçe kitap basımı durdurulmuş, kısacası Kürtlük adına var olan herşey yasaklanmıştır. Ülkede uzun yıllardan beri devam eden asimilasyon sürecine hız verilmiştir. Tıpkı Türkiye Cumhuriyeti'nde olduğu gibi Kürt inkarı, devlet politikası olarak uygulanmıştır." (Diaspora Kürtleri, sayfa 53)

Milliyetçilik, böyle bir şey işte!

Elinizdeki kitapta, ilgili her bölümde, Şamil'in hepten dayanaktan yoksun ve bütünüyle karalamadan ibaret çirkin iddialarının ne denli temelsiz kaldığını somut, anlaşılır ve belgelere dayanarak ortaya koyduğumuz için, yukarıda feci halde pusulayı şaşırmış savlarına özel olarak tavır takınmak gereksizdir. Çünkü okumasını bilen her insan için,

elinizdeki kitapta Şamil'in iftiralarını belgeler üzerinden geri çevirmek her bakımdan mümkün.

Ulus ve milliyetlerin değişik zaman dilimleri ve tarihsel gelişme aşamalarında farklı nedenlerle kaynaşmaları ertesinde, bu kaynaşmanın taraflarından birinin (ya da daha fazlasının) etnik bileşiminin ciddi düzeyde zedelenmesi ya da varlığının bir süre sonra son bulması mümkün. Kafkasya Kürtleri sözkonusu olduğunda, bu süreçlerin, Ekim Devrimi öncesi ne şekilde seyrettiği, geliştiği vb. üzerine pek çok çalışma yapılmıştır; ki bu yönlü bilgiler Bukşpan'ın adı geçen kitabında ayrıntılı şekilde ve aynı kitaba dipnotlar ekleyen Şamil'in kimi saptamalarına bakıldığında görülebilir. Ancak, Şamil; PdSB'ndeki sosyalizm deneyimine, Stalin'e ve Leninist çizgiye karşı tepkici karşıtlık temelinde hareket ettiği için, somut durumu değil, önyargılar temelinde kafasında planladığı senaryosunu haklı çıkarmak amacıyla, asimilasyonun adeta sosyalizm sürecinde doruğa çıktığı yönlü kurguyu her defasında öne çıkartmayı tercih etmiş. Çünkü, ona göre Bukşpan asimilasyonu gizleme görevi ile sözkonusu raporu "sipariş" üzerine yazmıştır ve her ne şekilde olursa olsun komisyon tarafından hazırlanan "antiKürt" raporun deşifresi esas ve öncelikli görev addetmiştir. Bizim için üzerinde durulması gereken şey, sosyalizm koşullarında da önceki türden, yani gerçekten asimilasyon temelli kaynaşma benzeri bir sürecin devam ettiği yakıştırmasında bulunan Şamil'in zorlama savlarının basit ve iddiadan öteye geçmediğine dikkat çekmektir. Belirtmeye bile gerek yok ki; PdSB dönemi boyunca Kürt milliyet gerçekliği her bakımdan varolmuş ve fakat bu varoluş biçimde ulusal görüngüsünü koruyup içerikte enternasyonal (proleter) bir zemin üzerinde devam etmiştir. Ekim Devrimi'nin ardında bölgede karşıdevrimci iktidarların yıkılmasıyla birlikte Kürt milliyet olgusunun tüm özgünlükleri dikkate alınarak, sosyalizm inşası sürecinde yapılabilecek adımlar atılmıştır. Ki bu olgusal saptama; KS idari yapılanması, eğitim, basın, dilsel atılım, edebi ve öteki kültürel gelişme vb. tartışma götürmez açıklıkta ortadadır. Bu ama, her şeyin kusursuz geliştiği anlamına gelmez ki sosyalizm inşası koşullarında Kürtlerin bu sürece kazanılması çalışmalarında, yerel yönetim organları tarafından yer yer hatalar yapılmış, eksiklikler yaşanmıştır. Kimi zaman, farklı ulus-milliyet özgülünde ortaya çıkan tavır ve tutumlar nasıl ki Leninist çizginin ihlali anlamında değerlendirilip mahkum edilmişse, benzer bir gelişme Kürt milliyeti bağıntısında da yaşanmıştır. Ki Bukşpan'ın adı geçen çalışmasında da bu noktaya dikkat çekilmiştir...

Şamil'den "Kürtlerin sürgünü" ağıdı; şöyle sürüyor:

"Bukşpan'ın ileri-geri göçe zorlanan «Zilan Kürtleri» dediği Kürtler, genellikle Buruki ve Celali Kürt aşiretlerine mensup insanlardı. 1937'de Stalin'in gazabına gelen de onlardı." (sayfa 48)

Yer değiştirme sürecini "Stalin fatörü" ile açıklamayı kural haline getiren yazar, bir diğer çalışmasında ise şu görüşlerin taşıyıcılığını yapıyor:

"Kürtlerin Kazakistan'da 69 yıllık bir tarihi var. 1937 yılında Stalin'in despotluk politikası sonucunda Kürtler Kafkasya'dan bu ülkeye sürüldüğünde, Kazaklar onlara kucak açmış, onlar da Kazaklara gönül vermişler." (Knyazê İbrahîm ve Kürtler, sayfa 99)

"Stalin'in gazabı" ve "Stalin'in despotluk politikası" türünden laflar edenlerin görüşlerini paylaşan Şamil için benzer türden bir söylem konuyla ilgili tüm yazılarında kural halinde tekrarlanmaktadır. 89/91 yıkımından sonraki Kazakistan için aşağıya alacağım satırları yazan birinin görüşlerine doğruluk payesi verenlerin, Stalin'e saldırganlıkta sınır tanımaması gayet anlaşılırdır. Ne ki antiSovyet [sosyalizm karşıtlığı da denebilir] çizgide hareket edenler; neticede ya Rusya ile stratejik ittifak istemiş, ya da bugünün Kazakistan devletinden medet umar hale düşmüşlerdir. İşte Şamil'in günümüz Kazakistan devletine bakışı:

"Eski Sovyet totalitarizminden 15 yıl önce kurtulmuş, demokrasi tecrübesi olmayan Kazakistan cumhuriyeti milli ve ekonomik politikalar açısından sözün gerçek anlamında örnek bir ülkedir. ... Ülke nüfusunun yarısını oluşturan diğer tüm azınlıklar gibi Kazakistan Kürtleri de cumhurbaşkanı Nazarbayev'i milletlerarası çapta ve tarihsel nitelikte bir önder ve devlet adamı olarak nitelendirmektedirler." (Knyazê İbrahîm ve Kürtler, sayfa 100)

Hal bu olunca; antiStalin ve antiSovyet tarih yazıcılığı kaçınılmaz ki bu yalnızca Şamil için değil, aynı yeni revizyonist ve miliyetçi paradigmayı ilke edinen herkesi kapsamaktadır. Böylelerin işi sosyalizmin ilk kuruluşu deneyini karalamak. Onlar için bu çaba gayet normal. Biz komünistler için ise tüm bu saldırı ve karalamalara karşı marksizm-leninizm bilimsel öğretisi ışığında sosyalizmin ilk deneyiminden öğrenerek ve hiç bir şekilde tutucu ve doğmatik tehlikeye kapılmadan proletaryaya ve komünistlere ait olan sosyalizmin tarihini, PdSB tarihini, Lenin-Stalin ve yoldaşlarının teori ve pratiğini sahiplenmektir. Ancak bu yol ve perspektif ile hareket edersek-edebilirsek Ekim Devrimi ve PdSB'nde sosyalizm kuruluşu kavgasına bilinçli ve gönüllü katılan Kürt komünistlerin ve emekçilerinin anılarına ve özlemlerine bağlı kalabiliriz, kalmalıyız.

IV. BÖLÜM

STALİN SAVUNULMADAN MARKSİZM-LENİNİZM SAVUNULAMAZ!

[BELGE]
6 Mart 1994 PANEL Konuşması

6 Mart 1994 günü "Stalin Savunulmadan Marksizm-Leninizm Savunulamaz" belgisi altında gerçekleştirilen Panel'de, Kawa hareketinin bölgedeki çalışanları adına [Panel konuşması, Kawa'nın '92 Kongre Kararlarıyla şekillenen revizyonist çizgisini savunmamaktadır.] yapılan konuşmanın metnini aşağıda aktarıyorum. Aradan geçen 19 yıllık sürede, o gün belirtilen görüşlerin esasta doğru olmakla birlikte, düşüncelerimizin ifade ediliş ortamının 'sözlü-konuşma' yöntemi nedeniyle kimi ifade bozukluklarının, yine yanlış anlamaya yolaçan bazı yetersizliklerin giderilmeye çalışıldığını ve bazı detaylara yer verilmediğini belirtmek isterim. Ayrıca, zaman darlığı nedeniyle kimi konular bağlamında gerekli görülen bir takım aktarma-alıntıların konuşma esnasında aktarılmayışını dikkate alarak, konuşmanın bütünlüğüne katkı amacıyla birkaç 'dipnot' ekledim.

Panel'in düzenlendiği koşullarda, konumuzla doğrudan bağlantılı çok önemli gelişmelerin yaşandığı anımsanmalıdır. Diğer şeylerin yanısıra; koyu bir antikomünizm eşliğinde tam bir çılgınlık düzeyinde sosyalizme, Leninizme ve özelde Stalin'e karşı her türden saldırının ardıardına sürdürüldüğü bir dönemdi. Daha da kötüsü, uluslararası burjuvazinin ve yedeğindeki revizyonizmin kolkola yürüttüğü bu ideolojik bombardıman ortamında pek çok dürüst devrimci de olumsuz etkileniyordu. Leninizmin terkinin ilk habercisi anlamında "marksizm" lafzının tek başına kullanımının öne çıkarıldığı bu yıllarda; bir bakıma kötü ünlü "Avrupa Komünizmi" revizyonizmi yeniden keşfediliyordu. Farklı burjuva akım ve çizgiler üzerinden Leninizmden kopuşun adımları atılıyordu. Bu koşullarda; özellikle de SSMLS ilkesi perspektifi ile hareket ederek işçi sınıfına ve emekçilere, devrimcilere, m-l'e ve sosyalizme sempati duyan kesimlere bu tür toplantılarla gitmek doğru ve gerekliydi. Pratik sonuçlarından hareketle, SSMLS Panel'i ve yine aynı dönemde benzer içerikte düzenlenen toplantıların yararları görülmüştür.

Panel konuşması; iki bölümden oluşuyor. İlk bölümde, panelistler sunumlarını yapıyor. İkinci bölümde ise, katılımcılara görüşlerini ifade etme imkanı verilmesi sonucunda ortaya çıkan soru-konularda tavır takınılıyor.

6 Mart 1994 / Stalin Paneli'nden...

"Stalin Savunulmadan Marksizm-Leninizm Savunulamaz" Panel'inde *Kawa* Adına Konuşmanın Birinci Bölümü

Değerli arkadaşlar, yoldaşlar;

Bugünkü ideolojik-politik şartlarda, öncelikle Stalin üzerine bir Panel'in yapılmasına neden ihtiyaç duyduğumuzu belirterek başlamanın gerekliliğine inanıyorum. Günümüz koşullarında, hemen hemen dünyanın her tarafında/her ülkesinde devrim ve sosyalizm adına konuşan bir dizi parti, örgüt ve akım, tam da bu noktada, yani Stalin'in marksist-leninist temelde savunulması bağıntısında, gerçek bir Stalin savunusu yapmamaktadırlar. Stalin'e yöneltilen saldırılara (dikkatinizi çekerim, 'eleştiri' demiyorum!) karşı gerçekten de tutarlı denebilecek bir karşı koyuşta bulunanların sayısı ve etkisi de zayıf. özellikle de bölgemizde ve ülkemizde (yani Kürdistan'da) Stalin nezdinde marksizm-leninizmin savunusu bağlamında durumun olabildiğince olumsuz seyrettiği ve Stalin'i savunma değil, bilakis saldırılara ortak olunduğu bir zaman diliminde, böylesi bir ortamda, bizlerin Stalin şahsında marksizm-leninizme gelen saldırılara ve Stalin'e yönelik karalama ve iftira kampanyasına karşı bu Panel'i örgütleyerek görüşlerimizi kamuoyuna, en azından belli bir devrimci kesime aktarmayı önemli ve gerekli gördüğümüz için katıldık.

Neden Stalin? Niçin Lenin değil de Stalin?

Stalin kimdir? Önce, bir kaç kısa yanıtla başlayalım.

Devrimci çevrelerde, "eleştiri" adı altında Stalin'e yöneltilen saldırıların doğrudan doğruya marksizm-leninizme geldiğinin bilincinde hareket ediyoruz. Marks ya da Engels ismi verilerek, veya Lenin'in adı açıkca belirtilerek marksizm-leninizme saldırmayı 'göze alamayan' bazı sosyalist çevrelerin ve sosyalizm "savunucuları"nın, hatta dürüst devrimci çevrelerin varlığından hepimiz haberdarız elbetteki. Son dönemlerde, her ne kadar Lenin ve Marks'ın ismi açıkca ifade edilerek kimi "yeni" saldırganlık türlerine tanık oluyorsakta, böyleleri esasta dünün modern revizyonisti anın yeni burjuvaları 'yeminli' antikomünistleri oldukları için, burada böylelerini -şimdilik kaydıyla- muhatap almıyoruz. Geçerken, anda Sadun Aren ve onun gibi düşünenlerin bu kategoriye girdiğini; ve fakat bunların işe Stalin karşıtlığı ile başladıklarını ve sözkonusu 'başlangıcın' onları kaçınılmaz şekilde neticede Lenin ve Marks'a kadar saldırma noktasına savurduğu vs. özetlemekle yetinelim...

Biliniyor, Stalin hayatta iken, hatta henüz Lenin sağ iken de Stalin şahsında marksizme, Bolşevizme "eleştiri"ler getiriliyordu. Özellikle de Lenin'in yaşamını yitirmesi ertesinde, Sovyet komünistlerinin ve Uluslararası Komünist Hareket'in önderi haklı kimliğini büyük bir sorumlulukla üstlendikten bir süre sonra, dönemin her türden revizyonisti [Troçkistler ve Sağ Muhalefet'de dahil] tarafından zaman içerisinde giderek tırmandırılan ve kısa süre sonra tam bir histeri halini alan Stalin düşmanlığını bariz bir strateji haline getirdiler. Kuşku yok ki uluslararası burjuvazi sözkonusu histeriye tam destek veriyordu. Bilinen gelişmelerden sonra, marksizm-leninizme olan düşmanlıklarını Stalin nezdinde dile getirenlerin öncülüğüne modern revizyonistler terfi etti.

Öncekilerden farklı olarak, modern revizyonistler Stalin'e "sadakat" ettiklerini öne çıkartıp sinsi bir şekilde amaçlarına uygun davranırlarken; bir yandan sahtekarca bir şekilde Stalin'e "sahip çıktıkları" lafzının ardında Stalin kusurlarını keşfederlerken, böylece Stalin'i "mahkum" etmeye geçişi hazırlıyor ve hemen ardından marksizm-leninizme olan düşmanlıklarını her bakımdan ortaya koyacak zemini hazırlamış oluyorlardı. Modern revizyonistler önderliğindeki antiStalin çizgi ve strateji bir süre sonra sallantılı pek çok devrimci ve "komünist" iddiasına sahip çevreleri de etkiliyordu.

Sonuçta burjuvazinin tam destek verdiği ve her tür imkanı yarattığı Stalin karşıtı kampanya içeride ve dışarıda marksizm-leninizmden sapmış çevrelerden, revizyonistlerden, troçkistlerden, modern revizyonistlerden ve bütün bu saldırılara karşı koyacak ideolojik

tutarlılığı ve devrimci dirayeti gösteremeyen kimi devrimci odakları da kapsayarak bugünlere kadar gelindi.

Şimdi, yine antiStalin kampanya dorukta.

Antikomünist histeri eşliğinde marksizm-leninizme, proletarya diktatörlüğü teori ve pratiğine, sosyalist Sovyetler Birliği deneyine ve tarihine yönelik çılgınca bir düşmanlık yapılıyor. Bu saldırılar karşısında Stalin'i savunarak proletaryanın kurtuluşu davasının dününe ve bugününe sahip çıkan, savunmaya çalışan bir avuç insan var. Günümüzdeki topyekün saldırıya direnemeyip, burjuvazi ve modern revizyonizmin arkasına takılanların sayısı hiçte az değil. Şimdilerde, habire Stalin hatalarını "keşfedenler"le karşılaşıyoruz. Ve bu kez yine tercihen Stalin adı öne çıkartılarak marksizm-leninizme saldırılıyor.

Lenin'in teori ve pratiğine bilimsel bir sahiplenme ile yaklaşan Stalin'e yöneltilen bütün temel konulardaki saldırıların kesin bir şekilde Lenin'i, Leninizmi ve Marksizmi hedeflediği komünistler açısından kuşku götürmez bir gerçekliktir. Varsın Lenin'in adını vermeden, Stalin'e çeşitli "eleştiriler" getirilsin; sözkonusu "eleştiriler"in Stalin'in bilimsel bir temelde sahip çıktığı ve geliştirdiği Leninizmi hedef aldığı tartışma götürmez.

Stalin karşıtı kampanyanın bugünlerde azdırıldığı görülüyor. "Sosyalist" iddiasındaki ve fakat gerçekte modern revizyonist çizgide birer bürokratik devlet kapitalisti niteliğine sahip devletlerin ardı ardına yıkılması ertesinde "sosyalizm öldü" ya da "komünizm bitti" türünden çok yoğun saldırıların yaşandığı koşullarda; marksizm-leninizmi savunup sahiplenmenin, Stalin'e karşı yeniden tırmandırılan saldırılara karşı tutarlı bir komünist dirayet göstermekten geçtiğini ve bugün bunun oldukça acil hale geldiğini düşünüyoruz.

Öyleyse, Stalin'in "kim olduğu" ile başlayabiliriz!

Kısa süre önce bir günlük gazetede çıkan bir habere dikkatinizi çekmek istiyorum.

Kendisi, şimdi 93 yaşında olan, daha önceleri dönemin Türkiye Komünist Partisi üyesi Boz Mehmet, Stalin için şöyle diyor: "O az ve öz konuşurdu. Ama ne dediyse doğru çıktı."

Bu sözlerin sahibinin, bir dönemin TKP'nin üyesi olduğu düşünüldüğünde, ortada bariz bir çelişkinin bulunduğu, elbetteki üzerinden atlanamaz bir gerçeklik olarak kabul edilmek zorundadır. Ayrıca bizzat Boz Mehmet'in de daha önceleri modern revizyonistlerin çizgisine uygun davranarak bilimsel bir Stalin savunusu içerisinde bulunmadığı olgu. Ve aktardığımız yerdeki kısa değerlendirmesinde belli bir abartma ve duyguların yön verdiği bir savunma halinin bulunduğu da

açık. Her halükarda ömrünün son nefesinde Stalin'e ve onun şahsında dünün komünist değerlerine sahip çıkma duygusu, onu böylesi bir savunmaya götürebilmiş de denebilir. Belirttiklerimizi de dikkate alarak, Boz Mehmet'in ifade ettiklerine çıplak bir gerçekliğin damgasını vurduğunu söylememiz lazım. Evet, Stalin; bütün yaptıklarıyla Lenin'in izinde gittiğini, bütün çabasını sosyalizmin kuruluşuna yönelttiğini, burjuvazi ve her türden marksizm-leninizm düşmanına karşı amansız ve kararlı bir mücadele yürüttüğü ve her şeyi proletaryanın kurtuluşu davası için yaptığı, böylesi bir teori ve pratiğin sahibi olarak Stalin'in "az ve öz konuşan" ve öze ilişkin, ilkelerde hata yapmayan bir büyük komünist olduğu kesindir.

Stalin'in, öncülleri Marks, Engels, Lenin'in teori ve pratiğini sahiplenip geliştirdiği, ilerde, yeri geldiğinde tek tek ortaya koymaya çalışacağız. Şimdilik, Boz Mehmet'in yakın zaman önce söylediklerinin, daha önceleri, 1930'lu yıllarda örnekse Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından da dile getirildiği ve adı geçen yazarın Sovyetler Birliği'ndeki muazzam ilerleyişin, kazanılan başarıların Stalin'in gerçekten büyük iradesi ile mümkün olabildiğini çok açık bir şekilde belirtmiştir. Zira, Stalin'in büyük başarılarının başta katışıksız düşmanları olmak üzere, burjuvazinin farklı kesimlerince de itiraf edildiği bilinmektedir. Hatta bizzat sosyalist Sovyetler Birliği'ni yıkmak isteyen emperyalist haydutlardan bazıları bile Stalin'in komünizm davasına olan bağlılığını kabullenmişlerdir. İkinci emperyalist dünya savaşı yıllarında, İngiliz emperyalistlerinin temsilcisi Churcil'in ve hempalarının Stalin'in büyük kişiliği önünde ve Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşası ve kuruluşu davasına katkılarını; sosyalist ülkenin birliği, yurttaşlarının geleceği vb. için çok büyük bir özveri ile çalıştığını ve başarılı olduğunu itiraf etmek zorunda kalmışlardır.

Burada bulunan bizler, belki şimdi bu bağlamda söylenenleri bütünüyle bilmeyebiliriz. Gerçekten de biz ancak bir-iki örneği vermeye çalıştık. Umarım, konunun bir de bu yönüyle ele alınmasına her birimiz gereken önemi veririz...

Baştan, şunu peşinen söyleyelim: Biz, Stalin'e yöneltilen saldırı kampanyasına katılmayı bütünüyle reddediyoruz.

Bu Panel'de, Stalin'in 'büyüklüğü' ya da 'doğruları' üzerine uzunca aktarmalar yapmak yerine, Stalin'e getirilen saldırı ve "eleştiri"lerden nisbeten önemli gibi gözüken ve şimdi öne çıkartmamız gereken bazı konulardaki saldırıları geri çevirme ve gerçek durumu ortaya koymaya çalışacağız.

Panelimizin amaçlarından biri de Stalin'i tanımaktır ve Stalin'i tanıdığını iddia eden bir dizi güç ve çevre, gerçekten de Stalin'i tanımıyorlar. Stalin'in öğretilerini, pratiğini yeterince bilince çıkararak savundukları söylenemez. O'nun liderlik vasıflarını, mükemmel bir örgütçü oluşunu, kolektif çalışmanın gerçek bir mimarı, burjuvaziye karşı her alanda kararlı ve amansız mücadelenin ismi ve düşmanlarının da itiraf etmek zorunda kaldıkları komünizm yürüyüşündeki büyük sabrı ve benzeri kişisel özelliklere sahip bulunuşunu çoğu kimse yeterince bilmez. Stalin'in bu meziyetlerini belirtirken, onun hatalarına karşı açık yürekli tavra sahip oluşunu ve yanlışlarına karşı özeleştirel tutumu ve eksikliklerinin üzerine gitme bağlamındaki yenilikçi yönü de çoğu kimse tarafından özenle dile getirilmez, gizlenir. Yine Stalin'in, Lenin'in öğretilerini savunan, geliştiren ve pratiğe geçiren büyük bir komünist, m-l'in dördüncü klasiği olduğu gerçeği de sürekli çarpıtılır. (1)

Proletaryanın ve ezilen halkların kurtuluşu mücadelesine çok büyük bir sorumlulukla yaklaştığı; mümkün olduğunca tarihsel ve dönemsel vs. bakımlardan öncelikli olan konularda meselelerin ayrıntısına kadar inen titiz özelliği ve her daim dikkatinin merkezine proletarya enternasyonalizmini koyuşu da genellikle arka plana itilir ve karalama-iftiralar öne çıkarılır. Uluslararası sermaye egemenlerinin Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kuruluşu davasının zaferini engellemek üzere harekete geçirdikleri emperyalist devletler ve faşist saldırganlara tarihte unutamayacakları şiddette ağır bir yenilgi yaşatan da yine Stalin'in büyük insanlığın kurtuluşu davasına olan derin bağlılığını olanca çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Aynı şekilde, sosyalizmin kuruluşu sürecinde karşılaşılan sorunların çözümünde gösterdiği yaratıcılık, zorlukların-sorunların aşılması, komünizm yürüyüşünün sürdürülmesinde yolaçıcı önderlik vasfıda çarpıcı özelliklerindendir. Pek çok kimsenin sosyalizmin inşası yıllarında ortaya çıkan sorunların çözümünde Stalin'e yönelttikleri haksız eleştiri ve saldırılar, Stalin'in eserleri incelendiğinde, açık ve net görüleceği gibi marksizm-leninizmin teorik temsilinin yanında, bu bilimsel öğretiyi geliştirdiği, katkıda bulunduğu da görülecektir. Stalin'in sosyalizmden geriye dönüş konusunda çok önemli analizler yaptığı ve sonuçlara ulaştığı; özellikle belirtilmelidir. Bu konuda "Stalin'de bir şey yok" diyenlerin sayısı hayli fazladır. Böyle düşününlere, Stalin'in muazzam eserini yeniden incelemelerini ve Sovyetler Birliği'ndeki sosyalizm kuruluşu pratiğini objektif değerlendirmelerini, önyargılarını bırakarak bakmalarını öneririm.

Biliyorsunuz, Stalin ulusal sorun konusunda m-l'e çok önemli teorik katkıda bulundu. Lenin, en yakın çalışma arkadaşlarından Stalin'in

kaleme aldığı "Marksizm, Ulusal Sorun Ve Sömürgeler Sorunu" makalesini "Sosyal-Demokrasinin programına konulacak içerikte" değerlendi ve bu eseri temel aldı. Bilindiği gibi daha sonra bu temel eser yine bizzat Stalin tarafından geliştirildi ve özellikle de pratikte katedilen mesafe ile birlikte bu alanda da kimi yeni kazanımlar marksizm-leninizm hazinesine kazandırıldı. Unutmamak gerekir ki emperyalizm ve proletar devrimleri çağında, ulusal sorunun köklü ve kalıcı çözümünün emperyalizmden kesin bir kopuşla, devrimle gerçekleşeceğini net bir şekilde ortaya koyan ve geliştiren de Stalin'dir.

Bunları belirtirken, Ekim Devrimi öncesi koşulları ve devrimden sonra, özelliklede 1920'lerin başına kadar geçen sürede ulusal sorun kaynaklı çok önemli gelişmelerin yaşandığını unutmamak gerek. Emperyalist devletler ve burjuvazi devrimi geri götürmek, mümkünse yenilgiye uğratmak için her tür yol ve yönteme başvuruyordu. İçeride karşı-devrimin güçleriyle savaşmanın yanısıra, derinliklere yeretmiş şovenizm belasına karşı da her alanda mücadele yürütülüyordu. Burada özel olarak vurgulamak isterim ki, şovenizmin değişik etki ve yansımaları kendini Bolşevik Parti saflarında da gösteriyordu. Kuşku yok ki, Parti saflarında ve genel olarak Sovyet ülkesinde tezahür eden şovenizme ve etkilerine yönelik çok yoğun bir mücadele vardı. Bu mücadelede Stalin'in oynadığı rol, tam da kendi eseri olan ulusal sorunun teorik temellerine uygun davranma esası çerçevesinde gelişmiştir. Stalin, kesin bir şekilde ezen ulus şovenizmine, evet devrimden sonra da şovenizme karşı savaşımda okun sivri ucunu Rus şovenizmine çevirmiştir. Ama haklı olarak bununla yetinmemiş, her türden milliyetçiliğe karşı mücadele etmiştir. Bu bağıntıda, bilindiği gibi, gerçekte tali bir sorunda Lenin ile Stalin görece bir anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Bütünüyle çok kısa-dar bir zaman aralığına özgü, yani adına iç savaş yılları da diyebileceğimiz şartlarda, Kafkasların güneyinde belirgin şekilde etkilerini gösteren karşı devrimcilerin, emperyalist devletlerle işbirliği neticesinde Bolşevikler önderliğindeki devrimi yenilgiye uğratmak istediği bir dönemde cereyan etmiştir. Karşıdevrimcilerin dönemin pekçok seçkin komünist önderini ve savaşçısını yokettiği bir momentte; devrimden önce ezilen ulus konumundaki ulusların yeni koşullardaki ayaklanma, kışkırtma, yıkıcılık ve saldırganlıkları eşliğindeki ‚yerel' milliyetçiliğine yönelik olarak Stalin'in bu milliyetçi çevrelerle ve bunlarla uzlaşanlara karşı mücadelede 'sertleştiğini' görüyoruz.

Stalin'i sozkonusu sertliğe iten objektif koşullar fazlasıyla 'olgun' olmasına karşın, Stalin'in Orjonikidze ile birlikte Gürcistan'daki karşı-devrimci konumdaki milliyetçiliğe yönelik sert tutumu, bizzat Lenin

tarafından eleştirilir. Stalin'in ideolojik bakımdan Gürcü milliyetçiliği ile uzlaşmayan tutumu elbetteki doğrudur; bu noktada sorun yok, ve fakat ortaya çıkan sözkonusu milliyetçiliğin bertaraf edilmesi bağlamında kaba yöntemlere de düşülmesi, Stalin'in temellerini kurduğu ve geliştirdiği ulusal sorun çerçevesindeki anlayışına da ters düştüğü açık. Nitekim Stalin tartışmalar ertesinde kendisine yöneltilen sözkonusu eleştiriyi kabul ediyor ve neden o konuma düştüğünü vb. izah ediyor.

Bu konuyu, burada yeniden dillendirmenin bir anlamı var mı denebilir, diyen çıkabilir. Kuşku yok ki, bizim şimdi bir kez daha gündeme getirdiğimiz Gürcü milliyetçiliğine karşı tutumdaki pozisyonların yeniden ele alınması ve tartışılması değildir. Bu tartışma vakti zamanında yapılmış ve de kapanmıştır. Bütünüyle belirttiğimiz özgünlükte kalan ve tali-yan bir unsurdan öteye geçmemiş bu konuyu, bazı çevreler; Lenin ve Stalin'in üzerinde hemfikir oldukları ulusal sorundaki teorik bakış açısı ile "ulusal sorunun sosyalizm koşullarında çözülmediği" düzleminden hareketle, marksizm-leninizme karşı saldırılarına payanda yapmak istemelerine karşı mücadele etmemiz gerektiğinden ötürü konuşuyoruz. Özellikle de Stalin karşıtı cenahın bu noktadaki durumdan hareketle, Stalin ve yoldaşlarının sosyalizmin kuruluşu sürecindeki ulusal sorun politikasını akıllarınca "çürütmek" isteyenlerle mücadele yürütme gerekliliğine dikkat çekmek için de bu gerekli idi. Zira ulusal sorun bağlamında, olağanüstü koşullarda da 'temkini' elden bırakmamak için Stalin'in bizzat kendisinin de 'ders çıkardığı' bu noktada bizlerin de öğrenmesi gerekir. Hatırlanacağı gibi, Sovyetler Birliği'nde daha sonraki zaman diliminde de ulusal sorunların çözümü bağlamında bir takım sorunlar çıkmış ve fakat bunların çözümü noktasında daha önceki Gürcü milliyetçiliğine yönelik kimi 'sert' ve 'kaba' tutumların tekrarından kaçınmak için dikkat edilmiş; buna rağmen yer yer yerel yöneticilerin, parti yönetici organlarının hatalı tutumlarıyla karşılaşılmıştır.

Stalin'in, daha sonraki dönemlerde de defalarca (esasında sistematik olarak) büyük Rus şovenizmine yönelik eleştirilerini sürdürdüğü, şovenizme karşı savaşımda eğitici-öğretici davrandığı; sosyalizmin kuruluşu şartlarında ortaya çıkan şoven ve milliyetçi sapmalara karşı nasıl mücadele edilmesi gerektiğini sürekli vurgulamış, yolgösterici olmuştur. Ne var ki Stalin ve Bolşevik Parti'nin tüm eğitici-öğretici çabalarına rağmen, zaman zaman Parti saflarında ve Sovyet yöneticiler arasında ulusal sorunda sapmalar, kabul edilemez hatalar, yetmezlikler ve zaaflar, yanlışlar yapılmıştır.

Proletarya diktatörlüğü devletinin, Bolşevik Parti'nin, Sovyet yurttaşlarının ve bir bakıma tüm ülkenin süreklileştirilmiş bir eğitimi yaşıyor olmalarına; o ana dek insanlığın ilk kez sosyalist bir ülkede bilinç unsurunu öne çıkartarak yaşama yön verdiğinin ilk deneyimi şartlarında; içeride ve dışarıda burjuvazinin bir an olsun sosyalizmin ülkesini yıkma amaç ve pratiğinden zerre kadar geri adım atmadığı koşullarda; komünistlerin önderliğindeki mücadeleye karşın, sonucun böyle neticelenmesinde, yani bir bütün hata ve eksikliklerden kurtulamamış olunmasında, bence yadırganacak bir şey yok. Her şeyin dosdoğru ve kusursuz ilerlemesi gerektiğini savunamayız; böyle bir mantık bilimi alt-üst etmek anlamına gelir. Stalin'in yazıları iyi incelenirse, hata, eksiklik, zaaf vs. ortaya çıktığını, çıkacağını ve nedenlerini görürüz.

Belki bir miktar bu konuyla ilintili diğer bir konuya da değinmek istiyorum. Lenin'in, yaşamının son dönemlerinde Stalin'e ilişkin olarak söyledikleri üzerine. Biliyorsunuz; şu sıralar çok yaygın bir şekilde Lenin'in "vasiyetinde" Stalin için söylediği iddia edilen bir-iki noktada resmen cereyan eden yaygın bir kampanya var. Bu kampanyanın, vakti zamanında Bolşevik Parti içindeki muhalefet tarafından ve özelliklede karşı-devrimci troçkistlerce yürütüldüğü hemen herkes tarafından bilinir. Bazı Stalin muhaliflerinin ömrünü böyle doldurduğu da hatırlardadır. İkide bir ısıtılıp ısıtılıp gündeme getirilen "Stalin tercihi" bağıntısında güya Stalin'e geri adım attırmaya çalışan muhalefet bir türlü amacına ulaşamadı ama, bugün hala aynı "tercih" bağıntısında eski türkü tekrarlanıp duruyor. Halbu ki, daha o zaman, Lenin'in sağlığında "Stalin mi Troçki mi" konusu bilinen sonuca bağlanmıştı. Ama muhalefet ısrarından vazgeçmiyordu ve her defasında bu konuyu gündeme getirmekle kalmayıp; işi, giderek sosyalizmin kuruluşuna dair politikalarda sapmaya dek vardırıyordu. Her şeye karşın, Stalin; farklı düşünenlerle birlikte hareket etmeye, muhalefeti parti çoğunluğunun çizgisi ile birlikte harekete çağırmayı sürdürdü. Tam da Lenin'in çağrılarına (uyarı da diyebilirsiniz!) uygun hareket ederek, muhalefeti kazanmak/birlikte yürümek için, onlara "kolektif önderlik" önerisini, hatta Genel Sekreterlikten çekilme önerisini götüren de yine Stalin olmuştur.

"Tercih" olayına sarılanların derdi başka idi: Sosyalizmin kuruluşu hedefinden uzaklaşmak! Nitekim çok geçmeden sapmacılar işi aynı amaç etrafında toparlanmaya (örgütlenmeye) ve yıkıcılığa kadar götürdüler. Yeri geldiğinde bu konuya da değineceğim. [Lenin'in "vasiyeti" ve bu konuyla ilintili troçkistlerin yaygaralarının ayrıntılı

bilinmesi için Stalin'in 23 Ekim 1927'de, "SBKP(B) MK ve MKK ortak plenumunun oturumunda konuşma"sına (cilt 10, sayfa 147), bakılabilir.]

Kişi olarak Troçki'nin, sahip olduğu çizgi sonucunda, kaçınılmaz bir şekilde sosyalizmin kuruluşu amaç, ilke ve prensiplerinden ne denli uzak olduğu bütün çıplaklığıyla orta yere serildi. Lenin haklıydı: İdeolojik ve politik ilkelerde Troçki kesinlikle güvenilmezdi. Stalin'in ise bazı kişisel (altını çiziyorum kişisel) özellikleri 'sorun'du ki kıyaslama bile yapılmayacak kadar 'tercih' unsurundaki özsel fark tam da buradadır. Eklemek dahi gereksiz ki, Stalin; hataları gösterildiğinde veya kendisi farkettiğinde özeleştirel bir şekilde aşmayı, kendini yenilemeyi, üstelik bunu Parti ve Sovyet yurttaşları önünde açıklamayı onur bilmiştir. Evet, bir kez daha Lenin'in "tercih" meselesinde, sosyalizmin kuruluşunu Stalin önderliğindeki çizgide görmekle yanılmadığı tarihsel olgularla kanıtlanmıştır. Ve bu kanıt; Stalin'in en büyük meziyetlerinden birini, onun hata ve yanlışlarına karşı nasıl amansız bir savaşım yürüttüğünü ve kendini sürekli arındırarak, yenileyerek Lenin'in izinde gittiğini gösterdi.

Ulusal sorun bağlamında önemli gördüğüm bir konuya değinmek istiyorum. Lenin, Stalin; Sovyetler Birliği ve Komintern'in Kürt-Kürdistan sorunundaki tavrı.

Bazıları bu konuda tartışma isteğimizi ayrıntı olarak görebilir, Bizce bu konu önemlidir ve görüş belirtmek gereklidir. Zira belirttiğimiz konuda zaten belli tartışmalar vardır. Az önce ifade etmeye çalıştım; ulusal sorunların çözümünü sosyalizmin dışında arayan, ya da kimi ulusal-etnik problemlerin çözülmemesini vs. zamanın sosyalist ülkesi Sovyetler Birliği'nin politikalarında gören, bir biçimde bu konularda görüş belirtiyorlar. Kürdistan ve Kürt ulusal sorunu bağlamında da, hatta Sovyetlerdeki Kürtler somutunda şu sıralar giderek yoğunlaşan tartışma, yazı ve değerlendirmeler artarak çıkıyor. Kürdistan'ın Güney, Kuzey ve Doğu parçasındaki Kürt ulusal direnişine Sovyetler Birliği'nin yaklaşımı hakkında da pekçok değerlendirme var ve bizler bu gelişmelere ilgisiz kalamayız.

Bilindiği gibi, Ekim Devrimi'nden 1950'lerin ortasına kadar geçen zaman diliminde Kürdistan'm üç ayrı parçasında (Güney, Kuzey ve Doğu'da) Kürt ulusal direnişleri, ulusal başkaldırı ve ayaklanmalar yaşanıyor, hatta Mahabad örneğinde görüldüğü gibi kısa süre varolan Kürt Otonomisi gibi gelişmeler de ortaya çıkıyor.

Bu konudaki gelişmeler karşısında Sovyetler Birliği'nin tavrı nasıl omuştur? Kısaca durumu özetlemeye çalışalım...

Her şeyden evvela şunu kabul etmemiz gerekiyor: Sovyetler Birliği sosyalist devletinin etrafı emperyalist kuşatma ile çevrili

bulunduğundan, proletarya diktatörlüğü devletinin sınırlarını koruması kesinkes öncelikli görevleri arasında bulunmaktaydı. Sınırların, görece güvence altına alınabilmesi için de, Sovyet devleti elbetteki zorunlu tedbirlerden kaçınamazdı. Ve haliyle diğer sınırları gibi, güney sınırlarını da güvenceye almak zorundaydı. Bu zorunluluk, esasında henüz Ekim Devrimi'nin sıcak günlerinin yaşandığı andan itibaren kendini göstermişti. İlginçtir ki daha işin en başında büyük Ekim Devrimi'nin gerçekleştiği Rusya coğrafyasının güneyinde, yani Kafkaslarda boydan boya tam bir savaş hali hüküm sürüyordu. Karşıdevrimci hükümetlerin üç ülkede, yani Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'da iş başında bulunmaları ve yine Çar'ın artığı generallerin bu cephede de her bakımdan iç savaşı tırmandırmaları ve benzer başka pekçok gelişme yaşanıyordu. Zira hemen yambaşında ise Osmanlı-Türk egemenleri maceradan maceraya koşuyor ve fazla geçmeden başlatılan hareket ile, Türkçü çizgideki kemalistler önderliğinde bir Türk devleti kuruluyordu. İran'da da kimi ciddi politik gelişmeler yaşanıyor; emperyalist devletlerin, özellikle de İngiliz emperyalistlerinin bölgede konumlarını güçlendirme faaliyetleri aralıksız sürüyordu. Bunların yanında, bölgenin dikkat çeken diğer önemli bir gelişme ise, tam da bu sırada Kürdistan'ın değişik parçalarında, özellikle de Güney'de M. Berzenci önderliğinde Kürt ulusal mücadelesi gelişiyordu. Şimdi gündeme getirip, üzerinde tartışma ihtiyacı duyduğumuz şey, işte sözkonusu bu harekete karşı Sovyetler Birliği'nin nasıl bir tutum takındığı üzerinedir.

M. Berzenci önderlikli Kürt ulusal hareketinin başlı başına incelenmesi gereken bir konu olduğu açık. Biz, burada, bu hareket ile henüz çok yeni bir sosyalist devlet olan Sovyetler Birliği ve özelde Lenin ve Stalin'in tutumları ile ilgiliyiz. Bu konu pek çok çevre tarafından tartışılıyor. Tartışanların genellikle soruna milliyetçi saiklerle yaklaşmalarından hareketle, sözkonusu tartışmanın ve ilginin gereksiz olduğu vs. elbetteki söylenemez. Hayır, bu konuyu tartışmak, hiçte milliyetçilerin değirmenine su taşımak değildir.

Sovyetler Birliği'nin tavrı nasıl oluyor?

Konuya ilişkin cidden fazla belge-kaynak bulunmadığından söylediklerimizi belli bir dikkat dahilinde ifade etmemiz gerekiyor. Örnekse; M. Berzenci önderlikli Kürt ulusal hareketinin İngiliz emperyalizm ile ilişkili olabileceği kuşkusuna sahiptir Sovyet tarafı. Nitekim Berzenci'nin doğrudan Lenin'e, Sovyetlere yardım ve destek amacıyla gönderdiği mektuplar gerekli ilgiyi görmemiştir. Somut olarak Lenin'in bu hareketi destekleme ve / ya da karşı çıkma şeklinde açık bir

tutumu gündeme gelmemiştir. En azından şu ana kadar ulaşılan belgelere dayanarak bu kadarını söyleme durumundayız.

Stalin savunulmadan marksizm-leninizm savunulamaz şiarı ile düzenlenen bir toplantıda, doğrudan bu etkinliğin düzenleyicilerinden olarak bu konuyu buraya taşımamız hiçte toplantının içeriğine ters düşmüyor. Bilakis bu konudaki gerçeklerin ortaya çıkarılması bakımından gereklidir de.

Belki bazılarınız "Şeyh Mahmud Berzenci de kimdir?" diyebilirsiniz. Veya "zaten isminin başında da ‹Şeyh› olduğu açık; bu harekette desteklenir miydi?" diyenleriniz olabilir. Burada yok ise eğer, bu ve benzer yaklaşımların varolduğu olgu ve buradan hareketle kısaca konu hakkında tavır takınmak istiyorum.

Tam da bu bağlamda, Şeyh Said örneğine bakılabilir. Şeyh Said'in de ‹Şeyh› kimliği ile Türk sömürgeci devletine karşı mücadelenin önderliğini yaptığı biliniyor. Bir bakıma, Şeyh Mahmud Berzenci ile Şeyh Said arasında, taşıdıkları dinsel kimlik benzerliğinin yanısıra, ikisinin de Kürt ulusal hareketi içinde yeraldıkları ve mücadelenin önderliğinde bulundukları ortak özelliğinden bahsedilebilir. Birinin zaman zaman İngiliz emperyalist devletine karşı savaşımı ve diğerinin Türk sömürgeci devletine karşı mücadelesi 'farkı'nın bilincinde olarak sözkonusu ortak özellik ağırlıktadır. Ve bu ortak özellik ve benzerliğin bir diğer boyutunu da, iki harekete karşı zamanın sosyalist ülkesi Sovyetler Birliği ve yine dönemin uluslararası komünist hareketini temsilen Komintern'in 'aynı' içerikte (kimi detay farklarıyla birlikte) bir tutum almalarıdır.

Her iki harekete karşı, yani Şeyh Mahmud Berzenci ve Şeyh Said önderliğindeki Kürt ulusal mücadelesi karşısında Komintern'in tavrı, bu hareketleri desteklememe doğrultusundadır. Özellikle de Türk sömürgeci devletinin Şeyh Said önderlikli mücadeleye karşı gerçekleştirdiği kitle katliamlarına karşı caydırıcı ölçüde bir tavır alınmamıştır. Bilindiği gibi, bu hareket siyasal-diplomatik yönlerden kesinlikle desteklenmemiştir. En azından, şu ana kadar ulaşabildiğimiz belgelere dayanarak, sosyalist Sovyetler Birliği'nin ve Komintern'in adı geçen iki Kürt ulusal hareketini desteklemediğini söyleyebiliyoruz. Açıkca ifade etmek gerekir ki, biz, Komintern'in ve sosyalist Sovyetler Birliği'nin belirttiğimiz ulusal mücadeleleri desteklemeyen tutumunu doğru bulmuyoruz. Ve fakat bu tespit, hiçbir şekilde sosyalist Sovyetler Birliği ve UKH temsil eden Komintern'in dış politika ve çizgilerinin bir bütün olumsuz-yanlış olduğu anlamına gelmiyor; gelmez. Buraya özellikle dikkatinizi çekmek isterim, çünkü; kimi özgün koşullarda gündeme gelen bazı tali eksiklik, hata ve yanlışlardan hareketle proletarya

diktatörlüğü devletini ve UKH bir bütün olumsuz gösteren revizyonist-oportünist-milliyetçi akım ve görüşlerden bütünüyle ayrılıyoruz.

Peki, Sovyetler ve Komintern neden böyle bir tavır alıyor?

Bu sorunun yanıtı, elbetteki sınırlı konuşma zamanımız içerisinde yanıtlanamayacak kadar derindir. 1920-1940 arasında Kürdistan'daki ulusal kurtuluş mücadelesi karşısında takınılan tavır üzerine detaylı durmak, nedenleri üzerine belgelere dayanarak bir sonuca varmak tabiiki gereklidir. Bu bağlamda, Stalin yoldaşın sorunun teorik bakımdan ortaya koyuşundaki parlak öğretisinin bir pratik tutum karşısında 'rafa' kaldırılması ve yine Stalin'in hatalar karşısında gerçektende bütünüyle Leninist çizgideki yaklaşımının zedelenmesi üzerine kafa yorulmalıdır.

Sovyetlerin ve Komintern'in tutumunu birkaç başlık altında şöyle ifade edebiliriz:

aa) Hareketin emperyalizmle ilişkili olabileceği;

bb) Mücadelenin başını çekenlerin dinsel ve pederşahi kimlikle tanınmaları;

cc) Mücadelenin başında bulunanların politik istemlerinde yeterince açık olamayışları;

dd) Modern anlamda örgütsel bir yapının bulunmayışı;

ee) Sömürgeci Türk devletinin tutumu

ff) Ezen-egemen ulus "komünist"lerinin Kürt ulusal hareketine karşı olumsuz tavrının etkileri.

Vb.

Daha da uzatılabilir ama, şimdilik bu kadarı yeterli.

1920-1940 dönemi Kürt ulusal hareketi için, sosyalist Sovyetler Birliği'nin ve Komintern'in hatalı tutumunu özeleştirel olarak aştığı hususunda elimizde herhangi bir belge bulunmuyor. Ancak, aynı tutumun sürdürüldüğünü, söyleme durumunda da değiliz.

Konu hakkında Komintern'de tartışmaların yaşandığı biliniyor. Türk devletinin ve İngiliz emperyalizminin Kürt ulusal hareketine karşı tutumuna dair eleştiriler yapılıyor ve özellikle koyu şoven politika ve kitle katliamları ve İngiliz emperyalistlerinin tavrı mahkum ediliyor. Burada karşı karşıya bulunduğumuz esas zorluk, kanımca şuradan ileri geliyor: Kürt ulusal hareketi içinde komünist ya da devrimci söyleme sahip bir örgütlü yapının bulunmayışı.

Kısaca Mehabad Kürt Cumhuriyeti üzerine bir-iki şey söyleyerek bitirmek istiyorum.

1946 yılının Ocak ayında kurulan bu cumhuriyetin kuruluşunda, dönemin özgün koşulları sonucunda sosyalist Sovyetler Birliği'nin önemli

bir destek verdiği olgudur. Ve yine cumhuriyet yıkıldığında, ortaya çıkan yeni şartlar nedeniyle Sovyetlerin her şeye rağmen açık destek verme, yıkılışın önüne geçme vb. bir tutumu olmamıştır.

Bu konuda çok az sayıda belge var ve haliyle dikkatli olmak gerekiyor. Zannediyorum bu konuyu da tartışmamız gerekiyor. Bazılarının iddiaları şöyledir: "Sovyetler, Kürtlere 'sıcak' yaklaşmıyordu!", "Kürtlerden şüpheleniliyordu", "Kürtlerin direnişine destek olunmadı", "Sovyetlerin çıkarlarına uymadığı için desteklenmedi" vb. Bu ve benzer şeyleri söyleyenler bugünün milliyetçileridirler. Kürt küçük burjuva milliyetçilerinin zaten Stalin, proletarya diktatörlüğü ülkesi Sovyetler Birliği'nden hazzetmedikleri bilindiği koşullarda -belki- içinizde "bunları muhatap almaya gerek yok" diyenleriniz çıkabilir. Bugün, tüm milliyetçi çevrelerin tarihsel gerçekleri çarpıtarak uluslararası komünist hareketin geçmişine bir bütün toptan saldırdığı bir durumda, böylesi bir toplantıda bu kampanyaya karşı bir şey söylememek olmaz.

Varolan belgeler üzerinden şunu diyebiliriz: Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin kuruluşuna, o günün koşullarının getirdiği ortamda destek veren sosyalist Sovyetler Birliği, cumhuriyetin yıkılışı karşısında esasında sessiz değildir; ve fakat yapabileceği başka bir şey de yoktur. Mevcut şartların cumhuriyetin ortadan kaldırılmasına doğru gittiğini görmektedir Sovyetler; ancak tam da bu noktada esas görev cumhuriyetin kendisine düşmektedir ki cumhuriyetin başında bulunanlar, karar mekanizmasında belirleyici konumda olanlar, verdikleri kararla, cumhuriyetin yıkılmasını kendi elleriyle hazırlamışlardır. Konu hakkında, Kürdistan Demokrat Partisi-İran'ın lideri Qassemlo'nun yaptığı tespitler, bazı bakımlardan objektif durum tespiti anlamına gelmektedir. Örneğin, hatırımda kaldığı kadarıyla, Qassemlo şöyle demektedir: "Biz, Sovyetler Birliği'nin gelsin bizi kurtarsın düşüncesine kapıldık. Böyle düşündüğümüz için, biz üzerimize düşen görevi yerine getiremedik. Biz İran'ın yolunu tuttuk ve Şah'la görüşmeye gittik. Doğal olarak bu durumda Sovyetler bize daha fazla destek veremezdi."

Dönemin koşulları gözönüne getirildiğinde, Qassemlo'nun tespiti yanlış değildir. Evet, Mehabad Kürt Cumhuriyeti yöneticileri verdikleri kararlarla cumhuriyetin akibetini belirlemişlerdir. Cumhuriyetin kuruluşunda nasıl ki iç koşullar, Mehabad özgülündeki Kürt ulusal hareketinin verdiği kararlar belirleyici olmuşsa, aynı şekilde sürdürülmesi ve yıkılışı esnasında da esas belirleyici olan iç faktörler olmuştur. Burada kuruluşu, sürdürülmesi ve yıkılışı bağlamında 'dış faktör' olarak, o günün uluslararası ve bölge koşullarının sonucunda proletarya diktatörlüğü

devleti Sovyetler Birliği'nin rolünün belirleyici olmadığını özellikle vurgulamak isterim.

Panel Konuşmasının İkinci Bölümü

Tartışma bölümünde, bazı arkadaşların görüşlerini açıklamaları ve yine bazı arkadaşların sorularını yöneltmelerinin ardında, konuya dair yaklaşımlarımızın farklılığı, biraz daha netleşti. Tartışma bölümünde yöneltilen sorular ve yapılan konuşmalar bağlamında aldığım notlar temelinde konuşmamın ikinci ve son bölümünü yapmak istiyorum.

"Stalin'in hataları var mıdır?" sorusu ile başlayalım.

Soru ve konuşmalardan ortaya çıkan sonuçtan hareketle, bu sorunun yanıtlanmasına öncelik verdim. Modern revizyonistler, işe, 20. Kongre'de "Stalin hataları" ile başlayıp, Stalin şahsında Leninizmi karşılarına alma noktasında konakladılar. Uzunca zamandan bu yana, "Stalin de hatalar yaptı" adı altında, gerçekte Stalin'de bulunmayan bir dizi şeyin ona maledilerek antiStalin kampanyanın yedeğine düşenlerin ortaya çıktığı biliniyor. Devrimci saflarda, bu kötü ünlü kampanyadan etkilenenlerin sayısı hiçte az değildir. Şimdilerde, pek gelişkin olmasa da, vakti zamanında bizzat Stalin'in kendisinin 'hata' olarak belirtip mahkum ettiği kimi tali konuları habire ısıtıp ısıtıp öne çıkaranlar da vardır. Bazılarının, bu gelişme karşısında Stalin'i savunma adına tutucu bir savrulma yaşayarak "hayır Stalin'de böyle şeyler yok" türünden zorlamalara girmeleri de kabul edilemez. Bununla bağ içerisinde, yine bazı çevrelerin Stalin'i tümüyle hatasız, eksiksiz ve hatta bir tür tapınmacılık düzeyine vardırma ölçüsünde olumsuzluktan azade tuttukları bilinmektedir.

Kısaca, güya keskin Stalin savunuculuğu yapan bazı arkadaşlarımızın "Stalin hatasızdır" vb. eksendeki belirlemelerinin kabul edilebilir bir tarafı yoktur. Yeterli derinlikte Stalin kavrayışına sahip bulunmayan bu tür arkadaşlarımızın arasında iyiniyetle Stalin savunusuna gönül vermişlerin olduğunu biliyoruz. Ancak tercih edilenin içerik ve yöntem bakımından Stalin savunuculuğuna fazla bir yararı yok. Bizzat Stalin'in kendisi tarafından belirtilen hataları dahi yok sayan bu anlayışı savunamayız. Örnekse; "SBKP'de parti üyelerinin nitel bileşimi bozuldu" saptamasında bulunan birinin karşısına geçip, "hayır, kesinlikle böyle bir şey olmadı" demek; doğrudan doğruya Stalin tarafından yapılmış bir saptamanın reddidir ve haliyle böyle biri Stalin'i "savunma" adına, aslında saldırı cephesine katkı sunmaktadır. Yine, eğer ki birileri "SBKP'de bürokratik yapı gelişmiş, hatta bazı parti organları ellerine geçmiştir" yönünde bir saptama yapsa, hemen karşısına geçip, "hayır, asla

böyle bir duruma gelinmedi" denirse, bu yaklaşım yine bizzat Stalin tarafından yapılan bir tespitin inkarı anlamına gelir. Ya da eleştiri özeleştiri bağlamında "hiçte komünistçe olmayan bir tavır oldukça yaygınlaşmıştır" saptamasına karşı çıkıp, "yok böyle bir şey" tavrı almak, yine Stalin tarafından yapılan bir belirlemenin inkarı demek olur. Bu aktardıklarımıza; köylülüğe karşı mücadele, muhalefete karşı savaşım, zorunlu olan temizlik kampanyası esnasındaki hatalar vb. eklenebilir. Dikkatinizi 30'ların ikinci yarısında içteki burjuvaziye karşı mücadele, temizlik kampanyası esnasında yapılan hatalara, hatalar karşısında Stalin'in "Elbette bazı yanlışlıklar yaptık; hatta bazı kusursuz insanlarda hedef oldu..." şeklindeki belirlemesine çekmek isterim.

Bunun farkında davranarak, dün olduğu gibi, günümüzde de Stalin'e yaklaşım bağlamında esas tehlike modern revizyonizmdir. Ve doğrudan modern revizyonist cepheden beslenen antiStalin saldırı dalgasına karşı mücadele yürütmek esas görevdir. Bu görevi dikkatimizin merkezinde tutmak şartıyla, Stalin'i "savunma" cephesinde farklı içerik ve tonlardaki Stalin hataları keşfedicilerini önemseyebiliriz.

Özetlemek gerekirse; "Biz de hata yok/yoktu!" anlayışı Stalin'e maledilemez. Bilakis Stalin hataları bulup ortaya çıkaran, hatalara karşı parti üyelerini ve Sovyet yurttaşlarını seferber eden bir anlayışın temsilcisi ve uygulayıcısıdır. Bu gerçeği, işi doğrudan Stalin'i karalamak olan kimi burjuva yazarlar bile teslim etmektedir. Dikkat çekici olan şey, Sovyetler Birliği'nde 1930'lu yıllarla birlikte ideolojik-politik kampanyalara sıradan Sovyet yurttaşlarınında seferber edilmesi ve tartışmaların milyonlarca insan tarafından ve üstelik alenen yapılmış olmasıdır. İşte alın 1936 Anayasa tartışmalarını. Yaşamın her alanında milyonlarca insan bu hazırlık eylemine, Anayasa taslağı üzerinde tartışmaya (tam beş buçuk ay boyunca), dahil olmuştur. Bakmayın bazı sosyalizm karşıtlarının hayal ürünü olarak "Anayasa hazırlandı ve ya kabul edersiniz ya da ipe" fantezileri üretmelerine; bunları söyleyenler, durumun böyle olmadığını biliyorlar; ama bilerek çarpıtma yolunu seçiyorlar. Stalin'in kitle seferberliği bağlamında hatalı davrandığını söyleyenler, söylediklerimizi eğer bir kez daha yeniden incelerlerse, doğrudan dönüp kaynaklara bakarlarsa vb. gerçekliği göreceklerdir.

"Sosyalizmde geriye dönüş sorununda hatalı mıydı?"

Bir eğilime göre, Stalin geriye dönüş zeminini göremedi ve haliyle onunla mücadele ve neticede sosyalizmden geriye dönüş sorununda hata yaptı. Bu eğilimi temsil edenlerden bazılarına göre ise, Stalin'in göremediği şeyi Mao görmüştür. İddiaların aksine, Stalin'in geriye dönüş sorununda teorik ve pratik bakımlardan bize çok zengin bir

birikim bıraktığını düşünüyorum. Sosyalizmden geriye dönüşün teorik temellerini ortaya koyduğu gibi, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin ilerleyişinin olası engel ve nedenlerini somut analizlere dayanarak ortaya koymuştur Stalin. Geriye dönüş için zeminin varolduğunu defalarca ortaya koyan Stalin, ya mücadele eder kazanırız, ya da mücadele ettiklerimiz bizi yenerek sosyalizmi yıkıma götürür anlayışını öne çıkartmıştır ki Voznessenski ve Yaroşenko'ya karşı yürüttüğü mücadele bu gerçekliğin en bariz ve yalın göstergesidir. Zira 35 yıllık sosyalizm inşası süreci boyunca farklı görüngüler altında ortaya çıkan kapitalist restorasyon tehlikesine karşı kararlı mücadele kesintisiz devam etmiştir.

Eğer içinizde Stalin'in o ünlü Leninizmin Sorunları eserini ya da Son Yazılar'ını inceleyenler varsa; ya da 19. Parti Kongresi Raporu'nu [Bu raporu Stalin okumadı diyenleriniz olabilir; bunun bir önemi yok çünkü; rapor Stalin'in de görüşlerini içeriyor.] okuyanlar bulunuyorsa, o arkadaşların geriye dönüş tehlikesini barındıran konu ve sorunların nasıl detaylı işlenmiş olduğunu görmeleri, kavramaları gerekir diye düşünüyorum.

Sosyalizmden geriye dönüş sorununda „Stalin hatalı davrandı ve fakat Mao bunu gördü ve geliştirdi" diyenler; hatta işe "biz gördük" noktasına vardıranlar var. Hatırlarsınız, Kruşçev modern revizyonisti de Stalin'in sosyalizmden "saptığını" ve geliştirdikleri yeni çizgi ile sosyalizmi rayına oturacaklarını, "komünizm yürüyüşünü sürdüreceklerini" savlayarak işe başlamıştı. Varılan yer belli. Herkesin Kruşçev'i takip ettiği, edeceği iddiasında değilim; ama Stalin'in sosyalizmden geriye dönüş konusunda gelişmeleri görmediğini iddia edenlerin, Mao'nun neyi gördüğünü ortaya koyarlarken, Stalin'in çok gerisinde kaldıklarını, onu kavramadıklarını hatırlatmak isterim. Ki bu konu, yani sosyalizmden geriye dönüş sorununun Sovyetler Birliği'ndeki ilk sosyalizm deneyiminden dersler çıkararak ortaya konması, bugün komünistlerin çözmesi ve sonuçlandırması gereken çok önemli bir görev olarak önümüzde durmaktadır.

Kültür devrimi sorununa gelince.

O lafı çok edilen Çin'deki "Kültür Devrimi"de abartılarak sunulan bir diğer olay. Mao'nun kitle katılımı vurgusunu, tartışma serbestisi argümanını ve böylece ilerleme vs. söylemini öne çıkaranlar, ya da Mao'nun hayli enteresan sınıf mücadelesi anlayışına methiyeler dizenlerin, bütün bunları sosyalizmin geriye dönüşü için ciddi katkılar derekesinde görüp değerlendirmelerine katılmak mümkün değil. Bazıları; Stalin'in bizzat içinde yeraldığı eleştiri-özeleştiri kampanyalarını; yeni insanın yaratılması çalışmalarını; kültür devrimine verdiği ağırlığı,

ideolojik-teorik eğitimi, proletarya diktatörlüğü devlet aygıtı, parti ve Sovyet yurttaşları saflarında kitlesel tartışma kültürünü [fabrikalarda, meydanlarda, okullarda; kısaca hayatın her alanında] geliştirme ve benzer çalışmaları nasıl olurda görmezden gelebilirler. Madem ki sosyalizmden geriye dönüşün panzehiri yeni insanı yaratmaktır deniliyor; işte tam da bunu merkeze koyan bir sosyalizm deneyi, Sovyetler Birliği örneği var. Kültür Devrimi bağlamında Sovyetler Birliği'nde katedilen mesafeyi anlatmaya zamanımız yetmez, zira olumsuzlukların kaynağı ve yapılması gerekenler somutunda söylenilen ve yapılanlarda ayrı bir panelin konusu olacak kadar geniş konular. Ayrıca yeni insan olayının Marks ve Engels'te de bulunduğu ve özellikle Lenin'in de konuyu ele aldığı da unutulmasın. Komünist Enternasyonal'in 1928 Programında da "Kültür Devrimi: Yeni İnsanın Yaratılması" anlayışı temelinde sorun ortaya konulmuştur. Lenin "Kültür İhtilali" adlı çalışmasında çok yalın bir dille yeni insanın nasıl yaratacaklarını, neden buna ihtiyaç duyduklarını ayrıntılı bir şekilde ele alır. Stalin, tamda Lenin tarafından temelleri atılan yeni insan olayını geliştirdi, pratikleştirdi. Gerçek durum böyle iken, ne diye "bunu Mao icat etti" diyelim ki; biz demiyoruz.

Mao'nun kültür devriminden anladığı başka bir şeydir.

Mao "her 5-10 yılda bir biz bu devrime ihtiyaç duyarız" diyor ve bu devrimi "siyasal bir devrim; siyasal iktidarın alınması" olarak nitelendiriyor. Buradan ortaya çıkan şu ki, adına sosyalizm ülkesi denen bir yerde, her 5 ya da 10 yılda bir siyasal iktidarın ele geçirilmesi için adına Kültür Devrimi denilen bir devrimin yapılması öngörülüyor. Bence Mao'nun kültür devrimi anlayışı bilimselliğin sınırlarını zorluyor. Mao'nun kültür devrimi anlayışı ve pratiği, proletarya diktatörlüğü devleti koşullarında ihtiyaç duyulacak bir şey değil, olmamalı da. Lenin ve Stalin yoldaşlar devrim ve sosyalizm mücadelesine başlandığı andan itibaren süreklileştirilmiş kültürel ilerlemenin proletarya diktatörlüğü koşullarında tam bir Kültür Devrimi düzeyine çıkarılmasını ve işin merkezine yeni insanı yaratma hedefini koymaları Leninist bakış açısı bugünde savunmamız gereken çizgi olmalıdır.

SB'nde sömürücü sınıflar ortadan kaldırıldı mı?

Stalin'in "sınıflar ortadan kalktı" tespitini işlerine geldiği gibi yorumlayanların sayısı hiçte az sayılmaz. Bu tespite dayanarak Stalin'in "sınıf mücadelesinin sürdürülmesi uyanıklığını kaybetti" savını da yine aynı çevreler dillendirmektedir. Bu çevrelerin Stalin'de olmayan bir şeyi Stalin'e malettiklerini belirtelim. Hayır, Stalin yoldaş başka bir şey söylüyor, şunu: "Biz de sömürücü sınıflar artık yoktur!" **(2)** diyor. Bu tespitin neyi yanlış? Stalin'in yazdıklarını okuyup anlama kabiliyetine

sahip her insan "sömürücü sınıflar artık yoktur" ile "sınıflar ortadan kalktı"nın birbirinden bütünüyle farklı iki ayrı tespit olduğunu görür. Üstelik "sömürücü sınıflar artık yoktur" tespiti, bu sınıfların kalıntı ve artıklarının, etkilerinin vs. olmadığı anlamına gelmiyor. Stalin, bilakis sömürücü sınıfların etkilerine karşı savaşımın gerekliliğini analiz ediyor. 1936 Anayasasının hazırlandığı momentte proletarya diktatörlüğü ülkesi Sovyetler Birliği'nde sömürücü sınıfların varolduğunu iddia edenler, bütünüyle sözkonusu sınıfın artıklarından öteye bir şey belirtme durumunda değiller. Böylelerine göre 'etkiler' ve 'artıklar', sömürücü sınıf tespiti için yeterli oluyor; yani kafalar, düşüncelerin savunucuları olduğu için sınıf varoluyor; ama bu varolma halinin sınıf kavramının bilimsel izahı ile bir ilgisi yok. Sorun, arta kalan artıklarla, etkilerle vb. mücadelenin sürdürülmesidir ki Stalin bu noktada da Leninist çizginin tam bir gerçek temsilini ve yaratıcı gelişmesini yapmıştır. Sosyalizm koşullarında sınıf mücadelesinin sürdürülmesi bağlamında da Lenin ile Stalin arasında çelişki aramak boşuna bir çabadır. Bir kez daha yüksek sesle belirtelim ki Stalin her bakımdan Leninizmin usta bir uygulayıcısı ve geliştiricisi olmuştur. Sınıf mücadelesinin sosyalizm koşullarında sürdürülmesi konusunda da aynı tutumunu sürdürmüştür.

SBKP 20. Parti Kongresini nasıl değerlendirdiğimiz ve ÇKP ile AEP'nin tavrına ilişkin görüşümüz soruluyor.

Sovyetler Birliği'nde ve Uluslararası Komünist Hareketin içinde ortaya çıkan farklı oportünist-revizyonist sapmaların bir kısmının bir süreliğine kendilerini gizlemeye başarabildikleri ve bir zaman sonra ise açığa çıktıkları, çıkarıldıkları biliniyor. Demin sınıf mücadelesi ve geriye dönüş bağlamında söylediklerim, bir de bu yanıyla değerlendirilmelidir.

Yugoslav revizyonistlerinin ortaya çıkışı ile birlikte Leninizme karşı başlatılan doğrudan saldırı, kısa süre sonra SBKP içinde destek bulmuştur. Kruşçev'in başını çektiği modern revizyonist mihrak Leninizme saldırının esas düşmanı olarak ortaya çıkınca; Tito önderliğindeki Yugoslav revizyonistleri ikinci plana düştü. Ya Kruşçev modern revizyonizminden yana ya da ona karşı çıkma anında, komünistlerin ciddi şekilde bir bocalama geçirdikleri kabul edilmelidir. SBKP'nin 20. Parti Kongre'sinde ilan edilen antiStalin kampanya yeterince gün yüzüne çıkınca; ‚hayırhah' ve kararsız tutumlarından uzaklaşmaya çalışmışlardır. Dönemin devrimci hareketi modern revizyonizme karşı tavır takındığı süreçte Arnavutluk Emek Partisi'nin [bazı vahim yanlışlıklarla birlikte] tutumunun esasta olumlu olduğu söylenebilir. E. Hoca'nın "Biz antiStalinist kampanyaya katılmayacağız" tavrı takındığı biliniyor. Kimse AEP'nin antiStalin kampanyaya

katıldığını ispatlayamaz. Tam da bu noktada şunu söylemem gerekir ki, Enver Hoca'nın Stalin'e karşı saldırı kampanyası açıldığı bir durumda, Stalin'e m-l temelde sahip çıkan karşı bir kampanya açmadığı da olgudur. Bu bağıntıda AEP'in [Enver Hoca'nın da] çok ciddi bir hataya düştüğü tespit edilmelidir. Ayrıca Enver Hoca ile Mao Ze Dung'un antiStalin kampanya karşısında ve genel olarak Stalin değerlendirmesi bağlamında birbirlerine benzetilemeyecekleri de kesindir. AEP'nin ve Enver Hoca'nın Stalin değerlendirmesi, Stalin'i savunma ve sahiplenme yönündedir.

SB'nde ulus ve milliyetler sorunu çözüldü mü?

Yapılan konuşmalarda, sosyalizm koşullarında ulus ve milliyetler sorununa ilişkin olarak Stalin'in tavrı üzerine de bir şeyler söylendi. Bazı arkadaşlarımıza kalırsa, Lenin yoldaş zamanında bazı önemli adımlar atılmış ve fakat Stalin yoldaş tarafından sözkonusu adımlar terkedilmiş, geliştirilmemiştir ve böylece Sovyetler Birliği'nde ulus ve milliyetler meselesi çözülmemiştir...

Bu tür görüşlerin yeni olmadığını, daha Lenin ve Stalin'in hayatta bulundukları zaman dilimi boyunca da benzer düşüncelerin seslendirildiği; uluslararası burjuvazinin, onunla kolkola revizyonistlerin ve troçkistlerin de aynı koroda yeraldıkları anımsanmalıdır. Bu çizginin daha sonraları geliştirilerek sürdürüldüğü ve özellikle bugünlerde yeniden revaçta olduğu; hatta düne kadar marksist-leninist söyleme sahip bazı devrimci çevrelerin de bu çizgiden etkilendiğini görüyoruz. Şunu tespit edelim: Çarlık döneminde kelimenin gerçek anlamında "halklar hapishanesi" olarak tanımlanan Rusya'da gerçekleşen Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ile birlikte, ulus ve milliyetler meselesinde Bolşeviklerin sahip bulunduğu politika, yani Leninist çizgi adım adım hayata geçirilmiş, uygulanmıştır. Varolan sorunlar ve yeni ortaya çıkan problemler ve bunların çözümü bağlamında Leninist siyaset sayesinde muazzam başarılara ulaşılabilmiştir. Daha Ekim Devrimi'nin ilk anından başlamak üzere, Leninist siyaset tutarlılıkla savunulmuş ve 50'li yılların ilk yarısına kadar sosyalizm kuruluşu yönünde tanık olunan çok büyük mesafeler bu çizgi doğrultusunda alınabilmiştir.

Kısaca bir kaç noktaya değinme ihtiyacı duyuyorum.

Stalin'in, ulusal sorun konusunda dünya komünistlerinin savunduğu Leninist çizginin mimarı olduğunu, onun bu niteliğine ilk dikkati çeken Lenin'e atıfta bulunarak yeniden, ve evet günümüzde ısrarla öne çıkarmamız gerekiyor. Ekim Devrimi'nden başlamak üzere, bir bakıma hemen hemen her dönem büyük Rus şovenizmine karşı mücadele, bu tehlikeye karşı sürekli savaşım politikası savunulmuştur. Devrimden sonra, ulusal sorun bakımından çok ciddi sorunlarla karşı karşıya

gelindiği biliniyor. Bütün bu sorunlar elbetteki bir çırpıda çözülemezdi ve bunun için zamana ihtiyaç vardı; öyle de oldu. Devrimden ancak birkaç yıl sonra, 1922'nin sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kurulabildi. O ana kadar, özellikle de Kafkasya merkezli ulusal sorunların Bolşeviklere ne denli ağır zorluklar yaşattığı, kargaşa ve kaos halinin sürgiti için karşıdevrimci milliyetçi odaklar ve emperyalist haydutların ittifakının sorunların çözümünü nasıl zora soktuğu ve geciktirdiği olgudur. Ancak hiçbir şey sosyalizmin kuruluşu kararlılığının önüne geçemedi ve varolan sorunlar çözülmeye çalışıldı. Kabul etmek gerekir ki, çözülen sorunlara rağmen bir takım etkileri kalıyor ve kimi yeni sorunlar da çıkıyordu. Kuşkusuz, binyılların geleneğine sahip bir geçmişi, birkaç on yıllık sosyalizm pratiğinde bütünüyle ortadan kaldırmak, her bakımdan yoketmek mümkün değildi. Bu tarihsel gerçekliğe rağmen ama, o çok kısa sosyalizmin kuruluşu zaman diliminde inanılmaz ölçüde çok muazzam gelişmeler kaydedildi.

Tartışılan konulardan biri de 'ayrılma' sorunudur.

1936 yılında konuyu yeniden ve farklı bir boyutuyla ele aldığında Stalin, bir yerde çevre bölgelerin ayrılması ile iç bölgelerin ayrılması üzerine yaptığı bir değerlendirmede, iç bölgelerin ayrılmaması yönünde görüş belirtir ve bunu bu bölgelerin zaten Sovyetler Birliği'ni oluşturan cumhuriyetlerle çevrili olduğu gerçeğine dikkat çeker. Özerk bölgeler, federasyon, federatif cumhuriyetlere geçiş vb. sorununu ele alırken, 'ayrılma' faktörünü dikkate alarak hareket eden Stalin, içteki ayrılma ile çevredeki ayrılmanın olası sonuçlarını yorumluyor ve iç bölgelerin ayrılmasına karşı çıkıyor. Pratik bir sorun ile karşı karşıya bulunmayan ve fakat konunun tartışılmasına değer biçen Stalin, bu konudaki kimi kaygıları ifade ediyor. Önceki dönemde savunulan ve pratikte de hayat bulan ayrılma hakkının, 1936 tartışmalarında (3) yeni bir yoruma tabi tutulması bağlamında, o günün somut koşulları ve tartışmanın bütünü üzerine bilgi edinip sonuca gitmenin daha doğru olacağını düşünüyorum.

Volga Almanları meselesine gelince.

Üzerinde çok spekülasyon yapılan bir konu. Evet, belli sayıda Volga Almanı bulundukları yerlerden alınarak, faşist Hitler sürülerinin hizmetine koşulmaları engellenmek istenmiştir. Kendilerine başka bir bölgeye yerleştirilecekleri açıklanarak götürülmüşlerdir. Sosyalist Sovyetler Birliği'nin varolup-yokolma döneminde; doğrudan emperyalist-faşist blokun saldırı ve işgali, güya Sovyetlerle ittifak iddiasındaki emperyalistlerin ise dolaylı saldırılarının dorukta seyrettiği bir anda; zaman zaman dakikaların, bir anın, bir sokak ve cephenin, bir tek sözün

ve kararın sosyalist ülkenin geleceği, sosyalist ülkenin geleceği nezdinde tüm insanlığın geleceğini ilgilendirdiği bir momentte, bir halka mensup belli bir kitlenin [faşist saldırganların işini kolaylaştırdıkları için] zorunlu yer değiştirme politikası temelinde yerlerinden alınmalarından herhangi bir sorun görmediğimi açıklıkla belirtmek isterim.

Kürdistan a Sor

Ulus ve milliyetler meselesi çerçevesinde Kürdistan a Sor, yani Kızıl Kürdistan bağlamında da bir-iki şey söylemeye çalışayım. Sovyetler Birliği'nde 1923-1929 tarihleri arasında toplam 7 yıl civarında varolmuş bir idari birimin kuruluşu ve bu idari birimin yerine bir başka yapılanmanın alması hakkında fazla bilgiye ve belgeye sahip değiliz. Bu konu daha çok son birkaç yılda öğrenildi. Haliyle asgari bile sayılmayacak derme-çatma bazı kaba bilgi kırıntılarıyla nasıl kurulduğu ve farklı bir birime dönüştürüldüğünün neden ve gerekçeleri hakkında kesin sonuçlar koymanın doğru olmayacağını düşünüyorum. İleride, gerekli materyale ulaşabilirsek, vardığımız sonuçları ortaya koymaya çalışırız. Şimdilik şu kadarını söyleyebilirim: Kızıl Kürdistan; sosyalizmin kuruluşu çalışmalarına bağlı olarak Sovyetler Birliği'nde yapılan düzenlemeler çerçevesinde kurulmuş ve bir süre sonra idari birimler üzerine yapılan değişikliklerle farklı bir örgütlenme içerisine dahil edilmiştir. Kimilerinin "ortadan kaldırıldı" iddialarının ciddi ve haklı gerekçelere dayanmadığını düşünüyorum. Bence Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler sözkonusu edildiğinde; sosyalizm kuruluşu sürecinde Kürtler hiçbir şekilde bu sürecin dışında bırakılmamış, diğer ulus ve mililiyetler gibi, Kürt halkı da sosyalizmin tüm olanaklarından sonuna kadar istifade etmiştir.

Mustafa Barzani'nin SB'nde iyi karşılanmadığına gelince.

Arkadaşlar; Sovyetler Birliği'ne her giden insanın iyi karşılanmadığı üzerine kafa yorar ve tartışırsak, açıkçası işimiz yaş! Sovyetler Birliği'ni o kadar çok sayıda insan ziyaret ediyordu ki şuna iyi davranmadı, buna yeterince ilgi gösterilmedi vb. ile sonuca gidemeyiz.

Sovyetler Birliği devletinin, Stalin ve yoldaşlarının bu konuda ciddi bir hataya düşmediklerini düşünüyorum. Mustafa Barzani'nin, Mehabad Kürt Cumhuriyeti yıkıldıktan sonra, İran gericiliğine karşı mücadele etmek gerektiği çizgisini savunarak, kendisiyle birlikte daha önce Mehabad'a gelmiş bir bölüm Güneyli Kürt insanı ile geri çekildiği ve bunların önemli bir kısmının Irak devlet yetkililerince teslim alındıkları, kalan 500 civarındaki silahlı peşmerge ile birlikte Sovyetler Birliğine siyasi iltica etmek amacıyla 52 gün süren ve tarihe Kürtlerin Uzun Yürüyüşü olarak geçen yürüyüşten sonra Sovyetler Birliği'ne kabul

edildiklerini biliyoruz. Ancak, bu Uzun Yürüyüş'ün detaylarını bilmiyoruz ve Sovyetlere geçtikten sonra yaşanılanlar hakkında da fazla bilgiye sahip değiliz. Bu durumda -şimdilik- çok kesin şeyler söylemek gerçekten zor.

"MKC, Stalin politikaları yüzünden yıkıldı" deniliyor.

Varolan belgeler üzerinden bu iddiayı öne sürenleri haklı çıkartan bir şey yok. Bu cumhuriyetin kurulması için Sovyetlerin tavrı olumludur. Aslında de facto bir durum vardır ve Sovyet Kızıl Ordusu'nun bir bölüm gücü İran'ın kuzey ve kuzeybatı tarafından bulunduğu için, buralarda bir bakıma özgür bir durum, yani İran sömürgecilerinin egemenliği yoktur. Tebriz ve Mehabad merkezli hareketlerin varlığı ve gelişmesi, nihayetinde birer cumhuriyetlerin kuruluşu tam da sözkonusu savaş koşullarıyla doğrudan ilintilidir. Savaşın sonlarına doğru kurulan Mehabad Cumhuriyeti, savaş resmi olarak sonuçlandığında varlığını sürdürmektedir. Ve çok önce, savaşın başlarında yapılan anlaşma gereği, savaşın sonlanması ile İran'da bulunan Kızıl Ordu güçlerinin geri çekilmesi karar altına alınmıştır. Bu karara uygun olarak Sovyetlerin geri çekilmeyi tamamlamaları kesinlikle doğru idi.

Siz, böyle bir durumda, savaşta sosyalist ülkenin zaferle çıktığı ve emperyalistlerin sosyalist ülkeyi yıkma planlarının suya düştüğü, insanlığın faşizm belasından kurtulduğu bir monentte; sırf Mehabad Cumhuriyeti yıkılmasın diye 1946 yılının son haftalarında Sovyetler Birliği'nin kendini savaşın içerisinde bulacak bir riske girmesini kabul edebilir misiniz? Bence dar, milliyetçi düşünmemek gerekiyor. Açıkçası bize dokunuyor diye, Mehabad somutunda sosyalist devleti suçlamanın bir mantığı var; ama biz böylesi milliyetçi duygusallıkla bir yere varamayız. Benim kanaatim, o dönem Sovyetler Birliği'nin ve kişi olarakta Stalin'in MKC bağlamında bütünüyle Leninist çizgiyi savundukları ve temsil ettikleri yönündedir.

"Muhalefete karşı tutumunu savunuyor musunuz?"

Evet, savunuyorum.

Stalin hatalı davrandı, yanlışlar yaptı vb. vs. pek çok şey söyleniyor. Bu konuda uzunca bir zamandır tartışılıyor ve ilginçtir sürekli Stalin ismi etrafında yoğunlaşılıyor. Bu yoğunlaşma her türden revizyonist ve oportünist için de geçerli. Bence, eğer ki proletarya diktatörlüğü şartlarında proletarya diktatörlüğünün her türden düşmanlarına karşı ve sosyalizmin inşasına önderlik eden komünist parti içerisindeki burjuva çizgi savunucularına karşı, kısacası muhalefete karşı tutum tartışılacaksa önce doğru adrese, Lenin'e gitmek gerek. Çünkü Lenin'in kusursuz bir öğrencisi ve Leninizmin gerçek bir savunucusu ve

geliştiricisi olarak Stalin'in yaptıklarının Lenin'inkinden farklı oluşunu hiç bir kimse iddia edemez, savunamaz. Sorun şurada: Lenin ve Stalin aynı politikayı ve pratiği savunmalarına karşın; revizyonistlerin ve oportünistlerin Lenin'e dil uzatmaya cesaretleri yok. Fakat saldırıları, Stalin nezdinde, Lenin'e ve genelde Leninist çizgiyedir, bunun açıklıkla bilinmesi gerekir.

Lenin'in tavrı çok açıktır.

"Menşevikleri kurşuna dizin" diyen Lenin değil mi?

1905 Devrimine kalkışan, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin mimarları arasında bulunan Kronstadt direnişçileri, sosyalist devrimden bir süre sonra, artık iç savaşta proletarya diktatörlüğü devletinin baskın çıktığı ve fakat buna rağmen ülkede tam bir ekonomik yıkımın hakim bulunduğu koşullarda, 1921'de Bolşevik önderliğe karşı isyan yolunu seçtiklerinde, üstelik bayraklarına "Özgür Sovyetler" sloganını geçirdikleri bir momentte, Kronstadt isyancılarını "kurşuna dizin" diyen ve evet isyanı kanla bastıran komünistlerin en başında Lenin vardır. Yine, Bolşevikleri kastederek "özgürlüğü, eşitliği, demokrasiyi çiğniyorsunuz" şeklinde bağıran sözde demokrat-sosyalist-enternasyonalist Kautsky, Martov gibilere, bu "kültürlü insanlara" açıkca "Beyaz Muhafızlarmış gibi davranacağız" diyordu Lenin. Ama, içlerinde kendilerine "leninist" diyenleri de dahil, eleştiri getirenlerin tamamı Stalin'e ateş püskürürken, Lenin'e dokunmuyorlar. Halbuki emperyalist burjuvazi çok açık bir dille ayrım yapmıyor. Doğrusu da, ayrım yapmamakta.

Lenin'in Kronstadt işçilerine karşı yanlışlıkla şiddet kullanma çağrısı yapmadığı kesin. Biliniyor, o işçilerin devrime çok büyük emekleri geçti. Ama sonra karşıdevrim için ayaklandılar ve Lenin'in de içinde bulunduğu Bolşevik önderlik bilinen kararı aldı. Karar doğruydu.

Ya da Menşevikler'in durumu.

Menşevikler bir kaç yıl iktidarda kaldılar. Biliniyor, Bolşeviklerle birlikte ilk başta aynı partide idiler. Ama devrimin ilerleyişine savaş açtılar ve devrim bu savaş suçu işleyenlere elbetteki şiddet uygulayacaktı. Ya da başka bir şey; Lenin 10. Parti Kongresi'nde tartışmayı kapattı. **(4)** Sadece bu mu? 1921 yılında Parti'de temizlik yapılıyor ve tam tamına 170 bin parti üyesi, yani tüm parti üyelerinin % 25'i partiden ihraç ediliyor, temizleniyor.

Lenin ve Stalin arasına akıllarınca ayrım koyduklarını düşünenler, ardında Stalin'in muhalefe karşı mücadelesine her türden itirazı saymaya başlıyorlar. Stalin'e 'yüklenirlerken', titizlikle Lenin'e "laf dokundurmayanlar", hatta eleştirilere 'anlayış' ve 'tartışmaya değer' biçenler de dahil, uzunca bir zamandır sürekli revaçta tutulan 1937-38

yargılamaları üzerinden Stalin'e "eleştiri" ve saldırı karşısında söylenecek, söylenmesi gereken çok şey var, ne var ki zaman darlığı nedeniyle ancak birkaç noktaya değinebileceğim. [Parti içinde ortaya çıkan görüş ayrılıkları, fraksiyonlar, hizipler, çizgiler bağlamında, oldukça öğretici nitelikte olan "Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik) Tarihi – Kısa Ders" mutlaka incelenmelidir.]

1937-38 temizlik hareketi için "bu olmamalıydı" ya da "yanyana kalınmalıydı" ve "temizlik hareketine başvurulmamalıydı" vb. şeklinde bir dizi karşı çıkış, yorum ve değerlendirme var. Bütün bu yaklaşımların kökten yanlış olduğu ve geri çevrilmesi gerektiğini düşünüyorum. Özellikle konuya "iki çizgi mücadelesi" **(5)** çerçevesinde yaklaştıklarını iddia ederek Stalin'e eleştiri getirenlerin bütünüyle hatalı davrandıklarını ve yaşananlara gözlerini kapadıklarını belirtmem gerek. Stalin ve yoldaşlarının (Sovyet yurttaşlarının ezici çoğunluğu da) muhalefetin başını çekenlerle çok uzun bir süre birlikte, aynı parti çatısı altında, aynı idari birimlerde ve Sovyet devlet yönetiminde ve yaşamında yanyana bulundukları bilinen kesin bir doğru olmasına rağmen, hala Stalin'e benzer temelsiz eleştirileri yöneltenlerin, eleştiri sınırını aştıklarını, esasında saldırı cephesine iltihak ettiklerini artık söylemek gerek. Muhalefet önderlerinin, yandaşlarının uzun bir zaman, üstelik pekçok tutum, hareket ve eylemleriyle parti ve devlet içinde hemen atılmaları ve gerçektende cezalandırılmaları gerekirken; komünistler tarafından büyük bir sabırla kazanılmaya çalışıldıkları ve bu politikanın başarılı olduğu, bunun en açık ispatının ise sadece çok küçük bir parti üyesi grubun (4000 kişi kadar) kendilerini takip ettiğinden görebiliriz. Ve Parti'den ihreç edilenlerin, geri dönmek istediklerinde, belli şartlar altında geri kabul edildiklerini de biliyoruz...

Siz, 1930'ların ortasına kadar Buharin, Zinovyev ve benzerlerinin cezalandırıldıklarını (Zinovyev'in 1927 sonunda Parti'den ihracı hatırda tutularak), duydunuz mu? Bunlara bir fiske vurulduğunu işittiniz mi? Ya Troçki? Bu adam Bolşeviklerin safında iken çok önemli görevlerde idi ve çok ağır hatalar ve sapmaların içinde değil miydi? Peki sözkonusu zaaf, hata ve sapmalarından ötürü Troçki'nin ebediyen dıştalandığını okudunuz mu? Troçki'nin tren istasyonlarında 5-10 bin insana kendi kişisel görüşlerini anlattığım, bir avuç yandaşı parti üyesi ile kendi örgütünü oluşturmaya çalıştığı aşamada bile kendisine ve adamlarına ağır cezalar ve şiddet uygulanmadı, bilakis ideolojik mücadeleye devam edildi. Nitekim Troçki artık açıktan Sovyetlerde karşıdevrim örgütlemeye başladığı andan itibaren, kendisi sınırdışı edilmiştir. Bunun neresi yanlış arkadaşlar?

Diğerleri, yani Buharin, Zinovyev ve yandaşlarının farklı görüşlerine rağmen çok uzun bir zaman görevlerinin başında bulundukları biliniyor. Ne zamanki bunların karşıdevrimi örgütlediği ve bunun için hareket ettikleri açığa çıkarılıyor, haliyle ideolojik mücadelenin sonuna geliniyor ve bunlar temizlik hareketi kapsamına alınıyor. Yargılanmaları esnasında bizzat kendilerinin anlatımlarında da ortaya çıktığı gibi, muhalefetin başını çekenler gerçektende suçlu. Yargılanmaların yapıldığı duruşmalarda hazır bulunan emperyalist burjuvazinin temsilcilerinin, örnekse ABD Büyükelçisi'nin konuya ilişkin anlatımlarında da açıkca görüldüğü gibi, bu insanlar suçlarını tek tek ortaya dökmüşlerdir.

Bütün bunlardan şu sonuca varıyoruz: SBKP içinde ve Sovyet devlet yönetiminde komünist çizgiden sapan ve sapmalarını derinleştirerek karşıdevrimi örgütlemeye vardıran odakların bir biçimde temizlenmesi, yani parti ve devlet aygıtının bu tür zararlı öğelerden arındırılması şarttı. Stalin'in "Bu temizlik kampanyasını yapmak zorunda kaldık." belirlemesi, daha sonraki süreç gözönüne getirildiğinde, ne kadar doğru olduğu kavranacaktır.

1937-38 temizlik hareketi ile Lenin'in 1921'de 170 bin parti üyesini partiden uzaklaştırarak yaptığı temizliğin (6) bir benzerinin yapıldığını ve fakat hem dönemsel koşullar bakımdan ve hemde temizlenenlerin niteliği açısından ciddi farklılıkların bulunduğunu söyleyebiliriz. Nasıl ki 170 bin parti üyesinin arasında iyi ve atılmaması gereken üyeler bulunma ihtimali var idiyse, aynı şekilde 30'ların ikinci yarısında partiden uzaklaştırılanların içerisinde de iyi, üstelik gönlünü sosyalizme vermiş lekesiz insanlarda vardı ki böyle olduğu bizzat temizlik kampanyasının değerlendirmesinde ifade edilmektedir. (7)

Sonuç olarak şunu söyleyebilirim: Eğer ki 37-38 temizlik kampanyası yürütülmese idi, belki de emperyalist saldırı ve faşist istila savaşını geri püskürtmek; emperyalist politikaları boşa çıkartmak ve faşizmi yenilgiye uğratmak mümkün olmayacaktı. İllaki bir fatura çıkartma ve hataların ve yanlışlıkların dökümünü yapmak yanlısı değilim; bana göre konuya ilişkin değerlendirmelerinde Stalin'in aşırıklıklara, hatalara vs. dikkat çekmesi ve pratiktede hata yapıldığının anlaşılması-görülmesi halinde gerekli düzeltmelere gidilmesi, işin özünde ilkesel bir hatanın yapılmadığını gösteriyor.

Stalin'in köylülüğe karşı tutumu üzerine.

İşin eksikliklerini ve pratikte yapılan hataları sıralayanlara söylenecek çok şey var ama, Stalin'in bu konuda da bütünüyle Leninist çizgi temelinde hareket ettiği kesindir. Hatalar yapılmıştır, hatalar yapıldığını ve ne tür hatalara düşüldüğünü Sovyet komünistleri bir takım

değerlendirmelerle ortaya koyarlarken, Stalin de yanlışlıkların üzerine gitmiş ve gerekli değerlendirmeleri yapmıştır. (8) Köylülüğün sosyalizmin kuruluşu çalışmasına dahil edilmesi ve kazanılması bağlamında pratikte ciddi zaaflar, bocalamalar vb. yaşanmasına karşın, bunlar aşılmış ve sonuçta bilinen mükemmel ilerleyiş ve düzey yakalanabilmiştir.

Bürokratik eğilimlerle mücadele ciddiye alınmadı mı?

Geriye dönüş ve kültür devrimi bağlamında konuya değinmeye çalıştım. Bir-iki şeyi daha eklemek istiyorum. Öncelikle bürokratik eğilimlerle, bu doğrultudaki hata ve sapmalara, parti ve devlet içindeki bürokratikleşme eğilimine vb. Stalin'in dikkat çektiği çok kesindir. Bürokratik zaaf ve sorunların giderilmesinin şart olduğu, aksi durumda sosyalizmin kuruluşunun ilerletilmesinin sekteye uğrayacağı ve önlenememesi halinde sosyalizmden geriye dönüleceğine dair saptama ve görüşlerin zaman zaman öne çıkarıldığını biliyoruz. Tıpkı kültür devrimi sorununa yaklaşım gibi, bürokratik tehlikeye karşı mücadele konusuda en başından itibaren dikkatle yürütülmüştür. Hep başarılı olunduğu söylenemez; bu saptama bana değil, Stalin yoldaşa aittir. Bürokratik zaaf içinde bulunanlar parti ve devlet aygıtı içerisinde etkili olabilecek düzeylere kadar gelebilmişlerdir; özellikle 1950'lerin başında bu durum bariz görülmektedir. Buna karşı komünistlerin önderliğinde mücadele sürmüş ve fakat bilinen gelişmelerin ardında bürokratik revizyonist elit hakim hale gelmiştir.

Komünizme geçiş bağlamında Stalin'in tavrı

Bu konuda da Stalin'in Leninist çizgiyi sürdürdüğü çok açık. Eğer Lenin ve Stalin'in konuya ilişkin görüşleri dikkatle incelenirse bu konudaki birbirini tamamlama olgusu görülecektir. Örnekse Lenin 1920'nin başında genç kuşaklara hitaben yaptığı konuşmada "Siz komünist toplumu göreceksiniz!" diyordu. (9) Ya da daha 1919'da "komünizmin «ilk adımları»ndan sözediyoruz" diyordu. Aynı zaman diliminde "Komünizm, Sovyet iktidarı, artı, bütün ülkenin elektriklendirilmesidir." diyen de yine Lenin. Bu, sosyalizmin inşasının ilerlediği Sovyetlerde her evde ampul yandığı zaman komünizme geçilmiş olacağı anlamına mı geliyordu? Elbetteki hayır ama, ülke her geçen gün Lenin ve yoldaşlarının koyduğu hedef doğrultusunda ilerliyordu. Yaklaşık 20 yıl sonra, 1939'da ise Stalin sosyalizmin kuruluşuna dair son durumu anlatırken "gelişme bununla kalmayacak, komünizme gidiyoruz" diyordu.

[Dinleyicilerden biri "yanlış" diye sesleniyor.]

Lenin'den aktardığımız zaman sesini çıkarmayanlar, Stalin'den aktarınca "yanlış" itirazını yükseltiyorlar. Bu tür itirazcıların Leninizm kavrayışlarının eksik ve yanlış olduğunu belirtmekle yetiniyorum. İlerleyen sosyalizmin kuruluşu çalışması neticede sömürücü sınıfları sınıf olarak ortadan kaldırabilecek düzeye ve yere kadar ilerleyebildi. Mücadele yoluyla artık sınıf niteliğinden yoksun bırakılmış sömürücü sınıflar için "sömürücü sınıfların bulunmadığı" ve bu anlamda "düşman sömürücü sınıfların ortadan kalktığı" tespitinde hatalı olan bir yan yok. Eğer ki hayır Sovyetlerde sömürücü sınıflar duruyordu deniyorsa, bu iddia sahiplerinin sözkonusu tarihi baz alarak sömürücü sınıfların varlığını kanıtlama görevlerini şimdiye kadar neden yerine getirmediklerini de biz kendilerine soralım. Böylelerine göre aslolan düşüncelerin varlığıdır ve burjuva düşünceler olduğuna göre öyleyse sömürücü sınıflar da vardır! Bunun çok sakat bir mantık olduğuna dikkat çekmekle yetiniyorum.

Komünist Enternasyonal neden dağıtıldı?

Komünist Enternasyonal'in kurulduğu koşullar ile dağıtılma kararının alındığı koşulların birbirinden hayli farklı olduğu kesin. 1921 şartları-varoluş gerekçeleriyle, 1943 yılında varlığını sürdürüp sürdürmeme konusu dikkate alınmalıdır. Bu konuda düz mantıkla hareket edenler var ve kurulduğu gibi varlığını sürdürmesini düşünenler az değil. Bana göre esas mesele; dönemin komünistlerinin (baştada Sovyet komünistlerinin), UKH'in burjuvaziye karşı örgütlü savaşımında, örgüte olan gereksinimlerini karşılama perspektifi ve pratiğine sahip bulunup-bulunmadıklarıdır. Böyle yaklaşıldığında, ilkesel anlamda yanlış bir şey yok. Çünkü hemen ardından Kominform kuruluyor ve böylece uluslararası komünist hareketin örgüt ihtiyacı karşılanıyor.

Komünist Enternasyonal örgütü ile kıyaslandığında, Kominform'un yetersizliği vb. tartışılabilir. Bu ayrı bir konudur. Hatta enternasyonalin dağıtılışı gerekçelerinden bazılarına karşıda olunabilir. Bunun bir anlamı, tartışma değeri vardır. Fakat bazılarının İngiltere ve ABD'nin "dağıt" dayatmasına Stalin'in "dağıtıyorum" şeklinde cevap verdiği vs. bütünüyle hayal ürünü fantezilere kapılarak Stalin düşmanlığı yapmaktır. Böyleleri öylesine uçuk şeyler söylüyorlar ki, sonuçta işi „Stalin'in faşizme ve emperyalist saldırganlığa karşı ayakta durmasını başaramadı" noktasına dek vardırabiliyorlar. Aynı telden çalan başka bazıları ise Stalin'in Sovyetler Birliği'nin çıkarları için her şeyi mübah gördüğü ve enternasyonali dağıtmasının nedeninin burada aranması gerektiğini savlıyorlar. Bunlara kalırsa Sovyetler Birliği "İspanya'da hata yapmış; Yunanistan'daki mücadeleyi satmış; Mehabad'ın yıkılmasına

gözyummuş" ve daha neler neler. Şöyle söyleyeyim; komünist tarihi ve Stalin gerçekliğini çarpıtma üzerine bina edilmiş bu türden hayal ürünü görüşlerin beş para değeri yoktur.

Komintern'in Kürt direnişlerine ilişkin tavrı.

Komünist Enternasyonal belgelerinde Kürt direnişleri üzerine takınılan kimi tavırlarda yanlış değerlendirmelerin bulunduğu çok açık. Sadece Şeyh Said önderliğindeki direniş için değil, genelde Kürt ulusal hareketi için gerici oldukları yönünde ve desteklenmemeleri doğrultusunda görüş ve pratik tutum var. Biliniyor Kemalizm de farklı bir değerlendirmeye tabi tutuluyor. Ve Türkiye Cumhuriyeti'nin katliamlarına istenilen düzeyde net ve sert bir tavır alınmıyor. Bunun yanlış olduğunu, konuşmam içinde belirtmeye çalıştım.

Son olarak: Stalin'e sahip çıkmak, Stalin'i putlaştırmak, ilahlaştırmak değildir. Stalin savunulmadan marksizm-leninizm savunulamaz kampanyalarını çoğaltmalılıyız.

...

Dipnotlar

Panel konuşmasında; zaman darlığı nedeniyle, pek çok konuda anlatımın 'sınırlandırılması' kaçınılmazdı; ilgili sunumun elinizdeki çalışmaya dahil edilmesi gündeme geldiğinde, bazı pozisyonlarda varolan yetersizliklerin giderilebilmesi amacıyla konuşma metnine birkaç 'dipnot' eklemek zorunda kaldık.

(1) Stalin'in marksizm-leninizme teorik ve pratik katkıları:
Leninist ulusal sorun teorisi ve pratik çözümü;
Tek ülkede sosyalizmin inşasının mümkün olacağı pratiği;
Kapitalizmin genel kriz teorisi;
Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki devrim teorisi;
Leninist Parti teorisi;
Sosyalizm koşullarında sınıf mücadelesi öğretisi ve pratiği;
Sosyalizmden geriye dönüş üzerine düşünceler.

(2) 1936 Anayasası'ndan:

"Yeni Anayasaya göre Sovyet toplumu, iki dost sınıftan, işçilerden ve köylülerden meydana gelmiştir; bu ikisi arasındaki sınıf farklılıkları devam etmektedir. Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği, işçilerin ve köylülerin sosyalist devletidir." (Stalin, cilt 15, sayfa 389)

(3) "Stalin" kitabının yazarı J.T. Murphy, şu bilgileri verir:

"Tasarının hazırlanması tamamlandığında, tarihin en büyük tartışması başladı. Sovyetler Birliği'ni oluşturan bütün milliyetlerin dillerinde yayınlanan tasarı, 60 milyon nüsha dağıtıldı. Tasarının tamamı, toplam tirajları 37 milyon olan 10 bin gazetede yayınlandı. Bütün radyo istasyonlarından okundu ve 36 milyon insanın katıldığı 527 bin mitingde tartışıldı. Önerilen değişikliklerin sayısı 134 bindi. Anayasa, fabrika ve imalathanelerde, kooperatif derneklerinde ve klüplerde, çiftliklerde, atelyelerde ve madenlerde tartışıldı ve incelendi. Komisyon, gerek tek tek bireylerden, gerek örgütlerden gelen bütün değişiklik önerilerini inceledi. Tasarının son biçimi, 5 Aralık 1936'da Sovyetlerin olağanüstü bir kongresine sunuldu." (sayfa 230)

(4) Kişi olarak Stalin'in muhalefete karşı tutumu, hemen her zaman Parti'nin ezici çoğunluğu tarafından onay almıştır. Bu anlamda, Stalin'in kişisel düşüncelerinden ibaret kalan ve kendini bağlayan bir konumu olmamıştır. Stalin, ortak iradenin görüşlerini açıklamış ve savunmuştur. Muhalefe karşı da aynı şey geçerlidir. Bu konuda, henüz erken bir tarihte, Aralık 1925'de Stalin'in "SBKP(B) XIV. Parti Kongresi'nde Merkez Komitesi'nin Siyasi Faaliyet Raporunu Kapayış Konuşması" önemli bilgiler vermektedir. Bunun için, Stalin'in Cilt 7'deki makalesi incelenmeye değer.

'Tartışmanın kapanması' konusunda durumun tam olarak anlaşılabilmesi; ve daha sonra PdSB'nde ortaya çıkan benzer gelişmeler bağıntısında komünistlerin tutumunun daha iyi kavranabilmesi için; Lenin'in RKP(B) X. Parti Kongresi'nde RKP(B) MK'nın Siyasi Faaliyeti Üzerine Rapor'unda (8 Mart 1921) yazdıklarını -özetle- aşağıya alıyorum:

"Küçük bir sendikalist ya da yarı-anarşist sapma korkunç olmazdı: Parti, hızla ve enerjik biçimde bunun bilincine varır ve onu düzeltmeye koyulurdu. Fakat sapma, ülkede köylülüğün büyük ağırlığıyla bağıntılıysa, bu köylülüğün proletarya diktatörlüğünden hoşnutsuzluğu büyüyorsa, köylü iktisadının krizi son sınırına vardıysa, köylü ordusunun terhis edilmesi, iş bulamayan, zanaat olarak sadece savaşla uğraşmaya alışmış ve haydutluk üreten yüzlerce, binlerce yenik insanı sokağa fırlatmışsa, o zaman teorik sapmalar üzerine tartışmanın zamanı değildir. Parti kongresinde dobra dobra şunu söylemeliyiz: Sapmalar üzerine tartışmalara izin vermeyeceğiz, buna bir son vermeliyiz. Parti kongresi bunu yapabilir ve yapmalıdır, bundan gerekli dersi çıkarmalı ve bunu MK'nın siyasi raporuna eklemeli, onu pekiştirmeli, sağlamlaştırmalı ve bir yükümlülük, Parti için bir yasa durumuna yükseltmelidir. Tartışmayı

sürdürmek son derece büyük bir tehlike yaratmakta, proletarya diktatörlüğü için doğrudan tehdit haline gelmektedir.

Birkaç ay önce, «Dikkat edin, burada işçi sınıfı egemenliği ve işçi sınıfı diktatörlüğü için bir tehdit var!» dediğimde, tartışmada karşılaştığım ve kendilerine karşı polemik yaptığım yoldaşlar şöyle demişlerdi: «Bu yıldırma yöntemidir, bizi terörize ediyorsunuz.» Söylediklerime karşı bu nakaratı -birilerini terörize ettiğim nakaratını- defalarca duydum ve yanıt olarak, sayısız badireden geçmiş eski devrimcileri terörize etmemin gülünç olacağını söyledim." (Seçme Eserler, Cilt 9, Sayfa 118)

(5) İki çizgi bağlamında, Leninizm ile Maoizm bir ve aynı görülemez; ya da birbirini tamamlayan nitelikte de değildirler. SBKP(B) tarihi ile ÇKP tarihi bu bağıntıda birbirine benzemez pratiklere tanıklık eder. SBKP(B)'nin, ve Stalin'in aşağıya aldığım şu bakış açısı, iki çizgi konusundaki m-l tutumu açık ve net bir şekilde ortaya koymaktadır:

"Kongre, Parti ile muhalefet arasındaki görüş ayrılıklarının programatik görüş ayrılıklarına dönüştüğünü, Troçkist muhalefetin anti-Sovyetik mücadele yolunu tuttuğunu saptadı. Bu nedenle XV. Parti Kongresi, Troçkist muhalefete mensup olmanın ve onun görüşlerini propaganda etmenin Bolşevik Parti saflarında kalmayla bağdaşmaz olduğunu açıkladı." (Stalin, cilt 15, sayfa 329)

(6) 'Parti temizliği' bağlamında, Lenin'in konuyu oldukça önemsediği, zaman zaman bu noktaya dikkat çektiği biliniyor. Ve şu belirleme de yine aynı Lenin'e aittir:*"... Bolşeviklerin zaferinin ilk önceleri muhtemel daha sonra da kesin hale gelmeye başladığı bir dönemde RKP'ne katılan her yüz Menşeviğin doksan dokuzundan Partiyi arındırmak demektir."* (Aktaran: Stalin, cilt 5, sayfa 315) Parti temizliği üzerine, Eylül 1921'de özel olarak ayrıca bir de makale yazdığı biliniyor. Lenin ile Stalin'in konuya aynı perspektifle ele aldıklarının bir kez daha kavranması bakımından, Lenin'in konuya dair yazdıklarından bir özet aktarıyorum:

"Parti temizliğinin özel görevi olarak Parti'nin eski Menşeviklerden arındırılmasına da dikkat çekmek istiyorum. 1918 başından sonra Parti'ye girmiş olan Menşeviklerden bana göre yüzde birinden fazlası Parti'da kalmamalıdır, ve o da sadece, bırakılacak olan herkesin üç kez, dört kez sınanmasından sonra. Neden? Çünkü akım olarak Menşevikler 1918-1921 döneminde özelliklerinden ikisini kanıtladıkları için: birincisi, ustaca uyum sağlama, işçiler arasında egemen olan akıma «dalkavukluk»

etme özelliği; ikincisi, daha da ustaca Beyaz Muhafız çeteye sadakatle hizmet etme, sözde onu yadsırken, gerçekte ona hizmet etme özelliği. (...)

Parti'yi dolandırıcılardan, bürokratlaşmışlardan, dürüst olmayanlardan, kararsız komünistlerden ve «önyüz»lerini yeni boyamış fakat içi Menşevik kalmış olan Menşeviklerden arındırmak gerekir." (Seçme Eserler, Cilt: 9, sayfa 281-282)

Unutmamak gerekir ki, başından sonuna kadar, 'arınma' kampanyaları sürdürüldü. Sadece parti de değil, Sovyet aygıtında, komiserliklerde de denetleme, yenilenme ve bu anlamda temizlik harekatları yaşanıyordu. Ki, 1923'ün başlarında, 2 Mart'ta yazdığı "Az olsun, iyi olsun" makalesinde, bizzat Lenin'in kendisi "aygıtımızı azami ölçüde temizlemek" gerekliliğine dikkat çekiyordu. Bu çizgi, daha sonraları da elifielifine sürdürüldü. Örnekse; 1931 yılında Sovyet aygıtının temizliği esnasında, toplam 1.256.253 çalışan denetleniyor ve bunlardan 138.293'ü, yani %11'i görevden alınıyor ve 44.857 kişiye, yani %3,6'sına çeşitli 'idari' cezalar veriliyor. (Ayrıntılar için: Lenin, Seçme Eserler, Cilt: 9'un '113' nolu 'Notlar' kısmına bakılabilir.)

(7) SBKP(B) XVIII. Parti Kongresi Raporu'nda, "Temizlik hareketi" üzerine durduğu yerde, hataları da ele alan Stalin şunları belirtir:

"Bu temizleme harekatının ciddi hatalar yapılmaksızın gerçekleştiği iddia edilemez. Ne yazık ki tahmin edilenden daha çok hata yapıldı." (cilt 14, sayfa 236)

Bu bağıntıda, Stalin düşmanlarının elbirliğiyle PdSB döneminde „Stalin kurbanları" illüzyonunu sahneye koyarak, gerçek durum hakkında sahici bir yanılsama yaratmak amacıyla bilinçli bir şekilde „cezalandırılanların" sayısını 18 ile 120 milyona kadar çıkardıklarını ve fakat gerçeğin bunun tam tersi olduğu, çok az sayıda çevre tarafından bilinmektedir. Burjuvazinin ve yardımına koşan revizyonizmin tüm ‚dezenformasyon ve manipülasyonuna' karşın, objektif durumun bilinmesine katkı sunması amacıyla, aşağıda Kıvılcım Çağla'nın „Gulag Efsanesi ve gerçekler" başlıklı makalesinden kısa bir özet aktarıyorum:

„Daha 1989'da Gorbaçovcu Politbüro Stalin döneminin «kurbanlarının» sayısını belirlemek için Bilimler Akademisi tarihçilerinden Prof. Zemskov, Prof. Dugin ve Prof. Hevnyuk'a görev vermiş ve arşivlere göndermişti. Bu tarihçiler kesinlikle komünist değillerdi. Onların bulgularına göre 1921-1953 yılları arasındaki tüm dönem boyunca siyasal denebilecek suçlardan dolayı yaklaşık 4 milyon kişi çeşitli cezalar almıştı, bunlardan yaklaşık 800 bini idam edilmişti. Toplam kamp ve hapishane nüfusu en yüksek olduğu 1950 yılında bile 2.7

milyonu geçmemişti. Ancak bu sonuç on milyonlarca kurban isteyen kapitalist restorasyoncuları tatmin etmemiş ve bu nedenle araştırma sonuçlarının fazla yayılmaması sağlanmıştı." (http://haber.sol.org.tr)

(8) Kollektifleştirme konusunda, Leninist politika ve pratikten öğrenilmesi amacıyla; ne tür hataların yapıldığı ve Parti'nin gelişmelere müdahalesi bağlamında kısaca bir kaç aktarma yararlı olacaktır:

"Merkez Komitesi, parti örgütlerine şu ciddi uyarıyı yaptı: «Kollektif çiftlik hareketini tepeden, 'emirname'lerle zorlamak için hiçbir çaba gösterilmemelidir; bu çabalar, kollektif çiftliklerin örgütlenmesinde gerçek sosyalist yarışmanın yerine sahte kollektifleştirmenin geçmesi tehlikesini taşır.»"

"Ama bir süre sonra kollektifleşmenin muazzam başarıları yanında Parti işçilerinin pratik çalışmasında bazı yetersizlikler, kollektif çiftliklerin gelişmesi konusundaki Parti politikasını çarpıtma vakaları görüldü."

"Kollektif çiftliklerin inşasında gönüllülük ilkesinin ihlal edildiği görüldü."

"... bürokratça tepeden inme emirlerle güya kurulmuş kollektif çiftlikler hakkında abartılmış, doğru olmayan rakamlar dayatıldı; kollektifleştirme yüzdesi yapay olarak şişirildi."

"Bazı bölgelerin yönetici fonksiyonerleri, kollektifleştirmenin ilk başarılarından sarhoşluğa kapılarak, Merkez Komitesinin kollektifleştirme hızına ve vadesine ilişkin açık direktiflerini ihlal ettiler. ... Trans-Kafkasya'da ve Orta Asya'da daha da kaba ihlal olayları görüldü."

"Parti çizgisinin kollektifleştirmeyi tehlikeye sokacak şekilde ihlal edildiğine dair bir dizi alarm sinyali alan Merkez Komitesi, işi tekrar yoluna koymaya ve Parti kadrolarını işlenen hataları mümkün olduğunca çabuk düzeltme yoluna getirmeye başladı. 2 Mart 1930'da, Merkez Komitesinin kararıyla, Stalin yoldaşın «Başarıdan Baş Dönmesine Tutulmak» makalesi yayınlandı." (SBKP(B) Kısa Tarih; Stalin, cilt 15, sayfa 350-351-352)

(9) Lenin, 2 Ekim 1920'de "Rusya Komünist Gençlik Birliği III. Tüm-Rusya Kongresi'nde Konuşma"sında, 'komünizme geçiş' bağlamında şunları söylüyordu:

"Eski olması gerektiği gibi yıkılmış, bir harabe yığını haline gelmiştir, bir harabe yığınına dönüştürülmesi gerekiyordu. Zemin temizlenmiştir ve bu zemin üzerinde genç komünist kuşak komünizmi

kurmak zorundadır. Önümüzde inşa görevi duruyor ve bu görevi ancak bugünkü bütün bilgileri edinir, komünizmi hazır, ezbere öğrenilmiş formüller, öğütler, reçeteler, kurallar ve programlardan doğrudan çalışmamızı özetleyen canlı bir şeye dönüştürür ve komünizmi pratik çalışmamız için düstur yaparsanız yerine getirebilirsiniz." (Seçme Eserler, Cilt: 9, sayfa 516)

Yine, Mart 1922'de XI. Parti Kongresi'ne Merkez Komitesi'nin Siyasi Raporu'nda, Lenin şunları belirtiyordu:

*"Rusya'nın proleter devletinin elinde tuttuğu ekonomik güç, komünizme geçişi güvence altına almak için tamamen yeterlidir. Eksik olan nedir? Neyin eksik olduğu açıktır: Yöneten komünist kesimin kültürel eksikliği."(*age., sayfa 380)

هەوالنامەی کتێب

Stalin Üzerine (*)

W.E.B. DuBois

Joseph Stalin büyük bir adamdı; 20. yüzyılın çok az siması ona yaklaşabilir. Sade, sakin ve yürekliydi. Özgüvenini nadiren yitirir, sorunları ayrıntılarıyla değerlendirir, kararlarını açık ve kesin alırdı. Ne gösterişçiliğe teslim oldu, ne de utangaçlık yapıp hak ettiği yeri onuruyla almaktan geri durdu. Bir serfin oğluydu. Her koşulda tereddütsüz ve sakin durmayı başardı. Ama aynı zamanda -ki bu onun büyüklüğünün en önemli kanıtıdır- insanı tanıyor, onun sorunlarını hissediyor ve yazgısını takip ediyordu.

Stalin geleneksel bir bilgi adamı değil, bundan çok daha fazlasıydı. O, derin düşünen, kavrayarak okuyan ve bilgece dinleyen bir insandı; söz nereden gelirse gelsin. Çok az güç sahibi adamın karşılaştığı saldırı ve iftiralarla yüz yüze geldi, ama buna rağmen incelik ve dengesini pek az yitirdi. Bu saldırılar ona inançlarını terkettirmedi, doğru olduğunu bildiği tutumdan vazgeçmesine yol açmadı. Aşağılanan azınlıklardan birine mensuptu ve ilk işi, ırksal önyargıları altetme yolunu açmak oldu. Rusya'yı, 140 milliyet ve ulusun, birbirinin farklı özelliklerini yok etmeden birlikte yaşayabildiği bir ülke haline getirdi.

Stalin'in insana dair değerlendirmesi etkileyiciydi. Tüm dünyayı, özellikle de Amerika'yı aldatan Troçki'nin gösteriş ve cakasının ardındakini çok erken görmüştü. ABD'li liberallerin bugün takındığı hastalıklı, hakaretamiz tutum, Troçki'nin tüm dünyaya taşıdığı o muhteşem yalancı propagandasını safça kabul etmemize dayanır. Stalin buna karşı bir kaya gibi dimdik durdu ve Troçki'nin ileri sürdüğü sahtekarlıklara rağmen, gerçek bir sosyalizmi ilerletme yolunda ne sağa, ne sola savruldu.

İktidardaki Stalin üç büyük kararla yüz yüze geldi ve bunları olağanüstü bir tarzda aldı. Bunlardan ilki köylü sorunu, ikincisi Batı Avrupa saldırısı ve sonuncusu 2. Dünya Savaşı idi.

Yoksul Rus köylüsü, çar rejimi, kapitalizm ve Ortodoks Kilisesi'nin en alttaki kurbanıydı. Küçük Beyaz Baba'ya kolayca teslim oldu, yavaş ama belirgin bir tarzda, ikonlarından kurtulmaya başladı. Ama kulaklar, kapitalizme inatla tutundular ve onlar neredeyse devrimi yok etmek üzereyken Stalin, büyük bir risk alarak bu kan emicileri sürdü. Ardından müdahale geldi ve tüm ülkeler SSCB'ne karşı sürekli bir tehdit haline geldiler. Bu tehdit Büyük Depresyon ile sona erdi ama, Hitlercilik ile yeniden başladı. Sovyetler Birliği'ni iki ateş arasından geçiren Stalin'di: Batı Avrupa ve ABD, Sovyetler'i faşizme kurban etmeye niyetliydi ama sonra, 2. Dünya Savaşı'nda ondan yardım dilenmek zorunda kaldılar. Başkası olsaydı Münih'in intikamını almak isterdi, fakat Stalin, vatanı için adaletten başka bir şey istememe bilgeliğine sahipti. Roosevelt bunu verdi, ama Churchill asla. Hitler Sovyetler'e saldırırken, İngiliz İmparatorluğu, önce Afrika ve Güney Avrupa'da kendisini kurtarmaya çalıştı. İkinci Cephe'nin açılması durmadan

ertelendi, ama Stalin şaşmaz bir azimle bastırdı. Hitler ve Mussolini diktatörlüklerini ezmek için sosyalizmi riske attı. Stalingrad'ın ardından, Batı Dünyası ağlasa mı, alkışlasa mı bilemiyordu. Zaferin SSCB'ne faturası korkutucuydu. Dünya, hala, yaşanan acılar, kayıplar ve verilen bedeller hakkında çok az şey biliyor. Rusya halkları, Stalin'in sakin ve güçlü liderliğine güvendiklerini en açık bir biçimde bu savaşta göstermiştir.

Ardından, barış sorunu geldi. Avrupa ve Amerika için güç bir sorundu bu, ama Stalin ve Sovyetler için daha da zorluydu. Dünyanın geleneksel yöneticileri bu ikiliden korkuyor ve onlardan nefret ediyorlardı; bu sosyalizm girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması için her şeyi yapmaya hazırdılar. Aynı zamanda, Japonya ve Asya'dan da korku duyuyorlardı. Bu şartlar altında diplomasi konuştu ve Stalin kurban seçildi. Eğitimli ve besili aristokrasi tarafından temsil edilen İngiliz emperyalizmi ve yarım yüzyıl içindeki en liberal lideri tarafından temsil edilen zengin ve potansiyel olarak güçlü ABD karşısında konferansa çağrıldı.

Stalin, asıl büyüklüğünü burada gösterdi. Ne büküldü, ne de kasıldı. Asla varsayımlara dayanmadı ve asla teslim olmadı. Roosevelt'in dostluğu ve Churchill'in saygısını kazandı. Onlardan ne yaltakçılık bekledi, ne de intikam peşinde koştu. Mantıklı ve uzlaşmacıydı, ama "olmazsa olmaz" olarak gördüğü meselelerde de inatçı. Sovyetler Birliği'ni aşağılayan Milletler Cemiyeti'ni yeniden diriltmeye gönüllü oldu, Japonya, SSCB için bir tehdit oluşturmadığı halde onunla savaşabileceklerini söyledi. Ama iki noktada asla uzlaşmadı: Daha önce, bir tehdit olarak kullanılmak üzere SSCB'den çalınan Clemenceau'nun meşhur "Sıhhi Kordon"u geri verilmeli, Balkanlar, toprak tekeli sağlamak isteyen Batı sömürüsü karşısında çaresiz bırakılmamaalı, işçi ve köylülerin talepleri dikkate alınmalıydı.

Önümüzde ölü yatan bu adam böyle bir insandı işte; yaşamı boyunca sürekli ve planlı saldırılarla karşılaştı, ve olağanüstü büyük bir sorumluluk üstlenerek acı kararlar almaya zorlandı. Böyle bir yaşamın ödülü ise, halk tarafından vakur bir biçimde bağrına basılmak oldu.

(*) *Stalin'in ölümünün hemen ardından, W. E. B. DuBois tarafından yazılan makale, "National Guardian" gazetesinin 16 Mart 1953 tarihli sayısında yayımlanmıştır. [Bu yazıyı, 12 Mart 2000 tarihli "Evrensel" gazetesinden aldık.]*

...

Mareşal Jukov'un Stalin Değerlendirmesi

"Mareşal Jukov'un Anıları"ndan, kişiye tapma bağlamından Büyük Anavatan Savaşı'na önderlik etmeye dek, Stalin'e dair yazdıklarının öğretici olduğuna inandığım bir kaç parağrafını buraya alıyorum. Bilindiği gibi Jukov, Büyük Anavatan Savaşı'nda 'General' olarak 'Genel Karargah'ın üyelerinden biri konumundaydı. Jukov'un anıları, MrSB'nde, 1969'da yayımlandı. Şunları yazıyor:

"Genel Karargah bir kural olarak düzenli bir işletme tarzında çalışırdı. Herkesin kendi fikrini dile getirme hakkı bulunuyordu. Stalin herkese karşı aynı

sert ve resmi tutumu alırdı. Konu hakkında konuşan kim olursa olsun, dikkatle dinlerdi.

Savaş deneyimlerim bana Stalin'in hoşlanmadığı konuların da zaman zaman tartışmaya açıldığı ve sağlıklı bir şekilde tartışıldığını göstermiştir, bunun tersini iddia edenler yanılgı içindedirler. (...) Haritada gösterilen duruma tamamen hakim olmadan Stalin'in yanına gitmek ve tereddütlü veya (daha da kötüsü) abartılı bilgileri rapor etmek imkansızdı. Stalin, tesadüfi -veya- eksik yanıtlara hoşgörü göstermez, doğruluk ve netlik isterdi.

Stalin, rapor ve belgelerdeki zayıf noktaları bulmakta ustaydı. Bunları hemen açığa çıkarır ve hatalardan sorumlu olanları keskin bir tarzda eleştirirdi. Çok güçlü bir hafızası vardı, söylenenleri mükemmel olarak hatırlar ve şiddetli eleştiriye konu olacak hiçbir şeyi kaçırmazdı. Bu nedenle kurmay dökümanlarını mevcut koşullarda olabilecek en iyi biçimde kaleme alırdık. (...)

Stalin önemli konulardaki kararlarını Genel Karargah temsilcileri tarafından hazırlanan raporlara dayanarak alıyor, Genel Karargah'ta varılan sonuçlar, cephe komutanlarının önerileri, özel raporlar doğrultusunda bu temsilcileri durumu yerinde değerlendirmeleri için cepheye gönderiyor ve ilgili komutanlarla karşılıklı görüş alışverişinde bulunuyordu.

Kızıl Ordu kurmay başkanı olarak görev yaptığım 1940'ta ve daha sonra savaş sırasında Yüksek Komuta başkan yardımcılığım boyunca Stalin'i yakından tanımak için fırsatım oldu. Stalin'in dış görünümü birden fazla durumda tanımlanmıştır. Stalin narin yapısı ve dikkat çekmeyen dış görünümüne rağmen, heybetli bir kişilikti. Hiç yapmacıksız olarak konuştuğu içindir ki, herkesin kalbini kazandı. Ziyaretçileri, dürüstlüğü ve açıksözlülüğü karşısında şaşırıyor ve fikirlerini netlikle ifade etme tarzına, analitik düşünme yeteneğine, bilgisine ve güçlü hafızasına hayran oluyorlardı, bunların tümü eski düşmanların ve kodamanların kendilerini kasmalarına yol açıyor ve «alarmda olmaya» zorluyordu. (...)

Fakat çok anlayışlıydı, keskin zekayı ve nitelikli esprileri takdir ederdi. (...) Geniş biçimde okurdu ve pek çok farklı alanda çok fazla bilgiliydi. (...) Stalin gibi çok yönlü ve yetenekli bir insanın yeteneklerinin eşit olduğu söylenemez. O güçlü bir iradeye sahip, vakur, sıcak ve hiddetli bir adamdı. (...) Savaştan önce ve özellikle de savaştan sonra Stalin'e silahlı kuvvetlerin yaratıcısı, Sovyet askeri bilimlerinin ve temel strateji öğretilerinin ve hatta harekat sanatının kurucusu olarak olağanüstü bir rol atfediliyordu.

Stalin'in gerçekten olağanüstü bir askeri düşün adamı, silahlı kuvvetlerin gelişimine esas katkıyı koyan kişi ve taktik ve stratejik ilkelerde bir uzman olduğu doğru muydu?

Askeri açıdan Stalin ile çok yakından çalıştım, çünkü savaşa onunla birlikte girdim ve onunla birlikte çıktım. (...) Zekası ve sağlam sezgileri, silahlı mücadeleye bütünsel olarak öncülük ederken ona yardımcı oldu. Stratejik durumun ana halkasını büyük bir hünerle kavrıyor ve böylece düşmana karşı saldırıyı organize ediyor, esaslı bir saldırı operasyonunu yürütebiliyordu. Kesinlikle çok değerli bir baş komutandı.

Burada Stalin'in değeri askeri uzmanların tavsiyelerini doğru değerlendirmesi ve sonra bunları özet halinde -talimatlar, yönergeler ve kurallar şeklinde- birliklere pratik rehberlik yapacak biçimde hızla dolaşıma sokmasındadır.

Stalin, harekatların malzeme ve teknik organizasyonları açısından stratejik rezervler oluşturarak, malzeme üretimi ve birliklerin ikmali için organizasyonlar yaparak olağanüstü bir örgütçü olduğunu kanıtlamıştır. Ve biz, Sovyet halkı ona olan borcumuzu ödemezsek, haksızlık yapmış oluruz." (Aktaran: Kenneth N. Cameron, Stalin/Çatışkıların Adamı, Ceylan Yayıncılık, Ekim 1997)

...

Stalin'in, Genel Sekreterlikten İstifa Talebi

Genel Sekreterlikten ayrılma bağlamında 19 Aralık 1927 tarihindeki toplantıda Stalin'in ,ayrılma' gerekçeleri pek çok bakımdan öğretici olduğundan, Grover Furr'un ,Hruşçov'un Yalanları' kitabından ilgili bölümün bir kısmını buraya alıyorum:

*"**Stalin:** Yoldaşlar! Üç yıldır MK'dan beni genel sekreterlik görevinden almasını rica ediyorum. Her seferinde genel toplantıda reddediliyor. ... Lenin yoldaşın genel sekreterlik görevinde kalmamı isteyen mektubu yüzünden bana ihtiyaç olduğunu düşünüyordum. Ama artık şartlar değişti. Muhalefet mağlubiyete uğratıldı. ... Bu yüzden, genel sekreterlik görevinden ayrılma talebimin reddedilmesini doğru gösterecek nedenler ortadan kalkmış durumda. ... Bu yüzden MK genel sekreterliği görevinden alınmamı rica ediyorum. Siz yoldaşlarımı temin ederim ki görevden alınmam partinin yararına olacaktır. ...*

***Voroşilov:** Yapılan önerinin reddedilmesini teklif ediyorum.*

***Rikov:** Tartışmadan oylamaya sunalım. Esas olarak Kosior yoldaşın önerisini oylamaya sunalım. Stalin yoldaşın genel sekreterlik görevinden alınmasını oylamaya sunuyorum. Öneriyi kabul edenler? Reddedenler? Çekimsir kalanlar? Bir.*

Stalin yoldaşın önerisi herkesin red oyu ve bir çekimser oyla reddedildi.

***Stalin:** O zaman başka bir öneri sunmak istiyorum. MK, genel sekreterlik kurumunun kaldırılmasını değerlendirebilir. Partimizin tarihinde bu kurumun olmadığı dönemler oldu.*

***Voroşilov:** O dönemlerde Lenin yanımızdaydı.*

***Stalin:** X. Kongreye kadar genel sekreterlik kurumu yoktu.*

***Bir ses:** XI. Kongreye kadar.*

***Stalin:** Evet, sanırım XI. Kongreye kadar bu kurum yoktu. Demek ki Lenin görevi bıraktıktan sonra da yoktu. Eğer Lenin bir genel sekreterlik kurumunu gündeme getirmişse bunu nedeni X. Kongre sonrası dönemde partinin içinde güçlü ve örgütlü bir muhalefetin olması olabilir. Ama muhalefet ortadan kaldırıldığı için şartlar tamamen değişmiş durumda. Bu yüzden bu kurumun kaldırılması yoluna gidilebilir. Pek çok kişi genel sekreterlik kurumunun genel sekretere bazı özel haklar sağladığını düşünüyor. Bu görevde yaşadığım deneyimler sonucunda, genel sekreterin Sekreteryanın diğer üyelerinden daha*

farklı haklara sahip olmadığını söyleyebilirim ki yoldaşlar da bunu tasdik edecektir.

Bir ses: *Ya sorumluluklar?*

Stalin: *Sekreteryanın diğer üyelerinden daha fazla bir sorumluluğu yok. Şöyle söyleyeyim: Politbüro var, -MK'nın en üst organı; sekreterya var- tamamen eşit beş üyeden oluşan yürütme organı. Görevlerini yerine getiriyor ve genel sekreterin özel bir yetkisi ya da özel bir sorumluluğu yok. Genel sekreterin, sekreteryanın onayını almadan tek başına emir verebileceği bir durum da hiç olmadı. Bu da bize özel yetkiler anlamında bir genel sekreterlik kurumunun olmadığını, aslında MK sekreteryası olarak anılan tek bir kurul olduğunu kanıtlıyor. Bu ölü kuruma neden hala ihtiyaç duyduğumuzu bilmiyorum. Genel sekreterlik adı verilen bu kurumun bir dizi aksaklıklara neden olduğunu söylememe gerek yok. Genel sekreterlik kurumunun aslında hiçbir özel hakkı ve özel sorumluluğu olmamasına rağmen bazı aksaklıklar yaşandı ve şimdi bütün bölgelerin MK'larında bu kurum yüzünden yoldaşlar, sekreterler arasında tartışmalar yaşanıyor. Genel sekreterlerin sayısı çok arttı ve bölgelerde bu özel hakları kullanmaya başladılar. Buna ne gerek var?*

Şmidt: *Bölgelerde bu kurum kaldırılabilir.*

Stalin: *Genel sekreterlik görevinin kaldırılmasının partinin yararına olacağını ve bana bu görevden ayrılma imkanı vereceğini düşünüyorum. Parti tüzüğünde genel sekreterlik görevi olmadığı için bunu yapmak zor olmaz.*

Rikov: *Stalin yoldaşın bu görevden ayrılmasına izin verilmemesini öneriyorum." (sayfa 319-320-321)*

Stalin'in görevden ayrılmak için yaptığı tüm başvurular reddedildi. Bunlardan sonuncusu Eylül 1952'deki XIX. Parti Kongresinde (age., sayfa 322) gerçekleşti. Ancak bu deneme de diğerleri gibi reddedildi.

...

Kişiye Tapmaya Karşı Stalin'in Tavrı

Stalin'in farklı tarihsel momentlerdeki değerlendirmeleri:

8 Haziran 1926:

"Yoldaşlar! İzninizle herşeyden önce, burada işçi temsilcileri tarafından yapılan karşılama söylevlerine dostça teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Sizlere şunu tüm içtenliğimle ifade etmeliyim ki yoldaşlar, burada aldığım övgülerin yarısını bile hak etmiş değilim. Anlaşıldığı kadarıyla ben, Ekim'in kahramanı, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin önderi, Komintern'in önderi, efsanevi bir yiğit ve daha kimbilir nelerim. Bütün bunlar saçma, yoldaşlar ve tamamen gereksiz bir abartma. Bu tonda, genellikle, ölmüş bir devrimcinin mezarı başında konuşulur. Benim ise ölmeye daha niyetim yok." (Stalin, Eserler, Cilt: 8, İnter Yayınları, sayfa 150)

15 Mart 1930:

"Ne var ki başarıların, özellikle de nispeten «kolay», deyim yerindeyse «beklenmedik» biçimde elde edilen başarıların karanlık yanı da vardır. Böyle başarılar, zaman zaman, kibir ve kendini beğenmişlik üretebilmektedir: «Herşeyi

yapabiliriz!», «bizim için herşey çocuk oyuncağı!» Bu başarılar insanları sık sık sarhoş etmekte, insanlar başarı sarhoşluğuna kapılmakta, ölçüyü kaçırmakta, gerçekliği anlama yeteneğini yitirmekte, kendi güçlerini abartma, düşmanın güçlerini ise küçümseme eğilimi ortaya çıkmakta, sosyalist inşanın bütün sorunlarını «kaşla göz arasında» çözmeye yönelik maceracı girişimler yaşanmaktadır." (Stalin, Eserler, Cilt: 12, İnter Yayınları, sayfa 169)

Ağustos 1930:

"Bana karşı «bağlılığınızdan» söz ediyorsunuz. Bu sözlerin ağzınızdan tesadüfen dökülmüş olması mümkündür. Mümkündür... Ama eğer bu sözcükler ağzınızdan tesadüfen çıkmadıysa, o zaman size kişilere karşı bağlılık «prensibi»nden vazgeçmeyi öğütlerim. Bu Bolşevik bir tarz değildir. İşçi sınıfına, onun partisine, devletine bağlı olun. Bu gerekli ve iyidir. Ama bu bağlılığı kişilere karşı bağlılıkla, bu boş ve yararsız aydınca tumturaklı parlak sözlerle karıştırmayın." (Stalin, Eserler, Cilt: 13, İnter Yayınları, sayfa 28)

16 Şubat 1933:

"Çalışmamın karşılığında taltif olarak bana ikinci nişanınızı devrettiğiniz mektubunuzu aldım.

İçten sözleriniz ve dostane armağanınız için size çok teşekkür ederim. Benim için neden vazgeçtiğinizi biliyorum ve düşüncenizi taktir ediyorum.

Buna rağmen ikinci nişanınızı kabul edemem." (Stalin, Eserler, Cilt: 13, İnter Yayınları, sayfa 211)

1933:

Albay Robins'le yaptığı görüşmede, Albay'ın "Tüm Rusya'da Lenin-Stalin adlarına her yerde rastladığını" belirtmesi üzerine Stalin şöyle der: *"Bu bir abartma. Kendimi Lenin'le nasıl kıyaslayabilirim."*

1937:

Kruşçev'in Stalin hakkındaki yalanları da dahil, 'gizli rapor'undaki iddia ve suçlamalarının *"sadece dörtte birinin ya da **dörtte birine yakınının bile doğru olmadığını**"* tek tek her konuda belgelerle ortaya koyan Grover Furr; şöyle der: *"Stalin 1937 yılında Moskova'nın isminin Stalinodar olarak değiştirilmesini önlemeyi başarmıştı."* (Hruşçov'un Yalanları, sayfa 17).

Şubat 1938:

Komsomol Merkez Komitesi yönetimindeki 'çocuk kitapları yayınevi' Detizdat, Stalin'in çocukluk dönemi öykülerinden oluşan bir kitapçık yayımlamak ister ve kitapçığın taslağı Stalin'e gönderilir. Stalin'in yanıtı, bilinen yaklaşımının bir kez daha çarpıcı izahı şeklinde olur:

"«Stalin'in Çocukluğu Hakkında Öyküler»in yayımlanmasına kesinlikle karşıyım. Kitapçık bir yığın olgusal hata, tahrifat, abartı ve hak edilmemiş övgülerle dolu. Hikaye meraklıları, uydurukçular (belki de «iyi niyetli» uydurukçular) ve dalkavuklar yazarı yanılgıya sürüklemiş. Yazar için üzgünüm, fakat olgu olgudur.

Ancak esas olan bu değildir.Esas olan şudur ki kitapçık Sovyet çocuklarının (ve genelde Sovyet insanlarının) bilincinde büyük şahsiyetler, önderler, kusursuz kahramanlar kültünü yerleştirmek eğilimini taşıyor. Bu tehlikelidir, zararlıdır.(...) Kitpçığı yakmanızı tavsiye ediyorum."

23 Şubat 1946:

Stalin adı etrafında övgü yoğunluğunun yaşandığı bu dönemde, "savaş ve savaş sanatı sorunları üzerine" başlıklı Albay Prof. Dr. Rasin'e yazdığı mektuba yanıtında, diğer eleştiri ve önerilerinin yanısıra, kendisine ilişkin methiye üzerine ise şunları yazar: *"Stalin üzerine methiyeler de kulak tırmalıyor – bunları okumak insanı utandırıyor."* (Stalin, Eserler, Cilt: 16, İnter Yayınları, sayfa 69)

1983'te yayımlanan "The Bells of the Kremlin" kitabında, Stalin düşmanlarından Arvo Tuominen şunları yazar:

"Stalin konuşma ve yazılarında her zaman arka plana çekilir, sadece komünizmden, Sovyet iktidarından ve Parti'den söz eder ve kendisinin gerçekte düşüncenin ve örgütün temsilcisi olduğunun altını çizmekle yetinirdi..."Ben Stalin'de hiçbir zaman bir kibir izine rastlamadım." (Aktaran: William B. Bland, Jozef Stalin Söylence ve Gerçek, sayfa 84)

Lion Feuchtwanger'in izlenimlerinden:

"Kendine yapılan bir tarzda ilahlaştırma, belli ki Stalin'in canını sıkıyor ve kimi zaman bununla alay ediyor. ... Stalin, tanıdığım iktidar sahibi adamların içinde en yalın olanı. Kendisiyle, kendi kişiliğiyle yürütülen kaba ve ölçüsüz kült üzerine açıksözlülükle konuştum ve o da açıksözlülükle yanıtladı. ... Kendi kişiliğinin abartılı bir şekilde yüceltilmesinin kabalığına ilişkin olarak omuzlarını silkiyor. Bu tür abartıların ardında, rejimi daha sonra kabul eden ve şimdi sadakatlerini iki kat bir yoğunlukla kanıtlamaya çalışan adamlarının kastının bulunduğunu tahmin ediyor. Evet, kendini bu yolla gözden düşürmeye çalışan zararlı unsurlarının niyetinin bu işin ardında olabileceğini olanaklı görüyor. «Yalaka bir deli,» diyor kızgınlıkla, «yüz düşmandan daha çok zarar verir.» ... Bunun dışında Moskova ve Leningrad'daki parti komiteleri, «parti önderlerinin gereksiz ve anlamsız selamlanmalarının yanlış pratiğini» keskin bir şekilde mahkum eden kararlar aldılar ve gazetelerden coşkulu yüceltme telgrafları kayboldu." (Lion Feuchtwanger, Moskova 1937, Eylül 2000, sayfa 70-71)

1938-1958 arâsı dönemde SSCB "Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı" yapmış İvan A. Benediktov ile V. Litov'un yaptığı söyleşiden:

"Derin analitik bir akla sahip, kararlı, iradeli ve hedef sahibi bir insan olan Stalin astlarında da aynı nitelikleri teşvik etti. Kendi bakış açısını kim olursa olsun, herkesin önünde savunabilen, sağlam ve bağımsız yargıları olan insanlara bariz bir sempati duyardı ve bunun aksine yüreksiz, yaltakçı, önderin önceden bilinen fikrine kendini uydurmaya çalışanları sevmezdi." (V. Litov, Stalin ve Hruşçov Hakkında (Ivan A. Benedikktov İle Söyleşi), Mayıs 2009, Sayfa 66-67)

16 Ekim 1952

SBKP Merkez Komitesi Plenumunda Konuşma:

"Molotov kürsüye gelerek Merkez Komitesi üyelerinin önünde bütün hatalarını kabul etti; ancak o, kendisinin Stalin'in sadık bir öğrencisi olduğunu ve öyle kalacağını da belirtti.

Stalin- *(Molotov'un sözünü keserek) Bu saçma. Benim hiçbir öğrencim yok. Biz hepimiz büyük Lenin'in öğrencileriyiz. (...)*

Salondan ses- *Stalin yoldaşı SBKP Merkez Komitesi'nin Genel Sekreterliğine ve SSCB Bakanlar Konseyi'nin Başkanlığına seçmemiz gerekir.*

Stalin- *Hayır! Beni her iki görevden de almanızı öneriyorum!"* (William B. Bland, age., sayfa 257)

...

Temizlik Hareketi

"Parti Çalışmasının Eksikliği ve Troçkistler ve Diğer İkiyüzlülerin Tasfiyesi İçin Alınacak Önlemler Üzerine" başlığını taşıyan **3-5 Mart 1937** tarihli **"SBKP(B) MK Plenumu'nda Sunulan Rapor ve Kapanış Konuşması'nda"**; parti içinde ortaya çıkan hatalı tutumlar bağlamında **Stalin** şu değerlendirmeyi yapıyordu:

"7) Son olarak bir sorun daha. Bazı yoldaşlarımızın tek tek parti üyelerinin kaderi karşısında biçimsel ve acımasız-bürokratik bir davranış sergilemeleri sorununu, parti üyelerinin partiden ihracı, ya da ihraç edilenlere üyelik haklarının iadesi sorununu kastediyorum. Buradaki mesele bazı yönetici yoldaşlarımızın, insanlara, parti üyelerine, çalışma arkadaşlarına karşı özen göstermeme hastalığından müzdarip olmalarıdır. Daha da ötesi, bu yoldaşlar, parti üyelerini tanıma çabası göstermiyorlar, nelerden etkilendiklerini, nasıl geliştiklerini bilmiyorlar, çalışma arkadaşlarını hiç mi hiç tanımıyorlar. O nedenle de parti üyelerine, parti yöneticilerine kişisellik temelinde bir yaklaşımları yok. Parti üyeleri ve yöneticilerini değerlendirirken kişisel yaklaşıma sahip olmadıkları için, genel olarak gelişi güzel tavır alıyorlar. Ya tümünü ölçüsüzce göklere çıkarıyorlar, ya da tümünü yine aynı ölçüsüzlükle yere batırıyor, binlercesini, onbinlercesini partiden atıyorlar. Bu tür önderler, onbinlerle düşünme ve «tek kişi»yle, tek tek parti üyeleriyle, onların kaderleriyle ilgilenmeme çabası içindedirler. Partiden binlerce, onbinlerce insanı atmak onlar için çocuk oyuncağı ve bunlar kendilerini, partimizin iki milyon üyeye sahip olduğu, partiden atılan onbin kişinin, partinin durumunda herhangi bir değişiklik yapamayacağıyla teselli ediyorlar. Fakat, aslında, yalnızca partiye derinden düşman olan kişiler, parti üyelerine karşı böyle bir yaklaşım gösterebilirler." (J.V. Stalin, Eserler, Cilt 14, İnter Yayınları, sayfa 174-175)

Alman Komünist Partisi (Marksist-Leninist):

"Sovyetler Birliği'nde, 1935-38 yılları arasında 140 bin insan mahkemeye çıkartılmıştır. Bunların 40 bini Parti üyesiydi. Diğer bir anlatımla partiden atılan 800 bin eski üye içinde her 20 kişiden biri mahkemeye çıkartılmıştır.

«Stalinist terör dalgasının» ne kadar yalan olduğunun anlaşılması için, o zamanlar SSCB'de 180 milyon insanın yaşadığını bilmek gerekir. Mahkemeye çıkartılanların nüfusa oranı ancak yüzde 0,6 dir. Öte yandan daha önceleri, sömürücü sınıfın halkın yüzde 3'ünü oluşturduğu, göz önüne alındığı zaman –ki bu yaklaşık 6 milyondur; bu duruşmaların o dönemde komploları organize eden, eski sömürücü sınıfa ve onların temsilcilerine karşı yöneldiği, kolayca anlaşılabilir.

Mahkemeye çıkartılanların yaklaşık yüzde 80'i üst düzeyde parti, devlet ve Kızıl Ordu yöneticileriydi, yine yaklaşık 2 bini Sovyet Cumhuriyetleri'nde üst düzey yetkililerdi.

Bunlardan her birinin dosyası da mevcuttur:

«Şu verilere göre, Sovyet düşmanlığı ve yabancı güçler için ajanlık faaliyetlerinden dolayı, 16 Mart 1939 tarihine kadar, Leningrad'da 1094 kişi tutuklanmıştır, bunlardan 547'si önceleri Çar Ordusunun ve Beyaz Muhafız Ordusunun generalleridir, 142'si Çarlık memuru, 133'ü Çarlık polisinde memur, 49'u Kont ve Baron, 68'i çiftlik sahibi, 35'i sanayici ve 19'u da tüccardır.» (...)" (Stalin Üzerine Gerçekler, Alman Komünist Partisi (Marksist-Leninist), Yediveren Yayınları, sayfa 40)

ABD'nin eski SSCB Büyükelçisi:

"1941 yazında, SSCB'nin Naziler tarafından işgal edilmesinden sonra, Amerika'nın eski Sovyetler Birliği Büyükelçisi Joseph E. Davies şöyle yazıyordu:

«(...) Hikaye, benim de katılıp dinlediğim, ihanet ya da temizlik diye bilinen 1937 ve 1938 duruşmalarında anlatılmıştı. Bu davaların tutanaklarını ve o zamanlar kendi yazmış olduklarımı yeniden incelediğimde... bugün bildiğimiz Beşinci Kolcu Alman faaliyetinin hemen hemen her aracının bu duruşmalarda itiraflarda bulunan Rus „Quislingler"inden alınan ikrar ve ifadelerle açığa çıkarıldığını ve ortaya konduğunu gördüm.

O sıralar çok vahşice görünen ve dünyayı şoke eden bütün bu duruşma, temizlik ve tasfiyelerin, Stalin hükümetinin kendini içeriden gelecek bir devrimden değil, dışarıdan gelecek bir saldırıdan korumayı amaçlayan etkin ve kararlı çabalarının bir parçası olduğu artık gün gibi açıktır. Onlar, ülke içerisindeki tüm hain unsurları yenmek ve temizlemek için adamakıllı uğraştılar. Bütün kuşkular hükümet lehine giderildi.

1941'de Rusya'da tek bir Beşinci Kolcu yoktu –onları kurşuna dizmişlerdi. Temizlik ülkeyi tertemiz etmiş ve ihanetten kurtarmıştı...»" (Aktaran: Büyük Komplo, sayfa 293)

„Sovyetler Birliği Hakkında Söylenen Yalanlar" (1998)

İsveç Komünist Partisi [eski KPML(r)] üyesi Mario Sousa:

"Gerçek ortaya çıkınca, Conquest'in sahtekarlığının boyutu ortaya çıkmış oldu. Söylediği sayılardan hiçbiri gerçeğe yaklaşmıyordu bile. 1939'da, kamp, hapishane ve kolonilerdekiler birlikte toplam 2 milyon hükümlü vardı. Conquest'in söylediği gibi 9 milyon değil, 454.000 siyasi hükümlü vardı. 1937-1939 arasında çalışma kamplarında ölenlerin sayısı 3 milyon değil 160.000'di. 1950'de çalışma kamplarında 12 milyon değil 578.000 siyasi hükümlü vardı! Unutmayalım ki bu Conquest halen antikomünist sağ propagandanın temel referanslarından birisidir ve sağcı sözde aydınlar arasında tanrısal bir konumdadır. Kamplarda 60 milyon kişinin öldüğünü söyleyen Soljenitsin'in sayıları hakkında ise yorum yapmaya bile gerek yok. Bu zırvaları ancak bir deli ortaya atabilir." (stalinkaynak.com'dan Aktaran: Hasan Ozan, Sosyalizmin Sorunları, sayfa 560)

15) 9 milyon değil 454.000

İkinci soru kaç politik, kaç adi hükümlü olduğuydu. Bu soru hapistekilerle birlikte çalışma kampları ve çalışma kolonilerinde bulunanları da kapsıyor (kolonilerde kısmi bir serbestliğin olduğu bilinse de). Aşağıdaki tablo American Historical Review dergisinde yayınlandı ve ceza sisteminin merkezi yönetime bağlandığı 1934'ten Stalin'in ölüm yılı olan 1953'e kadar geçen yirmi yılı kapsıyor.

Yıllar	Çalış çalışma kamplarında hükümlü bulundukları	Bunların içinde karşı-devrimci olanlar		Hayatını kaybedenler		Serbest kalanlar	Kaçanlar	Çalış çalışma kolonilerinde bulunanlar	Hapishane-lerde mahkum sayısı	Her yıl 1 Ocak tarihi itibariyle toplam rakam
		Sayı	%	Sayı	%					
1934	510.307	135.19	26.May	26.295	05.Şub	147.272	43.49			510.307
1935	725.438	118.256	16.Mar	28.328	03.Eyl	211.035	67.493	240.259		965.697
1936	839.406	105.849	12.Haz	20.595	02.May	969.544	58.313	457.088		1.298.494
1937	820.881	104.826	12.Ağu	25.378	03.Oca	964.437	58.264	375.488	350.538	1.196.369
1938	996.367	185.424	18.Haz	90.546	09.Oca	279.966	12.033	885.203	190.226	1.881.570
1939	1.317.195	454.432	34.5	50.502	05.Ağu	223.622	12.333	355.243	350.558	2.022.976
1940	1.344.408	444.999	33.1	46.665	04.May	316.825	11.813	315.584	190.266	1.850.258
1941	1.500.524	420.293	28.Tem	100.997	06.Tem	524.275	10.592	429.205	487.739	2.417.468
1942	1.415.596	407.988	29.Ağu	248.877	17.Haz	509.538	11.822	360.447	277.992	2.054.035
1943	983.974	345.397	35.6	166.967	17.0	336.135	5.242	500.208	235.313	1.719.495
1944	963.594	268.861	40.7	50.948	09.Şub	152.113	3.586	516.225	155.213	1.335.032
1945	715.506	289.351	41.2	43.848	08.Oca	336.75	2.196	745.171	279.969	1.740.646
1946	500.897	533.833	59.2	18.154	3.0	115.7	2.642	956.224	261.5	1.818.621
1947	608.839	427.653	54.3	15.668	04.Nis	194.886	1.779	912.794	306.163	2.027.796
1948	1.108.057	416.156	38.0	27.605	02.May	261.148	4.261	1.091.478	275.85	2.475.385
1949	1.216.361	420.696	34.9	35.739	01.Mar	378.449	2.583	1.140.324		2.356.685
1950	1.416.300	578.912	22.Tem	14.703	1.0	216.21	2.577	1.145.051		2.561.351
1951	1.533.767	475.976	31.0	15.587	1.0	254.260	1.318	994.379		2.528.146
1952	1.711.202	480.766	28.Oca	10.604	0.6	329.446	1.253	793.312		2.504.514
1953	1.727.970	465.256	26.Eyl	5.825	0.3	937.352	785	740.554		2.468.524

[stalinkaynak.com'dan aktaran: Hasan Ozan, Sosyalizmin Sorunları, sayfa 559]

STALİN'E YÖNELİK SALDIRILARA YANIT(LAR)

Daha önce, değişik vesileler ile kaleme alınmış bazı yazıları (içlerinde yayımlanmışları da dahil), konumuzla doğrudan bağı ve bugün hala güncelliğini koruyan içerikleri nedeniyle bu çalışmaya alıyorum. Aşağıda aktardığım yazılar; belirttiğim tarihlerde ve ismi geçen yayınlarda yayımlandılar:

—"Mehmed Uzun'a Mektup": 10 Ocak 1991 tarihinde kendisine posta yolu ile gönderildi.

—"Komün dergisi'ne Açık Mektup"; aynı derginin Temmuz 1992'deki sayısında yayımlandı.

—"Stalin Yoldaşın Ölümünün 40. Yıldönümü Üzerine" yazısı; Adar 1993'te çıkan Newroz Ateşi dergisinin 10. sayısında yayımlandı.

—"Revizyonizm Yenilgiye, Marksizm-Leninizm Zafere Götürür!" makalesi; Newroz Ateşi dergisinin 1993 yılında çıkan 10. sayısında yayımlandı.

MEHMED UZUN'A MEKTUP

Sayın Mehmed Uzun, "Kurdistan Press / 26 Teşrîn – Kasım 1990" (*) tarihli dergide yayımlanan "Kürt Aydım" başlıklı makalenizi okudum; okumaklada yetinmedim, 'inceledim'. hemen belirtmem gerekir ki, kendinizi yazının -neredeyse- tamamında "aydın" şeklinde gösterme çabanızı bir çırpıda ve kendi 'elinizle' yokediveriyorsunuz. Belirlemelerinizde, bizzat kendiniz marksist aydın kişilikte olmadığınızı sergiliyorsunuz. Leninizmin uzağında seyreden ve işin doğrusu yaklaşmayıda aklının ucunda geçirmeyen bir görüntüyü dışa yansıtan siz, bilimi, ülke gerçekliğinde temsil etmeyi de benimsemediğinizden, bu kez, toptancı olarak tam bir "ulusal aydın" karakterini öne çıkarmaya gayret ediyorsunuz. Kürt aydını, kelimenin gerçek anlamında sizin o "totaliter" dediğiniz marksizmi savunmadığı, savunamadığı için hatalıdır. Yoksa, burada "eleştirirken", gözünüzün hiç bir şey görmeden böylesi bir haksızlığa kadar varması, son derece gerçek dışıdır. Ya da 'sınırlı' çerçevedeki ve esasta lafız düzlemindeki marksizm taraftarı aydını, siz, dünyanızda oldukça fazla görecek kadar bir abartı ile ürkütüye sahip bir savrulmaya düşüyorsunuz...

Eğer Kürt aydını [Sınırlı sayıda aydınımızın bulunduğunu dikkate alarak; aydın olmanın şartının roman, piyes ve makale yazmak olmadığını, veya PEN üyeliğinin aydın kimliği edinmek için bir anlam ifade etmediğini bu vesile ile belirtmek isterim.] marksizm-leninizmi sıkı sıkıya takip edip savunarak, onu ilham ve ışığı doğrultusunda hareket etseydi(edebilseydi), inanıyorumki siz de bugün bu şekilde yazamayacaktınız ya da yazsaydınız dahi cevap verme zorunluluğu doğmazdı belki de. Sizin de tercih ettiğiniz sosyalizm karşıtı küfür edebiyatına (**) yabancı değiliz. Özellikle TC'nin Eylül darbesinin ardındaki yıllarda küfür "edebiyat"çılarının üretildiğini hepimiz biliyoruz. Ancak bu 'dalga'nın içeri ile sınırlı kalmadığını, darbecilerin etkilerini hissettirebildikleri her tarafta bilinç zedelemeye bir biçimde zemin hazırladıklarını görüyoruz. Bu

egilimin özellikle ülkemizde yoğun bir biçimde pompalandığı biliniyor. Ve etkileri bugünlerde hala devam ediyor.

Siz, bir yandan aydın olduğunuzu; aydının halkına, diline, ulusuna, geleceğine vb. karşı duyarlı ve sorumlu olduğunu yazmaktasınız; ve fakat öte yandan aydın adı altında küfürname, yalan ve iftira kampanyasına ortak olmaktasınız. Dünyanın mazlum halkları ve proletaryası ve ne de Kürdistan halkı ve proletaryası sizin sözkonusu pervasız saldırılarınıza ortak olmayacaktır. Sizin marksist leninistlere dair yazdıklarınız tam da bu çerçevede; yani karalama, iftira ve çarpıtma üzerine kurulu. Aydın olmanın özelliklerinden birinin de, başka ulusların, halkların ve ülkelerin aydınlarına saygı duymak ilkesini bir çırpıda ayaklar altına alıyorsunuz. Yazınızda; dünya proletaryasının ve ezilen halklarının ve özelde ise Sovyetler Birliği devleti yurttaşlarının çok haklı olarak 'baştacı' ettikleri ve derinden saygı duydukları ve yolunda gittikleri büyük marksist-leninist Stalin'e yönelik bütünüyle karalamaya dayalı bir saldırganlık içerisindesiniz. Bu tutumunuzla, aydın vasfını ciddi şekilde zedelediğiniz kesindir.

Ülkesinde sevilmeyi kim istemez ki? Peki kimler bu sevgi ve saygıyı göstersin istersiniz?! Bir büyük m-l'e; karşıdevrimcilerin, revizyonistlerin ve burjuvazinin tamamı saygı duyabilir mi? Sevebilir mi? Böylesi safça bir beklenti olabilir mi? Gerçi senaryoyu kendiniz yazıp, oynattığınız için; Stalin'i karalamak için "safça" gözüken belirlemelerle amacınıza ulaşmaya gayret etme titizliğinden vazgeçmiyorsunuz. Şu sözler size ait: ***"ülkesindeki tüm aydınları ve güzel şeyleri katleden..."*** (***) Kimi kastettiğiniz çok açık. Ve söylediklerinizle, Stalin'i karalama furyasına iştirak ediyorsunuz. Söylediklerinizi açıkca objektif durumu yansıtmıyor, dahası varolan çarpıtma, iftira ve karalamalara destek oluyorsunuz. Kuşku yok ki ilk değilsiniz ama, Kürdistan sözkonusu edildiğinde ilklerin arasında sayılırsınız. Böylesine bir 'ilk' olma hali belki sizi gururlandırabilir, fakat bu tür bir yaklaşımın aydın meziyeti kategorisine dahil edilemeyeceğini söyleyebilirim.

Stalin için yazdıklarınızın çarpıtmadan ibaret olduğu bariz. Sizi yanıtlamak zorunluluğu yok elbette ama, en azından birkaç olguyu hatırlatarak ve sizin gibi düşünmeyen Kürdistanlıların da bulunduğunu dikkatinize sunmak gerekiyordu; bu amaçla yazıyorum.

Konu hakkında yazdıklarınızla yetinildiğinde, olaya dair fazla bir şey bilmediğiniz intibaı çıkıyor ortaya. Fakat bu yanıltıcı olur; Sovyetler Birliği ve Stalin'e ilişkin pekçok şey bildiğiniz kesin. Kesin olan diğer bir şey ise şu: Gerçeği çarpıtma istek ve arzusu! Hal böyle oluncada, Sovyetler Birliği gerçekliğini tersyüz etmek ve Stalin hakkında ileri-geri çala kalem yazmak zorunda kalıyorsunuz. Peki gerçekler, sizin ve benzerlerinizin tespitleriyle hasıraltı edilebilir mi? Geçici olarak belki 'evet'; peki ya bilimsel ve tarihsel tanıklığı ne yapacaksınız? Her şeyi yapabilirsiniz ama işte bu kalıcı olana gücünüz yetmez. Evet gücünüz; dünyanın en seçkin aydınlarının, proletaryanın kurtuluşu davasına adanmış aydınların Sovyetler Birliği'nde, üstelik hiçte hazzetmediğiniz büyük marksist-leninist Stalin'in sosyalizmin kuruluşu savaşımında yoldaşlarıyla birlikte öncü bir sorumluluk aldığı, Ekim Devrimi ile başlayıp 1950'lerin ortalarına dek süren komünizm için mücadele sürecini (bunların arasında, Kürt

etnik kimliğine sahip bulunanlar da var!) inkara yetmez, yetemez. Sözkonusu yıllarda kelimenin gerçek anlamında tam bir 'aydın ordusu' yetiştirilmeye çalışılmıştır. Ve bu aydınlar, yine sizin şiddetle reddettiğiniz proletarya diktatörlüğününün muzaffer oluşuna koyulmuşlardır. Hepsinin proleter ideolojik duruş gösterdikleri iddia edilemez elbette. Aralarında, bizzat proletarya diktatörlüğü devletini yıkmaya çalışan ve sabotajcı kimlik kazanmışlar da çıkmıştır. Böyle olmasında şaşılacak bir şey yoktur. Nitekim bu türden sabotörlere yönelik olarak proletarya diktatörlüğü devletinin ilgili kurumları gerekli önlemleri almışlardır. Bunda garipsenecek ne olabilir ki. Burjuvazinin egemenliğini yeniden tesis etmeye yeltenenlere başka nasıl davranılabilirdi ki!

"...güzel şeyleri katleden" tespitinize gelince. Ya tek taraflı okumayı ve dinlemeyi tercih edip gerekli bilgiye ulaşamamışsınız, ya da bilerek bu tespiti yapıyorsunuz. Söylediklerinizin yanlışlığı için, Stalin ve Sovyetler Birliği üzerine yazan kimi burjuva aydınların tespitleri bile dediklerinizi çürütüyor. Hatta o dönemin karşıdevriminin başını çekenlerin arasında bulunupta, olguları itiraf eden kimilerinden de geridesiniz. Belirtiğimiz dönemin belgelerini yeniden okumanızı; kimi burjuva yazarların gerçekleri ortaya koyan çalışmalarını önyargısız incelemenizi öneririm. Dahası Stalin ve Sovyet komünistleri önderliğinde yaratılan eseri, sosyalizmin inşasının ortaya çıkardığı eseri binbirtürlü hile ve entrika ile ortadan kaldırmaya, yoketmeye çalışan Kruşçev-Brejnev modern revizyonist çetesinin 'rapor'larını okuyun. Ve Sovyet Kürtlerinin sosyalizm inşası üzerine yazdıklarını inceleyin, yaptıklarını okuyun ve görmeye çalışın. Bütün bunları yanyana getirdiğinizde, ne kadar çok güzel şeyin yapıldığını ve güzel şeylerin katledilmediğini; bilakis hata, yanlış ve eksikliklerden arınma mücadelesi vererek hep güzeli yaratma savaşımının içerisinde bir sosyalist ülke yaratılmaya çalışıldığını göreceksiniz.

Çok şey yazılabilir, ama zannediyorum Stalin ve yoldaşları önderliğindeki Sovyetler Birliği'nin emperyalistlerin arkaladığı faşizme karşı çok parlak bir zafer kazanması, dünya halklarına ve ilerici insanlığa verilmiş en güzel eser olsa gerektir. Bunu da göremeyecek kadar bir inkar içinde iseniz, yazık; başka ne diyebilirim ki...

(*) Mehmed Uzun'a gönderilen bu makale, onun aşağıya aldığım satırlarına yanıt amacıyla yazıldı:

"Son dönemlerde de marksizmi totaliter bir devlet ideolojisi haline getiren kaba Stalinizm Kürt aydınının büyük bir bölümünü esir aldı.

Şu son 30 yıllık döneme bakalım. Tümüyle bir düşünce manüpülasiyonu sözkonusu değil mi? Bugün ülkesinde bile lanetlenen, ülkesindeki tüm aydınları ve güzel şeyleri katleden, insanların güzel inanç ve duygularını sonsuz bir korku ve vahşete dönüştüren anti-demokratik Stalinizm Kürt aydınını da iliklerine kadar sarmadı mı? Kürt aydını da düşünce ve davranış olarak bir kaba, ilkel, küçük Stalin olmadı mı? Herşeyiyle bizden, toplumumuzdan ve toplumsal değerlerimizden farklı bir gelenek ve toplumdan gelen ve bir köylü lideri olan Mao ve dünyada esamesi bile okunmayan, varlığı bile farkedilmeyen ve hiçbir felsefi, düşünce geleneği olmayan kapalı Arnavutluk'un lideri Enver Hoca bile

önemli bir bölümümüzü etkilemedi mi?" (Kurdistan Press / 26 Teşrîn – Kasım 1990, sayfa 14/15)

Görüldüğü gibi; Kürt işçi ve emekçileri arasında komünist fikirlerin yer etmemesi için; uluslararası komünist hareketin önderlerinin "kötü" tanınması çabası başta gelmek üzere, sosyalizm kuruluşunun ilk deneyimi hakkında sistematik bir şekilde karşı propaganda yaparak ve özellikle antiSovyet ve antiStalin temeldeki pek çok iftira ve çarpıtmayı tekrar tekrar öne çıkartan yazı ve değerlendirmeler yaptığı tespit edildiğinde aslında söylenecek çok şey olmasına karşın, o günün koşullarında bu mektup ile yetinme yoluna gidildi. Geriye dönüp bakıldığında; Kürdistan'da antiStalin cenahta gelen sistematik saldırılara karşı, vakti zamanında yeterince ideolojik ve teorik mücadele yürütemediğimizi, burada özeleştirel içerikte belirtmek zaruriyetini duyuyoruz.

(**) Bir dönem, "komünizmin iflas ettiği" senaryosu temelinde harekete geçen Avrupa merkezli roman-hikaye-biyografi vs. yazıcılığı; daha sonra, sosyalizm ile bir ilişkileri bulunmasa da "reel sosyalist" adlandırılan ülkelerdeki (Batı'ya kaçanları da dahil), kimi yazar-çizerin uçuk ve pespaye yaşam öyküleri yazıcılığıyla devam etti. Henüz "reel sosyalist" ülkelerin bilinen söylemi terketmediği ve bir şekilde kendilerini perdeleyebildikleri 89/91 öncesi dönemde, bahsini ettiğimiz sosyalizm değerlerine saldırıyı esas alan "küfür edebiyatı" akımının Kürdistan'da [Kuzey'de] M. Uzun tarafından temsil edilmeye çalışıldığı söylenebilir...

(***) M. Uzun, Stalin düşmanlığını önüne stratejik bir ödev olarak koyduğu için, tüm politik yaşamı-yazarlığı boyunca, her fırsatta bu karşıtlığını ifade etmede, dışa vurmada hiç bir sakınca görmedi. Yayınlanmak amacıyla kendisine gönderdiğim bu makaleden sonra da, aynı konuda bir dizi yazı kaleme aldı. Yazdıkları, gerçi "Gulag Takımadaları" kadar ünlenmedi ve 'Nobel' almadı ama, o, ısrarından vazgeçmedi. Örnekse; Deng dergisinin 1995 Mart'mda çıkan 31. sayısında, aynı ısrarını şu satırlarla ortaya koyuyordu: *"Baltık ülkelerinin neredeyse tüm entellijensiyasının yok edilmesinde, Stalin'in totaliter rejimi kadar İsveç de suçludur."* (sayfa 49) Sosyalistliği düne ait kalan pek çoğu gibi, 89/91 buharlaşmasıyla birlikte hızla burjuva liberal kimliği edinmek isteyen Kuzeylilerin öncülüğüne soyunan Uzun gibilerin her vesile ile Stalin karşıtlığını sürdürmelerinde, başarısız kaldıkları söylenemez.

...

KOMÜN Dergisine AÇIK MEKTUP

Yayın çizginiz hakkında bugüne kadar çıkardığınız Komün sayılarıyla devrimci kamuoyunu belli ölçülerde bilgilendirdiğinizi düşünüyorum. Bu politikanın içinde; özellikle farklı yaklaşımların kamuoyuna sunulması noktasında bilinen bir iddia sahibi olduğunuz da az-çok bilinmektedir. Devrimci bir yayın organında, devrimci bakışın esas alınması zorunludur ve günümüz koşullarında aynı zamanda mutlaka gereklidir de. Devrim ile karşı-devrimin kıyasıya bir kavgaya tutuştuğu ve devrimin, devrimci kazanımların, devrimci perspektiflerin kışkançlıkla savunulup-korunması gerektiği bir dönemde yukarıdaki zorunluluğun öneminin daha da artacağının-arttığının sizler tarafından da farkedildiğini

düşünüyorum. Ve doğal olarak farkına varılan bir şeyde doğru ve olumlu yönde bir yol izlemesi beklenir. Derginizde doğru/yalnış dökümünü yapmak yanlısı değilim. Böyle bir çabaya yönelmenin gereği de yok. Ki, ayrıca ihtiyaçta değildir. Ancak bu, derginizde çıkan kimi makale ve yazılar hakkında görüş belirtmemin/belirtilmesinin önünde engel olmasa gerek. Göndereceğim bu kısa mektubumda, yazarlarınızdan Muzaffer Oruçoğlu'nun "Ulusal Ayaklanmalar Tarihsel İlerleyişi Hızlandırıyor" makalesindeki bir noktada belirtilen görüşlere ilişkin olacaktır.

Yazar; makalesinde, bir dizi söz sarfediyor. Edebi "üstünlüğü"nü de kullanarak pek çok konuya giriyor. Dikkatle okunduğunda, sonuçlar koymak için ne büyük gayretler içine girildiği görülüyor. Çok büyük iddiaların sahibi portre görüntüsü vermeyi de ihmal etmiyor. Ne var ki bu kadar 'yeteneğe' rağmen, devrimci bakış açısını terketmekte hiçte zorlanmıyor. Yanyana getirdiği ve altalta sıraladığı kelimeler yığınında sosyalizme, marksizm-leninizme, m-l önderlere dil uzatmakta tereddüt etmiyor. Yazar, günün modasını iyi tutturmuşa benziyor. Bu modayı devrimci saflara aktarmaya çabalıyor. Devrimci mevzilerde açılmak istenen bir gedikte, bu mevziden taş düşürmeye koyuluyor. Devrimcinin görevinin devrimci mevziyi sağlamlaştırmak olduğunu unutuyor: ya da bilerek böyle davranmayı seçiyor. Üstelik yaptıklarının sosyalizm için olduğunu eklemeyi de ihmal etmiyor. Bir ölçüde tutunmaya çalışan "m-l" adına m-l'e saldırma kervanına aktif bir biçimde katılıyor. Bu noktadaki aktifliği, iyi-kötü biliniyor.

'Sosyalizm ve ulusal sorun' bağlamında öteden beri marksizm-leninizme çok yönlü saldırıların yapıldığı biliniyor. Ekim devriminden çok öncelere dayanan saldırı kampanyalarının, Ekim ve sonrasında aktif yürütüldüğü konuyla ilgilenen herkesin bilgisi dahilindedir. Bu saldırılar hiç bir zaman durmadı, durmayacakta. Özellikle de Kruşçev revizyonisti ile başlayıp Çar Boris ile en doruk noktasına varan bu saldırı kampanyası giderek boyutlanarak sürüyor. İşin bu tarafını kavramak zor değil, çünkü her şey açıkta cereyan ediyor. Fakat bir diğer saldırı cephesi var ki, devrimciler, marksist-leninistler için daha büyük tehlikeler içeriyor. Bunun nedenleri üzerinde daha bir titizlikle durmak gerekiyor. İşin içerisine giyotin değil, pamuk ipliği giriyor ve bunun tehlikesi artıyor. Bundan ötürü devrimcinin görevi, hele hele marksist-leninistin görevi daha da büyüyor. Ve şüphesiz bu görev çağrısı, her tür saldırıya karşı daha çok çalışmayı dayatıyor. Neden daha çok çalışılması gerektiği, M. Oruçoğlu'ndan aktaracaklarımızdan açıkca görülüyor; şöyle diyor: *"Çok uluslu devletlerde her zaman bir egemen ulus, bir büyük ulus, bir ağabey ulus varolagelmiştir. İnsanlığın gelmiş geçmiş en demokratik devleti olan ekim devrimi devletinde bile, büyük ulus, egemen ulus, ağabey ulus kültürünün kalıntıları vardı. Stalin'in metal ve maden işçilerininkini andıran, o muhteşem, mağrur proleter ruhunda, korkunç İvan'dan, Büyük Petro'dan, Kutuzov'dan hiç mi renkler, çizgiler yoktu? HİÇBİR ŞEY SAF DEĞİLDİR."* (Komün, Sayı: 18, sayfa 10; Bhba) İnsanoğlu bir şaşırmasın! Görüldüğü gibi, yazar feci şaşırmış... Şaşkınlığını son anda 'felsefe' mahareti ile gizlemeyi de beceememiş. Yazarın, dürüst davranmadığını - öncelikle- belirtmek gerekiyor. Madem ***"Çok uluslu devletlerde her zaman ... varolagelmiştir."*** diyorsun; öyleyse ayrıca Ekim Devrimine ***"en demokratik"***

methiyesi dizerek kelime yığınını önümüze sürmene ne gerek var!? Herkes çok iyi bilmektedir ki, Ekim Devrimi'nden bir süre sonra oluşan SSCB, çok uluslu devletlerden bir tanesidir. Yazara göre zaten ***"her zaman ağabey ulus varolagelmiş"*** ise, o zaman Ekim Devrimi'nden bir süre sonra oluşan sosyalist Sovyetler Birliği devleti "ayrıntısını" öne çıkarmanın ne alemi var? Açık davranmayı ögütleyip, kapalı oynamanın kimsenin hayrına bir katkı yapmadığını bildiğimiz koşullarda, bu tavır, yazara fazla bir şey kazandırmaz. Yazının bütünlüğü ele alındığında; yazarın asıl görüşünün birinci cümlede vücut bulduğu görülecektir. Dolayısıyla ikinci cümleyi eklemesinin hiç bir değeri de kalmıyor.

Kalıntılardan dem vurarak yeni bir 'keşif' yapılmış tavırlarına girmek yanlıştır. Önemli olan kalıntıları mevcut tarihi geçmiş koşulları içerisinde değerlendirebilmektir. Temcit pilavı gibi habire ısıtıp sunmanın hiç bir değeri olamaz. Nitekim olmuyor da. Marksist-Leninistler hiç bir zaman mücadele ederek, esas olarak yenmeyi başardıkları olumsuzlukların kalıntılarının olmadığını ileri sürmediler. Artıkların (kalıntıların) gizlenmesi tavrını şiddetle reddettiler. Aksine; kötünün, olumsuzun, eskinin geriye kalanını açığa çıkarma, ona karşı toplum bilinci geliştirme ve süreç içinde yoketme hedefini sürekli olarak canlı tuttular ve yaşamları boyunca böyle davrandılar. Bunun en tartışılmaz örneğini Lenin-Stalin yoldaşlar pratikte gösterdiler. Ne ki, bu gerçeklik; yazarın hızını kesmesine yetmiyor! Karalamaya devam ediyor ve marksizm-leninizme, sosyalizme saldıran koroda daha aktif bir göreve soyunuyor. Ruhunu temizlemeyi kafasına sokmuş. Beynini durduruyor ve gözlerini kapatarak başlıyor ağzını açmaya. Ardından devrimci iddiasındaki bir dergide Stalin yoldaşa küfür etmeye sıra geliyor.

Proletaryanın büyük klasiklerinden STALİN yoldaş; marksist-leninist dünya görüşünü savunmayan biri tarafından [kendine sosyalist diyen bay Oruçoğlu cephesinden]; "Büyük Petro", "Korkunç İvan" 'renk' ve 'çizgi'leriyle devrimci kamuoyuna teşhir edilmeye çalışılıyor. Bu teşhire Komün dergisiide sayfalarında yer vererek ortak oluyor. Bu, bir saldırıdır, karalamadır. Devrimci ahlakla ilgisi olmayan bir yaklaşımdır. Tarafsız gibi gözüken burjuvalarında gerisine düşülmüştür. Bu karaçalmanın devrimci eleştiri mantığı ile de uzaktan-yakından zerre kadar ilgisi yoktur, olamaz.

Komün dergisinin adı geçen yazarın mevcut ibretlik makalesini sayfalarına alarak, Stalin yoldaşa saldırı kampanyasına bu düzeylere varan katılımını şiddetle protesto ediyorum. Stalin savunulmadan m-l savunulamaz!

...

STALİN YOLDAŞIN ÖLÜMÜNÜN 40. YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE

Stalin ve O'nun şahsında sosyalizm/komünizme karşı her türden saldırının, iftira ve karalamanın yoğunlaştığı koşullarda yaşıyoruz. Burjuvazinin bütün akıl hocalarının "Sosyalizm bitti", "Artık komünizm heyulasından korkmaya gerek yok" vs. biçiminde demagojik propagandayı yoğunlaştırarak hızlandırdıkları bir ortamda bulunuyoruz. Bürokratik burjuva kapitalist ülkelerin peşpeşe devrilmesi ile bu kampanya giderek çılgınca ve şuursuzca yaygınlaştırıldı.

Mevcut durumda, bir dizi revizyonist çevre de burjuvazi ile kolkola sosyalizme/komünizme saldırıyor. Ve burjuvazi, bu kampanyanın kimi ürünlerini, şu an almış bulunuyor. Revizyonistlerin yönetiminde uzun yıllar idare edilen ülkelerin halkları anda kapitalizme koşmakta, onu bir çözüm görme yanılgısına kapılmakta; bu objektif durum sosyalizme saldırıda şiddetle kullanılmaktadır. Tam da bu momentte, bir kez daha Stalin yoldaş ve onun muazzam eseri tekrar saldırıların odağına oturtulmuş bulunuyor.

Marksizm-Leninizmin kararlı ve yılmaz savunucusu, Lenin'in dava arkadaşı ve fikirlerinin sürdürücüsü, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kuruluşunun ölümsüz adı Stalin yoldaşa, burjuvazinin yönelttiği saldırılar yeni değil, keza revizyonizmin saldırıları da. Diğer şeylerin yanında, bütün bu saldırıların yıllar öncesinin revizyonistlerinden alınan ilham ve mirasla sürdürüldüğü de aşikar.

Tarihin tüm dönemlerinde egemenlerle girilen savaşta, haklıyı ve doğruyu temsil edenlere karşı azgınca bir karalama ve yoketme kampanyası sürdürülegelmiştir. Egemenlerin, aynı tutumu süreç içinde bir dizi değişikliğe uğrayarak devam etmiş, emperyalizm ve proleter devrimleri çağında da sözkonusu saldırılar esas olarak proleter devrimlere yönelmiş; proletarya önderlikli devrimler, saldırı kampanyasının ana merkezleri haline getirilmiştir. Yaşanılan tarihin en tipik örneği; bu bağlamda sosyalist Sovyetler Birliği'ne yönelen karşıdevrimci, revizyonist saldırı dalgasıdır. Ekim Devrimi'nin öncesinden başlamak üzere, devrimden sonra da Bolşeviklere yönelik azgın saldırıların ardı arkası kesilmemiştir.

Lenin yoldaş henüz hayatta iken, burjuvazinin, içte ve dışta devrime ve devrimin kazanımlarına ve gidişatına karşı ne tür bir yoğun karalamaya giriştiği biliniyor. Emperyalist devletler bir yandan doğrudan dış müdahale ile saldırıya geçerken, öte yandan içte kendine bağlı ve ilişkili güçlerle yıkım faaliyetini hızlandırmıştır. Uluslararası burjuvazi ve içerideki bağlaşıkları, sosyalizm inşası faaliyetini engellemek ve baltalamak amacıyla her şeyi mübah görerek hareket etmişlerdir. Burjuvazi; Ekim Devrimi'nin ardında sosyalizmin kuruluşu politikalarının başarıya ulaşmaması amacıyla içeride karşı-devrimci orduları arkalamaktan, her türden sabotaja dek bütün dikkatini Bolşeviklerin hedeflerini engellemeye endeskli davranmıştır. Ve Lenin yoldaşın ölümünün ardından sözkonusu stratejik saldırı politikaları kesintiye uğramaksızın, aksine her bakımdan derinleştirilerek ve yaygınlaştırılarak devam ettirilmiştir.

Lenin'in teori ve pratiğine bütünüyle bilimsel temellere dayalı büyük bir bağlılık gösteren Stalin ve yoldaşlarının kararlılığı, Sovyet yurttaşlarından da çok büyük bir karşılık görmüş ve böylece bir an olsun saldırılarına ara vermeyen uluslararası burjuvazinin ve içerideki karşı-devrimcilerin yıkım çabaları her defasında atlatılmış, boşa çıkartılmıştır. Stalin ve yoldaşları Sovyet yurttaşlarıyla elele dışarıdan, emperyalist devletlerden gelen tehlikeleri bertaraf etmişler; ve yine aynı birliktelik bir dönem sonra sosyalist ülkeye karşı girişilen faşist saldırganlık karşısında da muzaffer olabilmiştir.

Ekim Devrimi'nden Stalin'in ölümüne dek, her ne suretle olursa olsun Sovyetleri yıkmayı esas amaç olarak belirleyen burjuvazi neden Sovyetler

Birliği'ni teslim alamadı? Bunun nedenleri, hiçbir tartışmaya gerek bıraktırmayacak kadar, çok net olarak ortadadır. Lenin'in ölümünün ardında, karşı karşıya kaldıkları görevlerin olabildiğince ağır ve zor olduğunun ve fakat Lenin'in izinde giderek başaracaklarının bilincinde hareket ettikleri için Sovyet Bolşevikleri ve yurttaşlarının teslim alınamayacakları daha en başından biliniyordu. Zira m-l'e sonuna kadar sadık ve Sovyetleri bu teori ışığında inşa eden; m-l'i Sovyetler Birliği gerçeğine muazzam bir ustalıkla uygulayabilen bir kurmaya sahiptiler.

Stalin'in defalarca belirttiği gibi; eğer Lenin'in yolundan uzaklaşılmazsa ve görevlere layıkıyla sahip çıkılabilirse başarı kaçınılmazdı. Eğer ki Lenin'in sadık izleyicileri olunamazsa doğal olarak yenilgi de kaçınılmazdı. Bu ama, kurusıkı bir Lenin bağlılığı değil, bütünüyle Leninizmi sahiplenmek ve her geçen gün daha fazla onu bilinçlere kazımak ve tamamıyla Leninist tarzda hareket etmek demekti. Gerçekten de, Sovyet yurttaşları eğerki kısa süre içinde büyük ve olabildiğince karmaşık sorunların üstesinden gelebildilerse, bu, Lenin'in öğretilerini bilince çıkarmaları ile doğrudan bağlantılıdır. Başka türlü Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kuruluşu mümkün olamazdı.

Bilinç faktörünün Sovyet yurttaşlarına taşınmasında kuşku yokki Stalin ve yoldaşlarının rolü tartışılmazdır. Marks, Engels ve Lenin'in teorik belirlemelerini Sovyet gerçekliğinde hayata geçiren, üstelik tüm zorluklara karşın bunu başaran komünistler, bilinç unsurunu ve sosyalizm şartlarında yeni insanın yetiştirilmesini başardıkları içindir ki içeriden ve dışarıdan gelen saldırıları püskürtebilmişlerdir.

Uluslararası burjuvazi ve içerideki karşı-devrimcilerin başarıya ulaşamamalarında kişi olarak elbetteki Stalin'in ayırdedici bir özelliği, konumu vardır. Komünizm davasına teorik ve pratik bakımdan kattıkları ile de bu farkı açıkca ortadadır. Stalin; emperyalist devletlerin ve faşist saldırganların başarılı olamayışlarının zeminini hazırlarken, kuşku yok ki marksist-leninist politikalardaki berrak kavrayışı, katkıları ve netliği belirleyici önemdedir.

Günümüzde Stalin'i savunmak her zamankinden daha önem taşımaktadır. Kapitalist-emperyalist burjuvazinin ideolojik saldırılarını yoğunlaştırdığı ve özelde Stalin şahsında sosyalizme-komünizme karşı şiddetli bir karalama kampanyasının sürdürüldüğü ve bu stratejik saldırganlığın çok geniş kesimleri ve hatta bir bölüm ilerici-demokrat-devrimci çevreyi de kapsadığı günümüzde; Stalin'e yöneltilen saldırganlığı geri püskürtmek, her zamankinden çok daha acil hale gelmiştir.

Stalin'den öğrenmek ve yolgöstericiliğinden komünizm davasını savunmanın zamanıdır. Pek çok devrimci çevrenin Stalin'e haksız ve de doğru olmayan "eleştiri"ler yönelttiği bir zaman aralığında, bu tür temelsiz saldırıları da geri çevirmek kaçınılmazdır. Çünkü, iddiaların aksine, Stalin yoldaş; marksist-leninist ilkelerde, ana prensiplerde, komünizm davası stratejisinde, temel politika ve belirlemelerde; Sovyetlerde sosyalizmin kuruluşu siyaset ve taktiklerinde vb. Lenin ile, Lenin'in belirlediği ideolojik-politik yönelim ile tam bir uyum içerisinde hareket etmiştir.

Şüphesiz eksiklikler, temel politikalara ilişkin olmayan hatalar, kimi olumsuzluklar da yok değildir. Yalnızca başarıları gören ve fakat eksiklikleri ve yalnışları görmezden gelen tutum, Stalin'in öğretisine bağlı kalanların tercihi olamaz; çünkü Stalin'in en büyük meziyetlerinden biri, onun hiçbir koşul altında hata ve yetmezlikleri gizleme tutumuna düşmemesi, bilakis hata ve yanlışlıklarla mücadele yolunu seçmiş olmasıdır. Bugün; bir kez daha "Stalin savunulmadan marksizm-leninizm savunulamaz" temelinde burjuvazinin ve onun saldırı salvoları altında yolunu şaşırmışların karalamalarına yanıt olma, devrim ve sosyalizm davasına sahip çıkma zamanıdır. Stalin Savunulmadan M-L Savunulamaz!

...

REVİZYONİZM YENİLGİYE, MARKSİZM-LENİNİZM ZAFERE GÖTÜRÜR!

"Leninizmin, her çeşit oportünizme karşı Batının merkezciliğine (Kautsky) ve bizdeki merkezciliğe (Troçki ve ötekiler) karşı amansız bir mücadeleden doğduğunu ve bu mücadeleyle büyüyüp güçlendiğini herkes bilir. Bolşevizmin en açık düşmanları bile, bunu yadsıyamazlar. Bu, bir aksiyomdur. Oysa siz bizi geri geri çekiyorsunuz, bu aksiyomu «yeni bir inceleme konusu» olmak zorunda bir sorun haline getirmeye çalışıyorsunuz..." Stalin

Devrim ve sosyalizm mücadelesine çok yönlü saldırıların yoğunlaştığı bir dönemde yaşıyoruz. Dünya karşı-devriminin sosyalizm-komünizme çılgınca saldırdığı bir dönem. Proletaryanın kurtuluşu davasına ve komünizm değerlerine sınır tanımaz bir tecavüzün yaşandığı şu sıralar, bu mirasa sahip çıkanlara, dahası bu mirası ileriye, altın çağa taşımak isteyenlere çok büyük işler, sorumluluklar düşmektedir. Günümüzde komünistleri ciddi görevler bekliyor. Bir yandan karşı-devrimin her tür saldırısına karşı koymak, devrimi örgütlemek ve geliştirmek; bütün bunları yaparken ilkeli hareket etmek ve zaferi yakalamak dururken, yanısıra proletaryanın ideolojisine ters düşen ve bu anlamda devrimin sosyalizm için başarıya gitmesini arzulamayan her türden burjuva ideolojisi ile hesaplaşma görevi bulunmaktadır. Bu iki görev, birbirinden ayrılamaz, birbirinin önüne de konulamaz. Biri ertelenemez; hafife alınamaz; ciddiyetten uzak tutulamaz. İkircikli bir pozisyona kayılamaz. Dahası uzlaşılamaz ve tavizkâr davranılamaz.

Bugün için durum, tastamam böyledir. İdeolojide ve politikada esnemelerin, taviz ve uzlaşmaların, hatta kamp değiştirmelerin yaşandığı bu koşullarda, her zamankinden daha çok marksist-leninist ideolojide ve siyasette sebat etmenin zamanıdır. Bu istikrar kimilerine göre "ilkel", "zamanı geçmiş" vs. tarzından değerlendirmelere tabi tutulabilir (nitekim tutuluyorda); ancak böylesine seslenmeler, aslında bir kısmı için, sermaye egemenliğine karşı girilen savaşta, sızlanmaların ve zorlukları gögüslememenin dışavurumudur da aynı zamanda. Bu türden ideolojik bozulmalar (güya bilimselliğe büründürülen söyleme rağmen), yalnızca reddedilmeyi hakediyor; başkaca bir kıymeti harbiyesi de yoktur.

İçinden geçilen döneme ideolojik planda bir 'geçiş anı' demek doğru olacaktır. Bu, ülkemiz özgülünden hareketle varılan bir sonuç olmayıp, yaşanılan

koşulların genel dünya görüngüsüne kazandırdığı biçimdir. Dünya genelinde, ideolojik planda bir arayışın belli kesimler için varolduğu aşikar. Son dönemlerdeki gelişmeler bu koşulların hızla olgunlaşmasına zemin yarattı. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki kimi ülkelerin bayraklarında orak-çekiç ve yıldızları çıkarmaları, kızıl rengi maviye çalmaları ve hatta devlet ismi ve geçmişi anımsatan yerleşim isimlerini değiştirmeleri vs. ile birlikte kafayı kuma gömenler birdenbire (!) 'uyanmaya', 'görmeye' koyuldular. Böylelerin milyonlar halinde topluca uyanmaları neticesinde, doğal olarak gürültüsüde çok oldu, oluyor. Bu cenahta, dün bir biçimde sosyalist kulvarda duran ve kısmen marksist söyleme sığınmış, hatta programın bir yerine "marksizm-leninizm rehberliğinde..." yazanlar da yeralıyor.

İdeolojik-politik literatürde "orta yolcu" şeklinde tabir edilen kesimde yapısal manada öteden beri bir arayış vardı. Varoluş anından itibaren hep yalpalayan, arayışlarını bir türlü aşamayanların günümüz koşullarında yeniden ve bu kez arayışlarına 'kılıf' geçirerek meşrulaştırıp sahne almaları ise duruşlarının bir gereği olarak 'doğallık gösteriyor' denebilir. Ne var ki bu kesimin ideolojik sorunlarda ortada duran konumunu "ideolojik netlik" biçiminde lanse etmesi, hatta sanki yönlerini çoktan bulmuş ve böylece vazifelerini tamamlamış edasıyla hareket etmeleri, böylesi bir dönemde ideolojik-politik karmaşayı daha da derinleştiriyor.

Bu niteliktekilerine dahil edilmesi gerekenlere, "doğru" görüşler savunduklarını iddia etmekle birlikte, yanlış ideolojik güzergahlarda gezinen ve küçük-burjuva ideolojik dünya görüşü ve duruşundan kurtulamamış bazılarının son olaylar ve gelişmeler karşısında şaşkınlığa düşmelerini de eklemek gerekiyor.

Kapitalizme karşı mücadelede her zaman için proletarya saflarında ve yakın ittifak güçlerinde ideolojik problemlerin çıkması sözkonusu olagelmiştir. Özü itibarıyla, esasında bugünkü durum da farklı değildir. Bu anlamda bugünü özel olarak fetiş haline getirmenin doğru olmadığı açık. Şüphesiz ki, birebir önceki dönemlere benzemiyor ama, çözümü noktasında söylenecekler, 'çok yeni' ve 'bilinmeyen' sözler değil.

Anda, sosyalizm bağlamındaki tartışma, eleştiri ve saldırıları ülkemiz boyutunda da ciddiyetle gözönünde tutmak gerekiyor. Diğer ülkelerde olduğu gibi, Kürdistan'da da proletarya diktatörlüğü teori ve pratiğine, marksizm-leninizme ve klasiklerine, sosyalizmin kuruluşu deneyine yaklaşımda vb. çok çeşitli yorum ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Farklı sınıf ve toplumsal tabakaların bulunduğu her ülkede olduğu gibi bizde de herkesin mensubu bulunduğu sınıf ve toplumsal kategorilerin düşüncelerini ifade etmesi anlaşılırdır. Kürdistan'da da 'herkesin' fikirlerini açması; belirttiğimiz konularda değerlendirmelerde bulunmaları, aslında ülkemiz komünistlerinin işlerini bir anlamda kolaylaştırmıştır da denebilir.

Sosyalizm adına nelerin savunulduğuna hepimiz tanık oluyoruz. "Marksizm-Leninizm'i savunuyorum" adına, 'yanından' dahi geçilmediğini hep birlikte görüyoruz. Sosyalizmin inşası/kuruluşu yıllarına (1917-1955) ilişkin pervasızca saldırıların sosyalistlik adı altında her geçen gün yaygınlaştırıldığını yaşıyoruz. Sosyalizm savunusunun nasıl da küçük-burjuva anlayışlarına iğdiş

edildiğini görüyoruz. Pek çoğunun, bir zamanlar sırf ajitasyon için sosyalizm lafzına sarıldığı malum. Dün olduğu gibi, bugün de "sosyalizmi savunuyorum" demek, gerçektende ancak marksist-leninist teori ışığında ve yaşanan sosyalizmin kuruluşu deneyinden öğrenerek; özellikle de Lenin-Stalin ve yoldaşları önderliğindeki proletarya diktatörlüğü teori ve pratiğini savunmakla mümkün olabilir. Sorun "ben sosyalizmi savunuyorum" demekle bitmiyor; bilakis tam da o noktadan itibaren başlıyor. Koşulların getirdiği ihtiyaçtan hareketle sosyalizm kavramını programın bir yerine saklayanların, şartlar değiştiğinde fazla zorlanmadan saklı kavramı bulup atmaları pratiğinde de görüldüğü gibi, sorun bu kavramın bütün gerekliliklerine denk düşen bir program, teori ve pratiğe sahip olmakta yatıyor. Dün, kimi burjuva diktatörlerin, bazı işgalci-ilhakçı devletlerin vs. dahi kendilerini "sosyalist" lanse edebildikleri koşullarda; küçük-burjuva çevrelerin hızlı sosyalizm "savunuculuğuna" soyunmalarında garipsenecek bir şey yok elbette.

"Sosyalizmi savunuyorum" adına, SSCB'nde Bolşevikler önderliğindeki sosyalizmin kuruluşu pratiğine her türden pespaye saldırının mübah görüldüğü bugün; sözkonusu karalama kampanyasına karşı marksizm-leninizmi ve proletarya diktatörlüğü(*) teori ve deneyini ısrarla savunmaktan geri adım atılmamalıdır. Dün olduğu gibi, bugünde kapitalizmin alternatifi olarak sosyalizm ve 1950'lilerin ortalarına kadar Sovyetlerde hayata geçmiş-yaşanmış sosyalizmin kuruluşu pratiğine ve alternatif oluşu gerçeğine sıkı sıkıya sarılmak gerekiyor.

Burjuvazi anda bütün dikkatini sosyalizmi karalama çalışmasına verirken; özellikle de Ekim Devrimi ile başlayıp '50'lili yılların ortalarına kadar süren sosyalizm kuruluşu pratiğini karalama faaliyetine özel bir önem verdiği dikkatlerden kaçmıyor. İlginçtir, uluslararası burjuvazinin bu özgün hassasiyeti, belirttiğimiz döneme dair bir biçimde karalama kampanyasına iştirak eden küçük-burjuva çevrelerin de tercihidir. Zira sosyalizmin kuruluşu teori ve pratiğine karşı burjuvazi ile her türden revizyonist cenahın aynı potada buluşması gayet anlaşılırdır...

Sosyalizm savunusu için de ideolojik mücadelede ilkeli, tutarlı ve kararlı olmak vazgeçilmezdir. Burjuva ideolojinin her çeşidinin-tonunun açığa çıkarılması, eleştirilmesi ve mahkum edilmesi zorunludur. Bu konuda müsamaha, duraksama, 'orta yol' arayışı vb. sözkonusu edilemez. Çok kesin 'sınır hatlarına' sahip bulunmak, rengimizin farklılığını açıkca ortaya koymak ve bütün bunlara dayanarak geleceğe aday olduğumuzu net ve anlaşılır bir şekilde belirlemek; bugünü yakalama, devrimi başarıya götürme ve süreci sosyalizm ile taçlandırmak için kaçınılmazdır. Anı, sosyalizm davasının gerçeğe dönüşmesi stratejik bakış açısı ile birleştirerek hareket etmek gerekiyor. Bu görev, hiçbir gerekçe ile ertelenemez. Mücadelenin zayıfladığı ve hatta geçici yenilgilerin alındığı zamanlarda da ideolojik mücadele ışığında aynı stratejik doğrultuda ısrar edilmelidir. İdeolojik mücadeleyi sürdürmedeki kararlılık, aynı zamanda proletaryanın eğitimine de katkı sunacaktır.

Uluslararası arenadaki gelişmelerin ideolojik, politik ve hatta örgütsel neticelerinin ülkemizde de açığa çıktığı koşulları yaşıyoruz. İdeolojik yönden Kürdistan'da burjuva, küçük-burjuva egemenliği her bakımdan ortadadır. Bu

olgu, açık ki komünistlerin önüne ideolojik mücadele yürütme görev ve sorumluluğu koyuyor. Her türden burjuva ve küçük-burjuva fikir ve düşüncenin ülkeyi "özgürlüğe ve kurtuluşa" götüreceğinin propaganda edildiği; reformist anlayışların "ulusal kurtuluşçu devrimci çizgi" şeklinde kabul görmesinin istendiği; ve ders çıkarma ve "eleştiri" adına, marksizm-leninizm ve yaşanan sosyalizmin kuruluşu deneyine küfür edildiği koşullarda bütün bu duruşlara ve benzerlerine karşı ilkeli ve tutarlı bir ideolojik mücadele yürütmek gerekli ve zorunludur. İdeolojik mücadele, elbetteki marksist-leninist teorinin lafazanlığını yapmak değildir. Ayrıca tarihsel gerçekliklerin çarpıtılmasının önüne geçilmesi ve düzeltilmesi eylemi ile de sınırlandırılamaz. Bir yandan uluslararası alanda her türden burjuva ve revizyonist çizgi ile mücadele ederken, aynı zamanda Kürdistan'da da benzerlerine karşı mücadeleyi devrim ve sosyalizm için mücadele ile birleştirmek gerekiyor. Bu, aynı zamanda Kürdistan devriminin komünistler önderliğinde örgütlenmesi için de kaçınılmazdır.

...

Zaman zaman Newroz Ateşi dergisinde de ideolojik mücadele kapsamında yazılar yayımlanıyor. Kuşkusuz ki başka pekçok dergide de bahsettiğimiz konuda yazılar çıkıyor. Hepsinde olmasa da, bazı yazılarda eleştirilerin-değerlendirmelerin belgelere dayandırılmadığını görüyoruz. İdeolojik, politik mücadele belgeli olduğu oranda bir anlam ifade eder. Bunun için de; muhatap alınanın gerekli-ilgili tutumunun belgelenmesi gerekiyor. Bu yöntemin esas alınmadığı durumda, ortaya keyfiyetçi bir sonucun çıkması muhtemeldir. Ne yazık ki sözkonusu yönteme bağlı kalındığı söylenemez. Hatta duyumlarla, anı ve hikayelerle, "yeti" ve "sezi"lerle, aşırı bir subjektivizm eşliğinde "en doğru ve isabetli eleştiri"lerin yapıldığına tanık oluyoruz. Kimileri için, emperyalist merkezlerde servis edilen ve bir nebze medyatik özelliği olan kaynaklar ise, hatırı sayılır bir değer görmektedir. Bu durum, bilinen 1989'daki bürokratik devletlerin tarihe karışması ile birlikte, sosyalizmi karalama ve özellikle de Stalin'e saldırma günlerinde, şimdilerde olabildiğince revaçtadır. Bazıları ise, bahsettiğimiz bu çevrelerden ayrılmakta, kaynaklar ve verileri dakkate almaktadırlar; ne ki yalnış sonuçlara varmaktan kurtulamamaktadırlar. Öncekilerle tartışmanın değil, saldırı ve karalamalarına yanıt vermenin yeterli olduğu söylenebilir. En azından kaynaklara, belgelere ve yaşanılana dayanarak -yanlışta olsa- sonuçlar çıkaran, değerlendirmeler yapanlarla tartışmak gerekiyor.

Bu yazı; Newroz Ateşi dergisinin 8. ve 9. sayılarında "Sosyalizmin Sorunları, Kürdistan Devriminin Problemleri ve Birlik Sorunu" başlıklı bir makale yazan Dozdar Polesar arkadaşın kimi tespitlerine yanıt amaçlıdır. Polesar arkadaşın yönteminin kesinlikle yalnış ve reddedilmesi gerektiğini belirtmeliyim. Yazısında öne çıkardığı yöntemle doğru sonuçlara ulaşması beklenmemeli. Çünkü her bakımdan aşırı bir subjektivizm temelinde hareket etmektedir. Gerçeğin yerine kendi niyetini koymaktadır. Denebilir ki, soruna "biz/ben söylüyorum; öyleyse doğrudur" ölçüsünde bir savrulma ile yaklaşıyor. Onun, yer yer "bilimsel yaklaşım" gibi sözcük ve kavramlara başvurması ise yazının bütününe hakim olan olumsuz yöntemini gizlemeye yetmiyor.

D. Polesar'ın yazısında "bilimsel olma" adına neleri savunduğuna bakalım. Şöyle diyor:

"O halde yapılması gereken, hiç bir şeyi kutsallaştırmadan, bilimsel bir metodla sorgulamak, Marksizme-Leninizme yabancı ne varsa, onu izlediği iddiasında da olsa ayıklayıp atmak, Marksizme-Leninizme katkı olarak alınabilecek ne varsa (Bir dönemin şefleri tarafından karşı-devrimci, bilim-dışı vs. ilan edilmişte olsa) almak ve hala hangi katkılara ihtiyacımız varsa o konuda ciddi bir üretime girişmek... Eklektizm, farklı felsefi-ideolojik kaynaklardan gelme kavramları, aynı potada eritme çabasıdır. Fakat bizim sözünü ettiğimiz şey, aynı felsefi-ideolojik kaynaklardan süzülmüş ve bir dönemin bloklaşması içerisinde yeterince kavranmadan reddedilmiş katkıları, aynı potada eriyebilecek katkıları bir potada eritmektir, yoksa amacımız elmalarla armutları toplamak değil." (Newroz Ateşi, sayı: 8, sayfa 49)

Gayet açık bir dil! Kastedilenin 'ne olduğunu' sormayacak kadar bir netlik. Buna, geçmişin üzerine sünger çekmek denmez; geçmiş ile bugünü bir yerde buluşturmakta değil; elma-armut örneği ile 'aynı pota' ifadesini kurtarmaya çalışsada, yaptığı tamda marksizm-leninizm adına ortalıkta dolaşan herkesi bir tek potada buluşturup, eriterek, kaynaştırmak olduğu çok net bir şekilde görülüyor. 'Eklektizm'e açıklık getirme ihtiyacı duyması da, açıkca kaba eklektizmini perdeleme amaçlı kullandığı orta yerde duruyor. Üstelik 'bloklaşma' unsurunu esas sorumlu gösterip, onu da arada kaynatarak, birbirine benzemeyenlerin aynı olduğunu savlayan belirlemesi ile tam bir kaba eklektist role soyunuyor. Modern revizyonistler ve onların tezlerinin peşinde gidenler ile bütün yetmezliklerine ve hatalarına karşın modern revizyonizme tavır alanları aynı potada birleşmeye-buluşmaya çalışan bir yaklaşıma ve tercih edilen metoda bilimsellik yaftasını asmak mümkün değildir.

Polesar arkadaştan aktardığımız yerde, komünist iddiasına sahip ve gerçektende marksist-leninist teoriyi savunan ve yaşanan sosyalizm kuruluşu deneyinden öğrenerek dersler çıkartmak isteyenler açısından içerik bakımından savunulacak hiç bir yan yoktur. Dün; Sovyet Bolşeviklerinin ve Uluslararası Komünist Hareketin revizyonizmin her türünü, troçkizmi, sağ ve sol sapmaları vs. mahkum eden ilkeli tavrını; daha sonra ortaya çıkan yeni burjuva-modern revizyonist akıma ve değişik etkilerine karşı Lenin-Stalin önderliğindeki sosyalizm kuruluşu deneyine sahip çıkarak gelen saldırıları geri çevirmeye çalışanları, şimdi "geçmişte hata yapıldı" manevrası ve özrü ile reddetme tutumuna yabancı değiliz. Biliniyor ki, bu yaklaşım bir bakıma modern revizyonistler tarafından daha önceleri savunuldu ve bir de bu yolla marksist-leninist hatta tutunmaya çalışanlara darbeler indirildi. Bu oyunun bir kez daha sahnelenmesi mümkün olabilir ama, marksizm-leninizm öğretisine sadık kalanların gelinen yerde sözkonusu senaryonun bir parçası olmaları beklenmemeli.

Dün olduğu gibi bugünde saflaşma kimin marksizm-leninizmi savunduğu ekseninde durmaktadır. Marksizm-leninizmi savunma adına onu revizyondan geçirmek isteyenlerin bir kısmı bir süre sonra gerçek kimliklerini daha fazla gizleme gereği duymadan sosyal demokrasinin savunuculuğuna

soyundular. Aynı süreç devam ediyor ve kim ki m-l teoriyi "aşma ve geliştirme" adına revizyondan geçirmeye yeltense, bir süre sonra aynı saflarda buluyor kendini. Polesar arkadaşın niyeti ile ilgili değiliz. Yaptığı öneri ve çözüm yöntemi buraya çıkar. Zira yazının bütünü, tastamam marksizm-leninizmin, özelliklede 'leninizmin' ve Stalin'in m-l çizgisinin revizyonu, reddi ve terki üzerine bina edilmiştir. Yazar arkadaş, "bilimsellik" adı altında Sovyetler Birliği'nin birbirine hiç benzemeyen iki farklı dönemini bir ve aynı göstermek gibi tarihsel bir hata yaparak bilimselliği bir kenara bıraktığını daha başta ortaya koyuyor. Bununla da yetinmiyor; Stalin ve yoldaşlarının önderliğindeki proletarya diktatörlüğü devletinin "1930'lardan itibaren sosyalist olmadığını, bürokratik şeflerin ve peygamberlerin yönettiği, sosyalist devletin despotların elinde bulunduğunu, m-l'den uzaklaşıldığını" ve güya Bolşevik önderliğin "1920-1930 arası dönemde tasfiye edildiği" vb. savlarıyla, hiçte kulağa yabancı gelmeyen revizyonist mihrakların söylemlerini devralarak kimi değerlendirmeler yapıyor. Ve tabi böylece komünistleri "despot" Sovyetlerde karşı-devrimi örgütleyenleri de Bolşevik mertebesine çıkarıyor. Kendince yeni bir yöntem keşfettiğini ve bir kurtuluş reçetesine ulaştığını sanan arkadaşımızın yapmak istediğini çok önceleri başkalarının (örnekse Troçki ve Kruşçev) yaptığını hatırlatmakla yetinelim.

Polesar arkadaşın çağrısına olumlu yanıt verebilmek için marksizm-leninizm savunusunu terketmek gerekir. Vardığı sonuçlara başkalarınında katılmasını bekleyen Polesar arkadaşın çağrısına kimin ne yanıt verdiğini-vereceğini bilmiyoruz ama; bizim yanıtımız açıktır: "Yeni" bir revizyonist çıkışa ortak olmayacağız.

(*) Komünizm uğruna savaşım yolunda proletarya diktatörlüğü teori ve pratiğine karşı, emperyalist burjuvazinin başını çektiği stratejik düşmanlığı tasvir ederken; günümüzdeki duruma da açıklık kazandıran Molotov'un betimlemesini bu makaleye ,dip not' olarak düşmemek eksiklik olurdu. Feliks Çuyev'in, farklı tarihlerde Molotov'la gerçekleştirdiği ,140 görüşme' notlarında, Aralık 1977'de konumuzla ilgili şu satırları görüyoruz:

„-Batılı komünistlerle konuşurken konu proletarya diktatörlüğüne geldiğinde bütün söylediklerimize karşı çıkıyorlar. Komünizm bir toplama kampıdır diyorlar.

-Evet, o fikri kafalarından çıkarmadıkça da diyeceklerdir, ya da bağırsakları karınlarından çıkmadıkça, ya da biz gırtlaklarına sarılıp sarsmadıkça demeye devam edeceklerdir, diye cevapladı Molotov. 01.11.1977."
(Feliks Çuyev, Molotov Anlatıyor, Yordam Kitap, sayfa 129)

SONUÇ

"Özeleştirinin hedefi, hatalarımızı, zaaflarımızı ortaya çıkarmak ve yok etmektir –proletarya diktatörlüğü koşulları altında özeleştirinin, Bolşevizmin işçi sınıfının düşmanlarına karşı mücadelesini yalnızca kolaylaştırabileceği açık değil midir?" (Stalin)

Stalin'den öğrenelim...

Leninizmin bayraktarı Stalin'den öğrenmek; bütünlük arzetmek zorunda. Stalin'in marksizm-leninizmin büyük öğretmenlerinden biri olduğu gerçeği, onun m-l literatüre katkı ve kazanımları savunulmalıdır. Stalin'e yöneltilen tüm saldırılara kararlılıkla ve ilkeli bir şekilde karşı durulmalıdır. Ve yine haksız temeldeki eleştiriler geri çevrilmelidir. Bunun yanısıra, başta kendisinin de gördüğü ve kabul ettiği hataları ve eksiklikleri gelmek üzere, Leninizmin pratikte temsilinde ve insanlık tarihinde ilk kez sosyalizmin kuruluşuna önderlikte bir bakıma kaçınılmaz olarak ortaya çıkan hatalarının, yanlış ve eksikliklerinin de mutlaka ele alınması, belirtilmesi gerekir. PdSB'nde kaçınılmaz bir şekilde hatalar yapılmak zorundaydı. Bir 'ilk' yaşanıyordu ve çok doğal olarak 'ilk'in hataları, başarısızlıkları, yanlışları, zaafları, aksayan yanları vb. vs. olacaktı. Lenin ve Stalin iyi incelendiğinde hataların neden kaçınılmaz olduğu-olacağı kolaylıkla görülecektir.

Stalin, Lenin ile birlikte mücadele yürüttüğü dönem de dahil, hemen hemen tüm önemli süreçlerde daha belirgin olmak üzere, her zaman [daha önceleri Bolşevik Parti'de] proletarya diktatörlüğü devlet aygıtı çalışanları ve komünist parti kadrolarının hatalarından, zaaflarından ve eksikliklerinden her daim büyük bir ehemmiyetle bahsetmiş ve çözüm yolları göstermiştir; devlet, parti ve Sovyet yurttaşlarının dikkatini sözkonusu olumsuzluklarla savaşıma yöneltmiştir. Buna rağmen ama, yer yer kendisi de yanlışlıklar yapmış, yetersiz kaldığı durumlar olmuştur. Farkettiği andan itibaren ise; eksiklik ve hatalarını gizlememiş, bilakis mücadele yolunu seçmiş olan Stalin; buna rağmen ama 'ilk' deneyimin kaçınılmaz sonucu olarak, bazı noktalarda hata ve yetersiz kalışını farketme ya da yeteri kadar bilince çıkarmayı başaramamıştır. [Konu hakkındaki düşüncelerimizi, PdSB'nde sosyalizmde geriye dönüş incelemesi içerisinde derli-toplu ortaya koyacağımızdan, şimdilik sadece Kürtler bağlamında ‚satır başları' ve tezler halinde bir özet ile yetiniyoruz.]

Stalin'den öğrenmek; inadına, ‚eleştiri' ve kusur kabul etmez bir savunma derekesine düşürülmemelidir. Bu tür bir „savunu", görünürde

çok keskin ve bir bakıma proStalinist izlenim yaratsa da, SSMLS perspektifi üzerinde yükselmediği ve dolayısıyla bilimsel nitelikte bir savunu olmayacağından, komünistlerin tercihi olamaz. Stalin'e saldırı cephesine katılmaktansa, hatalı da olsa Stalin'e sahip çıkan tutumları ‚anlayışla' karşılamamız gerekse de; komünistler doğru çizgiden, m-l yöntemden uzaklaşmamalıdır. Ancak bu tutum, bizi tek yanlı ve de ‚ortodoks' davranışlara, ‚farklı seslere' kapalı olma noktasına götürmemelidir. Tutarlı devrimci çevrelerle birlikte de Stalin'e yöneltilen saldırganlığa karşı mücadelenin [bir yere kadar] mümkün olduğu unutulmamalıdır. Kruşçev revizyonistinin *„Kim Stalin'i savunuyorsa, onun zamanında var olan politik sistemi de savunuyor demektir."* şeklindeki santajı, bugün benzeri başkaları tarafından dillendirilirken; aramızdaki kimi çok önemli farklılıklara karşın, devrimci çeperdeki biz Stalin savunucuları için bu davetin karşılıksız bırakılmaması gerekir ki tam da bu noktada [farklılıklarımızın bilincinde davranarak] birlikte hareket edilebilir...

Uluslararası Komünist Hareketin ve daha sonra aynı iddiaya sahip devrimci ve komünizan çevrelerin, Stalin hayatta iken ve ölümünden sonra; Stalin'e karşı tavırlarında bazı hatalar yaptıklarını görüyoruz. Gerçekte, "Stalin'den öğrenelim" söylemine [ve isteğine] sahip bulundukları halde; PdSB'nde, Bolşevik Parti'de ve aynı zamanda doğrudan Stalin'de hataların olabileceği ve mutlaka eleştirel yaklaşmak gerektiği bağlamında 'dışarıdan' eleştirel katkı sunan kardeş parti ve komünistlerin yokluğunu tespit etmek durumundayız. 'Dışarıdan', yani kardeş parti ve örgütlerden yoldaşça eleştiri mekanizması çalışabilseydi, bir takım olumsuzlukların aşılması mümkün olabilirdi.

Stalin'in sağlığında, yoldaşlık adına tam bir sahiplenme ve kesinlikle hatalardan azade görme tutumu ve fakat ölümü ile birlikte haksız temelde eleştiriler yöneltme ve modern revizyonistlerin saldırılarına payanda olma, ya da ‚sallantılı'-‚bekle gör' tavrı içine girenlerin SSMLS ilkesine denk düşen tutarlı ve istikrarlı bir pratik sergilemediklerini düşünüyoruz. AEP ve ÇKP'nin tavrı bu çerçevede kalmıştır. Stalin'in ölümünden sonra ise, ilki başta kararsızlık göstermiş, sonrasında ise anılara sığdırılan çerçevede Stalin savunuculuğu yapmak zorunda kalarak eksiklikler ve yanlışlar üzerine gitmemiş; ikincisi, yani ÇKP ise "hatalar" adı altında Stalin'e ilkesel ve temel önemde konularda haksız eleştiriler yönelterek, modern revizyonistlerin işini kolaylaştıran ve onların yedeğine düşen bir tutum içerisine girmiştir. „Stalin'in hatalarından dersler çıkarma" adı altında yöneltilen eleştiriler daha sonraki dönemlerde terkedilmemiş; Stalin'e sahip çıkma söylemi gerçek

manada SSMLS temeline oturtulamamıştır. Ki Stalin'e yöneltilen saldırıların haksız olduğu ve Leninizm karşıtlığı üzerinde yükseldiği vs. zamanında ortaya konulmamıştır.

Stalin'in ölümü ile birlikte, sözkonusu iki parti; uluslararası alanda komünizan ve devrimci güçlere önderlik etmeyi başaramamışlardır. İddialarından bağımsız olarak, ilerici ve halk demokrasisi devlet imkanlarına sahip bu iki gücün modern revizyonist saldırganlığı vakti zamanında karşılarına alamayışlarının faturası çok ağır olmuştur ki bu fatura önce kendilerine ve onlarla birlikte proletarya davasına, halkların kurtuluş mücadelelerine ve devrimci çevrelere çıkmıştır. Adı geçen iki parti; Stalin'in eksiklikleri ve yanlışlıkları, ilk sosyalizmin kuruluşu deneyinin kaçınılmaz yetersizliklerinden öğrenme ve dersler çıkartma, böylece kendi pratiklerinde bir başarı yakalama yeteneğini de gösterememişlerdir. Dolayısıyla ,Leninizmi ilerletme', hatta ,yeni bir düzeye çıkarma' vb. adı altında Leninizmi iğdiş edenlerin ya da ,inadına', doğmatik tarzda ve söylem ölçüsünde Stalin sahiplenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Günümüzde, ayrıca bir de Stalin nezdinde kimi gerekçelerle m-l'den kaçışın yaşanmasında, 89/91 dönemecinde antiSovyet ve antiStalin histerinin doruğa çıkarılmasında, bir bakıma sözkonusu iki partinin ciddi ölçüde rolü ve sorumluluğu da vardır.

Geride kalan sürecin hata ve eksikliklerini, somut olarakta AEP ve ÇKP'nin tavırlarını değerlendirmek ile kendimizi sınırlama hatasına düşmemek gerek. Stalin'den öğrenmeyi, SSMLS ilkesi temelinde ele alanların önündeki önemli görevlerden biri de şudur: Stalin'in görüp bilince çıkardığı ve aşmaya çalıştıklarının dışında; gerçekte yanlış, eksik, zaaflı, hatalı vb. ne varsa, bunların somut olarak tespit edilmesi gereklidir.

Daha önceleri; belki de modern revizyonizmin saldırganlığı karşısında 'inadına' bir Stalin savunusu temelinde 'acaba hatalar da yapmış mıdır?' sorusunu kendimize yöneltmemiş olmamızın maddi temeli vardı elbette. Ve belki de yine tarihte bir ilk niteliğinde karşımızda duran modern revizyonizm iktidar hali karşısında bir nebze 'içe kapanma' eğilimi de gelişti. Haliyle tam da böylesi koşulların göbeğinde; diğer bir ifade ile burjuvazinin ve onun hizmetindeki revizyonizmin kuşatması altında ancak bir avuç komünist devrimcinin SSMLS temelinde Stalin'e sahip çıktığı bir ortamda, "Stalin hatalar yapmış mıdır?" sorusu karşısında, bizlerin "Biz bu soruya Stalin'le cevap verelim: Yalnızca ölüler hata yapmaz!" şeklinde yanıt vermemiz ve dahası "Stalin tabii ki bir dizi hata yapmıştır." diyerek, Stalin'in tespit ettiği hataları alt alta sıralamamız anlaşılırdı. Fakat, şunu açıklıkla kabul etmek gerekir ki, Stalin'e eleştirel yaklaşmak, Stalin'in değişik konu ve sorunlar

bağlamında başta kendi sorumluluğu olmak üzere, sosyalist devlet, komünist parti ve yoldaşlarının hatalarını ortaya koyan-aşmaya çalışan tavrını tekrarlamakla olmaz.

Burjuvazi ve her daim onunla kolkola hareket eden revizyonistlerin saldırılarından bağımsız olarak, komünistlerin ve komünizan eğilimli tutarlı devrimci çevrelerin pek çok bakımdan bir ilk olan PdSB deneyinden gerekli tüm sonuçları çıkartmaları, bugün de önümüzde duran önemli teorik çalışmalardan biridir. Bu, hiç bir şekilde PdSB deneyinin "ameliyat masasına yatırılması" değildir. Kuşkusuz ki, Stalin'e sahip çıkar görünüp, ilk sosyalizm kuruluşu deneyini operasyon masasında bırakan ve ilkesel bazda pek çok "eleştiri" keşfine çıkarak 'Stalin savunusunun' içeriğini oportunist temele dayandıranlar var. Bu eğilim ama, bugünün komünistlerini ve komünizan eğilimli güçlerini Stalin başta gelmek üzere ilk sosyalizm deneyini tüm yönleriyle kavrama ve gerekli dersleri çıkartma hedefinden alıkoymamalıdır.

Anda, kelimenin tam anlamında 'bir elin parmaklarını geçmeyen' çerçevedeki güç ve konumlarıyla Kürdistan komünistlerinin işaret ettiğimiz çalışmayı tek başlarına 'görünür bir yere kadar' taşıma durumunda bulundukları ve fakat buna rağmen bu yönlü çalışmalarını değişik ülkelerden komünist-komünizan eğilimli çevrelerle ortaklaştırma çabasını sürdürdükleri biliniyor. Bu bağlamda, şimdi tüm m-l çevrelerin ve Kürdistan komünistlerinin de önünde duran acil görev; SSMLS perspektifi doğrultusunda hareket etmek ve Stalin'in m-l temel prensiplerinden İLKESEL önemde bir hata yapmadığını tutarlı ve net bir şekilde kararlıca ortaya koymaktır. Bu kararlılık, aynı zamanda tartışma götürmez bir açıklıkla Stalin'den öğrenme çalışmasının kesintisiz bir şekilde sürdürülmesi demektir ki bu, bugün ve verili durum sürdüğü ölçüde önümüzdeki görünür dönemde de Stalin'in eserlerinin derinliğine incelenmesi, bilince çıkarılması ve 'Stalin'den öğrenmek, yenmeyi öğrenmektir' faaliyetinin tüm komünistlerin ideolojik mücadelesinin merkezinde durması anlamına gelmektedir. Ancak bu netlik sağlandıktan sonradır ki PdSB deneyine önderlik eden Stalin ve yoldaşlarının hata, yanlış, eksik ve yetersizlikleri tek tek her bir konu ve bağıntıda ortaya konulabilir.

„Bir Batılı gazetecinin kaleminden" ara başlığını taşıyan „Stalin" isimli kitabında J.T.Murphy'nin de belirttiği gibi *„Stalin, Bolşevik bakış açısını savundu, Bolşeviklerin hedefleri doğrultusunda hareket etti ve Bolşevik ilkelerine bağlı kaldı. Bu gerçeği gözden kaçırdık mıydı, tüm bir devrim süreci anlamını yitirir ve cinayetler, intiharlar,*

korku, kişisel kıskançlıklar ve kişisel tutkularla dolu sıradan bir öykü derekesine indirgenmiş olur." (sayfa 196).

Sosyalizmin kuruluşu sürecinde, daha genel bir ifade ile Ekim Devrimi'nden 50'lerin ilk yıllarına kadar geçen sürede m-l ilkelere tekabul etmeyen önemde hatalar, yetersizlikler ve eksiklikler yaşanmıştır.

-Sovyet Kürtleri özgülünde yetersizliklerin en başında, dönemin mevcut koşullarının da etkisi ile kitlesel yaygınlıkta sosyalizmin inşası çalışmalarına çekilememeleridir ki özellikle kulaklara karşı yürütülen sınıf mücadelesine katılmaları somutunda bu yetersizlik görülmektedir.

-Azerbaycan SSC somutunda görülen Kürtlerin yerleşik hayata geçirilmesi ve sosyalist temelde bilinçlendirilmesi çalışmalarında yer yer ,ağır kalındığı', bu cumhuriyetteki Kürt kitlelerin önceki yaşam biçimlerinden kurtulmaları amacıyla zaman zaman yetersiz davranışlar içerisine girildiği görülüyor.

-Bir kısım Kürdün, sosyalist devlete karşı içine girdikleri olumsuz pratik ve kimi ilişkilerinin güven sarsıcı boyutu nedeniyle ,yer değişikliği' çerçevesinde ,daha güvenli' iç bölgelere taşınmalarında, bu işle görevli sorumlu yerel yönetici organların yeterince dikkatli ve duyarlı davranmadıkları tespit edilmelidir. Gerektiği kadar hassas davranılmadığı, bunun bir nedenininde dönemin Leninist politikalarının yeterince içselleştirilememesi; komünist çizginin ,komünist olmayan komünistler' eliyle de bilinçli bir şekilde yanlış ve zararlı sonuçlara yolaçacak temelde hayata geçirilmesi; nitekim bunun sonucunda da ciddi yanlışlıkların yapıldığı ve hatta zararlı ve mahkum edilmesi gereken pratikler içine girildiği inkar edilemez. Kürtlerden yerleri değiştirilenlerin taşınması esnasında karşılaştıkları zorlukların yaşanmasında yerel yönetici kurumların sorumlu olduğu açık ve net. Zira bu konudaki olan bitenler öğrenilip açığa çıkarıldığı ölçüde üzerine gidilmiş, sorumluların içine girdikleri pratik eleştirilmiştir.

-Kürt kitlelerin genellikle göçebe ve köylü, toprağa dayalı ve hayvancılığa bağlı şekillenen sınıfsal köklerinden kopuşunun sağlanması için köklü sınıfsal dönüşümün 1930'ların ortalarında hala başarılamadığı ve kısa süre sonra sosyalist anavatanın savunulması için seferber olma süreci ile birlikte kesintiye uğradığı söylenebilir.

-Sovyet devlet aygıtında ve komünist parti saflarında 36-38'de gündeme gelen kaçınılmaz ,temizlik harekatı' esnasında bir dizi önemli hatanın yaşandığı biliniyor. Bu dönemdeki ciddi hata ve yanlışlıklara bizzat Stalin'in de müdahale ettiği ve giderilmeleri için mücadele yürüttüğü bilinen bir gerçek. Yer yer aşırıya kaçan, çok ciddi zararlı pratiklere kadar varan bir takım özensiz tutum ve davranışların Kürt etnik

kökeninden insanları da kapsadığı doğrudur. Ancak yargılananlar, Kürt etnik kökenleri nedeniyle değil, işledikleri ya da iddia edilen siyasal suçlardan ötürü ceza almışlar ya da suçsuzlukları kanıtlandığı için serbest bırakılmışlardır...

Bazı Hatalar ve Yetersizlikler...

-Troçki'nin ideolojik-politik görüşleri ve örgütsel pratik duruşuna karşı mücadele sürecinde, düşüncelerinin -geniş kitlelere- teşhirinde yetersiz kalınmıştır. 1918-25 döneminde yaşanan bu yetersizlik; Troçkizmin işçi sınıfının davasına verdiği zararların sürmesine olumsuz yönde etkide bulunmuştur.

-1917-1953 arası PdSB sosyalist devletinde bürokratizme karşı savaşta yetersizliklerin faturası ağır olmuştur. Proletarya diktatörlüğü devletinde ve ülkesinde bürokratizmin ne anlama geldiği yeterince bilince çıkarılamamış; teorik kavrayıştaki eksiklik, pratikte pek çok olumsuz gelişme ve olaya yansımıştır.

-PdSB sosyalist devlet aygıtında, komünist parti içinde ve işçi sınıfı saflarında yeni burjuva sınıfın oluşması/gelişmesi bağıntısında sadece yetersiz kalınmamış, hatalar yapılmıştır. Yenilen ve kalanların da daha sonra sınıf olarak tasfiye edildiği gerçeği, burjuva tehlikenin ,içerideki' evrimine yönelik zaafa düşülmesini beraberinde getirmiştir.

-1936 Anayasası'nda ve hemen ardında „sınıflar kalktı-komünizme gidiyoruz" yönündeki tespitler, dönemin gerçekliğini yeterince yansıtıyor muydu? Bir kaç yıl önce ve sonrasındaki gelişmelere bakıldığında; bu saptamalar için koşulların yeterince oluşmadığı, henüz ,erken' bir tarihte ifade edildiği vb. Üzerine durulmalıdır.

-Merkezi Kontrol Komisyonu kurumunun anlam ve önemi sosyalist devlet aygıtı çalışanları, komünist parti üyeleri ve sınıfın ileri kesimleri tarafından yeterince bilince çıkarılamadığı için; kuruluş amacı doğrultusunda çalışmalarını sürdürmesine sahip çıkılmadı ve bir süre sonra işlevsizleşti. Bu mekanizmanın amaca uygun faaliyeti halinde pek çok olumsuzluğun önüne geçilebilirdi.

-Komünist Parti'de „Genel Sekreterlik" anlayışı ve pratiğine eleştirel yaklaşarak, Lenin-Stalin dönemindeki yetersizlikler ve kimi hatalardan gerekli dersler çıkarılmalıdır.

-„Kişiye tapınma" ya da kısaca ,kişi kültü' sorununun ortaya çıkışı ve karşı mücadele bağlamında yaşanan yanlışlıklar ve eksiklikler eleştirel bir temelde ele alınmalıdır. Kişi olarak Stalin'in kendi adı etrafında yaratılmak istenen ,kişi kültüne' karşı mücadele yürütmesine

rağmen, bu eğilimin neden etkilerini sürdürdüğü ve bu bağıntıda ideolojik mücadelenin oynadığı rol vb. detaylı irdelenmelidir.

-Parti Kongreleri arasındaki zaman aralığının giderek açılmasının ne tür sorunlara yolaçtığı; özellikle 18. Parti Kongresi ile 19. Parti Kongresi arasındaki uzun sürenin ortaya çıkan farklı sonuçları incelenmelidir.

-Sosyalist Anavatan Savaşı dönemindeki bazı söylem ve eğilimler eleştirel temelde irdelenmelidir. Emperyalist devletlerden bazılarının bir süre için de olsa ‚demokratik' gösterilmesi; Çarlık dönemi „ulusal kahramanları" için övücü sözler ya da Rus halkının yüceltilmesi ve dinsel çevrelere karşı tavır gibi kimi konulardaki yanlışlar irdeleme kapsamına alınmalıdır.

-Komünist Enternasyonal'in dağıtılması kararının konjonktürel yönü; dönemin iç ve dış koşullarının rolü açığa çıkarılmalıdır.

-On milyonlarca köylünün NEP ve Kulaklara karşı mücadele sürecinde, ideolojik-politik dönüşümlerinin sağlandığı, sınıfsal karakterlerini terkettikleri ve artık sosyalist ülkenin geleceği için tehlike olmaktan çıktıkları, tamamı için olmasa da, önemli bir kesimi nezdinde iddia edilemez ki sosyalizmden geriye dönüş bağlamında sözkonusu eski ve yeni ‚mujik' çok önemli rol oynadı.

-Emperyalist saldırı ile PdSB devletinin ortadan kaldırılmasına karşı başlatılan Sosyalist Anavatan Savaşının kaçınılmaz sonuçlarının geriye dönüşteki rolü tüm boyutlarıyla gün yüzüne çıkarılmalıdır.

Sosyalizm-komünizm karşıtlığının antiPdSB ve antiStalin tarzda moda akım haline getirildiği 89/91 dönemi ile birlikte, Kürdistan'da, Kürt politik çevrelerinde ‚çılgınlık' düzeyinde denebilecek şekilde Sovyet Kürtleri ve SB-KUKM ilişkisi/somutu bağlamında Stalin „Kürt düşmanı" ilan edildi. Aslında, böylece Bolşeviklere ve Leninizm'e karşı yalın ve çıplak bir şekilde alenen bayrak açılmış oluyordu. Etnik argüman yoluyla da olsa, bir bakıma komünizme karşı bayrak açanların kullandıkları yöntemler [bir nebze] farklı olsa da, birleştikleri nokta şu idi: Stalin Kürt „düşmanı".

Kürdistan sol çevrelerin temelsiz iddialarının aksine, Stalin; ilkesel ve önemli politik konu ve gelişmeler nezdinde Leninizmin ulusal siyasetinde herhangi bir uzaklaşma içerisine girmemiştir. Kürdistan Uyezd konusundaki gelişmelerden Mehabad Kürt Cumhuriyeti bağlamındaki tavra kadar [SSCB'nin tavrının, Stalin'ini de bağladığı çerçevesinde], kişi olarak Stalin'in ve yöneticisi olduğu PdSB sosyalist devletinin önemli sayılabilecek bir yanlışı yoktur. PdSB sosyalist

devletinin 1920-1940 arası dönemde Kuzey ve Güney'deki parçacı, yerel, her devletle ilişki arayan, modern örgütlenmeden yoksun vb. nitelikteki KUKM karşısında yer yer hatalı tutumlar içerisine girdiği doğrudur. Hatalı ve yetersiz tavır ve pratik, tartışma götürmez açıklıkta Leninist ilkenin zedelenmesi çerçevesindedir.

Kürdistan sol çevreleri tarafından ileri sürülen iddiaların, olgulara dayanmadığı, objektif olmaktan uzak ve esasında her birinin arzuladığı şekilde ,tarih yazma/okuma' önyargısı sonucunda şekillendiği ve devrimci temelde eleştirel içeriğe sahip bulunmadığı kanaatindeyiz. Özellikle 89/91 gelişmeleri ile birlikte doruğa çıkarılan antikomünist histerik ortamda [PdSB özgülünde], antiSovyet ve antiStalin ideolojik ruh haliyle yazılmış mesnetsiz savlardan ibaret kaldığına inanıyoruz. Bizzat antikomünist kampanyaya öncülük eden burjuvazi ve her renkten revizyonist akımın ürettiği senaryoları bir tür ,kopya' yöntemi ile Kürtler özgülüne monte eden anlayışların, savlarını bugüne kadar kanıtlayamadıkları, doğrusu iddialarının kanıtlanabilecek bir karşılığının bulunmadığı ortadadır.

Sonuç olarak; iddiaların aksine; kişi olarak Stalin'in ,içeride' ve ,dışarıda' Kürtlere yönelik olumsuz içerikte somut bir değerlendirmesi, genel çerçevede Kürtlere ilişkin bir hatası yoktur. PdSB sosyalist devletinin yöneticisi olma sıfatı nedeniyle taşıdığı sorumluluk dikkate alındığında ise; ilkesel nitelikte olmayan bir takım ,ikincil' plandaki hata ve yetersizlikleri, proletarya enternasyonalisti çizginin ihlali kapsamında değerlendiriyoruz.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1- Stalin, Eserler, Cilt: 1-16; Inter Yayınları
2- SBKP 19. ve 20. Parti Kongre Raporları, Inter Yayınları
3- Lenin, Seçme Eserler; Cilt: 7-8-9, Inter Yayınları
4- Enzyklopädie Der Union Der Sozialistischen Sowjetrepubliken; Verlag Kultur und Fortschritt Berlin 1950
5- H. M. Çetoev, Büyük Anayurt Savaşında Kürtler 1941-1945; Jina Nû, 1985
6- Heciyê Cindî, Hewari; Weşanên Roja Nû, Çapa Yekem: 1999
7- Heciyê Cindî&Emînê Evdal, Folklora Kurmanca; Avesta, 2008,
8- Ereb Şemo, Kürt Çoban; Kaynak Yayınları, Ekim 1993
9- Ereb Şemo, Jiyana Bextewar; Weşanên Roja Nû, İlon 1990
10- Ereb Şemo, Dımdım; Weşanên Roja Nû, Stockholm 1983
11- Ereb Şemo, Hopo; Weşanên Roja Nû
12- W. B. Bland, Jozef Stalin/Söylence ve Gerçek; Derleyen ve Çeviren: Garbis Altınoğlu, Su Yayınevi, Mart 2009
13- Enver Hoca, Stalin'i Anlatıyor, Yurt Kitap Yayın, Şubat 1988
14- Enver Hoca, Avrupa Komünizmi Anti-Komünizmdir, 1988
15- Zeri i Popullit, Sosyal Emperyalizm Üzerine, Günce Yay., 1979
16- İbrahim Okçuoğlu, SSCB'de Sosyalizmin Zaferi ve Kapitalizmin Yeniden İnşası Sorunları, Akademi Yayın, Temmuz 2011
17- Hasan Ozan, Sosyalizmin Sorunları Tarihi Dersler, Akademi Yayın, 2011
18- Hüseyin Can, Sosyalist Sovyetler Birliği'nde Kürtler (1917-1956), Pêrî Yayınları, Kasım 2005
19- Feliks Çuyev, Molotov Anlatıyor, Yordam Kitap, 2007
20- Lion Feuchtwanger, Moskova 1937, Dönüşüm Yayınları, 2000
21- V. Litov, Stalin ve Hruşçov Hakkında (Ivan A. Benediktov İle Söyleşi), Yazılama Yayınevi, Mayıs 2009
22- Grover Furr, Hruşçov'un Yalanları; Yordam Kitap, Kasım 2011
23- Stalin Üzerine Gerçekler, Hazırlayan: Alman Komünist Partisi (Marksist Leninist), Yediveren Yayınları, Ekim 2002
24- Karpinski, SSCB Toplum ve Devlet Düzeni (1917-1947), Varyos
25- Kenneth Neill Cameron, Stalin, Ceylan Yayınları, 1997
26- J. T. Murphy, Stalin, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Şubat 1990
27- V. Samaras, Sovyetler Birliği 1917-1953 Değerlendirmeler, Umut Yayımcılık, Eylül 2005
28- Cigerxwîn, Lenin Şafağı; Kaynak Yayınları, İstanbul- 1991

29- Cigerxwîn, Diwana Yekan-Sewra Azadi; Deng Yayınları, 1992
30- Ordîxanê Celîl, Cegerxwîn'in Yaşamı ve Şiir Anlayışı; 2004
31- Yılmaz Güney, Siyasal Yazılar; Cilt: I-II-III; Eylül 1985
32- Lucian RAMBOUT, Çağdaş Kürdistan Tarihi; Fırat-Dicle, 1992
33- Yeni ve Yakın Çağda Kürt Hareketi, Jîna Nû Yayınları, 1991
34- Bazil Nikitin, Kürtler; Özgürlük Yolu Yayınları, 1986
35- Robert Olson, Kürt Milliyetçil. Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı
36- Hejarê Şamil, Diaspora Kürtleri; Pêrî Yayınları, Kasım 2005
37- Celîlê Celîl, Kürt Halk Tarihinden 13 İlginç Yaprak; Evrensel
38- A. B. Bukşpan, Azerbaycan Kürtleri; Rusça'dan çeviren ve y. hazırlayan: Hejarê Şamil, Pêrî Yayınları, Ağustos 2007
39- Ezîzê Ziyo Bedirxan, Kızıl Kürdistan; Rusça'dan çeviren ve y. hazırlayan: Hejarê Şamil; Pêrî Yayınları, Mayıs 2010
40- Kadri Cemil Paşa, Doza Kurdistan; Öz-Ge Yayınları
41- Lokman Polat/Mehmet Aktaş, Kurdıstana Sor; W. Çanda Nûjen
42- Selim Temo, Kürt Şiiri Antolojisi; I-II, Agora Kitaplığı, 2007
43- Stockholm Konferansı 15-17 Mart 1991; Doz Yayınları, 1992.
44- Irak Kürdistan Demokrat Partisi Yeni Stratejisi, Üçüncü Dünya Yayınları, İlk Basımı: Ocak 1978-İstanbul
45- Mesud Barzani, Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi I; Doz Yayınları, Üçüncü Baskı: Mayıs 2005
46- Irak-KDP PB Yayın Bölümü Yayınlarından, Barzani'nin Tarihi Geçmişinden 1945 – 1958 Sovyetler Birliğine Tarihi Yürüyüşü; W. Yekitiya Demokratên Kurdistan, Sal: 2599/1987
47- D. Efrasiyaw Hevramî, Di Arşîvên Rûs de Mustefa Barzanî; Avesta, Çapa Yekem: 2003, Stenbol
48- Necefkuli Pısyan, Kanlı Mahabad'dan Aras'ın Kıyılarına; Avesta, Birinci Baskı: 2001, İstanbul
49- Mehmed Uzun, Anto. Edebiyata Kurdî; Tümzamanlaryay., 1995
50- Naci Kutlay, 21. Yüzyıla Girerken Kürtler; Pêrî Yayınları, 2002
51- Wıllıam Aegleton, 1946 Mehabad Kürt Cumhuriyeti; Koral Ya.
52- A. Kassemlu, Özgürlük Mücadelesinde Kırk Yıl; Koral
53- A. Kassemlu, Bir Barış ve Diyalog İnsanı; Koral Yayın., 1992
54- Dr. Şıvan, Kürt Millet Hareketleri ve Irak'ta Kürdistan İhtilali; Apec Yayınları, Birinci Baskı: Mart 1997
55- Selahattin Ali Arik, Dr. Şıvan ve Kürt Trajedisi; Pêrî Yay., 2011
56- Necmettin Büyükkaya, Kalemimden Sayfalar; Apec Yay., 1992
57- S. Çiftyürek, Ulusal Soruna Somut ve Tarihsel Yaklaşım; Pelê Sor Yayınları 1993
58- KKP IV. Kongre Belgeleri, Mahabad Yayıncılık; Ocak 1999

59- Kürdistan Öncü İşçi Partisi (PPKK) MK'nin II. Kongreye Sunduğu Politik Rapor, PPKK Yayınları, Haziran 1983
60- Yekbûn 2. Kongre Kararları, Çarçıra Yayınları, Ekim 1994
61- Kürdistan Devrimci Sosyalistleri, BİLDİRGESİ; Eksen Y., 2004
62- PRK (rizgarî), Siyasi Program, 1. Basım: Kasım 1991
63- İ. Rıza, Marksist Öğreti, SSCB Pratiği ve "Yeniden Yapılanma", Rızgari 1992
64- Recep Maraşlı, Ermeni Ulusal Demokratik Hareketi ve 1915 Soykırımı; Pêrî Yayınları, Ekim 2008
65- Kawa Kongre Belgeleri, Ekim 1992
66- Cemil Gündoğan, Kawa Davası Savunması ve Kürtlerde Siyasi Savunma Geleneği; Vate Yayınevi, İstanbul 2007
67- M. Emin Aslan, Ulusal Siyaset; Weşanên RAY, 2007
68- Kemal Burkay, Sosyal Emperyalizm Sorunu ve Türkiye'de Maocu Akım; Özgürlük Yolu Yayınları, Ocak 1980
69- Kemal Burkay, Seçme Yazılar 1; Deng Yayınları, Kasım 1995
70- Hıdır Murat, Türkiye Şartlarında Kürt Halkının Kurtuluş Mücadelesi; Ronahî Yayınları, Ekim 1973
71- C. ALADAĞ, Milli Mesele ve Kürdistan'da Feodalite-Aşiret; KOMKAR Matbaası, İkinci Baskı: Kasım 1981
72- TKSP Program, TKSP Yayınları, İkinci Baskı: Şubat 1986
73- PSK 3. Kongre Belgeleri, PSK Yayınları, Ocak 1996
74- Oral Çalışlar, Öcalan ve Burkay'la Kürt Sorunu; Pencere Yayınları, 1993
75- Rafet Ballı, Kürt Dosyası; Cem Yayınevi, Temmuz 1991
76- Y. Küçük, Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu, 1975
77- Sosyalizm Bitti mi?, MLPD Merkez Komitesi, Ocak 1993
78- Paul, Avrich, Kronstadt 1921; Versus Kitap
79- Anna Strong, Stalin Dönemi, Onur Yayınları,1988
80- Michael Sayers – Albert E. Kahn, Sovyetler'e Karşı Büyük Komplo 1917 – 1947, Yurt Kitap-Yayın, 1990

DERGİLER

- Hawar, Cilt 1 Hejmar 1-23 (1932-1933);
Cilt 2 Hejmar 24-57 (1934-1943) Weşanên Nûdem, Stockholm: 1998
- Kava, Sayı: 3-4, Şubat-Mart 1979
- Kava, Sayı: 5, Şubat-Mart 1981
- Kava, Sayı: 6, Nisan 1985
- Newroz Ateşi
- Jiyana Nû
- NûRoj
- Ala Yekîtî
- Kurdistan Heute
- Kurdıstan Press
- Rızgarî, Kürdistan Kurtuluş Partisi Merkez Yayın Organı
- Armanc
- Medya Güneşi
- Birlik Deklerasyonu (KİP-TKSP/Roja Welat), Mayıs 1986
- Heviya Gel
- Hevdem
-Serketin
-Têkoşina Sosyalist
- Özgürlük Yolu
- Deng
- Riya Azadi
- Ronahi
- Hêvi
- Cudî
- STUDIA KURDICA - Paris Kürt Enstitüsü yayını
- Dengê Kürdistan
- Özgürlük Dünyası
- Evrensel
- Atılım
- Yeni Ülke
- Özgür Politika
- Yeni Gündem
- Welate Yekbûyî/Welato Jubiyaye
- Kürt Tarihi

هەوالنامەی کتێب

KISALTMALAR

3S: Stalin, Sosyalizm, Sovyetler

NEP: Yeni Ekonomik Politika

MKK: Merkezi Kontrol Komisyonu

SBKP (B): Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik)

PdSB: Proletarya diktatörlüğü dönemi Sovyetler Birliği

MrSB: Modern revizyonist Sovyetler Birliği

MELS: Marks-Engels-Lenin-Stalin

SSMLS: Stalin Savunulmadan Marksizm-Leninizm Savunulamaz

KE: Komünist Enternasyonal

TKP: Türkiye Komünist Partisi

KS: Kürdistan a Sor

KK: Kızıl Kürdistan – Kürdistan Kazası

KU: Kürdistan Uyezd

MKC: Mehabad Kürt Cumhuriyeti

AUH: Azerbaycan Ulusal Hükümeti

UY: Uzun Yürüyüş

KUKM: Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi